

Inyila Isa a nun Isa xa Xεεrae xa Σεβελι Σενιyeνxie

Susu New Testament

Contents

Inyila Isa Annabi Matiyu naxan sebexi	1
Inyila Isa Annabi Maraki naxan sebexi	44
Inyila Isa Annabi Luki naxan sebexi	71
Inyila Isa Annabi Yaya naxan sebexi	117
Isa xa xæerae xa taruxui	149
Ala xa masenyi Annabi Pɔlu naxan sebe Rɔma danxaniyatɔe jama ma	187
Ala xa masenyi singe Annabi Pɔlu naxan sebe Korinti danxaniyatɔe jama ma	207
Ala xa masenyi firin nde Annabi Pɔlu naxan sebe Korinti danxaniyatɔe jama ma	224
Ala xa masenyi Annabi Pɔlu naxan sebe Galati danxaniyatɔe jama ma	236
Ala xa masenyi Annabi Pɔlu naxan sebe Efese danxaniyatɔe jama ma	243
Ala xa masenyi Annabi Pɔlu naxan sebe Filipi danxaniyatɔe jama ma	250
Ala xa masenyi Annabi Pɔlu naxan sebe Kɔlɔsi danxaniyatɔe jama ma	255
Ala xa masenyi singe Annabi Pɔlu naxan sebe Tesaloniki danxaniyatɔe jama ma	260
Ala xa masenyi firin nde Annabi Pɔlu naxan sebe Tesaloniki danxaniyatɔe jama ma	265
Ala xa masenyi singe Annabi Pɔlu naxan sebe Timote ma	268
Ala xa masenyi firin nde Annabi Pɔlu naxan sebe Timote ma	273
Ala xa masenyi Annabi Pɔlu naxan sebe Tito ma	277
Ala xa masenyi Annabi Pɔlu naxan sebe Filemon ma	280
Ala xa masenyi Eburu bɔnsɔe be	282
Ala xa masenyi Annabi Yaki naxan sebe	296
Ala xa masenyi singe Annabi Piyeri naxan sebe	301
Ala xa masenyi firin nde Annabi Piyeri naxan sebe	306
Ala xa masenyi singe Annabi Yaya naxan sebe	310
Ala xa masenyi firin nde Annabi Yaya naxan sebe	315
Ala xa masenyi saxan nde Annabi Yaya naxan sebe	316
Ala xa masenyi Annabi Yude naxan sebe	317
Ala xa Waxayi	319

Inyila Isa a nun Isa xa Xεεrae xa Sebēli Seniyenxie

Susu New Testament

Language: Susu

Provided by: Pioneer Bible Translators

Contributor: Mission Evangélique Réformée Néerlandaise

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2013 MERN_PBT

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0. You may share and redistribute this Bible translation or excerpts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

2bc695bd-2e0f-55ec-a4ce-09bc9281610f

ISBN: 978-1-5313-0610-6

Inyila Isa

Annabi Matiyo naxan sebexi Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Kitaabui naxan xili «Inyila Isa,» a dɔɔ naani na a ra. Namijɔnme naani nan taruxuie sebe Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra naxee lanxi Inyila Isa nan ma. E xili ne Matiyo, Maraki, Luki, nun Yaya.

Isa keli xanbi duniya, Annabi Matiyo naxa yi Kitaabui sebe, a xa Isa xa duniyeigiri birin masen alako mixie xa a kolon, a Isa findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na. A a sebe Gireki xui ne, kɔnɔ muxu bara a madangi Soso xui alako Sosoe fan xa nɔ a fahaamude.

Isa xa kaabanako gbege sebexi yi Kitaabui kui alako mixie xa a senbe kolon, Ala senbe naxan fixi a ma. A furemae rayalan ne, a jinne ragbilen mixie fɔɔ ra. Annabi Matiyo bara wa mixie xa Isa xa kawandie fan kolon. Isa to mixie xaran Ala xa masenyi ra, e naxa a kolon, a a nɔndi yati yati nan masenma. A dɔnɔɔ ra, yi Kitaabui Isa faxa ki nan dentege sama nun a keli ki faxe ma.

Na birin nɔma fahaamui fide won ma, won xa a kolon nde na Isa ra. Won lɔnni naxan sɔtɔma yi Kitaabui kui, a nɔma won malide won ma duniyeigiri kui, a man nɔma won malide aligiyama. Ala xa a lu won xaxili ma. Amina.

Inyila Isa

Annabi Matiyo naxan sebexi

Sora

Isa benbae

(Luki 3:23-38)

1 Isa, Ala xa Mixi Sugandixi naxan fatan Dawuda nun Iburahima bɔnsɔe ra, a benbae xilie nan yi ki:

²Iburahima naxa Isiyaga sɔtɔ.

Isiyaga naxa Yaxuba sɔtɔ.

Yaxuba naxa Yuda nun a taarae nun a xunyaɛ sɔtɔ.

³Yuda naxa Peresi nun Sera sɔtɔ, Tamari xa die.

Peresi naxa Xesiron sɔtɔ.

Xesiron naxa Arami sɔtɔ.

⁴Arami naxa Aminadabo sɔtɔ.

Aminadabo naxa Naxason sɔtɔ.

Naxason naxa Salimon sɔtɔ.

⁵Salimon naxa Boosu sɔtɔ, Raxabi xa di.

Boosu naxa Obedo sɔtɔ, Ruti xa di.

⁶Obedo naxa Yisayi sɔtɔ.

Yisayi naxa Dawuda sɔtɔ.

Mange Dawuda naxa Sulemani sɔtɔ

Uriya xa gine saabui ra.

⁷Sulemani naxa Robowami sɔtɔ.

Robowami naxa Abiya sɔtɔ.

Abiya naxa Asa sɔtɔ.

⁸Asa naxa Yehosafati sɔtɔ.

Yehosafati naxa Yehorami sɔtɔ.

Yehorami naxa Yusiya sɔtɔ.

⁹Yusiya naxa Yotami sɔtɔ.

Yotami naxa Axasi sɔtɔ.

Axasi naxa Xesekiya sɔtɔ.

¹⁰Xesekiya naxa Manasi sɔtɔ.

Manasi naxa Amon sɔtɔ.

Amon naxa Yosiya sɔtɔ.

¹¹Yosiya naxa Yekoniya nun a xunyaɛ sɔtɔ,

Isirayilakae xaninxi Babilɔn tɛmui naxe.

¹²E to siga Babilɔn, Yekoniya naxa Salatiyeli sɔtɔ.

Salatiyeli naxa Sorobabeli sɔtɔ.

¹³Sorobabeli naxa Abiyudi sɔtɔ.

Abiyudi naxa Eliyakimi sɔtɔ.

Eliyakimi naxa Asoro sɔtɔ.

¹⁴ Asoro naxa Sadɔki sɔtɔ.

Sadɔki naxa Aximi sɔtɔ.

Aximi naxa Eliyudi sɔtɔ.

¹⁵ Eliyudi naxa Eleyasari sɔtɔ.

Eleyasari naxa Matan sɔtɔ.

Matan naxa Yaxuba sɔtɔ.

¹⁶ Yaxuba naxa Yusufu sɔtɔ.

Yusufu naxa Mariyama dɔxɔ.

Mariyama nan findi Isa nga ra,

naxan xili Ala xa Mixi Sugandixi.

¹⁷ A birin nalanxi benba dɔxɔ fu nun naani, keli Iburahima ma sa dɔxɔ Dawuda ra. A birin nalanxi benba dɔxɔ fu nun naani, keli Dawuda ma, han Isirayilakae siga temui naxe Babilɔn. A birin nalanxi benba dɔxɔ fu nun naani, keli Isirayilakae siga temui ma Babilɔn, han a sa dɔxɔ Ala xa Mixi Sugandixi xa waxati ra.

Isa bari ki naxe

(Luki 1:26-38, 2:1-7)

¹⁸ Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa bari raba yi ki ne: Yusufu nu bara Isa nga Mariyama xa kote dɔxɔ, kɔnɔ beenun e xa kafu, Mariyama naxa teɛge Ala Xaxili Seniyenxi xa kaabanako saabui ra. ¹⁹ A xa mɔri Yusufu to findixi tinxintɔe ra, a mu nu waxi Mariyama xili kanafe. A naxa nate tongo e xa fatan gundɔɔxɔɔna kui. ²⁰ A nu a mapɔxunma na fe ma temui naxe, Marigi xa maleke nde naxa mini a ma xiye kui, a a masen a be, «Yusufu, i tan naxan kelixi Dawuda bɔn-sɔe, i naxa gaaxu i xa gine Mariyama futife ra, barima a teɛgexi di naxan ma, a fatanxi Ala Xaxili Seniyenxi xa kaabanako nan na. ²¹ Mariyama fama di xeme nan baride. I xa a xili sa Isa, barima a tan nan fama a xa jama rakiside e xa yunubie ma.»

²² Na birin naba ne alako Marigi naxan masen namijɔnɔme saabui ra, a xa kamali alɔ a sebexi Kitaabui kui ki naxe,

²³ «Ginedimedi teɛgema ne, a di xeme bari.

E a xili falama ne Emanuweli.»

Na nan na ki, «Ala na won ya ma.»

²⁴ Yusufu to xunu, a naxa Marigi xa maleke xa yaamari rabatu, a a xa gine xa futi xiri. ²⁵ Kɔnɔ a mu a kolon gine ra han Mariyama xa di xeme bari xanbi. A naxa na di xili sa Isa.

Karamɔxɔe Isa binyafe

2 Isa bari Beteleemu taa nan kui, Yudeya bɔxi ma, mange Herode xa jamanane. Na waxati, karamɔxɔ ndee naxa fa Darisalamu keli sogetede biri ra, ² e naxa maxɔrinyi ti, e naxe, «Yuwifie xa mange naxan baxi baride, a na minden? Muxu faxi ne muxu xa fa suyidi a be, barima muxu bara a xa tunbui to sogetede biri.» ³ Mange Herode to na fe me, a tan nun Darisalamuka birin naxa kɔntɔfili. ⁴ A naxa serexedube kuntigie nun seriye karamɔxɔe malan, a xa e maxɔrin Ala xa Mixi Sugandixi barima dennaxe. ⁵ E naxa a yaabi, «A barima Beteleemu taa nan kui, Yudeya bɔxi ma, barima namijɔnɔme a sebexi, ⁶ I tan Beteleemu, naxan na Yudeya bɔxi ma, i tide mu xurun Yudeya taa xungbee ya ma, barima mange fama kelide i tan Beteleemu ne, naxan n ma Isirayila jama rapɔrɔma, alɔ xuruse demadonyi xurusee rapɔrɔma ki naxe.»

⁷ Na kui, Herode naxa na karamɔxɔe xili gundo ra, a e maxɔrin tunbui minixi waxati naxan ma. ⁸ Na dangi xanbi, a naxa e xee Beteleemu yi xɛrɔya ra, «Wo siga, wo xa sa wakili yi diyɔre fenfe ra. Wo na a to, wo xa fa n nakolon alako n fan xa sa suyidi a be.»

⁹ Karamɔxɔe to ge mange xui ramede, e naxa siga. E man naxa tunbui to, e sa naxan to sogetede biri ra. Tunbui naxa

ɲere e ya ra han a naxa ti diyɔre yire xun ma. ¹⁰E to tunbui to, e naxa seewa ki fanyi ra. ¹¹E naxa so banxi kui, e naxa diyɔre to a nga Mariyama yi ra. E naxa e magoro bɔxi, e suyidi diyɔre be. Na temui, e naxa sanbasee ramini e xa kote kui, e xεema, surayi fanyi, nun miri labunde fi diyɔre ma. ¹²Na dangi xanbi, Ala to nu bara e rakolon xiye kui a a mu lanma e xa gbilen Herode yire, e naxa gbilen e xa bɔxi ma kira gbete ra.

Isa xaninfe Misira

¹³Karamɔɔɔe siga xanbi, Marigi xa maleke naxa mini Yusufu ma xiye kui, a a masen a be, «Keli. Diyɔre nun a nga xanin Misira bɔxi ma. Wo xa lu menni han n wɔyɛnma i be temui naxe, barima Herode diyɔre fenma ne alako a xa a faxes.» ¹⁴Yusufu naxa keli kɔe ra, a diyɔre nun a nga xanin Misira. ¹⁵E naxa lu menni han Herode naxa faxes, alako Marigi naxan masen namijɔnmee saabui ra, a xa kamali, «N bara n ma di xili, a xa keli Misira.»

Herode diyɔree faxafe

¹⁶Herode to a kolon a karamɔɔɔe bara a madaxu, a bɔɲe naxa te a ɲaaxi ra. A naxa yaamari fi, di xeme birin xa faxes Beteleemu nun a rabilinyi birin, naxee mu nu ɲe saxan sɔtɔ sinden. A na nate tongo na karamɔɔɔe xa tunbui to temui nan ma. ¹⁷Na kui, Annabi Yereimi xa masenyi naxa kamali, ¹⁸«Xui nde bara me Rama, wa xui nun sunnunyi gbegebe na a ra. Raxele wama a xa die nan ma fe ra, a mu tinxi mixi yo xa a madundu barima die mu a be sɔnɔn dunijɛ.»

Isa nun a barimixie gbilenfe

¹⁹Herode to faxes, Marigi xa maleke naxa mini Yusufu ma xiye kui Misira bɔxi ma. ²⁰A naxa a masen a be, «Keli,

diyɔre nun a nga tongo, i xa gbilen e ra Isirayila bɔxi ma, barima naxee nu waxi diyɔre faxafe, e bara faxes.» ²¹Yusufu naxa keli, a naxa diyɔre nun a nga tongo, e gbilen Isirayila bɔxi ma. ²²Kɔnɔ Yusufu to a me a Araxelusi nan findixi Yudeya mange ra a baba Herode ɲɔɔe ra, a naxa gaaxu sode naa. Ala to wɔyɛn a ra xiye kui, a naxa siga Galile bɔxi ma, ²³a sa sabati Nasareti. Na raba ne alako namijɔnmee xa masenyi xa kamali, naxan a masenxi, «A xili falama ne, (Nasaretika.)»

Annabi Yaya kawandi tife

(Maraki 1:2-11, Luki 3:1-22, Yaya 1:19-34)

3 Na waxati Annabi Yaya Xunxa naxa kawandi ti fɔlɔ Yudeya gbengberen yire. ²A nu a masen, «Wo tuubi, barima Ala xa mangeya niini bara makɔre.» ³Annabi Esayi nu Annabi Yaya nan ma fe falafe, a to a masen, «Mixi nde a xui itema gbengberen yire, (Wo kira yailan Marigi be, wo kirae matinxin a ya ra.)»

⁴ɲɔɔeme xabe donma nan nu ragoroxi Yaya ma, beleti kiri daaxi nu xirixi a tagi. A nu baloma katoe nun wula kumi nan na. ⁵Darisalamukae, Yudayakae, nun mixi naxee birin nu sabatixi Yuruden xure rabilinyi, e nu sigama a yire. ⁶E nu e xa yunubie masenma kene ma, Yaya fan nu e xunxama Yuruden xure xɔra Ala xa fe ra.

⁷Kɔnɔ Annabi Yaya to Farisenie nun Saduseni gbegebe to fa ra e xa e xunxa ye xɔra, a naxa a masen e be, «Wo tan bɔximase bɔnsɔe! Nde wo rakolonxi wo xa wo gi Ala xa xɔne ma naxan na fafe? ⁸Wo xa fe fanyi nan naba naxan a masenma a wo bara tuubi. ⁹Wo naxa a fala wo yete ma, (burahima nan na muxu benba ra,) barima Ala nɔma yi gemee mafindide Iburahima xa die ra. ¹⁰Beera jan na wurie sanke ma a xa e bilie sege.

Wuri naxan yo mu bogi fanyi raminima, a segema ne, a woli te i. ¹¹N tan wo xunxama ye nan xɔɔra wo xa tuubi xa fe ra, kɔɔnɔ naxan fama fade n xanbi ra, na senbe gbo n tan be. Na binye mu na n tan yi ra hali a xa sankiri maxaninfe ra. A tan nan Ala Xaxili Seniyenxi ragoroma wo ma, a tan nan wo xunxama te ra. ¹²A xa segerenyi suxuxi a yi ra, a maale nun a lagi yegetima naxan na lɔnyi ma. A maale rasoma a xa bili kui, kɔɔnɔ a lagi tan ganma te ra naxan mu xubenma.»

Isa xunxafe

(*Maraki 1:9-11, Luki 3:21-22, Yaya 1:32-34*)

¹³Na temui Isa naxa keli Galile, fafe ra Yaya yire Yuruden xure, alako Yaya xa a xunxa ye xɔɔra. ¹⁴Kɔɔnɔ Yaya mu nu tinxi na fe ra. A naxa a fala, «N tan nan hayi a ma i tan xa n xunxa ye xɔɔra, kɔɔnɔ i tan nan fa faxi n tan xa i xunxa ye xɔɔra?» ¹⁵Isa naxa a yaabi, «Yakɔsi, a xa raba yi ki, barima a lanma won xa fe birin naba a seriye ki ma.» Na kui, Yaya naxa tin a ra. ¹⁶Isa xun to xa, a naxa te ye xɔɔra, koore naxa rabi, a naxa Ala Xaxili Seniyenxi to goro ra a ma alɔ ganbe. ¹⁷Xui nde naxa me keli koore ma, a a masen, «N ma Di maxanuxi nan yi ki naxan n kenenxi ki fanyi ra.»

Sentane katafe a xa Isa ratantan

(*Maraki 1:12-13, Luki 4:1-13*)

4 Ala Xaxili naxa Isa xun ti gbeng-berenyi ma alako Ibulisa xa sa kata a xa a ratantan. ²Isa to nu bara sun xi tongo naani, kɔɔnɔ nun yanyi, kaame nu na a ma. ³Maratantanma to maso a ra, a naxa a fala a be, «Xa Ala xa Di nan i ra, yaamari fi yi gemee xa findi taami ra.» ⁴Isa naxa a yaabi, «A sebexi Kitaabui kui, «Mixi mu baloma taami gbansan xa ra. Ala xa masenyi birin findixi baloe nan na adama be.»»

⁵Ibulisa naxa a xanin Darisalamu, taa seniyenxi, a a ti Ala xa hɔrɔmɔbanxi fari, yire itexi. ⁶A naxa a fala a be, «Xa Ala xa Di nan lanxi i ma, tukan, barima a sebexi, «Ala yaamari fima ne a xa malekee ma i xa fe ra,»

«e e belexee rasoma ne i bun ma, e i ralaxun alako i sanyi naxa din geme ra.»»

⁷Isa naxa a yaabi, «Iyo, kɔɔnɔ a man sebexi Kitaabui kui, «I naxa i Marigi Ala mato.»»

⁸Ibulisa man naxa a xanin geya itexi fari, a fa dunipa mangeya birin masen a be, e nun e xa dariye. ⁹A naxa a fala a be, «N yi birin fima ne i ma xa i suyidi n be, i n batu.» ¹⁰Isa naxa a yaabi, «Sentane, keli be! A sebexi Kitaabui kui, «I xa i Marigi Ala gbansan nan batu, i xa suyidi a keren nan be.»» ¹¹Na wɔyenyi dangi xanbi, Ibulisa naxa keli a xun. Malekee naxa e maso Isa ra, e a senbe so.

Isa a xa wali fɔlɔfe Galile bɔxi ma

(*Maraki 1:14-20, Luki 4:14-15*)

¹²Isa to a me a Yaya bara sa geeli, a naxa gbilen Galile bɔxi ma. ¹³A naxa keli Nasareti taa kui, a sa sabati Kaperenamu, taa nde naxan nu na baa de ra, Sabulon nun Nafatali bɔxi ma. ¹⁴Na naxa raba alako Annabi Esayi xa masenyi xa kamali,

¹⁵«Sabulon nun Nafatali bɔxi, naxee na kira ra sigafe baa de ra Yuruden naakiri, wo findixi Galile bɔxi nan na naxan na si gbete belexe.»

¹⁶Namane naxan dɔxɔxi dimi kui, e bara naiyalanyi belebele to. Naxee dɔxɔxi faxe xa dimi kui, naiyalanyi bara mini e be.»

¹⁷Keli na temui ma, Isa naxa kawandi ti fɔlɔ, a nu a fala, «Wo tuubi, barima Ala xa mangeya niini bara makɔre.»

Isa a fɔxirabiree singee xilife*(Maraki 1:16-20, Luki 5:1-11)*

¹⁸ Isa to nu jerefe Galile baa de ra, a naxa xeme firin to e na yelee wolife. Yexe-suxuie nan nu e ra, Simɔn, naxan xili Piyeri, a nun a xunya Andire. ¹⁹ Isa naxa a fala e be, «Wo bira n fɔxɔ ra. Temui dangixi wo nu yelee nan suxuma, kɔnɔ yakɔsi n a niyama wo xa nu mixie nan sɔtɔ n be.» ²⁰ E naxa e xa yelee lu na keren na, e bira Isa fɔxɔ ra. ²¹ E to siga, e naxa xeme firin gbete to, Sebede xa di Yaki nun a xunya Yaya. E nu na yelee madegefe kunkui kui e baba Sebede fe ma. Isa naxa e xili, ²² e fan naxa kunkui nun e baba lu na keren na, e bira Isa fɔxɔ ra.

Isa mixie kawandife nun furemae rayalanfe*(Luki 6:17-19)*

²³ Na xanbi Isa naxa Galile bɔxi birin isa fɔlɔ. A nu mixie xaranma e xa salidee kui, a nu e kawandi Ala xa mangeya niini xa xibaaru fanyi ra, a nu furema mɔoli birin nayalan pama ya ma. ²⁴ A xili naxa te Siriya bɔxi birin ma. Mixie naxa fa furema mɔoli birin na a xɔn ma. E nu fama mixie ra naxee nu na tɔɔɔfe a jaaxi ra, jinne nu naxee fɔxɔ ra, bira fure nu na naxee ma, a nun namatee. Isa nu e birin nayalanma. ²⁵ Nama gbegebe naxa bira a fɔxɔ ra kelife Galile bɔxi ma, Taa Fu bɔxi, Darisalamu, Yudaya, nun bɔxi naxan na Yuruden naakiri ma.

Isa xa kawandi geya fari*(Maraki 3:13, Luki 6:12-13)*

5 Isa to pama to, a naxa te geya fari, a a magoro. A fɔxirabiree naxa e makɔre a ra. ² A naxa masenyi ti fɔlɔ e be.

*Ala seewe fima naxee ma**(Luki 6:20-26)*

³ «Seewe na mixie be naxee e yete magoroma, barima e fama ne sode Ala xa mangeya niini bun ma.

⁴ Seewe na mixie be naxee wama, barima e fama ne madundude.

⁵ Seewe na mixie be naxee dijema, bɔxi findima e tan nan ke ra.

⁶ Seewe na mixie be naxee wama tinxinyi xɔn,

alɔ kaamɛtɔe wama donse xɔn ma ki naxe,

barima e a sɔtɔma ne.

⁷ Seewe na mixie be naxee kinikinima e booree ma,

barima Ala kinikinima ne e fan ma.

⁸ Seewe na mixie be naxee bɔje fiixe, barima e Ala toma ne a xa fonisireya kui.

⁹ Seewe na mixie be naxee lanyi fenma e nun mixie tagi,

barima e xili falama ne Ala xa die.

¹⁰ Seewe na mixie be naxee jaxankataxi tinxinyi xa fe ra,

barima e soma ne Ala xa mangeya niini bun ma.»

¹¹ «Seewe na wo be e na wo konbi, e na wo jaxankata, e na wule nun fe kobi mɔoli birin fala wo xun ma n ma fe ra.

¹² Wo xa jalexin, wo xa seewa, barima wo baraayi gboma ne ariyanna. Beenun wo xa bari, e namijonmee fan jaxankata na ki ne.»

*Fɔxe nun naiyalanyi**(Maraki 9:50, 4:21, Luki 14:34-35, 8:16, 11:33)*

¹³ «Wo maniyaxi fɔxe nan na yi dunija adamadie ya ma, kɔnɔ xa fɔxe mexemexenyi bara ba, a fa mexemexenma di? A tide yo mu na kɔre, fo a woli tande, mixie jere a fari.

¹⁴ Wo maniyaxi naiyalanyi nan na yi dunija adamadie ya ma. Taa naxan

dɔxɔxi geya fari, na mu nɔma nɔxunde.
¹⁵ Lanpui mu radexema a xa dɔxɔ debe bun ma. A dɔxɔma lanpui dɔxɔse nan fari alako a xa banxi kui iyalan birin be.
¹⁶ Wo xa naiyalanyi fan xa yanba na ki adamadie ya ma, alako e xa wo xa kewali fanyie to, e wo Baba matɔxɔ naxan na ariyanna.»

Annabi Munsa nun namijɔnmɛɛ xa seriye

¹⁷ «Wo naxa a marɔxun a n faxi ne n xa Tawureta Munsa nun namijɔnmɛɛ xa seriye ba a i. N mu faxi e bade xe, n faxi ne alako n xa e rakamali. ¹⁸ N xa nɔndi fala wo be, danmi koore nun bɔxi na na, hali sigire keren mu bama Ala xa seriye ra, fo a birin kamali. ¹⁹ Na kui, mixi yo Ala xa yaamari keren matandi, na yaamari xurun kiyoki, a man fa mixi gbeteɛ ratantan na kui, a kanyi fan xili xurunma ne birin be Ala xa mangeya niini bun ma. Kɔnɔ mixi yo Ala xa seriye rabatu, a mixi gbeteɛ xaran na ra, na kanyi xun-nakeli nan sɔtɔma Ala xa mangeya niini bun ma. ²⁰ N xa a fala wo be, xa wo xa tinxinyi mu dangi seriye karamɔxɔɛ nun Farisenie gbe ra, wo mu soma Ala xa mangeya niini bun ma abadan.»

Faxe tife, xɔne, nun lanyɪ

(Maraki 11:25, Luki 12:57-59)

²¹ «Wo a kolon wo benbae yamari naxan na, «Wo naxa faxe ti. Faxeti makiitima ne.» ²² Kɔnɔ n tan xa a fala wo be, naxan yo bɔɔe na te a ngaxakerenyi xili ma, na kanyi makiitima ne. Naxan na a fala ngaxakerenyi be, «I tan dugula», na kanyi makiitima ne kiitisa xungbee ya i. Naxan na a fala a be, «I tan xaxilitare!», na kanyi wolima ne yahannama te xɔra.»

²³ «Na kui, xa wo bara siga serexe bade, wo fa ratu a wo ngaxakerenyi xɔxɔxi wo ma fe nde ma, ²⁴ wo xa wo xa serexe lu serexebade fe ma sinden, wo siga wo ngaxakerenyi yire. Wo xa lanyɪ

xiri wo nun wo ngaxakerenyi tagi, wo fa gbilen wo xa serexe bade.»

²⁵ «I xa kata wo nun i kalamuma xa lan sinnanyi ma, wo na kira xɔn ma temui naxe. Xa na mu a ra a i xaninma kiitisa yire, kiitisa fan i so kɔsibili yi ra, na fan i sa geeli. ²⁶ N xa nɔndi fala i be, i mu min-ima menni fo i kɔbiri birin fi han batanka dɔnɔɛ.»

Yene nun mixi ratantanse

(Matiyu 18:8-9, Maraki 9:43, 9:47-48)

²⁷ «Wo a kolon wo benbae yamari naxan na, «Wo naxa yene raba.» ²⁸ Kɔnɔ n tan xa a fala wo be, naxan yo a ya ti gine nde ra mile kui, na kanyi bara ge yene rabade a bɔɔe kui. ²⁹ Xa i yirefan ya findima i ratantanse ra, a ba na, a wɔle. Fate yire nde bafe na, na fisa dine i fate gundi birin wolife yahannama. ³⁰ Xa i yirefan belexe findima i ratantanse ra, a bolon, a wɔle. Fate salonse nde bolonfe, na fisa dine i fate gundi birin wolife yahannama.»

Xeme nun gine fatanfɛ

(Matiyu 19:7-9, Maraki 10:4-5, 10:10-12, Luki 16:18)

³¹ «A man masenxi ne, «Naxan wama mɛɛfe a xa gine ra, a xa fatan keedi so a yi ra.» ³² Kɔnɔ n tan xa a fala wo be, naxan yo mɛɛ a xa gine ra, xa a xa gine mu yene xa rabaxi, na kanyi bara a niya na gine xa findi yenɛla ra a na dɔxɔ xeme gbete xɔn ma temui naxe. Xeme naxan fan na gine dɔxɔma e mɛɛxi naxan na, a fan bara findi yenɛla ra.»

Marakali

³³ «Wo a kolon wo benbae yamari naxan na, «Wo naxa wo xa marakali kana, wo xa a rakamali ne Marigi be.» ³⁴ Kɔnɔ n tan xa a fala wo be, wo naxa wo kali feo! Wo naxa wo kali koore ra, barima Ala xa kibanyi nan a ra. ³⁵ Wo naxa wo kali bɔxi ra, barima Ala sanyi

tide na a ra. Wo naxa wo kali Darisalamu ra, barima Mange Xungbe xa taa nan a ra. ³⁶Wo naxa wo kali wo yete xunyi ra, barima wo mu noma xunsexē keren nafugade, wo mu noma a fɔɔɔde. ³⁷Wo xa nɔndi fala. Xa iyo nan a ra, wo xa a fala (iyo). Xa ade nan a ra, wo xa a fala (ade). Sese sa na xun ma, a fatanxi Sentane nan ma.»

Gbeɔɔɔɔɔɔ

(Luki 6:29-30)

³⁸«Wo a kolon wo yamari naxan na, (Wo xa ya ɔɔɔɔ ya ra, wo xa pinyi ɔɔɔɔ pinyi ra.) ³⁹Ɔɔɔɔ n tan xa a fala wo be, wo naxa mixi kobi gere. Xa mixi nde wo xere garin, wo xa boore seeti fan ti a be. ⁴⁰Xa mixi nde wama wo xanife kiiti banxi, alako a xa donma ba wo yi ra, wo xa wo xa guba fan lu a yi. ⁴¹Xa mixi nde wo karaxan wo xa a mati ɔere kui kilo keren, wo xa a mati kilo firin. ⁴²Naxan na i makula, i xa a ki. Naxan wama se nde yofufe i ma, i naxa tondi a be.»

Yaxuie xanufe

(Luki 6:27-28, 6:32-36)

⁴³«Wo a kolon wo yamarixi naxan na, (Wo xa wo boore xanu, wo xa wo yaxui xɔn.) ⁴⁴Ɔɔɔɔ n tan xa a fala wo be, wo xa wo yaxuie xanu, wo xa Ala maxandi mixie be naxee wo ɔax-ankatama. ⁴⁵Na kui, wo findima wo Baba xa die ra naxan na ariyanna, naxan kuye ibama tinxintɔee nun tinxintaree be, naxan ture ɔagoroma mixi fanyie nun mixi kobie be. ⁴⁶Xa wo sa mixie gbansan nan xanuma, naxee wo fan xanuxi, wo baraayi mundun sɔtɔma na kui? Hali duuti maxili kobie na mɔɔli rabama. ⁴⁷Xa wo sa wo ngaxakerenyie gbansan nan xeebuma, wo munfe rabafe naxan findi fe neene ra na kui? Hali kaafirie na mɔɔli rabama. ⁴⁸Na kui, wo xa tinxinyi nun marafanyi xa kamali, alɔ wo naxan toxi wo Baba ra naxan na ariyanna.»

Mixi kife

6 «Wo naxa fe fanyi raba mixie ya tode ra e xa wo xa tinxinyi to, xa na mu a ra wo mu baraayi yo sɔtɔma wo Baba ra, naxan na ariyanna. ²Na kui, i ne mixi kima, i naxa a sigi sa dunija birin be alɔ filankafuie a rabama ki naxe salide nun taa ma, alako mixie xa e matɔɔɔ. N xa nɔndi fala wo be, e bara ge e xa wali sare birin sɔtɔde. ³I ne mixi kima i yirefanyi ra, kɔɔla naxa a kolon. ⁴I xa mixi ki suture nan na. Na kui, i Baba Ala naxan gundo birin kolon, a fama ne na sare ragbilende i ma.»

Ala maxandife

(Luki 11:2-4)

⁵«Wo ne salima, wo naxa lu alɔ filankafuie naxee salima, e tixi salidee kui nun kira de ra alako mixie xa e to. N xa nɔndi fala wo be, e bara ge e xa wali sare birin sɔtɔde. ⁶Ɔɔɔɔ i tan ne salima, siga i xa banxi yire nde nɔxunyi kui, i naade ragali, i Ala maxandi naxan mu toma. Na kui, i Baba Ala naxan gundo fe birin toxi, a fama ne i sare fide.»

⁷«Wo ne Ala maxandima, wo naxa wo xa wɔyenyi rawuya fufafu, alɔ kaafiri naxee laxi a ra a e xa duba suxuma e xa wɔyenyi radiganxie nan saabui ra. ⁸Wo naxa lu alɔ e tan, barima wo Baba Ala wo hayi kolon beenun wo xa a maxandi.»

⁹«Wo lan wo xa sali yi ki ne: (Muxu Baba naxan na ariyanna, dunija birin xa i xili seniyanxi kolon.

¹⁰I xa mangeya xa fa.

I sago xa raba dunija ma, alɔ a rabama ariyanna ki naxe.

¹¹Baloe fi muxu ma to lɔxɔe, muxu hayi na naxan ma.

¹²Dije muxu xa yunubie ma, alɔ muxu fan dijexi mixie haakee ma ki naxe,

naxee bara fe kobi niya muxu ra.

¹³I naxa muxu ti maratantanyi kira xɔn,

i xa muxu ratanga Sentane ma.
I tan nan gbe na mangeya, senbe, nun
binye ra abadan.

Amina.»

¹⁴ «Xa wo dije mixie haakee ma, wo
Baba naxan na ariyanna, a fan dipema
ne wo ma, ¹⁵ kɔnɔ xa wo mu dije mixie
ma, wo Baba naxan na ariyanna, a fan
mu dipema wo xa yunubie ma.»

Sunyi suxufe

¹⁶ «Wo ne sunyi suxuma, wo naxa
wo yatagi ixɔnɔ alɔ filankafuie e yatagi
ixɔnɔma ki naxe, mixie xa a kolon a e na
sunyi. N xa nɔndi fala wo be, e bara ge e
xa wali sare birin sɔtɔde. ¹⁷ Kɔnɔ i tan ne
sunyi suxuma, i xa ture sa i xunyi ma, i i
yatagi maxa, ¹⁸ alako mixie naxa a kolon
a i na sunyi. Na kui, i Baba Ala naxan mu
toma, naxan man gundo fe birin toxi, a
fama ne i sare fide.»

Harige

(Luki 11:33-36, 16:13)

¹⁹ «Wo naxa wo harige malan
dunija ma, nimasee nun xɔrixɔri a
xun nakanama dennaxe, xa na mu a
ra muɣetie nɔma a muɣade banxi kui
dennaxe. ²⁰ Wo xa wo harige malan
ariyanna ne, nimasee nun xɔrixɔri mu
kanari sama dennaxe, muɣetie fan mu
muɣe tima dennaxe. ²¹ Wo harige na
dennaxe, wo bɔɣe fan luma naa ne.»

²² «Ya nan na fate xa lanpui ra. Xa i ya
fan, i fate birin iyalanma ne, ²³ kɔnɔ xa i
ya mu fan, i fate luma dimi nan kui. Na
kui, xa i xa naiyalanyi bara findi dimi ra,
na dimi ifɔɔɔ de!»

²⁴ «Mixi yo mu nɔma lude marigi firin
xa yaamari bun ma, barima a fama ma-
rigi keren xɔnde, a boore maxanu. A
xirima keren na, a boore rabolo. Wo
mu nɔma Ala nun naafuli batude temui
keren.»

Kɔntɔfili

(Luki 12:22-32)

²⁵ «Na nan a toxi, n xa a fala wo be, wo
naxa kɔntɔfili baloe xa fe ra wo hayi na
naxan ma yi dunijeigiri kui, xa na mu a
ra, dugie xa fe ra wo naxee ragoroma wo
fate ma. Wo xa dunijeigiri tide mu gbo
donse be? Wo fate tide mu gbo dugie be?

²⁶ Wo xɔnie mato koore ma. E mu sansi
sima, e mu xe xabama, e mu donse ra-
gatama bilie kui, kɔnɔ wo Baba naxan
na ariyanna, a e baloma. Wo tan mu
dangi na xɔnie ra? ²⁷ Nde nɔma hali xi
keren sade a xa simaya xun a xa kɔntɔ-
fili saabui ra? ²⁸ Munfe ra wo kɔntɔfilima
wo xa sosee xa fe ra? Wo sansi fuge to-
fanyie mato, e minima wula sansie ma
ki naxe. E mu walima, e mu wologese
yailanma, ²⁹ kɔnɔ n xa a fala wo be, hali
mange Sulemani xa dariye birin kui, a
xa sosee mu nu tofan alɔ na sansi fuge
keren. ³⁰ Xa Ala sansi meenima yi ki ne,
sansi naxan na na to, tina a gan, a mu
meenima wo fan ma? Wo xa danxaniya
xurun!»

³¹ «Na kui, wo naxa kɔntɔfili a falafe
ra, «Muxu munse donma? Muxu munse
minma? Muxu munse ragoroma muxu
ma?» ³² Kaafirie birama na fe mɔɔli nan
tun fɔxɔ ra. Anun, wo Baba naxan na
ariyanna, a a kolon wo hayi na na
se birin ma. ³³ Na kui, wo xa Ala xa
mangeya niini nun a xa tinxinyi nan
singe fen, a na se dɔnxɔe birin fan fima
ne wo ma. ³⁴ Wo naxa kɔntɔfili tina xa fe
ra, barima tina a jɔxɔ sama a yete xɔn.
Lɔxɔe birin nun a xa tɔɔɔe nan a ra.»

Wuri fuyi nun xebeanyi

(Luki 6:37-42)

7 «Wo naxa wo yete findi wo boore
adama kewalie makiitima ra, alako
kiiti naxa kana wo fan na Ala yi. ² Wo
mixi makiitima ki naxe, wo fan maki-
itima na ki ne. Wo maniyase naxan

nawalima booree be, na nan nawalima wo fan be. ³Munfe ra i wuri fuɗi toma i ngaxakerenyi ya ma, a fa li i mu xebeɗi toxi naxan na i tan yete ya ma? ⁴I nɔma a falade i ngaxakerenyi be di, «A lu n xa wuri fuɗi ba i ya ma,» xa a sa li xebeɗi nan na i tan yete ya ma? ⁵I tan filanka-fui, xebeɗi nan singe ba i yete ya ma. Na ba xanbi, i nɔma ne se igbede a fanyi ra, alako i xa wuri fuɗi ba i ngaxakerenyi fan ya ma.»

Se seniyeɗi sofe baree yi ra

⁶«Wo naxa se seniyeɗi so baree yi ra, xa na mu a ra e e ya rafindima ne wo ma, e wo maxin. Wo naxa geme tofanyie woli xɔsee bun ma, xa na mu a ra e e maboronma nan tui.»

Baba Ala maxandife

(Luki 11:9-13)

⁷«Wo maxandi ti, wo a sɔtɔma ne.

Wo fenyi ti, wo a toma ne.

Wo naade kɔnkɔn, a rabima ne wo be.

⁸Mixi naxan birin maxandi tima, a a sɔtɔma ne.

Mixi naxan fenyi tima, a a toma ne.

Mixi naxan naade kɔnkɔnma, a rabima ne a be.»

⁹«Babe mundun na wo ya ma naxan xa di taami maxɔrinma a ma, a sa geme so a yi ra? ¹⁰Xa na mu a ra, a bɔximase so a yi, a xa di na a maxɔrin yeɗe ma?

¹¹Xa wo tan mixi kobie fata se fanyie fide wo xa die ma, wo Baba Ala naxan na ariyanna, a dangi wo ra pon! A fe fanyie fima ne a maxandimae ma.»

Mixi lanma a xa naxan naba a boore adama be

(Luki 6:31)

¹²«Wo wama mixie xa naxan birin naba wo be, wo fan xa na nan naba e be. Tawureta Munsa nun namijɔnmee xa Ki-taabuie birin nalanxi nan na ki.»

Naade ixutuxi nun a igbe

(Luki 13:23-24)

¹³«Wo xa so naade ixutuxi nan na, barima naade igbe mixi rasigama gbaloe nan ma. Kira naxan mixi xaninma gbaloe ma, a jere mu xɔnɔ. Mixi gbegebe soma naade igbe nan na, mixi gbegebe gbaloe kira nan suxuma. ¹⁴Kɔnɔ naade ixutuxi rabima kisi nan ma. Kira naxan mixi xaninma kisi ma, a jere xɔnɔ. Mixi mu gbo naxee na naade nun na kira toma.»

Wuri bili kolonma a bogi nan ma

(Luki 6:43-44)

¹⁵«Wo wo yete ratanga wule falee ma naxee e yete findixi namijɔnmee ra. E fama wɔyenyi jɔxunme ra wo ma, kɔnɔ e janige mu fan feo! ¹⁶Wo e kolonma e xa kewali nan ma. Kusu bama baagi bili kɔn na? Xɔre bama tunbe bili ma? ¹⁷Sansi fanyi bogi fanyi nan naminima, sansi kobi fan bogi kobi nan naminima. ¹⁸Sansi fanyi mu nɔma bogi kobi raminide, sansi kobi fan mu nɔma bogi fanyi raminide. ¹⁹Sansi naxan mu bogi fanyi raminima, a segema ne, a woli te i. ²⁰Na kui, wo na mixie kolonma e xa kewali nan ma.»

Naxee mu Ala sago rabama

(Luki 6:46, 13:25-27)

²¹«Mixi naxee a falama n be, «N Marigi, n Marigi,» e birin xa mu soma Ala xa mangeya niini bun ma, fo naxee n Baba sago rabama naxan na ariyanna. ²²Na lɔxɔe mixi gbegebe a falama ne n be, «Muxu Marigi, muxu Marigi, muxu mu wɔyen xe i xili ra? Muxu mu jinnee keri xe i xili ra? Muxu mu kaabanako gbegebe raba xe i xili ra?» ²³Na temui n nee yaabima ne, «N mu wo kolon feo! Wo tan fe kobi rabae, wo keli n ya i.»

*Banxiti firin xa taali**(Luki 6:47-49)*

²⁴«Na kui, mixi naxan na n ma masenyi rame, a fa a rabatu, na kanyi maniya xaxilima ra naxan a xa banxi bili ti fanye ma. ²⁵Tune naxa fa, xuree naxa banbaran ye, foye naxa mini a nu banxi mabonbo, konɔ banxi mu bira, barima a nu tixi fanye nan fari. ²⁶Konɔ mixi naxan n ma masenyi rame, a mu a rabatu, na kanyi maniya mixi xaxilitare ra naxan a xa banxi tixi meyeniyi fari. ²⁷Tune naxa fa, xuree naxa banbaran ye, foye naxa mini a nu banxi mabonbo, banxi fan naxa bira, a kana a jaaxi ra.»

²⁸Isa to ge yi fe birin masende, jama naxa kaaba a xa xaranyi ma, ²⁹barima a mu nu luxi alɔ e xa seriye karamoxɔe. A tan nu woyenma mange senbe nan na.

Isa kune kanyi rayalanfe*(Maraki 1:40-45, Luki 5:12-14)*

8 Isa to goro geya fari, jama gbege naxa bira a foxɔ ra. ²Kune kanyi nde naxa a maso Isa ra, a suyidi a be, a a fala a be, «N Marigi, xa i tin, i noma n nasenyende.» ³Isa naxa a belexe itala, a a sa kune kanyi ma, a a fala a be, «N tinxi. Findi mixi seniyenxi ra.» Kune fure naxa ba a ma keren na. ⁴Isa man naxa a masen a be, «I naxa yi fe fala mixi yo be. Siga i sa i yete dentege serexedube be, i serexe ba alɔ Annabi Munsu a yamarixi ki naxe. Na findima seedepoxɔya nan na e be.»

Sɔɔri xunmati xa danxaniya*(Luki 7:1-10)*

⁵Isa to so Kaperenam, sɔɔri mixi keme xunmati naxa fa a yire, a a maxandi, ⁶«Marigi, n ma walike saxi banxi, a bara namata, a jaxankataxi ki fanyi ra.» ⁷Isa naxa a fala a be, «N xa siga, n xa sa a rayalan.» ⁸Sɔɔri mixi keme xunmati naxa a yaabi, «Marigi, na binye mu na n yi ra i tan xa so n ma banxi

kui. I xa yaamari gbansan nan fi, n ma konyi yalanma ne. ⁹N a kolon barima n fan na mange ndee nan xa yaamari bun ma, sɔɔri ndee man na n fan yi, naxee na n ma yaamari bun ma. N na a fala sɔɔri nde be, «Siga,» a sigama ne. N na a fala, «Fa,» a fama ne. N na n ma konyi nde yaamari, «Yi fe raba,» a a rabama ne.»

¹⁰Isa to na sɔɔri xa masenyi me, a naxa kaaba, a fa a fala a foxirabiree be, «N xa nɔndi fala wo be, n mu yi danxaniya mɔɔli toxi Isirayila boxi dede. ¹¹N xa a fala wo be, mixi gbege fama ne keli sogetede nun soggorode biri, e e dege e nun Ibrahima, Isiyaga, nun Yaxuba Ala xa mangeya niini bun ma. ¹²Konɔ mange xa die tan wolima ne tande dimi kui, wa nun jinyi raxinyi na dennaxe.» ¹³Na temui Isa naxa a fala sɔɔri mixi keme xunmati be, «Siga, a xa raba i be alɔ i laxi a ra ki naxe.» Na waxati kerenyi yati, sɔɔri xa konyi naxa yalan.

Isa mixi gbege rayalanfe*(Maraki 1:21-34, Luki 4:31-41)*

¹⁴Na dangi xanbi, Isa naxa siga Piyeri xonyi. A naxa Piyeri bitanyi ginema to, a saxi, a fate wolenxi ki fanyi. ¹⁵Isa to a belexe suxu, fure naxa a bepin keren na. A naxa keli, a fa kuri so e be.

¹⁶Nunmare temui, e naxa fa mixi gbege ra Isa xon ma jinne nu naxee foxɔ ra. A naxa jinnee keri a xa woyenyi ra, a furemae birin nayalan. ¹⁷Na kui, Annabi Esayi xa masenyi naxa kamali, naxan sebexi, «A naxa won ma tɔɔre ba won ma, a won ma furee dɔxɔ a xun.»

Birafe Isa foxɔ ra*(Luki 9:57-62)*

¹⁸Isa to jama gbege to a rabilinyi, a naxa a foxirabiree yamari e xa baa igiri. ¹⁹Seriye karamoxɔ nde naxa a maso Isa ra, a a fala a be, «Karamoxɔ, i siga dede, n na i foxɔ ra.» ²⁰Isa naxa a yaabi,

«Xulumase xima a yili kui.

Xɔni xima a tɛɛ kui.

Kɔnɔ dede mu na Adama xa Di be a a xunyi sama dennaxe.»

²¹ A fɔxirabiree nde fan naxa a fala a be, «Marigi, a lu n xa siga n baba ragatade sinden.» ²² Kɔnɔ Isa naxa a yaabi, «Bira n fɔxɔ ra. A lu faxamixie xa e xa faxamixie ragata.»

Isa foye belebele raxarafe

(Maraki 4:35-41, Luki 8:22-25)

²³ Isa naxa baki kunkui kui, a fɔxirabiree naxa bira a fɔxɔ ra. ²⁴ Foye belebele naxa keli baa ma, mɔɔnyɔ nu fa sa kunkui kui. Kɔnɔ Isa tan nu na xife. ²⁵ A fɔxirabiree naxa fa a raxunu, e a fala a be, «Marigi, won nakisi, won faxafe ne yi ki!» ²⁶ A naxa e yaabi, «Wo gaaxuxi munfe ra? Wo xa danxaniya xurun!» A naxa keli, a foye nun baa yamari, baa naxa xinbeli yen! ²⁷ A fɔxirabiree naxa kaaba, e e bore maxɔrin, «Mixi mɔɔli mundun lanxi yi ma? Hali foye nun baa, e a xui rabatuma.»

Ninne kanyi rayalanfe

(Maraki 5:1-20, Luki 8:26-39)

²⁸ E to naakiri li Gadara bɔxi ma, mixi firin naxa mini gaburi longori ra pinnee nu naxee fɔxɔ ra, e sa Isa ralan. E nu magaxu ki fanyi, mixi yo pan mu nu nɔma dangide na biri. ²⁹ E naxa sɔnxɔ, «Ala xa Di, i waxi munse xɔn ma muxu be? I faxi be muxu paxankatade ne beenun a lɔxɛ xa a li?» ³⁰ Xɔse gali nu na e demadonfe na longori. ³¹ Ninnee naxa Isa mayandi, «Xa i sa muxu kerɔ, muxu raso yi xɔse gali.» ³² Isa naxa a fala e be, «Wo siga.» E naxa mini na xeme firinyie, e so na xɔsee i. Xɔse gali birin naxa goro e gi ra tentenyi ra, e sa sin baa ma, e madula. ³³ Naxee nu na xɔsee demadonfe, e naxa e gi. E to so taa kui, e naxa dentege sa fe ma naxan dangixi, e a fala taakae be

pinnee gbilenxi na xeme firin fɔxɔ ra ki naxe. ³⁴ Na temui taa birin naxa mini Isa ralande. E to a to, e naxa a mayandi a xa keli e xa bɔxi ma.

Namate rayalanfe

(Maraki 2:1-12, Luki 5:17-26)

9 Isa to baki kunkui kui, a naxa baa igiri, a so a xɔnyi taa kui. ² Mixi ndee naxa fa namate nde ra Isa xɔn ma, a saxi dagi ma. Isa to e xa danxaniya to, a naxa a fala namate be, «N ma di, li-maniya tongo, i xa yunubie bara xafari.» ³ Na kui, seriye karamɔxɔ ndee naxa a fala e bɔne ma, «Yi xeme na Ala rasɔɔfe ne yi ki.» ⁴ Kɔnɔ Isa to nu e xa maɔɔx-unyi kolon, a naxa a masen e be, «Munfe ra maɔɔxunyi kobie na wo bɔne ma? ⁵ Wɔyenyi mundun sɔɔneya, a falafe (I xa yunubie bara xafari,) ka a falafe (Keli, i xa i jɛɛɛ?) ⁶ N xa a masen wo be a Adama xa Di nɔma yunubi xafaride dunija ma.» Isa naxa a masen namate be, «Keli, i xa i xa dagi tongo, i xa siga i xɔnyi.» ⁷ Namate naxa keli, a siga a xɔnyi. ⁸ Nama to na to, e naxa gaaxu, e nu fa Ala matɔxɔ, naxan na senbe mɔɔli fixi adamadie ma.

Matiyu birafe Isa fɔxɔ ra

(Maraki 2:13-17, Luki 5:27-32)

⁹ Isa to keli na, a naxa xeme nde to naxan xili Matiyyu, a dɔxɔxi duuti maxilide. Isa naxa a fala a be, «Bira n fɔxɔ ra.» Matiyyu naxa keli, a bira a fɔxɔ ra.

¹⁰ Lɔxɔ nde Isa nun a fɔxirabiree nu na e degefe Matiyyu xɔnyi. Duuti maxilie nun yunubitɛ gbegbe naxa fa, e birin naxa e dege fɔlɔ yire keren. ¹¹ Farisenie to na to, e naxa Isa fɔxirabiree maxɔrin, «Munfe ra wo karamɔxɔ nun duuti maxilie nun yunubitɛ e dege ma yire keren?» ¹² Isa to na me, a naxa a fala, «Mixi yalanxi hayi mu na seriba ma. Furema nan hayi na seriba ma. ¹³ Wo siga, wo sa fahaamui sɔɔ yi masenyi ma, (Hinne rafan n ma

dangife serexe ra.» N mu faxi tinxintæe xa xilide. N faxi yunubitæe nan xilide.»

Isa maxörinfe sunyi ma

(Maraki 2:18-22, Luki 5:33-39)

¹⁴Na temui Annabi Yaya fõxirabiree naxa fa Isa yire, e a maxörin, «Munfe ra muxu tan nun Farisenie sunyi suxuma, kõnõ i fõxirabiree tan mu sunma?»

¹⁵Isa naxa e yaabi, «Ginefenyi xa futixiri xulunyi, a booree nõma sunnunde a na e fe ma temui naxe? Lõxõe fama, ginefenyi bama ne e yi ra. Na waxati tan, e sunyi suxuma ne. ¹⁶Mixi yo mu dugi fori lonpoma dugi neene ra, xa na mu a ra na dugi neene xuntunyi nan dugi fori ibendunma, dugi ibõõ dangi a singe ra.

¹⁷Mixi man mu weni neene sama lebe fori kui, xa na mu a ra na weni neene na funtu, weni lebe fori bulama ne, weni fili, a sase fan kana. Weni neene sama lebe neene nan kui, alako weni yo, weni sase yo, e birin xa ragata a fanyi ra.»

Ginedimedi rakelife faxe ma

nun gine gbete rayalanfe

(Maraki 5:21-43, Luki 8:40-56)

¹⁸Isa to nu na na fee masenfe e be, mange nde naxa fa, a suyidi Isa be, a a fala a be, «N ma di gine baxi faxade ya, kõnõ xa i siga, i naxa i belexe sa a ma, a man kelima ne.» ¹⁹Isa naxa keli, e nun a fõxirabiree naxa bira na mange fõxõ ra.

²⁰Na temui, gine nde naxan xa kike wali mu nu a itima je fu nun firin bun ma, a naxa fa Isa xanbi ra, a a belexe din a xa donma sanbunyi ra, ²¹barima a nu a falafe a yete ma, «Xa n nõ n belexe dinde Isa xa donma gbansan na, n yalanma ne.»

²²Isa to a mafindi, a gine to, a naxa a fala a be, «N ma di, limaniya, i xa danxaniya bara i rayalan.» Keren na, gine naxa yalan.

²³Isa to so mange xõnyi, a naxa jama li naa, e sõnxõfe, xule femae fan bara

fa nõn yire. A naxa a fala e be, ²⁴«Wo siga, barima yi ginedimedi mu faxaxi. A na xife ne.» E naxa yo a ma, e a mayele. ²⁵A to jama ramini tande, a naxa so banxi kui. A naxa ginedimedi belexe suxu, ginedimedi naxa keli. ²⁶Na xibaaru naxa yensen na yire birin na.

Isa dõnxui firin nayalanfe

²⁷Isa to keli menni, dõnxui firin naxa bira a fõxõ ra, e nu e xui ite a be, «Dawuda xa Di, kinikini muxu ma!»

²⁸Isa to so banxi, dõnxuie naxa e maso a ra. A naxa e maxörin, «Wo laxi a ra a n nõma wo rayalande?» E naxa a yaabi, «Iyo, Marigi.» ²⁹Isa naxa a belexe sa e ya ma, a a fala e be, «Wo waxõnfe xa raba wo be alõ wo laxi a ra ki naxe.» ³⁰E yae naxa rabi keren na. Isa naxa a matintin e ra a xõrõxõe ra, «Mixi yo naxa yi fe kolon.» ³¹Kõnõ e to mini, e naxa siga Isa xa fe fala ra na bõxi yire birin.

Boboe rayalanfe

(Luki 11:14-15)

³²Isa nun a fõxirabiree to nu kelife naa, mixi nde naxa fa xeme nde ra a xõn ma jinne nu bara naxan findi boboe ra. ³³Isa to na jinne keri, boboe naxa wõyen. Nama naxa kaaba, e a fala, «Yi fe mõõli singe mu nu to Isirayila bõxi ma.»

³⁴Kõnõ Farisenie tan naxa a fala, «A jinnee kerima jinne mange nan saabui ra.»

Isa kinikinife jama ma

(Maraki 6:6, 6:34, Luki 8:1)

³⁵Isa naxa taae birin ipere, a xungbe nun a xuri. A nu mixie xaranma e xa salidee kui, a nu e kawandi Ala xa mangeya xa xibaaru fanyi ra, a nu furema mõõli birin nayalan. ³⁶A nu jama toma temui naxe, a nu kinikinima e ma, barima senbe nun limaniya birin nu baxi e yi. E nu luxi ne alõ yexee naxee makantama mu na. ³⁷Na kui, a naxa a fala a fõxirabiree be, «Xe xaba wali bele-

bele nan na, kɔnɔ walikee tan xurun. ³⁸Wo xe kanyi maxandi alako a xa walikee rasanba a xa xe xabade.»

Isa xa xɛera fu nun firinyie

(Maraki 3:13-19, Luki 6:12-16)

10 Isa naxa a fɔxirabire fu nun firinyie xili, a nɔe so e yi ra alako e xa nɔ pinnɛe keride mixie fɔxɔ ra, e man xa nɔ furema mɔɔli birin nayalande.

²Na xɛera fu nun firinyi xilie nan ya: a singe, Simɔn, naxan man xili Piyeri, nun a xunya Andire, Sebede xa di Yaki, nun a xunya Yaya, ³Filipu nun Barotolome, Tomasi nun Matiyo duuti maxili, Alifa xa di Yaki nun Tadayo, ⁴Simɔn naxan xili Seloti, nun Yudasi Isikariyoti naxan Isa yanfa.

Isa a xa xɛera fu nun firinyie xɛefe

(Maraki 6:7-13, Luki 9:1-6)

⁵Isa naxa yi xeme fu nun firinyie xee yi yaamari ra: «Wo naxa siga mixie yire Yuwifie mu naxee ra, wo naxa so Samarikae xa taae kui. ⁶Wo xa siga Isirayilakae nan xɔn, naxee luxi alɔ yexɛe lɔxie. ⁷Wo xa kawandi ti kira xɔn a Ala xa mangeya niini bara makɔre. ⁸Wo xa furemae rayalan, wo xa faxamixie rakeli, wo xa kune kanyie raseniyeɔn, wo xa pinnɛe keride. Wo kixi nɛ, wo mu sese fi. Wo fan xa mixi ki na ki. ⁹Wo naxa xɛema, gbeti, xa na mu a ra kɔbiri xanin wo xun ma. ¹⁰Wo man naxa gbɔnfɔe, donma firin nde, sankiri, xa na mu a ra xuli xanin wo xun ma. A lanma baloe xa fi walike ma.»

¹¹«Wo na so taa naxan kui, wo xa mixi fanyi nde fen naxan wo yigiyama, wo lu naa han wo siga taa gbete. ¹²Wo na so mixie xɔnyi, wo xa e xɛebu. ¹³Xa na fɔxɔe mixie fan, Ala xa wo xa duba suxu e xa fe ra. Kɔnɔ xa naakae mu fan, Ala naxa na duba suxu. ¹⁴Xa mixie mu tin wo rasenede, xa na mu a ra e tondi e tuli

matide wo xa masenyi ra, wo nɛ kelima na banxi xa na mu a ra na taa kui, wo xa menni bende rakɔnkɔn wo sanyie ra. ¹⁵N xa nɔndi fala wo be, kiiti sa lɔxɔe, kiiti fanma Sodomu nun Gomora taakae ra dangife na taa mixie ra.»

Isa fɔxirabiree fama naxankatade

(Maraki 13:9-13, Luki

12:11-12, 21:12-19)

¹⁶«Wo wo tuli mati, n na wo xɛefe nɛ alɔ yexɛe naxee soma wula baree tagi. Na kui, wo xa kɔɔta alɔ yere, wo yuge xa fan alɔ turunna xɔni. ¹⁷Wo xa wo yete matanga mixie ma, barima e wo soma nɛ kiitisae yi ra, e wo bɔnbɔma nɛ sebere ra e xa salidee kui, ¹⁸e wo xaninma nɛ gominae nun mangɛe yire n ma fe ra. Na kui, wo findima nɛ n ma seedee ra e tan be, a nun si gbete be. ¹⁹E na wo so nee yi ra, wo naxa kɔntɔfili wo xa masenyi xa fe ra, wo naxan falama nun wo a falama ki naxe, barima na birin fima nɛ wo ma na waxati yati. ²⁰Wo tan xa mu wɔyenma, wo Baba Ala Xaxili nan wɔyenma wo saabui ra.»

²¹«Mixi fama a ngaxakerenyi yanfadi, a a sa mixie belexe, e xa a faxa. Babe fan na mɔɔli niyama a xa di ra, die fan kelima nɛ e barimae xili ma, e xa e faxa. ²²Mixi birin fama wo xɔnde n xili xa fe ra, kɔnɔ naxan na wakili han a rapɔnyi, na kanyi kisima nɛ. ²³Xa e wo naxankata yire nde, wo xa wo gi, wo siga taa gbete. N xa nɔndi fala wo be, wo mu gema Isirayila taa birin ipereɔde a fa lu Adama xa Di mu fa.»

²⁴«Taalibi mu dangima a karamɔxɔ ra, konyi fan mu dangima a marigi ra. ²⁵A lanma taalibi xa lu alɔ a karamɔxɔ, konyi fan xa lu alɔ a marigi. Xa fɔxɔe xunyi xili fala pinnɛe Belesebulu, e naxan falama a xa fɔxɔe mixie xun ma, a jan dangima na ra.»

Gaaxufe Ala ya ra

(Maraki 8:38, Luki 9:26, 12:2-9)

²⁶ «Wo naxa gaaxu mixie ya ra, barima fefe nɔxunxi mu na naxan mu fama makenende, gundo yo mu na naxan mu fama kolonde. ²⁷ N naxan falama wo be kɔɛ ra, wo xa na masen yanyi ra. Wo naxan mema makɔyikɔyi ra, wo xa dunija birin nakolon a ra. ²⁸ Wo naxa gaaxu mixie ya ra naxee nɔma mixi fate bende nan tun faxade, a fa li e mu nɔma wo nii tan masɔɔde. Wo xa gaaxu Alanan ya ra, naxan nɔma fate bende nun nii sɔntɔde yahannama. ²⁹ Turunna firin xa mu sarama batanka keren na? Kɔnɔ hali xɔni di keren mu birama bɔxi ma xa wo Baba Ala sago mu a ra. ³⁰ Wo xunsexe yati kɔntixi. ³¹ Na kui, wo naxa gaaxu, barima wo tide gbo dangi turunna xɔni gali ra.»

³² «Mixi yo naxan n kolonma a Marigi ra adamadie ya xɔri, n fan na kanyi kolonma n Baba ya xɔri ariyanna. ³³ Kɔnɔ naxan na tondi n kolonde a Marigi ra adamadie ya ma, n fan tondima ne na kanyi rakolonde n Baba ra naxan na ariyanna.»

Isa fɔxirabiree nun tɔɔre

(Luki 12:51-53, 14:26-27, 9:23-24, Maraki 8:34-35)

³⁴ «Wo naxa a marɔxun a n faxi bɔɔnesa nan na dunija. N mu faxi bɔɔnesa xa ra, n faxi santidegema nan na. ³⁵ N faxi fatanyi nan na di xeme nun a baba tagi, di gine nun a nga tagi, mamadi nun a mama tagi. ³⁶ Mixi ngaxakerenyie nan findima a yaxuie ra. ³⁷ Mixi naxan a baba nun a nga xanuma dangife n tan na, na kanyi mu daxa a xa lu n seeti ma. Mixi naxan a xa di xanuma dangife n tan na, na kanyi mu daxa a xa lu n seeti ma. ³⁸ Xa mixi naxan mu tin tɔɔre nun faxe ra, a mu bira n fɔxɔ ra, na kanyi mu daxa a xa lu n seeti ma. ³⁹ Mixi naxan wama a yete rakisife,

na kanyi lɔɛma ne. Naxan a yete ralɔɛma n tan ma fe ra, na kanyi kisima ne.»

Isa fɔxirabiree rasenefe

(Maraki 9:37,41, Luki 9:48, 10:16, Yaya 13:20)

⁴⁰ «Mixi naxan na wo rasene, a n tan nan nasenexi. Mixi naxan na n nasene, a n xɛema nan nasenexi. ⁴¹ Mixi naxan na namijɔnɔme rasene a xa namijɔnɔmeja ma, a baraayi sɔɔma ne alɔ namijɔnɔme. Mixi naxan na tinxintɔe rasene a xa tinxinyi ma, a baraayi sɔɔma ne alɔ tinxintɔe. ⁴² Mixi naxan na hali ye xinbeli pɔɔti ya keren fi yi mixi xuri keren ma a to findixi n fɔxirabire ra, n xa nɔndi fala wo be, na kanyi mu ganma a baraayi ra muku.»

Annabi Yaya xa maxɔrinyi

(Luki 7:18-35)

11 Isa to ge yi yaamarie fide a fɔxirabire fu nun firinyie ma, a naxa keli menni, a siga Yuwifie xa taee alako a xa mixie xaran, a e kawandi.

² Annabi Yaya to Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa fe me geeli kui, a naxa a fɔxirabire ndee xee Isa ma. ³ E naxa a maxɔrin, «I findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na naxan lanma a xa fa, ka muxu xa mixi gbete nan mame?» ⁴ Isa naxa e yaabi, «Wo fe naxan mexi nun wo fe naxan toxi, wo sa na dentegɛ sa Yaya be. ⁵ Dɔnxuie se toma, namatee jɛrema, kune kanyie yalanma, tulixɔrie fe mema, faxamixie kelima, fuxarilae kawandima xibaaru fanyi ra. ⁶ Seewe na mixi be naxan mu siikema n ma fe ra.»

⁷ Annabi Yaya fɔxirabiree to siga, Isa naxa jama maxɔrin Yaya xa fe ma, «Wo siga munse matode wula i? Kale, foye naxan namaxama? ⁸ Xa na mu a ra, wo siga munse matode? Dugi tofanyi kanyi? Dugi tofanyi kanyie toma mange banxie nan kui. ⁹ Wo fa siga munse matode? Namijɔnɔme? Iyo, n xa a fala wo be, a

ɲan dangi namijɔnme ra. ¹⁰A tan nan xa fe sebexi Kitaabui kui, «N fama n ma xɛera rasanbade i ya ra alako a xa kira yailan i be.» ¹¹N xa nɔndi fala wo be, gine yo mu di bari naxan dangi Yaya Xunxa ra. Kɔnɔ n man xa a fala wo be, mixi naxan na Ala xa mangeya niini bun ma, a xurun kiyoki, a fan dangi Yaya ra. ¹²Kabi Yaya Xunxa xa waxati han to, Ala xa mangeya senbe nan tun sɔtɔma. Senbɛmae nan luma a niini bun ma. ¹³Namijɔnmɛe birin nun Tawureta Munsara bara Ala xa mangeya niini xa fe fala han Annabi Yaya waxati. ¹⁴Xa wo tinma nɔndi ra, wo xa a kolon Kitaabui to a fala a Annabi Eliya gbilenma fa ra, a nu Yaya nan ma fe falafe. ¹⁵Xa wo tuli fe mema, wo xa wo tuli mati yi masenyi ra.»

¹⁶«N kɔma to mixie misaalide munse ra? E maniyaxi dimɛdie nan na naxee dɔxɔxi taa kui, e nu a fala e booree be, ¹⁷«Muxu bara xule fe wo be, kɔnɔ wo mu fare boronxi. Muxu bara ɲɔn beɛti ba, kɔnɔ wo mu sunnunxi.»

¹⁸«Annabi Yaya to nu sunma, e naxa a fala a xa fe ra, «Ninne na a fɔxɔ ra.» ¹⁹Adama xa Di to fa, a tan mu tondi sigade xulunyi yire. Na kui, e bara a fala, «Furi ɲaaxi siisila mato! E nun duuti maxilie nun yunubitɔɛe nan a ra!» Kɔnɔ xaxilimaya kolonma a kewali nan ma.»

Taa danxaniyataree xa gbaloe

(Matiyu 10:15, Luki 10:12-15)

²⁰Na temui Isa naxa xɔnɔ mixie ma naxee nu sabatixi taae kui a kaabanako gbegebe rabaxi dennaxe, barima e mu tubi. ²¹«Gbaloe na wo be, Korasinkae! Gbaloe na wo fan be, Betesayidakae! Kaabanako naxee raba wo tagi, xa nee sa raba Tire nun Sidɔn ne nu, a a lima e tan bara tuubi nu a rakuya, e sunnun donma ragoro e ma, e te xube maso e ma e xa tuubi tɔnxuma ra. ²²Na nan a ra n xa

a fala wo be, kiiti sa lɔxɔɛ xɔrɔxɔma wo tan ma dangi Tirekae nun Sidɔnkae ra. ²³I tan Kaperɛnamu go, i ɲɔxɔ a ma a i tema han ariyanna kui? Ade, i ragoroma ne han yahannama, barima kaabanako naxee raba i tagi, xa nee sa raba Sodomane nu, a a lima na taa mu sɔntɔma nu. ²⁴Na nan a ra, n xa a fala wo be, kiitisa lɔxɔɛ xɔrɔxɔma wo tan ma dangi Sodomakae ra.»

Fafe Isa ma

(Luki 10:21-22)

²⁵Na temui Isa naxa a fala, «Baba Ala, koore nun bɔxi Marigi, n bara i tantu i to yi fee nɔxunxi lɔnnilae nun xaxilimae ma, i e masen dimɛdie be. ²⁶Iyo, n Baba, n bara i tantu barima i kenen fe nan ya.»

²⁷«N Baba bara fe birin taxu n na. Mixi yo mu Ala xa Di kolon, fo Baba Ala. Mixi yo mu Baba Ala kolon, fo Ala xa Di, a nun Di nu tin a masende naxan be. ²⁸Wo fa n ma, wo tan naxee taganxi, kote binye naxee xun, n xa malabui fi wo ma. ²⁹Wo xa n ma karafoe nan nagoro wo kɔn ma, wo xa findi n ma taalibie ra, barima n bɔɲe beɛxi, a mu tema. Na kui, wo bɔɲe malabui sɔtɔma ne, ³⁰barima n karafoe naxan nagoroma wo kɔn, a mu xɔrɔxɔ, n kote naxan dɔxɔma wo xun, a mu binya.»

Malabu lɔxɔɛ xa seriye

(Maraki 2:23-28, Luki 6:1-11)

12 Na waxati, malabu lɔxɔɛ ma, Isa nu jerefe xee tagi. Kaame to nu a fɔxirabiree suxuxi, e naxa mɛngi tɔnsɔe ndee ba, e xa e don. ²Farisenie to na to, e naxa wɔyɛn Isa be, «A mato, i fɔxirabiree na malabu lɔxɔɛ seriye matandife.» ³A naxa e yaabi, «Wo mu nu a xaran Dawuda naxan naba kaame to a suxu, a tan nun naxee nu na a fɔxɔ ra? ⁴A so ne Ala xa banxi kui, a taami don naxan fixi Ala ma, hali a to mu daxa a tan nun a fɔxirabiree xa na don, fo

serexedubee. ⁵Wo man mu nu a xaran Tawureta Munsa kui, a serexedubee wal-ima malabu lɔxɛ hɔrɔmɔbanxi kui, kɔnɔ e mu yunubi sɔtɔma na kui? ⁶N xa a fala wo be, naxan na wo yire be, a tide gbo hɔrɔmɔbanxi be. ⁷Xa wo fahaamui sɔtɔxi sebeli ma nu, naxan a masenxi, «Hinne rafan n ma dangife serexe ra, wo mu tinxintɔɔe tɔɔɛgema nu. ⁸Adama xa Di nan na malabu lɔxɛ marigi ra.»

⁹Isa to keli mɛnni, a naxa so e xa salide kui. ¹⁰A naxa xeme nde li naa, naxan belexe tuuxi a ma. E naxa Isa maxorin, «A daxa mixi xa furema rayalan malabu lɔxɛ?» E nu katafe ne e xa nɔ Isa kalamude. ¹¹Isa naxa e yaabi, «Xa wo xa yexee nde sin yili kui malabu lɔxɛ ma, nde na wo ya ma naxan tondima a ratede? ¹²Adama tide gbo dangi yexee ra pon! Na nan a ra, fe fanyi rabafe daxa malabu lɔxɛ ma.» ¹³Na kui, a naxa a fala belexe tuuxi kanyi be, «I belexe itala.» A naxa a itala, a naxa yalan alɔ a belexe boore. ¹⁴Kɔnɔ Farisenie to mini, e naxa e malan, e xa sa kira fen Isa faxafe ma.

Isa, Ala xa walike sugandixi

¹⁵Isa to na kolon, a naxa keli naa. Mixi gbegbe naxa bira a fɔxɔ ra. A naxa furema birin nayalan, ¹⁶a naxa e ratɔn e naxa a xa fe fala mixie be. ¹⁷Na kui, Annabi Esayi xa masenyi naxa kamali, a to a masen,

¹⁸«N ma walike sugandixi nan ya, n xanuntenyi naxan nafanxi n bɔɔne ma. N nan n Xaxili ragoroma ne a ma, a fan tinxinyi masen sie be.

¹⁹A mu sɔnxɔe ratema, a mu gbelegbelema, mixi yo mu a xui itexi mɛma taa kui.

²⁰A mu kale kɔnkɔrɔnxi girama, a mu lanpui dexɛ xuri raxubenma, han a tinxinyi xunnakelima temui naxe.

²¹Si birin e xaxili tima ne a xili ra.»

Xaxili Seniyenxi matandife

(Maraki 3:20-27, 7:16-17,
Luki 11:14-23, 6:44-45)

²²Mixi nde naxa fa xeme nde ra Isa xɔn jinne nu bara naxan findi dɔnxui nun boboe ra. Isa naxa a rayalan, a ya naxa se to, a tuli naxa fe mɛ. ²³Nama birin naxa kaaba, e nu e bore maxorin, «Dawuda xa Di xa mu yi ra?» ²⁴Farisenie to e xui mɛ, e naxa a fala, «Yi xeme jinne kerima jinne mange Belesebulu nan saabui ra.» ²⁵Isa to e xaxili ma fe kolon, a naxa a masen e be, «Namane yo a yete gere lantareya kui, na namane xun nakanama ne feo! Taa fan, xa na mu a ra denbaya, xa e e yete gere lantareya kui, e mu xanma. ²⁶Xa Sentane Sentane keru, a na a yete nan gerefe. A xa mangeya fa xanma di? ²⁷Xa n tan jinnee kerima Belesebulu nan saabui ra, wo tan xa mixie e kerima nde saabui ra? Na kui e tan nan yati wo makiitima. ²⁸Kɔnɔ xa n tan jinnee kerima Ala Xaxili nan saabui ra, na nan na ki Ala xa mangeya niini yati nan bara wo li. ²⁹Mixi nɔma sode senbema xa banxi kui, a a harige ba a yi ra, xa a mu a xiri sinden? Kɔnɔ xa mixi banxi kanyi xiri, a nɔma ne a harige birin muɔnade.»

³⁰«Mixi naxan mu birama n fɔxɔ ra, a tixi n kanke ne. Naxan mu n malima mixi malande, a na mixie rayensenfe ne. ³¹Na nan a toxi, n xa a fala wo be, adamadie xa yunubie nun marasɔtɔɔe birin nɔma ne xafaride, kɔnɔ Ala Xaxili rasɔtɔfe tan mu xafarima mixi be muku. ³²Mixi na Adama xa Di rasɔtɔ, na yunubi nɔma ne xafaride a kanyi be. Kɔnɔ mixi na Ala Xaxili Seniyenxi rasɔtɔ, na yunubi mu nɔma xafaride na kanyi be dunɔɔa, a mu nɔma xafaride aligiyama.»

³³«Xa sansi findi a fanyi nan na, a bogi fanyi nan naminima. Xa sansi findi a kobi nan na, a bogi kobi nan naminima. Sansi kolonma a bogi nan ma. ³⁴Wo tan bɔximase bɔnsɔɛ, wo mu nɔma wɔyɛn

fanyi falade, barima wo bɔɔɔ kobi. Mixi bɔɔɔ rafexi naxan na, na nan minima a de i. ³⁵ Fe fanyi to ragataxi mixi fanyi bɔɔɔ kui, a fe fanyi nan naminima. Fe kobi to ragataxi mixi kobi bɔɔɔ kui, a fe kobi nan naminima. ³⁶ N xa a fala wo be, kiitisa lɔxɔɔ, adamadie dentege sama ne wɔyeni kobi birin ma naxee mini e de i. ³⁷ I wɔyenyi naxan falama dunɔɔɔgiri kui, na nan kiiti fanma i ra, na nan kiiti kanama i ra.»

Annabi Yunusa xa tɔnxuma

(Matiyu 16:1-4, Maraki 8:11-12, Luki 11:29-32)

³⁸ Na xanbi, sɔriye karamɔxɔɔ nun Farisenie naxa wɔyenyi tongo, e a fala Isa be, «Karamɔxɔɔ, muxu wama i xa kaa-banako nde tofe, a xa findi tɔnxuma ra muxu be.» ³⁹ Isa naxa e yaabi, «To mixie kobi, e bara gbilen Ala fɔxɔ ra. E wama tɔnxuma makaabaxi tofe, kɔɔ tɔnxuma yo mu fima e ma bafe Annabi Yunusa xa tɔnxuma ra. ⁴⁰ Annabi Yunusa xi saxan, kɔɔ saxan nadangi yexe xungbe furi kui ki naxe, Adama xa Di fan xi saxan, kɔɔ saxan nadangima na ki ne bɔxi bun ma. ⁴¹ Kiiti lɔxɔɔ, Ninewekae tima ne e nun to mixie, e seedeɔxɔya ba wo xili ma, barima e tan tuubi ne Annabi Yunusa xa kawandi saabui ra, a fa li naxan na wo yire yi ki be, a tide gbo Annabi Yunusa be. ⁴² Kiiti lɔxɔɔ, Seeba mange gine fan tima ne e nun to mixie, a seedeɔxɔya ba wo xili ma, barima a tan fa ne kelife yire makuye Sulemani xa lɔnni ramede, a fa li naxan na wo yire yi ki be, a tide gbo Sulemani be.»

Ninne gbilenfe a lingira fori

(Luki 11:24-26)

⁴³ «Ninne na gbilen mixi fɔxɔ ra, a sigama yire maxare ne lingira gbete fende, kɔɔ a mu a toma. ⁴⁴ Na tɔmɔi a a falama a yete be, «N xa gbilen n ma banxi kui n kelixi dennaxe.» A na gbilen menni

a a lima ne na banxi makɔxi, a raxun-maxi a fanyi ra, jinne gbete yo mu na. ⁴⁵ Na tɔmɔi, a sigama ne a sa fa jinne solofere gbete ra naxee jaaxu a be, e birin so na banxi kui, e sabati naa. Na kui, na mixi xa fe jaaxuma ne dangife a singe ra. Na nan mɔɔli rabama to mixi kobie be.»

Isa nga nun a xunyaɔ

(Maraki 3:31-35, Luki 8:19-21)

⁴⁶ Beenun Isa xa ge wɔyende nama be, a nga nun a xunya xememae naxa fa, e ti tande, e nun Isa xa de masara. ⁴⁷ Mixi nde naxa a fala a be, «I nga nun i xunyaɔ na tande, e wama wo xa de masara.» ⁴⁸ Kɔɔ Isa naxa na kanyi yaabi, «Nde findixi nga ra? Nde findixi n xunyaɔ ra?» ⁴⁹ Na tɔmɔi Isa naxa a belexe ti a fɔxirabiree ma, a a masen, «A mato, n nga nun n xunyaɔ nan ya. ⁵⁰ Mixi yo naxan n Baba sago rabama naxan na ariyanna, na kanyi nan findixi n xunya xemema, n maagine, nun n nga ra.»

Xe rawali xa taali

(Maraki 4:1-20, Luki 8:4-15)

13 Na lɔxɔɔ, Isa naxa mini banxi, a sa dɔxɔ baa de ra. ² Nama gbegebe to malan a yire, a naxa sa dɔxɔ kunkui kui, nama naxa lu baa de ra. ³ A naxa fe wuyaxi masen e be taalie ra.

A naxa a masen, «Wo wo tuli mati. Xe rawali nde nan mini sansi xɔri garansande. ⁴ A to nu sansi xɔri garansanma, xɔri ndee naxa bira sankira xɔn, xɔnie naxa fa, e e don gbiki. ⁵ Xɔri ndee fan naxa bira geme yire, bende mu gbo dennaxe. Nee naxa bula mafuren na, barima na bende mu tilin. ⁶ Kɔɔ soge to xɔɔ, na sansie naxa ragan, e xara gben, barima sanke mu nu na e be. ⁷ Sansi xɔri ndee fan naxa bira tunbe kunsie tagi. Tunbe kunsie naxa gbo, e sansie ixeten, e e kana. ⁸ Sansi xɔri ndee fan naxa bira bende fanyi ma. Na

xɔrie tan, e keren keren birin naxa sansi tɔnsɔɛ ramini, ndee naxa xɔri keme ramini, ndee xɔri tongo senni, ndee xɔri tongo saxan. ⁹Xa wo tuli fe mema, wo wo tuli mati yi masenyi ra.»

¹⁰ Isa fɔxirabiree naxa e maso a ra, e a maxɔrin, «Munfe ra i wɔyenma ɲama be taali ra?» ¹¹ Isa naxa e yaabi, «Ala bara fahaamui fi wo ma wo xa a xa mangeya niini gundo kolon, kɔnɔ na fahaamui mu fixi mixi gbete tan ma. ¹²Mixi fahaamuxi xa fahaamui xun masama, kɔnɔ mixi fahaamutare, hali a naxan mapɔxun a gbe ra, na fama bade a yi ra. ¹³Na nan a toxi n wɔyenma mixie be taali wɔyenyi ra, barima e ya se toma, kɔnɔ e mu a igbema, e tuli fe mema, kɔnɔ e mu a fahaamuma. ¹⁴Na kui, Annabi Esayi xa masenyi bara rakamali e xa fe ra, naxan a masenxi,

«Wo fe mema,
kɔnɔ wo mu a fahaamuma.
Wo fe toma,
kɔnɔ wo mu a igbema.

¹⁵Yi ɲama bɔɲe bara xɔrɔxɔ.
E bara e tuli dese, e bara e ya raxi,
alako e ya naxa fa fe igbe, e tuli naxa fa fe me,
e bɔɲee naxa fa fe kolon,
e naxa fa e ya rafindi n ma n xa e rayalan.»

¹⁶«Kɔnɔ ɲelɛxinyi na wo tan be, barima wo yae se igbema, wo tulie fe mema. ¹⁷N xa nɔndi fala wo be, namipɔnme nun tinxintɛ gbegbe bara wa e xa fee to wo naxee tofe, kɔnɔ e mu e to. E bara wa e xa fee me wo naxee mefe, kɔnɔ e mu e me.»

¹⁸«Wo wo tuli mati, wo xa fahaamui sɔtɔ xesa xa taali ma. ¹⁹Mixi na Ala xa mangeya niini xa masenyi me, a mu a fahaamu, Sentane fama ne na masenyi bade a bɔɲe ma. Na kanyi misaalixi sansi xɔri nan na naxan biraxi kira xɔn ma. ²⁰Sansi xɔri naxee bira geme yire, nee misaalixi mixi nan na naxan

Ala xa masenyi mema, a a suxu mafuren seewe ra. ²¹Kɔnɔ sanke to mu na a be, a xa danxaniya mu buma. Tɔɔre nun ɲaxankate na a li Ala xa masenyi xa fe ra, a gbilenma Ala xa fe fɔxɔ ra keren na. ²²Sansi xɔri naxan bira tunbe kunsie tagi, na misaalixi mixi nan na naxan Ala xa masenyi mema, kɔnɔ yi duniɲa kɔntɔfili nun naafuli xɔli a suxu han a Ala xa masenyi beɲin. Na kui, Ala xa masenyi mu nɔma a bɔɲe masarade. ²³Sansi xɔri naxan bira bende fanyi tan ma, na misaalixi mixi nan na naxan Ala xa masenyi mema, a a fahaamu, a a bɔɲe masara. Na sansi xɔri a bogi raminima ne, nde xɔri keme ramini, nde tongo senni, nde tongo saxan.»

Nooge ɲaaxi xa taali

²⁴Isa naxa taali gbete masen e be, «Ala xa mangeya luxi ne alɔ xeme naxan a xa xe garansan sansi xɔri fanyi ra. ²⁵Kɔnɔ mixie nu xife temui naxe, a yaxui naxa fa, a ɲooge ɲaaxi xɔri garansan sansi fanyi xɔri longori ra, a siga. ²⁶Sansie to bula, e te han e dendenyi bara mini fɔlɔ, walikee naxa ɲooge ɲaaxi fan to sansie longori ra. ²⁷E naxa xe kanyi maxɔrin, «Marigi, i mu sansi xɔri fanyi xa garansan i xa xe ma? Na ɲooge ɲaaxi fa kelixi minden?» ²⁸A naxa e yaabi, «N yaxui nde nan na rabaxi.» Walikee naxa a maxɔrin, «I wama muxu xa sa a tala?» ²⁹A naxa a fala, «Ade, xa na mu a ra sansi fanyi fan talama ne ɲooge ɲaaxi fɔxɔ ra. ³⁰Wo xa a lu e birin xa mɔ han xe xaba lɔxɔɛ. Na temui n a falama ne xe xabae be, wo ɲooge ɲaaxi nan singe tala, wo a raxiri alako a xa gan. Kɔnɔ wo sansi fanyi tan xaba, wo a xɔri ragata n ma bili kui.»

Konde xɔri nun leɓini xa taalie

(Maraki 4:30-32, Luki 13:18-21)

³¹Isa naxa taali gbete masen e be, «Ala xa mangeya maniyaxi konde xɔri nan na, mixi naxan si a xa daaxa. ³²A xɔri xu-

run sansi xōri birin be, kōnō a na mō, a bili xungbo bōxi sansi birin be. A findima wuri bili nan na, xōnie fama e tēē sade naxan salonyie kōn na.»

³³ Isa naxa taali gbete masen e be, «Ala xa mangeya maniyaxi lebini nan na, gine naxan sa farin busali tagi xun ma, na fa farin birin nate.»

Isa nun taali wōenyie

(Maraki 4:33-34)

³⁴ Isa naxa na fe birin masen jama be taalie ra. A jan mu nu masenyi yo tima e be a mu a fala taali daaxi. ³⁵ Na kui, namijōnmē xa masenyi naxa kamali, «Taali wōenyie nan minima n de i. N fee masenma nē naxee nu nōxunxi kabi dunija daa temui.»

Isa jooqe jaaxi xa taali tagi rabafe

³⁶ Na temui, Isa naxa keli jama xun ma, a so banxi. A fōxirabirēe naxa e makōre a ra, e a fala a be, «Jooqe jaaxi xa taali tagi raba muxu be.» ³⁷ A naxa e yaabi, «Naxan sansi fanyi garansanma, na misaalixi Adama xa Di nan na. ³⁸ Xē misaalixi dunija nan na. Sansi fanyi misaalixi mixie nan na, naxee na Ala xa mangeya niini bun ma. Jooqe jaaxi misaalixi Sentane xa die nan na. ³⁹ Yaxui naxan jooqe xōri garansan, a misaalixi Ibulisa nan na. Xē xabe misaalixi dunija rapōnyi nan na. Xē xabae misaalixi malekee nan na. ⁴⁰ Na jooqe jaaxi talama ki naxe, a woli te i, dunija rapōnyi fan luma na ki nē. ⁴¹ Adama xa Di fama a xa malekee xēede, e mixi ratantanyie nun mixi kobie ba mixi gbete ya ma, naxee na Ala xa mangeya niini bun ma. ⁴² E e wolima nē te mankanē xōra, wa nun jin maxinyi na dennaxe. ⁴³ Na temui tinxintēe tan yanbama nē alō soge e Baba xa mangeya niini bun ma. Xa wo tuli fe mema, wo wo tuli mati yi masenyi ra.»

Harige xungbe xa taalie

⁴⁴ «Ala xa mangeya man luxi nē alō naafuli xungbe naxan nu nōxunxi xē ma. Mixi nde to mini a ma, a naxa gbilen a nōxun na, a siga jēlexinyi kui. A naxa a sōtōse birin mati a fa na xē sara.»

⁴⁵ «Ala xa mangeya man luxi nē alō yule naxan diyaman tofanyi fenfe. ⁴⁶ A to diyaman hagige keren to, a naxa sa a sōtōse birin mati, a fa na diyaman sara.»

YeLe xa taalie

⁴⁷ «Ala xa mangeya man luxi nē alō yeLe naxan bara sa baa ma, a yexē mōoli birin suxu. ⁴⁸ YeLe to rafe, mixie naxa a mabendun baa de ra. E naxa dōxō, e yexēe mayegeti, e a fanyie sa paanie kui, e a jaaxie wole. ⁴⁹ Dunija rapōnyi luma na ki nē. Malekēe fama mixi kobie nun mixi tinxinxie mayegetide, ⁵⁰ e mixi kobie woli te mankanē xōra, wa nun jin maxinyie na dennaxe.»

Lōnni fori nun a nēene

⁵¹ Isa naxa e maxōrin, «Wo bara na birin fahaamu?» E naxa a yaabi, «Iyo.» ⁵² A naxa a masen e be, «Na nan a toxi, seriye karamōxō naxan bara fahaamui sōtō Ala xa mangeya niini xa fe ma, a luxi alō banxi kanyi naxan se nēenee nun se forie raminima a harige ya ma.»

Nasaretikae tondife lade Isa ra

(Maraki 6:1-6, Luki 4:16-30)

⁵³ Isa to ge na taalie masende, a naxa siga, ⁵⁴ a sa so a xōnyi, a mōxi dennaxe. A to na mixie xaran e xa salide kui, e de naxa ixara. E naxa e bore maxōrin, «Yi xēmē yi lōnni sōtōxi minden? A nōxi yi kaabanako fee rabade di? ⁵⁵ Kamuderi xa di xa mu yi ki? A nga xa mu xili Mariyama? A xunyae xa mu findi Yaki, Yusufu, Yuda, nun Simōn na? ⁵⁶ A xunya ginemae fan mu na won ya ma be? A fa

yi birin sətəxi minden?»⁵⁷ Na kui, e naxa xənə a ma, e tondi lade a ra.

Isa naxa a masen e be, «Namijənme binyaxi yire birin fo a xənəyi, a ngaxak-erenyie tagi.»⁵⁸ A mu kaabanako gbegebe raba naa e xa danxaniyatareja xa fe ra.

Annabi Yaya xa faxe

(Maraki 6:14-29, Luki 9:7-9)

14 Na waxati, Galile mange Herode naxa Isa xa fe me. A naxa a fala a xa mixie be,² «Yaya Xunxa nan kelixi faxe ma. Na nan a toxi nəe na a yi a xa kaabanakoe raba.»

³A na fala ne, barima a tan Herode nu bara yaamari fi Yaya xa suxu, yəlxənəni xa sa a ma, a xa sa geeli Herodiyasi xa fe ra, a taara Filipu xa gine. ⁴Yaya nu a falama Herode be, «A mu daxa i xa yi gine tongo.»⁵ Herode nu wama Yaya faxafe ne, kənə a nu gaaxuxi jama ya ra, barima e nu laxi a ra a namijənme nan nu Yaya ra.

⁶Na təmui, e to nu Herode bari jə xungbilenyi xulunyi tife, Herodiyasi xa di gine naxa fare boron mixie be. A naxa rafan Herode ma⁷ han a naxa a kali a a na sese maxərin a ma, a a fima ne a ma. ⁸Herodiyasi xa marasi ma, a xa di naxa a fala Herode be, «Yaya Xunxa xunyi so n yi ra pileti ma.»⁹ Mange naxa nimisa, kənə a xa marakali nun a xa xəpəe xa fe ra, a naxa yaamari fi e xa Yaya xunyi so na ginedimedi yi ra. ¹⁰A naxa mixie xəe geeli, e xa Yaya xunyi bolon a de i. ¹¹E naxa fa a xunyi ra pileti ma, e a so ginedimedi yi ra. Ginedimedi fan naxa a xanin a nga xən ma. ¹²Yaya fəxirabiree naxa sa a fure tongo, e sa a ragata, e naxa sa na dentege sa Isa be.

Isa donse fife xeme mixi wulu suuli ma

(Maraki 6:30-44, Luki 9:10-17)

¹³Isa to na fe me, a naxa keli mənni kunkui kui, a siga a kerenyi ma wula i.

Nama to a kolon, e fan naxa keli e xa taae, e siga a fəxə ra e sanyi ra. ¹⁴Isa to goro kunkui kui, a naxa jama gbegebe to naa. A naxa kinikini e ma, a e xa furemae rayalan.

¹⁵Nunmare to so fəlx, Isa fəxirabiree naxa e maso a ra, e a fala a be, «Won na wula ne yi ki, kəe fan bara so. Nama rayensen alako e xa siga donse sara taae kui.»¹⁶ Isa naxa e yaabi, «Hali e mu siga. Wo tan nan xa donse fi e ma.»¹⁷ Kənə e naxa a fala a be, «Taami gundi suuli nun yexə firin gbansan nan na muxu yi ra.»¹⁸ A naxa a fala e be, «Wo fa nee ra n xən ma be.»¹⁹ Isa naxa jama yamari e xa e magoro na jooge xinde ma. A naxa na taami suuli nun na yexə firin tongo, a a ya rate kooe ma, a fa Ala nuwali sa. A naxa taamie igira, a fa e so a fəxirabiree yi ra, e xa e itaxun jama ma. ²⁰Nama birin naxa e dege han e wasa. Donse dənəxə xuntunyie to matongo, debe fu nun firin nan nafe. ²¹Mixi naxee e dege, xeme wulu suuli jəndən nan nu e ra, bafe ginee nun diməe ra.

Isa perefə ye fari

(Maraki 6:45-52, Yaya 6:15-21)

²²Na xanbi Isa naxa a fala a fəxirabiree be, a e xa baki kunkui kui, e xa siga a ya ra naakiri ma, a tan xa nu jama ragbilən. ²³Isa to gə jama ragbilende, a naxa te geya fari a kerenyi ma, alako a xa Ala maxandi. Kəe naxa a li naa, a kerən. ²⁴A a lixi kunkui nu bara makuya xare ra, mərənyie nu na a mabənbəfe ki fanyi ra barima foye ya nu rafindixi a ma.

²⁵Subaxə ma, Isa perefə baa fari. ²⁶A fəxirabiree to a to jərə ra ye fari, e naxa gaaxu ki fanyi. E naxa gbelegebe, e a fala, «Tubari nan a ra!»²⁷ Kənə Isa naxa a masen e be kerən na, «Wo naxa kən-təfili, n tan nan a ra. Wo naxa gaaxu.»²⁸ Piyeri naxa a yaabi, «Marigi, xa i tan nan a ra, yaamari fi n xa siga i yire ye fari.»²⁹ Isa naxa a fala a be, «Fa.» Piyeri

to goro kunkui kui, a naxa jere ye fari sigafe ra Isa yire. ³⁰ Kɔnɔ a to foye belebele mato, a naxa gaaxu, a madula fɔɔ. A naxa gbelegbele, «N Marigi, n nakisi!» ³¹ Isa naxa a belexe itala keren na, a Piyeri suxu. A naxa a masen a be, «I xa danxaniya xurun. I siikexi munfe ra?» ³² E to baki kunkui kui, foye naxa raxara. ³³ Isa fɔxirabire naxee nu na kunkui kui, e naxa suyidi Isa be, e a fala, «Ala xa Di yati nan lanxi i ma.»

Isa Genesareti furema birin nayalanfe
(Maraki 6:53-56)

³⁴ E to ge baa igiride, e naxa so Genesareti. ³⁵ Naakae to a kolon Isa nan a ra, e naxa na rabilinyi mixi birin nakolon. Mixie naxa fa furemae birin na Isa xɔn. ³⁶ E nu a mayandima furemae xa e belexe din a xa donma sanbunyi gbansan na. Furema birin naxee na raba, e birin naxa yalan.

Ala xa seriye nun adama xa naamunyi
(Maraki 7:1-23)

15 Fariseni nun seriye karamɔɔ ndee naxa fa Isa yire kelife Darisalamu. E naxa a maxɔrin, ² «Munfe ra i fɔxirabiree luma forie xa naamunye matandi ra? E mu e belexe raxama beenun e xa e dege alɔ forie xa naamunye a masenxi ki naxe.» ³ Isa naxa e yaabi, «Munfe ra wo tan Ala xa seriye matandima wo xa naamunye xa fe ra? ⁴ Ala bara a masen, «Wo xa wo baba nun wo nga binya.» A man bara a masen, «Mixi yo naxan na a baba nun a nga konbi, a lan ne na kanyi xa faxes.» ⁵ Kɔnɔ wo tan naxe, xa mixi nde a fala a baba xa na mu a nga be, «I nu lanma i xa naxan sɔtɔ n na i malise ra, n bara a fi Ala ma,» ⁶ hali na kanyi mu fefe raba a baba be. Na kui, wo Ala xa seriye matandima wo xa naamunyi saabui ra. ⁷ Wo tan filankafuie! Annabi Esayi nɔndi yati nan masen wo xa fe ra,

⁸ «Yi pama n binyama e de ne, kɔnɔ e bɔje makuya n na pon!

⁹ E xa sali fufafu nan a ra, barima e mixi xaranma adamadie xa marɔxunye nan na alɔ na marɔxunye findixi n tan ma seriye nan na.»

¹⁰ Isa naxa pama xili, a a masen e be, «Wo wo tuli mati, wo xa fahaamui sɔtɔ.

¹¹ Se naxan soma mixi de kui, na xa mu a findima mixi seniyantare ra. Naxan minima a de kui, na nan a findima mixi seniyantare ra.»

¹² Na temui Isa fɔxirabiree naxa e maso a ra, e a fala a be, «I mu a kolon i xa masenye bara Farisenie raxɔnɔ?»

¹³ Isa naxa e yaabi, «N Baba naxan na ariyanna, a sansi birin talama ne a tan mu naxan sixi. ¹⁴ Wo e lu na. Dɔnxui nan na e ra naxee dɔnxuie rajerema. Xa dɔnxui dɔnxui rajere, e firin birin birama ne yili kui.»

¹⁵ Piyeri naxa a fala a be, «Yi taali tagi raba muxu be.» ¹⁶ Isa naxa a yaabi, «Han ya wo fan mu fahaamui sɔtɔ? ¹⁷ Wo mu a kolon a se naxan birin soma mixi de kui, a goroma furi nan kui, a fa mini fate i? ¹⁸ Kɔnɔ masenye naxan minima mixi de kui, a kelima a bɔje nan ma. Na nan nɔma a findide mixi seniyantare ra. ¹⁹ Barima marɔxun kobie, faxe tife, yene, langoeɔna, muje, tɔɔjege, mixi xili kanafe, nee birin fatanma mixi bɔje nan na. ²⁰ Nee nan mixi findima mixi seniyantare ra, kɔnɔ mixi a degefe a belexe raxatare ra, na xa mu a findima mixi seniyantare ra.»

Kanaan gine xa danxaniya

(Maraki 7:24-30)

²¹ Isa naxa keli menni, a siga Tire nun Sidɔn bɔxi ma. ²² Kanaan gine nde naxan kelixi na longori, a naxa fa Isa yire a a xui ite, «Marigi, Dawuda xa Di, kinikini n ma. Ninne bara n ma di gine paxankata feo!» ²³ Kɔnɔ Isa mu sese fala a be. A

fɔxirabiree naxa e maso Isa ra, e a fala a be, «Yi gine keru, a na gbelegbelefe won fɔxɔ ra.» ²⁴ Isa naxa a masen, «N xeexi Isirayila bɔnsɔe gbansan nan ma, naxee luxi alɔ yexee lɔxie.» ²⁵ Kɔnɔ gine naxa fa a suyidi a be, a a fala, «Marigi, i xa n mali!» ²⁶ Isa naxa a yaabi, «A mu lan taami xa ba dimedie yi ra, a sa baree bun ma.» ²⁷ Gine naxa a fala, «Marigi, i nɔndi, kɔnɔ hali baree, e donse xuntunyi nde sɔtɔma naxan birama e kanyi xa teebili ra.» ²⁸ Na kui, Isa naxa a masen a be, «Gine, i xa danxaniya gbo! I waxɔnfe bara raba i be.» A xa di gine naxa yalan keren na.

**Isa neme fife xeme
mixi wulu naani ma**

(Maraki 8:1-10)

²⁹ Isa to keli menni, a naxa jere Galile baa de ra han a naxa geya li. A naxa te geya fari, a dɔxɔ. ³⁰ Nama gbege naxa fa a yire naa, e fa namatee ra, a nun dɔnxuie, mabenyie, boboe, nun furema gbete gbege ra. E naxa furemae sa Isa bun ma, a fan naxa e rayalan. ³¹ Nama to a to boboe wɔyenma, mabenyie yalanma, namatee jere ma, dɔnxuie se toma, e naxa kaaba. E naxa Isirayila Marigi Ala matɔxɔ.

³² Isa naxa a fɔxirabiree xili, a a masen e be, «N bara kinikini yi jama ma, barima xi saxan nan yi ki, e na n yire be, kɔnɔ donse mu na e naxan donma. N mu wama e xa gbilen e xɔnyi kaame ra e ma, xa na mu a ra e tɔrɔma ne kira xɔn ma.» ³³ A fɔxirabiree naxa a maxɔrin, «Won donse sɔtɔma yi jama gbege be minden? Won na wula ne yi ki.» ³⁴ Isa naxa e yaabi, «Taami gundi yeri na wo yi?» E naxa a fala, «Solofere, a nun yexe xunxuri ndee.»

³⁵ Isa naxa a fala jama be e xa dɔxɔ bɔxi. ³⁶ A naxa na taami gundi solofere nun na yexe tongo, a Ala nuwali sa. A to e igira, a naxa e so a fɔxirabiree yi ra, e xa

e itaxun jama ma. ³⁷ Nama birin naxa e dege han e wasa. Donse dɔnxɔe fan naxa matongo han debe solofere naxa rafe. ³⁸ Xeme mixi wulu naani nan e dege, bafe gine nun dimɛe ra.

³⁹ Isa to ge jama ragbilende, a naxa baki kunkui kui, a siga Magadan bɔxi ma.

**Farisenie nun Sadusenie
xa danxaniyatareja**

(Maraki 8:11-21)

16 Farisenie nun seriye karamɔxɔe naxa fa Isa yire. E to nu wama gantanyi safe a be, e naxa a maxɔrin a xa tɔnxuma makaabaxi nde masen e be kelife koore ma. ² Isa naxa e yaabi, «Nunmare na a li wo naxe, «Kuye fanma tina, barima koore igbeelixa.» ³ Kuye ne iba wo naxe, «Tune nun foye minima ne to, barima koore igbeelixa, nuxuie ifɔrɔ.» Wo fata koore jingi tagi rabade, kɔnɔ wo mu fata yi waxati fee tan tagi rabade. ⁴ To mixie kobi, e bara gbilen Ala fɔxɔ ra. E wama tɔnxuma makaabaxi tofe, kɔnɔ tɔnxuma yo mu fima e ma bafe Annabi Yunusa xa tɔnxuma ra.»

Na xanbi Isa naxa keli e xun ma, a siga.

⁵ Isa fɔxirabiree naxa giri naakiri ma, e neemu taami ma. ⁶ Isa naxa a masen e be, «Wo wo yete ratanga Farisenie nun Sadusenie xa lebini ma.» ⁷ Isa fɔxirabiree naxa na fe mato, e fa a fala e bore be, «A na falaxi ne barima won mu faxi taami ra.» ⁸ Isa to nu e xa marɔxunyi kolon, a naxa a masen e be, «Wo taami fe falama wo bore be munfe ra? Wo xa danxaniya xurun. ⁹ Han ya wo mu xaxili sɔtɔ? Ka wo neemuxi ne taami gundi suuli to xeme wulu suuli wasa? Wo to na taami dɔnxɔe matongo, wo debee yeri rafe? ¹⁰ Ka wo man neemuxi ne taami gundi solofere to xeme wulu naani wasa? Wo to na fan dɔnxɔe matongo, wo debee yeri rafe? ¹¹ Munse a toxi wo mu a kolon a n mu taami fe xa falafe wo be? Wo xa wo

yete ratanga Farisenie nun Sadusenie xa lebbini ma.»¹² Na kui, e naxa a fahaamu a Isa mu a falaxi xe e be a e xa e yete ratanga taami lebbini daaxi ma. A nu a falafe ne e xa e yete ratanga Farisenie nun Sadusenie xa xaranyi ma.

Isa findixi nde ra?

(Maraki 8:27-30, Luki 9:18-21)

¹³ Isa to Sesareya Filipi boxi li, a naxa a foxirabiree maxarin, «Mixie munse falama Adama xa Di xa fe ra? Nde lanxi a ma?»¹⁴ E naxa a yaabi, «Ndee a falama Annabi Yaya Xunxa. Ndee a falama Annabi Eliya. Ndee a falama Annabi Yeremi, xa na mu a ra namijonme gbetɛ.»¹⁵ Isa naxa e maxarin, «Kɔnɔ wo tan naxe a di? Nde n na?»¹⁶ Simon Piyeri naxa a yaabi, «Ala xa Mixi Sugandixi nan na i ra, Abadan Ala xa Di.»¹⁷ Isa naxa a fala a be, «Seewe na i be, i tan Yunusa xa di Simɔn, barima ibunadama xa mu na masenxi i be. N Baba naxan na ariyanna, na nan a masenxi i be.¹⁸ N xa a fala i be, i findixi Piyeri nan na, naxan falaxi (geme.) N nan n ma danxaniyatɛ pama tima na geme nan fari. Hali faxe, a mu nɔma n ma pama ra.¹⁹ N Ala xa mangeya saabi soma ne i yi ra. I na tɔnyi dɔxɔ fe naxan ma dunija, Ala naxan na ariyanna, a fan tɔnyi dɔxɔma ne na fe ra. I na tin fe naxan na dunija, Ala naxan na ariyanna, a fan tinma ne na fe ra.»²⁰ Na temui a naxa a matintin a foxirabiree ra, a e naxa a fala mixi yo be, a a tan nan findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra.

Isa a xa faxe nun marakeli xa fe masenfe

(Maraki 8:31-33, Luki 9:22)

²¹ Keli na temui ma, Isa naxa a tagi raba folɔ a foxirabiree be, a fo a xa siga Darisalamu, a xa tɔɔre gbegebe sɔtɔ Yuwifie xa forie, serexɛdube kuntigie, nun seriye karamɔxɔe ra, e a faxa, kɔnɔ a man xa keli faxe ma a xi saxan nde ma.

²² Piyeri to a bendun, e sa ti e xati ma, a naxa so wɔyenfe Isa ra, a a fala a be, «Ala xa i tanga na ma, n Marigi! Na fe mɔɔli mu i sɔtɔma feo!»²³ Isa naxa a ya rafindi Piyeri ma, a a fala, «Keli n ya i, i tan Sentane! I katafe ne i xa n natantan, barima i xaxili mu tixi Ala fee xa ra, a tixi adama fee nan na.»

Birafe Isa foxɔ ra

(Maraki 8:34-9:1, Luki 9:23-27)

²⁴ Na temui Isa naxa a masen a foxirabiree be, «Xa mixi wa birafe n foxɔ ra, a xa a yete waxɔnfe gere, a xa tondi a yete ma, a tin tɔɔre nun faxe ra, a bira n foxɔ ra.²⁵ Mixi naxan wama a yete rakisife, na kanyi lɔema ne. Naxan a yete ralɔema n tan ma fe ra, na kanyi kisima ne.²⁶ Dunija birin sɔtɔe munse fanma mixi ma, xa a sigama yahannama? Fe mundun na, mixi nɔma a xa ariyanna masarade naxan na? ²⁷ Adama xa Di fama fade a Baba xa nɔre kui, e nun a xa malekee. Na temui a mixi birin sare fima ne, kankan nun a kewali.²⁸ N xa nɔndi fala wo be, mixi ndee tixi wo ya ma be, naxee mu faxama fo e Adama xa Di to fa ra a xa mangeya kui.»

Isa nɔɔɔfe

(Maraki 9:1-13, Luki 9:28-36)

17 Xi senni dangi xanbi, Isa naxa Piyeri, Yaki, nun Yaki xunya Yaya xanin e doro ma geya itexi nde fari.² Menni Isa naxa masara, a nɔɔɔ e ya xɔri. A yatagi naxa yanba alɔ soqe, a xa sosee naxa fiixe alɔ naiyalanyi.³ Na temui, Annabi Eliya nun Annabi Munsa naxa mini foxirabiree ya xɔri, e naxa e to e nun Isa wɔyenfe.

⁴ Piyeri naxa a fala Isa be, «Marigi, fe fanyi nan a ra muxu to na be yi ki. Xa i wa, n lingira saxan yailanma be, keren i gbe, keren Annabi Munsa gbe, keren Annabi Eliya gbe.»⁵ A nu wɔyenfe temui naxe, nuxui yanbaxi naxa goro e xun

na, xui nde fan naxa mini nuxui kui, a a masen, «N ma Di maxanuxi nan yi ki naxan n kenexi ki fanyi ra. Wo wo tuli mati a ra.»⁶ Fɔxirabiree to na xui me, e naxa gaaxu ki fanyi, e e yatagi rafelen bɔxi ma.⁷ Kɔnɔ Isa naxa a maso e ra, a a belexe sa e ma, a a fala, «Wo keli. Wo naxa gaaxu.»⁸ E to e ya rakeli, e mu mixi yo to fo Isa.

⁹E to nu na gorofe geya fari, Isa naxa a matintin e ra, «Wo fe naxan toxi, wo naxa a fala mixi yo be, han beemanun Adama xa Di xa keli faxe ma.»¹⁰ Isa fɔxirabiree naxa a maxɔrin, «Munfe ra seriye karamɔxe a falama a fo Annabi Eliya nan singe xa fa?»¹¹ A naxa e yaabi, «Nɔndi nan a ra. Annabi Eliya nan singe fama yati, a fe birin yailan.¹² Kɔnɔ n xa a fala wo be, Annabi Eliya jan bara fa, kɔnɔ e mu a kolonxi, e bara e waxɔnfe birin niya a ra. E man fafe Adama xa Di tɔɔrɔde na ki ne.»¹³ Na kui, Isa fɔxirabiree naxa a kolon a a nu na Yaya Xunxa nan ma fe falafe e be.

Ninne kerife naxan nu dimedi fɔxɔ ra

(Maraki 9:14-32, Luki 9:37-45)

¹⁴E to jama yire li, xeme nde naxa fa Isa xɔn, a a xinbi sin a bun ma,¹⁵ a a fala, «Marigi, kinikini n ma di ma, xaxili fure a paxankataxi ki fanyi. A luma bira ra te xɔra, a nun ye xɔra. A na rabama han.¹⁶ N bara fa a ra i fɔxirabiree xɔn, kɔnɔ e mu nɔxi a rayalande.»¹⁷ Isa naxa e yaabi, «Wo tan bɔnsɔe danxaniyatare, wo kobi! N xa lu wo seeti ma han mun temui? N xa ti wo bun ma han mun lɔxe? Wo fa na di ra n xɔn.»¹⁸ Isa naxa jinne yamari, jinne naxa gbilen dimedi fɔxɔ ra, dimedi naxa yalan keren na.

¹⁹Isa fɔxirabiree naxa e maso Isa ra, e a maxɔrin e doro ma, «Munfe ra muxu tan mu nɔ na jinne keride?»²⁰ Isa naxa e yaabi, «Wo xa danxaniya nan xurun. N xa nɔndi fala wo be, xa danxaniya na wo be, hali a xurun alɔ konde xɔri, wo

na a fala yi geya be, «Keli be, i i masiga menni,» a masigama ne. Fefe mu na wo mu nɔma naxan nabade.²¹ Kɔnɔ yi jinne mɔɔli tan mu kerima fo Ala maxandi nun sunyi saabui ra.»

Isa a xa faxe nun marakeli xa fe masenfe sanmaya firin nde

(Maraki 9:30-32, Luki 9:43-46)

²²Isa fɔxirabiree to malan Galile, Isa naxa a fala e be, «Adama xa Di sama ne mixie belexe,²³ e a faxa. A xa faxe xi saxan nde ma, a man kelima ne faxe ma.» A xa wɔyenyi naxa a fɔxirabiree nimisa ki fanyi.

Isa nun Piyeri hɔrɔmɔbanxi duuti fife

²⁴Isa nun a fɔxirabiree to so Kapere-namu, hɔrɔmɔbanxi duuti maxilie naxa Piyeri maxɔrin, «Pe, i karamɔxe mu hɔrɔmɔbanxi duuti fima?»²⁵ Piyeri naxa e yaabi, «Iyo, a a fima.» Piyeri to so banxi, Isa nan singe wɔyen a be, «Piyeri, i a toxi di? Dunija mangee duuti maxilima nde ma, e xa die ka mixi gbete?»²⁶ Piyeri naxa a yaabi, «Mixi gbete.» Isa fan naxa a masen, «Na kui, mange xa die tan mu duuti fima.²⁷ Kɔnɔ alako won naxa yi mixie raxɔnɔ, i xa siga baa de ra, i kɔnyi woli. I na yeɔe naxan singe suxu, a rate, i a de rabi. I kɔbiri kole toma ne a de kui. I xa na so duuti maxilie yi ra, a xa findi won firin ma duuti ra.»

Mixi naxan tide gbo

(Maraki 9:33-37, Luki 9:46-48)

18 Na temui Isa fɔxirabiree naxa e maso Isa ra, e a maxɔrin, «Nde binyaxi dangi birin na Ala xa mangeya niini bun ma?»² Isa naxa dimedi nde xili, a a ti e tagi,³ a a masen e be, «N xa nɔndi fala wo be, xa wo mu wo yete magoro, wo lu alɔ dimedie, wo mu soma Ala xa mangeya niini bun ma.⁴ Na kui, mixi yo naxan a yete magoroma alɔ dimedi, na nan findixi mixi xungbe ra dangi birin

na Ala xa mangeya niini bun ma. ⁵Mixi yo naxan yi dimedi mooli rasenema n xili ra, na kanyi bara n tan yete yati rasene.»

Mixi ratantan saabui

(Maraki 9:42-48, Luki 17:1-2)

⁶«Mixi yo yi mixi xuri keren natantan, naxan danxaniyaxi n ma, a fisa na kanyi be geme binye xa xiri a kon ma, a rasin baa ma. ⁷Gbaloe na dunija mixie be e xa maratantanyi xa fe ra. A feere mu na tan, fo maratantanyi xa mini, kon gbaloe na mixi be naxan findima na saabui ra. ⁸Xa i belexe, xa na mu i sanyi findi i ratantanse ra, a bolon, i a wole. I sofe ariyanna i belexe, xa na mu i sanyi bolonxi, na fisa i be dine i belexe firin nun i sanyi firin luxi na, kon i woli yahannama, te mu xubenma dennaxe. ⁹Xa i ya findi i ratantanse ra, a ba na, i a wole. I sofe ariyanna i ya keren kanaxi, na fisa i be dine i ya firin lu na, kon i woli yahannama.»

Yexee loxi xa taali

(Luki 15:3-7)

¹⁰⁻¹¹«Wo naxa yo yi mixi xuri sese ma, barima n xa a fala wo be, e xa malekee n Baba yatagi toma temui birin, naxan na ariyanna.»

¹²«Wo a toxi di? Xa yexee keme na mixi nde yi ra, keren fa loe e ya ma, a mu na yexee tongo solomanaani nun solomanaani luma xe geya fari, a siga na kerenyi fende? ¹³N xa nondi fala wo be, xa a sa a to, a jlexinma ne na yexee kerenyi xa fe ra, dangife yexee tongo solomanaani nun solomanaani boore ra, naxee mu loe. ¹⁴A na na ki ne fan, wo Baba naxan na ariyanna, a mu tinma yi mixi xuri sese xa loe.»

Haake bafe

¹⁵«Xa i ngaxakerenyi bara haake soto i ra, siga, wo firin xa sa lu yire keren, i xa a masen a be a tantanxi ki naxe. Xa a sa i xui me, i ngaxakerenyi bara ragbilen

i ma. ¹⁶Kon xa a tondi i xui mede, i xa mixi keren xa na mu mixi firin fen, wo birin xa siga a yire alako kiiti xa sa seede firin, xa na mu seede saxan xui ma. ¹⁷Xa a tondi nee fan xui mede, na fe masen danxaniyatoe pama be. Xa a tondi danxaniyatoe pama xui fan mede, a xa lu wo be alo kaafiri, xa na mu a ra, duuti maxili. ¹⁸N xa a fala wo be a nondi ki ma, wo na naxan xiri dunija, a xirima ne koore fan ma. Wo na naxan fulun dunija, a fulunma ne koore fan ma. ¹⁹N man xa a fala wo be, xa mixi firin lan fefe ma wo ya ma yi dunija ma, e Ala maxandi, n Baba naxan na ariyanna, a na fe rabama ne e be. ²⁰Mixi firin, xa na mu a ra mixi saxan nu malan n xili ra dede, n na e ya ma.»

Dijefe ngaxakerenyi ma nun dipetareja xa taali

²¹Na temui, Piyeri naxa a maso Isa ra, a a fala a be, «N Marigi, n lanma n xa dije n ngaxakerenyi xa haake ma sanmaya yeri? Han sanmaya solofere?» Isa naxa a yaabi, ²²«N xa a fala i be, sanmaya solofere xa mu a ra de! I xa dije a ma sanmaya solofere dxo tongo solofere.»

²³«Ala xa mangeya maniyaxi mangede nan na, naxan nu wama a xa kobiri fe ya ibafe a tan nun a xa walikete tagi. ²⁴A to a folo, e naxa fa a xa walikete nde ra a kon, mange xa doni nu naxan ma han gbete kilo wulu keme saxan, kilo wulu tongo naani. ²⁵Konyi to mu nu noma a xa doni fide, a xa mange naxa yaamari fi, a tan yo, a xa gine yo, a xa die yo, e nun a harige birin xa mati alako na doni xa fi. ²⁶Na walikete naxa a igoro boxi, a suyidi mange be, a a maxandi, <Yandi, dije n ma. N fama i xa doni birin fide.> ²⁷Na kui, mange naxa kinikini a xa walikete ma, a dije na doni birin ma, a a xa walikete rabepin.»

²⁸«Kon a tan walikete to mini, a naxa a boore walikete nde to a xa gbete kilo tagi

doni nu na naxan ma. A naxa bagan a ma, a a kɔnyi dekun, a sɔnxɔ a ra, «N ma doni fi!»²⁹ A boore naxa suyidi a be, a a maxandi, «Yandi, diɲe n ma. N i xa doni fima.»³⁰ Kɔnɔ a naxa tondi. A naxa a raso geeli kui, a xa lu menni han a xa ge doni fide.»

³¹ «A boore walikɛe to na to, e naxa kinikini. E naxa na birin dentege sa mange be naxan nu e birin xun ma.³² Na kui, mangɛ naxa na walike singe xili, a a fala a be, «I tan walike kobi! I to n mayandi, n tan diɲe nɛ i xa doni birin ma.³³ A di, a mu lanma xe nu i fan xa kinikini i boore ma, alɔ n kinikinixi i tan ma ki naxɛ?»³⁴ A xa mange to xɔnɔ a ma, a naxa a so kɔsibilie yi, e xa a sa geeli, e xa a naxankata han a xa ge doni birin fide.»

³⁵ «N Baba naxan na ariyanna, a na nan niyama wo fan na, xa wo mu diɲe wo ngaxakerenyi ma wo bɔɲe birin na.»

Futi nun fatanyi

(Maraki 10:1-12)

19 Isa to ge yi fe birin masende, a naxa keli Galile bɔxi ma, a siga Yudaya bɔxi nde ma naxan nu na Yuruden naakiri ma.² Nama gbegbe naxa bira a fɔxɔ ra naa, a fan naxa furemae rayalan.

³ Farisenie naxa fa a yire alako e xa gantanyi te a be. E naxa a maxɔrin, «A daxa xɛmɛ xa mɛɛ a xa gine ra fe birin ma?»⁴ Isa naxa e yaabi, «Kitaabui naxan masenxi wo mu nu a xaran? Fe fɔlɔ fɔle ra, Daali Mange naxa xɛmɛ nun gine daa,⁵ a fa a masen, «Na kui, xɛmɛ kelima a baba nun a nga xun ma, a a xa gine xa futi xiri, e firin findi keren na.»⁶ Na nan a toxi, mixi firin xa mu e ra sɔnɔn, e firin bara findi keren na. Ala bara naxee xiri e boore ra, adama naxa nee rafatan.»

⁷ E man naxa Isa maxɔrin, «Munfe ra fa Annabi Munsu a yamarixi, xɛmɛ naxan wama mɛɛfe a xa gine ra, a lan a xa fatan

keedi so a yi ra, a mɛɛ a ra?»⁸ Isa naxa e yaabi, «Wo bɔɲɛɛ nan xɔrɔxɔ, na nan a niyaxi Annabi Munsu naxa fɛɛɛ fi wo ma, wo xa nɔ mɛɛde wo xa ginee ra, kɔnɔ a mu nu na na ki xe a fɔle ra.⁹ N xa a fala wo be, naxan yo mɛɛ a xa gine ra, xa a xa gine mu yene xa rabaxi, a fa gine gbete dɔxɔ, na xɛmɛ bara yene raba.»

¹⁰ Isa fɔxirabiree naxa a fala a be, «Xa a na na ki nɛ xɛmɛ be a xa gine mabiri ra, hali a mu gine dɔxɔ.»¹¹ Isa naxa a masen e be, «Birin xa mu nɔma yi masenyi suxude, fo Ala a fɛɛɛ fi naxan ma.¹² Wo a kolon, xɛmɛ ndee bari ki nan a niyaxi e mu nɔma gine dɔxɔde. Ndee na na e e banaxi nɛ. Ndee fan na, e nate nan tongoxi e naxa gine dɔxɔ Ala xa wali xa fe ra. Mixi naxan nɔma yi masenyi suxude, a xa a suxu.»

Isa nun dimedi xunxurie

(Maraki 10:13-16, Luki 18:15-17)

¹³ Na temui mixie naxa fa dimedie ra Isa xɔn, alako a xa a belexe sa e ma, a duba e be. Kɔnɔ a fɔxirabiree naxa wɔyɛn na mixie ma.¹⁴ Na kui, Isa naxa a masen, «Wo a lu dimedie xa fa n yire. Wo naxa tɔnyi dɔxɔ e ma, barima naxee maniyaxi e ra, nee nan na Ala xa mangɛya niini bun ma.»¹⁵ A naxa a belexe sa e ma, a duba e be. Na xanbi, a naxa siga.

Segetala bannaxi

(Maraki 10:17-31, Luki 18:18-30)

¹⁶ Segetala nde naxa fa Isa xɔn, a a maxɔrin, «Karamɔxɔ, a lan n xa fe fanyi mundun naba alako n xa abadan kisi sɔtɔ?»¹⁷ Isa fan naxa a maxɔrin, «I n maxɔrinma fe fanyi ma munfe ra? Ala keren peti nan fan. Xa i wama i xa kisi, Ala xa seriye nan nabatu.» Xɛmɛ naxa a maxɔrin, «Ala xa seriye mundue?»¹⁸ Isa naxa a yaabi, «I naxa faxe ti. I naxa yene raba. I naxa muɲe ti. I naxa mixi tɔɔɲɛge.¹⁹ I baba nun i nga binya. I xa i ngaxakerenyi xanu alɔ i yete yati.»

²⁰ Segetala naxa Isa yaabi, «N bara na birin nabatu. Munse fa luxi?» ²¹ Isa naxa a masen a be, «Xa i wama i xa ge kamalide i xa kewalie kui, siga, sa i sɔtɔse birin mati, i a kɔbiri fi setaree ma. Na kui, i fama bannaya sɔtɔde ariyanna. I na na raba, fa, i bira n fɔxɔ ra.» ²² Segetala to na me, a naxa siga sunnunyi kui, barima harige gbegebe nu na a yi ra.

²³ Isa naxa a masen a fɔxirabiree be, «N xa nɔndi fala wo be, naafuli kanyi sofe Ala xa mangeya niini bun ma a xɔɔxɔ.

²⁴ N man xa a fala wo be, ɔxɔme so ɔxun senbe yale ra, dine bannamixi sofe Ala xa mangeya niini bun ma.» ²⁵ E to na me, Isa fɔxirabiree de naxa ixara ki fanyi ra, e maxɔrinyi ti, «Nde, fa nɔma kaside?»

²⁶ Isa naxa e mato, a fa a masen, «Adama mu nɔma a yete rakaside, kɔnɔ Ala tan nɔma fe birin na.»

²⁷ Na kui, Piyeri naxa a fala a be, «A mato, muxu bara keli se birin xun ma, muxu bira i fɔxɔ ra. Munse fa luma muxu be?» ²⁸ Isa naxa e yaabi, «N xa nɔndi fala wo be, duniɲa fe birin na masara a neene ra, Adama xa Di naxa magoro a xa nɔre kibanyi kui, wo tan n fɔxirabiree fan magoroma ne kibanyi fu nun firin kui, wo fa Isirayila bɔnsɔe fu nun firin makiiti. ²⁹ Mixi yo naxan na sa keli a xa se nde xun ma n tan ma fe ra, a findi banxie ra ba, xunya ba, taara ba, baba ba, nga ba, bɔxie ba, na kanyi nee ɔxɔ keme keme nan sɔtɔma, a man abadan kisi sɔtɔ ke ra. ³⁰ Yarerati wuyaxi fama findide xanbiratie ra, xanbirati fan findi yareratie ra.»

Wali sare xa taali

20 «Ala xa mangeya misaalixi xe kanyi nan na, naxan mini subaxe ma alako a xa walikɛe tongo a xa xe walife ra. ² E to lan a ma feɛpen keren xa wali sare xa findi gbeti kɔbiri kole keren na, xe kanyi naxa walikɛe xɛe a xa xe yire. ³ A man to mini geɛsege, soge to nu bara

mate, a naxa walikɛe gbetee li, e tixi taa kui, wali yo mu e yi. ⁴ A naxa a fala e be, «Wo fan xa siga walide n ma xe ma. N wali sare tinxixi fima ne wo ma.» ⁵ E fan naxa siga. Xe kanyi man naxa mini yanyi tagi, a walikɛe gbetee man tongo. Nunmare, a man naxa mixi gbetee sɔtɔ. ⁶ A dɔnxɔe ra, leeri ndee beenu kɔe xa so, a naxa mini, a walikɛe gbetee li, e tixi. A naxa e maxɔrin, «Feɛpen, wo tixi be, wo mu walife. Munfe ra?» ⁷ E naxa a yaabi, «Mixi yo nan mu muxu tongoxi walide.» Xe kanyi naxa a fala e be, «Wo fan xa siga walide n ma xe yire.»

⁸ «Nunmare to so, xe kanyi naxa a fala a xa walikɛe xunyi be, «Walikɛe xili, i xa e sare fi. A fɔlɔ dɔnxɔe rasoe ma, a rapɔn a singe ma.» ⁹ Naxee wali fɔlɔxi leeri ndee beenu kɔe xa so, kankan naxa gbeti kɔbiri kole keren sɔtɔ. ¹⁰ Na kui, walikɛe naxee singe tongo, nee to fa e ɔxɔ a ma a e kɔbiri sɔtɔma dangi booree ra, kɔnɔ e fan naxa gbeti kɔbiri kole keren sɔtɔ. ¹¹ E to a rasuxu, e naxa wɔyen xe kanyi ma, ¹² e a fala, «Yi walikɛe dɔnxɔe, e waxati keren gbansan nan walixi, kɔnɔ i bara wali sare fi e ma naxan nun muxu gbe lan. Anun, muxu tan nan feɛpenxi wali ra soge xɔne bun!» ¹³ A naxa mixi keren yaabi e ya ma, «N boore, n mu fefe kobi niyaxi i ra. Won mu lan gbeti kɔbiri kole keren xa ma? ¹⁴ I gbe tongo, i siga. N tan nan waxi a xɔn yi walikɛe dɔnxɔe xa wali sare xa lan i gbe ma. ¹⁵ N mu nɔma n waxɔnfe rabade n ma kɔbiri ra? Ka i tɔɔnexi ne n to fe fanyi rabaxi mixi gbetee nde be?» ¹⁶ Na kui, xanbiratie fama findide yareratie ra, yareratie fan findi xanbiratie ra.»

Isa a xa faxe nun marakeli xa fe masenfe sanmaya saxan nde

(Maraki 10:32-34, Luki 18:31-34)

¹⁷ Isa nun a xɛera fu nun firinyie to nu tefe Darisalamu, Isa naxa e xun lan, a fa a masen e doro be kira xɔn ma,

¹⁸ «Wo a mato, won na tefe Darisalamu ne yi ki. Adama xa Di sama ne serexedube kuntigie nun seriye karamoxe belexe, e a makiiti a xa faxa, ¹⁹ e a so kaafirie yi ra. E a mayelema ne, e a bonbo sebere ra, e fa a mabanban wuri magalanbuxi ma, konɔ a xa faxe xi saxan nde ma, a man kelima ne faxe ma.»

Yaki nun Yaya nga xa maxandi

(Maraki 10:35-45, Luki 22:25-27)

²⁰ Na temui Sebede xa die nga naxa fa Isa yire, a nun a xa die. A naxa suyidi a be, a xa a maxandi fe nde ma. ²¹ Isa naxa gine maxarin, «I wama munse xon?» A naxa a fala Isa be, «I xa tin, i na i xa mangeya soto, n ma yi di firinyie xa dɔxɔ i seeti ma, keren i yirefanyi ma, boore i kɔɔla ma.» ²² Isa naxa a masen di firinyie be, «Wo mu a kolon wo fe naxan maxarinfe. N fafe tɔɔre naxan tode, wo tinma na ra?» E naxa a yaabi, «Iyo, muxu tinma a ra.» ²³ Isa naxa a masen e be, «Wo fan yati fama jaxankate sotoɔde alɔ n tan, konɔ dɔxɔfe n yirefanyi nun n kɔɔla ma, na mu fatanma n tan xa ra. Na na mixie nan be, n Baba naxee sugandixi.»

²⁴ Isa foxirabire fu donxɔe to na fe me, e naxa xonɔ na ngaxakerenyi firin ma. ²⁵ Konɔ Isa naxa e xili a yire, a a masen e be, «Namanɛ mangɛe mixie yamarima a xɔɔxɔe ra, e e senbe raminima mixie ma alako e xa mangeya xa kolon. ²⁶ Konɔ a naxa lu na ki wo tan tagi. Mixi naxan wama a tide xa gbo wo ya ma, a xa findi wo xa konyi nan na. ²⁷ Mixi naxan wama findife wo xa yarerati ra, a xa findi wo xa konyi nan na. ²⁸ Wo xa lu ne alɔ Adama xa Di. A tan mu faxi xe mixie xa wali a tan be. A faxi ne alako a tan nan xa wali mixie be, a xa mixi gbegebe xunsara a xa faxe saabui ra.»

Donxui firin nayalanfe Yeriko

(Maraki 10:46-52, Luki 18:35-43)

²⁹ Isa nun a foxirabiree to mini Yeriko, nama gbegebe naxa bira a foxɔ ra. ³⁰ Donxui firin nu dɔxɔxi kira de ra. E to a me a Isa na dangife, e naxa e xui ramini, «Marigi, Dawuda xa Di, kinikini muxu ma!» ³¹ Nama naxa woyen e ma, e xa e sabari, konɔ e jan naxa e xui ite dangi a singe ra, «Marigi, Dawuda xa Di, kinikini muxu ma!» ³² Isa naxa ti, a e xili, a e maxarin, «Wo wama n xa munse raba wo be?» ³³ E naxa a yaabi, «Marigi, muxu wama muxu yae xa se to.» ³⁴ Isa naxa kinikini e ma, a a belexe sa e yae ma. Keren na, e yae naxa se to, e naxa bira Isa foxɔ ra.

Isa sofe Darisalamu

(Maraki 11:1-11, Luki 19:28-40, Yaya 12:12-16)

21 Isa nun a foxirabiree to makɔre Darisalamu ra, e naxa Betifage li, Oliwi geya mabiri. Isa naxa a foxirabire firin xee, ² a a fala e be, «Wo xa so taa kui naxan na yare. Wo nefɛ so naa, wo sofale gine nde lima a xirixi naa, a xa di na a fe ma. Wo xa e fulun, wo fa e ra n xon ma. ³ Xa mixi nde fa wo maxarin, wo xa a fala a be, «Marigi nan hayi na e ma. A e ragbilenma ya.»

⁴ Na rabaxi ne, alako namipɔnme xa masenyi xa kamali, naxan a falama, ⁵ «Wo a fala Siyoni di gine be, «A mato, i xa mange na fafe i ma. A fama yete magore kui, a dɔxɔxi sofale nun a yɔre fari.»

⁶ Isa foxirabiree naxa siga, e sa Isa xa xɛɛɛɛ raba. ⁷ E to fa sofale nun sofale xa di ra, e naxa e xa donmae sa e fari, Isa fa a magoro sofale fari. ⁸ Nama gbegebe naxan nu na, e fan naxa e xa donmae itala kira xon ma, ndee fan naxa fense sege, e nee fan sa kira xon ma Isa binyafe ra. ⁹ Nama naxee nu jɛɛɛɛ Isa ya ra, a

nun naxee nu jerefe a xanbi ra, e birin nu e xui itefe, e a fala,
«Tantui na won Nakisima be, Dawuda xa Di!

Baraka na a be naxan fafe Marigi xili ra!
Tantui na won Nakisima be naxan na koore ma!»

¹⁰ Isa to so Darisalamu, taakae birin naxa kaaba, e nu maxorinyi ti, «Nde yi ki?» ¹¹ Nama naxa e yaabi, «Annabi Isa nan yi ki, naxan kelixi Nasareti, Galile boxi ma.»

Isa sigafe hōrōmōbanxi kui

(Maraki 11:15-19, Luki 19:45-48, Yaya 2:13-22)

¹² Isa naxa so hōrōmōbanxi kui, a sarematie nun saresoe birin keru naxee nu na na. A naxa kōbiri masaree xa teebilie a nun ganbe matie xa dōxosee rabira, ¹³ a a masen e be, «A sebbexi, «N ma banxi xili falama ne, salide banxi,» kōnō wo tan bara a findi mujētie dōxode ra.»

¹⁴ Dōnxuie nun namatee naxa fa Isa xōn hōrōmōbanxi kui, a naxa nee rayalan. ¹⁵ Kōnō serexedube kuntigie nun seriye karamōxōe tan naxa xōnō ki fanyi e to Isa xa kaabanakoe to, e man to dimēe to e xui itema hōrōmōbanxi kui, «Tantui na won Nakisima be, Dawuda xa Di!»

¹⁶ E naxa a fala Isa be, «I mu e xui mexi?» Isa naxa e yaabi, «Iyo. Wo fan mu nu a xaran Kitaabui kui a to sebbexi, «I bara a niya dimēdie nun diyoree xa i matōxō?»»

¹⁷ Na temui, Isa naxa keli e xun taa kui, a siga Betani, a kōe radangi naa.

Isa xōrē bili dankafe

(Maraki 11:12-14, 20-25)

¹⁸ Na kuye iba, Isa to nu gbilenfe taa kui, kaame naxa a suxu. ¹⁹ A to xōrē bili nde to kira ra, a naxa a maso a ra kōnō a mu bogi yo to a kōn na, fō a burexēe. Isa naxa a fala xōrē bili be, «I tan mu bogima sōnōn!» Xōrē bili naxa xara keren na. ²⁰ Isa fōxirabiree to na to, e naxa

kaaba, e a maxorin, «Yi xōrē bili xaraxi a ikōrēxi ra di?» ²¹ Isa naxa e yaabi, «N xa nōndi fala wo be, xa danxaniya na wo be, wo mu siike, wo nōma ne yi fe mōoli nabade n naxan nabaxi xōrē bili ra. Kōnō dangi na ra, xa wo a fala yi geya be, «Keli be, i sa sin baa ma,» a rabama ne. ²² Na nan a ra, xa danxaniya na wo be, wo fefe maxandi Ala ma, wo a sōtōma ne.»

Isa walima nde xa yaamari ma?

(Maraki 11:27-33, Luki 20:1-8)

²³ Isa man naxa so hōrōmōbanxi kui. A to nu na mixie xaranfe, serexedube kuntigie, nun Yuwifie xa forie naxa fa a yire, e a maxorin, «I yi fee rabama nde xa yaamari ma? Nde yi senbe fixi i ma?»

²⁴ Isa naxa e yaabi, «N fan xa wo maxorin fe keren ma. Xa wo n yaabi, n a falama ne wo be n yi fee rabama naxan ma yaamari ma. ²⁵ Yaya nu mixie xunxama ye xōra nde xa yaamari ma? Ala nan a xēxi ba, ka adama?» Na kui, e naxa so wōyēnfe e bore tagi, «Xa won na a yaabi, won naxe, «Ala,» a a falama ne won be, «Munfe ra wo mu fa la a ra?» ²⁶ Kōnō xa won na a yaabi, won naxe, «Adama,» won gaaxuma ne nama ya ra, barima birin Yaya mapōx-unxi namijōnme nan na.» ²⁷ Na kui, e naxa Isa yaabi, «Muxu mu a kolon.» A fan naxa a masen e be, «N fan mu a falama wo be n yi fee rabama naxan ma yaamari ma.»

Di xeme firinyie xa taali

²⁸ «Wo yi taali toxi di? Di xeme firin nu na xeme nde yi. A naxa a fala di singe be, «N ma di, siga i sa wali xe ma to.» ²⁹ Di naxa a yaabi, «N tondi.» Kōnō na dangi xanbi, a xaxili naxa masara, a siga walide. ³⁰ Babe to na yaamari fi a xa di firin nde fan ma, a naxa a yaabi, «N Baba, awa, n sigafe.» Kōnō a mu siga. ³¹ Yi mixi firinyie ya ma, nde a baba sago rabaxi?» E naxa a yaabi, «Na di singe.» Isa man naxa a masen e be, «N xa nōndi

fala wo be, duuti maxilie nun langoe singe soma wo be Ala xa mangeya niini bun ma. ³² Annabi Yaya fa ne kira tinx-inxi masende wo be, wo mu fa la a ra. Kɔnɔ duuti maxilie nun langoe tan la ne a ra. Hali wo to na to, wo mu tin nate masarade, wo xa la a ra.»

Bɔxi rawali kobie xa taali

(Maraki 12:1-12, Luki 20:9-19)

³³ «Wo wo tuli mati taali gbete fan na. Xe kanyi nde naxa weni bilie si. A naxa tete rabilin bɔxi ra, a baye ti, a yili ge weni bogi bunduma dennaxe. Na xanbi, a naxa na heri bɔxi rawalie ma, a fa biyaasi. ³⁴ Weni bogi ba temui to a li, bɔxi kanyi naxa konyi ndee xee bɔxi rawalie xɔn ma, e xa a gbe weni bogi so a yi ra. ³⁵ Kɔnɔ bɔxi rawalie naxa na konyie suxu. E naxa keren bɔnbɔ, e boore faxesa, e boore magɔnɔ gemee ra. ³⁶ Bɔxi kanyi man naxa konyi gbete xee dangi a singe ra. Bɔxi rawalie naxan naba boore ra, e naxa na raba nee fan na. ³⁷ A dɔnxɔe ra, bɔxi kanyi naxa a marɔxun, a a fala, «E n ma di tan binyama ne.» Na kui, a naxa a xa di xee bɔxi rawalie xɔn ma. ³⁸ Kɔnɔ e to bɔxi kanyi xa di to, e naxa a fala e bore be, «Yi nan na ke tongoma ra. Wo fa, won xa a faxesa alako a ke xa findi won gbe ra.» ³⁹ E to a suxu, e naxa sa a xanin tete xanbi ra, e a faxesa.»

⁴⁰ «Na kui, bɔxi kanyi na siga e yire, a munse rabama na bɔxi rawalie ra?» ⁴¹ E naxa Isa yaabi, «A na bɔxi herie sɔntɔma ne a jaaxi ra, a a xa bɔxi so bɔxi heri gbete yi, naxee a mabiri soma a yi ra a waxati ma.»

⁴² Isa naxa e yaabi, «Wo mu nu yi masenyi xaran Kitaabui kui? «Banxitie mee geme naxan na, a bara findi tuxui geme hagige ra. Marigi fɔxi nan a ra. Fe makaabaxi nan ya won be.»

⁴³ «Na nan a toxi, n xa a fala wo be, wo bama ne Ala xa mangeya niini bun

ma, si gbete fa raso naa naxan birama Ala xa yaamarie fɔxɔ ra. ⁴⁴ Naxan na bira yi geme ma, a kanyi magirama ne gbesexu. Yi geme na bira naxan fan ma, a kanyi butuxunma ne.»

⁴⁵ Serexedube kuntigie nun Farisenie to a xa taalie me, e naxa a kolon a Isa nu na wɔyɛnfe e tan nan ma fe ra. ⁴⁶ E nu katafe e xa a suxu, kɔnɔ e nu gaaxuxi jama ya ra, barima jama nu laxi a ra, a namijɔnme nan na Isa ra.

Futixiri xulunyi xa taali

(Luki 14:15-24)

22 Isa man naxa so wɔyɛnfe e be taalie ra. A naxa a masen, ² «Ala xa mangeya misaalixi mange nan na, naxan xulunyi ti a xa di xa futi xirife ma, donse fanyi gbegbe donma dennaxe. ³ A naxa a xa konyie xee e xa mixie xili, yi fe binye nu bara ragbilen naxee ma, kɔnɔ na mixie mu tin fade. ⁴ Mange man naxa konyi gbete xee, e xa a fala na mixi maxilixie be, «Wo ya ti, donse bara ge rafalade, n bara n ma ninge bɔrɔgexie faxesa, fe birin bara ge yailande. Wo fa n ma di xa futixiri xulunyi.» ⁵ Kɔnɔ e mu xerae danxun. Ndee naxa siga e xa xe yire, ndee fan naxa siga e xa yuleya rabade. ⁶ Naxee lu, e naxa mange xa konyie suxu, e e jaxankata, e e faxesa.»

⁷ «Mange naxa xɔnɔ, a a xa sɔrie xee, a e xa na faxatie birin faxesa, e e xa taagan. ⁸ Na dangi xanbi, a naxa a fala a xa konyie be, «N ma di xa futixiri xulunyi xa fe birin bara ge yailande. Donsee birin nafalaxi, kɔnɔ mixi naxee nu maxilixi, a mu daxa e xa na binye sɔtɔ. ⁹ Na kui, wo xa siga taa kui, wo sa mixie xili wo naxee yo toma naa, e xa fa n ma di xa futixiri xulunyi.» ¹⁰ Konyie naxa mini kirae ma, e naxa mixi birin xili e xa fa. Mixi fanyi yo, mixi kobi yo, e birin naxa fa futixiri xulunyi, mange xɔnyi naxa rafe jama ra.»

¹¹ «Mange to so na mixi maxilixie ya ma, a naxa xeme nde to xulunyi donma

mu nu ragoroxi naxan ma. ¹²A naxa a fala a be, «N ma di, i soxi be di, i to mu maxirixi a xulunyi ki ma?» Kɔnɔ xeme mu nɔ yaabi yo fide. ¹³Na kui, mange naxa a fala a xa walikee be, «Wo a sanyie nun a belexee xiri, wo a woli tande dimi kui, wa nun jin maxinyi na dennaxe.» ¹⁴Mixi gbegebe maxilixi, kɔnɔ naxee sugandixi, e xurun.»

Gantanyi tefe Isa be duuti xa fe ra

(Maraki 12:13-17, Luki 20:20-26)

¹⁵Na temui, Farisenie naxa sa e malan, e nate tongo e gantanyi tema Isa be ki naxe, e xa a masɔtɔ wɔyenyi kui. ¹⁶E naxa e fɔxirabiree nun Herode xa mixi ndee xee Isa xɔn. Nee naxa a fala Isa be, «Karamɔxɔ, muxu a kolon nɔndi fale nan i ra. I mixie xaranma Ala xa kira ra a nɔndi ki ma. I mu gaaxuma mixi yo xɔn, barima i mu mixi rafisama e booree be. ¹⁷Na kui, a fala muxu be, i a toxi di? A lanma ka a mu lanma muxu xa duuti fi Rɔma mange ma?» ¹⁸Isa to nu e xaxili kobi kolon, a naxa e yaabi, «Wo tan filankafuie, wo katafe n masɔtɔde munfe ra? ¹⁹Wo kɔbiri kole masen n be duuti fima naxan na.» E naxa gbeti kole ramini a be. ²⁰Isa naxa e maxɔrin, «Nde xili nun nde misaali na yi kɔbiri kole ma yi ki?» ²¹E naxa a yaabi, «Rɔma Mange.» A fan naxa a fala e be, «Wo mange gbe ragbilen mange ma, wo Ala fan gbe ragbilen Ala ma.» ²²E to a xa yaabi me, e naxa kaaba. E naxa keli a xun, e siga.

Sadusenie Isa maxɔrinfe faxamixie xa marakeli ma

(Maraki 12:18-27, Luki 20:27-40)

²³Na lɔxɔe kerenyi, Sadusenie naxa fa Isa xɔn. E tan nan a falama a faxamixie mu kelima faxe ma. E naxa Isa maxɔrin, ²⁴«Karamɔxɔ, Annabi Munsa a masen ne, «Xa xeme nde taara faxesa, a naxa a xa gine lu a mu di yo bari, a na xunya nan na gine dɔxɔma, alako a xa bɔnsɔe fi a

taara ma.» ²⁵Na kui, xeme nde naxa di xeme solofere sɔtɔ muxu ya ma be. A xa di singe naxa gine dɔxɔ, a faxesa, a mu bɔnsɔe yo lu. A xanbiratoe naxa a xa kaape gine tongo, ²⁶kɔnɔ na fan naxa faxesa, a mu bɔnsɔe yo lu. Na nan man naba na fan xanbiratoe ra, a nun na mixi naani dɔnɔxe birin. E birin naxa faxesa, e sese mu bɔnsɔe lu. ²⁷A dɔnɔxe ra, gine fan naxa faxesa. ²⁸Na kui, marakeli lɔxɔe, na gine to dɔxɔxi yi mixi solofere birin xɔn ma, a findima nde gbe ra?»

²⁹Isa naxa e yaabi, «Wo na tantanyi kui, barima wo mu Kitaabui kolon, wo mu Ala senbe fan kolon. ³⁰Mixie na keli faxe ma marakeli lɔxɔe, xeme mu gine dɔxɔma, gine fan mu dɔxɔma xeme xɔn. E luma ne alɔ malekee na ariyanna ki naxe. ³¹A falafe tan, a faxamixie mu kelima faxe ma, Ala naxan masen wo be, wo mu nu a xaran? ³²A a masen ne, «N tan nan na Marigi Alatala ra, Ibrahima, Isiyaga, nun Yaxuba naxan batuma.» Faxamixie xa mu Ala batuma, fo mixi njɛ.» ³³Nama to Isa xa yaabi me, e naxa kaaba a xa fasari ma.

Yaamari naxan tide gbo a birin be

(Maraki 12:28-34, Luki 10:25-37)

³⁴Farisenie to a me a Isa nu bara Sadusenie de balan yaabi fanyi ra, e naxa e malan. ³⁵Ala xa seriye lɔn- nila nde nu na e ya ma. Na naxa kata Isa masɔtɔde maxɔrinyi ra, a naxe, ³⁶«Karamɔxɔ, yaamari mundun tide gbo a birin be Tawureta Munsa kui?» ³⁷Isa naxa a yaabi, «I xa i Marigi Ala xanu i bɔɔe birin na, i nii birin na, a nun i xaxili birin na.» ³⁸Na nan tide gbo, a findi yaamari singe nan na Ala xa seriye birin ya ma. ³⁹A firin nde maniya na singe ra, I xa i ngaxakerenyi xanu alɔ i i yete xanuxi ki naxe.» ⁴⁰Tawureta Munsa nun namijɔnmee xa seriye birin gbakuxi yi yaamari firin nan na.»

Dawuda nun Ala xa Mixi Sugandixi

(Maraki 12:35-37, Luki 20:41-44)

⁴¹ Farisenie to nu malanxi naa, Isa naxa e fan maxorin, ⁴² «Wo Ala xa Mixi Sugandixi xa fe toxi di? Nde xa di a ra?» E naxa a yaabi, «Dawuda nan xa di a ra.» ⁴³ Isa fa e maxorin, «Munfe ra fa, Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, Dawuda yete naxa Ala xa Mixi Sugandixi xili «N Marigi»? A tan Dawuda naxa a masen, ⁴⁴ «Marigi bara a masen n Marigi be, “I magoro n yirefanyi ma, han beemanun n xa i yaxuie ragoro i sanyi bun.”»

⁴⁵ «Xa Dawuda yete yati naxe a be «N Marigi», a tan Ala xa Mixi Sugandixi nɔma findide Dawuda xa di ra di?» ⁴⁶ Mixi yo mu nɔ yaabi yo fide. Fɔlɔ na lɔxɔe ma, mixi yo mu suusa maxorinyi tide Isa ma sɔnɔn.

Diinela kobie

(Maraki 12:38-40, Luki 11:38-52, 20:45-47)

23 Isa naxa a masen pama nun a fɔxirabiree be, ² «Sebelitie nun Farisenie mixie xaranma Annabi Munsa xa seriye nan na. ³ Na kui, wo xa nu e xui rabatu, wo jere a ma. Kɔnɔ wo naxa e wali fɔxi tan naba de, barima e naxan falama, e mu na xa rabama. ⁴ E kote binyee raxirima, e e sa mixie fari, kɔnɔ e tan mu tinma e malide hali e belexesole keren na. ⁵ E e xa kɔwalie birin nabama alako mixie xa e to. E e xa sebɛe rabelebelema e naxee xirima e tigi nun e belexe ra. Luuti denbexie naxee singanma donma sanbunyi ra Ala xa fe ma, e nee rakuyama han a dangi a i. ⁶ E na siga e degede mixi xɔnyi malanyi na dennaxe, xa na mu e na so salide banxi, binye dɔxɔde rafan e ma ki fanyi. ⁷ E na siga taa kui, a rafan e ma mixie xa e xɛebu binye ra, e na a fala e be, «Karamɔxɔ.»»

⁸ «Kɔnɔ mixie naxa a fala wo tan be «Karamɔxɔ,» barima karamɔxɔ keren peti nan na wo be, wo fan birin findixi ngaxakerenmae nan na. ⁹ Wo naxa yi dunija adamadi xili «N Baba,» barima Babe keren peti nan na wo be, wo Baba naxan na ariyanna. ¹⁰ Mixie man naxa a fala wo tan be «Mange,» barima Mange keren peti nan na wo be, Ala xa Mixi Sugandixi. ¹¹ Naxan na mixi xungbe ra wo ya ma, a xa findi wo xa walike nan na. ¹² Naxan na a yete igbo, a xa fe fama ne igorode. Naxan a yete magoroma, a xa fe fama ne itede.»

¹³⁻¹⁴ «Kɔnɔ gbaloe na wo be, wo tan seriye karamɔxɔe nun Fariseni filankafuie, barima wo naade balanma mixie ya ra alako e naxa so Ala xa mangeya niini bun ma. Na kui, wo tan yete mu soma, wo man mu tinma mixi gbetee fan xa so naa naxee waxi sofe.»

¹⁵ «Gbaloe na wo be, wo tan seriye karamɔxɔe nun Fariseni filankafuie! Wo baa igirima, wo bɔxi birin isa alako wo xa mixi keren naso wo xa dine, kɔnɔ a na so, wo a findima yahannama di nan na, naxan kobi dɔxɔ firin wo tan na.»

¹⁶ «Gbaloe na wo be, wo tan yarerati dɔnxuie! Wo a falama, «Xa mixi a kali hɔrɔmɔbanxi ra, fefe mu a ra, hali a kanyi mu a xui rakamali. Kɔnɔ xa mixi a kali xɛema ra naxan na hɔrɔmɔbanxi kui, fo a kanyi xa a xui rakamali tekun.» ¹⁷ Wo tan dɔnxui xaxilitaree! Mundun tide gbo, xɛema, ka hɔrɔmɔbanxi naxan xɛema findixi se seniyenxi ra? ¹⁸ Wo man a falama, «Xa mixi nde a kali serexebade ra, fefe mu a ra hali a kanyi mu a xui rakamali. Kɔnɔ xa mixi a kali serexe ra naxan na serexebade fari, fo a kanyi xa a xui rakamali tekun.» ¹⁹ Wo tan dɔnxuie! Mundun tide gbo, serexe, ka serexebade naxan serexe findixi se seniyenxi ra? ²⁰ Na kui, naxan yo na a kali serexebade ra, a bara a kali na ra, a nun serexe fan naxan birin saxi a fari. ²¹ Naxan yo na a

kali hōrōmōbanxi ra, a bara a kali na ra, a nun naxan fan sabatixi a kui. ²² Naxan yo na a kali ariyanna ra, a bara a kali Ala xa kibanyi ra, a nun naxan fan magoroxi a kui.»

²³ «Gbaloe na wo be, wo tan seriye karamōxōe nun Fariseni filankafuie! Wo sansi xunxurie farile bama, alō salaxui, sulopi, nun digiyanyi, kōnō fe naxee findixi a hagigee ra Ala xa seriye kui, alō tinxinyi, kinikini, nun danxaniya, wo gbilenxi nee nan fōxō ra. A lanma ne nu wo xa na seriye hagigee rabatu, wo man mu neemu na seriye xunxurie dōnxōe ma. ²⁴ Yarerati dōnxui! Wo minse rasensenma kuli di xa fe ra, wo fa jōxōme gundi gerun!»

²⁵ «Gbaloe na wo be, wo tan seriye karamōxōe nun Fariseni filankafuie! Wo pōōti nun pileti fari maxama, kōnō e kui rafexi balose naxan na, wo a sōtōxi mupē nun wasatareya nan saabui ra. ²⁶ I tan fariseni dōnxui! Pōōti nun pileti kui raseniye sinden, na temui a fari fan seniye nma ne.»

²⁷ «Gbaloe na wo be, wo tan seriye karamōxōe nun Fariseni filankafuie! Wo maniyaxi gaburie nan na, naxee fari ratofanxi, kōnō e kui rafexi faxamixi xōrie nun seniyentareja mōōli birin na. ²⁸ Wo fan, mixi na wo to, e wo maṛōx-unma tinxintōe nan na, kōnō wo bōjē kui rafexi filankafuija nun kobija ra.»

²⁹ «Gbaloe na wo be, wo tan seriye karamōxōe nun Fariseni filankafuie! Wo gaburi fanyie yailanma namijōnme be, wo tinxintōe xa gaburie raxunmama, ³⁰ wo a fala, «Xa muxu nu na duniya ma muxu benbae waxati, muxu mu kafuma e ma nu namijōnme faxafe ra.» ³¹ Na kui, wo bara seedeṛōxōya ba wo yete xili ma, a falafe ra a wo findixi namijōnme faxee xa die nan na. ³² Wo wo benbae xa kewalie rakamali yire! ³³ Wo tan bōxi-mase bōnsōe, wo ratangama yahannama ma di?»

³⁴ «Na kui, n xa a fala wo be, n fafe namijōnme, lōnnilae, nun karamōxōe xēede wo yire, kōnō wo ndee faxama ne, wo jan nee ndee mabanbanma ne wuri magalanbuxie ma. Wo ndee bōnbōma ne sebere ra wo xa salidee kui, e man siga taa yo kui, wo birama e fōxō ra e jax-ankatafe ra. ³⁵ Na nan a ra, tinxintōe xa wuli naxan ifilixi duniye, a birin luma wo tan nan ma, kelife Habila ma dōxō Berekiya xa di Sakari ra, wo naxan faxa hōrōmōbanxi nun serexebade tagi. ³⁶ N xa nōndi fala wo be, yi jaxankate birin fama ne to mixie sōtōde.»

Isa sunnunfe Darisalamu xa fe ra

(Luki 13:34-35)

³⁷ «Darisalamu, Darisalamu, taa naxan namijōnme faxama, naxan Ala xa xēerae magōnōma. Sanmaya wuyaxi n bara wa i xa die malanfe n yire, alō tōxōe a xa die rasoma a gabutenyi bun ma ki naxe, kōnō wo naxa tondi! ³⁸ Na kui, Ala bara keli wo xa banxi xun ma. ³⁹ N xa a fala wo be, wo mu n toma sōnōn, han wo a falama temui naxe, «Baraka na mixi be naxan fafe Marigi xili ra!»

Hōrōmōbanxi xa kane

(Maraki 13:1-2, Luki 21:5-6)

24 Isa naxa mini hōrōmōbanxi kui. A nu sigafe temui naxe, a fōxirabiree naxa e maso a ra, e woyen a be a xa hōrōmōbanxi mato a nun banxie naxee na a rabilinyi, e ti ki to tofanxi. ² Kōnō Isa naxa a masen e be, «Wo yi birin toxi? N xa nōndi fala wo be, yi geme keren mu fama lude a boore fari be, a birin nabirama ne.»

Duniya raṛōnyī tōnxumae

(Maraki 13:3-23, Luki 21:7-24)

³ Isa nu magoroxi Oliwi geya fari temui naxe, a fōxirabiree naxa siga a yire, e a maxōrin e doro ma, «Na fe sa rabama mun temui? A man sa kolonma tōnxuma

mundun ma a i fa waxati nun dunija raɓɓɓi bara makɔre?»⁴ Isa naxa e yaabi, «Wo menni wo yete ma, mixi yo naxa fa wo ratantan.⁵ Mixi wuyaxi fama n xili falade e yete xun ma a falafe ra, «N tan nan na Ala xa Mixi Sugandixi ra.» Na kui, e fama mixi gbegbe ratantande.»

⁶ «Wo gere fe mema ne, wo gere ndee xili me, kɔɔɔ wo naxa kɔɔɔfili, barima fo na fe mɔɔlie xa raba. Na xa mu findima dunija raɓɓɓi ra sinden.⁷ Sie kelima ne e boore xili ma, pamanee e boore gere. Kaame sinma ne bɔxi wuyaxi ma, bɔxi fan sreen yire gbegbe.⁸ Na fe birin findima mantɔɔɔlie fɔle nan na.»

⁹ «Na temui, mixie wo soma ne mangasanyi yi, e xa wo jaxankata, e wo faxa. Sie birin wo xɔnma ne n xili xa fe ra.¹⁰ Danxaniyatɔe gbegbe birama ne tantanyi kui na waxati, e e booree yanfa xɔnnanteya kui.¹¹ Wule fale gbegbe fan e yete findima ne namijɔnmee ra, e mixi gbegbe ratantan.¹² Kobija gboma ne han mixi gbegbe xa xanunteya xinbeli,¹³ kɔɔɔ naxan na a tun nabexi han a raɓɓɓi, na kanyi kisima ne.¹⁴ Ala xa mangeya niini xibaaru fanyi kawandima ne dunija birin kui, a findi seederɔɔɔya ra sie birin be. Na xanbi, dunija raɓɓɓi fama a lide.»

¹⁵ «Wo tan naxee na yi xaranfe, wo wo tuli mati de! Wo na se haramuxi jaaxi to kasare na naxan xanbi ra, a tixi yire seniyenxi kui, Annabi Daniyeli naxan ma fe fala,¹⁶ wo tan naxee na Yudaya, wo lanma wo xa wo gi geyae fari.¹⁷ Naxan na tande, a naxa so sese tongode a xa banxi kui.¹⁸ Naxan na xe ma, a naxa gbilen a xa xinbeli donma tongode.¹⁹ Na waxati findima gbaloe nan na furuginnee nun dingee be!²⁰ Wo Ala maxandi na naxa wo li jeme temui, xa na mu a ra malabu lɔɔɔe.²¹ Barima tɔɔre a lima na waxati ma naxan maniye singe mu nu to kabi dunija daa, a man mu gbilenma to ra abadan.²² Xa Marigi mu a ragirixi nu

nde xa ba na xi kɔnti ra, adama yo mu kisima nu. Kɔɔɔ a nde bama a kɔnti ra mixi sugandixie nan ma fe ra.»

²³ «Na waxati, xa mixi nde sa a fala wo be, «A mato, Ala xa Mixi Sugandixi na be», xa na mu a ra, «Ala xa Mixi Sugandixi na menni, wo naxa la a ra.²⁴ Barima wule falee fama Ala xa Mixi Sugandixi xili falade e yete xun, xa na mu e e yete findi namijɔnmee ra. E fama tɔnxuma makaabaxie nun kaabanakoe rabade alako e xa Ala xa mixi sugandixie ratantan, xa e sa nɔma.²⁵ Wo wo tuli ti, n bara a masen wo be beenun a waxati xa a li.»

²⁶ «Na kui, xa e sa a fala wo be, «A mato, a sa na wula i, wo naxa siga de! Xa e sa a fala wo be, «A mato, a na banxi kui be», wo naxa la a ra de!²⁷ Adama xa Di na fa, a luma ne alɔ seyamakɔnyi naxan yanbama koore ma kelife sogetede han sogegorode.²⁸ «Binbi na lu den naxe, yubee sa e malanma menni ne.»

Isa xa gbilenyi nun xɔre bili xa misaali

(Maraki 13:24-31, Luki 21:25-33)

²⁹ «Na jaxankate waxati dangi xanbi, «soge ifɔɔɔma ne, kike yanbe bama ne, tunbuie birama ne bɔxi, se naxan birin na koore ma e sereenma ne.»

³⁰ «Na temui, Adama xa Di xa tɔnxuma minima ne koore ma. Dunija bɔnsɔe birin sunnunma ne. E Adama xa Di toma ne fa ra nuxui kui senbe nun nɔre ra.³¹ A a xa malekee xeema ne han dunija dande, e xa sa a xa mixi sugandixie malan sara xui ra keli dunija tunxun naani birin ma.»

³² «Wo xɔre bili mato misaali ra, wo xa xaxili sɔɔɔ. A salonyi na jingi, a burexe neene mini, wo a kolonma jeme temui bara makɔre.³³ Adama xa Di fafe fan na na ki ne. Wo na yi fe birin to, wo xa a kolon a a bara makɔre, a jan tixi naade

ra. ³⁴N xa nɔndi fala wo be, to mixie mu dangima fo na fe birin naba. ³⁵Koore nun bɔxi dangima ne, kɔnɔ n ma masenyi tan mu dangima abadan, a mu kanama muku.»

Dunija rapɔnyi waxati kolonfe

(Maraki 13:32-37, Luki 17:26-30, 17:34-36, 12:41-48)

³⁶«Mixi yo mu a kolon yi fee sa rabama lɔxɔe nun waxati yo ma. Hali maleke naxee na ariyanna, e mu a kolon, Ala xa Di fan mu a kolon, fo Baba Ala keren peti. ³⁷Adama xa Di fa lɔxɔe luma ne alɔ Annabi Nuha xa waxati. ³⁸Bee-nun na banbaranyi belebele xa dunija li, mixie nu e degema, e nu e minma, e nu ginɛe dɔxɔma, e nu e xa die fima xemeɛ ma, han Annabi Nuha so kunkui kui lɔxɔ naxe. ³⁹E mu nu kɔntɔfilixi fefe ra, han banbaranyi naxa e li, a e birin xanin. Adama xa Di fafe fan nabama na ki ne. ⁴⁰Xa xeme firin na xe ma na waxati, keren tongoma ne, boore lu naa. ⁴¹Xa gine firin na se dinfe mulunyi keren kui, keren tongoma ne, boore lu naa. ⁴²Na kui, wo naxa yanfa, barima wo mu wo Marigi fa lɔxɔe kolon. ⁴³Wo xa a fahaamu a fanyi ra, xa banxi kanyi a kolon ne nu mupeti fama temui naxe kɔe kui, a mu xima nu, alako mupeti naxa nɔ sode a xɔnyi. ⁴⁴Na nan a ra, wo fan xa wo tagi ixiri, wo naxa yanfa, barima Adama xa Di fama waxati nan ma wo jɔxɔ mu naxan ma.»

⁴⁵«Nde luma alɔ konyi naxan findixi xaxilima dugutɛge ra? A marigi bara a ti a xa banxi walikee birin xun ma, a xa donsee taxun e ra a waxati. ⁴⁶Nelexinyi na na konyi be, naxan marigi a lima na wali ra. ⁴⁷N xa nɔndi fala wo be, na marigi a harige birin taxuma ne na konyi ra.»

⁴⁸«Kɔnɔ xa na konyi findi a kobi ra, a a falama ne a yete ma, «N marigi buma ne

fafe ra,» ⁴⁹a fa a boore konyie bɔnbɔ fɔlɔ, a nu lu a dege ra, a a min, e nun siisilae. ⁵⁰Lɔxɔe nde fama, a tan konyi mu naxan kolon, a jɔxɔ man mu lɔxɔe naxan ma, a marigi gbilenma ne. ⁵¹A na fa, a na konyi jaxankatama ne a jaaxi ra, konyi gbaloe sɔtɔ e nun filankafuie, a woli wa nun jin maxinyi na dennaxe.»

Ginedimedi fu xa taali

25 «Na waxati, Ala xa mangɛya luma ne alɔ ginedimedi mixi fu, naxee e xa lanpuie tongo sigafe ra ginedɔxɔe ralande, e xa sa lan a xa futi xiri ma. ²Na ginedimedi ya ma, suuli, xaxilitaree, suuli, xaxilimae. ³Naxee findi xaxilitaree ra, e naxa e xa lanpuie xanin, kɔnɔ e mu ture xanin e xun naxan sama lanpuie kui. ⁴Naxee tan findi xaxilimae ra, kankan naxa ture bitire xanin a xun, a nun e xa lanpuie.»

⁵«Ginedɔxɔe to bu fafe ra, xi xɔli naxa ginedimedi suxu, e naxa xi. ⁶Kɔe tagi, sɔnxɔe xui naxa mini, «Ginedɔxɔe bara fa! Wo sa a ralan!» ⁷Ginedimedi naxa keli, e e xa lanpuie yailan. ⁸Xaxilitaree naxa a fala xaxilimae be, «Wo muxu ki wo xa ture nde ra, barima muxu xa lanpuie na xubenfe.» ⁹Kɔnɔ xaxilimae naxa e yaabi, «Ade, a mu won birin nalima. Wo siga ture matie xɔn wo xa sa wo gbe sara.» ¹⁰Nee to siga ture sarade, ginedɔxɔe naxa fa. Ginedimedi naxee nu bara ture sa e xa lanpuie kui, nee tan naxa bira a fɔxɔ ra, e so futixiri xulunyi, naade fa balan e xanbi ra.»

¹¹«Na dangi xanbi, ginedimedi xaxilitaree fan naxa fa, e a fala, «Marigi, marigi, naade rabi muxu be.» ¹²Kɔnɔ a naxa e yaabi, «N xa nɔndi fala wo be, n mu wo kolon.»

¹³«Na kui, wo naxa yanfa, barima wo mu na lɔxɔe nun na waxati kolon.»

Harige taxuxi xa taali

(Luki 19:11-27)

¹⁴ «A luma ne alɔ xeme nde naxan nu fafe biyaaside. A naxa a xa konyie xili, a a harige taxu e ra. ¹⁵ A naxa xema kilo suuli so konyi keren yi, a firin so boore yi, a keren so a saxan nde yi ra. A to kankan bere so a yi, a naxa biyaasi.»

¹⁶ «Xema kilo suuli taxu konyi naxan na, a naxa siga keren na, a xa sa na harige rawali. A naxa xema kilo suuli gbete sɔtɔ geeni ra. ¹⁷ Xema kilo firin taxu konyi naxan na, a fan naxa na harige rawali, a xema kilo firin gbete sɔtɔ geeni ra. ¹⁸ Kɔnɔ xema kilo keren taxu konyi naxan na, a tan naxa sa yili ge, a a marigi xa kɔbiri nɔxun na kui.»

¹⁹ «A to bu han, konyie marigi naxa gbilen e yire alako e xa dentege sa a be. ²⁰ Xema kilo suuli taxu konyi naxan na, a naxa fa a marigi harige ra, a a fala, «N marigi, i xema kilo suuli nan taxu n na. A mato, n bara kilo suuli man sa a xun geeni ra.» ²¹ A marigi naxa a fala a be, «I nuwali. Konyi dugutege nan i ra, walike fanyi. N to harige dondoronti taxu i ra, i mu lanlanteya kana, n fa harige gbegbe nan taxuma i ra. Fa n xɔnyi, wo nun i marigi xa lu seewe kui.»

²² «Na xanbi, xema kilo firin taxu konyi naxan na, a fan naxa fa, a a fala, «N marigi, i xema kilo firin nan taxu n na. A mato, n bara kilo firin man sa a xun geeni ra.» ²³ A marigi naxa a fala a be, «I nuwali. Konyi dugutege nan i ra, walike fanyi. N to harige dondoronti taxu i ra, i mu lanlanteya kana, n fa harige gbegbe nan taxuma i ra. Fa n xɔnyi, wo nun i marigi xa lu seewe kui.»

²⁴ «A dɔnxɔe ra, xema kilo keren taxu konyi naxan na, a fan naxa fa, a a fala, «N marigi, n a kolon i xa fe maxɔxɔ. I sansi xabama, i mu naxan garansan. I sansi bogi bama, i mu naxan si. ²⁵ N gaaxu ne. N naxa sa i xa xema kilo keren

nɔxun yili kui. A mato, a tan nan yi ki. I harige sese mu lɔxi.» ²⁶ A marigi naxa a yaabi, «I tan konyi kobi tunnaxɔne! I nu a kolon a n sansi xabama, n mu naxan garansan, n man sansi bogi bama, n mu naxan si? ²⁷ A lan ne nu i n ma kɔbiri so kɔbiri rawalie yi ra, alako n na fa i yire temui naxe, i n harige ragbilen n ma, geeni saxi a xun ma. ²⁸ Na kui, wo xema kilo rasuxu a yi, wo a so konyi yi ra, xema kilo fu na naxan yi, ²⁹ barima a na naxan yo yi ra, a gbe xun masama ne, a gbo ki fanyi. Kɔnɔ a mu na naxan yi ra, hali naxan di na a yi, na yati bama ne a yi ra. ³⁰ Wo yi konyi fufafu woli tande dimi kui, wa nun jin maxinyi na dennaxe.»

Kiiti dɔnxɔe

³¹ «Adama xa Di na fa a xa nɔre kui, a nun a xa malekee, a a magoroma ne a xa kibanyi nɔxɔi kui. ³² Si birin malanma ne a ya ra. A mixi mayegetima ne alɔ xuruse demadonyi yexee nun sie mayegetima ki naxe. ³³ A yexee tima ne a yirefanyi ma, a sie fan ti a kɔla ma.»

³⁴ «Na temui, mange a falama ne mixie be naxee na a yirefanyi ma, «Wo fa, n Baba naxee barakaxi. Wo fa mangeya sɔtɔ wo ke ra, mangeya naxan yailanxi wo be kabi dunija fɔle. ³⁵ Barima kaame to nu n ma, wo naxa n ki donse. Ye xɔli to nu n ma, wo naxa n ki ye. Xɔje to nu n na, wo naxa n yigiya. ³⁶ N mageli to nu a ra, wo naxa dugie fi n ma. N to nu furaxi, wo naxa fa meeni n ma. N to nu saxi geeli, wo naxa fa n yire matode.»

³⁷ «Na temui, tinxintɔe a maxɔrinma ne, «Marigi, muxu i to kaame kui mun temui, muxu fa i ki donse, xa na mu ye xɔli ra, muxu fa i ki ye? ³⁸ Muxu i to xɔneya ra mun temui, muxu fa i yigiya, xa na mu i mageli ra, muxu fa dugie fi i ma? ³⁹ Muxu i furaxi to mun temui, xa na mu i saxi geeli, muxu fa siga i yire matode?» ⁴⁰ Mange e yaabima ne, «N xa nɔndi fala wo be, wo naxan yo raba n ngaxakerenyi

mixi xuri nde be, wo a rabaxi n tan nan be.»

⁴¹ «Na xanbi, a a falama ne mixie be naxee na a kɔɔla ma, «Wo wo makuya n na, wo tan mixi dankaxie, wo sa so te xɔɔra naxan yailanxi Ibulisa nun a xa malekee be, naxan mu xubenma abadan.

⁴² Barima kaame to nu n ma, wo mu n ki donse. Ye xɔli to nu n ma, wo mu n ki ye. ⁴³ Xɔɔne to nu n na, wo mu n yigiya. N mageli to nu a ra, wo mu dugie fi n ma. N furaxi to nu a ra, n man to nu saxi geeli, wo mu fa mɛenide n ma.»

⁴⁴ «Na temui, e fan a maxɔrinma ne, «Marigi, muxu i to mun temui kaame na i ma, xa na mu ye xɔli, xa na mu i findixi xɔɔne ra, xa na mu i mageli ra, xa na mu i furaxi, xa na mu i saxi geeli, muxu fa tondi i malide?» ⁴⁵ Mange e yaabima ne, «N xa nɔndi fala wo be, wo mu naxan yo raba n ngaxakerenyi mixi xuri nde be, wo tondixi a rabade n tan nan be.»

⁴⁶ Naxankate nan nagataxi na mixie be abadan, kɔɔnɔ tinxintɔɔe tan abadan kisi nan sɔtɔma.»

Yanfanteya Isa be

(*Maraki 14:1-2, Luki 22:1-2, Yaya 11:45-53*)

26 Isa to ge yi fe birin masende, a naxa a fala a fɔxirabiree be, ² «Wo a kolon, xi firin nan luxi Sayamaleke Dangi Sali xa a li. Na temui, Adama xa Di sama ne mixie belexe e xa a banban wuri magalanbuxi ma.»

³ Na waxati, serɛxedube kuntigie nun Yuwifie xa forie nu malanxi Kayafa xɔnyi, serɛxedube kuntigie xunyi. ⁴ E naxa lan a ma e xa Isa suxu yanfanteya saabui ra, e xa a faxes. ⁵ Kɔɔnɔ e naxa a fala, «Won naxa a suxu sali lɔxɔe, xa na mu a ra jama a xunyi ikelima ne.»

Gine nde fe fanyi rabafe Isa be

(*Maraki 14:3-9, Yaya 12:1-8*)

⁶ Isa to nu na Betani, Simɔn kune kanyi xɔnyi, ⁷ gine nde naxa fa a yire. Labunde ture nu na a yi ra, naxan sare xɔɔxɔ ki fanyi. A nu saxi a bitire tofanyi kui naxan nu rafalaxi alabatira geme ra. Isa nu na teebili ra temui naxe, gine naxa fa, a na labunde ture ifili Isa xunyi ma. ⁸ Isa fɔxirabiree to na to, e naxa xɔnɔ, e a fala, «Yi birin makanaxi munfe ra? ⁹ Xa yi labunde ture sa mati nu, kɔbiri gbegebe nan sɔtɔma nu a xa fe ra, na fan nɔ fide setaree ma.»

¹⁰ Isa to nu a kolon e naxan falafe e bore be, a naxa a masen e be, «Wo na yi gine tɔɔɔfe munfe ra? Kewali fanyi nan yi ki, a naxan nabaxi n be. ¹¹ Setaree luma ne wo ya ma temui birin, kɔnɔ n tan mu luma wo yi ra be abadan xe. ¹² Yi gine to labunde ture saxi n fate ma, a a rabaxi n fure ragatafe nan xa fe ma. ¹³ N xa nɔndi fala wo be, Ala xa xibaaru fanyi sa kawandima dede dunija birin kui, yi gine xa kewali xa fe fan falama ne, mixie xa e ratu a xa fe ma.»

Yudasi xa yanfanteya

(*Maraki 14:10-11, Luki 22:3-6*)

¹⁴ Na temui, Yudasi Isikariyoti, naxan nu na Isa fɔxirabire fu nun firinyie ya ma, a naxa siga serɛxedube kuntigie xɔn ma, ¹⁵ a e maxɔrin, «Wo munse soma n yi n xa Isa sa wo belexe?» E fan naxa gbeti kole tongo saxan so a yi. ¹⁶ Keli na temui ma, a naxa so waxati fenfe a nɔma Isa sode e yi ra temui naxe.

Sayamaleke Dangi Sali

(*Maraki 14:12-21, Luki 22:7-13, 22-23, Yaya 13:21-30*)

¹⁷ Taami Lebinitare Sali to a li, a lɔxɔe singe ma, Isa fɔxirabiree naxa sa a maxɔrin, «I wama muxu xa Sayamaleke Dangi Sali donyi rafala i be minden?»

¹⁸ A naxa e yaabi, «Wo siga taa kui xeme nde xɔn, wo a fala a be, «Karamɔxɔ naxe a a xa waxati bara makɔre. A wama Saya-maleke Dangi Sali rabafe i xɔnyi, a nun a fɔxirabiree.» ¹⁹ Isa fɔxirabiree naxa a raba alɔ Isa e yamari ki naxe, e Saya-maleke Dangi Sali donyi rafala.

²⁰ Nunmare to so, Isa nun a fɔxirabire fu nun firinyie nu na teebili ra. ²¹ E nu e degefe temui naxe, a naxa a masen, «N xa nɔndi fala wo be, mixi keren na wo ya ma naxan fama n yanfade.» ²² Na naxa e sunnun ki fanyi, kankan naxa a maxɔrin, «Kɔnɔ n Marigi, n tan mu a ra de, ka?» ²³ A naxa e yaabi, «N nun naxan bara belexe ragoro paani keren kui, na kanyi nan n yanfama. ²⁴ Adama xa Di sigama ne alɔ a xa fe sebexi ki naxe, kɔnɔ gbaloe nan na Adama xa Di yanfama be. A fisa na kanyi be hali a mu bari nu.» ²⁵ Yudasi naxan nu fafe a yanfade, a naxa Isa maxɔrin, «Karamɔxɔ, n tan mu a ra de, ka?» Isa naxa a yaabi, «I tan nan a falaxi.»

Marigi xa serexe tɔnxuma

(Maraki 14:22-26, Luki 22:14-20, Korinti I 11:23-25)

²⁶ E to nu e degefe, Isa naxa taami tongo. A to tantui rasiga Ala ma, a naxa taami igira, a a so a fɔxirabiree yi ra, a a masen e be, a naxe, «Wo n ko, wo a don. Yi findixi n fate nan na.» ²⁷ Na dangi xanbi, Isa naxa tɔnbili fan tongo. A man to tantui rasiga Ala ma, a naxa tɔnbili so e yi ra, a a fala e be, «Wo birin xa a min. ²⁸ Yi findixi n wuli nan na, saate wuli naxan baxi mixi gbegbe be e xa yunubie xafarife ra. ²⁹ N xa a fala wo be, n to yi weni minma, n mu yi minma sɔnɔn, han won birin man sa a minma lɔxɔ naxe n Baba xɔnyi ariyanna.»

³⁰ E to ge beeti bade, e naxa te Oliwi geya fari.

Isa a falafe Piyeri be a a yete rasanma ne a ma

(Maraki 14:27-31, Luki 22:31-34, Yaya 13:36-38)

³¹ Na temui Isa naxa a masen e be, «Wo birin gbilenma ne n fɔxɔ ra to kɔe ra, wo mee n ma fe ra, barima a sebexi, «N xuruse demadonyi faxama ne, yexee fan yensen.» ³² Kɔnɔ n na keli faxe ma, n sigama wo ya ra Galile.» ³³ Piyeri naxa a fala a be, «Hali birin gbilen i fɔxɔ ra, n tan mu gbilenma i fɔxɔ ra.» ³⁴ Isa naxa Piyeri yaabi, «N xa nɔndi fala i be, to kɔe yati, beenun konkore xa a rate, i i yete rasanma ne n ma sanmaya saxan.» ³⁵ Piyeri man naxa a yaabi, «Hali won birin nan sa faxama, n mu n yete rasanma i ma!» Isa fɔxirabire birin naxa na wɔyen keren fala.

Isa Ala maxandife Getesemani

(Maraki 14:32-42, Luki 22:39-46)

³⁶ Na dangi xanbi Isa nun a fɔxirabiree naxa siga yire nde, dennaxe xili Getesemani. Isa naxa a fala e be, «Wo dɔxɔ be. N tan xa siga menni Ala maxandide.» ³⁷ A naxa Piyeri nun Sebede xa di firinyie xanin a xun ma. Sunnunyi nun kɔntɔfili to Isa bɔne suxu, ³⁸ a naxa a masen e be, «Sunnunyi bara nɔ n bɔne ra alɔ a xa n faha. Wo lu be, kɔnɔ wo naxa xi.»

³⁹ Isa naxa a masiga dondoronti, a a yatagi rafelen bɔxi ma, a Ala maxandi, «N Baba, xa a sa nɔma rabade, i xa n natanga yi paxankate ma. Kɔnɔ n sago naxa raba, i tan nan sago xa raba.» ⁴⁰ A to gbilen a fɔxirabiree yire, a naxa e li e na xife. A naxa a fala Piyeri be, «I mu nɔxi waxati keren xi xɔli kanade n ma fe ra? ⁴¹ Wo naxa xi. Wo Ala maxandi ne alako wo naxa bira tantanyi kui. Maɔxun fanyi na adama be, kɔnɔ a fate bende tan senbe mu na.»

⁴² Isa man to a masiga e ra, a naxa gbilen Ala maxandi ra, «N Baba, xa yi

ɲaxankate mu nɔma bade n yi ra, fo n xa tin a ra, i sago nan xa raba.»⁴³ A to gbilen a fɔxirabiree yire, a man naxa e li e xife, barima xi xɔli nu bara nɔ e ra.⁴⁴ A naxa e lu naa, a siga sanmaya saxan nde, a sa Ala maxandi na maxandi kerenyi ra.⁴⁵ Na temui, a naxa gbilen a fɔxirabiree yire, a a masen e be, «Wo xife ne? Wo na wo malabufe han ya? Wo a mato, waxati bara a li. Adama xa Di fafe sade yunubitɔe belexe.»⁴⁶ Wo keli, won xee. Wo a mato, n yanfama bara fa.»

Isa suxufe

(Maraki 14:43-50, Luki 22:47-53, Yaya 18:3-12)

⁴⁷ Isa ɲan mu nu gexi wɔyende, Yudasi, naxan nu na a fɔxirabire fu nun firinyie ya ma, a naxa fa e nun ɲama gbege, santidegema e nun gbengbetae suxuxi e yi ra. Serexedube kuntigie nun Yuwifie xa forie nan nu e xee. ⁴⁸ Isa yanfama nun na ɲama nu bara lan a ma, a a xa Isa matɔnxuma e be. A nu bara a fala e be, «N na mixi naxan sunbu, a tan nan na ki. Wo na suxu.» ⁴⁹ Na kui, Yudasi naxa a maso Isa ra keren na, a a fala, «Karamɔɔ, i nuwali,» a fa a sunbu. ⁵⁰ Isa naxa a masen a be, «N boore, i faxi naxan nabade, a raba.» Na temui, na mixie naxa e maso Isa ra, e a suxu. ⁵¹ Isa fɔxirabire nde naxa a xa santidegema ramini, a serexedube kuntigi xa konyi tuli bolon. ⁵² Isa naxa a fala a be, «Santidegema raso a tee i. Naxan yo na findi a xa geresose ra, na kanyi fan faxama santidegema nan saabui ra. ⁵³ Ka i ɲɔɔ a ma a n mu nɔma n Baba xilide, a malekee rasanba n ma keren na, naxee dangi maleke gali fu nun firin na? ⁵⁴ Kɔnɔ xa na raba, Kitaabuie xa masenyie fa kamalima di? Barima e a masenxi ne a fo a xa raba yi ki ne.»

⁵⁵ Na xanbi, Isa naxa a fala ɲama be, «Wo to minixi n xili ma santidegema nun gbengbetae suxuxi wo yi ra, suute nan na n na? Lɔɔ yo lɔɔ, n dɔɔɔxi

hɔɔmɔbanxi kui, n kawandi tima, wo mu n suxu. ⁵⁶ Kɔnɔ yi birin nabaxi ne alako namijɔnmee naxan sebexi Kitaabui kui, a xa kamali.»

Na xanbi, Isa fɔxirabiree birin naxa e gi a xun ma.

Isa tife Yuwifie kuntigie ya i

(Maraki 14:53-65, Luki 22:54-55,63-71, Yaya 18:12-24)

⁵⁷ Mixi naxee Isa suxu, e naxa a xanin serexedube kuntigi Kayafa xɔnyi, seriye karamɔɔe nun forie nu malanxi den-naxe. ⁵⁸ Piyeri fan, a nu biraxi Isa fɔɔ ra, kɔnɔ a ndedi nu makuyaxi nama ra. A naxa bira a fɔɔ ra han a so serexedube kuntigie xunyi xa tete kui. A naxa dɔɔ hɔɔmɔbanxi kantamae fe ma, alako a xa a mato Isa xa fe dangima ki naxe.

⁵⁹ Serexedube kuntigie nun Yuwifie xa kiitisa dɔnɔe birin, e nu wule seede nde nan fenfe naxan bama Isa xili ma, e sa nɔma a faxade naxan ma. ⁶⁰ Kɔnɔ e mu se to, hali tɔɔnegeti gbege to fa. A dɔnɔe ra, xeme firin naxa fa, ⁶¹ e a fala, «Yi xeme a fala ne, «N tan nɔma Ala xa hɔɔmɔbanxi kanade, n man fa a ti xi saxan bun ma.» ⁶² Serexedube kuntigi xunyi naxa keli, a Isa maxɔrin, «Pe, i mu e yaabima? Yi xeme munse safe i xun ma yi ki?» ⁶³ Kɔnɔ Isa mu sese fala. Serexedube kuntigie xunyi naxa a fala a be, «N bara i yamari i xa i kali Ala Nije ra, i a fala muxu be xa i findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na, Ala xa Di.» ⁶⁴ Isa naxa a yaabi, «I tan nan a falaxi. N man xa a fala wo be, keli yi waxati ma, wo fama Adama xa Di tode, a dɔɔɔxi Ala Senbema yirefanyi ma, wo a toma fa ra nuxuie kui.»

⁶⁵ Na kui, serexedube kuntigi naxa a yete xa donma suxu, a ibɔɔ xɔne ra, a a fala, «A bara Ala rasɔɔ! Won hayi na seede gbete ma yire? Wo bara a me a Ala rasɔɔxi ki naxe. ⁶⁶ Wo kiiti toxi di?» E naxa a yaabi, «A lanma a xa faxa

ne.» ⁶⁷ Na temui, e naxa dɛye bɔxun Isa yatagi, e kamui sin a ma. Ndee naxa a de ragarin, e nu a fala, ⁶⁸ «I tan, Ala xa Mixi Sugandixi, namijɔnmeɽa raba! A fala ba, naxan i bɔnbɔxi!»

Piyeri a yete rasanfe Isa ma

(Maraki 14:66-72, Luki 22:56-62,

Yaya 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Piyeri nu dɔxɔxi tande, serexedube kuntigi xa tete kui. Konyi gine nde naxa a makɔre a ra, a a fala, «I tan, wo nun Isa Galileka birin nan nu a ra.» ⁷⁰ Kɔnɔ Piyeri naxa a matandi birin ya xɔri, a a fala, «N mu a kolon i na fefe falafe!» ⁷¹ Piyeri to mini fɔlɔ tete naade ra, konyi gine gbete nde naxa a to, a a fala mixie be naxee nu na naa, «Yi xeme naxan yi ki, e nun Isa Nasaretika nan nu a ra.» ⁷² Piyeri man naxa a matandi, a a kali, «N mu na xeme kolon!» ⁷³ A mu bu, naxee nu tixi naa, e naxa e maso Piyeri ra, e a fala a be, «Nɔndi nan a ra, a tan mixi nde nan yati i ra, barima i wɔyenma alɔ Galileka.» ⁷⁴ Piyeri naxa so a kalife, a a fala «Ala xa n danka! N tan mu na xeme kolon feo!» Na fala xanbi, konkore naxa a rate. ⁷⁵ Piyeri naxa ratu fa Isa xa wɔyenyi ma, «Beemanun konkore xa a rate, i i yete rasanma ne n ma sanmaya saxan.» Na kui, a naxa mini, a sa wa han.

Yuwifie Isa xaninfe Pilati xɔn

(Maraki 15:1, Luki

22:63-71, Yaya 18:28-32)

27 Kuye to iba, serexedube kuntigie birin nun Yuwifie xa forie to nu malanxi, e naxa nate tongo e xa Isa faxa. ² E to Isa xiri, e naxa a xanin gomina Pilati xɔn.

Yudasi xa faxe

³ Yudasi, Isa yanfama, a to a to e bara Isa makiiti a lan a xa faxa, a naxa nimisa a xa yanfanteya xa fe ra. A naxa na gbeti kole tongo saxan nagbilen serexe-

dube kuntigie nun forie ma, ⁴ a a fala, «N bara yunubi raba! Xeme naxan faxama yi ki, seniyeɽe nan a ra, a fa li n tan nan a yanfaxi!» E naxa a yaabi, «Na mu muxu tan matoxi. Na i tan nan matoxi.» ⁵ A to gbeti kolee woli hɔrɔmɔbanxi kui, Yudasi naxa siga a yete gbakude wuri kɔn na. ⁶ Serexedube kuntigie to gbeti kolee matongo, e naxa a fala, «A mu daxa muxu xa yi gbeti kolee sa hɔrɔmɔbanxi xa kɔbiri xun ma, barima nii sare nan a ra.» ⁷ E to wɔyen, e naxa feɽe yailanyi xa xe yire sara na kɔbiri ra, na xa findi gaburi yire ra xɔɽee be. ⁸ Na nan a toxi, han to na xe xili falama «Wuli Bɔxi.» ⁹ Na kui, Annabi Yeremi xa masenyi naxa kamali, a to a masen, «E naxa gbeti kole tongo saxan tongo, Isirayilakae ndee sare naxan saxi a xun, ¹⁰ e feɽe yailanyi xa xe sara na kɔbiri ra, alɔ Marigi n yamari ki naxe.»

Isa tife Pilati ya i

(Maraki 15:2-15, Luki

23:2-5,13-25, Yaya 18:28-19:16)

¹¹ Isa to ti gomina Pilati ya i, gomina naxa a maxɔrin, «I tan nan findixi Yuwifie xa mange ra?» Isa naxa a yaabi, «I tan nan a falaxi.» ¹² Kɔnɔ serexedube kuntigie nun forie nu a tɔɽɽegema temui naxe, Isa mu yaabi yo fi. ¹³ Na temui Pilati naxa a maxɔrin, «I mu yi fee mexi e naxan birin safe i xun ma yi ki?» ¹⁴ Kɔnɔ Isa mu e xa wɔyenyi yo yaabi. Na naxa gomina kaaba ki fanyi.

¹⁵ Ne yo ɽe, sali temui, gomina darife nan nu a ra, a xa geelimani keren nabepin nama be, e na wa naxan yo xɔn. ¹⁶ Na waxati, geelimani nde nu na, birin nu naxan kolon a xa ɽaaxuɽa ma. A nu xili Barabasi. ¹⁷ Nama to malan, Pilati naxa e maxɔrin, «Wo wama n xa nde rabepin wo be, Barabasi ba, ka Isa, naxan xili falama Ala xa Mixi Sugandixi?» ¹⁸ Pilati nu a kolon a serexedube kuntigie nu Isa saxi a belexe tɔɽne nan ma. ¹⁹ Ba na

ra, a to nu dɔxɔxi kiiti sade, a xa gine naxa xɛera rasiga a ma, a a fala a be, «I naxa so yi tinxintɛ xa fe kui fefe ma, barima n bara xiye sa a xa fe ra, xiye naxan bara n tɔɔɔ to ki fanyi.»

²⁰ Kɔnɔ serexɛdube kuntigie nun Yuwifie xa forie naxa nama kui iso e xa Barabasi maxɔrin Pilati ma, Isa tan xa faxesa. ²¹ Gomina man naxa e maxɔrin, «Yi mixi firin ya ma, wo wama n xa mundun nabɛpin wo be?» E naxa a yaabi, «Barabasi!» ²² Pilati fan naxa e maxɔrin, «N xa munse raba Isa ra, naxan xili falama Ala xa Mixi Sugandixi?» Nama birin naxa a yaabi, «A banban wuri magalanbuxi ma!» ²³ A man naxa e maxɔrin, «Munfe ma? A fe jaaxi mundun nabaxi?» Kɔnɔ e tan sɔnxɔɛ nan tun xun masa, «A banban wuri ma!»

²⁴ Pilati to a to a a mu nɔxi fefe ra, nama fan nu waxi kelife a ra, a naxa ye tongo, a a belexe raxa e ya xɔri, a a fala e be, «Yi xeme faxafe mu na n tan ma de! A luma wo tan nan ma.» ²⁵ Nama birin naxa a yaabi, «A xa faxe wuli xa lu muxu nun muxu xa die xun ma!» ²⁶ Na kui, Pilati naxa Barabasi rabɛpin e be. A naxa yaamari fi sɔɔrie xa Isa bɔnbɔ sebere ra. Na xanbi, a naxa Isa so e yi e xa sa a banban wuri magalanbuxi ma.

Sɔɔrie Isa mayelefe

(Maraki 15:16-20, Yaya 19:2-3)

²⁷ Rɔma sɔɔrie to Isa xanin gomina xɔnyi, e naxa e boore sɔɔrie birin xili, e gali naxa ti a rabilinyi. ²⁸ E naxa Isa xa sose ba a ma, e mange guba gbeeli ragoro a ma. ²⁹ E naxa tunbee mafilin, e e yailan mange katanyi maniye ra, e a sa a xun ma. E naxa wuri raso a yirefanyi belexe kui, e a mayele, e nu e xinbi sin a bun ma, e nu a fala, «I kena, Yuwifie xa mange.» ³⁰ E naxa deye bɔxun a ma, e na wuri ba a yi, e nu a xunyi bɔnbɔ a ra. ³¹ E

to ge Isa mayelede, e naxa mange guba rate a ma, e a gbe dugi ragoro a ma, e fa a ramini e xa sa a banban wuri magalanbuxi ma.

Isa banbanfe wuri magalanbuxi ma

(Maraki 15:21-32, Luki 23:26-43, Yaya 19:17-27)

³² E to nu minife taa ra, e naxa Sirenika xeme nde to naxan nu xili Simɔn. Sɔɔrie naxa a yamari, a tan xa Isa xa wuri magalanbuxi xanin. ³³ E to yire li naxan xili Gologota, na nan falaxi e xa xui, «xunkonkota yire,» ³⁴ e naxa weni so a yi, seri saxi naxan xun, kɔnɔ a to a nemunnemun, a mu tin a minde.

³⁵ E to ge a mabanbande wuri ma, e naxa kanda bun a xa dugie xa fe ra, alako e xa a kolon kankan naxan sɔtɔma. ³⁶ Na dangi xanbi, e naxa dɔxɔ a kantade.

³⁷ E to nu wama birin xa a kolon e a banbanxi fe naxan ma, e yi sebeli nan gbaku a xun ma, «Isa nan ya, Yuwifie xa mange.» ³⁸ Na temui, e naxa suute mixi firin fan banban wuri magalanbuxie ma Isa fe ma, keren a yirefanyi ma, boore a kɔɔla ma.

³⁹ Mixie nu dangima Isa konbi ra, e nu e xunyi lintan a ma, ⁴⁰ e a fala, «I tan naxan hɔrɔmɔbanxi rabirama, i man fa a ti xi saxan bun ma, i yete rakisi! Xa Ala xa Di nan i ra, goro wuri kɔn na!» ⁴¹ Serexɛdube kuntigie, seriye karamɔxɔɛ, nun Yuwifie xa forie fan nu a mayelefe, e nu a fala, ⁴² «A bara mixi gbete rakisi, kɔnɔ a mu nɔma a yete tan nakiside. Isirayila mange xa mu a ra? A xa goro wuri kɔn na be ya, alako muxu xa la a ra. ⁴³ A bara a xaxili ti Ala ra, a man fa a fala, «N findixi Ala xa Di nan na.» Yakɔsi, xa a rafanxi Ala ma, a xa a rakisi!» ⁴⁴ Suute naxee nu banbanxi a fe ma, e fan nu Isa konbife na ki ne.

Isa xa faxe

(Maraki 15:33-41, Luki
23:44-49, Yaya 19:28-30)

⁴⁵Yanyi tagi, dimi naxa sin bɔxi birin ma leeri saxan bun ma. ⁴⁶Na waxati ma, Isa naxa gbelegbele senbe ra, «Eloyi, Eloyi, lema sabaxatani?» Na nan falaxi e xa xui, «N Marigi Ala, n Marigi Ala, i n nabɛɛnxi munfe ra?» ⁴⁷Mixi naxee nu na naa, e to a xui me, e naxa a fala, «A na Annabi Eliya nan xilife!» ⁴⁸Mixi nde naxa a gi, a sa dunkobi rasin weni xone xɔɔra, a a so wuri de i, a fa a ti Isa be alako a xa a min. ⁴⁹Kɔnɔ booree naxa a fala, «Wo a lu, won xa a mato xa Annabi Eliya fama a rakiside.» ⁵⁰Isa man naxa a xui ite senbe ra, a fa laaxira.

⁵¹Na waxati, dugi xungbe naxan sin-ganxi hɔɔmɔbanxi kui, a naxa ibɔɔ firin na, keli a fuge han a laabe. Bɔxi naxa seren, gemee naxa ibɔɔ, ⁵²gaburie fan naxa rabi. Seniyentɔe laaxiraxi gbege naxa keli faxe ma, ⁵³e mini gaburie kui. Isa to keli faxe ma, e so ne Darisalamu, taa seniyenxi kui, e fa mini mixi wuyaxi ma. ⁵⁴Sɔɔri mange nun a boore sɔɔrie naxee nu Isa kantafe, e to bɔxi xa serɛnyi to, a nun naxan naba Isa faha temui, e naxa gaaxu ki fanyi, e a fala, «Nɔndi nan a ra yati, Ala xa Di nan nu yi xeme ra!»

⁵⁵Gine wuyaxi fan nu na naa, e ndedi makuyaxi Isa yire ra, e yi fe birin matoma. E nu bara bira Isa fɔɔ ra kelife Galile bɔxi ma, e nu a mali. ⁵⁶Mariyama Magidalaka nu na e ya ma, a nun Mariyama Yaki nun Yusufu nga, a nun Sebede xa die nga.

Isa xa maragate

(Maraki 15:42-47, Luki
23:50-56, Yaya 19:38-42)

⁵⁷Nunmare to so, Arimateka ban-namixi nde naxa fa naxan nu xili Yusufu. Isa fɔɔrabiɛ nde nan nu a fan na. ⁵⁸A naxa siga Pilati yire, a Isa fure maxandi

a ma. Pilati naxa yaamari fi e xa a so a yi ra. ⁵⁹Yusufu naxa Isa fure tongo, a a mafilin kasange fanyi kui, ⁶⁰a a beɛ gaburi neene kui, naxan nu gexi geme kui a tan Yusufu be. A to geme xungbe maɛndigilin, a a dɔɔɔ gaburi de ma, a naxa siga. ⁶¹Mariyama Magidalaka nun boore Mariyama nu na naa, e dɔɔɔxi gaburi ya ra.

Sɔɔrie tife Isa xa gaburi kantade

⁶²Malabu lɔɔɔe see rafala lɔɔɔe kuye iba, serɛxedube kuntigie nun Farisenie naxa siga Pilati yire. ⁶³E naxa a masen a be, «Mange, muxu ratuxi a ma yi wule fale, beenun a xa faha, a a fala ne, «Xi saxan dangi xanbi, n kelima ne faxe ma.» ⁶⁴Na kui, i xa yaamari fi a xa gaburi xa makanta han a xi saxan nde, alako a fɔɔrabiɛ naxa fa a fure muɔa, e fa a fala nama be, «A bara keli faxe ma.» Xa na sa raba, wule dɔnɔɔe dangima ne wule singe ra.» ⁶⁵Pilati naxa e yaabi, «Awa, n bara sɔɔrie so wo yi. Wo sa gaburi makanta alɔ wo wama a xɔn ma ki naxe.» ⁶⁶E naxa siga, e sa tɔnɔɔma sa geme ma naxan nu na gaburi de ma, alako xa gaburi fa sa rabi, a kolonma ne. E naxa sɔɔrie lu naa, na kantafe ra.

Isa xa marakeli faxe ma

(Maraki 16:1-10, Luki
24:1-12, Yaya 20:1-10)

28 Malabu lɔɔɔe kuye iba, sande lɔɔɔe subaxe ma, Mariyama Magidalaka nun boore Mariyama, e naxa siga gaburi matode. ²Na temui, bɔxi naxa seren senbe ra, barima Marigi xa maleke nde nu bara goro keli koore, a geme maɛndigilin, a a ba gaburi de ma, a fa dɔɔɔ a fari. ³Maleke nu yanbama alɔ seyamakɔnyi, a xa sosee nu fiixe fɛn. ⁴Sɔɔri naxee nu na kantafe, e naxa gaaxu han e seren, e lu alɔ faxamixie. ⁵Kɔnɔ maleke naxa a masen ginee be, «Wo naxa gaaxu,

barima n a kolon wo na Isa nan fenfe, e naxan banban wuri magalanbuxi ma. ⁶A mu be, a bara keli faxe ma, alɔ a a fala ki naxe. Wo fa, wo a mato a nu saxi dennaxe. ⁷Wo man xa siga mafuren, wo sa a masen a fɔxirabiree be, «A bara keli faxe ma. A na sigafe wo ya ra Galile. Wo a toma menni ne.» A tan nan na ki, n bara a ragbilen wo ma.»

⁸Ginee naxa e xulun, e keli gaburi yire, gaaxui nun seewe gbegbe ra, e siga e gi ra na xibaaru masende Isa fɔxirabiree be. ⁹Kɔnɔ Isa naxa e ralan, a e xeebu, «Wo mama.» E to e maso a ra, e naxa suyidi a be, e a sanyie suxu. ¹⁰Isa naxa a masen e be, «Wo naxa gaaxu. Wo sa a fala n ngaxakerenyie be e xa siga Galile. E n toma menni ne.»

Sɔɔrie nun Yuwifi kuntigie wule xabufe

¹¹Ginee nu sigafe temui naxe, sɔɔri nde naxee nu gaburi kantafe, e naxa so taa kui. Fe naxan birin naba, e naxa sa a dentege serexedube kuntigie be. ¹²Nee nun forie fan to e malan yire keren, e naxa nate tongo, e kɔbiri gbegbe fi sɔɔrie

ma ¹³yi yaamari ra, «Wo xa yi nan fala, «Isa fɔxirabiree nan fa kɔe ra, e a fure muɲa muxu nu na xife temui naxe.» ¹⁴Xa a sa li gomina naxa yi fe me, muxu sa wɔyenma a be alako sese naxa wo to.» ¹⁵Na kui, sɔɔrie naxa kɔbiri rasuxu, e fe birin naba alɔ a falaxi e be ki naxe. Na masenyi naxa yensen ye Yuwifie tagi. Han to na fe mema.

Isa xeeraya fife a fɔxirabiree ma

*(Maraki 16:14-18, Luki 24:36-49,
Yaya 20:19-23, Taruxui 1:6-8)*

¹⁶Isa fɔxirabire fu nun kerenyie naxa siga Galile bɔxi ma, e te geya fari Isa den-naxan masen e be. ¹⁷E to a to, e naxa suyidi a be, kɔnɔ e man nu siikexi. ¹⁸Isa naxa a maso e ra, a a masen e be, «Senbe birin bara so n yi ra koore nun dunija ma. ¹⁹Na kui, wo xa siga, wo sa si birin findi n fɔxirabiree ra. Wo xa e xunxa ye xɔɔra Baba Ala, a xa Di, nun a Xax-ili Seniyenxi xili ra. ²⁰Wo xa e tinkan n ma yaamari birin nabatude. Wo a mato, n na wo fe ma temui birin, han dunija rapɔnyi.»

Inyila Isa

Annabi Maraki naxan sebexi Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Kitaabui naxan xili «Inyila Isa,» a dɔxɔ naxa na a ra. Namijɔnmɛ naani nan Inyila Isa xa taruxui sebe Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra. E xili nɛ Matiyu, Maraki, Luki, nun Yaya.

Annabi Maraki yi Kitaabui sebe nɛ jɛ tongo saxan jɔndɔn Isa faxa xanbi. A naxa Isa xa dunijɛgiri birin masen alako mixie xa a kolon, a Isa findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na. A a sebe Gireki xui nɛ, kɔnɔ muxu bara a madangi Soso xui ra alako Sosoe fan nɔma a fahaamude a fanyi ra.

Isa xa kaabanako gbege sebexi yi Kitaabui kui alako mixi xa a senbe kolon, Ala naxan fixi a ma. A furemae rayalan nɛ, a jinne ragbilen mixie fɔxɔ ra. Annabi Maraki bara wa mixie xa Isa xa xaranyi fan kolon. Isa to mixie xaran Ala xa masenyi ra, e naxa a kolon, a a nɔndi yati yati nan kawandima. A dɔnxɔɛ ra, yi Kitaabui dentege sama Isa faxa ki naxe, a man kelixi faxɛ ma ki naxe.

Na birin nɔma fahaamui fide won ma, won xa a kolon nde na Isa ra. A lɔnni naxan fixi won ma yi Kitaabui kui, a nɔma won malide won ma dunijɛgiri kui, a man nɔma won malide aligiyama. Ala xa a raso won xaxili ma. Amina.

Inyila Isa

Annabi Maraki naxan sebexi

Sora

Annabi Yaya kawandi tife (Matiyu 3:1-12, Luki 3:1-22)

1 Inyila Isa fɔle nan ya, naxan Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa fe masenma, naxan findixi Ala xa Di ra. ²A sebexi Annabi Esayi xa Kitaabui kui, «N fama n ma xɛera rasanbade i ya ra, a xa kira rabɔɔ i be.

³A a xui itema gbengberen yire, «Wo kira yailan Marigi be, wo sankirae matinxin a ya ra.»

⁴Na kui, Yaya Xunxa naxa to gbengberenyi ma. A nu kawandi tima mixie be, e xa e xunxa ye xɔɔra tuubi ra, alako Ala xa e xa yunubie xafari. ⁵Yudayakae nun Darisalamuka birin nu sigama a yire. E nu e xa yunubie masenma kene ma, Yaya fan nu e xunxama Yuruden xure xɔɔra. ⁶Jɔxɔmɛ xabe donma nan nu ragoroxi Yaya ma, beleti kiri daaxi nu xirixi a tagi. A nu baloma katoe nun wula kumi nan na. ⁷A nu kawandi tima, a nu a fala, «Naxan fama fade n xanbi ra, na senbe gbo n tan be. Na binye mu na n tan yi ra, n jan xa n felen a xa sankiri luuti yati fulunde. ⁸N tan bara wo xunxa ye xɔɔra, kɔnɔ a tan Ala Xaxili Seniyenxi nan nagoroma wo ma.»

Isa xunxafe

(Matiyu 3:13-17, Luki 3:21-22, Yaya 1:32-34)

⁹Na waxati ma, Isa naxa fa keli Nasareti, Galile bɔxi ma, Yaya naxa a xunxa Yuruden xure xɔɔra. ¹⁰A fefe te ye xɔɔra temui naxe, a naxa koore to rabi ra, Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro a ma alɔ ganbe. ¹¹Xui nde naxa mɛ keli koore ma, a a masen, «N ma Di maxanuxi nan na i ra. I n kenenxi ki fanyi ra.»

Sentanɛ katafe a xa Isa ratantan

(Matiyu 4:1-11, Luki 4:1-13)

¹² Na xanbi Ala Xaxili naxa Isa xanin gbengberenyi ma. ¹³ Xi tongo naani bun ma, a nu na gbengberen yire, Sentanɛ nu katafe a ratantande. Wula subee nu na naa. Malekee naxa a bun ti.

Isa xa wali fɔlɛ nun a fɔxirabirɛ singee

(Matiyu 4:12-22, Luki 4:14-5:11)

¹⁴ Yaya sa xanbi geeli, Isa naxa siga Galile bɔxi ma Ala xa xibaaru fanyi kawandi ra. ¹⁵ A nu a masenma, «Waxati sugandixi bara a li, Ala xa mangɛya niini bara makɔrɛ. Wo tuubi, wo la Ala xa xibaaru fanyi ra.»

¹⁶ A to nu dangife Galile baa dɛ ra, a naxa Simɔn nun a xunya Andire to, e yeɛ wolife, barima yexɛsuxuie nan nu e ra. ¹⁷ Isa naxa a fala e bɛ, «Wo bira n fɔxɔ ra. Temui dangixi, wo nu yexɛ nan sɔtɔma, kɔnɔ yakɔsi n a niyama wo xa nu mixie nan sɔtɔ n bɛ.» ¹⁸ E naxa e xa yeɛɛ lu na keren na, e bira Isa fɔxɔ ra. ¹⁹ E to dangi na ra dondoronti, a naxa Sebede xa di Yaki nun a xunya Yaya to, e nu na yeɛɛ madegefe e xa kunkui kui. ²⁰ Isa naxa e xili keren na, e fan naxa e baba Sebede nun walikɛ lu kunkui kui, e bira Isa fɔxɔ ra.

Isa jinɛɛ kerife

(Luki 4:31-37)

²¹ Isa nun a fɔxirabirɛɛ naxa so Kapɛrɛnamu. Malabu lɔxɔɛ ma, Isa naxa so salide kui, a kawandi ti fɔlɔ. ²² Mixie naxa kaaba a xa xaranyi ma, barima a mu nu luxi alɔ e xa seriyɛ karamɔxɔɛ. A tan nu wɔyɛnma mange senbɛ nan na. ²³ Na waxati yati, xɛmɛ nde jinɛɛ nu naxan fɔxɔ ra, a naxa sɔnxɔɛ rate fɔlɔ e xa salide banxi kui, ²⁴ «Isa Nasaretika, i waxi munse xɔn ma muxu bɛ? I faxi muxu sɔntɔdɛ nɛ? N a kolon mixi naxan

lanxi i ma. Ala xa Seniyɛntɔɛ nan na i ra.» ²⁵ Isa naxa wɔyɛn a ma a xɔrɔxɔɛ ra, «I sabari. Gbilen yi xɛmɛ fɔxɔ ra.» ²⁶ Jinɛɛ naxa xɛmɛ raketun a ra, a sɔnxɔ, a fa gbilen a fɔxɔ ra. ²⁷ Birin dɛ naxa ixara, e nu fa e bore maxɔrin, «Munse yi ki? Xaranyi nɛɛnɛ a nun senbɛ! Hali jinɛɛ, a e yamarima, e a xui rabatu.» ²⁸ A mu bu, a xili naxa dɛn Galile bɔxi yire birin na.

Isa Simɔn bitanyi nun furema gbegebe rayalanfe

(Matiyu 8:14-17, Luki 4:38-41)

²⁹ E to mini salide kui, Isa nun Yaki nun Yaya naxa siga Simɔn nun Andire xɔnyi. ³⁰ Simɔn bitanyi ginɛma nu saxi, a fate wolenxi. E naxa a xa fe fala Isa bɛ keren na. ³¹ Isa naxa a maso ginɛ ra, a a beɛxɛ suxu, a a rakeli. Fure naxa a bejin, a naxa e bun ti fɔlɔ.

³² Nunmare to so, soɛ naxa dula, mixie naxa fa furemaɛ birin na a xɔn, a nun jinɛɛ biraxi naxɛɛ fɔxɔ ra. ³³ Taa birin naxa e malan naade ra. ³⁴ A naxa furema gbegebe rayalan, fure mɔɔli wuyaxi nu naxɛɛ ma. A naxa jinɛɛ gbegebe fan kerɛ mixie fɔxɔ ra, kɔnɔ a mu tin jinɛɛ xa wɔyɛn, barima e nu a kolon.

Isa kawandi tife Galile bɔxi ma

(Matiyu 4:23, Luki 4:42-44)

³⁵ Subaxɛ ma, Isa naxa keli, a naxa mini wula i Ala maxandide. ³⁶ Simɔn nun a booreɛ ya koto naxa mɔ Isa fende. ³⁷ E to a to, e naxa a fala a bɛ, «Birin na i fenfe.» ³⁸ Isa naxa e yaabi, «Won xɛɛ taa gbɛtɛɛ naxɛɛ na be rabilinyi alako n xa kawandi raba menni fan, barima n faxi na nan ma.» ³⁹ A naxa siga Galile bɔxi birin ma, a nu kawandi ti e xa salide banxie kui, a nu jinɛɛ fan kerɛ mixie fɔxɔ ra.

Kune kanyi rayalanfe

(Matiyu 8:1-4, Luki 5:12-14)

⁴⁰Kune kanyi nde naxa fa Isa yire, a a xinbi sin a bun ma, a a mayandi, «Xa i tin, i nɔma n naseniyende.» ⁴¹Isa naxa kinikini a ma. A naxa a belexe itala, a a sa kune kanyi ma, a a fala a be, «N tinxi. I xa seniyen.» ⁴²Kune fure naxa ba xeme ma keren na, a naxa seniyen. ⁴³Isa to a ragbilen, a naxa a matintin a ra ⁴⁴yi masenyi ra, «I naxa yi fe fala mixi yo be. Siga i sa i yete dentɛge serexedube be, i serexe ba i xa seniyenyi xa fe ra, alɔ Annabi Munsa a yamarixi ki naxe. Na findima seederɔxɔya nan na e be.» ⁴⁵Kɔnɔ xeme to siga, a naxa so yi fe tagi rabafe birin be, a nu a xibaaru rayensen ye. Na naxa a niya Isa mu nɔ sode taa kui sɔnɔn kene ma. Fo a to nu sa luma taa fari ma mixi yo mu sabatixi dennaxe. Mixie fan nu kelima yire birin fafe ra a yire.

Namate rayalanfe

(Matiyu 9:1-8, Luki 5:17-26)

2 Xi ndee to dangi, Isa man naxa gbilen Kaperenamu, mixie fa a me a a na banxi. ²Nama gbegebe naxa fa a yire, banxi kui naxa rafe, tide naxa jɔn tande birin ma. Isa naxa e kawandi Ala xa masenyi ra. ³Mixi ndee naxa fa namate ra Isa xɔn. Xeme naani nan nu a xanife. ⁴Kɔnɔ pama to nu gbo, e mu nu nɔma e makɔrede Isa ra. Na kui, e naxa banxi fari yire nde maba Isa yailanyi. E naxa namate ragoro menni ra a xa sade fari. ⁵Isa to e xa danxaniya to, a naxa a fala namate be, «N ma di, i xa yunubie bara xafari.» ⁶Seriye karamɔxɔ ndee nu dɔxɔxi naa, e naxa e xaxili rapere, ⁷«Yi wɔyenma yi mɔoli ra munfe ra? A na Ala rasɔɔfe ne yi ki! Nde nɔma yunubie xafaride, bafe Ala keren na?» ⁸Isa naxa e xa mapɔxunyi kolon a xaxili ma keren na. A naxa a fala e be, «Munfe ra yi mapɔx-

unyi mɔoli na wo bɔɔre ma? ⁹Wɔyenyi mundun sɔɔneya, a falafe yi namate be, «I xa yunubie bara xafari,» ka a falafe a be, «Keli, i xa sade tongo, i jere?» ¹⁰N xa a masen wo be a Adama xa Di nɔma yunubi xafaride dunija ma.» Isa naxa a masen namate be, ¹¹«N naxe i be, keli, i i xa sade tongo, i siga i xɔnyi.» ¹²A naxa keli keren na, a a xa sade tongo, a mini birin ya xɔri. Nama birin de naxa ixara, e nu fa Ala matɔxɔ, «Han to muxu singe mu nu yi jɔndɔn to.»

Lewi birafe Isa fɔxɔ ra

(Matiyu 9:9-13, Luki 5:27-32)

¹³Isa man naxa goro baa de ra. Nama birin naxa fa a yire, a nu e kawandi. ¹⁴A to nu dangife, a naxa Alifa xa di Lewi to, a dɔxɔxi duuti maxilide. A naxa a fala a be, «Bira n fɔxɔ ra.» Lewi naxa keli, a bira a fɔxɔ ra.

¹⁵Lɔxɔ nde Isa nun a fɔxirabiree nu na e degefe Lewi xɔnyi. Duuti maxilie nun yunubitɛe gbegebe fan nu na, e birin nu e degefe yire keren, barima na mixi mɔoli wuyaxi nu bara bira Isa fɔxɔ ra. ¹⁶Seriye karamɔxɔ naxee nu na Farisenie ya ma, e to Isa to a dege ra e nun duuti maxilie nun yunubitɛe, e naxa a fɔxirabiree maxɔrin, «Munfe ra Isa nun duuti maxilie nun yunubitɛe e degema yire keren?» ¹⁷Isa to na me, a naxa e yaabi, «Mixi yalanxi hayi mu na seriba ma. Furema nan hayi na a ma. N mu faxi tinxintɛe xa xilide. N faxi yunubitɛe nan xilide.»

Isa maxɔrinfe sunyi ma

(Matiyu 9:14-17, Luki 5:33-39)

¹⁸Annabi Yaya fɔxirabiree nun Farisenie to nu na sunyi, mixie naxa fa Isa maxɔrinde, «Munfe ra Yaya fɔxirabiree nun Farisenie fɔxirabiree sunyi suxuma, kɔnɔ i gbee tan mu sunma?» ¹⁹Isa naxa e yaabi, «Ginefenyi xa futixiri xulunyi, a booree nɔma sunyi

suxude a na e fe ma temui naxe? Xa e nun ginefenyi na a ra, e mu noma sunde. ²⁰Lɔxɔɛ fama, ginefenyi bama ne e ya ma. Na waxati tan, e sunyi suxuma ne. ²¹Mixi yo mu dugi fori lonpoma dugi neene ra, xa na mu a ra na dugi neene xuntunyi dugi fori ibendunma, dugi ibɔɔ dangi a singe ra. ²²Mixi yo man mu weni neene sama lebe fori kui, xa na mu a ra na weni neene na funtu, weni lebe fori bulama ne. Na kui, weni yo, lebe yo, a kanyi ganma ne e birin na. A lan ne weni neene xa sa lebe neene nan kui.»

Malabu lɔxɔɛ xa seriye

(Matiyu 12:1-21, Luki 6:1-11)

²³Malabu lɔxɔɛ nde, Isa nun a foxirabiree nu jerefe sankira ma xee tagi. E to nu dangife, a foxirabiree naxa mengi tonsɔɛ nde ba fɔlɔ. ²⁴Na kui, Farisenie naxa wɔyen Isa be, «Munfe ra e na malabu lɔxɔɛ seriye matandife?» ²⁵Isa naxa e yaabi, «Wo mu nu a xaran Dawuda naxan naba kaame to a suxu, a tan nun naxee nu na a fɔxɔ ra? ²⁶A so ne Ala xa banxi kui, Abiyatari nu findixi serexedube kuntigi ra temui naxe, a taami don naxan fixi Ala ma, a nde so a foxirabiree fan yi ra, hali a to mu nu daxa mixi yo xa na don, fo serexedubee.» ²⁷Isa man naxa a masen e be, «Malabu lɔxɔɛ na mixi nan be, mixi xa mu daaxi malabu lɔxɔɛ be. ²⁸Na kui, Adama xa Di findixi Marigi nan na hali malabu lɔxɔɛ xun ma.»

Fe fanyi rabafe malabu lɔxɔɛ ma

(Matiyu 12:9-21, Luki 6:6-11)

3 Isa man naxa so salide kui. A naxa xeme nde li naa, naxan belexe tuuxi a ma. ²Farisenie nu e ya tixi Isa ra e xa a mato xa a a rayalanma malabu lɔxɔɛ ma, alako e xa nɔ a kalamude fe nde ma. ³Isa naxa a fala xeme be naxan belexe tuuxi a ma, «Keli, i fa ti be, nama tagi.» ⁴A naxa

e maxɔrin, «A daxa fe fanyi nan xa raba malabu lɔxɔɛ, ka fe jaaxi? Nii rakisife nan daxa ka nii sɔntɔfe?» Kɔnɔ mixi yo mu a yaabi. ⁵Isa xɔnɔxi naxa e mato, a bɔne tɔɔɔxi ki fanyi barima kinikinitare nan nu e ra. A naxa a fala xeme be naxan belexe tuuxi a ma, «I belexe itala.» A naxa a itala, a belexe naxa yalan. ⁶Farisenie naxa mini kere na, e tan nun Herode foxirabiree naxa sa malanyi raba Isa xili ma. E naxa kira fen fɔlɔ Isa faxafe ma.

Nama malanfe Isa yire

(Matiyu 4:23-25, 12:15-16, Luki 6:17-19)

⁷Isa naxa keli naa e nun a foxirabiree, e naxa siga baa de ra. Nama gbegbe naxa bira e fɔxɔ ra kelife Galile, Yuda, ⁸Darisalamu, Idumeya, Yuruden naakiri, a nun Tire nun Sidon nabilinyie. Nama nu bara a me Isa nu na fee naxee rabafe. Na nan a to e gbegbe naxa fa a yire. ⁹Isa naxa a fala a foxirabiree be, e xa kunkui nde xiri a be baa de ra, alako jama naxa fa a xeten. ¹⁰Barima a to nu bara mixi gbegbe rayalan, furemae birin nu katama e xa e belexe din a ra. ¹¹Ninne nefe Isa to, e nu birama a bun ma, e nu gbelegbele, «Ala xa Di nan na i ra.» ¹²Kɔnɔ Isa naxa tɔnyi dɔxɔ e ma e naxa mixie rakolon a xa fe ma.

Isa foxirabire fu nun firin sugandife

(Matiyu 10:1-4, Luki 6:12-16)

¹³Na xanbi, Isa naxa te geya fari. A naxa mixie xili a waxi naxee xɔn, e fan naxa fa a fe ma. ¹⁴A naxa foxirabire fu nun firin sugandi, alako e xa lu a seeti ma, a man xa e xee kawandi rabade, ¹⁵a man xa senbe fi e ma jinne kerife ra mixie fɔxɔ ra. ¹⁶A mixi fu nun firin nan sugandi: Simɔn, a naxan xili sa Piyeri, ¹⁷Yaki, Sebede xa di, nun Yaya, Yaki xunya, (a naxa yi firinyie fan xili sa Bowanerige, na nan falaxi «sesarinyi xa die»), ¹⁸Andire, Filipu, Barotolome, Matiyo, Tomasi, Alifa xa di Yaki, Ta-

dayo, Simɔn Kanaanka, ¹⁹nun Yudasi Isikariyoti naxan Isa yanfa, a a sa mixi kobie belexe.

Xaxili Seniyenxi rasɔtɔfe

(*Matiyu 12:22-33, Luki 11:14-23, 12:10*)

²⁰Na xanbi, e naxa gbilen banxi, kɔnɔ naxa man naxa e malan e yire. E jan mu nɔ e degede. ²¹Isa xa mixie to a me, e naxa siga a fɔxɔ ra, barima e nu a falafe, «A bara daxu.»

²²Seriye karamɔxɔ naxee keli Darisalamu, nee fan nu a falafe, «A pinnee kerima pinne mange Belesɛbulu nan saabui ra.» ²³Isa naxa e xili, a taali sa e be, «Sentane nɔma Sentane keride? ²⁴Xa pamane a yete gere lantareya kui, na pamane mu xanma. ²⁵Xa denbaya fan a yete gere lantareya kui, na denbaya mu xanma. ²⁶Sentane fan, xa a a yete gere lantareya kui, a xa fe bara jɔn, a a yete kanama ne. ²⁷Wo xa a kolon, mixi yo mu nɔma sode senbema xa banxi kui, a a harige ba a yi ra, xa a mu a xiri sinden. Na temui, a nɔma ne a harige birin mupade.»

²⁸«N xa nɔndi fala wo be, Ala dipema ne adamadie xa yunubi nun marasɔtɔɛ birin ma, ²⁹kɔnɔ mixi naxan Ala Xaxili Seniyenxi rasɔtɔma, na yunubi tan mu nɔma xafaride na kanyi be abadan.»

³⁰Isa yi fe birin masen ne e be, barima e nu a falafe ne, «Ninne kanyi na a ra.»

Isa xa denbaya

(*Matiyu 12:46-50, Luki 8:19-21*)

³¹Isa nga nun a xunya xememae naxa fa, e ti tande, e mixi xee Isa xilide. ³²Nama nu dɔxɔxi Isa rabilinyi. E naxa a fala a be, «I nga nun i xunya e na tande, e wama wo xa de masara.» ³³Isa naxa e yaabi, «Nde findixi n nga nun n xunya e ra?» ³⁴A naxa a ya rage mixie tagi naxee nu dɔxɔxi a rabilinyi, a fa a masen, «A mato, n nga nun n xunya e nan ya. ³⁵Mixi yo naxan Ala waxɔnfe rabama, na kanyi

nan findixi n xunya xemema, n maagine, nun n nga ra.»

Xe rawali xa taali

(*Matiyu 13:1-23, Luki 8:4-15*)

4 Isa man naxa kawandi ti fɔɔ baa de ra. Nama gbegbe to e malan, a naxa sa dɔxɔ kunkui kui, naxa naxa lu baa de ra. ²A naxa fe wuyaxi masen e be taalie ra. A xa kawandi kui, a naxa a masen e be, ³«Wo wo tuli mati. Xe rawali nde nan mini sansi xɔri garansande. ⁴A to nu sansi xɔri garansanma, xɔri ndee naxa bira sankira xɔn, xɔnie naxa fa, e e don gbiki. ⁵Xɔri ndee fan naxa bira geme yire, bende mu gbo dennaxe. Nee naxa bula mafuren na, barima na bende mu tilin. ⁶Kɔnɔ soge to xɔnɔ, na sansie naxa ragan, e xara gben, barima sanke mu nu na e be. ⁷Sansi xɔri ndee fan naxa bira tunbe kunsie tagi. Tunbe kunsie naxa gbo, e sansie ixeten, e e kana, e mu bogi yo ramini. ⁸Sansi xɔri ndee fan naxa bira bende fanyi ma. Na xɔrie tan, e keren keren birin sansie naxa tɔnsɔɛ ramini, ndee naxa xɔri tongo saxan namini, ndee xɔri tongo senni, ndee xɔri keme.» ⁹Na xanbi, a naxa a masen, «Xa wo tuli fe mema, wo wo tuli mati yi masenyi ra.»

¹⁰Isa to lu a xati ma, a fɔxirabire fu nun firinyie a nun naxee nu na a rabilinyi, e naxa a maxɔrin a xa taalie ma. ¹¹A naxa a masen e be, «Ala bara fahaamu fi wo ma wo xa a xa mangeya nini gundo kolon, kɔnɔ mixi gbeteɛ tan fe birin mema taali wɔyenyie nan na, ¹²alako

«E xa fe to a fanyi ra, kɔnɔ e naxa a igbe. E xa fe me a fanyi ra, kɔnɔ e naxa a fahaamu.

Na rabaxi ne alako e naxa fa e ya rafindi Ala ma, Ala fa dije e ma.»

¹³A naxa e maxɔrin, «Wo to mu fa yi taali kui kolonxi, wo taali gbeteɛ kolonma di? ¹⁴Xe rawali naxan sansi xɔri garansanma, a maniya mixi ra

naxan Ala xa masenyi kawandima. ¹⁵Mixi ndee maniyaxi na sansi xorie ra naxee bira kira xon. E nefee Ala xa masenyi me, Sentane a ba e xaxili ma. ¹⁶Sansi xori naxee bira gema yire, nee misaalixi mixie nan na naxee Ala xa masenyi mema, e a suxu mafuren seewe ra. ¹⁷Konon sanke to mu na e be, e xa danxaniya mu buma. Tore nun jaxankate na e li Ala xa masenyi xa fe ra, e gbilenma ne Ala xa fe foxon ra keren na. ¹⁸Sansi xori naxee bira tunbe kunsie tagi, nee misaalixi mixie nan na naxee Ala xa masenyi mema, ¹⁹konon yi dunipa kontofili, nun naafuli xoli, nun fe gbete xoli nan e suxuma han e Ala xa masenyi bejin. Na kui, Ala xa masenyi mu noma e boje masarade. ²⁰Sansi xori naxee bira bende fanyi tan ma, nee misaalixi mixie nan na naxee Ala xa masenyi mema, e man a suxu, a e boje masara. Xori keren bogi tongo saxan naminima, ndee bogi tongo senni, gbete fan bogi keme.»

Lanpui xa taali

(Luki 8:16-18)

²¹Isa man naxa a masen e be, «Lanpui noma daxonde debe bun ma, xa na mu sade bun ma? A mu daxonma lanpui daxonse xa fari? ²²Barima se naxan birin naxunxi, fo a birin xa makenen. Se naxan birin findixi gundo ra, fo a birin xa sa kene ma. ²³Xa wo tuli fe mema, wo wo tuli mati yi masenyi ra.»

²⁴Isa man naxa a masen e be, «Wo wo joxon sa n ma masenyi xon. Wo maniyase naxan nawalima booree be, na nan nawalima wo fan be, Ala man nde sa a xun. ²⁵Fahaamui kanyi xa fahaamui xun masama, konon fahaamutare, hali a naxan di mapoxunxi a gbe ra, na fama bade a yi ra.»

Sansi xori xa taali

²⁶Isa man naxa a masen, «Ala xa mangeya maniyaxi xeme nan na naxan

sansi xori garansanma xe ma. ²⁷Xa a xife, xa a mu xife, kee nun yanyi, sansi bulama ne, a te, konon a tan mu a kolon na rabama kiyoki. ²⁸Boxi nan sansi ramoma a yete ma. A bulama ne sinden, a te, a tonsore mini, a xori fa rafe. ²⁹A nefee mo, a kanyi a xabama ne, barima a xaba temui bara a li.»

Konde xori xa taali

(Matiyu 13:31-35, Luki 13:18-19)

³⁰Isa man naxa a masen, «Won noma Ala xa mangeya misaalide munse ra? Won noma a xa fe masende taali woyenyi mundun na? ³¹A maniyaxi konde xori nan na. A ne sima boxi temui naxe, a xori xurun boxi sansi birin be, ³²konon xa a bara bula, a findi a ra, a bili nun a salonyie gboma dangife sansi birin na, xonie nu fa e tee sa a kon na, niini bun ma.»

³³A nu mixie kawandima yi taali woyenyi mooli gbegbe nan na e xaxili bere ra. ³⁴A jan mu nu masenyi yo tima e be xa taali daaxi xa ma ra. Konon xa e nun a foxirabiree doro bara lu a ra, a nu a birin tagi rabama ne e be.

Isa foye belebele raxarafe

(Matiyu 8:23-27, Luki 8:22-25)

³⁵Nunmare to so na laxe kerenyi, Isa naxa a fala a foxirabiree be, «Won xee naakiri ma.» ³⁶A foxirabiree naxa keli jama xun, e Isa xanin kunkui kui a nu naxan kui. E naxa kunkui gbete fan xanin. ³⁷Foye belebele naxa keli baa ma, mawonyi nu fa sa kunkui kui. ³⁸Konon Isa tan nu na xife kunkui xore ra, a xunyi saxi xunsase ma. A foxirabiree naxa fa a raxunu, e a fala a be, «Karamoxon, i mu kontofilixi won faxafe ra?» ³⁹Isa to xunu, a naxa xaape foye ma, a fa baa yamari, «Dundu! I raxara!» Foye naxa iti, baa naxa raxara yen! ⁴⁰Isa fa e maxorin, «Wo gaaxuxi munfe ra? Han ya danxaniya mu na wo be?» ⁴¹E fan naxa gaaxu ki fanyi,

e nu a fala e bore be, «Nde lanxi yi ma? Hali foye nun baa, e a xui rabatuma.»

Isa jinnɛe kerife Gadaraka fɔɔ ra

(Matiyu 8:28-34, Luki 8:26-39)

5 Isa nun a fɔxirabiree naxa fa naakiri ma, Gadara bɔxi ma. ² Isa to goro kunkui kui, xeme nde naxa fa a ralande, jinne nu naxan fɔɔ ra. A nu kelixi gaburie yire, ³ barima a nu sabatixi menni ne. Mixi yo mu nu nɔma a xiride sɔnɔn, hali yɔlɔnxɔnyi ra. ⁴ Sanya wuyaxi, e nu bara wure balan a sanyie ma, e yɔlɔnxɔnyi balan a belexe fan ma. Kɔnɔ a nu yɔlɔnxɔnyie bolonma ne, a wuree fan birin igira. Mixi yo mu nu na naa naxan nɔma a ra. ⁵ Kɔe nun yanyi a nu na gaburie yire ne, a nun geyae fari. A nu gbelegbelema, a nu a yete maxɔnɔ geme ra.

⁶ A to Isa to keli yire makuye, a naxa a gi, a sa suyidi a be. ⁷ A naxa gbelegbele, «Isa, i tan Ala Xili Xungbe Kanyi xa Di, i wama munse xɔn ma n be? N bara i mayandi Ala xa fe ra, i naxa n jaxankata.» ⁸ Isa nu bara a yamari, «I tan jinne, gbilen yi xeme fɔɔ ra.» ⁹ Isa man naxa a maxɔrin, «I xili di?» A naxa a yaabi, «N xili ne Gali, barima muxu gali nan a ra.» ¹⁰ A naxa Isa mayandi ki fanyi, a a naxa e keri na bɔxi ma.

¹¹ Xɔse gali nu na e demadonfe geya nde ma. ¹² Ninnee naxa Isa mayandi, «Muxu raso yi xɔsee alako muxu xa lu e fate.» ¹³ Isa naxa tin. Ninnee naxa gbilen na xeme fɔɔ ra, e so xɔsee. Xɔsee naxa goro e gi ra tentenyi ra, e sin baa ma. E wulu firin nan nu a ra. E birin naxa madula, e faxa.

¹⁴ Naxee nu na xɔsee demadonfe, e naxa e gi. E naxa sa na fe fala taakae nun daaxakae be, mixie fan naxa siga na fe matode. ¹⁵ E to Isa yire li, e naxa na xeme to jinne gali nu naxan fɔɔ ra, a dɔxɔxi, sose ragoroxi a ma, a bara xaxili sɔtɔ. Na naxa e gaaxu. ¹⁶ Naxee nu bara a

to Isa jinnɛe kerixi xeme fɔɔ ra ki naxe, a nun naxan naba xɔsee ra, e naxa a tagi raba e birin be. ¹⁷ Na xanbi, naakae naxa so Isa mayandife alako a xa keli e xa bɔxi ma.

¹⁸ Isa to nu bakife kunkui kui, jinnɛe nu xeme naxan fɔɔ ra, a naxa Isa mayandi a e birin xa lu a ra. ¹⁹ Kɔnɔ Isa mu tin, a a fala a be, «Gbilen i xɔnyi, i xa mixie yire. Sa dentege sa e be, Marigi fe naxan birin nabaxi i be, a nun a kinikinixi i ma ki naxe.» ²⁰ Xeme naxa siga, a sa na bɔxi isa fɔlɔ, naxan xili Taa Fu. Isa naxan birin nabaxi a be, a naxa a tagi raba naakae be, birin naxa kaaba.

Ginedimedi rakelife faxe ma

nun gine gbete rayalanfe

(Matiyu 9:18-26, Luki 8:40-56)

²¹ Isa man to giri naakiri ma kunkui kui, jama gbegebe naxa e malan a yire baa de ra. ²² Salide yarerati nde naxa fa a xɔn naxan xili Yayiru. A to Isa to, a naxa suyidi a be. ²³ A naxa a mayandi ki fanyi, «N ma di gine na a nii magagafe! Yandi, fa i fa i belexe sa a ma alako a xa yalan, a xa kisi.» ²⁴ Isa naxa siga a fɔɔ ra. Nama gbegebe fan naxa bira Isa fɔɔ ra, e nu fa a xeten.

²⁵ Gine nde nu na e ya ma naxan xa kike wali mu nu a itima je fu nun firin bun ma. ²⁶ A nu bara tɔɔɔ seriba wuyaxi yi, a a harige birin so e yi ra, kɔnɔ a mu fisa. A xa fure xun nu masama nan tui. ²⁷ A to nu bara Isa xa fe me, a naxa so jama tagi, a fa Isa xanbi ra, a a belexe din a xa donma ra. ²⁸ Barima a nu bara a fala a yete be, «Xa n nɔ n belexe dinde Isa xa donma ra gbansan, n yalanma ne.» ²⁹ A xa kike wali naxa dan keren na, a naxa a kolon a fate ma a a bara yalan. ³⁰ Isa naxa a kolon keren na a senbe nde bara mini a fate yi kaabanako rabafe ra. A naxa a ya rafindi jama ma, a maxɔrinyi ti, «Nde a belexe dinxi n ma donma ra?»

³¹ A fɔxirabiree naxa a fala a be, «I mu jama toxi e i xetenfe ki naxe? I man nu fa maxorinyi ti, «Nde dinxi n na?»» ³² Kɔnɔ Isa naxa a ya rage a xa a kanyi kolon.

³³ Gine to a kolon fe naxan a sɔtɔxi, a naxa gaaxu han a seren. A naxa suyidi Isa be, a nondi birin fala a be. ³⁴ Isa naxa a fala gine be, «N ma di, i xa danxaniya bara i rayalan. Siga bɔjesa kui, i xa tɔɔre bara ba i ma.»

³⁵ Isa to nu wɔyɛnfe, mixi ndee naxa fa kelife salide yarerati xɔnyi, e a fala a be, «I xa di gine bara faxa. Hali i mu karamɔxɔ tɔɔrɔ sɔnɔn.» ³⁶ Kɔnɔ Isa mu e xui danxun. A naxa a fala salide yarerati be, «I naxa gaaxu. I tan xa la Ala ra tun.»

³⁷ Isa mu tin mixi yo xa bira a fɔxɔ ra, fo Piyeri, Yaki, nun Yaya, Yaki xunya.

³⁸ E to salide yarerati xɔnyi li, Isa naxa mixie li, e wafe, e gbelegbelefe. ³⁹ A to so banxi kui, a naxa e maxorin, «Wo wafe munfe ra? Wo gbelegbelema mun ma? Yi dimedi mu faxaxi. A na xife ne.» ⁴⁰ Kɔnɔ e tan naxa so a mayelefe.

Isa to e birin namini, a naxa so dimedi saxi dennaxe, a tan nun a fɔxirabiree, a nun di baba, nun a nga. ⁴¹ Isa naxa a suxu a belexe ma, a a fala a be, «Talita kumi». Na nan falaxi e xa xui, «Ginedimedi, n naxe i be, keli!» ⁴² Ginedimedi naxa keli keren na, a a jere. A je fu nun firin nan nu a ra. Naxee nu na, e naxa kaaba ki fanyi, e birin de naxa ixara. ⁴³ Isa naxa a matintin e ra, a e naxa yi fe tagi raba mixi yo be. A naxa a fala e be e xa donse fi temedi ma.

Nasaretikae tondife lade Isa ra

(Matiyu 13:53-58, Luki 4:16-30)

6 Isa naxa keli menni, a siga a xɔnyi, a mɔxi dennaxe. A fɔxirabiree naxa bira a fɔxɔ ra. ² Malabu lɔxɔe, a naxa mixie kawandi fɔlɔ salide kui. Mixi gbegebe naxa a xui me. E de naxa ixara, e e bore maxorin, «Nde yi masenxi yi be? A lɔnni mundun sɔtɔxi yi ki? A nɔxi yi

kaabanako fee rabade di? ³ Kamuderi xa mu a ra, Mariyama xa di? Yaki, Yusufu, Yuda, nun Simɔn taara xa mu a ra? A xunya ginemae fan mu na won ya ma be?» Na kui, e mu la a ra, e xɔnɔ a ma.

⁴ Isa fan naxa a masen e be, «Namijɔnme binyaxi yire birin, fo a xɔnyi, a baribooree, nun a ngaxakerenyie tagi.» ⁵ Isa mu nɔ kaabanako yo rabade naa, fo a to a belexe sa furema keren keren ma, a e rayalan. ⁶ Isa naxa kaaba e xa danxaniyatarepa ma.

Isa a fɔxirabire fu nun firinyie xeeffe

(Matiyu 10:5-42, Luki 9:1-6)

⁷ Isa naxa a fɔxirabire fu nun firinyie xili, a e xee firin firin na. A naxa nɔe fi e ma e xa nɔ jinnɛe keride mixie fɔxɔ ra. ⁸ A naxa a fala e be, «Wo naxa sese xanin wo xun ma, hali taami, gbɔnfɔe, nun kɔbiri. Wo xuli gbansan nan xanin. ⁹ Wo sankirie so, kɔnɔ wo naxa donma firin xanin wo xun.» ¹⁰ A naxa a fala e be, «Wo na so banxi naxan kui, wo xa yigiya menni ne han wo sigama yire gbete temui naxe. ¹¹ Xa mixi ndee tondi wo rasenede, e mu e tuli mati wo ra, wo ne kelima naa, wo xa menni bende rakɔnkɔn wo sanyie ra, a xa findi seederɔxɔya ra e be, wo bara e rabolo.»

¹² Na kui, Isa fɔxirabiree naxa siga kawandi tide mixie be alako e xa tuubi. ¹³ E naxa jinnɛe kerɔ mixi gbegebe fɔxɔ ra. E naxa ture sa furema gbegebe ma, e e rayalan.

Annabi Yaya xa faxe

(Matiyu 14:1-12, Luki 9:7-9)

¹⁴ Galile mange Herode naxa yi fe me, barima Isa xili nu bara te, a din yire birin na. Ndee nu a falama, «Yaya Xunxa nan kelixi faxe ma. Na nan a toxi nɔe na a yi a xa kaabanakoe raba.» ¹⁵ Gbetee fan nu a falama, «Annabi Eliya na a ra.» Ndee fan nu a falama, «Namijɔnme

nan a ra naxan luxi alɔ namijɔnme dangixie.»¹⁶ Kɔnɔ Herode to Isa xa fe me, a naxa a fala, «N Yaya naxan xunyi bolon, na nan kelixi faxe ma.»

¹⁷ A na fala ne, barima a tan Herode yati nan mixie xee Yaya suxude, yɔlɔnɔxɔnyi xa sa a ma, a xa sa geeli Herodiyasi xa fe ra, a taara Filipu xa gine, Herode naxan dɔxɔ.¹⁸ Yaya nu a falama Herode be, «A mu daxa i xa i taara xa gine tongo.»¹⁹ Na naxa a niya Yaya naxa rapaaxu Herodiyasi ma, a naxa wa a xa faxe xɔn. Kɔnɔ a faxa feere mu nu na a be,²⁰ barima Herode mu nu suusama Yaya ra. A nu a kolon mixi na a ra, naxan tinxin, a man seniyen. Na na a toxi, a nu a makantama. Herode nu a tuli tima Yaya ra temui naxe, a nu kɔntɔfilima a xa wɔyenyi ra, kɔnɔ a man nu rafan a ma a xa nu a tuli mati a ra.

²¹ Lɔxɔ nde, Herodiyasi naxa feere sɔtɔ Yaya faxafe ma. Herode naxa jɛlexin xulunyi ti a bari lɔxɔe igbilenyi xa fe ra. A naxa mixi binyee xili, a xa sɔɔrie xa mangee, a nun Galile bɔxi mixi xungbee.²² Herodiyasi xa di gine to so menni, a fare boron mixie be, a naxa rafan Herode nun a xa xɔɔnee ma. Mange naxa a fala yi ginedimedi be, «I wama naxan yo xɔn, a fala n be n xa a fi i ma.»²³ A naxa a kali, a a fala a be, «I na naxan yo maxɔrin n ma, n na soma ne i yi ra, hali a findi n ma mangeya seeti ra.»²⁴ Ginedimedi naxa mini a sa a nga maxɔrin, «A lan n xa munse maxɔrin a ma?» A nga naxa a yaabi, «Yaya xunyi.»²⁵ Ginedimedi naxa a xulun mafuren sigafe mange yire, a a fala a be, «N wama a xɔn ma ne, i xa Yaya xunyi so n yi ra pileti ma keren na.»²⁶ Mange naxa nimisa na ma ki fanyi, kɔnɔ a xa marakali nun a xa xɔɔnee xa fe ra, a mu nɔ tondide a be.²⁷ A naxa sɔɔri xee keren na, a xa sa fa Yaya xunyi ra. Sɔɔri naxa siga geeli kui, a sa Yaya xunyi bolon a de i.²⁸ A naxa fa a xunyi ra pileti ma, a na so ginedimedi yi ra. Ginedimedi

fan naxa a xanin a nga xɔn ma.²⁹ Yaya fɔxirabiree to yi fe me, e naxa sa a fure tongo, e a ragata.

**Isa donse fife xeme
mixi wulu suuli ma**

(Matiyu 14:13-21, Luki 9:10-17)

³⁰ Xeevae man naxa naralan Isa yire. E fe naxee raba, e kawandi naxee ti, e naxa a birin dentege sa a be.³¹ Isa naxa a fala e be, «Won xee yire madunduxi alako won doro xa lu yire keren, wo xa wo malabu.» A na fala ne, barima mixie xa fa nun sigɛ gbo e yire. E pan mu nu nɔma e yetɛ sɔtɔde, e xa e dege.³² Na kui, e naxa baki kunkui kui, e doro xa siga wula i.

³³ Mixi wuyaxi naxa e to siga ra, e naxa e kolon. E gbege naxa keli na taae, e e gi e sanyi ra han e tan singe sa so Isa nun a fɔxirabiree nu sigafe dennaxe.³⁴ Isa to goro kunkui kui, a naxa pama gbege to naa. A naxa kinikini e ma, barima e nu luxi ne alɔ yexee naxee makantama mu na. A naxa e kawandi fɔlɔ fe gbege ra.

³⁵ Nunmare to so fɔlɔ, Isa fɔxirabiree naxa e maso Isa ra, e a fala a be, «Won na wula ne yi ki, kɔe fan bara so.»³⁶ Nama rayensen alako e xa siga taae nun daaxae naxee na be rabilinyi, e xa sa donsee sara.»³⁷ Kɔnɔ Isa naxa e yaabi, «Wo tan xa donse so e yi.» E tan naxa a fala a be, «Xa muxu sa taami sara yi pama birin be, na kɔbiri sigama han walike xa kike solomasaxan sare!»³⁸ A naxa e maxɔrin, «Taami yeri na wo yi ra? Wo sa na mato.» E to a mato, e naxa a yaabi, «Taami suuli, a nun yexe firin.»

³⁹ A naxa yaamari fi mixi birin ma, e xa e magoro e xunde xunde ma jooge xinde fari.⁴⁰ Na kui, mixie naxa siga dɔxɔ ra e keme keme nun e tongo suuli suuli ma.⁴¹ Isa naxa na taami suuli nun na yexe firin tongo, a a ya rate koore ma, a fa Ala nuwali sa. A naxa taamie igira, a fa a so a fɔxirabiree yi ra, e xa e itaxun pama ma. A naxa na yexe firinyie

fan itaxun birin ma. ⁴²Nama birin naxa e dege han e wasa. ⁴³Taami nun yexe dɔnxɔe to matongo, debe fu nun firin nan nafe. ⁴⁴Mixi naxee taami don, xeme wulu suuli nan nu e ra.

Isa perefefe ye fari

(Matiyu 14:22-33)

⁴⁵Na xanbi, Isa naxa a fala a fɔxirabiree be, e xa baki kunkui kui, e giri naakiri ma. E xa siga a ya ra Betesayida, a tan xa nu pama ragbilen. ⁴⁶A to ge a pungude pama ma, a naxa te Ala maxandide geya fari.

⁴⁷Kɔe to so, kunkui nu na baa tagi. Isa keren nan nu na xare ma. ⁴⁸A naxa a fɔxirabiree to e na tɔɔɔfe a paaxi ra laala bade, barima foye ya nu rafindixi e ma. Subaxe, Isa naxa fa a fɔxirabiree ma, a perefefe baa fari. A gbe mu nu luxi a xa dangi e ra, ⁴⁹e fa a to perefefe ra ye fari. E naxa a maɔɔxun tubari ra, e sɔnxɔe rate, ⁵⁰barima e birin nu Isa toxi, e birin gaaxuxi. Kɔɔɔ Isa naxa a masen e be keren na, «Wo naxa kɔntɔfili, n tan nan a ra. Wo naxa gaaxu.» ⁵¹Isa naxa te e xa kunkui kui, foye fan naxa a raxara. E birin naxa kaaba, e de ixara. ⁵²E mu nu taamie xa kaabanako fe fahaamuxi, barima e xaxili mu nu rabixi.

Isa furema gbegebe rayalanfe Genesareti

(Matiyu 14:34-36)

⁵³E to ge baa igiride, e naxa so Genesareti bɔxi, e kunkui xiri naa. ⁵⁴E to goro kunkui kui, mixie naxa Isa kolon keren na, ⁵⁵e naxa na bɔxi birin isa. E nu Isa xili mema dede, e nu fama e gi ra furemae ra a xɔn, e saxi e xa sadee ma. ⁵⁶Isa nu soma daaxa nun taa yo kui, mixie nu furemae sama a ya ra yire makenenxie, e a mayandi e xa e belexe din a xa donma sanbunyi gbansan na. Furema birin naxee na raba, e birin naxa yalan.

Ala xa seriye nun Adama xa naamunyi (Matiyu 15:1-20)

7 Farisenie naxa e malan Isa yire, e nun seriye karamɔxɔ ndee naxee nu bara fa kelife Darisalamu. ²E naxa a to, a fɔxirabiree ndee e degema e belexe seniyyentaree ra, e mu e raxaxi naamunyi ki ma.

³Farisenie nun Yuwifii birin ne e degema fo e e belexe raxa sinden e xa naamunyi ki ma naxan fatanxi e benbae ra. ⁴Xa e keli pama yire, e mu e degema sinden, fo e ge e maxade a diine ki ma. Naamunyi wuyaxi man na e yi ra, alɔ tɔnbili, tunde, nun paani maxa ki.

⁵Na kui, Farisenie nun seriye karamɔxɔe naxa Isa maxɔrin, «Munfe ra i fɔxirabiree mu biraxi forie xa naamunyiye fɔxɔ ra, e nu e dege e belexe seniyyentaree ra?» ⁶Isa naxa e yaabi, «Wo tan filankafuie, Annabi Esayi nɔndi yati nan masen wo xa fe ra a xa Kitaabui kui, «Yi pama n binyama e de ne, kɔɔɔ e bɔɔɔe makuya n na pon!

⁷E xa sali fufafu na a ra, barima e mixi xaranma adamadie xa maɔɔxunyiye nan na alɔ na naamunyiye nan findixi n tan ma seriye nan na.»

⁸«Wo bara Ala xa seriye bejin, wo bira mixie xa naamunyi fɔxɔ ra.»

⁹Isa man naxa a masen e be, «Wo fataxi de! Wo gbilenxi Ala xa seriye nan fɔxɔ ra alako wo xa bira wo gbe naamunyi fɔxɔ ra! ¹⁰Annabi Munsa bara a masen, «Wo xa wo baba nun wo nga binya.» A man bara a masen, «Mixi yo naxan a baba nun a nga konbi, a lan ne na kanyi xa faxa.» ¹¹Kɔɔɔ wo tan naxe, xa mixi nde a fala a baba xa na mu a nga be, «I nu lanma i xa naxan sɔɔɔ n na i malise ra, n bara a fi Ala ma.» ¹²hali na kanyi mu fefe raba a baba nun a nga be.

¹³Na kui, wo Ala xa seriye matandima

wo xa naamunyie saabui ra, wo man fa nee nan masenma wo xa die be. Wo na fe mooli gbegebe nan nabama, bafe yi ra.»

¹⁴ Isa man naxa jama xili, a a masen e be, «Wo birin xa wo tuli mati n na, wo xa fahaamui soto. ¹⁵⁻¹⁶ Donse naxan keli a fari ma, a so mixi fate i, a sese mu na naxan noma a kanyi findide mixi seniyantare ra. Fe kobi naxee kelima mixi boje ma, nee nan a kanyi findima mixi seniyantare ra.»

¹⁷ Isa to bara keli jama xun, a so banxi, a foxirabiree naxa a maxorin yi taali woyenyi ma. ¹⁸ A naxa a masen e be, «Yaxa wo fan mu fahaamui soto? Wo mu a kolon, a donse yo keli a fari ma, a so mixi fate i, na mu noma a kanyi findide mixi seniyantare ra?

¹⁹ Barima na mu soma boje xa kui, a goroma furi ne, a fa mini mixi fate i.» Na kui, Isa a masen ne, a donse birin seniyan. ²⁰ A man naxa a masen, «Fe kobi naxan kelima mixi boje ma, na nan a kanyi findima mixi seniyantare ra. ²¹ Barima xaxili kobi fatanma mixi boje nan na, alɔ langoepa, muje, faxe tife, ²² yene, wasatareya, jaaxui, yan-fanteya, jengeya, toone, konbi, yete ig-boe, nun daxupa. ²³ Na fe kobie birin kelima mixi boje nan ma, e a kanyi findi mixi seniyantare ra.»

Siriya Fenisiya gine xa danxaniya

(Matiyu 15:21-28)

²⁴ Isa naxa keli menni, a siga Tire boxi ma. A naxa so a yigiyade. A mu nu wama mixi yo xa a yire kolon, konɔ a mu no a noxunde. ²⁵ Gine nde nu na, jinne nu naxan xa di gine foxo ra. A to Isa xa fe me, a naxa fa a yire, a suyidi a be. ²⁶ Yuwifi xa mu nu yi gine ra, a nu barixi Siriya Fenisiya ne. A naxa Isa mayandi, a xa jinne keri a xa di gine foxo ra. ²⁷ Isa naxa a yaabi, «A lu dimee nan singe xa e dege, barima a mu lan taami xa ba dimedie yi ra, a sa baree bun.» ²⁸ Gine fan naxa

a yaabi, «Marigi, i nondi, konɔ baredi naxee na teebili bun ma, e fan dimee xa donse donma naxan birama boxi.» ²⁹ Isa naxa a fala a be, «I xa yaabi xa fe ra, siga, jinne bara gbilen i xa di gine foxo ra.» ³⁰ Gine to gbilen a xonyi, a naxa a xa di li a saxi sade ma, jinne bara gbilen a foxo ra.

Isa tulixori boboxi rayalanfe

³¹ Isa naxa keli Tire boxi, a dangi Sidon, a gbilen Galile baa mabiri, Taa Fu boxi ma. ³² E naxa fa tulixori nde ra a xon ma, woyenfe xoxoxoxi naxan ma, e Isa mayandi a xa a belexe sa a ma. ³³ Isa naxa tulixori tongo jama yire, e sa ti e xati ma. Isa naxa a belexesolee raso tulixori tulie kui, a a yete kan deye sa a nyeni ma. ³⁴ A naxa a ya rate koore, a a jengi rate a belebele ra. A fa a fala tulixori be, «Efafata!» Na nan falaxi e xa xui, «I xa rabi!» ³⁵ A tulie naxa fe me keren na, a nyeni fan naxa keli, a naxa woyen folo a fanyi ra.

³⁶ Isa naxa e yamari, a e naxa yi fe fala mixi yo be. Konɔ hali Isa to nu tonyi doxoma e ma kiyoki, e tan nu sigama a xa xibaaru fala ra nan tui. ³⁷ E nu bara kaaba ki fanyi, e nu a fala, «A fe fanyi mooli birin nabama! A a niyama tulixori xa fe me, boboe fan xa woyen!»

Isa donse fife xeme mixi wulu naani ma

(Matiyu 15:32-39)

8 Na saxanyi, jama gbegebe man nu bara e malan. Donse to mu nu e yi ra, Isa naxa a foxirabiree xili, a a masen e be, ² «N bara kinikini yi jama ma, barima a xi saxan nan yi ki, e na n yire. Donse yo mu e be yi ki. ³ N na a fala ya, e xa siga e xonyi kaame ra e ma, e tooxoma ne kira xon ki fanyi. Ndee na e ya ma, e kelide makuya.» ⁴ Isa foxirabiree naxa a yaabi, «Taami sotooma di yi wula kui naxan yi jama wasama?» ⁵ Isa naxa e

maxorin, «Taami gundi yeri na wo yi?» E naxa a yaabi, «Solofere.»

⁶ Isa naxa a fala jama be e xa dɔɔ bɔxi. A naxa na taami gundi solofere tongo, a Ala nuwali sa. A to e igira, a naxa e so a fɔxirabiree yi ra, e xa e itaxun jama ma. E fan naxa a raba na ki. ⁷ Yexe lanma ndee fan nu na e yi ra. Isa to Ala nuwali sa e xa fe ra, a naxa a fala, a e fan xa itaxun. ⁸ Nama naxa a dege han e wasa. Donse dɔɔɔɔ fan naxa matongo han debe solofere naxa rafe. ⁹ Mixi wulu naani jɔɔɔɔ nan nu na naa. Isa to e rag-bilen, ¹⁰ a naxa te kunkui kui keren na, e nun a fɔxirabiree naxa siga Dalamanutu bɔxi ma.

Farisenie nun Sadusenie xa danxaniyatareja

(Matiyu 16:1-12)

¹¹ Farisenie naxa fa, e nun Isa naxa wɔyɛn fɔɔ. E to nu wama a matofe, e naxa a maxorin a xa tɔɔɔɔ makaabaxi nde masen e be kelife kooore ma. ¹² Na naxa Isa bɔɔɔɔ tɔɔɔ ki fanyi. A naxa a masen, «Munfe ra yi waxati mixie n maxorinma tɔɔɔɔ makaabaxi ma? N xa nɔɔɔɔ fala wo be, tɔɔɔɔ yo mu fima yi waxati mixie ma.» ¹³ Na xanbi a naxa keli e xun ma, a man baki kunkui kui girife ra naakiri ma.

¹⁴ A fɔxirabiree nu bara nɛmu fade taami nde ra e xun. Taami gundi keren peti nan nu na e yi ra kunkui kui. ¹⁵ Isa naxa yi matintin e ra, «Wo wo yete ratanga Farisenie nun Herode xa lɛbini ma.» ¹⁶ E naxa so wɔyɛnfe e bore be na fe ma, a a na falaxi ne barima taami mu na e yi ra. ¹⁷ Isa to e xa wɔyɛnyi kolon, a naxa a masen e be, «Wo taami fe falama wo bore be munfe ra? Han ya wo mu xaxili sɔɔ, wo mu fe fahaamu? Wo xaxili mu rabixi? ¹⁸ Ya na wo be, kɔɔ wo mu se toma. Tuli na wo be, kɔɔ wo mu fe mema. Wo nɛmuxe ne? ¹⁹ Na taami gundi suuli itaxun mixi wulu suuli ma

dennaxe, wo debe yeri rafe taami dɔɔɔɔ ra?» E naxa a yaabi, «Fu nun firin.» ²⁰ «N man to taami gundi solofere itaxun xeme wulu naani ma, wo debe yeri rafe taami dɔɔɔɔ ra?» E naxa a yaabi, «Solofere.» ²¹ A fa e maxorin, «Han ya wo mu fahaamu sɔɔ?»

Dɔɔɔɔ rayalanfe

²² E to so Betesayida, mixie naxa fa dɔɔɔɔ nde ra Isa xɔɔ, e a mayandi a xa a belexe sa a ma. ²³ Isa naxa dɔɔɔɔ belexe suxu, a mini a ra taa fari ma. A naxa a deye sa a ya ma, a a belexe sa a ma, a fa a maxorin, «I se nde toma?» ²⁴ Dɔɔɔɔ naxa a ya rabi, a fa a fala, «N bara mixie to jɛɛ ra, kɔɔ e luxi alɔ wuri bilie.» ²⁵ Isa man naxa a belexe sa a ya ma. Dɔɔɔɔ to a ya rabi sɔɔɔɔ, a nu bara yalan, a se birin igbema a fanyi ra. ²⁶ Na temui, Isa naxa a fala a be, «Gbilen i xɔɔyi keren na, hali i mu so taa kui.»

Piyeri Isa kolonfe Ala xa Mixi Sugandixi ra

(Matiyu 16:13-20, Luki 9:18-21)

²⁷ Isa nun a fɔxirabiree man naxa mini sigafe ra taa naxee na Sesareya Filipi rabilinyi. Kira xɔɔ, Isa naxa a fɔxirabiree maxorin, «Mixie munse falama n ma fe ra? Nde lanxi n ma?» ²⁸ E naxa a yaabi, «Ndee a falama, Annabi Yaya Xunxa. Ndee a falama, Annabi Eliya, xa na mu a ra namipɔɔme gbete.» ²⁹ Isa man naxa e maxorin, «Kɔɔ wo tan naxe di? Nde n na?» Piyeri naxa a yaabi, «Ala xa Mixi Sugandixi nan na i ra.» ³⁰ Isa naxa a matintin e ra, a e naxa a xa fe fala mixi yo be.

Isa a xa faxe nun marakeli xa fe masenfe

(Matiyu 16:21-28, Luki 9:22)

³¹ Isa naxa a masen fɔɔ e be, a fo Adama xa Di xa tɔɔɔɔ gbegbe sɔɔ. Yuwifie xa forie, serexedube kuntigie, nun

seriye karamɔɔɔe mu lama a ra, e a faha, kɔɔɔ xi saxon dangi xanbi, a man kelima ne faxe ma. ³²A naxa yi wɔyenyi birin masen e be a fiixe ra. Piyeri to a bendun, e sa ti e xati ma, a naxa so wɔyenge Isa ma, a xa ba na mɔɔli falafe. ³³Kɔɔɔ Isa naxa a ya rafindi a fɔxirabiree ma, a fa a fala Piyeri be, «Keli n ya i, i tan Sentane! I xaxili mu tixi Ala fee xa ra, a tixi adama fee nan na.»

³⁴Na xanbi, Isa naxa pama xili a nun a fɔxirabiree, a a masen e be, «Xa mixi wa birafe n fɔɔɔ ra, a xa tondi a yete ma, a tin tɔɔɔe nun faxe ra, a bira n fɔɔɔ ra. ³⁵Mixi naxan wama a yete rakisife, na kanyi lɔɔma ne. Naxan a yete ralɔɔma n tan ma fe ra a nun n ma xibaaru fanyi xa fe ra, na kanyi kisima ne. ³⁶Duniya birin sɔɔɔe munse fanma mixi ma, xa a sigama yahannama? ³⁷Fe mundun na, mixi nɔɔma a xa ariyanna masarade naxan na? ³⁸Naxan yo yaagima n tan nun n ma wɔyenyi xa fe ra yi waxati mixi kobie nun yunubitɔɔe tagi, n tan Adama xa Di fama n Baba xa nɔɔɔe kui temui naxe n nun maleke seniye xie, n fan yaagima ne na kanyi xa fe ra.»

9 Isa man naxa a masen e be, «N xa nɔɔɔdi fala wo be, mixi ndee tixi wo ya ma be, naxee mu faxama fo e Ala xa mangeya niini to fa ra senbe kui.»

Isa nɔɔɔfe

(*Matiyu 17:1-13, Luki 9:28-36*)

²Xi senni dangi xanbi, Isa naxa Piyeri, Yaki, nun Yaya xanin e doro ma geya itexi nde fari. Menni Isa naxa masara, a nɔɔɔ e ya xɔri. ³A xa sosee naxa fiixe a mɔɔli nde ra naxan mu toma duniya ma. ⁴Annabi Eliya nun Annabi Munsa naxa mini fɔxirabiree ya xɔri, e naxa e to naa e nun Isa wɔyenge.

⁵Piyeri naxa a fala Isa be, «Karamɔɔɔ, fe fanyi na a ra muxu to na be yi ki. Muxu xa lingira saxon yaylan, keren i gbe, keren Annabi Munsa gbe, keren

Annabi Eliya gbe.» ⁶Piyeri na fala ne a to mu nu sese kolon a naxan falama, barima a tan nun a booree nu bara gaaxu ki fanyi ra. ⁷Na xanbi, nuxui naxa goro e xun ma, xui nde naxa mini nuxui kui, a a masen, «N ma Di maxanuxi nan yi ki. Wo wo tuli mati a ra.» ⁸Na ikɔɔɔxi ra, Isa fɔxirabiree to e ya rage, e mu mixi yo to e yire fo Isa.

⁹E to nu na gorofe geya fari, Isa naxa a matintin e ra, e fe naxan toxi e ya ra, e naxa a fala mixi yo be, han beemanun Adama xa Di xa keli faxe ma. ¹⁰E naxa na ragata e xaxili ma, e nu e bore maxɔrin, «A to a fala a a kelima faxe ma, na munse masenxi?»

¹¹E naxa Isa maxɔrin, «Munfe ra seriye karamɔɔɔe a falama a fo Annabi Eliya nan singe xa fa?» ¹²A naxa a masen e be, «Nɔɔɔdi na a ra. Annabi Eliya nan singe fama yati, a fe birin yaylan. A man sebexi munfe ra, a fo Adama xa Di xa tɔɔɔe gbegebe sɔɔɔ, mixie a mabere? ¹³Kɔɔɔ n xa a fala wo be, Annabi Eliya pan bara fa, kɔɔɔ e bara e waxɔnfe birin niya a ra, alɔ a xa fe sebexi ki naxe.»

Isa pinne kerife dimɔdi fɔɔɔ ra

(*Matiyu 17:14-23, Luki 9:37-45*)

¹⁴Na xanbi, e naxa sa fɔxirabire booree li, e nun seriye karamɔɔɔe nu na xɔɔɔɔɔfe e xa wɔyenyie kui, pama gbegebe fan nu na e rabilinyi. ¹⁵Nama fefe Isa to, e naxa kaaba, e e gi, e xa sa a xeebu. ¹⁶Isa naxa e maxɔrin, «Wo nun yee na wɔyenge yi mɔɔli ra munfe ma?» ¹⁷Xeme nde naxa a yaabi pama tagi, «Karamɔɔɔ, n faxi n ma di xeme nan na i xɔn, barima pinne na a fɔɔɔ ra naxan bara a de bobo. ¹⁸A na keli a ra dede, a a rabirama ne boxi, a de xunfe nu fa mini, a nu a pinyi raxin, a fate birin xɔɔɔɔ a ra. N bara i fɔxirabiree mayandi e xa yi pinne keri a fɔɔɔ ra, kɔɔɔ e mu nɔ.»

¹⁹Isa naxa e yaabi, «Wo tan danxaniyatate bɔnsɔe, n xa lu wo seeti ma han

mun temui? N xa ti wo bun ma han mun ɔxɔɛ? Wo fa na di ra n xɔn.»²⁰ E naxa fa a ra a xɔn. Ninne to Isa to, a naxa di rabira keren na, a nu fa a mapindigilin bɔxi, a de xunfe nu mini.²¹ Isa naxa a baba maxɔrin, «Yi rabama a ra kabi mun temui?» A naxa a yaabi, «Kabi a dimedi temui.»²² Sanmaya wuyaxi yi pinne a rabirama te xɔra, xa na mu ye, alako a xa a faha. Kɔnɔ xa i nɔma fe nde ra, muxu mali. Kinikini muxu ma!»²³ Isa naxa a masen a be, «I naxe, xa n nɔma. Fefe mu na naxan mu nɔma rabade mixi be xa danxaniya na a be.»²⁴ Di baba fan naxa a xui ite keren na Isa mayandife ra, «Danxaniya na n be, kɔnɔ n mali n ma danxaniyatareɲa xa fe ra!»

²⁵ Isa to ɲama to, e fafe e gi ra, a naxa wɔyɛn pinne ra, «I tan pinne naxan bara yi di de bobo, i a tuli xɔri, n bara i yaamari, gbilen a fɔxɔ ra, i man naxa a tɔɔɔ sɔnɔn!»²⁶ Ninne naxa sɔnɔxɔ, a di raketun a ra a ɲaaxi ra, a fa gbilen a fɔxɔ ra. Di naxa lu alɔ a faxaxi nɛ. Mixi gbegbe naxa a fala, «A bara faha.»²⁷ Kɔnɔ Isa naxa a suxu a belexe ma, a a rakeli, di fan naxa ti.

²⁸ Isa to so banxi, a fɔxirabiree naxa a maxɔrin e doro ma, «Munfe ra muxu tan mu nɔ na pinne keride?»²⁹ Isa naxa a masen e be, «Yi pinne mɔɔli tan kerima mixi fɔxɔ ra Ala maxandi nan tun na.»

Isa a xa faxe nun marakeli xa fe masenfe sanmaya firin nde

(Matiyu 17:22-23, Luki 9:43-46)

³⁰ E naxa keli menni, e Galile bɔxi igiri. Isa mu nu wama mixie xa a yire kolon,³¹ barima a nu na a fɔxirabiree xaranfe nɛ. A naxa a masen e be, «Adama xa Di sama nɛ mixie belexe, e a faha. A xa faxe xi saxan dangi xanbi, a man kelima nɛ faxe ma.»³² Kɔnɔ a fɔxirabiree mu a xa wɔyɛnyi fahaamu, e man mu suusa a maxɔrinde.

Mixi naxan tide gbo

(Matiyu 18:1-5, Luki 9:46-48)

³³ E naxa so Kaperenam. E man to so banxi kui, Isa naxa e maxɔrin, «Wo nu na wɔyɛnyi mundun kira xɔn?»³⁴ Kɔnɔ e mu sese fala, barima e to nu wɔyɛnma e bore be kira xɔn, e nu wama a kolonfe nɛ naxan tide gbo e ya ma.³⁵ Na kui, Isa to a magoro, a naxa yi mixi fu nun firin xili, a a masen e be, «Xa mixi yo wa findife yarerati ra, fo na kanyi xa findi birin xa xanbirati ra, a findi birin hayi fanma ra.»

³⁶ Isa naxa dimedi nde tongo, a a ti e tagi. A naxa dimedi dɔxɔ a san ma, a fa a masen a fɔxirabiree be,³⁷ «Mixi yo naxan yi dimedi mɔɔli rasenema n xili ra, na kanyi bara n tan yete yati rasene. Mixi yo n nasene, na kanyi mu n tan gbansan xa rasenexi. A bara n xɛema fan nasene.»

Findife Isa fɔxirabire ra

(Luki 9:49-50)

³⁸ Yaya naxa a fala a be, «Karamɔxɔ, muxu bara xeme nde to a pinne kerima mixi fɔxɔ ra i xili saabui ra. Muxu bara kata a xa ba na ma, barima a mu biraxi won fɔxɔ ra.»³⁹ Isa naxa a masen, «Wo naxa a ratɔn, barima mixi yo kaabanako raba n xili saabui ra, na kanyi mu nɔma fe ɲaaxi falade n ma fe ra mafuren.»⁴⁰ Na kui, mixi naxan mu a ikelixa won xili ma, a kanyi na won be nɛ.⁴¹ Mixi yo wo ki ye n xili ra wo to biraxi Ala xa Mixi Sugandixi fɔxɔ ra, n xa nɔndi fala wo be, na kanyi mu ganma a baraa yi ra muku.»

Maratantanyi saabui

(Matiyu 18:6-9, Luki 17:1-2)

⁴² «Mixi yo yi mixi xuri keren natan-tan, naxan danxaniyaxi n ma, a fisa na kanyi be geme binye xa xiri a kɔnyi ra, a rasin baa ma.»⁴³⁻⁴⁴ Xa i belexe findi i ratantanse ra, a bolon. I sofe ariyanna i belexe keren bolonxi, na fisa i be dine i belexe firin luxi na, i fa siga yahan-

nama, te mu xubenma dennaxe. ⁴⁵⁻⁴⁶ Xa i sanyi findi i ratantanse ra, a bolon. I sofe ariyanna i sanyi keren bolonxi, na fisa i be dine i sanyi firin luxi na, i fa woli yahannama. ⁴⁷ Xa i ya findi i ratantanse ra, a ba na. I sofe ariyanna i ya keren kanaxi, na fisa i be dine i ya firin luxi na, i fa woli yahannama, ⁴⁸ kuli mu faxama dennaxe, te fan mu xubenma.»

(Matiyu 5:13, Luki 14:34-35)

⁴⁹ «Te sama ne mixi birin ma, alɔ fɔxe sama donse ma ki naxe. ⁵⁰ Fɔxe findixi fe fanyi nan na, kɔnɔ xa fɔxe mexemexenyi bara ba, a fa mexemexenma di? Fɔxe xa lu wo i, wo xa lu bɔpɛsa kui wo bore tagi.»

Futi nun fatanyi

(Matiyu 19:1-9, Luki 16:18)

10 Isa naxa keli menni, a siga Yuda-ya bɔxi a nun Yuruden naakiri ma. Nama gbegebe man naxa e malan a yire, a fan naxa e kawandi fɔlɔ, alɔ a nu darixi a ra ki naxe.

² Farisenie naxa fa Isa yire alako e xa gantanyi te a be. E naxa a maxɔrin, «A daxa xeme xa mɛɛ a xa gine ra?» ³ Isa naxa e yaabi, «Annabi Munsu wo yamari munse ra?» ⁴ E fan naxa a yaabi, «Annabi Munsu a fala ne, a xa xeme wa mɛɛfe a xa gine ra, a xa fatan keedi nan nafala, a fa mɛɛ gine ra.»

⁵ Isa naxa a masen e be, «Annabi Munsu yi yaamari sebexi ne wo be wo xaxili to xɔrɔxɔ. ⁶ Kɔnɔ dunjpa fɔlɔ fɔle ra, Ala naxa xeme nun gine daa. ⁷ «Na kui, xeme kelima a baba nun a nga xun ma, a a xa gine xa futi xiri, ⁸ e firin findi keren na.» Na nan a toxi, mixi firin xa mu e ra sɔnɔn, e firin bara findi keren na. ⁹ Ala bara naxee xiri e boore ra, adama naxa e rafatan.»

¹⁰ E to so banxi, Isa fɔxirabiree man naxa a maxɔrin na masenyi ma. ¹¹ Isa naxa a masen e be, «Mixi yo mɛɛ a xa

gine ra, a sa gbete dɔxɔ, a kanyi bara yene raba. ¹² Xa gine fan mɛɛ a xa xeme ra, a sa dɔxɔ xeme gbete xɔn, a fan bara yene raba.»

Isa nun dimedie

(Matiyu 19:13-15, Luki 18:15-17)

¹³ Mixie nu fafe dimedie ra Isa xɔn, alako a xa a belexe sa e ma, kɔnɔ a fɔxirabiree naxa wɔyɛn na mixie ma. ¹⁴ Isa to na fe to, a naxa xɔnɔ, a fa a masen a fɔxirabiree be, «Wo a lu dimedie xa fa n yire. Wo naxa tɔnyi dɔxɔ e ma, barima naxee maniyaxi e ra, nee nan soma Ala xa mangeya niini bun ma. ¹⁵ N xa nɔndi fala wo be, mixi naxan mu tinma Ala xa mangeya niini ra alɔ dimedi, na kanyi mu soma Ala xa mangeya niini bun ma feo!» ¹⁶ A naxa dimedie dɔxɔ a san ma, a a belexe sa e ma, a duba e be.

Segetala bannaxi

(Matiyu 19:16-30, Luki 18:18-30)

¹⁷ Isa to nu bara kira suxu, xeme nde naxa fa a gi ra a fɔxɔ ra, a a xinbi sin a bun ma. A naxa Isa maxɔrin, «Karamɔxɔ fanyi, a lan n xa munse raba alako n xa abadan kisi sɔtɔ ke ra?» ¹⁸ Isa naxa a masen a be, «Munfe ra i n xilima karamɔxɔ fanyi? Mixi yo mu fan. Ala keren peti nan fan. ¹⁹ I seriye kolon: «I naxa faxe ti. I naxa yene raba. I naxa mupe ti. I naxa mixi tɔɔpege. I naxa fu mixi ma. I baba nun i nga binya.»

²⁰ Xeme naxa Isa yaabi, «Karamɔxɔ, n bara na birin nabatu kafi n dimedi temui.» ²¹ Isa naxa xeme mato, a naxa a xanu. A naxa a masen a be, «Fe keren nan fa luxi i be. Siga, se naxan birin na i yi ra, i sa a mati, i a kɔbiri fi setaree ma. Na kui, i fama bannaya sɔtɔde ariyanna. I na na raba, fa, i bira n fɔxɔ ra.» ²² Xeme to na wɔyɛnyi me, a naxa siga sunnunyi kui, barima harige gbegebe nu na a yi ra.

²³ Isa naxa a ya rage a rabilinyi, a fa a masen a fɔxirabiree be, «Sofe Ala xa mangeya niini bun ma, a xɔɔxɔ naafuli kanyie be ki fanyi!» ²⁴ A fɔxirabiree naxa kaaba a xa wɔyenyi ma, kɔɔɔ Isa man naxa a masen e be, «N ma die, sofe Ala xa mangeya niini bun ma, a xɔɔxɔ ki fanyi!» ²⁵ Nɔxɔmɛ so nɔxun senbe yale ra, dine bannamixi sofe ra Ala xa mangeya niini bun ma.» ²⁶ Isa fɔxirabiree de naxa ixara ki fanyi ra, e nu e bore maxɔrin, «Nde fa nɔma kisode fa?» ²⁷ Isa naxa e mato, a fa a masen e be, «Adama mu nɔma a yete rakisode, kɔɔɔ Ala tan nɔma fe birin na.»

²⁸ Piyeri naxa wɔyɛn fɔɔ Isa be, «A mato, muxu bara keli se birin xun ma, muxu bira i fɔxɔ ra.» ²⁹ Isa naxa a masen, «N xa nɔndi fala wo be, mixi yo naxan na keli a xa se nde xun ma n tan nun n ma xibaaru fanyi xa fe ra, a findi banxi ra ba, xunyae ba, taarae ba, baba ba, nga ba, die ba, bɔxie ba, ³⁰ na kanyi fama na birin nɔxɔe keme keme nan sɔɔɔde. Fɔxɔe yo, xunyae yo, taarae yo, babae yo, ngae yo, bɔxie yo, a e sɔɔma yi dunjɔna ma a nun naxankate ra, a man fa abadan kisi sɔɔ aligiyama. ³¹ Yarerati wuyaxi fama findide xanbiratie ra, xanbiratie fan findi yareratie ra.»

Isa a xa faxe nun marakeli xa fe masenfe sanmaya saxan nde

(Matiyu 20:17-19, Luki 18:31-34)

³² Isa nun a fɔxirabiree naxa kira suxu tefe Darisalamu, Isa tixi e ya ra. A fɔxirabiree nu kɔntɔfilixi, naxee fan nu biraxi e fɔxɔ ra, nee fan nu gaaxuxi. Isa man naxa a fɔxirabiree fu nun firin xun lan, a so fe tagi rabafe e be naxan fama a tan lide. ³³ A naxa a masen, «Wo a mato, won na tefe Darisalamu ne yi ki. Adama xa Di sama ne serexedube kuntigie, nun seriye karamɔxɔe belexe, e a makiiti faxe kiiti ra, e a so kaafirie yi ra. ³⁴ E a mayelema ne, e deye bɔxun a ma, e a bɔnbɔ sebere ra, e man fa a faxa. Kɔɔɔ

a xa faxe xi saxan dangi xanbi, a man kelima ne faxe ma.»

Sebede xa die xa maxɔrinyi

(Matiyu 20:20-28, Luki 22:24-47)

³⁵ Na xanbi, Sebede xa die, Yaki nun Yaya, e naxa e maso Isa ra, e a fala a be, «Karamɔxɔ, muxu wama a xɔn ma ne, muxu na fe naxan yo maxɔrin i ma, i xa na raba muxu be.» ³⁶ Isa naxa e maxɔrin, «Wo wama n xa munse raba wo be?» ³⁷ E naxa a yaabi, «Tin muxu be, keren xa dɔxɔ i yirefanyi ma, boore fan xa dɔxɔ i kɔɔla ma i xa nɔre kui.» ³⁸ Isa naxa a masen e be, «Wo mu a kolon wo fe naxan maxɔrinfe. Wo nɔma tinde tɔɔre ra, alɔ n tan tinma a ra ki naxe? Wo nɔma tide tɔɔre ya i naxan fafe n lide?» ³⁹ E naxa a yaabi, «Muxu nɔma.» Isa fan naxa a fala e be, «Wo fan yati fama naxankate sɔɔɔde alɔ n tan. Wo fan fama tide n ma tɔɔre bun ma naxan fafe n lide. ⁴⁰ Kɔɔɔ dɔxɔfe n yirefanyi nun n kɔɔla ma, na mu fan tanma n tan xa ra. Na na mixie nan be, a ragataxi naxee be.»

⁴¹ Fɔxirabiree fu dɔnxɔe to na fe me, e bɔne naxa te fɔɔ Yaki nun Yaya ma. ⁴² Isa naxa e xili a yire, a a masen e be, «Wo a kolon, naxee kolonxi naman mangee ra, e mixie yamarima a xɔɔxɔe ra, e e senbe raminima e ma alako e xa mangeya xa kolon. ⁴³ Kɔɔɔ a naxa lu na ki wo tan tagi. Mixi naxan wama a tide xa gbo wo ya ma, a xa findi wo malima nan na. ⁴⁴ Mixi naxan wama findife wo xa yarerati ra, a kanyi xa findi birin xa konyi nan na. ⁴⁵ Hali Adama xa Di a faxi na nan ma. A mu faxi xe mixie xa wali a tan be. A faxi ne alako a tan nan xa wali mixie be, a xa mixi gbegebe xunsara a xa faxe saabui ra.»

Isa Yeriko dɔnxui rayalanfe

(Matiyu 20:29-34, Luki 18:35-43)

⁴⁶ E naxa so Yeriko. Isa nun a fɔxirabiree man to nu kelife naa, e nun

jama gbege, Timeyo xa di xeme Baritimeyo nu dɔxɔxi kira de ra kule matide. Dɔnxui nan nu a ra. ⁴⁷A to a me a Isa Nasaretika nan nun dangife naa, a naxa so a xilife a xui itexi ra, «Isa, Dawuda xa Di, kinikini n ma.» ⁴⁸Nama naxa wɔyen dɔnxui ma a a xa a sabari, kɔnɔ a jan naxa a xui ite dangi a singe ra, a nu xili ti, «Dawuda xa Di, kinikini n ma.» ⁴⁹Isa naxa ti, a a fala, «Wo a xili.» E naxa dɔnxui xili, e a fala a be, «Limaniya! Keli, Isa na i xilife!» ⁵⁰Dɔnxui naxa a xa donma binye wɔle keren na, a keli, a tungan, a siga Isa yire. ⁵¹Isa naxa a maxɔrin, «I wama n xa munse raba i be?» Dɔnxui naxa a yaabi, «Karamɔxɔ, n wama ne n ya xa se to.» ⁵²Isa naxa a masen a be, «Siga, i xa danxaniya bara i rakisi.» A ya naxa se to keren na, a fa bira Isa fɔxɔ ra kira xɔn.

Isa sofe Darisalamu

(*Matiyu 21:1-11, Luki 19:28-44, Yaya 12:12-16*)

11 E to makɔre Darisalamu ra, e na Betifage nun Betani yire li, Oliwi geya mabiri, Isa naxa a fɔxirabire mixi firin xee, ²a a fala e be, «Wo xa so taa kui naxan na yare. Wo nefɛ so naa, wo sofale lanma lima a xirixi na, mixi singe mu nu dɔxɔ naxan fari. Wo xa a fulun, wo fa a ra n xɔn ma. ³Xa mixi nde fa sa wo maxɔrin, «Wo a fulunfe munfe ra,» wo xa a yaabi, «Marigi nan hayi na a ma. A a ragbilenma ya.»

⁴E to siga, e naxa a li sofale lanma xirixi naade nde seeti ma kira de ra. E to a fulun, ⁵mixi naxee nu tixi naa, e naxa e maxɔrin, «Wo munse rabafe, wo to yi sofale lanma fulunxi?» ⁶E naxa e yaabi alb Isa a masen e be ki naxe. Nee fan naxa e lu e xa siga. ⁷E to fa sofale lanma ra Isa xɔn, e naxa e xa donmae sa a fari, Isa fa a magoro a ma.

⁸Mixi gbege naxa e xa donmae itala kira xɔn ma, ndee fan naxa fense sege,

e nee fan sa kira xɔn ma Isa binyafe ra. ⁹Nama naxee nu jerefe Isa ya ra, a nun naxee nu jerefe a xanbi ra, e birin nu e xui itefe, e a fala,

«Tantui na won Nakisima be!

Baraka na a be naxan fafe Marigi xili ra!

¹⁰Baraka na won Baba Dawuda xa mangeya be naxan na fafe!

Tantui na won Nakisima be naxan na kooore ma!»

¹¹Isa to so Darisalamu, a naxa siga hɔrɔmɔbanxi kui. A to ge naa rabilinyi birin matode, e nun a fɔxirabire mixi fu nun firinyie naxa siga Betani, barima kɔe nu bara so.

Isa xɔre bili dankafe

(*Matiyu 21:18-22*)

¹²Na kuye iba, e to nu kelife Betani, kaame naxa Isa suxu. ¹³A to xɔre bili nde to, a ndedi makuyaxi e ra, a burexe na a kɔn na, a naxa sa na mato, xa a nɔma a bogi nde masɔtode. Kɔnɔ a to makɔre xɔre bili ra, a mu sese li a kɔn na fo a burexe, barima xɔre bogi temui mu nu a lixi. ¹⁴Isa naxa a fala xɔre bili be, «Mixi yo naxa i tan bogi don sɔnɔn!» A fɔxirabiree fan naxa a xui me.

Isa sarematie kerife hɔrɔmɔbanxi kui

(*Matiyu 21:12-17, Luki 19:45-48, Yaya 2:13-16*)

¹⁵E to siga Darisalamu, Isa naxa so hɔrɔmɔbanxi kui, a sarematie nun sare-soe kerɛ fɔlɔ, naxee nu na naa. A naxa kɔbiri masaree xa teebilie nun ganbe matie xa dɔxɔsee rabira. ¹⁶A man mu tin mixi yo xa dangi hɔrɔmɔbanxi sansanyi kui, e na findi e xa kote maxanin kira ra. ¹⁷A naxa e kawandi, a a masen, «A mu sebexi xe, «N ma banxi xili falama ne, si birin ma salide banxi?» Kɔnɔ wo tan bara a findi muɔetie dɔxɔde ra.» ¹⁸Serexedube kuntigie nun seriye karamɔxɔe to yi fe me, e naxa feere fen fɔlɔ e nɔma Isa faxade ki naxe. E nu gaaxuxi a ya ra,

barima a nu jama birin de ixarama a xa kawandi ra. ¹⁹ Nunmare to so, Isa nun a foxirabiree man naxa keli taa kui.

Xõre bili xare nun Ala maxandife

(*Matiyu 21:20-22*)

²⁰ Na kuye iba, e to nu dangife, a foxirabiree naxa xõre bili to a bara xara han a sanke. ²¹ Piyeri to ratu, a naxa a fala Isa be, «Karamõx, a mato, i xõre bili naxan danka, a bara xara gben.»

²² Isa naxa a masen e be, «Wo xa danxaniya Ala ma. ²³ N xa nõndi fala wo be, xa wo a fala yi geya be, «Keli be, i sa sin baa ma,» xa na kanyi mu siike a bõje ma, a la a ra, a naxan falaxi a rabama ne, na fe rabama ne na kanyi be. ²⁴ Na nan a ra, n xa a fala wo be, wo na Ala maxandi fefe ra, xa wo la a ra a wo bara a sõtõ, wo a sõtõma ne. ²⁵⁻²⁶ Wo na ti Ala maxandide temui naxe, xa fe nde na wo nun mixi nde tagi, wo xa dije a ma, alako wo Baba naxan na ariyanna, a fan xa dije wo xa yunubie ma.»

Isa walima nde xa yaamari ma?

(*Matiyu 21:23-27, Luki 20:1-8*)

²⁷ E man naxa so Darisalamu. Isa to nu a jerefe hõrõmõbanxi kui, serexedube kuntigie, seriye karamõxõe, nun Yuwifie xa forie naxa fa a yire, ²⁸ e a maxõrin, «I yi fee rabama nde xa yaamari ma? Nde yi senbe fixi i ma, i xa yi fee raba?» ²⁹ Isa naxa e yaabi, «N fan xa wo maxõrin fe keren ma. Xa wo n yaabi, n a falama ne wo be n yi fee rabama naxan ma yaamari ma. ³⁰ Yaya to nu mixie xunxama ye xõra, Ala nan a xeexi ba, ka adama? Wo n yaabi.»

³¹ Na kui e naxa so wõyenfe e bore tagi, «Xa won na a yaabi, won naxe, «Ala,» a a falama ne won be, «Munfe ra wo mu fa la a ra?» ³² Kõnõ won na a yaabi, «Adama,» na fan findima fe nan na won be.» E nu gaaxuxi jama nan ya ra, barima birin Yaya mapõxunxi namijõnme yati nan

na. ³³ Na kui, e naxa Isa yaabi, «Muxu mu a kolon.» Isa fan naxa a masen e be, «N fan mu a falama wo be n yi fee rabama naxan ma yaamari ma.»

Bõxi rawali jaaxie xa taali

(*Matiyu 21:33-46, Luki 20:9-19*)

12 Isa man naxa so taali wõyenyie falafe e be, a a masen, «Xeme nde naxa weni bilie si. A naxa tete rabilin bõxi ra, a baye ti, a yili ge weni bogi bunduma dennaxe. Na xanbi, a naxa na heri bõxi rawalie ma, a fa biyaasi.»

² «Weni bogi ba temui to a li, bõxi kanyi naxa konyi nde xee bõxi rawalie xõn ma, e xa weni bogi nde so a yi ra. ³ Kõnõ, bõxi rawalie naxa na konyi suxu, e a bõnbõ, e a ragbilen a belexe igeli ra.»

⁴ «Bõxi kanyi man naxa konyi gbete xee e xõn ma. E naxa na fan bõnbõ a xunyi ma, e a konbi a mayaagixi ra. ⁵ Bõxi kanyi man to mixi gbete xee, e naxa na tan faxa. Bõxi kanyi mixi wuyaxi gbete xee ne e xõn ma na ki. E naxa ndee bõnbõ, e ndee faxa.»

⁶ «Bõxi kanyi xa di xanuxi kerenyi nan nu fa luxi. A dõnxõe ra, a naxa na xee e xõn ma, barima a nu bara a fala, «E n ma di tan binyama ne.» ⁷ Kõnõ yi bõxi rawalie naxa a fala e bore be, «Yi nan na ke tongoma ra, wo fa, won xa a faxa alako ke xa findi won gbe ra.» ⁸ E naxa a suxu, e a faxa, e fa a woli tete xanbi ra.»

⁹ «Na kui, bõxi kanyi munse rabama fa? A sigama ne naa, a bõxi rawalie faxa, a a xa bõxi so mixi gbete yi. ¹⁰ Wo mu nu yi masenyi xaran Kitaabui kui?

«Banxitie mee geme naxan na, a bara findi tuxui geme hagige ra.

¹¹ Marigi fõxi nan a ra.

Fe makaabaxi nan ya won be.»

¹² A nu wõyenfe naxee be, e naxa a kolon a Isa yi taali wõyenyi masenxi e tan nan be. E nu katafe e xa a suxu, kõnõ e nu gaaxuxi jama nan ya ra. Na kui, e naxa keli a xun, e siga.

Gantanyi tefe Isa be duuti xa fe ra

(*Matiyu 22:15-22, Luki 20:20-26*)

¹³E naxa Fariseni nun Herode fɔxirabire ndee xee Isa xɔn alako e xa gantanyi te a be, e xa a masɔtɔ wɔyenyi kui. ¹⁴E to siga a yire, e naxa a fala a be, «Karamɔɔ, muxu a kolon nɔndi fale nan i ra. I mu gaaxuma mixi yo xɔn, barima i mu mixi rafisama e booree be. I mixie xaranma Ala xa kira nan na a nɔndi ki ma. A lanma ka a mu lanma muxu xa duuti fi Rɔma mange ma? Muxu xa a fi, ka muxu naxa a fi?»

¹⁵Isa to e xa filankafuiɲa kolon, a naxa e yaabi, «Wo katafe n masɔtɔde munfe ra? Wo fa gbeti kɔbiri kole keren na n xɔn ma, n xa a mato.» ¹⁶E to fa keren na, a naxa e maxɔrin, «Nde xili nun misaali na yi kɔbiri kole ma yi ki?» E naxa a yaabi, «Rɔma Mange gbe.» ¹⁷Isa naxa a fala e be, «Wo mange gbe ragbilen mange ma, wo Ala fan gbe ragbilen Ala ma.» E fan naxa kaaba Isa xa fe ma.

Sadusenie Isa maxɔrinfe faxamixie xa marakeli ma

(*Matiyu 22:23-33, Luki 20:27-40*)

¹⁸Sadusenie, naxee a falama a faxamixie mu kelima faxe ma, e naxa fa yi maxɔrinyi ra Isa xɔn ma, ¹⁹«Karamɔɔ, Annabi Munsa yi nan seɓe muxu be Kitaabui kui, «Xa xeme nde taara faxa, a naxa a xa gine lu a mu di yo bari, a na xunya nan na gine dɔxɔma, alako a xa bɔnsɔe fi a taara ma.» ²⁰Na kui, xeme nde naxa di xeme solofere sɔtɔ. A xa di singe naxa gine dɔxɔ, a faxa, a mu bɔnsɔe yo lu. ²¹A xanbiratoe naxa na kaape gine tongo, kɔnɔ a fan naxa faxa, a mu bɔnsɔe yo lu. Na nan man naba na fan xanbiratoe ra. ²²Yi mixi solofere birin, e sese mu bɔnsɔe lu. A dɔnxɔe ra, gine fan naxa faxa. ²³Na kui, marakeli lɔxɔe, na gine to dɔxɔxi yi mixi solofere birin xɔn ma, a sa findima nde gbe ra?»

²⁴Isa naxa a masen e be, «Wo mu Ala xa Kitaabui kolon, wo mu Ala senbe fan kolon. Wo xa tantanyi kelide xa mu na ki? ²⁵Mixie na keli faxe ma marakeli lɔxɔe, xeme mu gine dɔxɔma, gine fan mu dɔxɔma xeme xɔn. E luma ne alɔ malekee na ariyanna ki naxe. ²⁶A falafe tan, a faxamixie mu kelima faxe ma, wo mu nu Annabi Munsa xa Kitaabui xaran, wuri bili xa fe falaxi dennaxe? Ala a masen ne a be, «N tan nan na Marigi Alatala ra, Ibrahima, Isiyaga, nun Yaxuba naxan batuma.» ²⁷Faxamixie xa mu Ala batuma, fo naxee baloxi. Na tan findixi wo be tantanyi nan na.»

Yaamari naxan tide gbo a birin be

(*Matiyu 22:34-40, Luki 10:25-37*)

²⁸Seriye karamɔɔɔ nde naxa a maso e ra, a a tuli mati e xa wɔyenyi ra. A to a to a Isa bara yaabi fanyi fi, a naxa a maxɔrin, «Seriye mundun tide gbo seriye birin ya ma?» ²⁹Isa naxa a yaabi, «A singe nan yi ki, «Isirayila, i tuli mati, won Marigi Ala, Marigi keren peti na a ra. ³⁰I xa i Marigi Ala xanu i bɔɲe birin na, i nii birin na, i xaxili birin na, a nun i senbe birin na.» ³¹A firin nde nan yi ki, «I xa i ngaxakerenyi xanu alɔ i i yete xanuxi ki naxe.» Seriye gbete yo mu na naxan dangi nee ra.»

³²Seriye karamɔɔɔ naxa a fala Isa be, «I nɔndi, karamɔɔɔ. I bara nɔndi masen a Ala keren peti nan a ra, a boore mu na, fo a keren. ³³Mixi xa a xanu a bɔɲe birin na, a xaxili birin na, a nun a senbe birin na. Mixi man xa a ngaxakerenyi xanu alɔ a a yete xanuxi ki naxe. Nee rabatufe dangi serexe gan daaxi nun serexe birin na.» ³⁴Isa to a to, a a bara xaxili-maya yaabi fi, a naxa a masen a be, «A gbe mu luxi i xa so Ala xa mangeya niini bun ma.» Na xanbi, mixi yo mu suusa Isa maxɔrinde sɔnɔn.

Dawuda nun Ala xa Mixi Sugandixi

(Matiyu 22:41-46, Luki 20:41-44)

³⁵Isa naxa kawandi ti fɔlɔ hɔrɔmɔbanxi kui. «Munfe ra seriye karamɔxɔe a falama, a Ala xa Mixi Sugandixi findixi Dawuda xa di nan na? ³⁶Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, Dawuda yete a masen nɛ, «Marigi bara a masen n Marigi bɛ, “I magoro n yirefanyi ma, han beemanun n xa i yaxuie ragoro i sanyi bun.”»

³⁷«Dawuda yete yati a falama a bɛ, «N Marigi. Dawuda fa nɔma findide a baba ra di?»

Nama gbegbe nu e tuli matima a ra, a xa kawandi nu rafan e ma.

Diinela kobie

(Matiyu 23:1-39, Luki 11:37-52, 20:45-47)

³⁸Isa naxa a masen e bɛ a xa kawandi kui, «Wo wo yete ratanga seriye karamɔxɔe ma. A rafan e ma e xa e mapɛrɛ guba xungbe ragoroxi e ma, mixie xa nu e xɛebu taa kui binye xɛebuie ra. ³⁹E wama dɔxɔfe salide safe singee, e man xa binye sɔtɔ xulunyi. ⁴⁰E kaape ginee harige mupama. E salima a xɔnkuye ra, alako mixie xa e to. Gbaloe naxan nagataxi e bɛ, a gbo ki fanyi.»

Kaape gine xa hadiya

(Luki 21:1-4)

⁴¹Isa naxa dɔxɔ salide kui, a ya rafindixi kɔbiri kankira ma, a nu mixie mato e kɔbiri sama a kui ki naxe. Bannamixi wuyaxi nu kɔbiri gbegbe safe. ⁴²Kaape gine misikiine fan to fa, a tan naxa kɔbiri kole firin sa naxee yusi mu gbo. ⁴³Na kui, Isa naxa a fɔxirabiree xili, a a masen e bɛ, «N xa nɔndi fala wo bɛ, yi kaape gine misikiine xa kɔbiri saxi gbo dangi birin gbe ra naxee bara kɔbiri sa kankira kui. ⁴⁴E tan xa hadiya kelixi e xa naafuli

nan kui, kɔnɔ yi kaape gine tan xa hadiya kelixi a xa baloe nan kui.»

Hɔrɔmɔbanxi xa misaali

(Matiyu 24:1-2, Luki 21:5-6)

13Isa to mini hɔrɔmɔbanxi, a fɔxirabiree keren naxa a fala a bɛ, «Karamɔxɔ, yi banxie mato, e tixi gɛme xungbe naxee ra, e ti ki man tofanxi ki naxe!» ²Isa naxa a yaabi, «I yi banxi belebelee toxi? Yi gɛme keren mu luma a boore fari be, a birin nabirama nɛ.»

Maratantanyi, tɔɔrɛ, nun paxankate

(Matiyu 24:3-14, Luki 21:7-19)

³Isa to nu magoroxi Oliwi geya fari, a ya rafindixi hɔrɔmɔbanxi ma, Piyeri, Yaki, Yaya, nun Andire naxa a maxɔrin e doro ma, ⁴«Na fe sa rabama mun temui? A man sa kolonma tɔnxuma mundun ma a a fafe rabade?»

⁵Isa naxa so wɔyɛnfe e bɛ, «Wo wo mɛeni. ⁶Mixi wuyaxi fama n tan xili falade e yete xun ma a falafe ra, «N tan nan na Ala xa Mixi Sugandixi ra!» Na kui, e fama mixi gbegbe ratantande. ⁷Wo na gere fe mɛ, wo na gere nde xili mɛ, wo naxa kɔntɔfili, barima fo na fe mɔɔlie xa raba. Na xa mu findima dunɔna rapɔnyi ra sinden. ⁸Sie kelima nɛ e boore xili ma, pamanɛe e boore gere. Bɔxi fama nɛ serɛnde yire wuyaxi, kaame fan sin bɔxi ma. Na birin findima mantɔɔrɔli fɔle nan na.»

⁹«Wo xa mɛeni wo yete ma, barima e wo soma nɛ kiitisae yi ra, e wo bɔnbɔ salide banxie kui. Wo tima nɛ gominae nun manglee ya i n tan ma fe ra, wo findima nɛ n ma seedee ra e tan bɛ. ¹⁰Fo xibaaru fanyi xa kawandi si birin bɛ sinden. ¹¹E na wo xanin wo makiitide temui naxe, wo naxa kɔntɔfili wo xa masenyi xa fe ra beenun wo xa a ti. Ala na wɔyenyi naxan yo fi wo ma na waxati ma, wo xa na nan fala, barima wo tan xa

mu wøyenma, Ala Xaxili Seniyenxi nan fama wøyende.»

¹² «Mixi fama a ngaxakerenyi yanfade, a a sa mixie belexe, e xa a faxa. Babe fan na mooli niyama a xa di ra, die fan kelima ne e barimae xili ma, e xa e faxa. ¹³ Mixi birin fama wo xonde n tan ma fe ra, kono naxan na a tunnabexi han a raponyi, na kanyi kisima ne.»

Se haramuxi jaaxi

(Matiyu 24:15-28, Luki 21:20-24)

¹⁴ «Wo tan naxee na yi xaranfe, wo wo tuli mati de! Wo na se haramuxi jaaxi to kasare na naxan xanbi ra, a tixi yire a mu lan a xa ti dennaxe, wo tan naxee na Yudaya na temui, wo xa wo gi geyae fari. ¹⁵ Naxan na tande, a naxa so sese tongode a xa banxi kui. ¹⁶ Naxan na xe ma, a naxa gbilen a xa xinbeli donma tongode. ¹⁷ Na waxati findima gbaloe nan na furuginnee nun dingee be! ¹⁸ Wo Ala maxandi na naxa wo li jeme temui! ¹⁹ Barima toore a lima na waxati ma, naxan maniyee singe mu nu to kabi Ala naxa dunjina daa, a man mu gbilenma to ra abadan. ²⁰ Xa Marigi mu a ragirixi nu nde xa ba na xi konti ra, adama yo mu kisima nu. Kono a nde baxi a konti ra mixi sugandixie nan xa fe ra.»

²¹ «Xa mixi nde sa a fala wo be, «A mato, Ala xa Mixi Sugandixi na be», xa na mu a ra, «Ala xa Mixi Sugandixi na menni,» wo naxa la a ra. ²² Barima wule falee fama Ala xa Mixi Sugandixi xili falade e yete xun, xa na mu e e yete findi namijonmee ra. E fama tonxuma makaabaxie nun kaabanakoe rabade alako e xa Ala xa mixi sugandixie ratantan, xa e sa noma. ²³ Wo meeni wo yete ma. N bara fe birin masen wo be beenun a waxati xa a li.»

Adama xa Di gbilenfe

(Matiyu 24:29-31, Luki 21:25-28)

²⁴ «Na naxankate waxati dangi xanbi,

«soge ifooroma ne,

kike yanbe bama ne,

²⁵ tunbuie birama ne boxi,

se naxan birin na koore ma a serenma ne.»

²⁶ «Na temui Adama xa Di toma ne fa ra nuxui kui, senbe nun noore ra. ²⁷ A a xa malekee xeeema ne dunjina tunxun naani birin na, e xa sa a xa mixi sugandixie malan keli seeti han seeti.»

Xore bili xa misaali

(Matiyu 24:32-35, Luki 21:29-33)

²⁸ «Wo xore bili mato misaali ra, wo xa xaxili soto. A salonyi na jingi, a burexe neene naxa mini, wo a kolonma ne jeme bara makore. ²⁹ Adama xa Di fafe fan na na ki ne. Wo na yi fe birin to raba ra, wo xa a kolon Adama xa Di bara makore, a jan tixi naade ra. ³⁰ N xa nondi fala wo be, to mixie mu dangima fo na fe birin naba. ³¹ Koore nun boxi dangima ne, kono n ma masenyi tan mu dangima abadan.»

Dunjina raponyi waxati kolonfe

(Matiyu 24:36-44)

³² «Mixi yo mu a kolon yi fee sa rabama loxoe nun waxati yo ma. Hali maleke naxee na ariyanna, e mu a kolon, Ala xa Di fan mu a kolon, fo Baba Ala keren peti. ³³ Wo meeni wo yete ma, wo naxa yanfa, barima wo fan mu a kolon yi fee sa kamalima temui naxe.»

³⁴ «A maniyaxi xeme nan na, naxan na sigafe biyaasi. A na keli a xa foxoe xun, a na birin taxuma a xa konyie ra, a kankan ti a xa wali de, a man a fala naade kante be, a a naxa yanfa. ³⁵ Na kui, wo naxa yanfa. Xa foxoe kanyi gbilenma nunmare nan na ba, xa na mu koe tagi, xa na mu konkore deya singe, xa na mu geesege, wo mu a waxati yo kolon. ³⁶ Xa a fa wo terenna, a naxa a li de wo xife! ³⁷ N naxan falama wo be, n na nan a falama birin be: Wo naxa yanfa!»

Yanfanteya Isa be

(Matiyu 26:1-5, Luki 22:1-6)

14 Xi firin nan nu luxi beenun Sayamaleke Dangi Sali xa a li, naxan man xili falama Taami Lebinitare Sali. Serexedube kuntigie nun seriye karamɔxɔe nu na feere fenfe e xa Isa suxu yanfanteya saabui ra, e xa a faxes. ²E naxa lan a ma, «Won naxa a suxu sali lɔxɔe, xa na mu a ra jama a xunyi ke-lima ne.»

Gine nde labunde ture safe Isa ma

(Matiyu 26:6-13)

³Isa to nu na Betani, Simɔn kune kanyi xɔnyi, a a degefe teebili ra, gine nde naxa fa. Narada labunde ture nu na a yi ra, naxan sare xɔxɔ ki fanyi. A nu saxi a bitire tofanyi kui naxan nu rafalaxi alabatira geme ra. Gine to bitire de rabi, a naxa labunde ture sa Isa xunyi. ⁴Kɔnɔ mixi ndee nu na naa, e naxa xɔnɔ, e a fala e bore be, «Yi labunde ture makanaxi yi mɔoli ra munfe ra? ⁵Xa a sa mati ne nu, a sare nɔma dangide walike xa je keren wali sare ra, na kɔbiri fan nɔ fide setaree ma.» E bɔje naxa te gine xili ma.

⁶Kɔnɔ Isa naxa a masen, «Wo yi gine lu na. Wo na a tɔwɔfe munfe ra? Kewali fanyi nan yi ki, a naxan nabaxi n be. ⁷Setaree luma ne wo ya ma temui birin. Wo na wa a xɔn ma temui yo, wo nɔma fe fanyi rabade e be, kɔnɔ n tan mu luma wo yi ra be abadan xe. ⁸Yi gine nɔxi naxan na, a na nan nabaxi. A labunde saxi n ma n ma maragate lɔxɔe nan ma fe ra. ⁹N xa nɔndi fala wo be, Ala xa xibaaru fanyi sa kawandima dede dunjpa birin kui, yi gine xa kewali xa fe fan falama ne, mixie xa e ratu a xa fe ma.»

Yudasi xa yanfanteya

(Matiyu 26:14-16, Luki 22:1-6)

¹⁰Na temui, Yudasi Isikariyoti, naxan nu na Isa fɔxirabire fu nun firinyie ya ma,

a naxa siga serexedube kuntigie yire, e xa wɔyen alako a xa Isa sa e belexe. ¹¹E to a me, e naxa jɔlexin ki fanyi ra, e kɔbiri laayidi tongo a be. Na kui, Yudasi naxa so waxati fenfe a nɔma Isa sade e belexe temui naxe.

Sayamaleke Dangi Sali

(Matiyu 26:17-25, Luki 22:7-34)

¹²Taami Lebinitare Sali to a li, a lɔxɔe singe, yexeyore bama serexe ra lɔxɔ naxe, Isa fɔxirabiree naxa a maxɔrin, «I wama muxu xa sa Sayamaleke Dangi Sali donyi rafala i be minden?» ¹³A naxa a fɔxirabire mixi firin xe, a a fala e be, «Wo siga taa kui. Wo naralanma xeme nde ra, ye feje dɔxɔxi a xun. Wo xa bira a fɔxɔ ra. ¹⁴A na so dennaxe, wo xa a fala na banxi kanyi be, «Karamɔxɔ wama a kolonfe a nɔma Sayamaleke Dangi Sali donyi donde dennaxe, a tan nun a fɔxirabiree.» ¹⁵A fama banxi kui xungbe masende wo be koore ra, se birin yailanxi naa a fanyi ra. Wo xa Sayamaleke Dangi Sali donyi rafala menni.» ¹⁶A fɔxirabiree naxa siga, e so taa kui, e fe birin li alɔ Isa a masen e be ki naxe. E naxa Sayamaleke Dangi Sali donyi rafala.

¹⁷Nunmare to so, Isa nun a fɔxirabire fu nun firinyie naxa fa. ¹⁸E nu na e degefe teebili ra temui naxe, Isa naxa a masen, «N xa nɔndi fala wo be, wo tan naxee na wo degefe n fe ma yi ki, mixi keren na wo ya ma naxan fafe n yanfade.» ¹⁹A fɔxirabiree naxa sunnun folɔ, kankan nu fa Isa maxɔrin, «N tan mu a ra?» ²⁰Isa naxa e yaabi, «A kanyi na wo tan mixi fu nun firinyie ya ma, n nun naxan belexe ragoroma paani keren kui. ²¹Adama xa Di sigama ne alɔ a xa fe sebexi ki naxe, kɔnɔ gbaloe nan na Adama xa Di yanfama be. A fisa na kanyi be hali a mu bari nu.»

Marigi xa serexe tɔnxuma

(*Matiyu 26:26-30, Luki 22:14-20, Korinti I 11:23-25*)

²²E to nu e degefe, Isa naxa taami tongo. A to tantui rasiga Ala ma, a naxa taami igira, a a so a fɔxirabiree yi ra, a a fala e be, «Wo n ko, wo a don. Yi findixi n fate nan na.» ²³Na dangi xanbi, Isa naxa tɔnbili fan tongo. A man to tantui rasiga Ala ma, a naxa tɔnbili so e yi ra, e birin naxa a min. ²⁴Isa naxa a masen e be, «Yi findixi n wuli nan na, saate wuli naxan baxi mixi gbegbe be. ²⁵N xa nɔndi fala wo be, n to yi weni minfe yi ki, n mu yi minma sɔnɔn, han won birin man sa a minma lɔxɔ naxe Ala xa mangeya niini bun ma.»

²⁶E to ge beeti bade, e naxa te Oliwi geya fari.

Isa a falafe Piyeri be a a yete rasanma ne a ma

(*Matiyu 26:31-35, Luki 22:31-34, Yaya 13:36-38*)

²⁷Isa naxa a masen a fɔxirabiree be, «Wo birin gbilenma ne n fɔxɔ ra, barima a sebexi, «N xuruse demadonyi faxama ne, yexee fan yensen.» ²⁸Kɔnɔ n na keli faxe ma, n sigama wo ya ra Galile.»

²⁹Piyeri naxa a fala a be, «Hali birin gbilen i fɔxɔ ra, n tan mu gbilenma i fɔxɔ ra!» ³⁰Isa naxa Piyeri yaabi, «N xa nɔndi fala i be, to kɛ yati, beenun konkore xa a rate deya firin, i i yete rasanma ne n ma sanmaya saxan.» ³¹Kɔnɔ Piyeri naxa a fala senbe ra, «Hali won birin nan sa faxama, n mu n yete rasanma i ma!» Isa fɔxirabire birin naxa gbilen na wɔyen keren fala ra.

Isa Ala maxandife Getesemani

(*Matiyu 26:36-46, Luki 22:39-46*)

³²Na dangi xanbi Isa nun a fɔxirabiree naxa siga yire nde, dennaxe xili Getesemani. Isa naxa a fala e be, «Wo dɔxɔ be. N

tan xa sa Ala maxandi.» ³³A naxa Piyeri, Yaki, nun Yaya xanin a xun ma. Naxankate nun kɔntɔfili naxa Isa bɔɲe suxu. ³⁴A naxa a masen e be, «Sunnunyi bara nɔ n bɔɲe ra alɔ a xa n faxa. Wo lu be, kɔnɔ wo naxa xi.»

³⁵Isa naxa a masiga dondoronti, a a yatagi rafelen bɔxi ma, a Ala maxandi na waxati xa makuya a ra, xa na sa nɔma rabade. ³⁶A naxa Ala maxandi, «N Baba, i nɔma fe birin na. I xa n natanga yi naxankate ma. Kɔnɔ n sago naxa raba, i tan nan sago xa raba.» ³⁷A to gbilen a fɔxirabiree yire, a naxa e li e na xife. A naxa a fala Piyeri be, «Simɔn, i xife ne yi ki? I mu nɔxi waxati keren xi xɔli kanade n ma fe ra? ³⁸Wo naxa xi. Wo Ala maxandi ne alako wo naxa bira tantanyi kui. Maɲɔxun fanyi na adama be, kɔnɔ a fate bende tan senbe mu na.»

³⁹Isa man to a masiga e ra, a man naxa Ala maxandi na maxandi kerenyi ra. ⁴⁰A to gbilen a fɔxirabiree yire, a man naxa e li e xife, barima xi xɔli nu bara nɔ e ra. Yaabi yo mu nu e yi Isa be.

⁴¹Isa man to gbilen e yire a sanmaya saxan nde, a naxa a fala e be, «Wo xife ne? Wo na wo malabufe han ya? A tan nan na ki, waxati bara a li. Adama xa Di fafe sade yunubitɔɛ belexe. ⁴²Wo keli, won xee. Wo a mato, n yanfama bara fa.»

Isa suxufe

(*Matiyu 26:47-56, Luki 22:47-53, Yaya 18:3-11*)

⁴³Isa jan mu nu gexi wɔyende, Yudasasi, naxan nu na a fɔxirabire fu nun firinyie ya ma, a naxa fa keren na e nun nama, santidegema nun gbengbeta suxuxi e yi ra. Serexedube kuntigie, seriye karamɔxɔe, nun Yuwifie xa forie nan nu e xee. ⁴⁴Isa yanfama nun na nama nu bara lan a ma, a xa Isa matɔnxuma e be. A nu bara a fala e be, «N na mixi naxan sunbu, a tan nan na ki. Wo a suxu, wo a xanin, wo a kanta.» ⁴⁵Yudasasi

fefe fa, a naxa a maso Isa ra, a a fala a be, «Karamɔɔ», a fa a sunbu. ⁴⁶ Na kui, nama naxa Isa suxu.

⁴⁷ Mixi nde nu tixi naa, a naxa a xa santidegema ramini, a serexedube kuntigi xa konyi tuli bolon. ⁴⁸ Isa naxa a masen e be, «Wo to minixi n xili ma santidegema nun gbengbeta suxuxi wo yi ra, suute nan na n na? ⁴⁹ Lɔɔ yo lɔɔ, n nu na wo ya ma, n nu kawandi ti hɔɔmɔbanxi kui, wo mu n suxu. Kɔnɔ naxan seɓexi Kitaabui kui, fo a xa kamali.» ⁵⁰ Na xanbi, Isa fɔxirabiree birin naxa e gi a xun ma.

⁵¹ Segetala nde fan nu na naxan nu biraxi Isa fɔɔ ra, dugi nan gbansan nu felenzi a ma. E naxa a suxu, ⁵² kɔnɔ a naxa mini a xa dugi kui, a a gi a mageli ra.

Yuwifie Isa makiitife

(Matiyu 26:57-68, Luki 22:63-65, Yaya 18:12-24)

⁵³ E naxa Isa xanin serexedube kuntigie xunyi xɔn. Serexedube kuntigie, Yuwifie xa forie, nun seriye karamɔɔ birin nu malanxi naa. ⁵⁴ Piyeri nu bara bira Isa fɔɔ ra, kɔnɔ a mu nu a makɔrema a gbe ra. A naxa bira a fɔɔ ra han a so serexedube kuntigie xunyi xa tete kui. E nun hɔɔmɔbanxi kantamae naxa dɔɔ te ra, e nu fa e maxara. ⁵⁵ Serexedube kuntigie nun Yuwifie xa kiitisa dɔnɔɔ birin, e nu seede fenfe Isa xili ma, alako e xa a faha, kɔnɔ e mu se to. ⁵⁶ Mixi gbegebe naxa fa Isa tɔɔɔɔɔɔ, kɔnɔ e xa wulee mu nu lanma e boore ma. ⁵⁷ Mixi ndee to keli wule seede bade a xili ma, e naxa a fala, ⁵⁸ «Muxu a xui mexi ne, a a falama, «N yi hɔɔmɔbanxi rabirama ne, adama belexe naxan tixi, n gbete ti xi saxan bun ma, naxan mu tixi adama belexe ra.» ⁵⁹ Kɔnɔ hali na wɔyenyi kui, e xa seedeɔɔɔɔɔɔ ma nu lanxi a boore ma.

⁶⁰ Na kui, serexedube kuntigie xunyi naxa keli nama tagi, a Isa maxɔrin, «Pe, i mu e yaabima? Yi xeme munse safe i

xun ma yi ki?» ⁶¹ Kɔnɔ Isa mu yaabi yo fi, a mu sese fala. Serexedube kuntigi xunyi man naxa a maxɔrin, «I tan nan na Ala xa Mixi Sugandixi ra, Batu Mange xa Di?» ⁶² Isa naxa a masen, «N tan nan na a ra. Wo fama Adama xa Di tode, a dɔɔɔɔɔɔ Ala Senbema yirefanyi ma, wo a to fafe ra nuxuie kui.»

⁶³ Na kui, serexedube kuntigi naxa a yete xa donma suxu, a ibɔɔ xɔne ra, a a fala, «Won hayi na seede gbete ma yire? ⁶⁴ Wo bara a me a Ala mabexuxi ki naxe! Wo kiiti toxi di?» E birin naxa a fala a lanma a xa faha ne. ⁶⁵ Ndee naxa deye bɔxun fɔlɔ a ma. E naxa a ya maxiri, e nu a madin, e nu fa a fala a be, «Namijɔn-meɔa raba! A fala ba, naxan i bɔnɔɔɔ!» A to sa kɔsibilie belexe, nee fan naxa a bɔnɔ.

Piyeri a yete rasanfe Isa ma

(Matiyu 26:69-75, Luki 22:55-62, Yaya 18:15-25)

⁶⁶ Piyeri nu na tete kui temui naxe lanbanyi, serexedube kuntigie xunyi xa konyi gine keren naxa fa. ⁶⁷ A to Piyeri to, a a maxarafe te ra, a naxa a igbe, a a fala, «I tan, wo nun Isa Nasaretika birin nan nu a ra.» ⁶⁸ Piyeri naxa a matandi, a a fala, «N mu a kolon i na fefe falafe!» A naxa mini tete kui. ⁶⁹ Kɔnɔ konyi gine man to a to, a man naxa wɔyen fɔlɔ mixie be naxee nu na naa, «A xa mixi nde nan ya.» ⁷⁰ Piyeri man naxa a matandi. A mu bu, naxee nu na naa, e man naxa a fala Piyeri be, «Nɔndi na a ra, a tan mixi nde nan yati i ra, barima Galileka nan i ra.» ⁷¹ Kɔnɔ Piyeri naxa so a kalife, a a fala «Ala xa n danka! Wo yi xeme naxan ma fe falafe, n tan mu a kolon feo!» ⁷² Konkore naxa a rate keren na a deya firin nde. Piyeri naxa ratu fa Isa xa wɔyenyi ma a be, «Beemanun konkore xa a rate deya firin, i i yete rasanma ne n ma sanmaya saxan.» Na kui, a naxa so wafe.

Isa xaninfe Pilati xɔn

(*Matiyu 27:1-2,11-26, Luki
23:1-7,13-25, Yaya 18:28-19:16*)

15 Kuye to iba, serexedube kuntigie, Yuwifie xa forie, seriye karamɔxɔe, nun Yuwifie xa kiitisa dɔnxɔe birin, e to nu bara ge e xa malanyi ra, e naxa Isa xiri, e a xanin Pilati xɔn.

²Pilati naxa Isa maxɔrin, «I tan nan findixi Yuwifie xa mange ra?» Isa naxa a yaabi, «I tan nan a falaxi.» ³Serexedube kuntigie naxa fa Isa tɔɔɔɔge fe gbegbe ma. ⁴Pilati man naxa a maxɔrin, «I mu e yaabima? I mu a mexi e fe naxan birin safe i xun ma?» ⁵Kɔnɔ Isa mu yaabi gbete yo fi sɔnɔn. Pilati fan naxa kaaba na ma.

⁶Ne yo ɔe, sali na a li, Pilati dari fe nan nu a ra, a xa geelimani keren nabɛpin ɔama be, e na wa naxan yo xɔn. ⁷Na waxati, geresoe ndee nu na geeli naxee nu bara keli mangasanyi xili ma. Naxasi to bira, e nu bara faxe ti. Xeme nde nu na e ya ma naxan nu xili Barabasi. ⁸Awa ɔama naxa fa Pilati xɔn, e a maxɔrin, a xa a raba e be, alɔ a darixi a ra ki naxe. ⁹Pilati naxa e maxɔrin, «Wo wama n xa Yuwifie xa mange bɛpin wo be?» ¹⁰Pilati nu a kolon a serexedube kuntigie nu Isa saxi a belexe tɔɔne nan ma.

¹¹Kɔnɔ serexedube kuntigie naxa ɔama kui iso, alako Pilati xa Barabasi nan bɛpin e be. ¹²Pilati man naxa e maxɔrin, «Wo fa wama a xɔn ma n xa munse raba yi xeme ra, wo naxan ma, a Yuwifie xa mange?» ¹³Nama man naxa sɔnxɔ, «A banban wuri magalanbuxi ma!» ¹⁴Kɔnɔ Pilati naxa e maxɔrin, «Munfe ma? A fe ɔaaxi mundun nabaxi?» Kɔnɔ e tan sɔnxɔe nan tun xun masama, e nu a fala, «A banban wuri magalanbuxi ma!» ¹⁵Na kui, Pilati to wa ɔama bɔɔe rafanfe e ma, a naxa Barabasi rabɛpin e be. A naxa yaamari fi sɔɔrie xa Isa bɔnbɔ sebere ra. Na xanbi,

a naxa Isa so e yi e xa sa a banban wuri magalanbuxi ma.

Sɔɔrie Isa mayelefe

(*Matiyu 27:27-31, Yaya 19:2-3*)

¹⁶Sɔɔrie naxa Isa xanin gomina xɔnyi, na tete kui, e e boore sɔɔrie birin xili. ¹⁷E naxa mange guba gbeeli ragoro Isa ma, e fa tunbee mafilin, e e yailan mange katanyi maniye ra. E naxa na sa a xun ma, ¹⁸e nu a xɛebu, «I kena, Yuwifie xa mange.» ¹⁹E nu a xunyi bɔnbɔma wuri ra, e deye bɔxun a ma, e e xinbi sin, e suyidi a be. ²⁰E to ge Isa mayelede, e naxa mange guba rate a ma, e a gbe dugi ragoro a ma, e fa a ramini e xa sa a banban wuri magalanbuxi ma.

Isa banbanfe wuri magalanbuxi ma

(*Matiyu 27:32-44, Luki
23:26-49, Yaya 19:16-24*)

²¹Sirenika xeme nde nu na dangife kira ra, a kelixi daaxa. A nu xili Simɔn, Alesandire nun Rufu baba. Sɔɔrie naxa a yamari, a xa Isa xa wuri magalanbuxi xanin. ²²E naxa Isa xanin yire dennaxan xili falama Gologota, na nan falaxi e xa xui, «xunkonkota yire.» ²³E naxa weni so a yi, miri seri saxi a xun, kɔnɔ a mu tin a minde. ²⁴E naxa a mabanban wuri magalanbuxi ma, e kanda bun a xa dugie xa fe ra, alako e xa a kolon kankan naxan sɔtɔma. ²⁵E nu a banbanfe temui naxe, geesege tagi nan nu a ra. ²⁶E to nu wama birin xa a kolon e a banbanxi fe naxan ma, e yi sebeli nan gbaku a xun ma, «Yuwifie xa mange.»

²⁷⁻²⁸E naxa suute mixi firin fan banban wuri magalanbuxie ma Isa fe ma, keren a yirefanyi ma, boore a kɔɔla ma. ²⁹Mixie nu dangima Isa konbi ra, e nu e xunyi lintan a ma, e a fala, «Ee, i tan naxan hɔrɔmɔbanxi rabirama, i man fa a ti xi saxan bun ma, ³⁰i yete rakisi! Goro wuri magalanbuxi kɔn na!» ³¹Serexedube kuntigie nun seriye karamɔxɔe fan

nu a mayelefe, e nu a fala, «A bara mixi gbetee rakisi, kɔnɔ a mu nɔma a yete tan nakiside. ³² Isirayila mange xa mu a ra, Ala xa Mixi Sugandixi? A xa goro wuri magalanbuxi kɔn be ya, muxu xa a to, muxu xa la a ra.» Naxee nu banbanxi a fe ma, nee fan nu Isa konbife ne.

Isa xa faxe

(*Matiyu 27:45-56, Luki 23:44-49, Yaya 19:28-30*)

³³ Yanyi tagi to a li, yanyi xare ra, dimi naxa sin bɔxi birin ma læeri saxan bun ma. ³⁴ Na waxati ma, Isa naxa gbelegebele senbe ra, «Eloyi, Eloyi, lema sabaxatani?» Na nan falaxi e xa xui, «N Marigi Ala, n Marigi Ala, i n nabepinxi munfe ra?» ³⁵ Mixi naxee nu na naa, e to a xui me, e naxa a fala, «Wo a mato, a na Annabi Eliya nan xilife!» ³⁶ Mixi nde naxa a gi, a sa dunkobi rasin weni xɔne xɔra, a a so wuri de i, a fa a ti Isa be alako a xa a min. A naxa a fala, «Wo a lu, won xa a mato xa Annabi Eliya fama a ragorode.» ³⁷ Isa naxa a xui ite senbe ra, a fa laaxira.

³⁸ Na waxati, dugi xungbe naxan singanxi hɔrɔmɔbanxi kui, a naxa ibɔɔ firin na, keli a fuge han a laabe. ³⁹ Sɔɔri mange naxan nu tixi Isa ya i, a to Isa laaxira ki to, a naxa a fala, «Nɔndi nan a ra yati, Ala xa Di nan nu yi xeme ra!» ⁴⁰ Gine ndee fan nu na naa, e ndedi makuyaxi Isa yire ra, e yi fe birin matoma. Mariyama Magidalaka nu na e ya ma, a nun Salome, a nun Mariyama, Yaki lanmadi nun Yusufu nga. ⁴¹ Isa nu na Galile temui naxe, yi ginee nan nu birama a fɔxɔ ra, e nu walie raba a be. Gine gbete gbegebe fan nu na naa naxee nu bara Isa mati han Darisalamu.

Isa xa maragate

(*Matiyu 27:57-61, Luki 23:50-56, Yaya 19:38-42*)

⁴² Nunmare to so, beenun malabu lɔxɔe xa fɔlɔ, ⁴³ Yusufu Arimateka naxa siga Pilati xɔn. Yuwifie xa kiitisa binye nde nan nu a ra naxan nu Ala xa mangeya niini mamefe. Limaniya kui, a naxa sa Pilati maxandi Isa fure ma. ⁴⁴ Pilati naxa terenna a kolonfe ra a Isa jan bara faxesa. A naxa sɔɔri mange xili, a a maxɔrin na fe ma. ⁴⁵ Sɔɔri mange fan to a rakolon a Isa bara faxesa, Pilati naxa Isa fure so Yusufu yi ra. ⁴⁶ Yusufu to kasange sara, a naxa Isa fure ragoro wuri magalanbuxi kɔn, a a kasange, a fa a bele gaburi kui, naxan nu gexi game kui. Na xanbi, a naxa game xungbe mapindigilin, a a dɔxɔ gaburi de ma. ⁴⁷ Mariyama Magidalaka nun Mariyama Yusufu nga, e naxa a to e Isa ragatafe dennaxe.

Isa kelife faxe ma

(*Matiyu 28:1-15, Luki 24:1-12, Yaya 20:1-20*)

16 Malabu lɔxɔe to ba a ra, Mariyama Magidalaka, Mariyama Yaki nga, nun Salome, e naxa labunde ture sara alako e xa a sa Isa fure ma. ² Sande lɔxɔe, kuye baxi ibade, e naxa kurun gaburi yire ra. ³ Kira ra, e naxa e bore maxɔrin, «Nde game bama won be gaburi de ma?»

⁴ Game naxan nu dɔxɔxi gaburi de ma, a nu xungbo ki fanyi. Kɔnɔ e to e ya rasiga, e naxa a to game bara ba naa. ⁵ E to so gaburi kui, e naxa segetala nde to a dɔxɔxi yirefanyi ma, guba fiixe ragoroxi a ma. E naxa gaaxu. ⁶ A naxa a fala e be, «Wo naxa gaaxu. Wo na Isa Nasaretika nan fenfe, e naxan banban wuri magalanbuxi ma. A mu be, a bara keli faxe ma. Wo a mato, e nu a saxi menni ne. ⁷ Kɔnɔ wo siga, wo sa a fala a fɔxirabiree be, a nun Piyeri, a Isa na sigafe wo ya ra

Galile. Wo a toma menni ne alɔ a a masen wo be ki naxe.»⁸ Ginnee naxa mini gaburi kui, e siga e gi ra, e kaabaxi fo e serenma. E mu sese fala mixi yo be, barima e nu bara ge gaaxude.

**Isa minife mixie ma
a nun a xa te kooore**

(Matiyu 28:9-10, Yaya 20:11-18)

⁹Isa to keli faxe ma sande lɔxɔe kuye iba, a mini Mariyama Magidalaka nan singe ma, a jinne solofere keru naxan fɔxɔ ra. ¹⁰Mariyama naxa siga Isa xibaaru falade mixie be e nun naxee nu a ra. E birin nu sunnunxi, e man nu wafe Isa xa jɔnfe ma. ¹¹E to a me a a Isa jipe to ne, e mu la a ra.

(Luki 24:13-35)

¹²Na fee dangi xanbi, Isa naxa mini keɔna gbete ra a fɔxirabire mixi firin ma, e to nu na daaxa nde kira xɔn. ¹³Nee fan naxa gbilen yi fe tagi raba ra booree be, kɔnɔ e mu la nee fan xui ra. ¹⁴Na xanbi, Isa naxa mini a fɔxirabire fu nun keren ma, e nu e degefe teebili ra temui

naxe. Isa naxa wɔyen e ma e xa danxaniyatareɔna nun xaxili xɔɔxɔya xa fe ra, barima e mu nu laxi mixie ra naxee Isa to, a to nu bara keli faxe ma.

(Matiyu 28:16-20, Luki 24:44-53)

¹⁵Isa naxa a masen e be, «Wo siga dunija birin kui, wo daali birin kawandi xibaaru fanyi ra. ¹⁶Naxan na danxaniya n ma, a xunxa ye xɔɔra, na kanyi kisima ne. Kɔnɔ xa naxan mu danxaniya n ma, na kanyi bɔnɔma ne. ¹⁷Naxee na danxaniya n ma e yi kaabanako fee rabama ne n xili ra. E fama ne jinnee keride mixie fɔxɔ ra, e xui neene falama ne, ¹⁸e bɔxi-masee suxuma ne e belexe ra e mu e xin, e sefi minma ne se mu e to, e e belexe sama ne furemae ma, furemae yalan.»

¹⁹Na kui, Marigi Isa to ge wɔyende e be, a naxa te kooore ma. A naxa sa a magoro Ala yirefanyi ma. ²⁰E tan naxa siga kawandi tide yire birin, e nun Marigi naxa wali. Marigi naxa feere fi e ma, e xa tɔnxuma makaabaxie raba, mixie xa la e xa kawandi ra.

Inyila Isa

Annabi Luki naxan sebexi

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Kitaabui naxan xili «Inyila Isa,» a dɔɔ naani na a ra. Namijɔnme naani nan Isa xa taruxui sebe Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra. E xili Matiyu, Maraki, Luki, nun Yaya.

Luki naxa yi Kitaabui sebe je tongo saxan jɔndon Isa xa faxe xanbi. A naxa Isa xa fe birin mato alako a xa dentegɛ kamalixi ya xaran dunija be. A naxa a sebe Gireki xui ra. Muxu bara a madangi Soso xui ra alako Sosoe nɔma a kolonde a fanyi ra.

Yi Kitaabui xa masenyi singe findi Isa bari ki nan na. Ala bara Isa xɛɛ dunija ginedimedi Mariyama saabui ra. Isa xa dunijeigiri kui, a naxa xaranyi gbegbe ti mixi be. A man naxa kaabanakoe gbegbe raba. Luki na birin masenxi ne a xa Kitaabui kui. A dɔnxɔɛ ra, a dentegɛ sama ne Isa xa faxe, nun a xa marakeli xa fe ra.

Na birin nɔma won nakolonde nde na Isa ra. A lonni naxan fixi won ma yi Kitaabui kui, a nɔma won malide dunijeigiri kui. Ala xa na raso won xaxili ma. Amina.

Inyila Isa

Annabi Luki naxan sebexi

Sora

Annabi Luki xa masenyi fɔle

1 Mixi wuyaxi bara kata e xa dentegɛ sa fee ma naxee dangixi muxu tagi. ²E a sebexi ne alɔ muxu fan a mexi mixie ra ki naxe, naxee a birin to kabi a fɔle, e man fa findi xibaaru fanyi xa masenyi kawandilae ra. ³Na kui, n fan to bara na

fe birin mato ki fanyi naxee rabaxi kabi a fɔle, n bara a mapɔxun fe fanyi ra, n xa a birin sebe i be, n ba Teyofilo. ⁴N yi rabaxi ne, alako i xa a kolon, a i xaranxi naxan na, a findixi nɔndi nan yati ra.

Maleke xa masenyi

Annabi Yaya xa fe ra

⁵Yudaya mange Herode xa waxati, serexedube nde nu na naxan xili Sakari. A nu na Abiya xa serexedube lanxunde nan kui. A xa gine Elisabeti fan kelixi Haruna bɔnsɔɛ ne. ⁶E firin birin nu tinxin Ala ya i. E nu perema Ala xa seriye nun yaamari birin ma seniyenyi kui. ⁷Di yo mu nu na e yi ra barima Elisabeti mu nu nɔma di baride, e firin birin man nu bara fori.

⁸Sakari xa lanxunde wali temui to a li, a naxa serexedube walie suxu Ala ya i. ⁹Alɔ serexedubee nu darixi a ra ki naxe, Sakari booree nu bara a sugandi Ala xa mali ra, a tan nan xa so hɔrɔmɔbanxi kui surayi gande Ala ya i. ¹⁰Surayi gan temui, nama birin nu na salife tande.

¹¹Na temui, Marigi xa maleke nde naxa mini Sakari ma surayi serexebade yirefanyi ma. ¹²Na naxa Sakari terenna, a naxa a gaaxu ki fanyi. ¹³Kɔnɔ maleke naxa a masen a be, «Sakari, i naxa gaaxu, barima Ala bara i xa duba suxu. I xa gine Elisabeti fama di xeme sɔtɔde i be. I xa a xili sa Yaya. ¹⁴Na findima seewe nun jɛlexinyi nan na i be, mixi gbegbe fan jɛlexinma ne a barife ra, ¹⁵barima a binye sɔtɔma ne Ala ya i. A mu weni nun sese gbete minma naxan mixi sisiima. Ala Xaxili Seniyenxi luma ne a ma kabi a na a nga teege temui naxe. ¹⁶A Isirayila di gbegbe ragbilenma ne e Marigi Ala ma. ¹⁷Senbe nun Ala Xaxili Seniyenxi fima ne a ma alɔ a fi Annabi Eliya ma ki naxe. Marigi a xɛema ne a ya ra, a xa babae bɔɔɔ rafindi e xa die ma, a yunubitɔɔɔ ya rafindi tinxintɔɔɔ xa fahaamui ma. A sigama ne nama xɔn ma

Marigi ya ra alako a xa e ya rafindi a ma.»

¹⁸ Na kui, Sakari naxa maleke maxorin, «N yi fe kolonma di? N tan bara fori a nun n ma gine.» ¹⁹ Maleke naxa a yaabi, «Yibirila nan n tan na, naxan tima Ala ya i a xa yaamari rabafe ra. A n xexxi ne yi xibaaru fanyi masende i be. ²⁰ Na kui, a mato, i boboma ne, i mu no woyende han yi fee sa rabama loxo naxan ma, barima i mu laxi n ma masenyi ra, naxan sa kamalima a waxati.»

²¹ Nama to nu na Sakari mamefe tande, e naxa kontofili Sakari bufe ma hoxomobanxi kui. ²² A to mini a mu no woyende e be, e naxa a kolon a a laamatunyi nan toxi hoxomobanxi kui. A boboxi ra a nu katafe a xa masenyi ti e be a belexee ra.

²³ Sakari to ge a xa serexedube wali ra, a naxa siga a xonyi.

²⁴ Na waxati dangi xanbi, Sakari xa gine Elisabeti naxa teege. A naxa a ya manoxun mixie ma kike suuli. A naxa a fala, ²⁵ «Marigi yi nan nabaxi n be, a to a ya ragoroxi n ma a xa fonisireya kui! A bara yaagi ba n ma, mixie tagi.»

Maleke xa masenyi Isa xa fe ra

(Matiyu 1:18-25)

²⁶ Elisabeti xa teege to kike senni li, Ala naxa maleke Yibirila xee Galile boxi taa nde ma, naxan xili «Nasareti». ²⁷ A a xee ginedimedi nde nan xon ma, xeme nu bara naxan xa kote doxo. Na xeme nu fatanxi Dawuda bonsoe ne, a nu xili Yusufu. Ginedimedi fan nu xili Mariyama. ²⁸ Maleke to siga a xon, a naxa a masen a be, «I kena, i tan Marigi hinnexi naxan na. Marigi na i fe ma!»

²⁹ Mariyama naxa ifu na woyenyi ma. A mu nu a kolon yi findixi xeebui mooli yo ra. ³⁰ Maleke naxa a masen a be, «Mariyama, i naxa gaaxu, barima Ala bara hinne i ra. ³¹ A mato, i fama teegegede di xeme ma. I na a bari, i xa a xili sa

Isa. ³² A binye sotoma, a xili fala Ala Xili Xungbe Kanyi xa Di. Marigi Ala fama ne a benba Dawuda xa mangeya fide a ma. ³³ A findima ne Yaxuba bonsoe xa mange ra abadan, danyi yo mu luma a xa mangeya ma.» ³⁴ Mariyama naxa maleke maxorin, «Yi fe noma rabade di, n to fa findixi ginedimedi nan na?»

³⁵ Maleke naxa a yaabi, «Ala Xaxili Seniyenxi nan fama i ma, Ala Xili Xungbe Kanyi senbe fa i xun ma. Na nan a toxi, i fama yi di naxan baride, a findima seniye naxa ra, a xili fala Ala xa Di. ³⁶ A mato, i barenyi Elisabeti fan bara teege di xeme ma a xa forija kui. E nu a xili falama dibaritare, kono a furi kike senni nan a ra yi ki. ³⁷ Sese mu na Ala mu noma naxan nabade.»

³⁸ Mariyama naxa a yaabi, «Marigi xa konyi nan n na. A xa raba n be alo i a falaxi ki naxe.» Na xanbi, maleke naxa keli a xun ma.

Mariyama sigafe Elisabeti xonyi,

nun Mariyama xa masenyi

³⁹ Na temui Mariyama naxa siga mafuren taa nde Yudaya geya yire. ⁴⁰ A to so Sakari xonyi, a naxa Elisabeti xeebu.

⁴¹ Elisabeti to Mariyama xa xeebui me, diyore naxa a ramaxa a teege, Ala Xaxili Seniyenxi fa goro Elisabeti ma. ⁴² A naxa a fala a xui itexi ra, «Ala bara baraka sa i ma dangi gine birin na, a bara baraka sa i xa di ma naxan na i teege. ⁴³ N tan yi heeri sotoxi di, n Marigi nga xa fa n xonyi? ⁴⁴ A mato, n to i xa xeebui me, n ma diyore bara a ramaxa n teege seewe ra. ⁴⁵ Seewe na i be, i tan naxan laxi a ra a Marigi xa masenyi kamalima ne, a naxan masen i be.»

⁴⁶ Mariyama naxa fa a masen,

«N nii birin Marigi matoxoma!

⁴⁷ N xaxili bara seewa Ala n Nakisima ra, ⁴⁸ a to a ya ragoroxi a xa konyi magoroxi ma.

Keli yi waxati ma han waxati naxan birin sa fama,

mixie n xili falama ne «seewatæ»,

⁴⁹ barima Senbe Kanyi bara fe xungbee raba n be.

A xili seniye.

⁵⁰ A kinikinima waxati birin mixie ma, naxee gaaxuma a ya ra.

⁵¹ A xa walie bara a senbe masen.

A bara yete igboe rayensen.

⁵² A bara mangee ba e xa kibanyie kui, a mixi magoroxie xa fe ite.

⁵³ A bara kaametæe rawasa se fanyi ra, a bannamixie rasiga e yi igeli ra.

⁵⁴ A bara a xa konyi Isirayila mali, a mu neemuxi kinikinide a ma.

⁵⁵ A kinikinima ne Iburahima nun a xa die ma abadan,

alo a a fala won benbae be ki naxe.»

⁵⁶ Mariyama naxa lu Elisabeti yire kike saxan jondon, a fa gbilen a xonyi.

Yaya bari ki

⁵⁷ Elisabeti xa di bari temui to a li, a naxa di xeme sotæ. ⁵⁸ A dæwæbooree nun a barenyie to a me a Marigi bara kinikini a ma ki fanyi, e nun Elisabeti naxa seewa.

⁵⁹ A xi solomasaxan læwæ, mixie naxa fa diyore sunnade. E nu waxi di xili safe a baba Sakari xun ma, ⁶⁰ kæn a nga naxa a fala, «Ade, a xili sama ne Yaya.» ⁶¹ E naxa wøyen a be, «Mixi yo mu na i xa mixie ya ma yi xili na naxan xun ma.» ⁶² E naxa tænxuma raba di baba be e xa a kolon a wama a xili xa sa ki naxe. ⁶³ Sakari to walaxe maxærin, a naxa a sebe, «A xili Yaya.» E birin naxa kaaba. ⁶⁴ Keren na, Sakari nenyi naxa keli, a wøyen, a so Ala tantufe. ⁶⁵ E dæwæboore birin naxa gaaxu na fe ma. Yudaya geya bæxi birin ma, mixie nu na fee nan ifalama. ⁶⁶ E to a me, birin nu e jænæ saxi yi fee xæn ma, e nu a fala, «Yi di findima nde ra?» E a kolon Marigi belexe nu na a xun ma.

Sakari xa masenyi

⁶⁷ Ala Xaxili Seniyeñxi naxa goro a baba Sakari ma, a naxa yi masenyi ti Ala xili ra,

⁶⁸ «Tantui na Ala be, Isirayila Marigi Ala! A bara fa a xa mixie xunmatode, a e xunsara.

⁶⁹ A bara Marakisima Senbema rakeli a xa konyi Dawuda bænsæ ya ma,

⁷⁰ alo a nu a masenxi ki naxe temui dangixi,

a xa namijænme seniyeñtæe saabui ra.

⁷¹ A a masen ne, a a won nakisima won yaxuie yi ra,

a won ba won xænmae birin belexe.

⁷² A bara kinikini won benbae ma, a bara ratu a xa saate seniyeñxi ma.

⁷³ A laayidi nan tongo won benba Iburahima be,

⁷⁴ a a won bama won yaxuie belexe, alako won xa næ a batude bænsæa kui,

⁷⁵ won xa næ jærede seniyeñyi nun tinxinyi kui,

won jere a ya i won ma simaya læwæ birin.

⁷⁶ I tan, n ma di,

i xili falama ne Ala Xili Xungbe Kanyi xa Namijænme,

barima i sigama ne Marigi ya ra kirae yailande a be,

⁷⁷ alako Marigi xa mixie xa kisi kolon, e naxan sotæma e xa yunubie na xafari.

⁷⁸ Na kisi kelima won Marigi Ala xa kinikini xungbe nan ma.

A naiyalanyi xæema won ma keli ariyanna,

⁷⁹ alako a xa yanba mixie be naxee na dimi kui,

naxee dæwæxi faxe xa dimi kui,

alako a xa won najere bænsæa kira xæn.»

⁸⁰ Na kui, di naxa mæ, a nu senbe nun xaxili sotæ. A naxa sabati wula i han a a yete masen Isirayila be læwæ naxe.

Isa bari ki naxe

(Matiyu 1:18-25)

2 Na temui, Rōma mange xungbe Ogusutu naxa yaamari fi dunija birin xa xili sebe raba. ²Yi xili sebe singe raba temui naxe, Kirinyusi nan nu findixi Siriya gomina ra. ³Birin naxa siga a bari taa a xili sebede.

⁴Yusufu fan naxa keli Nasareti, taa naxan na Galile bōxi ma, sigafe ra Beteleemu, mange Dawuda baride naxan na Yudaya bōxi ma. Yusufu siga naa ne, barima a nu kelixi Dawuda bōnsɔɛ nun a xabile nan kui, ⁵a siga a xa sa a xili sebe, e nun Mariyama, a nu bara naxan xa kote dɔɔ. Mariyama tɛgexi nan nu a ra. ⁶E nu na menni temui naxe, Mariyama di sɔtɔ temui naxa a li, ⁷a fa a xa di singe bari, di xeme. A naxa a mafilin dugi kui, a a sa xuruse degede kui, barima yigiya fanyi mu nu na e be.

Maleke xa masenyi xuruse demadonyie be

⁸Menni xuruse demadonyi ndee nu na wula i, xurusee kantade kɛ ra. ⁹Marigi xa maleke nde naxa mini e ma, e naxa Marigi xa nɔre to yanba ra e rabilinyi. E naxa gaaxu ki fanyi ra. ¹⁰Maleke naxa a masen e be, «Wo naxa gaaxu barima n faxi xibaaru fanyi nan masende wo be, naxan findima seewe xungbe ra jama birin be. ¹¹To, wo Rakisima, Ala xa Mixi Sugandixi, a bara bari Dawuda xa taa kui. Wo Marigi nan a ra. ¹²Wo a kolonma yi tɔnxuma nan na, wo diyɔre lima a mafilinxi dugi kui, a man saxi xuruse degede kui.»

¹³Maleke ge woyende tan mu a ra, maleke gali naxa fa boore fe ma. E nu Ala matɔɔfe, e nu a fala, ¹⁴«Matɔɔɛ na Ala be han koore ma! Bɔɔɛsa na adamadie be dunija ma, a hinnexi naxee ra!»

¹⁵Maleke to keli e xun ma tefe ra koore ma, xuruse demadonyie naxa a

fala e bore be, «Won xɛɛ Beteleemu, won xa sa yi fe mato naxan nabaxi naa, Marigi bara naxan masen won be.»

¹⁶E naxa siga e xulun na, e Mariyama nun Yusufu li, e nun diyɔre, a saxi xuruse degede kui. ¹⁷E to na to, e naxa fe birin tagi raba, maleke naxan masen e be na di xa fe ra. ¹⁸Mixi naxee xuruse demadonyie xui me, e birin naxa kaaba e xa woyenyi ma. ¹⁹Mariyama fan naxa yi fe birin nagata a bɔɔɛ ma, a nu a jɔɔɔ sa a xɔn. ²⁰Xuruse demadonyie naxa gbilen Ala matɔɔ ra, e nu a tantu fe birin ma e bara naxee mɛ, e man bara naxee to. E a birin lixi nɛ alɔ a masen e be ki naxe.

²¹Xi solomasaxan to kamali, diyɔre naxa sunna. A xili naxa sa Isa, maleke nu bara xili naxan masen a nga be beenun a xa tɛge a ma.

Isa sigafe Darisalamu a yɔre ra

²²Marasenyenyi waxati to kamali Annabi Munsa xa seriye ki ma, Yusufu nun Mariyama naxa Isa xanin Darisalamu, a xa masen Marigi be, ²³alɔ a sebexi ki naxe Marigi xa seriye kui, «Wo di xeme singe birin fima n tan nan ma.» ²⁴E man siga nɛ e xa sa serexe ba alɔ a sebexi Marigi xa seriye kui ki naxe, «ganbe firin, xa na mu a ra kolokonde lanma firin.»

²⁵Xeme nde nu na Darisalamu, naxan xili Simeyɔn. Diinela tinxinxɔ nan nu a ra, naxan nu Isirayila Rakisima mamefe. Ala Xaxili Seniyenxi nu na a xun ma. ²⁶Ala Xaxili Seniyenxi nu bara a masen a be, a a mu faxama fo a Marigi xa Mixi Sugandixi to. ²⁷Ala Xaxili Seniyenxi naxa a niya a xa siga hɔɔɔmɔbanxi kui. Isa barimae fan to so naa e xa di ra, alako e xa Ala xa seriye rabatu a xa fe ra, ²⁸Simeyɔn naxa Isa rasuxu, a a sa a kanke ma. A naxa Ala matɔɔ, a a masen, ²⁹«Marigi, i bara fa i xa laayidi rakamali n be to,

i xa konyi xa taa masara bɔɔɛsa kui,

³⁰ barima n ya bara i xa kisi to,
³¹ i naxan xexi adamadie birin ya x̄ri.
³² Naiyalanyi nan a ra
 naxan Ala makenenma si gbeteē be,
 a findi n̄re ra i xa Isirayila pama be.»

³³ Isa baba nun a nga to a me naxan masenxi a xa fe ra, e naxa kaaba.
³⁴ Simeȳn to duba e be, a naxa a fala Isa nga Mariyama be, «Ala bara panige tongo yi di xa fe ra. Isirayilakae xa fe gbegbe magoroma ne a saabui ra, ndee fan xa fe itema ne. A findima t̄nx-uma nan na, k̄n̄o mixi wuyaxi fama ne a matandide. ³⁵ Na kui, mixi gbegbe b̄j̄ne ma fee fama makenende. I tan fan, sunnunyi fama i b̄j̄ne tunbade al̄ santidegema.»

³⁶ Namij̄n̄me gine fori fan nu na, naxan xili Anna. A xa simaya nu bara masiga ki fanyi. Fanuweli xa di nan nu a ra kelife Aseri b̄ns̄e. A nu bara d̄x̄o xeme taa a ginedimedi ra, k̄n̄o j̄e solofere dangi xanbi, a xa m̄ri naxa laaxira. ³⁷ Kabi na temui, a nu bara lu kaape kui han a xa simaya nu bara j̄e tongo solomasaxan nun naani li. A mu nu kelima h̄r̄m̄banxi kui, a nu Ala batu naa, k̄e nun yanyi, sunyi nun sali ra. ³⁸ Na waxati kerenyi, Anna naxa fa naralan Isa nun a xa mixie ra. A naxa so Ala mat̄x̄ofe, a nu fa yi di xa fe fala birin be, naxee nu e ya tixi Ala ra Darisalamu xunsarafe ra.

³⁹ Yusufu nun Mariyama to ge fe birin nakamalide al̄ Marigi xa seriye a masenxi ki naxe, e naxa gbilen Nasareti, e x̄nyi Galile b̄xi ma. ⁴⁰ Di naxa m̄o, a nu senbe s̄t̄o, a xa l̄nni xun nu siga masa ra ki fanyi. Ala xa hinne nu na a xun ma.

Isa sigafe Darisalamu a dimedi temui

⁴¹ Ne yo j̄e, Isa barimae nu sigama Sayamaleke Dangi Sali rabade Darisalamu. ⁴² Isa j̄e fu nun firin s̄t̄o j̄e naxan na, e birin naxa te sali rabade

Darisalamu al̄ e darixi a ra ki naxe. ⁴³ Sali l̄x̄eē birin to dangi, Isa barimae naxa biyaasi f̄l̄o gbilenfe e x̄nyi, k̄n̄o e xa di Isa naxa lu Darisalamu, e tan mu a kolon. ⁴⁴ E nu bara a māj̄oxun a a na e biyaasibooree ya ma. E to ge f̄ēj̄en keren j̄ere rabade, e nu a fenfe e barenyie nun e booree ya ma. ⁴⁵ K̄n̄o e to mu a to, e naxa gbilen Darisalamu a fende. ⁴⁶ Xi saxan dangi xanbi, e naxa fa a to h̄r̄m̄banxi kui karam̄x̄e ya ma, a a tuli matife e ra, a nu max̄r̄inyi tife e ma. ⁴⁷ Naxan birin nu na Isa xui mefe, e nu kaabama a xa xaxili fanyi nun a xa yaabie ma.

⁴⁸ A barimae to a to, e fan naxa kaaba. A nga naxa a fala a be, «N ma di, i yi fe m̄ōli rabaxi muxu ra munfe ra? N tan nun i baba k̄nt̄ofilixi nan i fenxi yi ki.» ⁴⁹ A naxa a fala e be, «Wo n fenma munfe ra? Wo mu a kolon fo n xa n Baba xa wali raba?» ⁵⁰ K̄n̄o e mu fahaamui s̄t̄o a xa w̄yenyi ma. ⁵¹ Na temui, Isa naxa bira e f̄x̄o ra gorofe ra Nasareti, a nu e sago raba. A nga naxa yi fe birin nagata a b̄j̄ne ma. ⁵² Isa naxa m̄o l̄nni nun hinne ra. A naxa rafan Ala nun mixie ma.

Annabi Yaya kawandi tife

(Matiyu 3:1-12, Maraki 1:2-11)

3 Roma mange xungbe Tiberiyo nu na a xa mangeya j̄e fu nun suuli nde kui. Ponsi Pilati nan nu findixi Yudaya gomina ra. Herode nan nu findixi Galile mange ra, a taara Filipu fan nu findixi Itureya nun Tirakoniti b̄xie mange ra. Lisaniya nan nu findixi Abilen mange ra. ² Anani nun Kayafa nan nu findixi serexedube kuntigie ra. Na waxati, Ala xa masenyi naxa fa Sakari xa di Yaya ma, a to nu na wula i. ³ Na kui, a naxa siga kawandi rabade Yuruden xure longori birin. A nu kawandi tima mixie be, e xa e xunxa ye x̄ora tuubi ra, alako Ala xa e xa yunubie xafari. ⁴ A sebexi Annabi Esayi xa Kitaabui kui,

«Mixi nde a xui itema gbengberenyi ma,
 «Wo kira yailan Marigi be,
 wo sankirae matinxin a ya ra.

⁵Fole birin nafema ne.

Geya xungbe nun a lanma,
 a birin igoroma ne.

Kira madalinxi tinxinma ne,
 kira jaaxi yailanma ne.

⁶Adamadi birin fama ne Ala xa kisi
 tode.»

⁷Na kui, jama to nu sigama Yaya
 xon ma a xa e xunxa ye xɔɔra, a naxa
 a fala e be, «Wo tan bɔximase bɔnsɔe!
 Nde wo rakolonxi wo xa wo gi Ala xa
 xɔne ma naxan na fafe? ⁸Wo keɲa xa
 wali fanyi ramini alɔ wuri bili fanyi bogi
 fanyi raminima ki naxe, bogi naxan a
 masenma a wo bara tuubi. Wo naxa
 a fala wo yete ma, «Ibrahimana nan na
 muxu benba ra,» barima fɛere na Ala yi
 a xa yi gemee mafindi Ibrahimana xa die
 ra. ⁹Beera jan na wurie sankee ra a xa e
 bilie sege. Wuri naxan yo mu bogi fanyi
 raminima, a fonma ne, a woli te i.»

¹⁰Nama naxa a maxɔrin, «Muxu xa
 munse raba fa?» ¹¹A naxa e yaabi,
 «Donma firin na naxan yi ra, a kanyi
 xa keren fi boore ma, se mu na naxan
 yi. Donse na naxan yi ra, a kanyi fan
 xa a raba na ki.» ¹²Duuti maxilie fan
 naxa fa e xunxade ye xɔɔra, e a maxɔrin,
 «Karamɔɔ, a lanma muxu xa munse
 raba?» ¹³A naxa e yaabi, «Wo naxa duuti
 xun masa dangi yaamari ra.» ¹⁴Sɔɔri
 ndee fan naxa a maxɔrin, «Muxu tan go?
 A lanma muxu fan xa munse raba?» A
 naxa e yaabi, «Wo naxa mixi yo mupa,
 wo naxa mixi yo tɔɔnege. Wo xa wo wasa
 so wo wali sare nan na.»

¹⁵Mixie naxa e xaxili ti Yaya ra, e
 nu e mapɔxun, a temunde Ala xa Mixi
 Sugandixi na a ra. ¹⁶Yaya naxa a fala
 e birin be, «N tan wo xunxama ye nan
 xɔɔra, kɔnɔ naxan fama n xanbi ra, na
 senbe gbo n tan be. Na binye mu na n
 tan yi ra, n jan xa a xa sankiri luuti

yati fulun. A tan nan Ala Xaxili Seniyenxi
 ragoroma wo ma, a tan nan wo xunxama
 te ra. ¹⁷A xa segere suxuxi a yi ra, a
 maale nun a lagi yegetima naxan na
 lɔnyi ma. A maale rasoma a xa bili
 kui, kɔnɔ a lagi tan ganma te ra naxan
 mu xubenma.» ¹⁸Yaya man nu mixie
 rasima a mɔɔli wuyaxi ra, a nu e kawandi
 xibaaru fanyi ra.

¹⁹Kɔnɔ Yaya to wɔyen mange Herode
 ma, a taara xa gine Herodiyasi xa fe ra, a
 nun a nu bara fe jaaxi naxan birin naba,
²⁰Herode man naxa yi fe kobi keren sa
 na birin xun: A naxa Yaya sa geeli.

Isa xunxafe ye xɔɔra

(*Matiyu 3:13-17, Maraki
 1:9-11, Yaya 1:32-34*)

²¹Nama birin to nu bara e xunxa ye
 xɔɔra, Isa fan naxa a xunxa ye xɔɔra. A
 to nu Ala maxandife, koore naxa rabi,
²²Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro a ma
 alɔ ganbe. Xui nde naxa keli koore ma,
 a a masen, «N ma Di maxanuxi nan na i
 ra. I n kenenxi ki fanyi ra.»

Isa benbae

(*Matiyu 1:1-17*)

²³Isa to je tongo saxan jɔndɔn sɔɔ,
 a naxa a xa wali folɔ. Mixie nu laxi a ra
 Yusufu xa di nan a ra.

Yusufu findixi Heli xa di nan na,

²⁴Heli findixi Matahatai xa di nan na,

Matahatai findixi Lewi xa di nan na,

Lewi findixi Meliki xa di nan na,

Meliki findixi Yannayi xa di nan na,

Yannayi findixi Yusufu xa di nan na,

²⁵Yusufu findixi Matahisa xa di nan na,

Matahisa findixi Amosi xa di nan na,

Amosi findixi Naxumu xa di nan na,

Naxumu findixi Esili xa di nan na,

Esili findixi Nagayi xa di nan na,

²⁶Nagayi findixi Maati xa di nan na,

Maati findixi Matahisa xa di nan na,

Matahisa findixi Semeyin xa di nan na,

Semeyin findixi Yoseke xa di nan na,

Yoseke findixi Yoda xa di nan na,
²⁷ Yoda findixi Yohana xa di nan na,
 Yohana findixi Resa xa di nan na,
 Resa findixi Sorobabeli xa di nan na,
 Sorobabeli findixi Salatiyeli xa di nan na,
 Salatiyeli findixi Neri xa di nan na,
²⁸ Neri findixi Meliki xa di nan na,
 Meliki findixi Adi xa di nan na,
 Adi findixi Kosan xa di nan na,
 Kosan findixi Elemadan xa di nan na,
 Elemadan findixi Eru xa di nan na,
²⁹ Eru findixi Yosuwe xa di nan na,
 Yosuwe findixi Eliyeseri xa di nan na,
 Eliyeseri findixi Yorimi xa di nan na,
 Yorimi findixi Matahathi xa di nan na,
 Matahathi findixi Lewi xa di nan na,
³⁰ Lewi findixi Simeyɔn xa di nan na,
 Simeyɔn findixi Yuda xa di nan na,
 Yuda findixi Yusufu xa di nan na,
 Yusufu findixi Yonan xa di nan na,
 Yonan findixi Eliyakin xa di nan na,
³¹ Eliyakin findixi Meleya xa di nan na,
 Meleya findixi Mena xa di nan na,
 Mena findixi Matata xa di nan na,
 Matata findixi Natan xa di nan na,
 Natan findixi Dawuda xa di nan na,
³² Dawuda findixi Yisayi xa di nan na,
 Yisayi findixi Obedo xa di nan na,
 Obedo findixi Boosu xa di nan na,
 Boosu findixi Salimon xa di nan na,
 Salimon findixi Naxason xa di nan na,
³³ Naxason findixi Aminadabo xa di nan na,
 Aminadabo findixi Adimin xa di nan na,
 Adimin findixi Arini xa di nan na,
 Arini findixi Xesiron xa di nan na,
 Xesiron findixi Peresi xa di nan na,
 Peresi findixi Yuda xa di nan na,
³⁴ Yuda findixi Yaxuba xa di nan na,
 Yaxuba findixi Isiyaga xa di nan na,
 Isiyaga findixi Iburahima xa di nan na,
 Iburahima findixi Tera xa di nan na,
 Tera findixi Naxori xa di nan na,
³⁵ Naxori findixi Serugu xa di nan na,
 Serugu findixi Rewu xa di nan na,

Rewu findixi Pelegi xa di nan na,
 Pelegi findixi Eberi xa di nan na,
 Eberi findixi Selaha xa di nan na,
³⁶ Selaha findixi Kayinan xa di nan na,
 Kayinan findixi Arafaxadi xa di nan na,
 Arafaxadi findixi Semi xa di nan na,
 Semi findixi Nuha xa di nan na,
 Nuha findixi Lemeki xa di nan na,
³⁷ Lemeki findixi Metusela xa di nan na,
 Metusela findixi Enoki xa di nan na,
 Enoki findixi Yeredi xa di nan na,
 Yeredi findixi Mahalaleli xa di nan na,
 Mahalaleli findixi Kenan xa di nan na,
³⁸ Kenan findixi Enosi xa di nan na,
 Enosi findixi Seti xa di nan na,
 Seti findixi Adama xa di nan na,
 Adama findixi Ala xa di nan na.

Sentane katafe a xa Isa ratantan

(*Matiyu 4:1-11, Maraki 1:12-13*)

4 Isa to keli Yuruden, Ala Xaxili Seniyenxi nu goroxi a ma, a Isa xun ti gbengberenyi ra. ² Xi tongo naani bun ma, a nu na naa, Ibulisa nu katafe a ratantande. Isa mu sese don na waxati birin bun. Na xi konti to kamali, kaame nu na a ma. ³ Ibulisa naxa a fala a be, «Xa Ala xa Di nan i ra, yaamari fi yi geme xa findi taami ra.» ⁴ Isa naxa a yaabi, «A sebexi Kitaabui kui, «Mixa mu baloma taami gbansan xa ra.»

⁵ Ibulisa naxa fa a xanin geya fari, a dunija mangeya birin masen a be kerenyi ra. ⁶ A naxa a fala a be, «N yi mangeya birin fima ne i ma a nun a dariye, barima a soxi n tan nan yi. N fan noma a fide, n na wa a fife naxan yo ma. ⁷ Na kui, xa i i felen n be, i n batu, n a birin findima ne i gbe ra.» ⁸ Isa naxa a yaabi, «A sebexi Kitaabui kui, «I xa i Marigi Ala gbansan nan batu, i xa suyidi a keren nan be.»

⁹ Ibulisa man naxa a xanin Darisalamu, a a ti Ala xa hɔrɔmɔbanxi fari, yire itexi. A naxa a fala a be, «Xa Ala xa Di nan lanxi i ma, tugan be ra,

¹⁰ barima a sebexi, «Ala yaamari fima ne a xa malekee ma i xa fe ra, e xa i kanta.»

¹¹ A man sebexi, «E e belexee rasoma ne i bun ma, e i rate alako i sanyi naxa din geme ra.» ¹² Isa naxa a yaabi, «Kitaabui man a masenxi, «I naxa i Marigi Ala mato.»»

¹³ Ibulisa to ge kate birin nabade a xa Isa ratantan, a naxa keli a xun ma, han beenun a xa waxati gbeta xa a li.

Isa a xa wali fólɔfe Galile bɔxi ma

(*Matiyu 4:12-25, Maraki 1:14-20*)

¹⁴ Isa naxa gbilen Galile bɔxi ma. Ala Xaxili Seniyenxi xa senbe nu na a ma. A xa fe xibaaru naxa siga rayensen na yire birin. ¹⁵ Isa nu mixie xaranma e xa salidee kui, birin nu a matɔxɔ.

Nasaretikae tondife lade Isa ra

(*Matiyu 13:53-58, Maraki 6:1-6*)

¹⁶ Isa naxa siga Nasareti, a xuruxi den-naxe. Malabu lɔxɔe ma, a naxa so salidee kui alɔ a nu darixi a ra ki naxe, a ti, a xa Kitaabui xaran mixie be. ¹⁷ E naxa Annabi Esayi xa Kitaabui so a yi. A to a itala, a naxa yire to a sebexi dennaxe,

¹⁸ «Marigi Xaxili na n xun ma, barima a bara n sugandi, a a ragoro n ma,

n xa setaree kawandi xibaaru fanyi ra.

A n xɛxi ne

n xa xɛera iba mixi suxuxie be, e xɔreyama ne,

n xa xɛera iba dɔnxuie be, e ya se toma ne,

n xa tɔɔrɔmixie xɔreya naxee na nɔe bun ma,

¹⁹ n xa xɛera iba mixie be,

Ala xa hinne waxati bara a li.»

²⁰ A naxa fa Kitaabui makuntan, a a so taalibi yi, a dɔxɔ. Birin e ya banbanxi a ra salidee kui. ²¹ A naxa masenyi ti fɔlɔ e be, «To, yi sebeli naxan xaranxi wo be yi ki, a bara kamali.»

²² Birin nu a xa fe fanyi falama, e nu kaaba wɔyen fanyie ma naxee nu min-ima a kere i. E naxa so e bore maxɔrinfe, «Yusufu xa di xa mu yi ki?» ²³ Isa naxa a fala e be, «N na a kolon wo yi taali sama ne n be, «Seriba, i yete dandan.» Wo man a falama ne n be, «Muxu bara fe naxan birin me i naxan nabaxi Kapere-namu, i man xa a mɔoli raba i xɔnyi be.» ²⁴ N xa nɔndi fala wo be, namijɔnme yo mu binyama a xɔnyi tan. ²⁵ Wo man xa wo tuli ti nɔndi ra. Kaape gine wuyaxi nu na Isirayila bɔxi ma Annabi Eliya xa waxati, kaame to sin bɔxi ma, tune ye mu bira je saxan kike senni. ²⁶ Kɔnɔ Ala mu Annabi Eliya xee e tan Isirayilaka ginee sese ma, fo a to a xee kaape gine nde nan gbansan ma naxan nu na Sarepeta, Sidɔn bɔxi ma. ²⁷ Kune kanyi wuyaxi fan nu na Isirayila bɔxi ma Annabi Elise xa waxati, kɔnɔ a mu e tan sese rayalan, fo Naaman Siriyaka gbansan, a na nan nayalan.»

²⁸ E to yi fee me, mixi birin naxee nu na salidee kui, e bɔpe naxa te Isa xili ma.

²⁹ E naxa keli, e a ramini taa fari ma. E xa taa to nu tixi geya ra, e naxa a xanin yire nde e xa a radin ye gelenyi ra. ³⁰ Kɔnɔ Isa naxa mini e tagi, a a xa kira suxu.

Isa mixi gbegbe rayalanfe

(*Matiyu 8:14-17, Maraki 1:21-34*)

³¹ Isa naxa goro Kapere-namu, Galile bɔxi taa nde. A to nu na mixie kawan-dife malabu lɔxɔe, ³² e naxa kaaba a xa xaranyi ma, barima a nu wɔyenma mange senbe nan na. ³³ Na salidee kui, xeme nde nu na jinne nu naxan fɔxɔ ra. A naxa sɔnxɔe rate fɔlɔ, a gbelegbele, ³⁴ «Ee! Isa Nasaretika, i waxi munse xɔn ma muxu be? I faxi muxu sɔntɔde ne? N na a kolon mixi naxan lanxi i ma. Ala xa Seniyentɔe nan na i ra.» ³⁵ Isa naxa wɔyen a ma a xɔxɔxɔe ra, a a yamari, «I sabari. Gbilen yi xeme fɔxɔ ra.» Ninne naxa xeme rabira bɔxi nama tagi, a fa gbilen a fɔxɔ ra. Xeme mu maxɔnɔ hali

keren. ³⁶Birin de naxa ixara, e nu fa e bore maxorin, «Masenyi mooli mundun yi ki? A jinnee yamarima nœ nun senbe ra, nee gbilen mixi fœx ra!» ³⁷Na kui, Isa xa fe xibaaru naxa yensen ye na bœxi rabilinyi yire birin.

³⁸Isa to mini salide kui, a naxa siga Simœn xœnyi. Simœn bitanyi mu nu yalanxi. A fate nu ganxi a ma. E naxa Isa maxandi a xa a mali. ³⁹Isa to ti a xun ma, a naxa wœyen na fure ma, fure naxa a bepin. A naxa keli keren na, a kuri so e be.

⁴⁰Soge to dula, e naxa fa furema mooli birin na Isa xœn ma. A naxa a belexe sa e ma keren keren, a fa e rayalan. ⁴¹A naxa jinnee fan keru mixi wuyaxi fœx ra. Ninnee nu furemae bepinma, e nu gbelegebele e nu a fala, «Ala xa Di nan na i ra!» Kœnœ Isa naxa e yamari, a e ratœn wœyenfe ra, barima e nu a kolon a Ala xa Mixi Sugandixi nan a ra.

⁴²Na kuye iba, a naxa mini, a siga yire madunduxi nde. Nama naxa a fen han e a to. E nu katafe ne e xa kankan a ma, a naxa fa keli e xun. ⁴³Kœnœ a naxa a masen e be, «Fœ n xa taa gbete fan kawandi Ala xa mangeya nini xa xibaaru fanyi ra, barima n xœxi na nan ma.» ⁴⁴Na kui, a nu kawandi tima salidee kui Yudaya bœxi ma.

Isa fœxirabire singee

(*Matiyu 4:18-22, Maraki 1:16-20*)

5 Isa nu na Genesareti baa de ra. Nama fan nu e bore xetenma alako e xa a xui me Ala xa masenyi kawandide. ²Isa naxa kunkui firin to baa de ra. Yexesuxuie nu bara goro e kui, e nu e xa yelee raxafe. ³Isa naxa baki Simœn xa kunkui kui, a a maxorin a xa kunkui ndedi mamini xare de ra. Na xanbi, Isa naxa dœxœ kunkui kui, a so nama kawandife.

⁴Isa to ge masenyi tide, a naxa a fala Simœn be, «Won xœ dula ma. Wo yele sa

naa, wo xa sa yexœ suxu.» ⁵Simœn naxa a yaabi, «Karamœxœ, muxu kœ birin nan nadangixi yakotomœ nan na, muxu mu sese suxu. Kœnœ i tan nan to a falaxi, n man sa yelee sama.»

⁶E to na raba, e naxa yexœ gbegebe suxu yelee kui, yelee naxa bœx fœlœ. ⁷E naxa e belexe magira booree be naxee nu na kunkui booree kui, e xa fa e mali. E to fa, e naxa na kunkui firinyie rafe yexœ ra han e firin birin naxa wa dulafe.

⁸Simœn Piyeri to na fe to, a naxa bira Isa bun ma, a a fala, «Marigi, i xa i makuya n na, barima yunubitœ nan n na!» ⁹A na fala ne barima a tan nun a boore birin nu bara ge kaabade na yexœ suxufe ra, ¹⁰Simœn walibooree, Sebede xa di firinyie Yaki nun Yaya, e fan nu bara kaaba. Na kui, Isa naxa a fala Simœn be, «I naxa gaaxu. I darixi yexœ nan suxu ra, kœnœ keli yi waxati ma, i fama mixie nan sœtœde n be.» ¹¹E to kunkui rate xare ma, e naxa se birin lu naa, e bira Isa fœxœ ra.

Kune kanyi rayalanfe

(*Matiyu 8:1-4, Maraki 1:40-45*)

¹²Isa to nu na taa nde kui, a naxa xeme nde li naa, kune dinxi a fate birin na. A to Isa to, a naxa a yatagi rafelen bœxi ma, a a mayandi, «N Marigi, xa i tin, i nœma n nasenyende.» ¹³Isa naxa a belexe itala, a a sa kune kanyi ma, a a fala a be, «N tinxi. Findi mixi seniyenxi ra.» Kune fure naxa a bepin keren na. ¹⁴Na xanbi, Isa naxa a yamari, «I naxa yi fe fala mixi yo be. Siga i sa i dentege serexedube be, i serexeba i xa seniyenyi xa fe ra, alœ Annabi Munsu a yamarixi ki naxe. Na findima seedejœxœya nan na e be.» ¹⁵Kœnœ Isa xa fe xibaaru nan naxa yensen ye dangi a singe ra. Nama gbegebe nu e malanma e xa a xui rame, a man xa e rayalan e xa furee ma. ¹⁶Kœnœ Isa fan nu luma siga ra yire madunduxie, a sa Ala maxandi.

Isa Namate rayalanfe

(Matiyu 9:1-8, Maraki 2:1-12)

¹⁷ Lɔxɔ nde, Isa nu kawandi tife. Farisenie nun seriye karamɔxɔe nu bara fa dɔxɔ, naxee kelixi Darisalamu, a nun Galile nun Yudaya taa birin. Marigi xa senbe nu na Isa ma furemae rayalanfe ra. ¹⁸ Na temui, mixi ndee naxa fa namate nde ra, a saxi sade ma. E nu katafe ne e xa fa a sa Isa bun, ¹⁹ kɔnɔ pama xa fe naxa a niya e mu nɔ sode a ra. Na kui, e naxa te banxi fari, e a fari yire nde maba, e fa namate ragoro menni ra, a saxi a xa sade fari, a goro pama tagi Isa ya i. ²⁰ Isa to e xa danxaniya to, a naxa a fala namate be, «N boore, i xa yunubie bara xafari i be.» ²¹ Farisenie nun seriye karamɔxɔe naxa so e mapɔxunfe, «Pe, nde yi ra, a to Ala rasɔtɔma yi ki? Nde nɔma yunubie xafaride, bafe Ala keren na?»

²² Isa to e xa mapɔxunyi kolon, a naxa e maxɔrin, «Munfe ra yi mapɔxunyi mɔɔli na wo bɔɔne ma? ²³ Wɔyenyi mundun sɔɔneya, a falafe «I xa yunubie bara xafari, ka a falafe «Keli, i jere?» ²⁴ N xa a masen wo be a Adama xa Di nɔma yunubi xafaride dunija ma.» A naxa fa a fala namate be, «N naxe i be, keli, i xa sade tongo, i xa siga i xɔnyi.»

²⁵ Namate naxa keli mixie ya xɔri keren na. A naxa se tongo a nu saxi naxan ma, a fa siga a xɔnyi Ala matɔxɔ ra. ²⁶ Nama birin de naxa ixara ki fanyi, e nu Ala matɔxɔ. Ala xa yaragaaxui fan naxa lu e bɔɔne ma, e a fala, «To, muxu bara kaabanako fee to.»

Lewi birafe Isa fɔxɔ ra

(Matiyu 9:9-17, Maraki 2:13-22)

²⁷ Na dangi xanbi, Isa naxa mini, a duuti maxili nde to naxan xili Lewi, a dɔxɔxi duuti maxilide. Isa naxa a fala a be, «Bira n fɔxɔ ra.» ²⁸ Lewi naxa keli, a fe birin nabolo, a bira a fɔxɔ ra.

²⁹ Na temui, Lewi naxa xulunyi belebele ti a xɔnyi Isa be. E birin nu na e degefe yire keren, duuti maxili wuyaxi nun mixi gbetee fan nu na naa.

³⁰ Farisenie nun seriye karamɔxɔe naxa Isa fɔxirabiree maxɔrin, «Munfe ra wo nun duuti maxilie nun yunubitɔee wo degema yire keren?» ³¹ Isa naxa e yaabi, «Mixi yalanxi hayi mu na seriba ma. Furema nan hayi na a ma. ³² N mu faxi tinxintɔee xa xilide. N faxi yunubitɔee nan xilide, e xa tuubi.»

Isa maxɔrinfe sunyi ma

(Matiyu 9:14-15, Maraki 2:18-20)

³³ Mixi ndee naxa fa a fala Isa be, «Annabi Yaya nun Farisenie fɔxirabiree sunyi nun salie rabama han, kɔnɔ i gbee tan e degema tun.» ³⁴ Isa naxa e yaabi, «Xa futixiri xulunyi a li, wo nɔma a falade ginɛfenyi booree be e xa sunyi suxu a na e fe ma temui naxe? ³⁵ Waxati fama, ginɛfenyi bama e yi ra temui naxe. Na waxati tan, e sunyi suxuma ne.»

³⁶ Isa man naxa taali nde sa e be, «Mixi yo mu dugi xuntunyi bama dugi neene ra a xa dugi fori lonpo a ra. Xa na raba, dugi neene kanama ne, na xuntunyi fan mu lanma dugi fori ma. ³⁷ Mixi yo man mu weni neene sama lebe fori kui, xa na mu a ra weni neene na funtu, na lebe fori bulama ne, weni fili, a sase fan kana. ³⁸ A lan ne weni neene xa sa lebe neene nan kui. ³⁹ Mixi yo man mu wama weni neene xɔn xa a bara weni fori min, barima a a falama ne, «Weni fori nan fan.»

Malabu lɔxɔe xa seriye,

nun xeme nde belexe rayalanfe

(Matiyu 12:1-14, Maraki 2:23-3:6)

6 Malabu lɔxɔ nde, Isa nun a fɔxirabiree nu jerefe sankira ra xee tagi. Isa fɔxirabiree naxa mengi tɔnsɔe ndee ba, e e tuxutuxu e belexe, e a xɔrie don. ² Fariseni ndee naxa wɔyen,

«Munfe ra wo na malabu ɔxɔɛ seriye matandife?» ³Isa naxa e yaabi, «Wo mu nu a xaran Dawuda naxan naba kaame to a suxu, a tan nun naxee nu na a ɔxɔ ra?» ⁴A so ne Ala xa banxi kui, a taami don naxan fixi Ala ma, a nde so a ɔxirabiree fan yi ra, hali a to mu nu daxa mixi yo xa na don, fo serexedubee.» ⁵Isa man naxa a fala e be, «Adama xa Di nan findixi marigi ra malabu ɔxɔɛ xun ma.»

⁶Malabu ɔxɔɛ gbete ma, Isa man naxa so salide kui, a mixie kawandi. A naxa xeme nde li naa, naxan yire fan belexe tuuxi a ma. ⁷Farisenie nun seriye karamɔxɔɛ nu e ya tixi Isa ra e xa a mato xa a mixi rayalanma malabu ɔxɔɛ ma, alako e xa nɔ a kalamude fe nde ma. ⁸Kɔnɔ Isa to nu e xa maɔxɔxunyi kolon, a naxa a fala xeme be naxan belexe tuuxi a ma, «Keli, i fa ti be jama tagi.» A naxa keli, a ti.

⁹Isa naxa a masen e be, «N xa wo maxɔrin. A daxa fe fanyi nan xa raba malabu ɔxɔɛ ma, ka fe jaaxi? Nii rakisife nan daxa ka nii sɔntɔfe?» ¹⁰A to ge a ya rapereɛ mixi birin kanke ma, a naxa a fala na xeme be, «I belexe itala.» A naxa a itala, a belexe naxa yalan. ¹¹Kɔnɔ Farisenie tan naxa xɔnɔ ki fanyi. E naxa so wɔyɛnfe e bore be, e xa lan fe ma, e nɔma naxan niyade Isa ra.

Isa a xa xɛra fu nun firinyi sugandife

(Matiyu 10:1-3, Maraki 3:13-19)

¹²Na waxati ma, Isa naxa siga geya fari Ala maxandide, a kɔɛ birin nadangi a Ala maxandima. ¹³Kuye to iba a naxa a ɔxirabiree xili. A naxa fu nun firin sugandi e ya ma, a e xili sa xɛrae. E tan nan ya: ¹⁴Simɔn, Isa naxan xili sa Piyeri, Piyeri xunya Andire, Yaki, Yaya, Filipu, Barotolome, ¹⁵Matiyu, Tomasi, Alifa xa di Yaki, Simɔn naxan xili nu falama Seloti, ¹⁶Yaki xa di Yudasi, nun

Yudasi Isikariyoti naxan findi yanfante ra, a Isa sa mixi kobie belexe.

Isa jama kawandife

(Matiyu 5-7)

¹⁷Isa nun na mixi fu nun firinyie to goro, a naxa ti kene nde ma. A ɔxirabiree gali nu na naa, a nun jama gbege naxee nu kelixi Yudaya nun Darisalamu, a nun baa de ra, Tire nun Sidon nabilinyi. ¹⁸E birin nu faxi Isa xui ramede, a man xa e rayalan e xa furee ma. Ninne nu naxee tɔɔroma, a nu e rayalanma. ¹⁹Nama birin nu katafe e xa din a ra, barima senbe nu minife a i, a nu e birin nayalan.

Sɛɛwe nun Gbaloe

(Matiyu 5:1-12)

²⁰Na temui Isa naxa a ya ti a ɔxirabiree ra, a a masen e be, «Sɛɛwe na wo be, wo tan setaree, barima wo jan na Ala xa mangeya niini bun ma.

²¹Sɛɛwe na wo be, wo tan naxee kaamexi yakɔsi,

barima wo fama ne wasade.

Sɛɛwe na wo be, wo tan naxee wama yakɔsi,

barima wo fama ne yeledɛ.

²²Sɛɛwe na wo be, mixie na wo xɔn temui naxe,

e na wo kerɛ, e na wo konbi, e na wo xili kana Adama xa Di xa fe ra.

²³Wo xa sɛɛwa na ɔxɔɛ, wo tугan jɛlexinyi ra,

barima wo baraayi gboma ne ariyanna.

E benbae nu namijɔnɔmɛe fan tɔɔroma na ki ne.»

²⁴«Kɔnɔ gbaloe na wo be, wo tan bannaɛ,

barima wo jan bara wo xa fe fanyi sɔtɔ.

²⁵Gbaloe na wo be, wo tan naxee wasaxi yakɔsi,

barima kaame fama ne wo suxude.

Gbaloe na wo be, wo tan naxee yelema yakɔsi,

barima sunnunyi nun wa fama ne wo suxude.

²⁶ Gbaloe na wo be, mixi birin na wo xili fanyi fala temui naxe, barima e benbae nu wule false fan xun-mafalama na ki ne naxee nu e yete findixi namijonmæe ra.»

Yaxuie xanufe

(Matiyu 5:38-48)

²⁷ «N xa a fala wo be, wo tan naxee na wo tuli matife n na,

wo xa wo yaxuie xanu,

wo fe fanyi nan naba wo xonmae be,

²⁸ wo Ala maxandi wo dankamae be,

wo Ala maxandi wo tɔɔɔmae be.

²⁹ Xa mixi i xere garin,

i xa boore seeti fan ti a be.

Xa mixi i xa donma tongo,

i naxa tondi a xa i xa mafelenyi fan tongo.

³⁰ Naxan yo na i makula, i xa a ki.

Naxan na see ba i yi, i naxa a maxarin a xa a ragbilen.

³¹ Wo wama mixie xa naxan birin naba wo be,

wo fan xa na nan naba e be.»

³² «Xa wo sa mixi gbansan nan xanuma, naxee wo fan xanuxi, wo baraayi mundun sɔɔɔma na kui? Hali yunubitæe, e mixie nan xanuma naxee e tan fan xanuxi. ³³ Xa wo sa fe fanyi rabama mixie be, naxee fe fanyi rabama wo fan be, wo baraayi mundun sɔɔɔma na kui? Na tan, hali yunubitæe a rabama. ³⁴ Xa wo sa doni tima mixi nan be, wo laxi naxan na a wo xa doni fima, wo baraayi mundun sɔɔɔma na kui? Hali yunubitæe, e doni tima e boore be, alako e man xa doni birin sɔɔɔ. ³⁵ Kɔɔɔ wo tan xa wo yaxuie xanu. Wo xa fe fanyi nan naba. Wo xa doni ti, hali wo mu laxi a fife ra. Na kui, wo baraayi gboma ne, wo findi Ala Xili Xungbe Kanyi xa die ra, barima a tan fe fanyi rabama finsiriwalie nun mixi kobie be.

³⁶ Wo fan xa kinikini mixi ma, alɔ wo Baba Ala kinikinima mixi ma ki naxe.»

Wuri fuɔi nun xebenyi

(Matiyu 7:1-5)

³⁷ «Wo naxa wo yete findi wo boore adama kewalie makiitima ra, alako ki-iti naxa fa kana wo fan na Ala yi. Wo naxa mixi makiiti kiiti xɔɔɔɔɔe ra, alako wo fan naxa makiiti kiiti xɔɔɔɔɔe ra. Wo diɔe mixi ma, alako Ala xa diɔe wo fan ma. ³⁸ Wo mixi ki, alako Ala fan xa wo ki. Wo kima ki naxe, a luma ne alɔ maale na maniya, a maniyase rafe a fanyi ra, maale madeten, a xeye xeye, nde man fa sa a xun han a fili a ma. Na kui, wo maniyase naxan nawalima booree be, na nan nawalima wo fan be.»

³⁹ Isa man naxa yi taali wɔyenyi fala e be, «Dɔɔɔxui nɔma xuli suxude dɔɔɔxui be yire? A di, e firin birin mu birama xe yili kui? ⁴⁰ Taalibi mu dangima a karamɔɔɔ ra, kɔɔɔ taalibi naxan birin nu ge a matinkande, a luma ne alɔ a karamɔɔɔ.»

⁴¹ «Munfe ra i wuri fuɔi toma i ngaxakerenyi ya ma, a fa li i mu xebenyi toxi naxan na i tan yete ya ma? ⁴² I nɔma a falade i ngaxakerenyi be di, «A lu n xa na wuri fuɔi ba i yete ya ma,» a fa li i tan mu xebenyi toxi naxan na i tan ya ma? I tan filankafui, xebenyi nan singe ba i ya ma! Na ba xanbi, i nɔma ne se igbede a fanyi ra, alako i xa wuri fuɔi ba i ngaxakerenyi fan ya ma.»

Wuri bili kolonma a bogi nan ma

(Matiyu 7:16-20, 12:33-35)

⁴³ «Sansi fanyi mu na naxan bogi kobi raminima, sansi kobi fan mu na naxan bogi fanyi raminima. ⁴⁴ Sansi birin kolonma a bogi nan ma. Xɔre mu bama tunbe bili ra, kusu fan mu bama baagi bili kɔn na. ⁴⁵ Fe fanyi to ragataxi mixi fanyi bɔɔɔe kui, a fe fanyi nan naminima. Fe kobi to ragataxi mixi kobi bɔɔɔe kui, a fe kobi nan naminima. Naxan

na gbo mixi bɔɲɛ kui, na nan dɔnxɔɛ minima a de i.»

Banxiti firinyie xa taali

(Matiyu 7:24-27)

⁴⁶ «Munfe ra wo n xilima «N Marigi, n Marigi,» kɔɔ wo mu n xui rabatuma? ⁴⁷ Mixi yo fa n ma, a n ma masenyi rame, a fa a rabatu, wo wo tuli mati n xa a masen wo be na kanyi maniyaxi mixi naxan na. ⁴⁸ A maniyaxi banxiti nan na, naxan bɔxi ge han a sa fanye li, a fa a xa banxi bili ti na fanye fari. Lɔxɔ nde, xure naxa banbaran ye han a din banxi ma, kɔɔ a mu nɔ sese niyade a ra, barima a nu tixi a fanyi ra. ⁴⁹ Kɔɔ mixi yo naxan n ma masenyi rame, a fa li a mu a rabatu, na kanyi tan maniyaxi xeme nan na naxan banxi ti bɔxi fari ma, bili mu a be. Xure to banbaran, a din banxi ma, a naxa a rabira keren na, banxi naxa kana a jaaxi ra.»

Sɔɔri xunmati xa danxaniya

(Matiyu 8:5-13)

7 Isa to ge a xa masenyi birin tide jama be, a naxa so Kaperenamu. ² Sɔɔri mixi keme xunmati nde nu na naa, naxan ma konyi xeme nde nu furaxi, a gbe mu nu luxi a xa faxa. Konyi nan nu a ra naxan nu rafan a marigi ma ki fanyi. ³ Sɔɔri xunmati to Isa xa fe me, a naxa Yuwifi kuntigi ndee xee Isa xɔn, a xa fa a xa konyi rayalan. ⁴ Yuwifi kuntigie to Isa yire li, e naxa a mayandi ki fanyi, e a fala, «Mixi na a ra, a lan ne i xa yi fe raba a be, ⁵ barima won si rafan a ma. A tan nan salide tixi muxu be.»

⁶ Isa naxa bira e fɔxɔ ra. A to makɔre banxi ra, na sɔɔri mixi keme xunmati naxa a boore ndee xee e xa a fala a be, «Marigi, i naxa i yete tɔɔɔ, barima na binye mu na n yi ra i tan xa so n ma banxi kui. ⁷ Na nan a niya, n jan mu tin n yete xa fa i xɔn. I xa yaamari gbansan nan fi, n ma konyi xa yalan. ⁸ N a kolon barima

n fan na mange ndee xa yaamari bun ma, sɔɔri ndee man na n yi, naxee na n fan ma yaamari bun ma. N na a fala sɔɔri nde be, «Siga,» a sigama ne. N na a fala, «Fa,» a fama ne. N na n ma konyi nde yamari, «Yi fe raba,» a a rabama ne.»

⁹ Isa to a xa wɔyenyi me, a naxa kaaba a xa fe ma. A naxa a ya rafindi jama ma naxan nu biraxi a fɔxɔ ra, a a masen e be, «N xa a fala wo be, n mu yi danxaniya mɔɔli toxi hali Isirayila bɔxi ma.» ¹⁰ Xeeɔrae to gbilen sɔɔri xunmati xɔnyi, e naxa konyi li, a yalanxi.

Isa kaape gine xa di rakelife faxe ma

¹¹ Na dangi xanbi, Isa naxa siga taa nde, dennaxe xili Nayin, a fɔxirabiree nun jama gbegbe nu na a fɔxɔ ra. ¹² A to makɔre taa sode de ra, Isa naxa a to mixie minife xeme nde fure ra. Kaape gine nde xa di kerenyi nan nu faxaxi, na taa jama gbegbe fan nu jerefe kaape gine fe ma. ¹³ Marigi to kaape gine to, a naxa kinikini a ma, a a fala a be, «I naxa wa.» ¹⁴ A naxa a maso fure ra, a a belexe sa a xaninse fari, a xaninmae naxa ti. Isa naxa a masen, «I tan segetala, n naxe i be, keli!» ¹⁵ Faxamixi naxa keli, a so wɔyenyi. Isa naxa a ragbilen a nga ma. ¹⁶ Gaaxui naxa e birin suxu, e nu Ala matɔxɔ, e nu a fala, «Ala namijɔnmɛ xungbe nan nakelixa won tagi!» E man nu a fala, «Ala bara fa a xa mixie xunmatode!» ¹⁷ Isa xa xibaaru naxa siga rayensen na Yudaya bɔxi birin ma a nun naa rabilinyi.

Annabi Yaya xa maxorinyi

(Matiyu 11:1-30)

¹⁸ Yaya fɔxirabiree naxa yi fe birin fala Yaya be. ¹⁹ A fan naxa mixi firin xili e ya ma, a e xee Isa maxorinde, «I findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na naxan lanma a xa fa, ka muxu xa mixi gbete nan mame?» ²⁰ E to Isa yire li e naxa a maxorin, «Yaya Xunxa nan muxu

xɛxi i maxɔrinde. I findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na naxan lanma a xa fa, ka muxu xa mixi gbetɛ nan mame?»²¹ Na temui yati, Isa nu furemae, jinne kanyie, nun dɔnxui gbege rayalanfe. ²² Na kui, a naxa Yaya xa xɛrae yaabi, «Wo fe naxan mexi nun wo fe naxan toxi, wo sa na dentɛge Yaya bɛ. Dɔnxuie se toma, namatɛɛ jɛrema, kunɛ kanyie yalanma, tulixɔrie wɔyɛnyi mɛma, faxamixie kelima, fuxarilae kawandima xibaaru fanyi ra. ²³ Sɛwɛ na mixi bɛ naxan mu siikema n ma fe ra.»

²⁴ Yaya xa xɛrae to siga, Isa naxa jama maxɔrin Yaya xa fe ma, «Wo siga munse matode wula i? Foye kale naxan namaxama? ²⁵ Xa na mu a ra, wo siga munse matode? Dugi tofanyi kanyie? Naxee maxirixi a fanyi ra, e xa dunijɛ igiri bannaya kui, nee toma mange banxie nan kui. ²⁶ Wo fa siga munse matode? Namijɔnɛ? Iyo, n xa a fala wo bɛ, a jan dangi namijɔnɛ ra. ²⁷ A tan nan xa fe sebɛxi Kitaabui kui, «N fama n ma xɛra rasanbade i ya ra alako a xa kira yailan i bɛ.»²⁸ N xa a fala wo bɛ, gine yo mu di bari naxan dangi Yaya ra. Kɔnɔ n man xa a fala wo bɛ, mixi naxan na Ala xa mangɛya niini bun ma, a xurun kiyoki, a fan dangi Yaya ra.»

²⁹ «Nama nun duuti maxilie to a xui mɛ, e la nɛ Ala ra, e fa lu Yaya xa e xunxa ye xɔra. ³⁰ Kɔnɔ Farisenie nun seriye karamɔxɛ tan tondi nɛ Ala waxɔnfe ra e bɛ barima e tondi nɛ Yaya xa e xunxa ye xɔra.»

³¹ «N nɔma to mixie misaalide munse ra? E maniyaxi nde ra? ³² E maniyaxi dimɛdie nan na naxee dɔxɔxi taa kui, e nu a fala e booree bɛ, «Muxu bara xule fe wo bɛ, kɔnɔ wo mu fare boronxi. Muxu bara jɔn bɛɛti ba, kɔnɔ wo mu wa.»

³³ «Yaya Xunxa to bara fa, a mu taami don, a mu weni min. Wo bara a fala,

«Ninne na a fɔxɔ ra.»³⁴ Adama xa Di to fa, a tan mu tondi sigade xulunye yire. Na kui, wo bara a fala, «Furi jaaxi siisila mato! E nun duuti maxilie nun yunubitɛɛ nan a ra!»³⁵ Kɔnɔ xaxilimaya kolonma a kewali nan ma.»

Gine yunubitɛ nde xa yunubie xafarife

³⁶ Fariseni nde naxa Isa xili e xa e dege a xɔnyi. Isa naxa so naa, a a magoro. ³⁷ Gine yunubitɛ nde nu na taa kui, a naxa a mɛ a Isa a degɛfe na Fariseni xɔnyi. Na kui, a naxa labunde ture suxu a yi ra, na saxi a bitire tofanyi kui naxan nu rafalaxi alabatira gɛmɛ ra. ³⁸ A to so naa, a naxa ti Isa xanbi ra a sanyie yire. A to wa fɔlɔ, a naxa Isa sanyie bunda a yaye ra. A naxa e mafuruku a xunsexɛ ra, a e sunbu, a fa labunde maso e ma.

³⁹ Fariseni naxan Isa xili a degede a xɔnyi, a to na fe to, a naxa a fala a yetɛ ma, «Xa yi xeme findixi namijɔnɛ nan na nu, a yi gine xa fe kolonma nɛ nu, a a kolonma nɛ nu a yunubitɛ nan dinfe a ra yi ki.»⁴⁰ Isa naxa a fala a bɛ, «Simɔn, n xa fe nde masen i bɛ.» Na naxa a yaabi, «Karamɔxɔ, a masen n bɛ.»⁴¹ Isa naxa yi taali sa a bɛ, «Kɔbiri kanyie nde nu bara mixi firin doni. A singe xa doni findixi gbeti kɔbiri kole kɛmɛ suuli nan na, a firin nde, gbeti kɔbiri kole tongo suuli. ⁴² Fɛɛɛ to mu nu na e sese yi ra, kɔbiri kanyie naxa diɛ e firin birin xa doni ma. Na mixi firinyi tagi, kɔbiri kanyie rafanma nde ma dangi boore ra?»⁴³ Simɔn naxa a yaabi, «N laxi a ra, naxan xa doni nu gbo boore bɛ.» Isa naxa a fala a bɛ, «I nɔndi.»

⁴⁴ Na temui a naxa a ya rafindi gine ma, a fa a masen Simɔn bɛ, «I yi gine to? N so nɛ i xɔnyi, i mu ye fi n ma n xa n sanyie maxa, kɔnɔ a tan n sanyie maxaxi a yaye nan na, a e mafuruku a xunsexɛ ra. ⁴⁵ I tan mu n sunbu, kɔnɔ a tan, kabi n soxi i xɔnyi, a mu baxi n sanyie masunbufe. ⁴⁶ I tan mu ture maso n xunyi

ma, kɔnɔ a tan labunde ture nan masoxi n sanyie ma. ⁴⁷ Na na a ra, n xa a fala i be, a xa yunubie naxee gboxi na ki, e bara xafari a be, barima a xa xanunteya fan gbo. Kɔnɔ naxan xa yunubi xafarixie xurun, na kanyi xa xanunteya fan xurun.»

⁴⁸ Isa naxa fa a masen ginɛ be, «I xa yunubie bara xafari.» ⁴⁹ Naxee nu magoroxi e degede, nee fan naxa so a falafe e yete ma, «Nde yi ra a to yunubi xafarima?» ⁵⁰ Isa man naxa a masen ginɛ be, «I xa danxaniya bara i rakisi. Siga bɔjesa kui.»

Ginɛ naxee Isa malife

8 Na dangi xanbi, Isa naxa siga taa birin isa ra, a xungbe nun a xuri, a nu mixie xaran, a nu e kawandi Ala xa mangeya niini xa xibaaru fanyi ra. A fɔxirabire fu nun firinyie nu na a fɔxɔ ra, ² a nun ginɛ nde naxee nu bara rayalan jinnɛe nun fure gbetɛe ma. E xilie nan ya: Mariyama, a nu falama naxan be Magidalaka, Isa jinne solofere kerri naxan fɔxɔ ra, ³ a nun Yohanna, naxan nu dɔxɔxi Herode xa walikɛe xunyi Kusa xɔn, a nun Susanna, a nun mixi gbete wuyaxi. E nu Isa nun a fɔxirabiree malima e yete harige ra.

Xɛ rawali xa taali

(*Matiyu 13:1-23, Maraki 4:1-20*)

⁴ Nama gbegebe to malan Isa yire ke-life taa wuyaxi, a naxa yi taali wɔyenyi masen e be, ⁵ «Xɛ rawali nde nan mini sansi xɔri garansande. A to nu sansi xɔri garansanma, a xɔri ndee naxa bira sankira xɔn, mixie naxa nee maboron, xɔnie man fa e don gbiki. ⁶ Sansi xɔri nde fan naxa bira gɛmɛ yire. A to bula, a naxa ragan barima ye mu nu na a be. ⁷ Sansi xɔri ndee fan naxa bira tunbe kunsie tagi. Tunbe kunsie naxa gbo, e sansie ixeten, e e kana. ⁸ Sansi xɔri nde fan naxa bira bende fanyi ma. Na xɔri keren keren birin sansie to te, e naxa e

tɔnsɔɛ ramini, xɔri kɛmɛ kɛmɛ.» Isa to ge na wɔyenyi ra, a naxa a xui ite, a a fala, «Xa wo tuli fe mema, wo wo tuli mati yi masenyi ra.»

⁹ Isa fɔxirabiree to a maxɔrin a xa na taali ya iba e be, ¹⁰ a naxa e yaabi, «Ala bara fahaamui fi wo ma wo xa a xa mangeya niini gundo kolon, kɔnɔ mixi gbetɛe tan a mema taali wɔyenyie nan na, alako

«E xa fe to, kɔnɔ e naxa a igbe.

E xa fe me, kɔnɔ e naxa a fahaamu.»

¹¹ «Na taali wɔyenyi ya ibama yi ki ne. Sansi xɔri misaalixi Ala xa masenyi nan na. ¹² Sansi xɔri naxee bira kira xɔn, nee misaalixi mixie nan na naxee bara Ala xa masenyi mɛ, kɔnɔ Ibulisa nan fama fa, a a ba e bɔjɛ ma, alako e naxa fa danxaniya, e kisi. ¹³ Sansi xɔri naxee bira gɛmɛ yire, nee misaalixi mixi nan na naxee Ala xa masenyi mema, e a suxu seɛwe ra. Kɔnɔ sanke to mu na e be, e xa danxaniya mu buma. Maratantanyi waxati na a li, e mu xanma. ¹⁴ Sansi xɔri naxee bira tunbe kunsie tagi, nee misaalixi mixie nan na naxee Ala xa masenyi mema, kɔnɔ kɔntɔfili, bannaya, nun yete rafan fee nan a niyama e mu ge e bogi ramide Ala be. ¹⁵ Sansi xɔri naxee bira bende fanyi tan ma, nee misaalixi mixie nan na naxee Ala xa masenyi mema, e a ragata e bɔjɛ fanyi ma tinxinyi kui, e e bogi ramini Ala be tunnabexiya kui.»

Lanpui xa taali

(*Maraki 4:21-25*)

¹⁶ «Mixi yo mu lanpui radexema, a man fa feje felen a xun na, xa na mu a ra a a raso sade bunyi. A a dɔxɔma lanpui dɔxɔse nan fari alako naxee soma banxi, e xa a tɛ dexɛ to. ¹⁷ Fe nɔxunxi birin fama kolonde. Gundo birin makenenma ne. ¹⁸ Na na a ra, wo lan wo xa wo tuli mati a fanyi ra. Fahaamui kanyi xa fahaamui xun masama, kɔnɔ fahaamutare,

hali a naxan di maɲɔxunxi a gbe ra, na fama bade a yi ra.»

Isa nga nun a xunyaɛ

(*Matiyu 12:46-50, Maraki 3:31-35*)

¹⁹ Isa nga nun a xunya xememaɛ naxa siga a yire, kɔɔ e mu nu nɔma makɔrede a ra nɔma xa fe ra. ²⁰ Mixi nde naxa a fala Isa be, «I nga nun i xunyaɛ na tande, e wama i tofe.» ²¹ Kɔɔ Isa naxa a yaabi, «Mixi naxee Ala xa masenyi ramema, e a rabatu, nee nan findixi n nga nun n xunyaɛ ra.»

Isa foye raxarafe

(*Matiyu 8:23-27, Maraki 4:35-41*)

²² Lɔɔ nde, Isa naxa a fala a fɔxirabiree be, «Won xee baa naakiri ma.» E birin naxa baki kunkui kui, e siga. ²³ Na jere kui, Isa naxa xi. Foye belebele naxa keli baa ma, kunkui naxa rafe folo ye ra. Gbaloe nu bara makɔre e ra. ²⁴ Na kui, a fɔxirabiree naxa fa Isa raxunu e a fala a be, «Karamɔɔ, karamɔɔ, won faxafe ne yi ki!» Isa to xunu, a naxa wɔyen foye nun mɔɔnyie ma, a e yaamari. Foye nun mɔɔnyie naxa a iti, baa naxa raxara. ²⁵ Isa naxa fa a fɔxirabiree maxɔrin, «Wo xa danxaniya na minden?» E fan naxa gaaxu, e kaaba, e nu a fala e bore be, «Nde lanxi yi ma? Hali foye nun baa, a e yamarima, e a xui rabatu.»

Isa jinne kerife Gadara xeme nde fɔɔ ra

(*Matiyu 8:28-34, Maraki 5:1-20*)

²⁶ Isa nun a fɔxirabiree to so Gadara bɔxi ma, dennaxe na Galile naakiri ma, ²⁷ Isa to goro xare ma, a naxa jinne kanyi li naa. Singe a nu sabatixi taa kui, kɔɔ kabi temui xɔnkuye a sabatixi gaburi yire a mageli ra. ²⁸ A to Isa to, a naxa gbelegbele, a sa bira a bun ma,

a a fala a xui itexi ra, «Isa, i tan Ala Xili Xungbe Kanyi xa Di, i wama munse xɔn ma n be? N bara i mayandi, i naxa n jaxankata.» ²⁹ A na fala ne, barima Isa nu bara jinne yamari a xa gbilen na xeme fɔɔ ra. Sanmaya wuyaxi, mixie nu bara yɔlɔnxɔnyi sa a sanyie nun a belexee ma, alako a naxa a maxɔɔ, kɔɔ jinne nu luma yɔlɔnxɔnyie bolon na, a fa a rakonkon wula ra.

³⁰ Isa naxa a maxɔrin, «I xili di?» A naxa a yaabi, «N xili ne Gali.» A na fala ne barima jinne gbegbe nan nu a fɔɔ ra. ³¹ Jinnee naxa Isa mayandi alako a naxa e rasanba yahannama.

³² Xɔse gali nu na e demadonfe geya nde ma. Jinnee naxa Isa mayandi a xa tin e xa sa so na xɔsee. Isa to tin, ³³ jinne naxa gbilen na xeme fɔɔ ra, e sa so xɔsee. Xɔsee naxa goro e gi ra tentenyi ra, e sin baa ma. E birin naxa madula, e faxa.

³⁴ Xɔse demadonyie to na fe to, e naxa siga e gi ra, e sa a fala taakae nun daaxakae be, ³⁵ mixie fan naxa siga e xa sa a mato naxan nabaxi. E to Isa yire li, e naxa xeme fan li naa, jinne nu bara kerinaxan fɔɔ ra, a dɔɔxi Isa bun ma, sose ragoroxi a ma, a bara yalan. Na naxa e ragaaxu. ³⁶ Naxee nu bara a to Isa jinne kerinaxan fɔɔ ra ki naxe, e naxa a tagi raba birin be.

³⁷ Na temui, Gadarakae birin naxa Isa mayandi a xa keli e xɔnyi, barima gaaxu nu bara e suxu ki fanyi. Na kui, Isa naxa baki kunkui kui, a xa gbilen. ³⁸ Jinne kerixi xeme naxan fɔɔ ra, a naxa Isa mayandi a e birin xa lu a ra. Kɔɔ Isa naxa a ragbilen, a a masen a be, ³⁹ «Gbilen i xɔnyi. Ala fe naxan birin nabaxi i be, sa na dentege sa.» Xeme naxa siga, a sa na taa birin isa. Isa naxan nabaxi a be, a naxa sa na tagi raba birin be.

Di gine nde rakelife faxe ma

nun gine gbete rayalanfe

(*Matiyu 9:18-26, Maraki 5:21-43*)

⁴⁰ Isa to gbilen naakiri ma, pama birin nu a mamefe. E naxa a ralan. ⁴¹ Salide yarerati nde naxa fa a xon naxan nu xili Yayiru. A naxa fa a suyidi Isa be, a a mayandi a xa siga a xonyi, ⁴² barima a xa di gine kerenyi nu fa na faxafe ne. A je konti nu bara je fu nun firin jondon li.

Isa to nu sigafe Yayiru xonyi, pama gbegbe nu na a xetenfe. ⁴³ Gine nde nu na e ya ma naxan xa kike wali mu nu a itima je fu nun firin bun ma, mixi yo mu no a dandande. ⁴⁴ Na gine naxa fa Isa xanbi ra, a a belexe din a xa donma sanbunyi ra. Keren na, a xa kike wali naxa dan. ⁴⁵ Isa naxa maxorinyi ti, «Nde dinxi n na?» Birin to a fala a e tan mu a ra, Piyeri naxa a fala Isa be, «Karamoxo, pama i rabilinxi, birin nan i xetenfe!» ⁴⁶ Kono Isa naxa a masen, «Mixi nde bara din n na, barima n a kolon senbe nde bara mini n fate.» ⁴⁷ Gine to a kolon a a mu nu noma a noxunde, a naxa fa a serenma, a suyidi Isa be. A a belexe dinxi a ra fe naxan ma, a man yalanxi a ikorexi ra ki naxe, a naxa na birin tagi raba pama ya xori. ⁴⁸ Isa naxa a masen a be, «N ma di gine, i xa danxaniya bara i rayalan. Siga bopesa kui.»

⁴⁹ Isa to nu woyenfe, mixi nde naxa fa kelife salide yarerati xonyi, a a fala a tan Yayiru be, «I xa di gine bara faxa. I naxa karamoxo tawo soton.» ⁵⁰ Isa to a me, a naxa a masen Yayiru be, «I naxa gaaxu. I xa danxaniya tun. I xa di kisima ne.»

⁵¹ Isa to Yayiru xonyi li, a mu tin mixi yo xa so banxi kui fo Piyeri, Yaya, Yaki, di gine baba nun a nga. ⁵² Isa to a to birin nu wafe di gine xa fe ra sunnunyi kui, a naxa a masen e be, «Wo naxa wa. Yi di gine mu faxaxi xe, a na xife ne.» ⁵³ Nama

naxa yo Isa ma, e a mayele, barima e nu a kolon a temedi bara faxa. ⁵⁴ Kono Isa naxa temedi belexe suxu, a a fala a be a xui itexi ra, «N ma di, keli!» ⁵⁵ A nii naxa gbilen a i, a keli keren na. Isa naxa a fala e be e xa donse fi a ma. ⁵⁶ Temedi bari-mae de nu ixaraxi, kono Isa naxa a mat-intin e ra fa a fala, a fe naxan nabaxi, e naxa a fala mixi yo be.

Isa a foxirabire fu nun firinyie xeeffe

(*Matiyu 10:5-42, Maraki 6:7-12*)

9 Isa to a foxirabire fu nun firinyie malan, a naxa senbe nun noe fi e ma alako e xa no jinne keride mixie foxo ra, e man xa no furema mooli birin nayalande. ² A naxa e xee mixie kawandide Ala xa mangeya niini xa masenyi ra, e man xa furemae rayalan. ³ A naxa a masen e be, «Wo ne biyaasima, wo naxa sese xanin wo xun ma, alo xuli, gbongfoe, taami, kobiri, xa na mu a ra donma firin nde. ⁴ Wo na so banxi naxan kui, wo xa yigiya menni ne han wo sa sigama taa gbete temui naxe. ⁵ Xa na taakae mu wo rasene, wo xa keli naa. Wo xa menni bende rakonkon wo sanyie ra, a xa findi seedepoxoya ra e be, wo bara e rabolo.» ⁶ Na kui, Isa foxirabiree naxa siga, e sa taae birin isa. E nu mixie kawandima Ala xa xibaaru fanyi ra, e nu furemae rayalan yire birin.

Mange Herode ifuxi Isa xa fe ra

(*Matiyu 14:1-12, Maraki 6:14-29*)

⁷ Galile mange Herode to fe birin me naxee nu rabafe a xa boxi ma, a naxa ifu Isa xa fe ra, barima ndee nu a falama a Yaya Xunxa nan kelixi faxe ma, ⁸ ndee a fala a Annabi Eliya nan gbilenxi, ndee a fala a namijonme gbete naxan nu na dunije temui dangixi, na nan man kelixi. ⁹ Herode naxa a fala, «Yaya tan, n bara na xunyi bolon a de i. Kono nde fa yi tan na, n naxan xa fe mema yi ki?» Na kui, a naxa so katafe a xa Isa to.

Isa donse fife mixi wulu suuli ma

(*Matiyu 14:13-21, Maraki 6:30-44*)

¹⁰ Xεεrae to gbilen, e fe naxee rabaxi, e naxa a birin dentege sa Isa be. A fan naxa e xanin Betesayida e xa lu e xati ma yire keren. ¹¹ Kɔnɔ pama to a kolon, e naxa bira Isa fɔxɔ ra. A fan naxa e ralan, a wɔyen e be Ala xa mangeya niini xa fe ra, a furemae rayalan.

¹² Nunmare to so fɔlɔ, Isa fɔxirabire fu nun firinyie naxa e maso a ra, e a fala a be, «Nama rayensen alako e xa sa so taae nun daaxae naxee na be rabilinyi, e xa sa yigiyadee nun donsee fen, barima won na wula ne yi ki.» ¹³ Isa naxa a fala e be, «Wo tan nan xa donse fi e ma.» A fɔxirabiree naxa a yaabi, «Sese mu na muxu yi bafe taami suuli nun yexe firin na. Ka muxu tan nan xa siga donse sarade yi pama birin be?» ¹⁴ Mixie naxee nu na naa, xemeɛ kɔnti naxa siga han wulu suuli jɔndɔn.

Isa naxa a fala a fɔxirabiree be, «Wo a fala mixie be e xa dɔxɔ e tongo suuli suuli ma.» ¹⁵ E fan naxa a raba na ki, e mixi birin nadɔxɔ. ¹⁶ Isa naxa na taami suuli nun na yexe firin tongo, a a ya rate kooore ma, a fa Ala nuwali sa. A naxa taamie igira, a fa e so a fɔxirabiree yi ra, alako e xa e itaxun pama ma. ¹⁷ Nama birin naxa e dege han e wasa. Donse dɔnxɔe xuntunyie to matongo, debe fu nun firin nan nafe.

**Piyeri Isa kolonfe Ala
xa Mixi Sugandixi ra,**

**nun Isa a xa faxe nun
marakeli xa fe masenfe**

(*Matiyu 16:13-28, Maraki 8:27-30*)

¹⁸ Lɔxɔ nde Isa nu na Ala maxandife a xati ma. A fɔxirabiree fan nu na naa. A naxa e maxɔrin, a naxe, «Mixie munse falama n ma fe ra? Nde lanxi n ma?» ¹⁹ E naxa a yaabi, «Ndee a falama, Annabi

Yaya Xunxa. Ndee a falama, Annabi Eliya. Ndee a falama, namijɔnmɛ gbete naxan faxa waxati dangixi, na nan man kelixi.» ²⁰ Isa man naxa e maxɔrin, «Kɔnɔ wo tan naxe di? Nde n na?» Piyeri naxa a yaabi, «Ala xa Mixi Sugandixi nan na i ra.»

²¹ Isa naxa a matintin e ra, a e yamari, e naxa a xa fe fala mixi yo be. ²² A man naxa a masen e be, «Fo Adama xa Di xa tɔɔre gbegebe sɔtɔ. Yuwifie xa forie, serexedube kuntigie, nun seriye karamɔxɔe mu fama lade a ra, e a faxama ne, kɔnɔ a man xa keli faxe ma a xi saxan nde.»

²³ Isa naxa a masen birin be, «Xa mixi wa birafe n fɔxɔ ra, a xa tondi a yete ma, a xa tin tɔɔre nun faxe ra lɔxɔe birin, a bira n fɔxɔ ra. ²⁴ Mixi naxan wama a yete rakisife, na kanyi lɔɛma ne. Naxan a yete ralɔɛma n tan ma fe ra, na kanyi kisima ne. ²⁵ Dunija birin sɔtɔe munse fanma mixi ma, xa a sigama yahannama? ²⁶ Naxan yo yaagima n tan nun n ma wɔyenyi xa fe ra, n tan Adama xa Di fama a nɔre kui temui naxe nun a Baba Ala nun a xa maleke seniye xie xa nɔre, n fan yaagima ne na kanyi xa fe ra. ²⁷ N xa nɔndi fala wo be, mixi ndee tixi wo ya ma be, naxee mu faxama fo e Ala xa mangeya niini to.»

Isa nɔrɔfe

(*Matiyu 17:1-3, Maraki 9:1-13*)

²⁸ Yi masenyi dangi xanbi xi solo-masaxan jɔndɔn, Isa naxa Piyeri, Yaya, nun Yaki xanin geya fari Ala maxandide. ²⁹ Isa to nu Ala maxandife, a yatagi naxa masara. A xa dugie fan naxa fiixe alɔ naiyalanyi. ³⁰ Na temui, Annabi Munsa nun Annabi Eliya naxa mini e ma, e nun Isa naxa wɔyen. ³¹ E mini nɔre xungbe nan kui, e nu wɔyenfe Isa be a xa faxe xa fe ma, naxan nu fafe kamalide Darisalamu.

³²Xi xɔli nu bara nɔ Piyeri nun a booree ra, kɔnɔ e to xunu, e naxa Isa xa nɔre to, a nun na xeme firin naxee nu na a fe ma. ³³Na xeme firinyie to nu kelife Isa xun, Piyeri naxa a fala a be, «Marigi, fe fanyi na a ra muxu to na be yi ki. Muxu xa lingira saxan yailan, keren i gbe, keren Annabi Munsa gbe, keren Annabi Eliya gbe.» Piyeri mu nu a kolonxi a nu sese naxan falafe. ³⁴A to nu na wɔyɛnfe, nuxui naxa goro e ma. Piyeri nun a booree naxa gaaxu e to a to nuxui bara din e ma. ³⁵Xui nde naxa mini nuxui kui, a a masen, «N ma Di nan ya, n ma Mixi Sugandixi. Wo wo tuli mati a ra.» ³⁶Na xui to ge wɔyɛnde, e naxa Isa to a keren. A fɔxirabiree fe naxan toxi e ya ra, e naxa dundu a fe ma, e mu a fala mixi yo be na waxati.

Isa jinne kerife dimedi nde fɔxɔ ra

(Matiyu 17:14-23, Maraki 9:14-32)

³⁷Na kuye iba, Isa nun a fɔxirabiree naxa goro geya fari, jama gbegbe naxa fa a ralande. ³⁸Na temui, xeme nde naxa a xui ite jama tagi Isa mayandife ra, «Karamɔxɔ, yandi, fa n ma di xeme mato, barima yi di kerenyi nan na n be! ³⁹A mato, jinne nan na a fɔxɔ ra. A na keli a ra, a sɔnxɔma ne, a a raketun a ra, n ma di dexunfe nu fa mini. A mu a bejinma mafuren, fo a ge a rahalakide. ⁴⁰N bara i fɔxirabiree mayandi e xa yi jinne keri a fɔxɔ ra, kɔnɔ e mu nɔxi.»

⁴¹Isa naxa e yaabi, «Wo tan bɔnsɔe danxaniyatare, wo kobi. N xa lu wo seeti ma han mun temui? N xa ti wo bun ma han mun lɔxɔe? Wo fa na di ra n xɔn.»

⁴²A jan mu nu Isa yire li sinden, jinne naxa di rabira bɔxi ma, a a raketun a ra. Kɔnɔ Isa to jinne yamari, di naxa yalan, Isa fa a ragbilen a baba ma. ⁴³Nama birin naxa kaaba Ala xa senbe ma.

Isa a xa faxe xa fe masenfe a sanmaya firin nde

(Matiyu 17:22-23, Maraki 9:30-32)

Birin to nu kaabaxi Isa wali fɔxi birin ma, a naxa a fala a fɔxirabiree be, ⁴⁴«Wo tan xa yi masenyi nan name a fanyi ra: Adama xa Di sama ne mixie belexe.» ⁴⁵Kɔnɔ e mu na wɔyɛnyi fahaamu, barima a nu bara nɔxun e ma alako e naxa a kolon. E man mu suusa Isa maxɔrinde a ma.

Mixi naxan tide gbo

(Matiyu 18:1-11, Maraki 9:33-50)

⁴⁶Isa fɔxirabiree naxa so wɔyɛnyi kui, e xa a kolon naxan tide gbo e ya ma. ⁴⁷Kɔnɔ Isa to nu e bɔne ma fe kolon, a naxa dimedi nde tongo, a a ti a fe ma. ⁴⁸A naxa a masen e be, «Mixi yo naxan yi dimedi mɔɔli rasenema n xili ra, na kanyi bara n tan yete yati rasene. Mixi yo naxan n tan nasene, na kanyi bara n xee ma fan nasene. Naxan findixi mixi xuri ra wo birin ya ma, a tan nan tide gbo.»

Findife Isa fɔxirabire ra

(Maraki 9:38-41)

⁴⁹Yaya naxa a yaabi, «Karamɔxɔ, muxu bara xeme nde to a jinne kerima mixi fɔxɔ ra i xili saabui ra. Muxu bara kata a xa ba na ma, barima a mu biraxi won fɔxɔ ra.» ⁵⁰Isa naxa e yamari, «Wo naxa a ratɔn, barima xa naxan mu kelixi wo xili ma, na tan na wo tan na be.»

Samari taa nde tondife Isa rasenede

⁵¹Waxati to nu bara makore Isa xa te koore, a naxa nate tongo a xa Darisalamu kira suxu. ⁵²A naxa mixi ndee xee a ya ra. E to siga, e naxa so Samari taa nde e xa sa yigiya nde fen a be. ⁵³Kɔnɔ naakae mu tin a rasenede barima a nu sigafe Darisalamu ne. ⁵⁴A fɔxirabiree Yaya nun Yaki to na fe to, e naxa a fala a be, «Ma-

rigi, muxu xa yaamari fi te xa goro keli koore, a xa e ratɔn?»⁵⁵ Kɔnɔ Isa naxa a ya rafindi e ma, a wɔyɛn xɔɔxɔɛ fala e be.⁵⁶ Na temui, e naxa siga taa gbete.

Birafe Isa fɔxɔ ra

(Matiyu 8:19-22)

⁵⁷ E to nu kira xɔn ma, xeme nde naxa fa a fala Isa be, «I siga dede, n na i fɔxɔ ra.»⁵⁸ Isa naxa a yaabi, «Xulumase xima yili kui.

Xɔni xima a tee kui.

Kɔnɔ dede mu na Adama xa Di be a a xunyi sama dennaxe.»

⁵⁹ Isa man naxa a masen mixi gbete nde be, «Bira n fɔxɔ ra.» Kɔnɔ a kanyi naxa a yaabi, «Marigi, a lu n xa siga, n xa sa n baba ragata sinden.»⁶⁰ Isa naxa a yaabi, «A lu faxamixie nan xa e xa faxamixie ragata. I tan xa siga, i xa sa mixie kawandi Ala xa mangeya niini ra.»⁶¹ Mixi gbete fan naxa a fala a be, «Marigi, n birama ne i fɔxɔ ra, kɔnɔ a lu n xa siga n xɔnyi, n xa sa n pungu n ma mixie ma.»⁶² Kɔnɔ Isa naxa a yaabi, «Mixi yo naxan saari suxuma a nu fa a xanbi mato, a kanyi mu daxa a xa wali suxu Ala xa mangeya niini be.»

Isa a fɔxirabiree tongo solofere a nun firin xeefe

10 Yi fee dangi xanbi, Marigi naxa mixi gbete sugandi, mixi tongo solofere a nun firin. A naxa e xee firin firin na, e xa siga a ya ra taa birin kui a nun yire birin a tan yete nu fafe sigade dennaxe.² A naxa a masen e be, «Xe xaba wali belebele nan na, kɔnɔ walikɛ tan xurun. Wo xe kanyi maxandi alako a xa walikɛ rasanba a xa xe xabade.³ Wo siga. N na wo xeefe ne alɔ yexexeyɔre naxee soma wula baree tagi.⁴ Wo naxa kɔbiri, gbɔnfɔɛ, xa na mu a ra sankiri xanin wo xun ma. Wo naxa bu mixie xeebu ra kira xɔn ma.»

⁵ «Wo nu so banxi naxan kui, beenun wo xa se gbete fala wo xa a masen sinden, «Ala xa bɔnesa fi yi fɔxɔɛ ma.»⁶ Xa bɔnesa mixi nde sabatixi naa, Ala wo xa duba suxuma ne a be, kɔnɔ xa na mixi mɔɔli mu na, Ala wo xa duba ragbilenma wo tan nan ma.⁷ Wo xa lu na banxi kerenyi nan kui. E se naxan soma wo yi ra, wo xa a don, wo xa a min, barima a lanma walikɛ xa a sare sɔɔ. Wo naxa keli na banxi kui wo xa sa yigiya banxi gbete.»

⁸ «Wo nu so taa naxan yo kui e naxa wo rasene, e na naxan so wo yi ra, wo xa na don.⁹ Wo xa na furemae rayalan, wo a masen naakae be, «Ala xa mangeya niini bara makɔre wo ra.»¹⁰ Kɔnɔ wo nu so taa naxan yo kui e mu wo rasene, wo xa siga taa tagi ne, wo a masen mixie be,¹¹ «Hali wo xa taa xube naxan kankanxi muxu sanyie ra, muxu bara a rakɔnkɔn a xa findi seedeɔxɔya ra naxan baxi wo xili ma. Kɔnɔ wo xa a kolon ne, a Ala xa mangeya niini bara makɔre.»¹² N xa a fala wo be, kiiti sa lɔxɔɛ, kiiti fanma Sodom a be dangife na taa ra.»

Taa danxaniyataree xa gbaloe

(Matiyu 11:21-24)

¹³ «Gbaloe na wo be, Korasinkae! Gbaloe na wo fan be, Betesayidakae! Kaabanako naxee raba wo tagi, xa nee sa raba Tire nun Sidɔn ne nu, a a lima e tan bara tuubi nu a rakuya, e dɔxɔ sunnun donma ragoroxi e ma, e te xube maso e ma e xa tuubi tɔnxuma ra.¹⁴ Kiiti sa lɔxɔɛ xɔɔxɔma wo tan ma dangi Tirekae nun Sidɔnkae ra.¹⁵ I tan Kaperɛnamu go, i jɔxɔ a ma a i tema han ariyanna kui? Ade, i ragoroma ne han yahannama.»

¹⁶ Isa man naxa a fala a fɔxirabiree be, «Naxan na a tuli mati wo ra, a kanyi a tuli matixi n tan nan na. Naxan na tondi lade wo ra, na kanyi tondixi lade n tan nan na. Naxan na tondi lade n tan na, na kanyi tondixi lade n xee ma nan na.»

**Isa fɔxirabire tongo solofere a
nun firinyie gbilenfe**

¹⁷ Isa fɔxirabire tongo solofere a nun firin naxa gbilen sɛwɛ kui, e a fala a be, «Marigi, muxu na yaamari fi i xili ra, hali jinnee, e muxu xui rabatuma.»

¹⁸ Isa naxa a masen e be, «N bara Sentane to bira ra keli koore ma alɔ seyamakɔnyi. ¹⁹ A mato, n bara nɔɛ fi wo ma wo xa ɲɛɛ bɔximase nun tali ma, n nɔɛ fi wo ma yaxui Sentane xa senbe birin xun. Na birin kui, sese mu wo toma. ²⁰ Kɔnɔ wo naxa sɛwɛ xa pinnɛɛ to wo xui rabatuma. Wo xa sɛwɛ nɛ barima wo xili sebexi ariyanna.»

Isa sɛwɛwɛ Ala sagoe ra

(Matiyu 11:25-27, 13:16-17)

²¹ Na waxati, Isa naxa sɛwɛwɛ Ala Xaxili Seniɣenxi saabui ra, a a fala, «Baba Ala, koore nun bɔxi Marigi, n bara i tantu i to yi fee nɔxunxi lɔnnilae nun xaxilimae ma, i e masen dimɛdie be. Iyo, n Baba, n bara i tantu barima i kenen fe nan ya.»

²² «N Baba bara fe birin taxu n na. Mixi yo mu Ala xa Di kolon, fo Baba Ala. Mixi yo mu Baba Ala kolon, fo Ala xa Di, a nun Ala xa Di nu tin a masende naxan be.» ²³ A naxa a ya rafindi fɔxirabiree ma, a a fala e be e xati ma, «Sɛwɛ na mixi be, naxan fee toma wo ya naxan toxi! ²⁴ N xa a fala wo be, namijɔnme nun mange wuyaxi bara wa e xa fee to wo na naxee tofe, kɔnɔ e mu a to. E bara wa e xa fee me wo na naxee mefe, kɔnɔ e mu a me.»

Yaamari naxan tide gbo a birin be,

nun Samarika mixi fanyi nde xa taali

(Matiyu 22:34-40, Maraki 12:28-34)

²⁵ Lɔxɔ nde, seriye lɔnnila nde to nu wama Isa matofe, a naxa ti, a a fala a be, «Karamɔxɔ, a lanma n xa munse raba alako n xa abadan kisi sɔtɔ?» ²⁶ Isa fan naxa a maxɔrin, «Munse sebexi Munsa xa

seriye kui? I a fahaamuxi di?» ²⁷ Seriye lɔnnila naxa a yaabi, «I xa Ala xanu i bɔɲɛ birin na, i nii birin na, i senbe birin na, a nun i xaxili birin na. I man xa i ngaxakerenyi xanu alɔ i i yete xanuxi ki naxe.» ²⁸ Isa naxa a fala a be, «I xa yaabi fan. Xa i na raba, i kisima ne.»

²⁹ Kɔnɔ seriye lɔnnila to nu wama a tan xa kolon tinxintɛ ra, a man naxa Isa maxɔrin, «Kɔnɔ nde findixi n ngaxakerenyi ra?» ³⁰ Isa naxa wɔyenyi tongo, a a yaabi, «Xeme nde nu na kira xɔn kelife Darisalamu gorofe ra Yeriko. Mupɛtie naxa dutun a ma, e a xa dugie birin ba a ma, e a bɔnbɔ, e a lu alɔ faxamixi. ³¹ A naxa a li, serexɛdube nde nan nu fafe na kira xɔn ma. A to na xeme to saxi kira ra, a naxa dangi kira seeti boore ra. ³² Na mɔɔli man na, Lewi di nde fan naxa fa kira xɔn ma. A to na li, a xeme to saxi kira ra, a fan naxa dangi kira seeti boore ra.»

³³ «Kɔnɔ Samarika nde fan naxa fa a xa biyaasi kui, a na xeme li kira ra. A to a to, a naxa kinikini ki fanyi. ³⁴ A to a maso a ra, a naxa ture nun weni sa a xa fie ma, a e maxiri. A naxa a tongo, a a sa a xa sofale fari. A naxa a xanin yigiya banxi nde kui, a meeni a ma. ³⁵ Na kuye iba, a naxa gbeti kɔbiri kole firin so na yigiya banxi kanyi yi ra, a a fala a be, «Meeni yi xeme ma. Xa i kɔbiri ba a xa fe ra dangi yi ra, n man nɛ dangima be n na kɔbiri ragbilenma i ma.»

³⁶ Isa naxa fa seriye lɔnnila maxɔrin, «Yi mixi saxanyi ya ma, nde findixi ngaxakerenyi ra na xeme be mupɛtie dutun naxan ma?» ³⁷ Seriye lɔnnila naxa a yaabi, «Naxan kinikini a ma.» Isa naxa a masen a be, «I fan xa na mɔɔli nan naba.»

Marata nun Mariyama xɔnyi

³⁸ Isa nun a fɔxirabiree to so taa nde kui, gine nde naxa e yigiya naxan xili Marata. ³⁹ A xunya ginema fan nu na naxan nu xili Mariyama. Na naxa sa

dɔxɔ Marigi seeti ma, a a tuli mati a xa masenyi ra, ⁴⁰ kɔnɔ Marata tan ya koto nu mɔxi a xa xɔɲee bun tife ra. Na kui, Marata naxa sa a fala Isa be, «Marigi, i mu n xunya toxi? A bara wali birin lu n tan keren ma. Wɔyɛn a be, a xa fa n mali.» ⁴¹ Marigi naxa a yaabi, «Marata, Marata, i kɔntɔfilixi, i man ya koto mɔxi fe gbegebe ma, ⁴² kɔnɔ i hayi na fe keren peti nan ma. Mariyama tan, a tan nan fe fanyi sugandixi. Na man mu bama a yi feo!»

Ala maxandife

(*Matiyu 6:9-13, 7:7-11*)

11 Lɔxɔ nde, Isa nu na Ala maxandife yire nde. A to ge, a fɔxirabire nde naxa a fala a be, «Marigi, muxu tinkan Ala maxandide alɔ Yaya a fɔxirabiree tinkanxi ki naxe.» ² Isa naxa a masen e be, «Wo ne Ala maxandima, wo xa a fala, «Baba Ala, dunjɔna birin xa i xili seniyenxi kolon.

I xa mangeya niini xa fa.

³ Baloe fi muxu ma lɔxɔe birin, muxu hayi na naxan ma.

⁴ Dijɛ muxu xa yunubie ma, barima muxu fan dijɛma mixie haake ma,

naxan yo bara fe kobi niya muxu ra.

I naxa muxu ti maratantanyi kira xɔn.»

⁵ Isa man naxa a masen e be, «Xa a sa li, wo ya ma mixi nde naxa siga a boore nde xɔn kɔɛ tagi, a a fala a be, «N boore, taami saxan doni n be, ⁶ barima xɔɲe nde nan faxi n be keli biyaasi, a fa li donse yo mu na n naxan soma a yi.»

⁷ «Xa a sa li go, banxi kanyi a yaabi, «Ba n tɔɔɔɔfe! Naade balanxi, n tan nun n ma die birin saxi. N mu nɔma kelide fa n xa taami so i yi!» ⁸ N xa a fala wo be, banxi kanyi mu kelima a xa a boore mali e xa dɔxɔbooreya ma. Kɔnɔ a boore xa lixirinyi tan, na nan a niyama banxi kanyi xa keli, a a boore hayi birin fan.»

⁹ «N xa a fala wo be, wo maxandi ti, wo a sɔtɔma ne.

Wo fenyi ti, wo a toma ne.

Wo naade kɔnkɔn, a rabima ne wo be.

¹⁰ Mixi naxan birin maxandi tima, a a sɔtɔma ne.

Mixi naxan se fenma, a a toma ne.

Mixi naxan naade kɔnkɔnma, a rabima ne a be.»

¹¹ «Baba mundun na wo ya ma naxan xa di yexe maxɔrinma a ma, a sa bɔximase so a yi ra? ¹² Xa a sa tɔxele nan maxɔrin wo ma, wo nɔma tali sode a yi ra? ¹³ Xa wo tan mixi kobie fata se fanyie fide wo xa die ma, Baba Ala naxan na ariyanna, a dangi wo ra pon! A a Xaxili Seniyenxi fima ne a maxandimae ma.»

Ala Xaxili Seniyenxi matandife

(*Matiyu 12:22-37, Maraki 3:20-27*)

¹⁴ Isa naxa jinne nde kerim xeme fɔxɔ ra naxan nu bara a kanyi findi boboe ra. Isa to na jinne kerim, boboe naxa wɔyɛn, jama naxa kaaba. ¹⁵ Kɔnɔ mixi ndee nu na e ya ma, nee a fala, «A jinnee kerima jinne mange Belesebulu nan saabui ra.» ¹⁶ Mixi gbetee naxa gantanyi sa a ya ra a maxɔrinfe ra Ala xa tɔnxuma nde ma. ¹⁷ Isa to e xa maɲɔxunyi birin kolon, a naxa a masen e be, «Lantareya na mangeya naxan kui, a mu buma. Denbaya lantaree fan, e kanama ne. ¹⁸ Sentane xa mangeya nɔma bude xa lantareya na a kui? Wo naxe a n jinne kerima Belesebulu saabui nan na. ¹⁹ Xa n tan jinnee kerima Belesebulu nan saabui ra, wo tan xa mixie fa e kerima nde saabui ra? Na kui, e tan nan yati wo makiitima. ²⁰ Kɔnɔ xa n tan jinne kerima Ala senbe nan saabui ra, Ala xa mangeya niini yati nan bara wo li.»

²¹ «Xa senbema a xa banxi kantama geresose ra, a harige birin na kantari nan kui. ²² Kɔnɔ xeme gbetee na fa naxan senbe gbo a be, a nɔma ne a ra, a a xa geresosee

ba a yi a nu laxi naxee ra, a a harige birin itaxun mixi gbetee ra.»

²³ «Mixi naxan mu n fɔxɔ ra, a tixi n kanke ne. Naxan mu n malima mixi sɔtɔde, a na mixie rayensenfe ne.»

Ninne gbilenfe a sabatide fori

(Matiyu 12:43-45)

²⁴ «Ninne na gbilen mixi fɔxɔ ra, a sigama yire maxare lingira gbete fende, kɔnɔ a mu a toma. Na temui a a falama a yete be, «N xa gbilen n ma banxi kui n kelixi dennaxe.» ²⁵ A na gbilen menni, a a lima ne na banxi makɔxi, a raxunmaxi a fanyi ra. ²⁶ Na temui, a sigama ne a sa fa jinne solofere gbetee ra naxee jaaxu a be, e birin so na banxi kui, e sabati naa. Na kui, na mixi xa fe jaaxuma ne dangife singe ra.»

Seewe na mixi naxee be

²⁷ Isa to nu yi fee falafe, ginɛ nde naxa a xui ite jama tagi, «Seewe na ginɛ be naxan i bari, a xijɛ fi i ma!» ²⁸ Kɔnɔ Isa naxa a yaabi, «Seewe na mixie nan be naxee Ala xa masenyi ramema, e a rabatu.»

Annabi Yunusa xa tɔnxuma

(Matiyu 12:38-42)

²⁹ Nama to nu Isa xetenfe, Isa naxa a masen e be, «To mixie kobi. E wama tɔnxuma makaabaxi tofe, kɔnɔ tɔnxuma yo mu fima e ma bafe Annabi Yunusa xa tɔnxuma ra. ³⁰ Annabi Yunusa findi tɔnxuma ra Ninewekae be ki naxe, Adama xa Di fan findima tɔnxuma ra na ki ne yi waxati mixie be. ³¹ Kiiti lɔxɔɛ, Seeba mange ginɛ fan tima ne e nun to mixie, a seedejɔxɔya ba wo xili ma, barima a tan fa ne kelife yire makuye Sulemani xa lɔnni ramede, a fa li naxan na wo yire yi ki be, a tide gbo Sulemani be. ³² Kiiti sa lɔxɔɛ, Ninewekae fan kiiti tinxinxin sama ne yi waxati mixie ma, barima Ninewekae tuubi Yunusa xa kawandi

nan saabui ra, kɔnɔ yakɔsi mixi nde na be naxan xa fe gbo Annabi Yunusa be.»

Danxaniya xa naiyalanyi

(Matiyu 5:15, 6:22-23)

³³ «Mixi yo mu lanpui radexema a man fa a nɔxun yire nde, xa na mu a ra a debe felen a xun. A a dɔxɔma lanpui dɔxɔse nan fari alako naxee soma banxi, e xa a te dexe to.»

³⁴ «I ya nan na i fate xa lanpui ra. Xa i ya fan, i fate birin iyalanma ne, kɔnɔ xa i ya mu fan, i fate luma dimi nan kui. ³⁵ Na kui, i maɔnɔxun ki fanyi xa naiyalanyi naxan na i bɔɔɔe kui mu findixi dimi ra. ³⁶ Xa i fate birin iyalanxi, dede mu fa na dimi kui, a birin luma ne naiyalanyi kui alɔ lanpui dexe na ti i ma.»

Diinela kobie

(Matiyu 23:1-39, Maraki 12:38-40)

³⁷ Isa to ge wɔyɛnde, Fariseni nde naxa Isa maxɔrin e xa sa e dege. Isa to so Fariseni xɔnyi, a naxa a magoro. ³⁸ Fariseni naxa kaaba, a to a to Isa mu a belexe raxa Yuwifie xa naamunyi ki ma beenun a xa a dege. ³⁹ Na kui, Marigi naxa a fala a be, «Wo tan Farisenie, wo pɔɔti nun piletie fari maxama e xa rasenyen, kɔnɔ mixi see muɔnafe nun seniyentareɔna nan tun na wo bɔɔɔe ma. ⁴⁰ Wo tan xaxilitaree! Wo mu a kolon Ala naxan se fari daa, a tan nan mixi bɔɔɔe fan daa? ⁴¹ Xa wo setare ki baloe ra naxan na wo xa piletie kui, wo xa fe birin nasenyenma ne.»

⁴² «Gbaloe na wo be, wo tan Farisenie! Wo sansi xunxurie birin farile bama, alɔ salaxui nun gbengbe, kɔnɔ wo gbilenxi tinxinyi nun Ala xanufe fɔxɔ ra. A lanma ne nu wo xa na seriye hagigee rabatu, wo man mu neemu boore seriye xunxurie fan ma. ⁴³ Gbaloe na wo be, wo tan Farisenie! Barima a rafanxi wo ma, wo xa dɔxɔ binye yire salide banxi kui, mixie man xa nu wo xeebu taa kui binye

xεεbuie ra. ⁴⁴Gbaloe na wo be, barima wo maniyaxi gaburie nan na naxee mu matɔnxumaxi, mixie jεrεma naxan fari e mu a kolon!»

⁴⁵Seriye lɔnnila nde naxa a fala a be, «Karamɔxɔ, i to yi fee falama yi ki, i na muxu fan nasɔɔfe ne.» ⁴⁶Isa naxa a yaabi, «Gbaloe na wo fan be, wo tan seriye lɔnnilae! Barima wo kote dɔxɔma mixi xun ma naxan xanin xɔnɔ ki fanyi, kɔnɔ wo tan mu tinma e malide hali wo belexesole keren na. ⁴⁷Gbaloe na wo be, barima wo gaburi fanyie yailanma namijɔnmεe be, a fa li wo benbae nan e faxesa! ⁴⁸Na kui, wo bara findi wo benbae xa kewalie seede ra, e xa na kewalie man bara wo kenen, barima e tan bara namijɔnmεe faxesa, wo fan na namijɔnmεe xa gaburie raxunmama. ⁴⁹Na nan a ra, Ala xa lɔnni fan a masenxi ne, «N namijɔnmεe nun xεerae rasanbama ne e ma, e tan ndee faxesa, e ndee jaxankata.» ⁵⁰Na kui, namijɔnmεe birin wuli naxan filixi kabi duniɔna fɔle, yi waxati mixie nan a sare fima, ⁵¹kelifε Habila wuli ma han Sakari, naxan faxesa serεxebade nun hɔrɔmɔbanxi tagi. Iyo, n xa a fala wo be, to mixie nan a birin sare fima. ⁵²Gbaloe na wo be seriye karamɔxɔe, barima wo bara saabi tongo naxan lan a xa lɔnni naade rabi. Kɔnɔ wo mu soma, wo man mu tinma mixi gbete fan xa so naa.»

⁵³Isa to keli naa, Farisenie nun seriye karamɔxɔe naxa ti fɔlɔ a kanke a xɔne ra. E naxa maxɔrinyi mɔɔli birin ti a ma, ⁵⁴alako e xa a suxu tantanyi nde kui.

Isa a fɔxirabireε rasife

(*Matiyu 10:26-33, 12:32, 10:19-20*)

12 Yi fee nu dangife temui naxe, mixi wulu wulu nan nu bara e malan, han e nu e bore maboronfe. Isa wɔyen fɔlɔ a fɔxirabireε nan singe be, a naxe, «Wo wo yetε ratanga Farisenie xa lebini ma, naxan findixi filankafuiɔna ra. ²Fefe nɔxunxi mu na naxan mu fama

makenende, gundo yo mu na naxan mu fama kolonde. ³Na kui, wo naxan yo falama kɔe ra, a mεma ne yanyi ra. Wo fefe makɔyikɔyima banxi kui, duniɔna birin fama rakolonde a ra keŋε ma.»

⁴«N booree, n xa a fala wo be, wo naxa gaaxu mixie ya ra naxee nɔma mixi fate bende faxade, kɔnɔ e mu nɔma fefe ra na xanbi ra. ⁵N xa a masen wo be, a lan wo xa gaaxu naxan ya ra. Wo xa gaaxu Ala nan ya ra, barima a tan nan mixi faxama, a tan nan man nɔma mixi wolide yahan-nama. Iyo, n xa a fala wo be, a lanma wo xa gaaxu a tan nan ya ra.»

⁶«Turunna suuli xa mu sarama batanka firin na? Kɔnɔ Ala tan mu neemuma e sese ma. ⁷Hali xunsexe naxan na wo xunyi ma, Ala a birin kɔnti kolon. Wo naxa gaaxu, barima wo munafanyi gbo dangi turunna xɔni gali ra.»

⁸«N xa a fala wo be, mixi yo naxan n kolonma a Marigi ra adamadie ya ma, n tan Adama xa Di fan na kanyi kolonma ne Ala xa malekee ya i. ⁹Kɔnɔ naxan na tondi n kolonde adamadie ya i, n fan tondima ne na kanyi kolonde Ala xa malekee ya i.»

¹⁰«Mixi naxan birin wɔyen kobi falama Adama xa Di xa fe ra, na yunubi nɔma ne xafaride na kanyi be, kɔnɔ mixi naxan Ala Xaxili Seniyenxi rasɔɔma, na yunubi tan mu nɔma xafaride na kanyi be.»

¹¹«E na wo xanin salide kiitisae yire, xa na mu a ra mangasanyi xɔn, wo naxa kɔntɔfili wo e yaabima ki naxe, xa na mu a ra wo naxan masenma e be, ¹²barima Ala Xaxili Seniyenxi wo rakolonma ne na waxati yati ma, a lan wo xa naxan fala.»

Banna xaxilitare xa taali

¹³Mixi nde naxa a fala Isa be jama tagi, «Karamɔxɔ, a fala n taara be a xa muxu ke itaxun, a n gbe so n yi.» ¹⁴Isa naxa a yaabi, «Nde n findixi kiitisa ra wo

xun ma, xa na mu a ra wo ke taxunma ra?»¹⁵ A man naxa a masen e be, «Wo a i ki fanyi, wo wo yete ratanga xayife se mooli birin ma, barima i banna kiyoki, dunijeigiri tide mu kelima se sotɔɔe xa ma.»

¹⁶ Na xanbi, Isa naxa yi taali sa e be, «Xeme bannaxi nde xa xe naxa fan ki fanyi. ¹⁷ A naxa a mapɔxun a yete ma, «N munse rabama, barima yire mu n be n nɔma n ma donse birin nagatade dennaxe?»¹⁸ A naxa nate tongo, «N yi nan nabama. N na n ma bilie rabirama ne, n gbete ti naxee gbo e be. N na n ma donse nun n ma se birin malanma nee nan kui. ¹⁹ Na temui n na a falama ne n yete be, N bara se gbegbe ragata naxan buma je wuyaxi. N xa n malabu fa, n xa n dege, n xa n min, n xa jɛlexin.»²⁰ Kɔnɔ Ala naxa a masen a be, «I tan xaxilitare! To kɔɔe yati ra, i nii bama ne i fate. I naxan birin malanxi, a fa luma nde be?»²¹ A na na ki ne mixi be naxan se malanma a yete be, kɔnɔ a mu bannaxi Ala be.»

Xaxili tife Ala ra

²² Na dangi xanbi Isa naxa a masen a foxirabiree be, «Na nan a toxi, n xa a fala wo be, wo naxa kontɔfili baloe xa fe ra wo hayi na naxan ma yi dunijeigiri kui, xa na mu a ra, dugie xa fe ra wo naxee ragoroma wo fate ma. ²³ Wo xa dunijeigiri tide gbo donse be, wo fate tide gbo dugie be. ²⁴ Wo wo mapɔxun xaaxae ma. E mu sansi sima, e mu xe xabama. Saga nun bili sese mu e yi, kɔnɔ Ala e rabaloma. Wo tan tide gbo xɔnie be pon!²⁵ Nde nɔma hali xi keren sade a xa simaya xun a xa kontɔfilife saabui ra?²⁶ Xa wo mu nɔma na fe lanma ra, wo fa kontɔfilima fe gbete ra munfe ra?»

²⁷ «Wo wula sansi fuge tofanyie mato e minima ki naxe. E mu walima, e mu wologese yailanma, kɔnɔ n xa a fala wo be, hali mange Sulemani xa dariye birin kui, a xa sosee mu nu tofan alɔ na sansi

fuge keren. ²⁸ Xa Ala wula sansi meenima yi ki ne, naxan na na to, tina a gan, a meenima ne wo tan ma dangi na ra pon! Wo xa danxaniya xurun. ²⁹ Wo naxa wo xaxili birin ti donse nun minse ra. Wo naxa kontɔfili. ³⁰ Kaafiri birin birama na fe mooli nan tun foxɔ ra. Kɔnɔ wo tan Baba Ala a kolon, a wo hayi na na see ma. ³¹ Wo xa Ala xa mangeya niini singe fen. Wo hayi na naxan birin ma, a na fan fima ne wo ma.»

Harige malanfe ariyanna

(Matiyu 6:19-21)

³² «Wo naxa gaaxu, wo tan naxee luxi alɔ n ma xuruse gɔɔɔe lanma, barima a bara wo Baba Ala kenen a xa mangeya niini fi wo ma. ³³ Se naxan na wo yi ra, wo xa sa a mati, wo a kɔbiri fi setaree ma. Wo xa kɔbiri bɔɔɔɔ sɔɔɔɔ naxan mu kanama, wo harige sɔɔɔɔ naxan mu jɔnma, naxan na ariyanna, muɔeti mu dennaxe lima, nimasee fan mu kanari sama dennaxe. ³⁴ Wo harige na dennaxe, wo bɔɔɔe fan luma menni ne.»

Wali suxufe Marigi ya ra

(Matiyu 24:43-51)

³⁵ «Wo tagi ixirixi nan xa lu a ra, wo xa lanpuie radexexi. ³⁶ Wo xa lu ne alɔ mixi naxee e marigi mamefe kelifu futixiri xulunyi. A na fa, a naade kɔnkɔn, e a rabima ne a be keren na. ³⁷ Seewe na konyie be, marigi naxee lima e mu xixi a fa temui. N xa nɔndi fala wo be, marigi yati fama a tagi ixiride, a fa magorode fen a xa na konyie be, a fa e bun ti. ³⁸ Seewe na e be, marigi naxee lima e mu xixi, hali a gbilen kɔɔe tagi, xa na mu a ra a jan dangi na ra.»

³⁹ «Wo xa a fahaamu a fanyi ra, xa banxi kanyi a kolon ne nu muɔeti fama temui naxe, a mu a luma muɔeti xa so a xɔnyi. ⁴⁰ Wo fan, wo xa wo tagi ixiri, wo naxa yanfa, barima Adama xa Di fama waxati nan ma wo jɔxɔ mu naxan ma.»

⁴¹ Piyeri naxa a maxɔrin, «Marigi, i yi taali saxi muxu tan nan be, ka birin be?»

⁴² Marigi naxa a yaabi, «Nde luma al walike xunmati naxan findixi xaxilima dugutege ra? A marigi a tima a xa banxi walikee birin xun ma, a xa donse taxun e ra a waxati. ⁴³ Nelexinyi na na konyi be, naxan marigi a lima na wali ra. ⁴⁴ N xa nɔndi fala wo be, na marigi a harige birin taxuma ne na konyi ra. ⁴⁵ Kɔnɔ xa a sa li go, na konyi a fala a yete be, «N marigi buma ne fafe ra», a fa marigi xa konyi xemeɛ nun konyi ginɛe bɔnbɔ, a xulunyi ti, a siisi? ⁴⁶ Lɔxɔ nde fama, a tan konyi mu naxan kolon, a ɲɔxɔ mu saxi naxan ma, a marigi gbilenma ne. A na fa, a na konyi ɲaxankatama ne a ɲaaxi ra, konyi gbaloe sɔtɔ e nun kaafirie.»

⁴⁷ «Konyi naxan a marigi sago kolon, kɔnɔ a mu a tagi ixiri, a man mu a sago raba, a fama ne bɔnbɔɛ gbegbe sɔtɔde. ⁴⁸ Kɔnɔ naxan mu a marigi sago kolon, xa a bara fe raba a lanma a xa bɔnbɔ naxan ma, a mu bɔnbɔɛ gbegbe sɔtɔma. A gbegbe bara so naxan yi, a gbegbe man maxɔrinma ne a ma. A gbegbe bara taxu naxan na, na gbegbe man maxɔrinma ne a ma, nde man fa sa na xun.»

Isa faxi fatanyi nan na

(Matiyu 10:34-36)

⁴⁹ «N faxi te nan sade bɔxi ma. A rafanma n ma xa a ɲan bara dexɛ! ⁵⁰ Fo n xa tɔrɛ belebele sɔtɔ. N bɔɲɛ mu sama fo na kamali temui naxe. ⁵¹ Wo ɲɔxɔ a ma a n faxi bɔɲɛsa nan na dunɲa? Ade, n faxi fatanyi nan na. ⁵² Keli yi waxati ma, xa mixi suuli na denbaya kui, gere luma mixi saxan nun mixi firin tagi. ⁵³ Baba a xa di xeme gerema ne, di xeme fan a baba gere. Nga a xa di gine gerema ne, di gine fan a nga gere. Mama a xa mamadi gerema ne, mamadi fan a mama gere.»

Waxati tɔnxumae kui kolonfe

(Matiyu 16:2-3)

⁵⁴ Isa man naxa a fala ɲama be, «Wo na nuxui to a malan na sogegorode, wo a falama keren na, «Tune nan kelixi,» a fa li na nan man yati rabama. ⁵⁵ Foye na keli kɔɔla ma, wo a falama, «Kuye ifurama ne,» a fa li na nan man yati rabama. ⁵⁶ Wo tan filankafuie! Wo fata bɔxi nun koore ɲingi kui kolonde, kɔnɔ munfe ra wo mu fata yi waxati fee tan tagi rabade?»

Lanyi xirife sinnanyi ma

(Matiyu 5:25-26)

⁵⁷ «Munfe ra wo tan yete mu fe matoma, wo xa a kolon naxan findixi tinxinyi ra? ⁵⁸ Xa wo nun i kalamu mixi na sigafe kiitisa yire, kata wo xa lanyi xiri kira xɔn, xa na mu a ra a i bendunma ne han kiitisa xɔn, kiitisa fan i so kɔsibili yi ra, kɔsibili i sa geeli. ⁵⁹ N xa a fala i be, i mu minima menni fo i kɔbiri birin fi han batanka dɔnxɔɛ.»

Tuubife

13 Na temui, mixi ndee naxa den-tege sa Isa be a mange Pilati bara Galileka ndee faxes, a e wuli masunbu e xa serexe ra. ² Isa naxa e yaabi, «Wo a mapɔxunxi ne a na mixie tɔrɔxi ne na ki barima e xa yunubi dangi Galileka booree ra? ³ N xa a fala wo be na mu a ra feo! Kɔnɔ xa wo mu tuubi, wo birin halakima ne alɔ e tan. ⁴ Na Darisalamuka fu nun solomasaxanyi go, Silmu koore banxi bira naxee ma? Wo ɲɔxɔ a ma a na tɔrɛ e lixi ne yunubitɔɛe nan to e ra dangi Darisalamuka boore birin na? ⁵ N xa a fala wo be na mu a ra feo! Kɔnɔ xa wo mu tuubi, wo birin sɔntɔma ne alɔ e tan.»

⁶ Isa man naxa yi taali masen e be. «Xɔrɛ bili to nu sixi xeme nde xa bɔxi ma, a naxa siga a xa sa a bogi ba, kɔnɔ a mu sese to a kɔn na. ⁷ Na kui, a naxa a fala

a xa walike be, «A mato, a je saxan nan yi ki n fama xɔɛ bogi fende yi xɔɛ bili kɔn na, n mu se to. A side bara findi bɔxi makanaxi nan na! A sege!»⁸ Walike naxa a yaabi, «Marigi, i man xa dije toofare xa dangi, alako n xa a rabilinyi buxa, n naje sa a ma.⁹ Xa a bogi tamuna, awa. Xa a mu bogi, i a sege.»

Isa gine nde rayalanfe malabu lɔxɛ ma

¹⁰ Malabu lɔxɔ nde ma, Isa nu na kawandi tife salide nde kui. ¹¹ A naxa gine nde li naa pinne nu bara naxan kuntin a ra. Kabi je fu nun solomasaxan a mu nu nɔma a rakelide feo! ¹² Isa to a to, a naxa a xili, a a fala a be, «N nga, i bara fulun yi fure ma to.» ¹³ Isa to a belexe sa a ma, gine naxa a rakeli keren na, a so Ala matɔxɔfe.

¹⁴ Kɔnɔ Isa to a rayalanxi malabu lɔxɛ ne, salide xunmati naxa xɔnɔ a ma, a a fala pama be, «Xi senni nan na a daxa mixi xa wali naxan kui. Wo xa fa marayalanyi fende na lɔxɛe ne, kɔnɔ wo naxa fa malabu lɔxɛ tan ma.» ¹⁵ Marigi naxa a yaabi, «Wo tan filankafuie! Malabu lɔxɛ ma, wo birin mu wo xa ninge xa na mu wo xa sofale fulunma xe a xiride, wo a xanin ye minde? ¹⁶ Iburahima xa di nan yi gine ra, kɔnɔ Sentane bara a xiri kabi je fu nun solomasaxan. A mu lanma n xa a fan fulun malabu lɔxɛ ma?» ¹⁷ A to na fala, a yaxui birin naxa yaagi, kɔnɔ pama tan naxa seewa a xa kaabanako fe birin na.

Konde xɔri nun lebini xa taalie

(*Matiyu 13:31-35, Maraki 4:30-32*)

¹⁸ Isa man naxa a masen e be, «Ala xa mangeya maniyaxi munse ra? N nɔma a misaalide tali wɔyenyi mundun na? ¹⁹ A luxi ne alɔ konde xɔri xurudi xeme naxan si a xa bɔxi ma. A naxa te, a findi wuri bili ra, xɔnie fa e tee sa a kɔn na.»

²⁰ A man naxa a masen, «N xa Ala xa mangeya misaali munse ra? ²¹ A luxi ne alɔ lebini, gine naxan sa farin busali tagi xun ma, na fa farin birin nate.»

Naade ixutuxi

(*Matiyu 7:13-14, 21-23, 8:11-12*)

²² Isa nu sigama kawandi ti ra taae birin kui, a xungbe nun a xuri. Na birin, a nu na Darisalamu kira nan xɔn. ²³ Mixi nde naxa a maxɔrin, «Marigi, nɔndi nan a ra, a mixi gbegebe mu kisima?» A naxa a yaabi, ²⁴ «Wo kata wo xa so naade ixutuxi nan na, barima n xa a fala wo be, mixi wuyaxi katama ne sode naa, kɔnɔ e mu nɔma. ²⁵ A waxati a lima banxi kanyi kelima ne a naade balan. Wo tan fama ne tide tande wo nu naade kɔnkɔn na, wo a fala, «Marigi, naade rabi muxu be.» Na temui, a wo yaabima ne, «N mu wo kolon, n mu wo kelide kolon.» ²⁶ Wo man a falama ne a be, «I mixie xaranxi muxu xɔnyi ne, won birin nan won degegi, won birin nan won min.» ²⁷ Kɔnɔ a wo yaabima ne, «N xa a fala wo be, n mu wo kolon, n mu wo kelide kolon. Wo keli n ya i, wo tan fe kobi rabae!» ²⁸ Iburahima, Isiyaga, Yaxuba, nun namjɔnme birin, wo e toma ne Ala xɔnyi ariyanna, kɔnɔ wo tan naminima tande, wa nun jinyi raxinyi na dennaxe. ²⁹ Mixie kelima sogetede nun sogegode, e keli kɔɔla nun yirefanyi biri, e e dege Ala xa mangeya niini bun ma. ³⁰ Na kui, xanbiratie findima ne yareratie ra, yareratie fan findi xanbiratie ra.»

Isa sunnunfe Darisalamu xa fe ra

(*Matiyu 23:37-39*)

³¹ Na waxati ma, Fariseni ndee naxa fa Isa xɔn, e a fala a be, «I xa keli be. Siga yire gbete, barima Herode wama i faxafe.» ³² A naxa e yaabi, «Wo siga, wo sa a fala na xulumase kɔɔtaxi be, n na jinnee kerife mixie fɔxɔ ra, n na mixie rayalanfe, to a nun tina. Xi saxan nde ma,

n gema ne n ma wali ra. ³³Ƙɔɔ fo n xa n jere to, tina nun tina bora, barima a mu lanma tan namijɔnmɛ xa faxa fo Darisalamu.»

³⁴«Darisalamu, Darisalamu, taa naxan namijɔnmɛ faxama, naxan Ala xa xɛɛrae magɔɔma. Sanmaya wuyaxi n bara wa i xa die malanfe n yire, alɔ tɔxɔe a xa die rasoma a gabutenyi bun ma ki naxe, ƙɔɔ wo naxa tondi! ³⁵Na kui, Ala bara keli wo xa banxi xun ma. N xa a fala wo be, wo mu n toma sɔɔɔn, han wo a falama temui naxe, «Baraka na a be naxan fafe Marigi xili ra!»

Isa mixi rayalanfe malabu lɔxɔe ma

14 Malabu lɔxɔe nde ma, Isa to nu a degefɛ Fariseni kuntigi nde xɔnyi, e birin nu Isa rabenfe ne. ²Xɛmɛ nde nu na naa naxan fate nu mafuntuxi. ³Na kui, Isa naxa Farisenie nun seriye lɔn-nilae maxɔrin, «A daxa ka a mu daxa furema xa rayalan malabu lɔxɔe ma?» ⁴Ƙɔɔ e mu sese fala. Isa naxa a belexe sa furema ma, a a rayalan, a a ragbilen a xɔnyi.

⁵Na xanbi, Isa man naxa e maxɔrin, «Xa a sa li go, wo xa di, xa na mu wo xa ninge bara bira gulunba ra malabu lɔxɔe ma, wo mu a ratema xe keren na?» ⁶E mu nɔ na yaabi yo fide.

Yete magore nun yete igboe

⁷Isa to a rakɔɔsi xɔɔɛ nu magorode fanyie nan tongoma e yete be, a naxa yi taali wɔyenyi fala e be, ⁸«Mixi na i xili a xa xulunyi, i naxa magorode fanyi fen, barima xa mixi fa naxan tide gbo i be, ⁹i yatigi a falama ne i be, «I xa dɔxɔse so na mixi binye yi ra.» Na kui, i kelima ne yaagi ra sigafe dɔxɔse gbete fende, binye mu na dennaxe. ¹⁰Ƙɔɔ mixi na i xili a xa xulunyi, i xa magorode binyetare nan tongo. Na kui, xa i yatigi bara fa, a a falama ne i be, «N boore, sa magorode fanyi nan tongo yare.» Na findima binye

nan na i be mixie birin ya ma wo nun naxee dɔxɔxi naa. ¹¹Naxan yo na a yete igbo, a fama ne igorode. Naxan yo na a yete magoro, a xa fe itema ne.»

¹²Isa naxa a fala xulunyi kanyi be, «Xa a li i xulunyi tima, i naxa i booree, i baribooree, i barenyie, nun i dɔxɔboore bannaxie gbansan xa xili, barima e nɔma ne i xa wali fanyi birin nagbilende i ma. ¹³Donse fanyie na rafala i xɔnyi, a lanma i xa setaree, mabenyie, namatee, nun dɔnxuie nan xili e xa fa e dege. ¹⁴Na kui, i findima scɛwatɔe nan na, barima fɛere mu e tan be e xa i xa na fe fanyi ragbilen i ma, ƙɔɔ i fama ne a sare sɔɔɔde mixi tinxinxie rakelima faxe ma lɔxɔe naxe.»

Donyi xungbe maxili xa taali

(*Matiyu 22:1-14*)

¹⁵Xɛmɛ nde Isa nun naxan nu a degefɛ, a to na fe me, a naxa a fala a be, «Seewe na mixi be naxan fama a degede Ala xɔnyi ariyanna!» ¹⁶Isa fan naxa a masen a be, «Xɛmɛ nde naxa mixi gbegbe rakolon, a e xa fa a xɔnyi, e xa e dege a fanyi ra. ¹⁷A temui to a li, a naxa a xa konyi xɛe mixie xilide, yi fe binye nu bara ragbilen naxee ma, a xa a fala, «Wo fa, fe birin bara ge yailande.» ¹⁸Ƙɔɔ e birin naxa e yete maxandi. A singe naxe, «N baxi xe nan sarade, fo n xa sa a mato. Dije n be.» ¹⁹Boore fan naxe, «N baxi ninge firin dɔxɔ suuli nan sarade, fo n xa sa e mato. Dije n be.» ²⁰Gbete fan naxe, «N baxi gine nan dɔxɔde. N mu nɔma fade.»

²¹«Konyi to gbilen a marigi xɔnyi, a naxa na fee dentɛge sa a be. Na kui, banxi kanyi naxa xɔɔ, a a fala a xa konyi be, «Siga mafuren, i sa setaree, mabenyie, dɔnxuie, nun namatee xili naxee na taa kui yire birin. I xa fa e ra n xɔnyi be.»

²²«Konyi man to gbilen a naxa a fala, «Marigi, n bara i xa yaamari raba, ƙɔɔ han ya dɔxɔde luxi i xa banxi kui.» ²³Banxi kanyi naxa a fala a xa konyi be,

«I man xa mini, i sa taa fari yire birin isa. I xa fe birin naba mixie xa fa, n ma banxi xa rafe. ²⁴ N xa a fala i be, mixi naxee singe xilixi, e tan sese mu e degema n xonyi fe!»

Birafe Isa fɔxɔ ra

(*Matiyu 10:37-39, 5:13, Maraki 9:50*)

²⁵ Isa man to nu kira ra, nama gbegebe nu a fɔxɔ ra. A naxa a ya rafindi e ma, a a masen e be, ²⁶ «Xa mixi wa birafe n fɔxɔ ra, fo a xa n xanu ne dangi a baba ra, a nga ra, a taara ra, a xunya ra, a xa gine ra, a xa die ra, nun a yete yati fan na. Xa na mu a ra, a kanyi mu nɔma findide n fɔxirabire ra. ²⁷ Xa mixi mu a yete waxɔnfe gere, a fa tin n waxɔnfe ra, a mu nɔma findide n fɔxirabire ra.»

²⁸ «Xa mixi nde sa wa koore banxi xungbe tife wo ya ma, fo a xa dɔxɔ ne sinden, a a mato kɔbiri xasabi naxan nɔma na banxi tide, alako a xa a kolon xa a xa feere nɔma na wali raɔnde. ²⁹ Xa na mu a ra, a kanyi na banxi kɔɔrin a mu fa nɔ a raɔnde, mixie nu na to, e a mayelema ne, ³⁰ e a fala, «Yi xeme bara banxi ti fɔɔ, kɔɔ a mu nɔxi a raɔnde.»

³¹ «Xa mange nde wa minife e nun mange gbete xa gere, fo a xa dɔxɔ ne sinden, a a maɔxun xa a xa sɔɔri mixi wulu fu nɔma tide mange boore xa sɔɔri mixi wulu mɔxɔɔnen kanke. ³² Xa a bara a kolon a e mu nɔma, beemanun mange boore nun a xa sɔɔrie xa makɔre, a xɛera nan nasigama a ma alako lanyɔ nan xa xiri e tagi. ³³ Na kui, xa mixi yo na wo ya ma naxan mu nɔma mɛede fe birin na n tan ma fe ra, a kanyi mu nɔma findide n fɔxirabire ra.»

³⁴ «Fɔxɛ fan, kɔɔɔ xa fɔxɛ mexɛmɛxɛnyɔ bara ba, a fa mexɛmɛxɛnma di? ³⁵ A mu fan xɛ be, a mu fan nɔnɔ ra. A wɔlema ne tun. Xa naxan tuli fe mɛma, a xa a tuli mati yi masenyɔ ra.»

Yexɛɛ lɔxɛi xa taali

(*Matiyu 18:12-14*)

15 Lɔxɔ nde, duuti maxilie nun yunubitɔɛɛ birin nu e makɔrefe Isa ra e xa e tuli mati a ra. ² Farisenie nun seriye karamɔxɔɛ naxa so a mafalafe, e nu a fala, «Yi xeme yunubitɔɛɛ rasenema, a man a degema e xɔnyɔ.»

³ Na kui, Isa naxa yi taali wɔyenyɔ masen e be, ⁴ «Xa mixi nde na wo ya ma, yexɛɛ kɛme na naxan yi ra, keren fa lɔɛ e tagi, a mu yexɛɛ tongo solomanaani nun solomanaani luma e demadonde, a siga na kerenyɔ fende han a sa a to? ⁵ A na a to, a nɛlexinma ne ki fanyɔ, a a sa a tunkie ma. ⁶ A na so a xɔnyɔ, a a xanuntenyɔ nun a dɔxɔbooree xilima ne, a a fala e be, «Wo fa, won birin xa seewa, barima n bara n ma yexɛɛ to, naxan nu bara lɔɛ!» ⁷ Na kui, n xa a fala wo be, seewe gboma ne ariyanna yunubitɔɛɛ tubixi keren xa fe ra, dangife tinxintɔɛ tongo solomanaani nun solomanaani ra naxee hayi mu tuubi ma.»

Gbeti kɔbiri kole lɔxɛi xa taali

⁸ «Xa a sa li gbeti kɔbiri kole fu na gine nde yi ra, keren fa lɔɛ a yi, a mu lanpui radexema xɛ, a banxi makɔ, a na kɔbiri kole fen han a a to? ⁹ A na a to, a a xanuntenyɔ nun a dɔxɔbooree xilima ne, a a fala e be, «Wo fa, won birin xa seewa, barima n bara n ma gbeti kɔbiri kole to naxan nu bara lɔɛ n ma!» ¹⁰ Na kui, n xa a fala wo be, seewe na Ala xa malekee xɔnyɔ yunubitɔɛɛ keren gbansan tuubife ma.»

Di lɔxɛi xa taali

¹¹ Isa man naxa a masen, «Xeme nde nu na, di xeme firin nu naxan yi ra. ¹² A xa di firin nde naxa a fala a baba be, «Won ma denbaya harige seeti so n yi ra, naxan lanma a xa findi n gbe ra.» Na kui,

babe naxa a harige itaxun a xa di xeme firinyie ma.»

¹³ «A mu bu di firin nde naxa a xa se birin malan, a fa biyaasi jamane makuye. A naxa a harige makana menni, fuyanteya kui. ¹⁴ A birin to ɲɔn, kaame fan naxa sin na jamane ma a xɔɔxɔɔ ra, sese mu lu na di yi ra. ¹⁵ A to siga wali fende naaka nde xɔn, na naxa a xɛɛ xɔsee demadonde. ¹⁶ Wuri bogi naxan nu soma xɔsee yi, a tan nu wama na nan donfe, kɔnɔ mixi yo mu tin a kide nde ra.»

¹⁷ «Na kui, a naxa xaxili sɔɔ fa, a a fala a yete be, «N baba xa walike birin lugama a fanyi ra, e donse dɔnɔxɔɔ lu, a fa li n tan na faxafe kaame nan na be! ¹⁸ Fo n xa gbilen n baba xɔnyi, n xa a fala a be, N baba, n bara yunubi sɔɔ Ala ra, n bara haake sɔɔ i fan na. ¹⁹ A mu daxa sɔnɔn n xa findi i xa di ra. I xa n findi i xa walike nan na.» ²⁰ A naxa keli, a siga a baba xɔn.»

«Beenun a xa naa li, a baba naxa sa a to fa ra, a makuyaxi a ra sinden. A baba naxa kinikini ki fanyi. A naxa a gi, a sa a xa di ralan, a a masunbu. ²¹ Di naxa a fala a be, «N baba, n bara yunubi sɔɔ Ala ra, n bara haake sɔɔ i fan na. A mu daxa sɔnɔn n xa findi i xa di ra.»»

²² «Kɔnɔ a baba naxa a fala a xa konyie be, «Wo wo xulun, wo fa guba fanyi ra, wo a ragoro a ma. Wo belexerasoe so a belexe ra, wo sankiri so a sanyi. ²³ Wo fa ninge turaxi ra, wo a faxa. Won xa won dege, won xa xulunyi ti, ²⁴ barima n ma yi di nu bara lu alb a nu faxaxi ne, kɔnɔ a nii man bara gbilen a i. A nu bara lɛɛ, kɔnɔ a man bara to.» Na kui, e naxa xulunyi ti fɔlɔ.»

²⁵ «Na waxati, di singe nu na xe ma. A to nu sofe, a a makɔɔɛ banxi ra, a naxa xulunyi xui me. ²⁶ A naxa konyi nde xili, a a maxɔrin, «Munse rabaxi yi ki?» ²⁷ Na naxa a yaabi, «I xunya nan faxi. I baba bara ninge turaxi faxa, barima a man bara a xa di masɔɔ a yalanxi.» ²⁸ Di singe

naxa xɔnɔ, a tondi sode banxi. A baba naxa mini, a so a mayandife, ²⁹ kɔnɔ a xa di naxa a fala a be, «A mato, kabi je wuyaxi n tan walima i be alb i xa konyi, n mu i xa yaamari matandi hali keren. Kɔnɔ na birin kui, hali si lanma, i mu nu a fi n ma, muxu nun n booree xa xulun di ti. ³⁰ Kɔnɔ i xa di tan to faxi, naxan i harige birin makanaxi e nun langoe ginɛ ra, i ninge turaxi nan faxaxi a tan be!»

³¹ «A baba naxa a fala a be, «N ma di, i tan na n fe ma temui birin. Se naxan birin na n yi, i tan nan gbe a ra. ³² Kɔnɔ a lan ne won xa seewa, won xulunyi ti, barima i xunya nu bara lu alb a nu faxaxi ne, kɔnɔ a nii man bara gbilen a i. A nu lɔɔxi ne, kɔnɔ a man bara to.»

Walike xunmati kɔɔtaxi xa taali

(Matiyu 6:24)

16 Isa man naxa a fala a fɔxirabiree be, «Xeme bannaxi nde nu bara a xa fe birin taxu a xa walike xunmati ra, a xa a rapere. Lɔxɔ nde, a naxa a me, a na walike xunmati nu na a harige makanafe. ² A naxa a xili, a a maxɔrin, «N nanse mexi i xa fe ra? I xa i xa wali dentege sa n be, barima n bara xunmati wali ba i yi ra.» ³ Walike xunmati naxa a fala a yete be, «N munse rabama fa? N ma mange bara n namini walide. Senbe mu n yi n xa siga yire buxade, n man yaagma ne kule matide. ⁴ N bara fa a kolon n naxan nabama, alako n ma wali na ba n yi, mixie xa nu n nasene e xɔnyi.»

⁵ «A naxa a marigi xa donitie birin xili keren keren yi ra. Naxan singe fa, a naxa a maxɔrin, «N marigi xa yeri na i ma?» ⁶ Na naxa a yaabi, «Oliwi ture sunbui ya keme.» Walike xunmati naxa a fala a be, «I xa i xa keedi tongo mafuren, dɔxɔ, i a sebe tongo suuli.» ⁷ Na xanbi, a naxa a fala gbete be, «I tan go? Yeri na i ma?» Na naxa a yaabi, «Maale busali wulu keren.» A naxa a fala a be, «I fan xa keedi tongo,

i xa a sebe keme solomasaxan.»⁸ Na kui, na walike xunmati tinxintare xa mange naxa a matɔxɔ, a to kɔɔta rabaxi.»

«Yi dunija mixi naxee jere ma dimi kui, e kɔɔta e booree mabiri, dangife mixie ra naxee jere ma naiyalanyi kui.⁹ N xa a fala wo be, wo xa defanja fen yi dunija tinxintare xa naafuli saabui ra. Na naafuli na jɔn, wo fama rasenede banxie kui naxee mu kanama abadan.»

¹⁰ «Naxan mu lanlanteya kanama fe xurudi kui, a mu lanlanteya kanama fe xungbe fan kui. Naxan mu tinxin fe xurudi kui, a mu tinxinma fe xungbe fan kui. ¹¹ Xa wo bara lanlanteya kana yi dunija tinxintare xa naafuli fe kui, nde fa lama wo ra a xa ariyanna bannaya taxu wo ra? ¹² Xa wo bara lanlanteya kana se taxuxi xa fe kui, nde fa wo gbe soma wo yi?»

¹³ «Konyi yo mu nɔma lude marigi firin xa yaamari bun ma, barima a fama marigi keren xɔnde, a boore maxanu. A xirima ne keren na, a boore rabolo. Wo mu nɔma Ala nun naafuli rabatude.»

Isa xa masenyi ndee

(*Matiyu 11:12-13, 5:31-32, 5:18, Maraki 10:11-12*)

¹⁴ Farisenie, kɔbiri nu rafanxi naxee ma, e fan naxa e tuli mati na fe birin na, e nu Isa mayele. ¹⁵ Isa naxa a masen e be, «Wo wama wo yete masenfe tinxintɔee nan na adamadie ya i, kɔnɔ Ala wo bɔje ma fe kolon. Naxan tide gbo mixie be, Ala na xɔnxi.»

¹⁶ «Annabi Munsaxa seriye nun namijɔnmee xa Kitaabuie nan kawandihan Yaya xa waxati. Keli na temui ma, Ala xa mangeya niini xa xibaaru fanyi nan kawandima fa, mixie fe birin nan nabafe, alako e xa so Ala xa mangeya niini bun ma. ¹⁷ Koore nun bɔxi lɔema ne beenun sigire keren xa ba Ala xa seriye ra.»

¹⁸ «Xeme yo mee a xa gine ra, a sa gbete dɔxɔ, a kanyi bara yene raba. Naxan na gine dɔxɔ xeme bara mee naxan na, a fan bara yene raba.»

Banna xeme nun Lasaru xa taali

¹⁹ «Xeme bannaxi nde nu na, naxan nu luma a maxiri ra dugi sare xɔɔxɔee ra. Temui birin, a nu xulunyi nan tife. Lɔxɔ yo lɔxɔ, a nu lugama donse jɔxunme nan na. ²⁰ Misikiine nde nu saxi yi banna xa tete sode de ra, naxan nu xili Lasaru. Surie nu na a fate birin ma. ²¹ A nu wama donse xuntunyi ndee nan sɔɔfe naxee nu birama na banna xa teebili ra. A to nu saxi naa, baree nan nu fama a yire, e nu a xa suurie makɔn.»

²² «Lɔxɔ nde misikiine naxa laaxira, malekee naxa sa a xanin Annabi Iburahima yire. Na banna xeme fan naxa faxesa, a ragata, ²³ a siga yahannama. A xa jaxankate kui menni, a naxa a ya rate a sa Annabi Iburahima to yire makuye, e nun Lasaru. ²⁴ A naxa a xui ramini, «N baba Iburahima, kinikini n ma! Yandi, Lasaru xee n yire, a xa a belexesole rasin ye xɔra, a n nenyi maxinbeli, barima n na yi te naxan xɔra, a n jaxankatafe a jaaxi ra!»

²⁵ «Kɔnɔ Annabi Iburahima naxa a yaabi, «N ma di, i xa i ratu, i tan bara fe fanyi sɔɔ i xa dunijeigiri kui, kɔnɔ Lasaru tan tɔore nan sɔɔ. Yakɔsi, a tan bara madundu be, i tan na jaxankatafe. ²⁶ Sa na birin xun, gulunba belebele nan saxi won tagi, alako mixi naxa nɔ kelide be sigafe ra i yire, mixi man naxa nɔ kelide menni girife ra muxu fan yire.»

²⁷ «Na kui, banna naxa a fala a be, «Awa n baba, n bara i mayandi, i xa Lasaru xee n baba xɔnyi, ²⁸ barima xunya suuli nan na n be. A xa sa e rasi, alako e naxa fa be, yi jaxankate ma.» ²⁹ Kɔnɔ Annabi Iburahima naxa a yaabi, «Annabi Munsaxa nun namijɔnmee xa Kitaabuie na e yi. E xa e tuli mati nee xa masenyie

ra.)³⁰ Banna naxa a fala, «N baba Iburahima, na mu sɔɔneyama, kɔɔ xa mixi nde keli faxamixie ya ma sigafe ra e xɔn, e tuubima nɛ.»³¹ Kɔɔ Annabi Iburahima naxa a masen a be, «Xa e mu Annabi Munsu nun namijɔnmɛe xui ramema, hali mixi keli faxe ma, e mu lama a ra.»

Isa a fɔxirabiree rasife

(*Matiyu 18:6-7, 15, 21-22, 17:20, Maraki 9:42, 11:22-23*)

17 Isa naxa a fala a fɔxirabiree be, «Maratantanyi fafe mu kanama, kɔɔ paxankate na mixi be naxan findima na saabui ra. ²A fisa na kanyi be geme binye xa xiri a kɔnyi ra, a rasin baa ma, beemanun a xa yi mixi xuri keren natantan. ³Wo mɛeni wo yete ma de!»

«Xa i ngaxakerenyi bara haake sɔɔ i ra, wɔyɛn a be. Xa a tuubi, i xa dije a ma. ⁴Xa a haake sɔɔ i mabiri sanmaya solofere lɔxɛ keren bun, a tuubixi man gbilen i madɔpede sanmaya solofere, fo i xa dije a ma.»

⁵Xɛerae naxa a fala Marigi be, «Muxu xa danxaniya xun masa!»⁶ Marigi naxa e yaabi, «Xa danxaniya na wo be nu, hali a xurun alɔ yenten xɔri, wo nɔma nɛ a falade yi konde bili be, «Tala be, i sa sin baa ma,» a wo xui rabatuma nɛ.»

⁷«Xa a sa li konyi na mixi nde yi wo tagi, na konyi na keli yire buxade xa na mu xurusee demadonde, a kanyi nɔma a falade a be keren na, «Fa, i fa i magoro, i i dege?»⁸ Ade, wo a falama a be, «N ma donse rafala. I xa i xa donma masara alako i xa fa donse nun ye ra n be. I na ge na ra, i fan nɔma i degede.»⁹ Mixi mu a xa konyi tantuma yaamari rabatufe ma. ¹⁰Wo tan fan, wo na ge fe birin nabade wo yamarixi naxan na, wo xa a fala nɛ, «Konyi nan tun na muxu ra. Muxu muxu xa wali gbansan nan nabaxi.»

Isa kune kanyi fu rayalanfe

¹¹Isa to nu Darisalamu kira xɔn, a naxa dangi Samari nun Galile bɔxi tagi. ¹²A to so taa nde kui, kune kanyi fu naxa fa a xɔn. E naxa sa ti e ndedi makuyaxi a ra, ¹³e e xui ite a be, «Karamɔxɔ Isa, kinikini muxu ma!»¹⁴ A to e to, a naxa a fala e be, «Wo siga, wo sa wo yete masen serexedubee be.» Na kui, e nu sigafe temui naxe, e naxa yalan. ¹⁵Na temui, mixi keren e ya ma, a to a to a yalanxi, a naxa gbilen Ala matɔxɔ ra a xui itexi ra. ¹⁶A naxa suyidi Isa be, a a tantu. Samarika nan nu a ra. ¹⁷Isa naxa a fala a be, «Mixi fu xa mu rayalan? Na solomanaanie tan go?»¹⁸ Mixi yo mu gbilen Ala tantude fo yi Samarika?»¹⁹ Isa naxa a fala a be, «Keli, i siga. I xa danxaniya bara i rakisi.»

Ala xa mangeya niini nun Isa xa gbilenyi

(*Matiyu 24:23-28,37-41, Maraki 13:21-22, 15-16*)

²⁰Farisenie to Isa maxɔrin, a Ala xa mangeya niini fama mun temui, a naxa e yaabi, «Mixi mu Ala xa mangeya niini fa temui kolonma. ²¹Mixie mu a falama xe de, «A mato, a tan nan ya,» xa na mu a ra, «A tan nan sa na ki,» barima Ala xa mangeya niini na wo ya ma nɛ.»

²²Na temui, Isa naxa a fala a fɔxirabiree be, «Waxati fama nɛ, Adama xa Di to xɔli wo suxuma nɛ, a xa lu wo ya ma hali lɔxɔ keren peti, kɔɔ wo mu a toma. ²³Mixie a falama nɛ wo be, «A mato, a tan nan sa na ki,» xa na mu a ra, «A tan nan yi ki!» Wo naxa wo gi na matode, wo naxa bira nee fɔxɔ ra. ²⁴A fa lɔxɔ, Adama xa Di luma nɛ alɔ seyamakɔnyi naxan minima, kuye birin yanba. ²⁵Kɔɔ beenun na lɔxɔ xa a li, fo a xa tɔɔre gbege sɔɔ. To mixie mu lama a ra. ²⁶Adama xa Di fa lɔxɔ luma nɛ alɔ Annabi Nuha xa waxati. ²⁷Mixie nu e degema, e nu e minma,

e nu ginee dɔxɔma, e nu e xa die fima xemee ma, han Annabi Nuha so kunkui kui lɔxɔ naxe. Banbaranyi belebele to din bɔxi ma, e birin naxa sɔntɔ. ²⁸Na nan man naba Loti xa waxati. Mixie nu e degema, e nu e minma, e nu sare matima, e nu sansi sima, e nu banxie tima. ²⁹Kɔnɔ Loti keli Sodoma lɔxɔ naxe, te nun sooda ye nu goroma ne kelife koore ma alɔ tunɛ, birin naxa sɔntɔ. ³⁰A man sa rabama na ki ne Adama xa Di na makenen lɔxɔ naxe.»

³¹«Na lɔxɛ, naxan na tande, a naxa so a harige tongode banxi kui. Naxan na xɛ ma, a fan naxa gbilen a xɔnyi. ³²Wo xa ratu ne Loti xa gine ma. ³³Mixi yo katafe a yetɛ ratangade, na kanyi lɛɛma ne, kɔnɔ mixi yo a yetɛ ralɛɛma, na kanyi ratangama ne. ³⁴N xa a fala wo be, na temui ma, xa mixi firin saxi sade keren ma kɔɛ ra, mixi keren tongoma ne, boore lu naa. ³⁵⁻³⁶Xa gine firin na se dinfe mulunyi keren kui, keren tongoma ne, boore lu naa.» ³⁷E naxa a maxɔrin, «Marigi, na rabama minden?» A naxa e yaabi, «Binbi na lu dennaxe, yubee sa e malanma menni ne.»

Kaape gine nun kiitisa xa taali

18 Na dangi xanbi, Isa naxa yi taali wɔyenyi masen e be e xa a kolon a fo e xa Ala maxandi temui birin tunnabexi kui. ²A naxa a masen, «Kiitisa nde nu na taa nde kui, naxan mu nu gaaxuma Ala ya ra, a gbe fe man mu nu mixi yo xa fe ma. ³Kaape gine nde fan nu na na taa kui, naxan nu luma fa ra kiitisa xɔn, a nu a fala, «Kiiti tinxinxɔ so a tan nun n yaxui tagi.» ⁴A naxa bu na ki, kiitisa mu tin a be, kɔnɔ lɔxɔ nde a naxa a fala a yetɛ be, «Nɔndi na a ra, n tan mu gaaxuma Ala ya ra, n gbe fe man mu mixi yo xa fe ma. ⁵Kɔnɔ yi kaape gine tan na n bɔɔɛ rapaaxufe n ma. N xa kiiti tinxinxɔ so a yi ra, alako a xa ba fafe n xɔn, a naxa fa n tɔwɔ.»

⁶Na kui, Marigi naxa a masen, «Wo yi kiitisa kobi xui rame. ⁷Ala mu kiiti tinxinxɔ soma xɛ a xa mixi sugandixie yi ra, naxee a maxandima kɔɛ nun yanyi? A buma e malife ra? ⁸N xa a fala wo be, a kiiti tinxinxɔ soma e yi ra mafuren. Kɔnɔ Adama xa Di na fa, a danxaniya lima ne dunija ma?»

Fariseni nun duuti maxili xa taali

⁹Isa man naxa yi taali wɔyenyi masen mixi ndee be naxee nu laxi e yetɛ ra, a tinxintɔɛ nan na e tan na dangi boore ra e yoxi naxee ma. ¹⁰A naxa a masen, «Xemɛ firin naxa siga Ala maxandide hɔɔɔɔbanxi kui. Keren nu findixi Fariseni nan na, boore, duuti maxili. ¹¹Fariseni naxa ti, a Ala maxandi a bɔɔɛ ma, a nu a i, «Ala, n bara i tantu barima n mu luxi alɔ mixi gbɛtɛɛ, naxee findixi muɔɔɛ, fe kobi rabae, nun yenelae ra. N bara i tantu barima n mu luxi alɔ yi duuti maxili. ¹²N sunma sanmaya firin lɔxun keren bun ma, n man farile fima n sɔtɔɛ birin na.» ¹³Kɔnɔ duuti maxili tan naxa ti a xati ma. A jan mu nu suusama a xa a ya rate koore ma. A nu a belexe saxi a kanke ma, a nu a fala, «Ee, Ala! Kinikini n ma, barima yunubitɔɛ nan n na!»

¹⁴«N xa a fala wo be, yi mixi firin to gbilen e xɔnyi, na duuti maxili nan nu tinxinxɔ Ala ya i, barima mixi yo a yetɛ igbo, a kanyi fama ne igorode. Kɔnɔ mixi naxan a yetɛ magoroma, a xa fe itema ne.»

Isa nun dimɛdie

(*Matiyu 19:13-15, Maraki 10:13-16*)

¹⁵Mixie nu fafe dimɛdie ra Isa xɔn, alako a xa a belexe sa e ma. A fɔxirabiree to na to, e naxa wɔyɛn na mixie ma. ¹⁶Kɔnɔ Isa naxa e xili, a a masen e be, «Wo a lu dimɛdie xa fa n yire. Wo naxa tɔnyi dɔxɔ e ma, barima naxee maniyaxi e ra, e tan nan soma Ala xa mangeya ni-

ini bun ma. ¹⁷N xa nɔndi fala wo be, mixi naxan mu tinma Ala xa mangeya niini ra alɔ dimedi, na kanyi mu soma Ala xa mangeya niini bun ma feo!»

Segetala bannaxi

(*Matiyu 19:16-30, Maraki 10:17-31*)

¹⁸Mange nde naxa Isa maxɔrin, «Karamɔɔ fanyi, a lan n xa munse raba alako n xa abadan kisi sɔtɔ ke ra?» ¹⁹Isa naxa a masen a be, «Munfe ra i n xilima karamɔɔ fanyi? Mixi yo mu fan. Ala keren peti nan fan. ²⁰I seriye kolon: I naxa yene raba. I naxa faxe ti. I naxa mupɛ ti. I naxa mixi tɔɔɛge. I baba nun i nga binya.»

²¹Mange naxa Isa yaabi, «N bara na birin nabatu kafi n dimedi temui.» ²²Isa to na me, a naxa a fala a be, «Fe keren nan fa luxi i xa fe. Siga, se naxan birin na i yi ra, sa a mati, i a kɔbiri fi setaree ma. Na kui, i fama bannaya sɔtɔde ariyanna. I na na raba, fa, i bira n fɔɔ ra.»

²³Kɔnɔ a to na me, a naxa sunnun, barima a nu bannaxi ki fanyi. ²⁴Isa to a sunnunxi to, a naxa a masen a be, «Sofe Ala xa mangeya niini bun ma, a xɔɔɔ naafuli kanyie be ki fanyi! ²⁵Nɔɔme so ɲɔɔun senbe yale ra, dine bannamixi sofe ra Ala xa mangeya niini bun ma.» ²⁶Mixi naxee a xui me, e naxa a maxɔrin, «Nde fa nɔma kiside?» ²⁷Isa naxa e yaabi, «Mixie mu nɔma naxan na, Ala tan nɔma na ra.»

²⁸Piyeri naxa a fala Isa be, «A mato, muxu bara keli muxu xa se birin xun ma, muxu bira i fɔɔ ra.» ²⁹Isa naxa a masen e be, «N xa nɔndi fala wo be, mixi yo naxan na keli a xa se nde xun ma Ala xa mangeya niini xa fe ra, a findi banxi ra ba, gine ba, ngaxakerenyie ba, barimae ba, die ba, ³⁰na kanyi a ɲɔɔɛ wuyaxi sɔtɔma ne yi duniɲa ma, a man fa abadan kisi sɔtɔ aligiyama.»

Isa a xa faxe nun marakeli xa fe masenfe sanmaya saxan nde

(*Matiyu 20:17-29, Maraki 10:32-34*)

³¹Isa naxa a xa xɛera fu nun firinyie xun lan, a a fala e be, «Wo a mato, won na tefe Darisalamu ne yi ki. Namijnɔm-nee fe naxee sebexi Adama xa Di xa fe ra, a birin fama ne kamalide naa. ³²A sama ne kaafirie belexe, e a mayele, e a konbi, e deye bɔɔxun a ma. ³³E na ge a bɔnɔde seberɛ ra, e a faxama ne, kɔnɔ a xa faxe xi saxan nde, a man kelima ne faxe ma.» ³⁴Kɔnɔ Isa fɔɔirabiree mu na sese fahaamu. Na masenyi bara findi wɔyenyi nɔɔxunxi ra e be, e mu naxan kui kolon.

Isa Yeriko dɔnxui rayalanfe

(*Matiyu 20:29-34, Luki 18:35-43*)

³⁵Isa to makɔre Yeriko ra, dɔnxui nde nu dɔɔɔxi kira de ra kule matide. ³⁶A to pama xui me kira ra, a naxa maxɔrinyi ti, «Munse rabaxi?» ³⁷E naxa a fala a be, «Isa Nasaretika nan dangife.» ³⁸Na kui, a naxa gbelegbele, «Isa, Dawuda xa Di, kinikini n ma!» ³⁹Mixi naxee nu yare, e naxa wɔyɛn a ma a a xa sabari, kɔnɔ a tan ɲan naxa so a xui itefe dangi singe ra, «Dawuda xa Di, kinikini n ma!»

⁴⁰Isa naxa ti, a a fala mixie be e xa fa dɔnxui ra a xɔn. Dɔnxui to a maso a ra, Isa naxa a maxɔrin, ⁴¹«I wama n xa munse raba i be?» A naxa a yaabi, «Marigi, n wama n ya xa se to.» ⁴²Isa naxa a masen a be, «Se to. I xa danxaniya bara i rayalan.» ⁴³A ya naxa se to keren na, a fa bira Isa fɔɔɔ ra Ala matɔɔ ra. Nama birin to na to, e fan naxa Ala matɔɔɔ.

Isa nun Sakeye

19 Isa to so Yeriko, a nu taa ijerefe. ²Xeme nde nu na naxan nu xili Sakeye. Duuti maxilie kuntigi nan nu a ra, a bannaxi. ³A nu katafe ne a xa Isa kolon, kɔnɔ a mu nu nɔma a tode pama

xa fe ra, barima mixi dunke nan nu a ra. ⁴Na kui, a naxa a gi yare, a sa te wuri bili kɔn na alako a xa Isa to dangi ra.

⁵Isa to a yire li, a naxa a ya rate, a a fala a be, «Sakeye, goro mafuren, barima n sa yigiyama i xɔnyi ne to.»

⁶Sakeye naxa a xulun gorode, a Isa rasene jɛlexinyi kui. ⁷Mixie to na to, e birin naxa so Isa mafalafe, e nu a fala, «A bara sa yigiya yunubitɔɔ xɔnyi.» ⁸Kɔnɔ Sakeye naxa ti, a a fala Isa be, «Marigi, n bara nate tongo, n xa n sɔtɔse tagi fima ne fuxarilae ma. Xa a sa li n bara se ba naxan yi funmaya ra, n a ragbilenma ne a kanyi ma dɔxɔ naani.» ⁹Isa fan naxa a masen a xa fe ra, «Yi fɔxɔɔ bara kisi sɔtɔ to, barima Ibrahima xa di nan na yi xeme fan na. ¹⁰Adama xa Di bara fa a xa mixi lɔɔxie fen, a xa e rakisi.»

Mange xa kɔbiri taxuxi xa taali

(*Matiyu 25:14-30*)

¹¹Isa to nu bara makɔre Darisalamu ra, nama jɔxɔ nu a ma, a Ala xa mangeya niini fafe makenende ne keren na. Na kui, mixie to nu Isa xui ramefe, a naxa yi taali wɔyenyi masen e be. ¹²«Kuntigi nde naxa sa biyaasi yire makuye, alako mange xungbe naxan nu sabatixi naa, a xa a tan kuntigi xɔnyi mangeya so a yi, a man xa gbilen a xɔnyi. ¹³Beenun a xa siga, a naxa a xa konyi mixi fu xili, a gbeti kɔbiri kole keme so e birin yi ra, a fa a fala e be, «Wo yuleya raba yi kɔbiri ra beenun n fa temui.»

¹⁴«Kɔnɔ a to mu nu rafanxi a xɔnyi mixi ndee ma, e fan naxa xɛrae xɛe mange xungbe ma, e xa a fala, «Muxu mu wama a xɔn yi xeme xa findi mange ra muxu xun ma.»

¹⁵«Na xeme to mangeya sɔtɔ, a naxa gbilen a xɔnyi. A naxa yaamari fi na konyie xa xili, a nu bara kɔbiri so naxee yi, alako a xa a kolon e geeni naxan sɔtɔxi yuleya kui. ¹⁶Konyi singe naxa fa, a dentɛge sa, a naxe, «N marigi, i i xa

gbeti kɔbiri kole keme naxan so ne n yi, a jɔxɔɔ dɔxɔ fu bara sa a xun geeni ra.» ¹⁷Mange naxa a fala a be, «I nuwali! Konyi fanyi nan i ra! I to mu lanlanteya kana fe xuri kui, n bara mangeya so i yi taa fu xun ma.»

¹⁸«Konyi firin nde naxa fa, a dentɛge sa, a naxe, «N Marigi, i i xa gbeti kɔbiri kole keme naxan so ne n yi, a jɔxɔɔ dɔxɔ suuli bara sa a xun geeni ra.» ¹⁹Mange naxa a fala na fan be, «N bara mangeya so i fan yi taa suuli xun ma!»

²⁰«Konyi gbete fan naxa fa, a dentɛge sa, a naxe, «N marigi, a mato, i xa gbeti kɔbiri kole keme nan ya. N sa a ragata dunkobi nan kui, ²¹barima n gaaxu ne i ya ra. Xeme nan i ra, i xa fe maxɔxɔxɔ. I se tongoma i gbe mu naxan na. I xe xabama i mu naxan garansan.» ²²Mange naxa a yaabi, «I tan konyi kobi, n i maki-itima i yete kan xui nan yati ma! A di, i mu a fala a i nu a kolon a n ma fe maxɔxɔxɔ? I naxe, a n se tongoma n gbe mu naxan na, n xe xabama n mu naxan garansan. ²³Munfe a to i mu n ma kɔbiri so kɔbiri rawalie yi ra, alako n na fa, i a ragbilen n ma geeni saxi a xun?» ²⁴A naxa a fala mixie be naxee nu tixi na, «Wo na gbeti kɔbiri kole keme rasuxu a yi, wo a so boore yi naxan gbeti kɔbiri kole wulu keren sɔtɔxi.» ²⁵E naxa a fala mange be, «Marigi, gbeti kɔbiri kole wulu keren pan na a yi!» ²⁶A naxa e yaabi, «N xa a fala wo be, a na naxan yo yi ra, a gbe xun masama ne. Kɔnɔ a mu na naxan yi ra, hali naxan di na a yi, na yati bama ne a yi ra. ²⁷Kɔnɔ n yaxuie tan, naxee mu nu wama n xa findi mange ra e xun ma, wo fa e ra be, wo e faxa n ya xɔri.»

Isa sofe Darisalamu

(*Matiyu 21:1-11, Maraki 11:1-10*)

²⁸Isa to ge na masenyi ra, a naxa siga yare, sigafe ra Darisalamu. ²⁹A to makɔre Betifage nun Betani taae ra, Oliwi geya fe ma, a naxa a fɔxirabiree

mixi firin xee, ³⁰ a a fala e be, «Wo xa so taa kui naxan na yare. Wo nefē so naa, wo sofale lanma lima a xirixi naa, mixi mu nu dɔxɔ naxan fari. Wo xa a fulun, wo fa a ra be. ³¹ Xa mixi nde fa wo maxɔrin, «Wo a fulunfe munfe ra» wo xa a yaabi, «Marigi nan hayi na a ma.»

³² E to siga xeeraya rabade, e naxa fe birin li alɔ Isa a fala e be ki naxe. ³³ E nu na sofale lanma fulunfe temui naxe, a kanyie naxa e maxɔrin, «Wo yi sofale fulunfe munfe ra?» ³⁴ E naxa a masen, «Marigi nan hayi na a ma.» ³⁵ E to sofale xanin Isa xɔn, e naxa e xa donmae sa a fari, e fa Isa mali a xa a magoro a ma. ³⁶ A to nu sigama, mixie nu e xa donmae italama kira xɔn ma, Isa binyafe ra.

³⁷ A to nu makɔrefe Darisalamu ra, a gorofe Oliwi geya ra, a fɔxirabire gali birin naxa seewa, e so Ala matɔxɔfe e xui itexi ra kaabanako birin xa fe ra e nu bara naxee to. ³⁸ E nu a falafe ne, «Baraka na Mange be naxan fafe Marigi xili ra!

Bɔɓesa na ariyanna,

matɔxɔe na Ala be han koore ma!»

³⁹ Fariseni nde naxee nu na jama tagi, e naxa a fala Isa be, «Karamɔxɔ, wɔyen i fɔxirabiree be!» ⁴⁰ Isa naxa e yaabi, «N xa a fala wo be, xa e tan e sabari, gemee yati fama ne e xui raminide.»

⁴¹ Isa to makɔre Darisalamu ra, a naxa na taa to, a naxa wa fɔlɔ naa xa fe ra, ⁴² a a masen, «I tan Darisalamu, to tan, hali i fan a kolon ne nu fee naxee bɔɓesa fima! Kɔnɔ na bara nɔxun i ma. ⁴³ Temui fama a lide, wo yaxuie bende malanma ne taa tete fari ma alako e xa nɔ sode taa kui. E fama wo rabilinde maraxetenyi ra. ⁴⁴ E fama i tan Darisalamu rabirade, e i xa die sɔntɔ. I xa banxie tixi gemee naxee ra, keren mu luma a boore fari. Yi birin fama i tan Darisalamu lide barima Ala to faxi kisi ra i xɔn, i mu a kolonxi.»

Sarematie kerife hɔrɔmɔbanxi kui

(Matiyu 21:12-17, Maraki 11:15-19)

⁴⁵ Isa to so hɔrɔmɔbanxi kui, a naxa sarematie kerifɔlɔ, ⁴⁶ a a fala e be, «A sebexi, «N ma banxi xili falama ne, salide banxi,» kɔnɔ wo tan bara a findi muɓetie dɔxɔde ra.»

⁴⁷ Lɔxɔ yo lɔxɔ Isa nu mixie kawandima hɔrɔmɔbanxi kui. Serexedube kuntigie, seriye karamɔxɔe, nun jama yareratie nu na fere fenfe e nɔma Isa faxade ki naxe. ⁴⁸ Kɔnɔ e mu nu fere yo kolon barima jama birin nu a tuli matixi a ra.

Isa walima nde xa yaamari ma?

(Matiyu 21:23-27, Maraki 11:27-33)

20 Lɔxɔ nde, Isa to nu mixie kawan-dife hɔrɔmɔbanxi kui, a nu Ala xa xibaaru fanyi masenfe e be, serexedube kuntigie, seriye karamɔxɔe, nun Yuwifie xa forie naxa fa a yire, ² e a maxɔrin, «A fala muxu be, i yi fee rabama nde xa yaamari ma? Nde yi senbe fixi i ma?» ³ A naxa e yaabi, «N fan xa wo maxɔrin fe keren ma. Wo a fala n be, ⁴ Yaya to nu mixie xunxama ye xɔra, Ala nan a xeexi ba, ka adama?» ⁵ E fan naxa so wɔyenfe e bore tagi, «Xa won na a yaabi, «Ala,» a a falama ne won be, «Munfe ra wo mu fa la a ra?» ⁶ Kɔnɔ xa won na a yaabi, «Adama,» jama birin won magɔnɔma ne e xa won faha, barima e laxi a ra a namipɔnme nan nu Yaya ra.» ⁷ Na kui, e naxa a yaabi a e mu a kolon naxan yo Yaya xeexi. ⁸ Isa naxa a masen e be, «N fan mu a falama wo be n yi fee rabama naxan ma yaamari ma.»

Bɔxi rawali jaaxie xa taali

(Matiyu 21:33-46, Maraki 12:1-12)

⁹ Na xanbi, Isa naxa so yi taali wɔyenyi masenfe jama be. «Xeme nde naxa weni bilie si. A naxa na heri bɔxi rawalie ma, a fa biyaasi xɔnkuye ramini. ¹⁰ Weni bogi

ba temui to a li, bɔxi kanyi naxa konyi nde xee bɔxi rawalie xɔn ma, e xa weni bogi nde so a yi ra. Kɔnɔ bɔxi rawalie naxa na konyi bɔnbɔ, e a ragbilen a belexe igeli ra. ¹¹ Bɔxi kanyi man naxa konyi gbete xee. E naxa na fan bɔnbɔ, e a konbi a mayaagixi ra, e a ragbilen a belexe igeli ra. ¹² Bɔxi kanyi naxa a saxan nde man xee. E naxa na fan maxɔnɔ, e a kerii.»

¹³ «Na kui, bɔxi kanyi naxa a fala, «N munse rabama fa? N xa n ma di max-anuxi nan xee. Temunde, e fama na tan binyade.» ¹⁴ Kɔnɔ bɔxi rawalie to a to, e naxa a fala e bore be, «Yi nan na ke tongoma ra. Won na a faxes alako ke xa findi won gbe ra.» ¹⁵ Bɔxi rawalie naxa a ramini bɔxi ra, e sa a faxes.»

«Na bɔxi kanyi munse rabama fa? ¹⁶ A sigama ne naa, a na bɔxi rawalie faxes, a a xa bɔxi so mixi gbete yi.» Nama to na masenyi me, e naxa a fala, «Astɔfulahi!» ¹⁷ Kɔnɔ Isa naxa a ya ti e ra, a e maxɔrin, «Yi naxan sebexi Kitaabui kui, a fa fasarima di?

«Banxitie mee geme naxan na, a bara findi tuxui geme hagige ra.»

¹⁸ «Naxan birama na geme ma, a igirama ne. Na geme birama naxan ma, na fan butuxunma ne.» ¹⁹ Seriyɛ karamɔxɔe nun serexedube kuntigie naxa a kolon a Isa yi taali wɔyenyi masenxi e tan nan be. E naxa kata e xa a suxu keren na, kɔnɔ e gaaxu pama nan ya ra.

Gantanyi tefe Isa be duuti xa fe ra

(Matiyu 22:15-22, Maraki 12:13-17)

²⁰ E nu wama ne e xa a sa gomina belexe, a xa lu a tan nan xa nɔe bun ma. Na kui, e naxa Isa raben, e mixi ndee xee a yire e xa e yete findi tinxintɔe ra, e xa sa Isa masɔɔ a xa wɔyenyi kui. ²¹ Na kui, e naxa Isa maxɔrin yi masenyi ma, «Karamɔxɔ, muxu a kolon i xa masenyi tinxin. I mu mixi e rafisama e bore be, i Ala xa kira masenma a nɔndi ki ma. ²² A

lanma ka a mu lanma muxu xa duuti fi Rɔma mange ma?»

²³ Kɔnɔ Isa to nu e xa kɔɔta kolon, a naxa e yaabi, ²⁴ «Wo gbete kɔbiri kole masen n be. Nde xili nun misaali na a ma?» E naxa a yaabi, «Rɔma Mange.» ²⁵ A naxa a masen e be, «Wo mange gbe ragbilen mange ma, wo Ala fan gbe ragbilen Ala ma.» ²⁶ Nee fan mu nɔ a masɔɔde a xa wɔyenyi kui, jama birin ya xɔri. Fo e to kaaba a xa yaabi ma, e sabari.

Sadusenie Isa maxɔrinfe faxamixie xa marakeli ma

(Matiyu 22:23-33, Maraki 12:18-27)

²⁷ Sadusenie, naxee a falama a faxamixie mu kelima faxes ma, e naxa fa yi maxɔrinyi ra Isa xɔn ma, ²⁸ «Karamɔxɔ, Annabi Munsa yi nan sebexi muxu be Kitaabui kui, «Xa xeme nde taara faxes, a naxa a xa gine lu a mu di yo bari, a na xunya nan na gine dɔxɔma, alako a xa bɔnsɔe fi a taara ma.» ²⁹ Na kui, xeme nde naxa di xeme solofere sɔɔ. A xa di singe naxa gine dɔxɔ, a faxes, a mu bɔnsɔe yo lu. ³⁰ A xanbiratoe naxa na kaape gine tongo, kɔnɔ a fan naxa faxes. ³¹ Na nan man naba na fan xanbiratoe ra, a nun na di solofere birin na. E birin naxa faxes, e sese mu bɔnsɔe lu. ³² A dɔnxɔe ra, gine fan naxa faxes. ³³ Na kui, marakeli lɔxɔe, na gine to dɔxɔxi yi mixi solofere birin xɔn ma, a sa findima nde gbe ra?»

³⁴ Isa naxa a masen e be, «Yi dunipeigiri kui, xeme gine dɔxɔma, gine fan dɔxɔma xeme xɔn. ³⁵ Kɔnɔ mixi naxee binye sɔɔɔma e xa keli faxes ma, e xa sa so waxati kui naxan sa fama, e tan xeme mu ginɛe dɔxɔma, ginɛe fan mu dɔxɔma xeme xɔn. ³⁶ E mu faxama sɔnɔn, barima e luma ne alɔ malekee. E to bara keli faxes ma, e findima Ala xa die nan na.»

³⁷ «Kɔnɔ a falafe tan, a faxamixie kelima faxes ma, Annabi Munsa yati na

masen ne Kitaabui kui wuri bili xa fe falaxi dennaxe, a to Marigi xili fala, «N tan nan na Marigi Alatala ra, Iburahima, Isiyaga, nun Yaxuba naxan batuma.»³⁸ Faxamixie xa mu Ala batuma, fo a mixi niƙe. Mixi yo findi Ala batui ra, na kanyi niƙe nan a ra.»³⁹ Seriyɛ karamɔɔ ndee naxa a fala a be, «Karamɔɔ, i xa masenyi fan,»⁴⁰ barima Sadusenie mu suusa maxɔrinyi yo tide a ma sɔnɔn.

Dawuda nun Ala xa Mixi Sugandixi

(*Matiyu 22:41-46, Maraki 12:35-37*)

⁴¹ Isa naxa e maxɔrin, «Munfe ra e a falama a Ala xa Mixi Sugandixi findixi Dawuda xa di nan na?»⁴² Dawuda yete a masen ne Yabura Kitaabui kui, «Marigi bara a masen n Marigi be,

“I magoro n yirefanyi ma,

⁴³ han beemanun n xa i yaxuie findi i sanyi kilɔnse ra.”»

⁴⁴ «Xa Dawuda a xili «N Marigi», Dawuda fa nɔma findide a baba ra di?»

Yete ratangafe diinela kobie ma

(*Matiyu 23:1-39, Maraki 12:38-40*)

⁴⁵ Nama birin to nu e tuli tixi a ra, Isa naxa a masen a fɔxirabiree be, ⁴⁶ «Wo wo yete ratanga seriyɛ karamɔɔxe ma. A rafan e ma e xa e maƙere guba xungbe ragoroxi e ma, mixi xa nu e xeebu taa kui binye xeebui ra. E wama dɔɔɔfe salide safe singee, e man xa binye sɔɔɔ xulunyi. ⁴⁷ E kaape ginee harige bama e yi. E salima a xɔnnakuye ra, alako mixie xa e to. Gbaloe naxan nagataxi e tan be, a gbo ki fanyi.»

Kaape gine xa hadiya

(*Maraki 12:41-44*)

21 Isa to a ya rasiga, a naxa ban-namixie to, e e xa hadiya sama hadiya a sase kui. ² A naxa kaape gine misikiine nde fan to, naxan a gbe hadiya sa, wure gbeeli kɔbiri kole firin gbansan. ³ A naxa a masen, «N xa nɔndi fala wo

be, yi kaape gine misikiine xa hadiya gbo dangi na boore birin gbe ra, ⁴ barima e tan xa hadiya kelima e xa naafuli nan kui, kɔnɔ yi kaape gine xa hadiya kelima a xa baloe nan kui.»

Hɔrɔmɔbanxi xa kane

(*Matiyu 24:1-2, Maraki 13:1-2*)

⁵ Mixi ndee nu wɔyenfe hɔrɔmɔbanxi xa fe ra, a to nu ratofanxi geme sare xɔɔɔɔee ra, a nun se gbetee, mixi naxee baxi serexe ra. Na kui, Isa naxa a masen, ⁶ «Wo yi se naxee birin toxi yi ki, lɔɔɔ fama a lide, geme keren mu luma a boore fari be, a birin nabirama ne.»

Maratantanyi, tɔɔre, nun jaxankate

(*Matiyu 24:3-14, Maraki 13:3-24*)

⁷ E naxa a maxɔrin, «Karamɔɔ, na fe sa rabama mun temui? A man sa kolonma tɔnxuma mundun ma a a fafe rabade?»⁸ Isa naxa yi yaabi ti, «Wo wo yete ratanga alako mixi yo naxa fa wo ratantan. Mixi wuyaxi fama n xili falade e yete xun ma, a falafe ra, «N tan nan na Ala xa Mixi Sugandixi ra. Waxati bara makɔre.» Wo naxa bira e fɔɔɔ ra. ⁹ Wo na geree nun jaxasie xa fe me, wo naxa gaaxu, barima fo na fe mɔɔlie xa raba sinden. Kɔnɔ na waxati ma, dunija rapɔnyi mu a lima keren na.»

¹⁰ Na xanbi, a naxa a masen e be, «Sie kelima ne e boore xili ma, jamanee e boore gere. ¹¹ Bɔxi fama ne serende a xungbe ra, kaame nun fure sin yire wuyaxi. Fe magaauxie nun tɔnxuma makaabaxie fama minide kuye ma.»

¹² «Kɔnɔ beemanun na birin xa raba, e fama ne wo suxude, e wo jaxankata. E wo sama ne salide kuntigie belexe, e man wo sama ne geeli. E wo xaninma ne mange nun gominae yire n xili xa fe ra. ¹³ Kɔnɔ na birin kui, wo findima n ma seedee nan na. ¹⁴ Wo naxa kɔntɔfili wo yete xunmafalafe ra, ¹⁵ barima n masenyi nun xaxilimaya fima wo ma, alako wo

yaxuie naxa nɔ wo ra, e naxa nɔ wo matandide. ¹⁶Wo barimae, wo ngaxak-erenmae, wo baribooree, nun wo defan-booree, e fama nɛ wo yanfade, e wo sa mixie belexe. Nee tan mixi ndee faxama nɛ wo ya ma. ¹⁷Birin fama nɛ wo xɔnde n tan ma fe ra, ¹⁸kɔnɔ wo ratangama nɛ. Hali wo xunsexe keren, a mu lɛma. ¹⁹Wo xa tunnabexiya kui, wo kisima nɛ.»

²⁰«Wo na Darisalamu to, sɔɔri gali bara a rabilin, wo xa a kolon nɛ a a xa kasare bara makɔrɛ. ²¹Na temui, mixi naxee na Yudaya, e xa e gi geyae fari. Naxee na Darisalamu taa kui, e xa keli naa. Naxee fan na daaxae, e naxa so taa kui, ²²barima na lɔxɔe findima gbepɔxɔ waxati nan na, alako naxan sebexi Kitaabui kui a birin xa kamali. ²³Na waxati findima gbaloe nan na furuginee nun dingee be! Barima tɔɔrɛ gboma nɛ bɔxi ma, Ala xa xɔnɛ makenenma yi jama xili ma. ²⁴Ndee faxama nɛ santidegema ra, ndee xaninma nɛ, e sa findi konyie ra jamanɛ birin kui. Si gbeteɛ fama nɛ Darisalamu maboronde, han e xa waxati kamalima temui naxɛ.»

Isa xa gbilenyi nun xɔrɛ bili xa taali

(*Matiyu 24:29-35, Maraki 13:24-31*)

²⁵«Na temui, tɔnxumae minima nɛ soqe, kike, nun tunbuie ma. Si birin gaaxuma nɛ, e kɔntɔfili baa wundu xui nun a mɔɔɔnyie xa fe ra. ²⁶Mixie na a kolon fe naxan fama rabade bɔxi ma, e birama nɛ gaaxui saabui ra, barima koore fama nɛ imaxade. ²⁷Na temui, Adama xa Di toma nɛ fa ra nuxui kui, senbe nun nɔrɛ ra. ²⁸Na fee na raba fɔlɔ, wo ti, wo wo xun nakeli, barima wo xa kisi bara makɔrɛ.»

²⁹Isa naxa taali wɔyenyi masen e be, «Wo xɔrɛ bili mato, a tan nun wuri bili birin. ³⁰Wo na a to, e bara e burexe neene ramini, wo a kolonma jeme temui jan bara makɔrɛ. ³¹Adama xa Di fafe fan na

na ki nɛ. Wo na yi fe birin to raba ra, wo xa a kolon a Ala xa mangeya niini bara makɔrɛ. ³²N xa nɔndi fala wo be, to mixie mu dangima fo na fe birin naba. ³³Koore nun bɔxi dangima nɛ, kɔnɔ n ma masenyi tan mu dangima abadan, a mu kanama muku.»

«Wo naxa yanfa!»

³⁴«Kɔnɔ wo mɛɛni wo yete ma! Wo naxa yanfa xurutareja nun siisife ma, wo man naxa yanfa yi dunijeigiri xa kɔntɔfili ma, alako na lɔxɔe naxa fa wo tɛrenna, ³⁵alɔ gantanyi xɔni suxuma ki naxɛ. Barima na lɔxɔe tan fama dunija mixi birin lide. ³⁶Wo naxa yanfa! Wo xa Ala maxandi nɛ temui birin alako wo xa senbe sɔtɔ, wo xa nɔ ratangade fe birin ma naxee fama a lide, wo man xa nɔ tide Adama xa Di ya i.»

³⁷Isa nu mixie kawandima hɔrɔmɔbanxi kui yanyi ra, a nu sa kɔe radangi Oliwi geya fari. ³⁸Nama birin nu kurunma sigafe ra a xɔn ma, e xa sa a xui rame hɔrɔmɔbanxi kui.

Yudasi nun kuntigie xa lanyɛ

(*Matiyu 26:1-5, 14-16,*

Maraki 14:1-2, 10-11)

22 Taami Lebinitare Sali naxa makɔrɛ, naxan man xili falama Sayamaleke Dangi Sali. ²Serexedube kuntigie nun seriye karamɔxɔe nu na fɛere fenfe e xa Isa suxu, e xa a faxa, kɔnɔ e nu gaaxuxi jama nan ya ra.

³Na temui Sentane naxa bira Isa fɔxirabire Yudasi Isikariyoti fɔxɔ ra, naxan nu na Isa xa xeera fu nun firinyie ya ma. ⁴A tan Yudasi naxa siga serexedube kuntigie nun kɔsibili mangee xɔn, e naxa wɔyen, a sa nɔma Isa sade e belexe ki naxɛ. ⁵E fan naxa jɛlexin ki fanyɛ ra, e kɔbiri laayidi tongo a be. ⁶Yudasi naxa tin na ra, a so waxati fenfe a Isa sama e belexe temui naxɛ jama xanbi.

Sayamaleke Dangi Sali

(*Matiyu 26:17-35, Maraki 14:12-31*)

⁷Taami Lebinitare Sali naxa a li, yexee lanma faxama lɔxɔ naxe Sayamaleke Dangi Sali xa fe ra. ⁸Isa naxa Piyeri nun Yaya yamari a falafe ra, «Wo xa siga Sayamaleke Dangi Sali yire rafala won be, alako won birin xa Sayamaleke Dangi Sali donyi don.» ⁹E naxa a maxɔrin, «I wama muxu xa sa a rafala minden?» ¹⁰A naxa a masen e be, «Wo nu so taa kui, wo nun xeme nde naralanma, ye feje dɔxɔxi a xun ma. Wo xa bira a fɔxɔ ra han a sa soma banxi naxan kui. ¹¹Wo xa a fala na banxi kanyi be, «Karamɔxɔ wama a kolonfe a nɔma Sayamaleke Dangi Sali donyi donde dennaxe, a tan nun a fɔxirabiree.» ¹²A fama banxi kui xungbe masende wo be kooore ra, na se birin yailanxi a fanyi ra. Wo xa Sayamaleke Dangi Sali donyi rafala menni.» ¹³E naxa siga, e sa fe birin li alɔ Isa a masen e be ki naxe. E naxa Sayamaleke Dangi Sali donyi rafala.

Marigi xa serexe tɔnxuma

(*Matiyu 26:26-30, Maraki 14:22-26, Korinti I 11:23-25*)

¹⁴Waxati to a li, Isa naxa a magoro a xa a dege e nun a xa xɛera fu nun firinyie. ¹⁵A naxa a masen e be, «Kabi temui dangixi, a xɔli n ma ki fanyi won xa yi Sayamaleke Dangi Sali donyi don yire keren beenun n xa jaxankate sɔtɔ. ¹⁶Barima n xa a fala wo be, yi na dangi, n mu a donma sɔnɔn fo a kamali Ala xɔnyi ariyanna.» ¹⁷A to tɔnbili nde tongo, a naxa tantui rasiga Ala ma, a fa a masen, «Wo xa yi tɔnbili tongo, wo birin xa a min. ¹⁸N xa a fala wo be, n mu yi weni minma fo Ala xa mangeya niini na fa temui naxe.»

¹⁹Na dangi xanbi Isa naxa taami tongo. A to tantui rasiga Ala ma, a naxa taami igira, a a so a fɔxirabiree yi ra a

falafe ra, «Wo n ko, wo a don. Yi findixi n fate nan na, naxan fixi wo be. Wo xa ratu n ma fe ma yi saabui ra.» ²⁰Na mɔɔli man na, e to ge e degede, Isa naxa tɔnbili fan tongo, a a masen, «N wuli nan ya, saate neene wuli naxan baxi mixi gbege be. ²¹Kɔnɔ n xa a fala wo be, yanfante naxan n sama mixie belexe, a magoroxi yi teebili ra. ²²Adama xa Di sigama alɔ Ala a ragirixi ki naxe, kɔnɔ gbaloe na xeme be naxan Adama xa Di yanfama.» ²³E fan naxa so e bore maxɔrinfe, «Nde nɔma na mɔɔli rabade won ya ma?»

Naxan tide gbo Isa fɔxirabiree ya ma

(*Matiyu 18:1, 20:24-28, 19:28, Maraki 9:34, 10:41-45*)

²⁴Wɔyenyi naxa mini Isa fɔxirabiree tagi e xa a kolon naxan tide gbo e ya ma. ²⁵Isa naxa a masen e be, «Namane mangee mixie yamarima a xɔrɔxɔɛ ra. E tan naxee e senbe raminima mixie ma, e (fe fanyi rabaɛ) xili nan natema e yete xun. ²⁶Kɔnɔ wo tan naxa lu na ki. Naxan tide gbo wo ya ma, a xa lu alɔ wo birin xunya. Yarerati man xa lu alɔ birin ma walike. ²⁷Nde tide gbo, naxan a magoroxi a xa a dege, ka naxan donyi radangima a ma? Naxan magoroxi a degede, na nan tide gbo, kɔnɔ n tan na wo ya ma alɔ mixi naxan walima wo be.»

²⁸«Wo tan nan findixi n fɔxirabiree ra naxee mu nu keli n xun n ma tɔɔre kui. ²⁹N fan bara mangeya fi wo ma, alɔ n Baba Ala a fixi n ma ki naxe. ³⁰Na kui, won birin won degema ne n xɔnyi n ma mangeya kui, wo man wo magoroma ne kibanyie ma, wo Isirayila bɔnsɔɛ fu nun firin makiiti.»

Isa a falafe Piyeri be a a yete rasanma ne a ma

(*Matiyu 26:31-35, Maraki 14:27-31, Yaya 13:36-38*)

³¹«Simɔn, Simɔn, a kolon Sentane bara Ala maxɔrin wo tan xa sa a belexe,

a xa wo ife alɔ maale ifema ki naxe. ³² Kɔnɔ n bara Ala maxandi i be, alako danxaniya naxa ge bade i yi. I na gbilen n ma, i xa i ngaxakerenyie ralimaniya.» ³³ Piyeri naxa a fala a be, «Xa won birin nan a ra, n tinxi, hali a findi geeli ra, hali a findi faxe ra!» ³⁴ Isa naxa a masen, «Piyeri, n xa a fala i be, beenun konkore xa a rate, i a falama ne dɔxɔ saxon, a i mu n kolon.»

Isa a fɔxirabiree rasife

³⁵ Isa man naxa a masen a fɔxirabiree be, «N to wo xee kɔbiri, gbɔnfɔe, nun sankiri mu wo xun, wo tɔɔɔ ne?» E naxa a yaabi, «Ade.» ³⁶ A man naxa a masen e be, «Kɔnɔ yakɔsi tan, xa kɔbiri nun gbɔnfɔe na naxan yi, a xa e tongo. Xa santidegema mu na naxan yi ra, a xa a xa xinbeli donma mati, a santidegema sara, ³⁷ barima n xa a fala wo be, yi masenyi naxan sebexi Kitaabui kui, fo a xa n li, «A jaxankate nan sɔtɔma fe kobi rabae ya ma.» Naxan nagirixi n ma, na n lima ne. Naxan sebexi, na fama ne kamalide.» ³⁸ A fɔxirabiree naxa a masen, «Marigi, a mato, santidegema firin nan ya.» A naxa e yaabi, «Na bara wasake.»

Isa Ala maxandife Getesemani

(*Matiyu 26:36-46, Maraki 14:32-42*)

³⁹ Isa to mini, a naxa siga Oliwi geya ma alɔ a nu darixi a ra ki naxe, a fɔxirabiree fan naxa a mati. ⁴⁰ E to menni li, Isa naxa a fala e be, «Wo Ala maxandi ne, wo naxa fa bira tantanyi kui.» ⁴¹ A naxa a ndedi masiga e ra, a a xinbi sin, a Ala maxandi, ⁴² «N Baba, xa i sago na a ra, i xa n natanga yi jaxankate ma. Kɔnɔ n sago naxa raba, i tan nan sago xa raba.» ⁴³ Na temui maleke nde naxa mini a ma keli koore, a a senbe so. ⁴⁴ Isa bɔɔne to nu jaxankatafe, a naxa a xa Ala maxandife senbe xun masa. A yilenfure naxa silɔn bɔxi alɔ wuli. ⁴⁵ A to keli Ala maxandide, a naxa gbilen a fɔxirabiree yire, a naxa

e li e na xife nimise xa fe ra. ⁴⁶ A naxa e maxɔrin, «Wo xife munfe ra? Wo keli, wo Ala maxandi, alako wo naxa bira tantanyi kui.»

Isa suxufe

(*Matiyu 26:47-56, Maraki 14:43-50, Yaya 18:3-11*)

⁴⁷ Isa jan mu nu nu gexi wɔyende, mixi gali naxa a yire li. Yudasi, naxan nu na Isa fɔxirabiree fu nun firinyie ya ma, a tan nan nu tixi e ya ra. A naxa a maso Isa ra, a xa a sunbu. ⁴⁸ Isa naxa a masen a be, «Yudasi, i Adama xa Di yanfama sunbui nan na?» ⁴⁹ Naxee nu na Isa fɔxɔ ra, e to a to naxan fafe rabade, e naxa a maxɔrin, «Marigi, muxu xa gere so santidegema ra?» ⁵⁰ A fɔxirabiree nde naxa serexedube kuntigi xa konyi yirefanyi tuli bolon. ⁵¹ Kɔnɔ Isa naxa a fala, «Wo a lu!» A naxa fa a belexe sa na xeme tuli ma, a a rayalan.

⁵² Na temui, Isa naxa wɔyen serexedube kuntigie, hɔrɔmɔlingira kɔsibili mangee, nun forie be naxee nu faxi a xili ma. A naxa a fala e be, «Wo to minixi n xili ma santidegema nun gbengbeta suxuxi wo yi ra, suute nan n na?» ⁵³ Lɔxɔ yo lɔxɔ n nu na wo ya ma hɔrɔmɔbanxi kui, wo mu n suxu. Kɔnɔ yi waxati tan findixi wo gbe nun dimi nɛ kanyi gbe nan na.»

Piyeri a yete rasanfe Isa ma

(*Matiyu 26:57-58,69-75, Maraki 14:53-54,66-72, Yaya 18:12-18,25-27*)

⁵⁴ E to Isa suxu, e naxa a xanin serexedube kuntigie xunyi xɔnyi. Piyeri fan naxa bira e fɔxɔ ra, kɔnɔ a mu nu a makɔrema a gbe ra. ⁵⁵ E to so, e naxa te xuru tande, e birin dɔxɔ menni, serexedube kuntigi xa tete kui. Piyeri fan nu dɔxɔxi e ya ma. ⁵⁶ Konyi gine nde to Piyeri to te fe ma, a naxa a ya ti a ra, a fa a fala, «Isa nun yi xeme nan nu a ra.» ⁵⁷ Kɔnɔ Piyeri naxa a matandi, a a fala, «N tan mu na xeme kolon feo!»

⁵⁸ A mu bu, mixi gbete fan naxa Piyeri to, a a fala a be, «I fan findixi a xa mixi nde nan na.» Piyeri naxa a yaabi, «Ade, n tan mu na ki!» ⁵⁹ Waxati keren to dangi, mixi gbete naxa a maxɔɔɔ, a a fala, «Yi mixi nun Isa nan nu a ra, barima Galileka nan a ra.» ⁶⁰ Piyeri naxa a yaabi, «N tan mu a kolon i na fefe falafe!» A ɲan mu nu gexi woyende, konkore naxa a rate keren na. ⁶¹ Na temui, Marigi naxa a mafindi, a a ya ti Piyeri ra. Piyeri fan naxa ratu Marigi xa masenyi ma, a to a fala a be, «Beemanun konkore xa a rate to, i i yete rasanma ne n ma dɔɔ saxan.» ⁶² Piyeri naxa mini, a wa a xɔɔɔɔɔ ra sunnunyi kui.

Isa tife Yuwifi kiitisae ya ra

(*Matiyu 26:57-68, Maraki 14:53-65, Yaya 18:12-24*)

⁶³ Xeme naxee nu Isa suxuxi, e naxa a rasɔɔ, e naxa a bɔnbɔ. ⁶⁴ E naxa a ya maxiri, e nu fa a fala, «Namiɲɔnmɛɲa raba! A fala ba, naxan i bɔnbɔxi!» ⁶⁵ E man naxa konbi mɔɔli birin sa a fari.

⁶⁶ Kuye to iba, Yuwifie xa forie, serexedube kuntigie, nun seriye karamɔɔɔ naxa Sanederen malanyi raba Isa makiitife ra. E to fa Isa ra, ⁶⁷ e naxa a maxɔɔɔɔ, «Xa i findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na, a fala muxu be.» Isa naxa a masen e be, «N na a fala wo be, wo mu lama a ra. ⁶⁸ Xa n maxɔɔɔɔɔni ti, wo mu n yaabima. ⁶⁹ Kɔɔɔ keli yi waxati ma, Adama xa Di dɔɔɔma Ala Senbe Kanyi yirefanyi ma.» ⁷⁰ E birin naxa fa a maxɔɔɔɔɔ, «Na kui, i findixi Ala xa Di nan na?» A naxa e yaabi, «Wo tan nan yati a falaxi na ki, a n findixi Ala xa Di nan na.» ⁷¹ E fan naxa a fala, «Won hayi mundun na seede gbete ma sɔɔɔɔ? Won bara a tan yete yati woyen xui me.»

Yuwifie Isa xaninfe Pilati xɔɔ

(*Matiyu 27:1-2,11-31, Maraki 15:1-5, Yaya 18:28-19:16*)

23 Na temui pama birin naxa keli, e Isa xanin mange Pilati xɔɔ. ² E naxa so a kalamufe, e nu a fala, «Muxu bara yi xeme li a na muxu xa pama ramurutafe. A bara a fala e be a e naxa duuti fi Rɔma mange xungbe ma. A man naxe, a a tan yete findixi mange nan na, Ala xa Mixi Sugandixi.»

³ Pilati naxa Isa maxɔɔɔɔɔ, «I tan nan findixi Yuwifie xa mange ra?» Isa naxa a yaabi, «I tan nan a falaxi.» ⁴ Pilati naxa fa a fala serexedube kuntigie nun pama be, «N mu fe kobi yo toxi yi xeme xa fe.» ⁵ Kɔɔɔ pama man naxa a karaxan, e nu a fala, «A bara mixie kui iso a xa xaranyi ra Yudaya bɔxi birin ma, kelife Galile bɔxi ma, han be.»

⁶ Pilati to Galile xili me, a naxa maxɔɔɔɔɔni ti xa Isa Galileka nan a ra. ⁷ A to a kolon a Isa nu na Galile mange Herode xa yaamari nan bun ma, a naxa a rasanba Herode ma, naxan fan nu na Darisalamu taa kui na waxati.

Isa xaninfe Herode xɔɔ

⁸ Herode naxa seewa Isa tofe ra, barima kafi temui xɔnkuye a nu wama a tofe. A to nu bara a xa fe me, a xɔli nu a ma Isa xa tɔnxuma makaabaxi nde raba a ya xori. ⁹ Na kui, Herode naxa maxɔɔɔɔɔni gbegbe ti Isa ma, kɔɔɔ Isa mu yaabi keren fi. ¹⁰ Serexedube kuntigie nun seriye karamɔɔɔɔɔ nu tixi naa, e nu Isa kalamu a ɲaaxi ra. ¹¹ Herode nun a xa sɔɔɔɔɔ fan naxa a konbi a mayaagixi ra, e nu a mayele. E to guba tofanyi ragoro a ma mayelese ra, Herode naxa a ragbilen Pilati ma. ¹² Singe, Pilati nun Herode de mu nu fan, kɔɔɔ na lɔɔɔ booreɲa naxa lu e tagi.

Isa tife Pilati ya i

(*Matiyu 27:11-31, Maraki 15:1-20*)

¹³ Pilati naxa serexedube kuntigie, manglee, nun pama malan, ¹⁴ a a masen e be, «Wo bara fa yi xeme ra n xon a kalamufe ra a a na mixie bonje ratefe. Muxu bara de masara wo ya xori, konon n mu fe kobi yo toxi a ra, wo a kalamuxi naxan ma. ¹⁵ Herode fan mu se toxi, barima a bara a ragbilen won ma. A mato, yi xeme mu fefe rabaxi a lanma a xa faxa naxan ma. ¹⁶⁻¹⁷ Na kui, n yaamari fima ne a xa bonbo, n fa a rabejin.»

¹⁸ Konon birin naxa sonxoe rate, e a fala, «Yi xeme faxa! Barabasi rabejin muxu be.» ¹⁹ Geresoe nde nan nu Barabasi ra naxan nu bara sa geeli a to keli mangasanyi xili ma. Naxasi to bira taa kui, a naxa faxe ti.

²⁰ Pilati to nu wama Isa rabejinfe, a man naxa woyen pama be, ²¹ konon e nu sonxofe nan tui, «A banban! A banban wuri magalanbuxi ma!» ²² Pilati man naxa woyen e be a sanmaya saxan nde, «Munfe ma? A fe paaxi mundun nabaxi? N mu sese rakowoxi a xa fe, a lanma a xa faxa naxan ma. Na kui, n yaamari fima ne a xa bonbo, n fa a rabejin.»

²³ Konon pama nu sonxoe ratefe nan tui, e Pilati karaxan, Isa xa banban wuri magalanbuxi ma. Na kui, e xui naxa non mangle ra. ²⁴ Pilati naxa nate tongo, e waxonfe xa raba. ²⁵ A naxa Barabasi rabejin, naxan nu na geeli kui gere sofe nun faxe tife ma, a fa Isa sa pama sagoe.

Isa banbanfe wuri magalanbuxi ma

(*Matiyu 27:32-56, Maraki 15:21-42, Yaya 19:16-30*)

²⁶ E to nu Isa xaninfe, e naxa Simon Sirenika li, a sofe taa kui keli daaxa. E naxa a suxu, e wuri magalanbuxi sa a fari, a tan xa a xanin Isa be a xanbi ra.

²⁷ Nama gbegebe nu biraxi Isa foxo ra. Gine ndee fan nu na e ya ma, naxee nu

wafe a gbegebe ra. ²⁸ Isa naxa a ya rafindi e ma, a a masen e be, «Darisalamu di ginne, wo naxa wa n tan ma fe ra. Wo wa wo yete nun wo xa die nan ma fe ra, ²⁹ barima waxati fafe, mixie a falama ne, «Seewe na dibaritaree be, naxee mu xijne fi diyore ma.»

³⁰ «E man fama ne a falade geyae be, «Wo bira muxu ma!»

E a fala tentenyie be, «Wo muxu makoto, muxu xa ragata!»

³¹ «Xa yi fe molli nan nabama wuri xinde ra, wuri xare tan fa luma di?»

³² E naxa suute firin fan xanin, e xa e faxe e nun Isa. ³³ E to yire nde li, dennaxe xili xunkonkota yire, e naxa Isa banban wuri magalanbuxi ma. E naxa na geelimanani firin fan mabanban, e keren ti Isa yirefanyi ma, e boore ti Isa koola ma.

³⁴ Isa naxa a masen, «N Baba, dije yi mixie ma, barima e mu a kolon e fefe naxan nabafe.» E naxa kanda bun a xa dugie xa fe ra, alako e xa a kolon kankan naxan sotoma. ³⁵ Nama naxa ti naa, e nu e ya ti na fe birin na. Kuntigie fan nu na Isa mayelefe, e nu a fala, «A bara mixi gbetee rakisi. A xa a yete fan nakisi, xa a findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na!»

³⁶ Soorie fan naxa a mayele, e fa, e weni muluxunxi ti a be, ³⁷ e a fala, «Xa i findixi Yuwifie xa mange nan na, i yete rakisi!» ³⁸ Yi sebeli nan nu gbakuxi a xun ma, «Yuwifie xa mange nan ya.»

³⁹ Suute keren naxan nu banbanxi a fe ma, a nu Isa makonbife, a nu a fala, «I mu findixi Ala xa Mixi Sugandixi xa ra? I yete rakisi, i muxu fan nakisi!» ⁴⁰ Konon a boore suute naxa woyen a ma, a a maxarin, «Won birin to gbaloe nan sotoxi yi ki, i mu gaaxuma Ala ya ra?» ⁴¹ A lanxi tan won firin xa yi fe sotoxi, barima a findixi won ma kewali kobie sare nan na. Konon yi tan mu fefe kobi rabaxi.» ⁴² A to ge na falade a boore be, a naxa a fala Isa be, «Isa, i xa ratu n ma i soma i xa mangeya kui temui naxe.» ⁴³ Isa naxa a

yaabi, «N xa nɔndi fala i be, to yati, i soma ne n fɔxɔ ra ariyanna.»

Isa xa faxe

(*Matiyu 27:45-56, Maraki 15:33-41, Yaya 19:28-30*)

⁴⁴Yanyi tagi jɔndɔn to a li, dimi naxa sin bɔxi birin ma, leeri saxan bun ma. ⁴⁵Soge naxa ifɔɔɔ. Dugi xungbe naxan singanxi hɔɔmɔbanxi kui, a naxa ibɔɔ firin na. ⁴⁶Na temui Isa man naxa a xui rate senbe ra, a a fala, «N Baba, n bara n nii sa i belexe.» A to na fala, a naxa laaxira.

⁴⁷Sɔɔri keme xunmati naxan nu na naa, a to a to naxan nabaxi, a naxa Ala matɔxɔ yi masenyi ra, «Nɔndi na a ra yati, tinxintɔe nan nu yi xeme ra!»

⁴⁸Nama naxan birin nu malanxi na faxe matode, e fan to fe birin to naxee rabaxi, e nu gbilenfe sunnunyi nan kui, e belexe saxi e xunyi. ⁴⁹Kɔnɔ Isa kolonmae birin nun gine naxee bira a fɔxɔ ra keli Galile, e tan nu tixi, e na fe birin matoma, e ndedi nu makuyaxi naa ra.

Isa xa maragate

(*Matiyu 27:57-66, Maraki 15:42-47, Yaya 19:38-42*)

⁵⁰Xeme fanyi tinxintɔe nde nu na, naxan nu xili Yusufu. Yuwifie xa kiitisa nde nan nu a ra, ⁵¹kɔnɔ a tan mu tin a boore kiitisa e xa nate kobi ra, e fe naxan niya Isa ra. A nu kelixi Arimate ne, Yuda ya bɔxi ma. A nu na Ala xa mangeya niimi mamefe. ⁵²A tan yi xeme naxa siga Pilati yire, a sa Isa fure maxandi a ma. ⁵³Na temui, a to Isa fure ragoro wuri magalanbuxi kɔn na, a naxa a kasange, a a bele gaburi, naxan nu gexi geme kui, fure yo mu nu ragata dennaxe. ⁵⁴Yi fe birin nabaxi malabu lɔxɔe nan ya ra.

⁵⁵Gine naxee nu bara bira Isa fɔxɔ ra keli Galile, e naxa siga Yusufu xanbi ra, e sa gaburi to, e man a to Isa fure ragata ki naxe. ⁵⁶Na dangi xanbi, e naxa gbilen se

xiri jɔxunme nun labunde rafalade. Malabu lɔxɔe e naxa e malabu, alɔ a sebexi Kitaabui kui ki naxe.

Isa xa marakeli faxe ma

(*Matiyu 28:1-15, Maraki 16:1-8, Yaya 20:1-20*)

24 Sande lɔxɔe subaxe ma, ginee naxa kurun siga ra gaburi yire, e labunde ture xanin, e nu bara naxan nafala. ²Kɔnɔ e naxa a li, geme naxan nu dɔxɔxi gaburi de ma, a nu bara ba naa. ³E to so gaburi kui, e mu Marigi Isa fure to. ⁴E kɔntɔfilixi to nu tixi, xeme firin naxa mini e ma, e xa sosee mayilenma. ⁵Ginee naxa gaaxu, e e xun sin bɔxi. Na xeme firin naxa a fala e be, «Munfe ra wo mixi jije fenma faxamixie ya ma?» ⁶Isa mu na be, a bara keli faxe ma. Wo xa wo ratu a naxan masenxi wo be Galile. ⁷A a masen ne, a fo Adama xa Di xa sa yunubitɔe belexe, a banban wuri magalanbuxi ma, a man fa keli faxe ma a xi saxan nde ma.» ⁸Na kui, e naxa ratu Isa xa wɔyenyie ma.

⁹E to gbilen kelife gaburi yire, e naxa na fe birin masen Isa fɔxirabire fu nu kerenyie be, a nun a fɔxirabire boore birin be. ¹⁰Mariyama Magidalaka, Yohanna, Yaki nga Mariyama, a nun gine gbetee naxee nu na e fɔxɔ ra, e tan nan na fe birin fala Isa xa xerae be. ¹¹Kɔnɔ nee mu la e ra, barima na masenyi naxa lu e be alɔ daxu wɔyenyi. ¹²Kɔnɔ Piyeri tan naxa keli, a a gi han gaburi yire. A naxa a felen na kui matofe ra, kɔnɔ a mu sese to fo kasange, a saxi a kui igeli. A naxa gbilen a xɔnyi, a kaabaxi na fe ma naxan bara raba.

Isa nun a fɔxirabire firinyi ndee

(*Maraki 16:12-14*)

¹³Na lɔxɔe kerenyi, Isa fɔxirabire mixi firin ndee nu na kira ra sigafe Emayusi, taa lanma naxan makuya Darisalamu ra kilometiri fu nun keren jɔndɔn. ¹⁴E nu

na wøyenfe e bore be yi fe birin ma naxee nu bara raba. ¹⁵E nu wøyenfe temui naxe, Isa naxa a maso e ra, e birin naxa siga kira keren xɔn, ¹⁶kɔnɔ e mu a kolon a Isa nan a ra.

¹⁷Isa naxa e maxɔrin, «Wo nu na munse falafe kira xɔn?» Na maxɔrinyi ma, e naxa ti kira ra, e sunnunxi. ¹⁸Kelopa naxa a yaabi, «I keren nan mu a kolonxi fe naxan dangixi yi waxati Darisalamu?» ¹⁹Isa naxa a maxɔrin, «Munse niyaxi?» E naxa dentege sa a be fe naxan Isa Nasaretika lixi. E naxa a fala a be, «Namijɔnmɛ xungbe nan nu a ra a kewali ki ma nun a xa masenyi ki ma Ala nun jama be. ²⁰Serexedube kuntigie nun muxu xa mangee bara a sa mixie belexe, e xa a makiiti faxe kiiti ra, e a banban wuri magalanbuxi ma. ²¹Kɔnɔ muxu tan nan nu laxi a ra, a a tan nan nu fama Isirayila xɔreyade. Sa na birin xun ma, a xa faxe xi saxan nde nan to, ²²kɔnɔ gine ndee na muxu ya ma, e bara muxu rakaaba e xa dentege ra. E to kurun siga ra gaburi yire, ²³e mu a fure li naa. E naxa fa a fala muxu be, a maleke ndee nan mini e ma, e a fala e be a Isa nijɛ na a ra. ²⁴Mixi gbetee muxu ya ma, e fan naxa siga gaburi yire, e a birin li alɔ ginee a masenxi ki naxe, kɔnɔ e mu a tan Isa to.»

²⁵Na kui, Isa naxa a masen e be, «Ee, wo xaxili xɔrɔxɔ! Namijɔnmɛ naxan birin masenxi, wo bɔɛ mu lama a ra mafuren! ²⁶Wo mu a kolon a fo Ala xa Mixi Sugandixi xa na tɔɔre sɔtɔ, a fa so a xa nɔre kui?» ²⁷A naxa fa a fɔlɔ Annabi Munsa ma, dɔxɔ namijɔnmɛ birin na, a Kitaabuie yire birin fasari e be, a tan yete xa fe masenxi dennaxe.

²⁸E to makɔre na taa lanma ra e nu sigafe dennaxe, Isa naxa lu alɔ a nu wama dangife ne, ²⁹kɔnɔ e naxa a mayandi, e a fala a be, «Lu muxu xɔnyi ne. Nunmare na a ra yi ki, kɔe jan bara so.» Na kui, a naxa so e xɔnyi a xa lu

naa. ³⁰E birin to dɔxɔ e degede, Isa naxa taami tongo, a tantui rasiga Ala ma, a a igira, a a itaxun e ma. ³¹A naxa makenen e xaxili be keren na, e a kolon a Isa na a ra, kɔnɔ a man naxa lɔe e ma yen! ³²E naxa a fala e bore be, «A to nu Kitaabui kui fasarima won be kira xɔn, a mu nu luxi xe alɔ a te nan xuruxi won bɔɛ kui?»

³³E naxa keli keren na, e gbilen Darisalamu. E naxa sa Isa fɔxirabire fu nun kerenyie li, a nun naxee nu na e fɔxɔ ra, e birin malanxi yire keren. ³⁴Nee naxa a fala e be, «Marigi bara keli faxe ma yati! A bara mini Simɔn ma!» ³⁵E fan naxa dentege sa nee be fe birin ma naxee dangixi kira xɔn, a nun Isa makenen e be ki naxe a to taami igira.

Isa nun a fɔxirabire fu nun kerenyi

(Matiyu 28:16-20, Maraki 16:14-18, Yaya 20:19-23, Taruxui 1:6-8)

³⁶E to nu wøyenfe na fe birin ma, Isa yete naxa mini e ma, a tixi e tagi. A naxa e xeebu, «Ala xa wo bɔɛ sa.» ³⁷E bɔɛ naxa mini, e gaaxu, barima e nu a maɔxunxi tubari nan na. ³⁸Kɔnɔ Isa naxa a masen e be, «Munfe ra wo kɔntɔfilixi, wo bɔɛ man siikexi?» ³⁹Wo n belexee nun n sanyie mato, wo xa a kolon n tan nan yati a ra. Wo xa n masuxu, wo xa n mato, barima sube nun xɔri mu na tubari be, alɔ wo naxan toma n ma yi ki.» ⁴⁰A to na fala e be, a naxa a belexee nun a sanyie masen e be, ⁴¹kɔnɔ na fe seewe nun kaabe nu gbo e be. E to mu nu gexi lade a ra, Isa naxa e maxɔrin, «Donse na wo yi ra be?» ⁴²E to yete ganxi nde so a yi, ⁴³a naxa a tongo, a a don e ya xɔri.

Isa tefe koore

(Matiyu 28:16-20, Maraki 16:15-20)

⁴⁴Na temui, a naxa a masen e be, «N nu na wo tagi temui naxe, n yi fe birin masen ne wo be. N a masen ne wo be, fa fala naxan birin sebexi n tan ma fe ra Annabi Munsa xa seriye kui,

a nun namijɔnmɛɛ xa Kitaabuie kui, a nun Yabura Dawuda kui, fo na birin xa kamali nɛ.»⁴⁵ Na temui, a naxa e xaxili rabi alako e xa Kitaabuie fahaamu.⁴⁶ A naxa a masen e be, «A sebexi nɛ, a fo Ala xa Mixi Sugandixi xa tɔɔɔ, fo a man xa keli faxɛ ma a xi saxan nde.⁴⁷ A tan xili ra, fo si birin xa kawandi nɛ tuubi fe nun yunubi xafarife ra, fɔlɔfe Darisalamu ma.⁴⁸ Wo tan bara findi yi fee seedee ra.⁴⁹ N Baba naxan laayidixi, n na rasanbama

nɛ wo ma. Wo tan xa lu be taa kui, han senbɛ xa keli koore gorofe wo ma.»

⁵⁰Na xanbi, Isa naxa e xanin han Betani biri ra. A naxa a belexɛ ite, a duba e be.⁵¹ A nu dubama e be temui naxɛ, a naxa keli e xun, a rate koore.⁵² E to gɛ a suydide, e naxa gbilen Darisalamu sɛɛwe xungbe kui.⁵³ E nu na hɔɔmɔbanxi kui temui birin Ala tantude.

Inyila Isa Annabi Yaya naxan sebexi

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Kitaabui naxan xili «Inyila Isa,» a dɔxɔ naani na a ra. Namijɔnme naani nan Inyila Isa xa taruxui sebe Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra. E xili ne Matiyu, Maraki, Luki, nun Yaya.

Annabi Matiyu, Annabi Maraki, nun Annabi Luki, e Inyila Isa naxan sebe, e maniya e boore ra. Na saxanyi findixi taruxui nan na, naxan Isa bari ki, a pere ki, nun a faha ki masenma won be. Inyila Isa Annabi Yaya naxan sebe, na fan Isa xa taruxui masenma, kɔnɔ kawandi nan gbo a kui. A Isa nan xa fe tagi rabama, alako mixie xa a kolon a Isa findixi Ala xa Mixi Sugandixi yati yati nan na.

Annabi Yaya a masenma dunija birin be a a lanma won xa la Isa ra, won xa danxaniya a ma. Na findima kisi nan na ibunadama be, kisi naxan mu kanama abadan. Annabi Yaya mixi ralimaniyama yi Kitaabui kui alako e naxa siike Ala xa laayidi xa fe ma. Isa findixi serexe xungbe nan na naxan dunija xun-sarama. Won xa na kolon, won xa la a ra.

Inyila Isa Annabi Yaya naxan sebexi, a wama Isa tide nan masenfe won be. A tali wɔyenyi gbege rawalima na falafe ra. A a falama a Isa findixi «ibunadama xa naiyalanyi ra.» A a masenma a Isa luxi ne alɔ «xurusee demadonyi» danxaniyatɔɛ be. A Isa misaalima «naade» nun «kira» ra. Isa luxi alɔ «ye» nun «baloe» mixie be. Isa munafanyi gbo adama be.

Ala xa won mali na kolonfe ra alako Isa xa fe xa lu won bɔɲe kui. Amina.

Inyila Isa Annabi Yaya naxan sebexi

Sora

Ala Xui findife ibunadama ra

1 A fɔlɔ fɔle, Ala Xui nu na,
Ala Xui nu na e nun Ala,
Ala Xui nu findixi Ala yete kan nan na.
² Kabi a fɔle, Ala nun a Xui nan nu a ra.
³ Ala se birin daaxi a tan nan saabui ra,
sese mu na naxan mu daaxi a tan saabui ra.

⁴ Marakisi sɔtɔma a tan nan na,
kisi naxan findixi naiyalanyi ra
adamadie be.

⁵ Na naiyalanyi yanbama dimi kui,
dimi fan mu tin a ra.

⁶ Ala naxa xeme nde xee, naxan nu xili
Yaya.

⁷ Seede nan nu a ra, naxan fa
seedeɲɔxya bade na naiyalanyi xa
fe ra,

alako birin xa danxaniya a saabui ra.

⁸ A tan xa mu findixi na naiyalanyi ra,
kɔnɔ a tan fa ne a xa seede ba na
naiyalanyi xa fe ra.

⁹ Naxan findixi naiyalanyi ra, naiyalanyi
yati na a ra,
naxan fama dunija ma, a xa adamadie
birin iyalan.

¹⁰ Ala Xui naxa sabati dunija ma.
Dunija daa a tan nan saabui ra,
kɔnɔ dunija tondi ne a kolonde.

¹¹ A fa ne a xɔnyi,
kɔnɔ a xa mixie mu a rasene.

¹² Kɔnɔ naxan tan birin a rasene, e danx-
aniya a ma,
a naxa nɔɛ fi nee tan ma, e xa findi Ala
xa die ra.

¹³ Na mu keli e bɔnsɔɛ xa ma,
xa na mu fate bende waxɔnyi ma,
xa na mu mixi nde waxɔnyi ma.
Ala yete nan a niya e xa bari a neene ra,
e findi a xa die ra.

¹⁴ Ala Xui naxa findi ibunadama ra,
a sabati muxu ya ma.
Muxu bara a xa nɔre to,

a Baba nɔrɛ naxan fixi a xa Di kerenyi ma,

hinnenteya nun nɔndi kamalixi naxan yi.

¹⁵ Yaya naxa a xui ite, a seedeɓɔɔɔya ba a xa fe ma,

«N yi nan ma fe masen wo be, n to a fala, «Naxan fama n xanbi ra, a tide gbo n be, barima beenun n tan xa daa, a tan nu na.»

¹⁶ Won birin bara hinne sɔɔɔ a saabui ra. A xa hinne bara gbo ye won yi ra.

¹⁷ Ala seriye Kitaabui fi won ma Annabi Munsan nan saabui ra.

A xa hinne nun nɔndi tan faxi won ma a xa Mixi Sugandixi Isa nan saabui ra.

¹⁸ Adama yo mu na naxan bara Ala to, kɔɔɔ Ala xa Di kerenyi, naxan na a Baba Ala fe ma,

a tan bara a masen.

Annabi Yaya xa seedeɓɔɔɔya

(Matiyu 3:1-12, Maraki 1:1-8, Luki 3:1-18)

¹⁹ Yaya xa seedeɓɔɔɔya nan ya. Darisalamu Yuwifii kuintigie naxa serexɛdubɛɛ nun Lewi di ndee xɛɛ Yaya xɔn ma, e xa a maxɔrin, «Nde i tan na?» ²⁰ Yaya mu tondi e yaabide, a naxa a masen e be a fiixe ra, «Ala xa Mixi Sugandixi mu n tan xa ra.» ²¹ E man naxa a maxɔrin, «I fa findixi nde ra? Annabi Eliya nan na i ra?» Yaya naxa e yaabi, «Ade, Eliya mu n na.» E naxa a maxɔrin, «Namipɔnɔnme nan i ra muxu naxan mamefe a xa fa?» Yaya naxa e yaabi, «Ade.» ²² Na kui, e naxa gbilen a maxɔrin na, «Nde i ra? I i yete mapɔxunxi nde ra? A yaba muxu be, muxu xa sa dentege sa muxu xɛɛmae be.»

²³ Yaya naxa a masen e be alɔ a sebexi Annabi Esayi xa Kitaabui kui ki naxe, «N tan findixi mixi nan na naxan a xui itema gbengberenyi ma, «Wo kira matinxin Marigi be!»

²⁴ Fariseni nde naxee nu bara xɛɛ Yaya xɔn, ²⁵ e naxa a maxɔrin, «Xa i mu findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra, i mu findixi Eliya ra, i mu findixi namipɔnɔnme ra muxu naxan mamefe, i fa mixie xunxama ye xɔra munfe ra?» ²⁶ Yaya naxa e yaabi, «N tan mixie xunxama ye nan xɔra, kɔɔɔ mixi keren na wo ya ma, wo mu naxan kolon. ²⁷ Na nan fama n xanbi ra. Na binye mu na n tan yi ra, n jan xa a xa sankiri luuti yati fulun.» ²⁸ Na fe birin dangi Betani ne, Yuruden xure naakiri ma, Yaya nu mixie xunxama ye xɔra dennaxe.

Isa nan na Ala xa serexe ra

(Matiyu 3:13-17, Maraki 1:9-11, Luki 3:21-22)

²⁹ Na kuye iba, Yaya naxa Isa to fa ra a yire, a naxa a masen, «Ala xa serexe nan yi ki, duniɓa xa yunubi xafarima naxan na. ³⁰ N nu yi nan ma fe masenfe wo be n to a fala, n naxe, «Xeme naxan fama n xanbi ra, a tide gbo n be, barima beenun n tan xa daa, a tan nu na.» ³¹ N tan yati mu nu na kanyi kolon, kɔɔɔ n fa mixie xunxade ye xɔra ne alako a tan xa makenen Isirayilakae be.»

³² Yaya naxa seedeɓɔɔɔya ba, a a masen, «N bara Ala Xaxili Seniyenxi to goro ra kelife koore ma alɔ ganbe, a dɔxɔ a ma. ³³ N tan yati mu nu a kolon, kɔɔɔ Ala naxan n xɛɛ mixie xunxade ye xɔra, a nu bara a masen n be, «I n Xaxili Seniyenxi toma goro ra naxan ma, a lu a ma, na kanyi nan n Xaxili Seniyenxi ragoroma mixie ma.» ³⁴ N tan bara a to. N bara findi seede ra a Ala xa Di nan a ra.»

Isa fɔxirabire singee

³⁵ Na kuye iba, Yaya man nu na naa, a nun a fɔxirabire mixi firin. ³⁶ Yaya to Isa to dangi ra, a naxa a masen, «Ala xa serexe nan yi ki!» ³⁷ A fɔxirabire firinyie to a xui me, e naxa bira Isa fɔxɔ ra. ³⁸ Isa

to a kobe rato, a naxa e to a fɔxɔ ra, a naxa e maxɔrin, «Wo munse fenfe?» E fan naxa a yaabi, «Rabuni, i yigiyaxi minden?» E to a xili «Rabuni», na nan falaxi e xa xui «Karamɔxɔ». ³⁹ A naxa a fala a be, «Won xɛɛ, wo xa sa na kolon.» Nunmare temui nan nu a ra. E naxa siga na yire kolonde, e fa lu Isa fe ma.

⁴⁰ Simɔn Piyeri xunya Andire nu na na mixi firinye ya ma, naxee Yaya xa masenyi me, e fa bira Isa fɔxɔ ra. ⁴¹ A naxa siga a taara yire keren na, a a fala a be, «Muxu bara Al Masiihu to!» Na nan falaxi e xa xui, «Ala xa Mixi Sugandixi». ⁴² Andire naxa Piyeri xanin Isa yire. Isa to a to, a naxa a fala a be, «Yunusa xa di Simɔn nan i ra, kɔnɔ i xili fama falade Kefasi, na nan na ki «Piyeri,» naxan wama a falafe (fanye).»

⁴³ Na kuye iba, Isa naxa nate tongo a xa siga Galile. A to Filipu to, a naxa a fala a be, «Bira n fɔxɔ ra.» ⁴⁴ Filipu, Andire, nun Piyeri birin findi Betesayidakae nan na. ⁴⁵ Filipu naxa siga Natanayeli yire, a a fala a be, «Mixi naxan ma fe falaxi Munsu nun namijɔnmɛɛ xa Kitaabuie kui, muxu bara a to. Isa Nasaretika nan a ra, Yusufu xa di!» ⁴⁶ Natanayeli naxa a maxɔrin, «Fe fanyi nde nɔma minide Nasareti?» Filipu naxa a yaabi, «Fa, i yete yati xa a to.» ⁴⁷ Isa to Natanayeli to fa ra, a naxa a fala a xa fe ra, «Isirayilaka yati nan yi ki, maifuya yo mu na naxan bɔɔɛ ma!» ⁴⁸ Natanayeli naxa a maxɔrin, «I n kolonxi di?» Isa naxa a yaabi, «Beenun Filipu xa i xili, i to nu xɔɔɛ bili bun ma, n tan i to nɛ.» ⁴⁹ Natanayeli naxa a fala a be, «Karamɔxɔ, i tan findixi Ala xa Di yati nan na! Isirayila Mange nan i ra!» ⁵⁰ Isa naxa a fala a be, «N to a falaxi, a n i to nɛ xɔɔɛ bili bun ma, i laxi n na na fe nan ma? I fe gbeteɛ toma nɛ naxee dangi na ra.» ⁵¹ A man naxa a masen a be, «N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, wo fama nɛ koore tode, a rabixi, Ala xa malekɛɛ nu te e nu goro Adama xa Di ma.»

Futixiri xulunyi

2 Na xi saxan nde ma, futixiri xulunyi nde naxa raba Kaana, naxan na Galile bɔxi ma. Isa nga nu na na xulun mixie ya ma. ² Isa fan nu xilixi naa, a nun a fɔxirabiree. ³ Weni to ɔnɔn, Isa nga naxa a fala a be, «Weni bara ɔnɔn yi mixie yi ra.» ⁴ Isa naxa a maxɔrin, «N nga, i wama munse xɔn ma n na? N ma waxati mu nu a li sinden.» ⁵ A nga naxa a fala banxi konyie be, «A na naxan yo fala wo be, wo a raba.»

⁶ Feɛɛ senni gɛmɛ daaxi nu na menni, naxee rafema ye ra Yuwifie e yete raseniyenma naxan na. Litiri tongo solo-masaxan han litiri keme mɔxɔɔɔnɛn nu nɔma sade feɛɛɛ keren kui. ⁷ Isa naxa a fala konyie be, «Wo yi feɛɛɛ rafe ye ra.» E naxa e birin nafe tapu. ⁸ A man naxa a fala e be, «Yakɔsi, wo a nde ba, wo a xanin xulun xunyi xɔn ma.» E naxa na fan naba. ⁹ Xulun xunyi to na ye min Isa nu bara naxan mafindi weni ra, a mu nu a kelide kolon, kɔnɔ konyi naxee ye baxi, nɛɛ tan a kolon. A to a min, a naxa ginefenyi xili, ¹⁰ a a fala a be, «Xulun kanyi birin weni fanyi nan singe raminima, mixie na siisi, e fa weni gbete ramini. Kɔnɔ i tan bara weni fanyi ragata han yi temui!»

¹¹ Na naxa findi Isa xa tɔnxuma singe ra. A a raba Kaana nɛ, Galile bɔxi ma. Na fe kui, a a xa nɔɔɛ nan makenen, a fɔxirabiree naxa la a ra.

¹² Na xanbi, a naxa sa goro Kapere-namu, a nun a nga, a xunyaɛ, nun a fɔxirabiree. E naxa sa xi ndee radangi naa.

Isa yuleɛ kerife hɔɔɔmɔbanxi kui

(Matiyu 21:12-13, Maraki 11:15-17, Luki 19:45-46)

¹³ Yuwifie xa Sayamalekɛ Dangi Sali to makɔɔɛ, Isa naxa te Darisalamu. ¹⁴ A naxa sa li, ninge, yɛxɛɛ, nun ganbe matie

nu na hɔrɔmɔbanxi yire, kɔbiri masaree fan nu dɔxɔxi naa. ¹⁵ Isa naxa luuti ndee yailan luxusinyi ra, a yulee birin kerɩ hɔrɔmɔbanxi kui, a nun e xa ningee nun yexɛɛ. A naxa kɔbiri masaree xa kɔbiri rayensen bɔxi, a e xa teebilie rabira. ¹⁶ A naxa a fala ganbe matie fan be, «Wo yee tongo be! Wo ba n Baba xa banxi findife makiti ra!» ¹⁷ A fɔxirabiree naxa ratu na Kitaabui sebeli ma naxan a falama, «Xa-nunteya bara gbo ye n bɔɓe kui i xa banxi xa fe ra.»

¹⁸ Na kui, Yuwifi kuntigie naxa a maxorin, «I tɔnxuma makaabaxi mundun nabama naxan a masenma muxu be a a lan i xa yi mɔoli raba?» ¹⁹ Isa naxa e yaabi, «Wo yi hɔrɔmɔbanxi rabira. Xi saxan bun ma n tan a rake-lima.» ²⁰ Yuwifi kuntigie naxa a fala, «Yi hɔrɔmɔbanxi naxan tixi ɓe tongo naani nun senni bun ma, i tan na rakelima ne xi saxan bun ma?» ²¹ Kɔnɔ Isa to hɔrɔmɔbanxi xa fe fala, taali wɔyenyi nan nu a ra. A nu a fate nan ma fe falafe. ²² A to keli faxe ma, a fɔxirabiree naxa ratu a xa wɔyenyi ma. Na kui, e naxa la Kitaabui xui ra, e naxa la Isa xui ra.

²³ Isa to nu na Darisalamu, Sayamaleke Dangi Sali waxati, mixi gbegebe naxa danxaniya a ma e to tɔnxuma makaabaxie to, a nu naxee rabama. ²⁴ Kɔnɔ Isa mu nu lama e ra, barima a nu adamadi birin kolon. ²⁵ A hayi yo mu nu a ma, mixi yo xa ibunadama xa fe fala a be, barima a tan nu adamadi bɔɓe kolon.

Isa nun Nikodemu xa sumunyi

3 Yuwifi kuntigi nde nu na Farisenie ya ma, naxan xili Nikodemu. ² A naxa siga Isa xɔn ma kɔɛ ra, a a fala a be, «Karamɔxɔ, muxu a kolon karamɔxɔ nan i ra Ala naxan xɛxi. I tɔnxuma makaabaxi naxee rabafe, mixi yo mu nɔma e rabade xa a kanyi nun Ala xa mu a ra.»

³ Isa naxa a masen a be, «N xa nɔndi yati fala i be, xa mixi mu bari a neene ra, a mu nɔma sode Ala xa mangeya niini bun ma.» ⁴ Nikodemu naxa a maxorin, «Mixi mɔxi nɔma gbilende a nga teɛge, a man gbilen bari ra?» ⁵ Isa naxa a yaabi, «A nɔndi i ma n xa a fala i be, xa mixi mu bari a neene ra, ye nun Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, a mu nɔma sode Ala xa mangeya niini bun ma.»

⁶ «Fate bende nan mixi fate bende barima. Kɔnɔ mixi xaxili tan barima Ala Xaxili Seniyenxi nan saabui ra. ⁷ N to a falaxi i be a fo wo xa bari a neene ra, na naxa i terenna. ⁸ Foye minima a na wa minife dede biri ra. I a xui nan mema, kɔnɔ i mu a kelide kolon, i mu a sigade fan kolon. Mixi na bari a neene ra Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, a luma na ki ne.»

⁹ Nikodemu naxa a maxorin, «Na rabama di?» ¹⁰ Isa naxa a yaabi, «I tan naxan findixi Isirayila karamɔxɔ xungbe ra, i mu na kolon? ¹¹ N xa nɔndi yati fala i be, muxu fee nan falama muxu naxee kolon. Muxu man fee nan seede bama muxu naxee toxi, kɔnɔ wo bara tondi muxu xa seederɔxɔya ra. ¹² Xa wo mu la n xui ra, n to yi dunɓa fee falafe wo be, xa n sa ariyanna fee nan fala wo be, wo lama a ra di? ¹³ Mixi yo mu nu te ariyanna, fo Adama xa Di naxan kelixi ariyanna.»

¹⁴ «Annabi Munsa to nu na gbengberenyi ma, a naxa bɔximase misaali nde yailan wure gbeeli ra, a a ite wuri kuye ma. Adama xa Di fan lanma a xa ite wuri kɔn na na ki ne, ¹⁵ alako naxan yo danxaniya a ma, na kanyi xa kisi sɔtɔ naxan mu ɓɔnma abadan. ¹⁶ Ala dunɓa xanu ne han a naxa a xa Di kerenyi fi, alako mixi yo naxan na danxaniya a ma, a naxa lɔɛ, a xa kisi ne abadan. ¹⁷ Ala mu a xa Di xɛ dunɓa xa ratɔnde, a a xɛ ne a xa fa dunɓa rakisi. ¹⁸ Naxan yo na danxaniya a ma, kiiti mu kanama na kanyi ra,

kɔnɔ naxan yo mu danxaniya a ma, kiiti jnan bara ge kanade na kanyi ra, barima a mu danxaniyaxi Ala xa Di kerenyi ma. ¹⁹Kiiti nan ya: Ala xa naiyalanyi bara fa duniɲa, kɔnɔ dimi rafan adamadie ma dangi na naiyalanyi ra, barima e kewali mu fan. ²⁰Naiyalanyi mu rafan fe kobi raba yo ma. E mu minima naiyalanyi ma, e xa wali kobie naxa fa sa kene ma. ²¹Kɔnɔ naxan yo jɛrema Ala xa nɔndi ma, a tan minima naiyalanyi ma, alako Ala waxɔnfe e naxan nabafe, na xa sa kene ma.»

Annabi Yaya seede bafe Isa xa fe ra

²²Na xanbi, Isa nun a fɔxirabiree naxa keli Darisalamu e so Yudaya bɔxi ma. Isa naxa waxati nde raba menni a nun a fɔxirabiree, e nu mixie xunxama ye xɔɔra. ²³Yaya fan nu mixie xunxama ye xɔɔra Enon nɛ, Salimon fe ma, barima ye gbegbe nu na naa. Mixie nu sigama a xɔn, a tan nu e xunxa ye xɔɔra. ²⁴A a lixi na temui, a mu nu saxi geeli sinden.

²⁵Lɔxɔ nde, wɔyenyi naxa mini Yaya fɔxirabiree nun Yuwifii nde tagi marasenyenyi xa fe ra. ²⁶E naxa siga Yaya yire, e a fala a be, «Karamɔxɔ, wo nun xeme naxan nu a ra Yuruden naakiri ma, i bara naxan ma fe seede ba, a na mixie xunxafe ye xɔɔra. Birin na sigafe a yire.» ²⁷Yaya naxa e yaabi, «Mixi mu fefe sɔtɔma, fo Ala na naxan fi a ma. ²⁸Wo tan yati bara findi n ma seede ra, a n a masen nɛ, «N tan xa mu findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra. N xeexi a ya ra nɛ.» ²⁹Xeme naxan gine fenxi, a tan nan findima gine kanyi ra. A defanboore tan luma a fe ma nɛ, a a tuli mati a ra jɛlexinyi kui. N tan luma na ki nɛ Isa be. N ma seewe bara kamali. ³⁰Fo Isa xa fe xa ite nɛ, n gbe xa igoro.»

³¹«Naxan kelixi koore, a tan dangi birin na. Naxan kelixi duniɲa ma, duniɲa mixi nan a ra naxan wɔyenma a duniɲa ki ma, kɔnɔ naxan tan kelixi

ariyanna, a tan dangi birin na. ³²A tan fe nan seede bama, a bara naxan to, a man bara naxan me, kɔnɔ mixi yo mu lama a xa seedeɲɔxɔya ra. ³³Mixi naxan lama na seedeɲɔxɔya ra, a bara a kolon a Ala nɔndi nan falama. ³⁴Ala xa Xɛera Ala xa masenyi nan tima, barima a kamalixi Ala Xaxili Seniyenxi ra. ³⁵Baba Ala a xa Di xanuxi nɛ, a fe birin sa a belexe. ³⁶Naxan na danxaniya Ala xa Di ma, a bara abadan kisi sɔtɔ. Kɔnɔ naxan na Ala xa Di xui matandi, na kanyi tan mu kisima. Ala xa xɔnɛ nan birama a fɔxɔ ra.»

Samari gine nde nun Samarikae danxaniyafe Isa ma

4 Isa naxa a kolon a Farisenie bara a me, a fɔxirabiree na wuyafe, a man na mixie xunxafe ye xɔɔra dangi Yaya ra. ²Kɔnɔ a fa li Isa yete xa mu nu mixie xunxama ye xɔɔra, a fɔxirabiree nan nu a rabama. ³Isa to rakolon na fe ma, a naxa keli Yudaya, a gbilen Galile bɔxi ma.

⁴Na biyaasi kui, a nu lan a xa Samari bɔxi igiri sigafe ra Galile. ⁵A naxa Samari taa nde li naxan xili Sukaru, den-naxe makɔre xe ra, Yuwifii benba Yaxuba naxan fi a xa di Yusufu ma. ⁶Yaxuba xa kolɔnyi na menni nɛ. Isa to nu bara tagan a xa biyaasi kui, a naxa a magoro na kolɔn de ra. Yanyi tagi nan nu a ra.

⁷Samari gine nde to fa ye bade, Isa naxa a fala a be, «N ki ye, n xa a min.» ⁸A a lixi Isa fɔxirabiree nu bara siga donse sarade taa kui. ⁹Gine naxa a fala Isa be, «I tan Yuwifii, n tan Samari gine. I n maxɔrinma ye min daaxi ma munfe ra?» Gine na fala nɛ barima Yuwifii nun Samarikae mu sese masarama e bore tagi. ¹⁰Isa naxa a fala, «Xa i sa a kolon nu, Ala wama i kife naxan na, i tan nan a makulama kisi ye ra nu, a fa na fi i ma. Xa i sa a kolon nu mixi naxan a falafe i be yi ki, «n ki ye ra,» i tan fan a makulama nɛ ye ra nu naxan i rakisima.» ¹¹Gine

naxa a maxɔrin, «N ba, ye base yo mu i yi ra, yi kɔlɔnyi fan tilin. I fa na kisi ye sɔtɔma minden? ¹² Ka i tan dangi muxu benba Yaxuba ra? A tan nan yi kɔlɔnyi fi muxu ma. A tan yete bara a ye min, a nun a xa die, a nun a xa gɔɔɔɛ.» ¹³ Isa naxa a yaabi, «Naxan yo yi kɔlɔn ye min, ye xɔli man gbilenma a suxu ra. ¹⁴ Kɔnɔ naxan ye minma n naxan fima a ma, ye xɔli mu a suxuma sɔnɔn. Na ye findima dulonyi nan na a bɔɔɛ ma, a gbo a i, a findi abadan kisi ra.» ¹⁵ Gine naxa a fala a be, «N ba, na ye fi n ma, alako ye xɔli naxa n suxu, n naxa fa ye bade sɔnɔn.»

¹⁶ Isa naxa a fala a be, «Siga i sa i xa mɔri xili, wo fa be.» ¹⁷ Gine naxa a yaabi, «N mu dɔxɔxi xeme xɔn.» Isa naxa a fala, «I nɔndi nan falaxi, a i mu dɔxɔxi xeme xɔn. ¹⁸ I bara dɔxɔ xeme suuli birin xɔn ma, i man nun xeme naxan a ra yi temui, futi mu wo tagi. Na tan, i nɔndi nan falaxi.»

¹⁹ Gine naxa a fala Isa be, «Awa, n bara a kolon fa, a namijɔnme nan na i ra. ²⁰ Muxu benbae Ala batu yi geya nan fari, kɔnɔ wo tan Yuwifie a falama a fo Ala xa batu Darisalamu ne.» ²¹ Isa naxa a fala a be, «N ma di, i xa la n na, waxati na fafe Baba Ala mu batuma yi geya ma, a mu batuma Darisalamu fan. ²² Wo tan Samarikae, wo salima, kɔnɔ wo mu Ala kolon. Muxu tan Yuwifie, muxu salima, muxu man Ala kolon, barima Ala xa kisi fatanma Yuwifie nan na. ²³ Kɔnɔ waxati na fafe, a jan bara a li, Baba Ala batulae a batuma a nɔndi ki ma e xaxili fiixe nan na. Baba Ala wama na batula mɔɔlie nan xɔn ma. ²⁴ Ala findixi Xaxili nan na. A batulae lan ne e xa a batu e xaxili fiixe nan na a nɔndi ki ma.»

²⁵ Gine naxa a fala a be, «N a kolon a Al Masiihu fafe, Ala xa Mixi Sugandixi. A tan na fa, a fe birin tagi rabama ne won be.» ²⁶ Isa naxa a fala a be, «N tan nan na ra, n tan Ala xa Mixi Sugandixi nan wɔyɛnfe i be yi ki.»

²⁷ Isa fɔxirabiree to Isa li, a na wɔyɛnfe na gine ra, e de naxa ixara, kɔnɔ e mu a maxɔrin, «I wama munse xɔn» xa na mu a ra «Wo na munse falafe?»

²⁸ Gine naxa a xa feɔɛ lu naa, a siga taa kui, a sa a fala mixie be, ²⁹ «Wo fa. Wo xa xeme nde mato naxan bara n ma kewali birin fala n be, a mu n kolon. Ala xa Mixi Sugandixi na a ra ba, ka?» ³⁰ Na kui, taakae naxa mini sigafe ra Isa yire.

³¹ Na waxati bun ma, Isa fɔxirabiree nu wɔyɛnfe a be, e a fala, «Karamɔxɔ, i dege.» ³² Kɔnɔ Isa naxa a masen e be, «Baloe na n tan yi ra, wo tan mu naxan kolon.» ³³ A fɔxirabiree naxa e bore maxɔrin, «Pe, mixi nde nan faxi donse ra a xɔn ma ba?» ³⁴ Isa naxa a masen e be, «N tan ma baloe findixi n Xɛɛma waxɔnfe rabafe nan na, n xa a xa wali rakamali a bara naxan so n yi. ³⁵ Wo tan mu a falama xe, «Kike naani nan luxi beenun xe xabe xa a li? N xa a fala wo be, wo wo ya rasiga, wo xee mato, e ragbeeliki naxe. Xe xaba temui bara a li. ³⁶ Xe xabe jan bara a xa wali sare sɔtɔ fɔlɔ. A xa wali a niyama ne mixi xa kisi sɔtɔ abadan. Na kui, naxan xe bima nun naxan xe xabama, e birin luma seewe keren ne. ³⁷ Yi masenyi findixi nɔndi nan na, «Mixi nde xe garansanma, gbete a xabama.» ³⁸ N tan wo xɛɛxi xe xabade ne, wo mu naxan nawalixi. Mixi gbete nan walixi, kɔnɔ wo tan nan e xa wali rapɔnyi toma.»

³⁹ Samarika naxee nu sabatixi na taa kui, e gbegebe naxa danxaniya Isa ma na gine xa seedeɔxɔyɔ xa fe ra, a to a fala, «N bara kewali naxan birin naba, a bara a birin tagi raba n be.» ⁴⁰ Na kui, Samarikae to fa Isa yire, e naxa a mayandi a xa lu e xɔnyi. Isa naxa xi firin naba naa. ⁴¹ Mixi gbegebe man naxa danxaniya a xa masenyi saabui ra. ⁴² E naxa a fala na gine be, «Singe muxu nu danxaniyaxi i tan nan xa wɔyɛnyi xa fe ra, kɔnɔ yakɔsi muxu tan yete bara a xui

mε. Muxu bara a kolon fa, a yi findixi dunija rakisima nan yati ra.»

Isa xeme nde xa di rayalanfe

⁴³Na xi firin dangi xanbi, Isa naxa keli naa, a siga Galile, ⁴⁴barima a tan yati a a masen ne a namijonme sese yo mu binyama a xonyi. ⁴⁵A to so Galile, naakae naxa a rasene a fanyi ra, barima e fan nu bara Sayamaleke Dangi Sali raba Darisalamu, e a xa kaabanakoe to, a naxee raba naa.

⁴⁶Na kui, Isa man naxa so Kaana, Galile bɔxi ma, a ye mafindi weni ra denaxe. Mange xa walike xungbe nde nu na naa, naxan xa di nu furaxi Kaperenamu. ⁴⁷A to a mε a Isa bara fa Galile kelife Yudaya, a naxa siga a yire, a a maxandi a xa fa a xa di xeme rayalan naxan nu saxi saya fure ma. ⁴⁸Isa naxa a fala a be, «Wo tan mu danxaniyama feo, fo wo tɔnxumae nun kaabanakoe to!» ⁴⁹Mange xa walike naxa a mayandi, «Marigi, talu n xonyi beenun n ma di xa faxa!» ⁵⁰Isa naxa a yaabi, «Siga, i xa di bara kisi.» Na walike naxa la Isa xa masenyi ra, a naxa siga. ⁵¹A nu na gbilenfe temui naxe, a xa konyie naxa a ralan, e a fala a be, «I xa di bara kisi!» ⁵²A fan naxa e maxorin, «A fisa mun temui?» E naxa a yaabi, «A fate xinbelixi xoro yanyi tagi jɔndɔn.» ⁵³Na di baba naxa a kolon a xa di yalan fɔlɔ kabi Isa a fala a be temui naxe, «I xa di bara kisi.» Na nan a ra, na xeme nun a xa denbaya birin naxa danxaniya Isa ma.

⁵⁴Na naxa findi Isa xa tɔnxuma makaabaxi firin nde ra. A a raba Galile ne, a to gbilen kelife Yudaya.

Isa namate rayalanfe

5 Na dangi xanbi, Yuwifie xa sali nde to a li, Isa naxa te Darisalamu. ²Ye yire nde nu na Darisalamu, naxan xili Beteseda Eburu xui. A nu na taa naade xungbe nan fe ma, naxan xili Xurusee Naade. Leele suuli nan nu na na ye yire.

³⁻⁴Furema wuyaxi nu saxi na leelee bun ma, alɔ dɔnxuie, namateε, nun naxee salonyie birin tuuxi a ma. ⁵Xeme nde nu na naa, naxan nu namataxi kabi je tongo saxan nun solomasaxan. ⁶Isa to nu a kolon a yi xeme nu bara bu a namataxi ra, a to a saxi to, a naxa a maxorin, «I wama a xɔn i xa yalan?» ⁷Namate naxa a yaabi, «Marigi, ye na imaxa, mixi yo mu na naxan n nagoroma a xɔɔra. Beenun n tan xa ye yire li, mixi gbete bara goro a xɔɔra.» ⁸Isa naxa a fala a be, «Keli, i i xa dagi tongo, i i jere.» ⁹A naxa yalan kerena. A naxa a xa dagi tongo, a a jere.

Na lɔxɔε to nu findixi malabu lɔxɔε nan na, ¹⁰Yuwifi kuntigie naxa a fala na xeme rayalanxi be, «Malabu lɔxɔε nan to, a mu lanma i xa i xa dagi xanin i xun.» ¹¹Kɔnɔ a tan naxa e yaabi, «Xeme naxan n nayalanxi, na nan a fala n be, «I i xa dagi tongo, i i jere.» ¹²E naxa a maxorin, «Nde na falaxi i be?» ¹³Kɔnɔ xeme mu nu a kolon naxan a rayalanxi, barima Isa nu bara lɔε a ma jama ya ma. ¹⁴Na dangi xanbi, Isa man naxa na xeme li hɔrɔmɔbanxi, a naxa a fala a be, «Yakɔsi i bara yalan, kɔnɔ a lanma i xa gbilen yunubi fɔxɔ ra alako fe gbete naxa i sɔtɔ naxan dangi na fure singe ra.» ¹⁵Xeme naxa siga a sa a fala Yuwifi kuntigie be, a Isa nan a rayalanxi.

¹⁶Isa to na fe raba malabu lɔxɔε ne, Yuwifi kuntigie naxa so Isa gerefe. ¹⁷Isa naxa a fala e be, «Han to n Baba na walife, n fan na walife.» ¹⁸Na temui, Yuwifie naxa fe birin naba alako e xa a faxa, barima a nu malabu lɔxɔε seriyε kanama, a man nu a falama a Ala nan a Baba ra. Na na a ra e birin tide lanxi.

Ala xa Di walima a Baba nan xa yaamari ma

¹⁹Na kui, Isa naxa a masen e be, «N xa nɔndi yati fala wo be, Ala xa Di mu nɔma fefe rabade a yete ra, fo a na naxan to a Baba Ala ra. Ala xa Di, a Baba Ala nan

fɔxi rabama. ²⁰Barima Baba Ala a xa Di xanuxi ne, a man fe naxan birin nabama, a a masenma a xa Di be. A jan fama fee masende a be naxee makaaba dangi yee ra, alako wo de xa ixara. ²¹Baba Ala mixie rakelima faxe ma ki naxe, a e rakisi, Ala xa Di fan kisi fima a na wa a fife naxee ma. ²²Baba Ala jan mu mixi yo makiitima, a mixi makiitife birin luxi a xa Di nan ma, ²³alako birin xa Ala xa Di binya alɔ e Baba Ala binyama ki naxe. Naxan yo mu Ala xa Di binya, a mu Baba Ala fan binyaxi naxan a xa Di xexxi dunjɔna.»

²⁴«N xa nɔndi fala wo be, naxan a tuli matima n na, a fa la n Xɛema ra, na kanyi bara kisi abadan. Na kanyi mu kiiti xɔɔxɔe sɔɔma, a bara ge ratangade yahannama ma, a bara kisi sɔɔ. ²⁵N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, waxati fafe a lide, a jan bara a li, faxamixie Ala xa Di xui mema ne. Naxee na a xui me, nee kisima ne. ²⁶Baba Ala to findixi kisi kanyi ra kisi sɔɔma naxan na, a bara a xa Di fan findi kisi kanyi ra kisi sɔɔma naxan na. ²⁷A man bara nɔe so a yi ra adamadie makiitife ma, barima Adama xa Di nan a ra. ²⁸Wo naxa kaaba yi fe ma, barima waxati fafe a lide, naxee na gaburi kui, e birin a xui mema ne, ²⁹e mini e xa gaburie kui. Naxee findi fe fanyi rabae ra, nee na keli, e kisi nan sɔɔma. Kɔnɔ naxee findi fe kobi rabae ra, nee tan na keli, e gbaloe nan sɔɔma.»

³⁰«N tan mu nɔma fefe rabade n yete ra. N a mema Baba Ala ra ki naxe, n tan kiiti sama na ki ne. Na kui, n ma kiiti tinxin, barima n mu birama n yete waxɔnfe xa fɔxɔ ra, n biraxi n Xɛema nan waxɔnfe fɔxɔ ra.»

³¹«Xa n sa seede ba n yete be, a mu lanma. ³²Baba Ala nan seede bama n be. N fan a kolon a tan seedeɔɔɔya naxan bama n ma fe ra, a findixi nɔndi nan na. ³³Wo tan yati bara mixie xee Yaya xɔn, a fan naxa seedeɔɔɔya ba nɔndi

xa fe ra. ³⁴N hayi mu na adama tan xa seedeɔɔɔya ma, kɔnɔ n yi fee masenxi ne wo be alako wo xa kisi. ³⁵Yaya nu luxi ne alɔ lanpui radexexi naxan yanbama. Wo bara seewa na naiyalanyi ra waxati nde bun ma.»

³⁶«Kɔnɔ seedeɔɔɔya nde na n be naxan dangi Yaya gbe ra. N fee naxee rabama, Baba Ala bara naxee so n yi n xa e raba, nee nan findixi seedeɔɔɔya ra n ma fe ra, a Baba Ala nan n xexxi. ³⁷Baba Ala naxan n xexxi, a fan yati bara seede ba n ma fe ra. Wo singe mu nu a xui me, wo mu nu a yatagi to, ³⁸a xa masenyi man mu sabatixi wo bɔɔe ma, barima wo mu laxi a xa xɛera ra. ³⁹Wo luma Kitaabuie mato ra, barima wo ɔɔɔ a ma, a wo abadan kisi sɔɔma e tan nan saabui ra. A fa li, na Kitaabuie yati nan n ma fe seede bama, ⁴⁰kɔnɔ wo tondixi fade n ma wo xa kisi sɔɔ.»

⁴¹«N mu wama adamadie xa matɔɔɔe xɔn. ⁴²N wo kolon. Ala xa xanunteya mu na wo bɔɔe kui. ⁴³N faxi n Baba nan xili ra, kɔnɔ wo mu n nasenexi. Xa mixi gbete sa fa a yete kan nan xili ra, wo mu tondima na tan nasenede. ⁴⁴Wo to wama wo xa matɔɔɔe sɔɔ wo bore ra, kɔnɔ wo mu matɔɔɔe fenma naxan fatanxi Ala Kerenyi tan na, wo fa danxaniyama di?»

⁴⁵«Wo naxa a maɔɔɔxun de a n tan nan wo kalamuma Baba Ala xɔn. Annabi Munsa, wo xaxili tixi naxan na, na nan wo kalamuma. ⁴⁶Xa wo sa laxi Munsa ra nu, wo lama ne n fan na nu, barima Munsa n tan nan ma fe sebe. ⁴⁷Kɔnɔ xa wo mu laxi a xa Kitaabui ra, wo fa lama n tan ma masenyi ra di?»

**Isa donse fife xeme
mixi wulu suuli ma**

*(Matiyu 14:13-21, Maraki
6:30-44, Luki 9:10-17)*

6 Na xanbi, Isa naxa giri Galile Baa naakiri ma, e naxan xili falama

Tiberiyasi Baa. ² Nama gbege nu biraxi a fɔɔ ra, barima e nu a xa tɔnxuma makaabaxie toxi, a nu naxee rabama furemae be. ³ Isa naxa te geya fari, a sa dɔɔ naa a nun a fɔxirabiree. ⁴ Yuwifie xa Sayamaleke Dangi Sali nu bara makɔre.

⁵ Isa to a ya rasiga, a naxa jama gbege to fa ra a yire, a naxa Filipu maxɔrin, «Won sa nɔma taami sarade minden alako yi mixi birin xa e dege?»

⁶ A na fala ne alako a xa Filipu mato, barima Isa nan nu a kolon a fafe naxan nabade. ⁷ Filipu naxa a yaabi, «Hali won taami sara xi keme firin wali sare nan na, na mu a niyama yi jama mixi birin xa nɔ taami xuntundi sɔɔde.» ⁸ Isa fɔxirabire Andire, Simɔn Piyeri xunya, a naxa a fala, ⁹ «Mengi taami suuli na yi xeme dimedi yi ra, a nun yexe firin, kɔɔ na findixi munse ra yi jama be?» ¹⁰ Isa naxa a masen, «Wo a fala jama be e xa e magoro.» Nooge xinde gbege to nu na naa, mixie naxa dɔɔ bɔxi, e xeme mixi wulu suuli jɔndɔn. ¹¹ Na temui, Isa naxa na taami suuli tongo, a Ala tantu, a e itaxun jama magoroxi ma, a a raba na ki ne yexe fan na. Birin naxa a sɔɔ, han e birin naxa wasa. ¹² Nama to luga, Isa naxa a fala a fɔxirabiree be, «Wo donse dɔnxɔe xuntunyie malan, alako sese naxa makana.» ¹³ Na kui, e naxa mixie xa donse dɔnxɔe xuntunyie malan han debe fu nun firin naxa rafe. Na birin fatan mengi taami gundi suuli nan na.

¹⁴ Nama to Isa xa tɔnxuma makaabaxi to, e naxa a fala, «Muxu bara namijɔnme naxan mame a xa fa dunija ma, a tan nan yati yi ki!» ¹⁵ Isa to a kolon a e nu fafe a suxude ne e xa a findi mange ra, a naxa keli e xun ma, a sa lu a kerenyi ma geya fari.

Isa perefefe ye fari

¹⁶ Nunmare to so, Isa fɔxirabiree naxa goro baa de ra, ¹⁷ e baki kunkui kui, e xa baa igiri sigafe ra Kaperenam. Dimi

nu bara sin, kɔɔ Isa mu nu gbilen e yire sinden. ¹⁸ Foye belebele naxa mini, baa naxa xaape. ¹⁹ E to laala ba kilo suuli xa na mu senni jɔndɔn, e naxa Isa to jere ra ye fari, a fafe e mabiri kunkui yire. E naxa gaaxu. ²⁰ Kɔɔ Isa naxa a fala e be, «N tan nan a ra. Wo naxa gaaxu.» ²¹ E to nu wama a xa te kunkui kui, kunkui naxa e sigade li keren na.

Kisi taami naxan fatanxi Ala ra

²² Kuye naxa iba jama ra baa de, Isa fɔxirabiree kunkui tongo dennaxe. E nu a kolon a na kunkui kerenyi nan nu na naa, a fa li Isa mu baki a kui, fo a fɔxirabiree doru. ²³ Kunkui gbete naxee keli Tiberiyasi, nee naxa e li menni, e taami don dennaxe, Marigi naxan so e yi a to ge Ala tantude. ²⁴ Mixie to a kolon a Isa mu nu na menni sɔɔnɔn, a fɔxirabiree fan mu na, e fan naxa baki kunkue kui, e giri Kaperenam, Isa fende.

²⁵ E to Isa li baa naakiri ma, e naxa a maxɔrin, «Karamɔɔ, i fahi be mun temui?» ²⁶ Isa naxa e yaabi, «A nɔndi ki ma n xa a fala wo be, wo mu n fenfe xe n to tɔnxuma makaabaxi raba wo ya xɔri. Wo n fenfe ne wo to lugaxi taami ra. ²⁷ Wo naxa wali dunija baloe xa fe ra, naxan bɔɔma. Wo xa wali baloe nan ma fe ra naxan buma, a abadan kisi fi wo ma. Adama xa Di nan na baloe fima wo ma, barima Baba Ala bara a tan nan matɔnxuma a xa Mixi Sugandixi ra.» ²⁸ Na kui, jama naxa Isa maxɔrin, «Muxu lanma muxu xa munse raba alako muxu xa nu kewalie raba Ala wama naxee xɔn?» ²⁹ Isa naxa e yaabi, «Ala wama kewali naxan xɔn, a findixi yi nan na: Wo xa danxaniya a xa xɛra ma.» ³⁰ E man naxa a maxɔrin, «I tɔnxuma makaabaxi mundun nabama muxu ya xɔri alako muxu xa la i ra? I fa kewali mundun nabama?» ³¹ Muxu benbae taami nde don ne gbengberenyi ma naxan goro kelife koore ma. A sebexi Kitaabui kui,

«Ala naxa taami fi e ma baloe ra, naxan keli koore ma.»³² Isa man naxa a masen e be, «N xa a masen wo be a nɔndi ki ma, Annabi Munsa mu koore taami fi wo ma. N Baba nan koore taami yati fima wo ma.»³³ Barima taami naxan fatanxi Ala ra, a tan nan goroma keli koore, a kisi fi dunijna ma.»

³⁴ Na kui, e naxa a fala a be, «Marigi, muxu ki na taami ra temui birin.»³⁵ Isa naxa e yaabi, «N tan nan na kisi taami ra. Naxan na fa n tan ma, a mu kaame kolonma abadan. Naxan na danxaniya n tan ma, a mu ye xɔli kolonma sɔnɔn. ³⁶ Kɔnɔ alɔ n a falaxi wo be ki naxe, hali wo to bara n to, wo mu laxi n na. ³⁷ Baba Ala mixi naxan birin fima n ma, a fama ne n ma, n mu meema e ra abadan, ³⁸ barima n kelixi koore ma n Xeema waxɔnfe nan nabade. N mu faxi n yete waxɔnfe xa rabade. ³⁹ N Xeema wama ne n xa a xa mixi birin nakeli faxe ma lɔxɔ dɔnxɔe. A mixi naxee fixi n ma, hali keren naxa lɔe. ⁴⁰ Na nan findixi n Baba sagoe ra, a naxan yo na danxaniya a xa Di ma, na kanyi xa abadan kisi sɔɔ, n man xa a rakeli faxe ma lɔxɔ dɔnxɔe ma.»

⁴¹ Na kui, Yuwifie naxa so a mafalafe, barima a nu bara a fala, «N tan nan na taami ra naxan goro keli koore.»⁴² E nu a falama ne, e naxe, «Isa xa mu yi ki, Yusufu xa di? Won mu a nga nun a baba kolon? A fa a falama di, a a goroxi ne keli koore?»⁴³ Isa naxa e yaabi, «Wo ba wɔyɛnfe wo bore tagi na mɔɔli ra. ⁴⁴ Mixi yo mu nɔma fade n ma, xa Baba Ala, naxan n xɛxi, mu a kanyi mabendun n ma. N fan fama a kanyi rakelide faxe ma lɔxɔ dɔnxɔe. ⁴⁵ A sebexi namijɔnmee xa Kitaabui kui, «Ala fama ne e birin xarande.» Naxan yo na Baba Ala xui rame, a a xa masenyi suxu, na kanyi tan fama ne n ma. ⁴⁶ Mixi yo mu na naxan bara Baba Ala to, bafe mixi ra naxan fa-

tanxi Ala ra. Na keren nan bara Baba Ala to.»

⁴⁷ «N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, naxan na danxaniya n ma, a bara abadan kisi sɔɔ. ⁴⁸ N tan nan na kisi taami ra. ⁴⁹ Wo benbae taami don ne gbengberenyi ma, kɔnɔ e birin naxa faxa. ⁵⁰ Taami naxan goroxi keli koore, a na be. Naxan yo na yi tan don, na kanyi mu faxama. ⁵¹ N tan nan na na kisi taami ra naxan goroxi keli koore. Naxan yo na yi taami tan don, a kisima ne abadan. Yi taami findixi n fate nan na, n naxan fima serexe ra alako dunijna xa kisi sɔɔ.»

⁵² Na kui, sɔnxɔe naxa mini Yuwifie tagi, e nu a fala, «Pe, yi xeme nɔma a fate sube sode won yi ra di, won xa a don?»⁵³ Isa naxa a masen e be, «N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, xa wo mu Adama xa Di fate sube don, xa wo mu a wuli min, kisi mu wo be. ⁵⁴ Naxan n sube donma, a n wuli min, na kanyi kisima ne abadan, n a rakelima ne faxe ma lɔxɔ dɔnxɔe. ⁵⁵ N fate nan findixi baloe yati ra. N wuli nan findixi minse yati ra. ⁵⁶ Naxan n sube donma, a n wuli min, n bara sabati na kanyi i, a fan bara sabati n fan i. ⁵⁷ Baba Ala to n xɛxi, kisi fatanma naxan na, kisi na n fan yi a tan saabui ra. Na mɔɔli man na, naxan baloma n tan ma, na kanyi kisima n saabui ra. ⁵⁸ Taami naxan goroxi keli koore, a na be. A mu luxi alɔ wo benbae taami naxan don. E tan faxa ne. Naxan yi taami tan donma, na kanyi kisima ne abadan.»⁵⁹ Isa yi masenyi ti ne a nu mixie kawandima temui naxe Kaperenamu salide kui.

Isa fɔxirabire gbege janige masarafe

⁶⁰ E to a xa masenyi me, a fɔxirabire wuyaxi naxa a fala, «Yi masenyi tan xɔɔxɔ de! Nde nɔma tinde a ra?»⁶¹ Isa to a kolon a a fɔxirabire na yi wɔyɛnyi falafe e bore tagi, a naxa e maxɔrin, «N ma masenyi bara wo raxɔnɔ? ⁶² Xa a sa li go, wo sa Adama xa Di to te ra koore ma,

a kelixi dennaxe? ⁶³Ala Xaxili Seniyenxi nan kisi fima mixi ma. Fate bende tan mu noma sese ra. N masenyi naxan tixi wo be, a Ala Xaxili Seniyenxi nun kisi soto ki nan masenma. ⁶⁴Kono mixi ndee na wo ya ma, naxee mu danxaniyaxi.» Isa na fala ne barima kabi a fole, a nu a kolon naxee mu danxaniyaxi, a nun naxan fama a yanfada, a a sa kuntigie belexe. ⁶⁵A man naxa a masen, «Na nan a ra, n a falaxi ne wo be, a mixi yo mu noma fade n xon ma, xa Baba Ala mu na danxaniya fi a ma.»

⁶⁶Na xanbi, a foxirabire gbegbe naxa janige masara, e gbilen a foxo ra. ⁶⁷Na kui, Isa naxa a foxirabire fu nun firinyie maxorin, «Wo tan go? Wo fan wama kelife n xun ma?» ⁶⁸Simon Piyeri naxa a yaabi, «Marigi, xa muxu gbilen i foxo ra, muxu fa sigama nde xon ma? Abadan kisi masenyi na i tan nan yi. ⁶⁹Muxu bara la a ra, muxu man bara ge a kolonde, a i tan nan na Ala xa Seniyentoe ra.» ⁷⁰Isa naxa e yaabi, «N tan xa mu wo sugandi, wo tan mixi fu nun firinyie? Kono mixi keren na wo ya ma, adama sentane nan a ra.» ⁷¹A nu Simon Isikariyoti xa di Yudasani nan ma, naxan nu na a foxirabire fu nun firinyie ya ma. A tan nan nu fama a yanfada, a a sa kuntigie belexe.

Isa xunxae xa danxaniyatarepa

7 Na xanbi, Isa naxa Galile boxi isa folo. A mu nu Yudaya tan iperema, barima Yuwifii kuntigie nu katafe ne e xa a faxesa. ²Yuwifii xa Bage Ti Sali to nu bara makore, ³Isa xunxae naxa a fala a be, «A lan ne i xa keli yi boxi ma, i siga Yudaya, alako i foxirabiree naxee sa na naa, e fan xa i xa walie to, i naxee rabama. ⁴Mixi mu a xa wali noxonma xa a wama dunija xa a kolon. I to yi tonxumae rabama, a lanma i xa e raba kene ma.» ⁵E na fala ne, barima hali e to findixi a xunxae ra, e mu nu laxi a ra. ⁶Isa naxa a masen e be, «N ma waxati

mu nu a li sinden, kono waxati yo mu na wo tan xa fe ma. ⁷Dunija mu noma wo tan xonde, kono e n tan xonma, barima n seedepoxoya bama e xa fe ra, a e xa walie kobi. ⁸Wo tan xa te Darisalamu, wo sa sali raba naa. N tan mu sigama, barima n ma waxati mu gexi a lide sinden.» ⁹A na fala xanbi, a naxa lu Galile.

Isa kawandi tife Darisalamu

¹⁰A xunxae to te sali rabade Darisalamu, Isa fan naxa siga, kono a gundo ki ma. ¹¹Sali to nu rabafe, Yuwifii kuntigie nu a fenfe Darisalamu, e nu maxorinyi ti, «A na minden?» ¹²Mixie nu woyen gbegbe makoyikoyima e bore tuli Isa xa fe ra. Ndee a falama a mixi fanyi nan a ra, ndee a falama a a na jama ratantanfe nan tui. ¹³Kono e to nu gaaxuxi Yuwifii kuntigie ya ra, mixi yo mu nu suusama a xa fe falade kene ma.

¹⁴Yuwifii nu sali naxan nabafe, loxon keren na a ra. Na to nu bara siga han a tagi, Isa naxa te hoxomobanxi kui, a kawandi ti folo. ¹⁵Yuwifii kuntigie naxa kaaba, e nu a fala, «Yi xeme lonnixa yi mooli ra di, a to mu xaraxi?» ¹⁶Isa naxa e yaabi, «N kawandi naxan tima, a mu kelixi n tan xa ma. A kelixi n Xeema nan ma. ¹⁷Mixi naxan wama Ala waxonfe rabafe, a noma ne a kolonde xa yi xaranyi fatanxi Ala nan na. Xa n gbe gbansan na a ra, mixie a kolonma ne nu. ¹⁸Mixi naxan woyenma a yete xaxili ma, a mataxe fenfe a yete nan be. Kono naxan mataxe fenfe a Xeema be, nondi fale nan na kanyi ra, tinxintareya yo mu naxan boje ma. ¹⁹Annabi Munsa yati nan Ala xa seriye soxi wo yi ra, kono wo mu a ratinmexi. Munfe ra wo wama n faxafe?» ²⁰Nama naxa a fala, «Ninne nan na i foxo ra! Nde katafe i faxade?» ²¹Isa naxa e yaabi, «N kaabanako keren nan naba, a fa wo birin de ixara. ²²Munsa a benbae xa seriye falaxi ne wo be a wo xa wo xa di xeme sunna. Wo na rabama

hali malabu lɔxɔɛ. ²³ Xa xeme sunnama malabu lɔxɔɛ alako Annabi Munsa xa seriye naxa fa kana, wo xɔnɔma n tan ma munfe ra, n to furema fate birin nayalan malabu lɔxɔɛ ma? ²⁴ Wo xa fee kui mato a fanyi ra beenun wo xa kiiti sa. Kiiti xa tinxin.»

²⁵ Darisalamuka ndee nu a falafe, «Kuntigie mu na katafe yi xa faxade? ²⁶ A mato, a tan nan wɔyɛnfe kene ma yi ki, kɔnɔ e mu sese falama a be! Ka e bara la a ra, a Ala xa Mixi Sugandixi na a ra? ²⁷ Kɔnɔ won birin Isa baride kolon. Ala xa Mixi Sugandixi tan na fa, a baride mu kolonma.»

²⁸ Na kui, Isa naxa kawandi ti a xui itexi ra hɔrɔmɔbanxi kui, «Wo n kolon, wo n kelide fan kolon? Kɔnɔ n tan mu faxi n yete kan janige xa ma. Nɔndi Kanyi nan n xexi, kɔnɔ wo tan mu a kolon. ²⁹ N tan a kolon, barima n fatanxi a tan nan na. A tan nan n xexi.»

³⁰ Na kui, e naxa kata a suxude, kɔnɔ e mu nɔ, barima a xa waxati mu nu a lixi sinden. ³¹ Kɔnɔ jama ya ma mixi gbege naxa danxaniya Isa ma, e nu a fala, «Ala xa Mixi Sugandixi na fa, a tɔnxuma makaabaxie rabama dangi yi xeme ra?»

³² Farisenie to a me, jama nu naxan makɔyikɔyife Isa xa fe ra, e tan nun serexedube kuntigie naxa hɔrɔmɔbanxi kɔsibilie xɛ, e xa sa Isa suxu. ³³ Isa naxa a masen, «N na wo ya ma sinden dondoronti, n fa siga n Xɛema yire. ³⁴ Wo fama ne n fende, kɔnɔ wo mu n toma. N sa luma dennaxe, wo mu nɔma naa lide.»

³⁵ Yuwifi kuntigie naxa e bore maxɔrin, «Yi wama sigafe minden, won mu sa nɔma a tode dennaxe? Ka a waxi ne a xa sa sabati jamane gbetee alɔ muxu xa mixi ndee, alako a xa sa si gbetee xaran? ³⁶ A to a masenxi a muxu fama a fende kɔnɔ muxu mu a toma, a a sa luma dennaxe, muxu mu nɔma naa lide, a waxi munse falafe?»

Kisi ye

³⁷ Na sali waxati lɔxɔ dɔnxɔɛ ma, naxan tide gbo boore birin be, Isa naxa keli, a a masen a xui itexi ra, «Ye xɔli na naxan yo ma, a xa fa n xɔn, a xa a min. ³⁸ Alɔ Kitaabui a masenxi ki naxe, naxan yo na danxaniya n ma, kisi ye bulama ne a bɔje kui, alɔ xure naxan susuma.» ³⁹ A nu na Ala Xaxili nan ma fe masenfe, a xa danxaniyatɔɛe nu fama naxan sɔtode. Na waxati, Ala Xaxili mu nu faxi sinden, barima Isa xa xunnakeli mu nu makenenxi sinden.

⁴⁰ Nama to a xa masenyi me, ndee naxa a fala, «Muxu nu namijɔnme naxan mamexi a xa fa, a tan nan yati yi ki!» ⁴¹ Gbetee fan naxa a fala, «Ala xa Mixi Sugandixi nan na yi ra!» Kɔnɔ ndee fan naxa a fala, «Ala xa Mixi Sugandixi findima Galileka ra? ⁴² Kitaabui mu a masenxi xe, a Ala xa Mixi Sugandixi kelima Dawuda bɔnsɔɛ ne, a keli Beteleemu, Dawuda xɔnyi?» ⁴³ Na kui, jama mu nu lanxi Isa xa fe ma. ⁴⁴ Ndee nu wama a suxufe, kɔnɔ mixi yo mu nɔ.

⁴⁵ Na kui, kɔsibilie naxa gbilen serexedube kuntigie nun Farisenie yire. Na kuntigie naxa e maxɔrin, «Munfe ra wo mu faxi a ra be?» ⁴⁶ Kɔsibilie naxa e yaabi, «A xa masenyi dangi adamadie xa masenyi birin na.» ⁴⁷ Farisenie fan naxa e yaabi, «Pe, a bara wo fan madaxu? ⁴⁸ Mixi keren na kuntigie xa na mu Farisenie ya ma naxan laxi a ra? ⁴⁹ Yi jama tan mu seriye Kitaabui kolon. Mixi dankaxie nan e ra.»

⁵⁰ Kɔnɔ Nikodemu, naxan nu bara siga Isa yire, a naxa a fala a boore kuntigie be, ⁵¹ «Won ma seriye ki ma, mixi ne maki-itima, a mu maxɔrinma xe alako a xa kolon sinden a fe naxan nabaxi?» ⁵² E naxa a yaabi, «Galileka nan na i fan na? A mato Kitaabui kui, namijɔnme yo mu

kelima Galile bɔxi!»⁵³ Na xanbi, kankan naxa siga a xɔnyi.

Gine yenela makiitife

8 Isa naxa siga Oliwi geya ma. ²Kuye to iba, a naxa siga hɔrɔmɔbanxi. Nama to fa a yire, a naxa dɔxɔ, a so e kawandife.

³Seriye karamɔxɔe nun Farisenie fan naxa fa gine nde ra, e naxan suxuxi a na yene rabafe. E naxa a ti mixi birin ya i, ⁴e a fala Isa be, «Karamɔxɔ, muxu yi gine suxuxi yene nan xun. ⁵Seriye ki ma, Annabi Munsa muxu yamarixi ne muxu xa yi gine mɔɔli magonɔ geme ra han a faxa. I tan a toxi di?»

⁶E nu na gantanyi nan tefe a be na maxɔrinyi ra, a xa fe nde fala, e nɔma a kalamude naxan ma. Isa naxa a igoro, a nu fa sebeli ti bɔxi ma a belexesole ra. ⁷E to dɔxɔ a ra, a naxa keli, a a fala e be, «Yunubi mu na naxan ma wo ya ma, na singe xa yi gine gɔnɔ.» ⁸A man naxa a igoro, a nu fa sebeli ti bɔxi ma. ⁹E to a xa wɔyenyi mɛ, e birin naxa siga keren keren, fɔɔɔfe forie ma. Gine gbansan to lu Isa ya i, ¹⁰Isa naxa keli, a gine maxɔrin, «Naxee fa i ra, e na minden? Mixi yo mu lu naxan i makiitima?» ¹¹Gine naxa a yaabi, «N marigi, mixi yo mu lu.» Isa naxa a fala a be, «Awa, n fan mu i makiitima. Siga, i naxa yunubi raba sɔnɔn.»

Isa nan na duniɔa naiyalanyi ra

¹²Isa man naxa wɔyenyi tongo, a a masen nama be, «N tan nan na duniɔa naiyalanyi ra. Naxan na bira n fɔxɔ ra, a mu ɔerema dimi kui muku. Kisi naiyalanyi nan yanbama na kanyi be.» ¹³Na kui, Farisenie naxa a fala a be, «I na i yete kan nan seede bafe. I xa seedeɔxɔya mu findixi nɔndi ra.» ¹⁴Isa naxa e yaabi, «Hali n seede ba n yete be, n ma seedeɔxɔya findixi nɔndi nan na, barima n a kolon n kelixi dennaxe, n man a kolon n sigafe dennaxe. Kɔnɔ wo tan

mu n kelide kolon, wo mu n sigade fan kolon. ¹⁵Wo tan mixi makiitima adama xaxili nan na. N tan mu mixi yo makiitima. ¹⁶Kɔnɔ xa n sa mixi makiitima, n ma kiiti findima nɔndi nan na, barima n keren xa mu a ra. N tan nun Baba Ala nan a ra, a tan naxan n xɛxi. ¹⁷A sebexi wo xa seriye Kitaabui kui, a xa mixi firin xa seedeɔxɔya baxi lan e bore ma, na xa suxu nɔndi ra. ¹⁸N tan nan na n yete seede ra. Baba Ala fan, a tan naxan n xɛxi, a fan seedeɔxɔya bama n ma fe ra.» ¹⁹E naxa Isa maxɔrin, «I baba na minden?» A naxa e yaabi, «Wo mu n kolon, wo mu n Baba fan kolon. Xa wo n kolon ne nu, wo n Baba fan kolonma ne nu.» ²⁰Isa yi masenyi ti hɔrɔmɔbanxi, hadiya sase yire ne, kɔnɔ mixi yo mu a suxu, barima a xa waxati mu nu a lixi sinden.

Isa findixi Ala xa Xɛera nan na

²¹Isa man naxa a masen e be, «N fama ne sigade. Wo n fenma ne, kɔnɔ wo lɛema ne wo xa yunubie xa fe ra. N sigama dennaxe, wo tan mu nɔma sigade naa.» ²²Yuwifi kuntigie naxa a fala e bore tagi, «Pe, a to a falama, a a sigama dennaxe, won tan mu nɔma sigade naa, a waxi a yete nan faxafe ba?» ²³Isa naxa a masen e be, «Duniɔa mixie nan na wo ra. Kɔnɔ n tan kelixi kooore ne. Wo xɔnyi findixi yi duniɔa nan na, kɔnɔ n tan xɔnyi mu a ra. ²⁴N a falaxi wo be na nan ma, a wo lɛema ne wo xa yunubie xa fe ra. Xa wo mu la a ra, a n tan nan na naxan na abadan, wo faxama ne wo xa yunubie na wo ma.» ²⁵E naxa a maxɔrin, «I findixi nde ra?» Isa naxa e yaabi, «Kabi a fɔle, n na falama wo be. ²⁶Marakɔrɔsi gbegebe nan n yi ra wo tan mabiri, naxan findima kiiti xɔrɔxɔe ra wo be. Nɔndi fale nan n Xɛema ra. N naxan mexi a ra, n na nan falama duniɔa be.» ²⁷E mu a fahaamu a Isa nu wɔyenge e be Baba Ala nan ma fe ra. ²⁸Na kui, Isa naxa a masen e be, «Wo

na Adama xa Di rate wuri kɔn na temui naxe, wo a kolonma ne, a n tan nan na naxan na abadan, n man mu fefe rabama n yete ra, n mu fefe falama fo n Baba na naxan masen n be. ²⁹ N tan nun n Xeema nan a ra. A mu n nabɛpinxi, barima n a waxonfe nan nabama temui birin.» ³⁰ Isa to nu yi fee masenma, mixi gbegbe naxa danxaniya a ma.

Ibrahimia xa die nun Ibulisa xa die

³¹ Na kui, Isa naxa a masen Yuwifie be naxee nu bara danxaniya a ma, «Xa wo lu n xui rabatu ra, wo findixi n fɔxirabirɛe yati nan na. ³² Wo na nɔndi kolon, a wo xɔreyama ne.» ³³ E naxa a yaabi, «Annabi Ibrahimia bɔnsɔɛ nan na muxu ra. Han to, muxu tan mu nu findi mixi yo xa konyie ra! Munfe ra i a falaxi a muxu xɔreyama ne?» ³⁴ Isa naxa a fala e be, «N xa nɔndi fala wo be, mixi naxan yunubi rabama a bara lu yunubi xa konyiya kui. ³⁵ Mixi xa konyi mu luma fɔxɔɛ ra abadan. Kɔnɔ mixi xa di tan, a xɔnyi nan na fɔxɔɛ ra abadan. ³⁶ Na kui, xa Ala xa Di wo xɔreya, a lima wo xɔreya nan yati sɔtɔxi.»

³⁷ «N a kolon tan, a Ibrahimia bɔnsɔɛ nan na wo ra, kɔnɔ wo katafe n faxade ne wo to tondixi n ma masenyi ra. ³⁸ N tan bara naxan to Baba Ala ra, n na nan falama. Wo fan bara naxan me wo baba ra, wo na nan nabama.» ³⁹ E naxa a yaabi, «Annabi Ibrahimia nan na muxu baba ra.» Isa naxa a masen e be, «Xa Ibrahimia xa die nan yati wo ra nu, wo luma Ibrahimia fɔxi nan naba ra nu. ⁴⁰ Kɔnɔ wo tan na katafe n faxade, n tan naxan nɔndi falama wo be n naxan mexi Ala ra. Ibrahimia wali ki mu lanxi na ma. ⁴¹ Wo na wo baba nan fɔxi rabafe.» E naxa a fala a be, «Yene die xa mu na muxu tan na de! Ala keren nan na muxu Baba ra.» ⁴² Isa naxa a masen e be, «Xa Ala nan wo Baba ra nu, wo n xanuma ne nu, barima n to na wo ya

ma be, n kelixi Ala nan ma. N mu faxi n yete xa ra, a tan nan n xɛɛxi. ⁴³ Munfe ra wo mu n xui fahaamuma? Wo mu nɔxi n ma masenyi ramede. ⁴⁴ Wo tan baba findixi Ibulisa nan na, a xɔli man wo ma wo xa a tan nan sago raba. Kabi a fɔle, faxeti nan a ra. A mu tinma nɔndi ra, barima nɔndi yo mu na a xa fe kui. A to wule falama, a a yete xui nan yati falafe, barima wule fale nan a ra naxan findixi wule birin baba ra. ⁴⁵ Kɔnɔ n tan to nɔndi nan falama, wo mu lama n na. ⁴⁶ Nde noma n kalamude yunubi ma? Xa n nɔndi nan falama, munfe ra wo mu laxi n na? ⁴⁷ Mixi naxan kelixi Ala ma, na Ala xui mema. Na kui, wo tan mu a mema barima wo mu kelixi Ala ma.»

⁴⁸ Yuwifie kuntigie naxa a fala, «Nɔndi na muxu be. Samarika jinne kanyi nan i tan na.» ⁴⁹ Isa naxa e yaabi, «Ninne mu n tan fɔxɔ ra. N tan n Baba nan binyama, kɔnɔ wo tan n yelebuma. ⁵⁰ N mu n yete igboma. Ala nan n ma fe itema. Kiiti birin na a tan nan yi ra. ⁵¹ N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, xa naxan yo n xui suxu, na kanyi mu saya kolonma abadan.»

⁵² Yuwifie naxa a fala a be, «Muxu bara ge a kolonde fa a jinne nan na i fɔxɔ ra. Ibrahimia nun namijɔnmɛe birin laaxira ne, kɔnɔ i tan naxe, «Xa naxan yo n xui suxu, a kanyi mu saya kolonma abadan.» ⁵³ Pe, muxu benba Ibrahimia to fa laaxira ne, i tan dangi a ra? Namijɔnmɛe fan laaxira ne. I tan fa i yete findixi nde ra?» ⁵⁴ Isa naxa e yaabi, «Xa n tan nan n yete matɔxɔma, matɔxɔɛ fufafu nan na ki. N Baba nan n ma fe itexi, wo naxan ma, a wo Marigi Ala! ⁵⁵ Wo mu a tan Ala kolon, kɔnɔ n tan a kolon. Xa n a fala, a n mu a kolon, n bara findi wule fale ra, alɔ wo tan. N tan Ala kolon, n man a xa masenyi rabatuma. ⁵⁶ Wo benba Ibrahimia seewa ne n fa lɔxɔɛ tofe ra. A a to ne yati, a jɛlexin.» ⁵⁷ Yuwifie kuntigie naxa a yaabi, «Hali je tongo suuli, i mu nu a sɔtɔ sinden. Munse a niyaxi

i xa a fala a i tan bara Iburahima to?»
⁵⁸ Isa naxa a masen e be, «N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, beenun Iburahima xa bari, n tan na.»
⁵⁹ E naxa gemee tongo keren na, e xa a magɔnɔ na masenyi xa fe ra, kɔnɔ Isa naxa a nɔxun, a mini hɔrɔmɔbanxi kui.

Isa dɔnxui ya rabɔɔfe

9 Isa to nu kira xɔn, a naxa dɔnxui nde to naxan barixi dɔnxuya kui.
² A fɔxirabiree naxa a maxɔrin, «Karamɔxɔ, nde xa yunubi a niyaxi yi xeme xa bari a dɔnxuxi, a tan ka a barimixie?»
³ Isa naxa e yaabi, «A xa yunubi mu a ra, a barimixie fan gbe mu a ra. A rabaxi ne alako Ala xa wali xa makenen a xa fe kui.
⁴ Fanni kuye ibaxi, fo won xa n Xeema xa wali raba, barima kɔe na fafe. A na so, mixi mu nɔma walide sɔnɔn.
⁵ N to na dunija ma yi ki, n tan nan na dunija naiyalanyi ra.»

⁶ A na fala xanbi, Isa naxa deye bɔxun bɔxi, a bende yogon a ra. A naxa na maso dɔnxui ya ma,
⁷ a fa a fala a be, «Sa i ya raxa Silɔmu ye yire.» Na Silɔmu xili nan falaxi e xa xui, «Xeera». Na kui, dɔnxui naxa sa a ya raxa, a gbilen, a ya se toma.

⁸ A dɔxɔbooree nun naxee nu darixi a to ra kule matide, e naxa a fala, «Yi xeme xa mu nu dɔxɔma be, a nu kule mati?»
⁹ Ndee naxe, «Iyo, a tan nan a ra.» Gbetee naxe, «Ade, e maniyaxi ne.»
 Kɔnɔ a tan xeme naxa wɔyen e be, a a fala, «N tan nan yati a ra!»
¹⁰ Na kui, e naxa a maxɔrin, «I ya fa rabɔɔxi di?»
¹¹ A naxa e yaabi, «Xeme naxan xili falama Isa, na nan bende yogon deye ra, a a sa n ya ma, a fa a fala n be, «Sa i ya raxa Silɔmu ye yire.» Na kui, n to sa n ya raxa, n naxa se to.»
¹² E naxa fa a maxɔrin, «Yi xeme na minden?» A naxa e yaabi, «N mu a kolon.»

¹³ E naxa dɔnxui rayalanxi xanin Farisenie yire.
¹⁴ Isa deye masunbuxi bende ra lɔxɔ naxe, a dɔnxui ya rabɔɔ,

malabu lɔxɔe nan nu a ra.
¹⁵ Na kui, Farisenie fan naxa so a maxɔrinfe, a ya rabɔɔxi ki naxe. A naxa e yaabi, «A bende yogonxi nan sa n ya ma, n e raxa, e se to.»
¹⁶ Fariseni ndee naxa a fala, «Yi xeme Isa, a mu kelixi Ala xa ma, barima a mu malabu lɔxɔe seriye rabatuma.»
 Kɔnɔ gbetee nu a falama, «Yunubitɔe nɔma yi kaabanako mɔɔlie rabade?» Na kui, Farisenie mu nu lanxi e bore ma.
¹⁷ E man naxa dɔnxui rayalanxi maxɔrin, «A to i tan nan ya rabɔɔxi, I tan a xa fe toxi di?» A naxa e yaabi, «Namijɔnme nan a ra.»

¹⁸ Yuwifi kuntigie nu siikexi na dɔnxui xa fe ra. E mu nu a kolon xa dɔnxui yati yati nan nu a ra. Na kui, e naxa a barimixie xili,
¹⁹ e e maxɔrin, «Wo xa di nan ya, wo naxan ma a a dɔnxuxi nan barixi? A ya fa rabɔɔxi di?»
²⁰ A barimixie naxa e yaabi, «Muxu a kolon, a muxu xa di nan a ra. Muxu man a kolon, a a barixi dɔnxuya nan kui.
²¹ Kɔnɔ a ya fa rabɔɔxi ki naxe, muxu mu na tan kolon. Muxu man mu a kolon mixi yo na rabaxi a be. Wo a tan nan maxɔrin. Dimedi xa mu a ra, a yete a xa dentege sama.»
²² A xa mixie na yaabi ti ne, barima e nu gaaxuxi Yuwifi kuntigie ya ra. Nee nu bara lan a ma a mixi yo naxan na a fala Isa Ala xa Mixi Sugandixi nan a ra, e xa tɔnyi dɔxɔ na kanyi ma a naxa so salide kui.
²³ Na nan a niya a barimixie naxa a fala, «Dimedi xa mu a ra, wo a tan nan maxɔrin.»

²⁴ Na kui, Farisenie naxa na dɔnxui rayalanxi xili a firin nde, e a fala a be, «I i kali Ala ra, i nɔndi fala. Muxu tan a kolon a yunubitɔe nan na na xeme ra.»
²⁵ A naxa e yaabi, «Xa yunubitɔe nan a ra, n tan mu a kolon. Kɔnɔ n fe keren tan kolon: N nu dɔnxuxi ne, kɔnɔ n ya bara fa se to.»
²⁶ E man naxa a maxɔrin, «A munse raba i ra? A i ya rabɔɔxi di?»
²⁷ A naxa e yaabi, «N jan bara na fala wo be, kɔnɔ wo mu tin n xui ramede. Wo man fa wama n xa gbilen a ma munfe

ra? Ka wo fan waxi findife a fɔxirabiree nan na?»²⁸ E naxa a konbi, e a fala a be, «I tan nan findixi a fɔxirabiree ra! Annabi Munsu fɔxirabiree nan na muxu tan na!²⁹ Muxu a kolon tan, a Ala wɔyɛn nɛ Annabi Munsu be, kɔnɔ yi xeme Isa tan, muxu mu a kelide kolon.»³⁰ Xeme naxa e yaabi, «Fe makaabaxi nan ya! A bara n ya rabɔɔ, kɔnɔ wo tan mu a kelide kolon!³¹ Won a kolon tan, a Ala mu yunubitɔɛ xa duba tongoma. Naxan gaaxuma a ya ra, a a sago raba, a na nan xa maxandi suxuma.³² Dunjɔna birin a kolon mixi mu nɔma dɔnxui ya rabɔɔde naxan barixi dɔnxuya kui.³³ Xa yi xeme mu kelixi Ala xa ma nu, a mu nɔma fefe rabade.»³⁴ E naxa a yaabi, «I tan naxan barixi yunubi kui, i waxi findife muxu karamɔxɔ ra?» E naxa fa a kerɩ salide.

³⁵ Isa to a mɛ, a e bara a kerɩ salide, a naxa sa a fen, a a maxɔrin, «I danxaniyaxi Adama xa Di ma?»³⁶ A naxa a yaabi, «Marigi, a fala n be mixi naxan a ra, alako n xa danxaniya a ma.»³⁷ Isa naxa a fala a be, «I jan bara a to. A tan nan man wɔyɛnfe i be yi ki.»³⁸ A naxa a fala Isa be, «Marigi, n bara danxaniya.» A fa a suyidi a be.³⁹ Isa naxa a masen, «N faxi yi dunjɔna ma mixie maki-itife nan ma, alako dɔnxui xa se to, ya kanyi xa dɔnxu.»⁴⁰ Farisɛni naxee nu na naa, e naxa a xui mɛ, e a maxɔrin, «Pe, dɔnxui nan na muxu fan na?»⁴¹ Isa naxa a masen e be, «Xa dɔnxui nan na wo ra nu, yunubi mu luma wo ma. Kɔnɔ wo to a falama, a wo ya fan, wo xa yunubi bara lu wo ma.»

Xuruse demadonyi xa taalie

10 «N xa nɔndi fala wo be, mupɛti nun suute mu soma gɔɔre naade ra. E tunganma nɛ sansanyi xun ma.² Naxan soma gɔɔre naade ra, na nan findixi xuruse demadonyi ra.³ Naade kantama nan naade rabima a be. A na wɔyɛn xurusee ra, e birin bira a fɔxɔ ra.

A kankan xili a xili ra, e birin mini tande.⁴ A na a gbe birin namini, a sa tima e ya ra nɛ, e fan bira a fɔxɔ ra, barima e a xui kolon.⁵ Xa mixi gbetɛ na a ra e mu naxan kolon, e mu birama a fɔxɔ ra muku. E e gima nɛ na tan ya ra, barima e mu a xui kolon.»⁶ Isa naxa na taali wɔyɛnyi fala e be, kɔnɔ e mu a xa masenyi fahaamu.

⁷ Na kui, Isa man naxa a masen, «N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, n tan nan na yɛxɛɛ xa naade ra.⁸ Naxee singe fa n be, mupɛti nun suutee nan na e birin na. Yɛxɛɛ mu e tan xui rame.⁹ N tan nan na gɔɔre naade ra. Naxan yo na so n saabui ra, a kanyi kisima nɛ, a nu so, a nu mini, a nu baloe sɔɔɔ.¹⁰ Mupɛti tan mu fama fefe ma bafe mupɛ tide, faxɛ tide, nun kasare sade. N tan faxi nɛ, alako mixie xa kisi sɔɔɔ, e xa dunjɛigiri xa fan a fanyɩ ra.»

¹¹ «N misaalixi xuruse kantama fanyɩ nan na, naxan mu tondima faxade a xa xuruse kante kui.¹² Walike nan a gima wula bare ya ra, barima xurusee mu findixi a gbe ra, a bɔnɛ mu na e kantafe ra. A xurusee rabɛpinma nɛ, wula bare ndee faha, a ndee rayensen yɛ.¹³ Walike mu a jɛngi sama xurusee xa fe xɔn.¹⁴ N tan misaalixi xuruse kante fanyɩ nan na. Xurusee kante nun a xa xurusee, e e bore kolon,¹⁵ alɔ n tan nun Baba Ala muxu bore kolonxi ki naxe. N fan bara tin faxade n ma xurusee be.»

¹⁶ «Yɛxɛɛ gbetɛ fan na n be naxee mu na yi gɔɔre kui. Fo n xa fa nɛ nee fan na. E fan n xui ramema nɛ, yɛxɛɛ birin findi gɔɔre keren na, xuruse demadonyi keren be.¹⁷ Na nan a toxi Baba Ala n xanuxi, barima n nan n nii fima, alako n man xa a rasuxu.¹⁸ Mixi xa mu n tan nii bama de, n tan yɛte yati a fima. Nɔɛ na n be, n xa n nii fi. Nɔɛ man na n be, n xa gbilen a rasuxu ra. N Baba n yamarixi na nan na.»

¹⁹ Yuwifie man mu nu lanxi e bore ma na masenyi xa fe ra.²⁰ Mixi gbegebe nu a

falafe ne, «Ninne nan na yi fɔxɔ ra. A bara daxu. Wo wo tuli matima a ra munfe ra?»²¹ Kɔnɔ booree nu e yaabima, «Ninne na mixi naxan fɔxɔ ra, a mu wɔyenma yi mɔɔli ra de! Ka jinne nɔma dɔnxui ya rabɔɔde?»

Yuwifie xa danxaniyatareja

²² Xinbeli temui to nu a ra, Darisalamukae nu na Hɔrɔmɔbanxi Rabi Sali nan nabafe. ²³ Isa nu perefɛ hɔrɔmɔbanxi yire nde, dennaxe xili «Mange Sulemani xa gbuntunyi.» ²⁴ Yuwifie naxa Isa rabilin menni, e a fala a be, «I siike bama muxu ma mun temui? Xa i tan nan findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra, a fala muxu be a fixɛ ra.» ²⁵ Isa naxa e yaabi, «N jan bara a fala wo be, kɔnɔ wo mu laxi n na. N fe naxee rabama n Baba xili ra, nee nan findixi seedejɔxɔya ra n ma fe ra. ²⁶ Kɔnɔ wo mu danxaniyaxi, barima n ma yexɛɛɛ xa mu wo ra. ²⁷ N gbe yexɛɛɛ tan n xui mema, n e kolon, e birama n fɔxɔ ra. ²⁸ N tan abadan kisi nan fima e ma. E mu lɔɛma abadan, sese man mu e bama n yi ra. ²⁹ N Baba, a tan naxan e so n yi ra, a dangi birin na. Sese mu nɔma e bade a tan Baba Ala yi ra. ³⁰ N tan nun Baba Ala, muxu birin keren.»

³¹ Yuwifie man naxa gemɛe tongo, e xa Isa magɔnɔ a faxa xili ma, ³² kɔnɔ a naxa a fala e be, «N bara wali fanyi gbegebe raba wo ya xɔri, naxee fatanxi Baba Ala ma. Wo a fala n be ba, wo fa waxi n faxafe n ma wali fanyi mundun ma?» ³³ E naxa a yaabi, «Muxu mu i magɔnɔfe xe i xa wali fanyi nde xa ma. Muxu i magɔnɔma i to Ala rasɔɔtɔfe. I tan ibunadama waxi i yete findife Ala ra!» ³⁴ Isa naxa e yaabi, «A mu sebexi xe wo xa seriyɛ Kitaabui kui, a Ala a masen ne, «N tan Ala bara a fala, alae nan wo ra?» ³⁵ Kitaabui xui tan mu kanama. A xa masenyi faxi naxee ma, Ala bara e xili fala, (alae). ³⁶ N bara a fala Ala xa Di nan n na, kɔnɔ a mu lanma wo xa a fala n

bara Ala rasɔɔtɔ, barima Baba Ala n tan nan sugandixi, a n xɛɛ dunijna ma. ³⁷ Xa n mu n Baba xa walie xa rabama, wo naxa la n na. ³⁸ Kɔnɔ xa n a raba, wo xa la na wali ra, hali wo mu la n tan na. Wo xa la n ma wali ra, alako wo xa a kolon a Baba Ala na n i, n fan na Baba Ala i.» ³⁹ Isa to na fala, mixie man naxa kata a suxude, kɔnɔ a naxa mini e belexe.

⁴⁰ Isa naxa gbilen Yuruden naakiri ma, a lu menni, Yaya mixie xunxa ye xɔɔra fɔlɔ dennaxe. ⁴¹ Mixi gbegebe naxa siga a yire, e nu a fala e bore be, «Annabi Yaya tan mu tɔnxuma makaabaxi yo raba, kɔnɔ a naxan birin masen yi xɛmɛ xa fe ra, a birin findixi nɔndi nan na.» ⁴² Mennika gbegebe naxa danxaniya Isa ma.

Lasaru rakelife faxɛ ma

11 Xɛmɛ nde nu furaxi Betani naxan xili Lasaru. A maagineɛ fan nu sabatixi naa, Mariyama nun Marata. ² Mariyama nan labunde ture sa Marigi sanyie ma, a fa e mafuruku a xunsexɛ ra. A tan nan maaxɛmɛ findi Lasaru ra, naxan nu furaxi. ³ Na kui, Lasaru maagineɛ naxa xɛera xɛɛ Isa ma, a xa sa a fala a be, «Marigi, i xanuntenyi furaxi.» ⁴ Isa to a mɛ, a naxa a masen, «Yi fure mu sa rapɔnna faxɛ xa ma, a fama Ala xa nɔre nan makenende, alako Ala xa Di fan xa matɔxɛ sɔɔtɔ a saabui ra.»

⁵ Isa nu Marata nun Mariyama nun e maaxɛmɛ Lasaru xanuxi ki fanyi. ⁶ A to Lasaru furafe me, a mu siga dɛde, a naxa lu naa xi firin man. ⁷ Na xanbi, a naxa a fala a fɔxirabiree be, «Won xa gbilen Yudaya bɔxi ma.» ⁸ A fɔxirabiree naxa a fala, «Karamɔxɔ, Yuwifie kataxi i faxade dennaxe ya, i tan gbilenfe menni ne?» ⁹ Isa naxa e yaabi, «Waxati fu nun firin xa mu na fɛɛɛɛn keren kui? Xa naxan yo a jɛrɛma yanyi ra, a mu a sanyi radinma barima yi dunijna naiyalanyi yanbama a be. ¹⁰ Kɔnɔ xa naxan yo a jɛrɛma kɔɛ ra,

a a sanyi radinma ne, barima naiyalanyi yo mu a be.»

¹¹ A na fala xanbi, Isa man naxa a masen, «Won xanuntenyi Lasaru bara xi, kɔɔ n sigafe a raxunude.» ¹² A fɔxirabiree naxa a fala a be, «Marigi, xa a na xife, a yalanma ne.» ¹³ Isa to Lasaru xife fala, a nu a fafafe nan ma, kɔɔ a fɔxirabiree tan ɔɔ a ma, a a nu malabui xi xɔli nan ma. ¹⁴ Na kui, Isa naxa wɔyɛn e be a fiixe ra, «Lasaru bara laaxira ¹⁵ kɔɔ na rabafe n xanbi, a bara findi seewe ra n be, barima a xɔli n ma wo xa danxaniya sɔɔ yi fe kui. Yakɔsi, won xa siga a yire.» ¹⁶ Na temui Tomasi, a nu falama naxan be «Guli», a naxa a fala Isa fɔxirabire booree be, «Won birin xee, won nun karamɔɔ birin xa faxa!»

¹⁷ Isa to so naa, a naxa a li Lasaru fure bara xi naani raba gaburi kui. ¹⁸ Kilo saxan ɔɔɔɔɔɔ nan nu na Betani nun Darisalamu tagi. E to makɔre, ¹⁹ Yuwifi gbegebe nu bara fa Marata nun Mariyama xɔnyi, e maaxeme ɔɔɔfe kunfa bade. ²⁰ Marata to Isa fafe me, a naxa sa a ralan, kɔɔ Mariyama tan dɔɔɔxi naxa lu banxi. ²¹ Marata naxa a fala Isa be, «Marigi, xa i nu na be nu, n maaxeme mu faxama nu. ²² Kɔɔ hali yakɔsi, n a kolon a i na fefe maxɔrin Ala ma, a a rabama ne i be.» ²³ Isa naxa a fala a be, «I xunya kelima ne faxe ma.» ²⁴ Marata naxa a yaabi, «N a kolon tan, a kelima ne faxe ma duniɔa rapɔnyi, faxamixie kelima temui naxe.» ²⁵ Isa naxa a masen a be, «N tan nan na marakeli nun kisi ra. Naxan na danxaniya n ma, a kisi ma ne, hali a faxa. ²⁶ Naxan yo baloxi, a danxaniyaxi n ma, na kanyi mu lɔema abadan. I laxi na ra?» ²⁷ A naxa a yaabi, «Iyo, Marigi! N laxi a ra a i tan nan na Ala xa Mixi Sugandixi ra, Ala xa Di, naxan lan a xa fa duniɔa ma.»

²⁸ Marata na fala xanbi, a naxa siga a xunya Mariyama fɔɔ ra, a a fala a be e doro ma, «Karamɔɔ bara fa, a na

i xilife.» ²⁹ Mariyama to a me, a naxa keli keren na, a siga Isa ralande. ³⁰ Na temui, Isa mu nu soxi taa kui. Marata a li dennaxe, a nu na menni ne sinden. ³¹ Yuwifi naxee faxi kunfa bade, naxee nu na Mariyama fe ma banxi kui, e to a to keli ra mafuren na, e naxa bira a fɔɔ ra tande. E ɔɔ a ma a a na sigafe gaburi yire ne, a xa sa wa naa.

³² Mariyama to Isa yire li, a fefe a to, a naxa suyidi a be, a a fala, «Marigi, xa i nu na be nu, n maaxeme mu faxama nu!»

³³ Isa to Mariyama to, a na wafe, Yuwifi naxee nu na a fɔɔ ra, nee fan wafe, a naxa sunnun, a bɔɔ naxa rapaaxu a ma. ³⁴ A naxa maxɔrinyi ti, «Wo a ragataxi minden?» E naxa a yaabi, «Marigi, fa, muxu xa na masen i be.» ³⁵ Isa naxa wa. ³⁶ Na kui, Yuwifie naxa a fala, «A mato, Lasaru nu rafaɔxi a ma ki naxe!» ³⁷ Kɔɔ ndee e ya ma, e naxa a fala, «Pe, yi naxan dɔɔxui ya rabɔɔ, a mu nu nɔma Lasaru ratangade faxe ma xe?»

³⁸ Isa bɔɔ man naxa rapaaxu a ma. A naxa siga gaburi yire. Fɔɔme nde nan nu a ra, geme belebele dɔɔɔxi na de ra. ³⁹ Isa naxa a fala, «Wo geme ba naa.» Marata, faxamixi maagine, a naxa a fala, «Marigi, a xa maragate xi naani nan to! A a lima a fure xiri bara mini yi waxati ma.» ⁴⁰ Isa naxa a fala a be, «N mu a fala xe i be, a xa i danxaniya, i Ala senbe makaabaxi toma ne?» ⁴¹ Na kui, e naxa geme ba fɔɔme gaburi de ma. Isa naxa a ya rate koore, a a fala, «N Baba Ala, n bara i tantu i to n xui ramexi. ⁴² N tan jan a kolon, i n xui ramema temui birin, kɔɔ n na falaxi pama nan ma fe ra naxee tixi be, e xa la a ra a i tan nan n xeexi.» ⁴³ A na fala xanbi, Isa naxa a xui ite senbe ra, a a fala, «Lasaru, mini!» ⁴⁴ A tan faxamixi naxa mini a sanyie nun a belexee maxirixi kasange kui, a yatagi man makunfukunfuxi dugi gbete fan na. Isa naxa a fala mixie be, «Wo kasange ba a ma, wo a mafulun, a xa nɔ a perede.»

Yuwifi kuntigie nate tongofe Isa faxafe ra

(Matiyu 26:1-5, Maraki
14:1-2, Luki 22:1)

⁴⁵ Yuwifi naxee nu bara fa Mariyama yire, e Isa xa kaabanako to, e gbegbe naxa danxaniya a ma. ⁴⁶ Kɔnɔ ndee naxa sa dentege sa Farisenie be, Isa fe naxan nabaxi. ⁴⁷ Na kui, serexedube kuntigie nun Farisenie naxa Yuwifie xa kiitisa xungbee malan. E naxa a fala, «Won munse rabama? Yi xeme na kaabanako gbegbe nan nabafe. ⁴⁸ Xa won a lu a yete yi, birin danxaniyama ne a ma, Rɔ-makae fan fama won ma hɔrɔmɔbanxi kanade, e won si sɔntɔ!» ⁴⁹ E xa serexedube kuntigi Kayafa, naxan nu na e xunyi ra na waxati, a naxa a fala e be, «Wo tan mu sese kolon yi fe kui. ⁵⁰ Ka wo mu a fahaamuxi a mixi keren faxafe jama be, na nan fan wo be, dine won si birin xa sɔntɔ?»

⁵¹ Kayafa xa na wɔyenyi mu fatan a tan yete xa ra. A to nu findixi na waxati serexedube kuntigie xunyi ra, Ala nan na masenyi fi a ma, a Isa nu fafe faxade Isirayila jama be. ⁵² Kɔnɔ na man mu raba Isirayilakae gbansan xa be. Isa nu fafe faxade ne alako Ala xa a xa die fan malan, naxee rayensenxi yire birin, a xa e birin findi jama keren na.

⁵³ Na kui, kabi na malanyi lɔxɔe, Yuwifi kuntigie naxa nate tongo Isa faxafe ra. ⁵⁴ Na nan a ra Isa mu nɔ minide kene ma sɔnɔn. A tan nun a fɔxirabiree naxa keli naa, e siga Efirami taa kui gbengberenyi fe ma.

⁵⁵ Yuwifie xa Sayamaleke Dangi Sali to nu bara makɔre, mixi gbegbe naxa keli daaxae tefe ra Darisalamu, e xa e yete raseniyen beenun sali xa a li. ⁵⁶ E nu na Isa fenfe. E naxa e bore maxɔrin hɔrɔmɔbanxi tete kui, «Wo xa maɔx-unyi ma, Isa fama salide, ka a mu fama?» ⁵⁷ Serexedube kuntigie nun Farisenie nu

bara yaamari fi, a mixi yo naxan na Isa to, na kanyi xa a fala e be alako e xa a suxu.

Mariyama labunde ture masofe Isa sanyi ma

12 Xi senni beenun Sayamaleke Dangi Sali xa a li, Isa naxa siga Betani, Lasaru xɔnyi, a nu bara naxan nakeli faxe ma. ² E naxa donse fanyii yailan, e fa jama xili, e xa e dege yire keren Isa xa binye bun ma. Marata nu donse itaxunma mixie ma, Lasaru nun Isa naxa lu teebili ra.

³ Mariyama naxa sa narada labunde ture litiri tagi tongo. Narada tinsexi nan nu a ra, naxan sare xɔrɔxɔ ki fanyii. A naxa a maso Isa sanyie ma, a e mafuruku a xunsexɔ ra. Labunde ture xiri naxa din banxi birin na. ⁴ Yudasi Isikariyoti, Isa fɔxirabire naxan nu fama a yanfade, a naxa a fala, ⁵ «A nu lanma yi labunde xa mati kɔbiri kole keme saxan na, a fi setaree ma.» ⁶ A yi fala ne barima a tan nan nu Isa fɔxirabiree xa kɔbiri ragatama, a nu fa nde muɔa. Setaree xa fe mu nu na a bɔɔe kui feo! ⁷ Na kui, Isa naxa a fala, «Gbilen Mariyama fɔxɔ ra. Yi nu ragataxi a yi ra ne, n ma maragate nan ma fe ra. ⁸ Setaree luma ne wo ya ma temui birin, kɔnɔ n tan mu luma wo ya ma abadan xe.»

⁹ E to a me a Isa bara fa Betani, Yuwifie jama gbegbe fan naxa siga. E mu siga Isa xa fe gbansan xa ma. E nu wama Lasaru fan tofe, Isa naxan nakeli faxe ma. ¹⁰ Na kui, serexedube kuntigie naxa nate tongo e xa Lasaru fan faxesa, ¹¹ barima Yuwifie gbegbe nu gbilenfe e fɔxɔ ra a tan nan ma fe ra, e nu fa danxaniya Isa ma.

Isa sofe Darisalamu

¹² Na kuye iba, jama gbegbe naxan nu faxi Sayamaleke Dangi Sali rabade, e naxa a me a Isa na fafe Darisalamu. ¹³ E

naxa tugi fensee tongo, e siga a ralande e xui ite ra,

«Tantui na won Nakisima be!

Baraka na a be naxan fafe Marigi xili ra, Isirayila mangle!»

¹⁴ Isa naxa sofale lanma nde sɔtɔ, a dɔxɔ a fari, alɔ a sebexi Kitaabui kui ki naxe,

¹⁵ «Siyonikae, wo naxa gaaxu.

Wo xa mange na fafe,

a dɔxɔxi sofale fari.»

¹⁶ Na waxati Isa foxirabiree mu fahaamui sɔtɔ na fe ma, kɔnɔ Isa to keli faxe ma, e naxa ratu Kitaabui sebeli ma naxan nu bara kamali na fe kui.

¹⁷ Nama naxan Lasaru to keli ra faxe ma, e naxa seede ba Isa be. ¹⁸ Na nan a niya, jama naxa siga a ralande, barima e nu bara na tɔnxuma makaabaxi xa fe me. ¹⁹ Na kui, Farisenie naxa a fala e bore be, «Wo bara a to, won mu nɔma sese ra. Dunija birin bara bira a fɔxɔ ra!»

Isa a xa faxe xa fe masenfe

²⁰ Gireki mixi ndee fan nu bara te sali rabade Darisalamu, e xa sa Ala batu.

²¹ E naxa fa Filipu xɔn, naxan keli Bete-sayida, Galile bɔxi ma, e a fala a be, «N ba, muxu wama Isa tofe.» ²² Filipu naxa sa a fala Andire be, e firin birin naxa siga e sa a fala Isa be. ²³ Isa naxa e yaabi,

«Waxati bara a li Adama xa Di xa xun-nakeli xa makenen. ²⁴ N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, xa maale xɔri mu si, a mu dije a yete ma bɔxi bun, a luma na ki, a keren gbansan. Kɔnɔ xa a sa dije a yete ma bɔxi bun, a a bogi gbegebe nan namin-ima. ²⁵ Naxan gbakuma a yete xa dunija fe ra, a lɔema ne. Naxan mu kankanma a yete xa fe ma yi dunijeigiri kui, a abadan kisi nan sɔtɔma. ²⁶ Xa naxan yo wama n ma wali suxufe, a xa bira n fɔxɔ ra ne, n tan na lu dede, n ma walike fan na naa. Xa naxan yo n ma wali suxu, Baba Ala a kanyi binyama ne.»

²⁷ «N bɔje tɔɔxɔxi ne yi ki, kɔnɔ n fa munse falama? N xa a fala Baba Ala be

a xa n natanga yi jaxankate waxati ma? Ade, yi jaxankate naxan fafe n lide, n faxi na nan yati ma. ²⁸ N Baba Ala, a niya i xili xa ite.» Isa to na fala, xui nde naxa keli koore ma, a a fala, «N bara a ite, n man gbilenma ne a ite ra.» ²⁹ Nama

naxee nu tixi naa, e to a me, ndee naxa a fala a galanyi nan xui a ra, kɔnɔ gbeta naxa a fala, «Maleke nan woɣenxi a be!»

³⁰ Isa naxa a masen e be, «Na xui mu minixi n tan n ma fe xa ma, a minixi wo tan nan ma fe ma. ³¹ Yi dunija makiiti waxati bara a li. Mangeya fafe bade yi dunija nɔla yi ra. ³² Mixie na n nate wuri magalanbuxi kɔn na n faxafe ra, n mixi birin nafama ne n ma.» ³³ Isa a faxa ki masen na ki ne.

³⁴ Na kui, jama naxa a fala Isa be, «Muxu tan bara a me seriye Kitaabui kui, a Ala xa Mixi Sugandixi buma abadan. Munfe ra i tan a falama a fo Adama xa Di xa rate? Nde findixi yi Adama xa Di ra?»

³⁵ Isa naxa e yaabi, «Ala xa naiyalanyi man luma ne wo ya ma dondoronti. Wo xa jere na naiyalanyi kui, alako dimi naxa wo terenna. Naxan jere ma dimi kui a mu a sigade toma. ³⁶ Naiyalanyi to yan-bama wo be yi ki, wo xa la a ra ne, alako wo xa findi naiyalanyi xa die nan na.»

Nama danxaniyatare

Isa to ge na falade, a naxa siga, a sa a nɔxun e ma. ³⁷ A nu bara tɔnxuma makaabaxi gbegebe raba e ya xɔri, kɔnɔ na birin kui, e mu danxaniya a ma. ³⁸ Na raba ne alako Annabi Esayi xui xa kamali, a to a masen,

«Marigi, nde laxi masenyi ra, e bara naxan me muxu ra?

Ala senbe bara makenen nde be?»

³⁹ Na kui, e mu nɔ danxaniyade Isa ma, barima Esayi a masen ne,

⁴⁰ «Ala bara e ya dɔnxu, a e xaxili balan,

alako e ya naxa fa se igbe, e xaxili naxa fa fe kolon,

e naxa fa e bɔɲe rafindi n ma,
n xa e rayalan.»

⁴¹ Annabi Esayi na fala ne a to nu bara Isa xa nɔre to. Na kui, a nu Isa xa fe nan falafe.

⁴² Kɔnɔ na birin kui, hali kuntigie ya ma, e gbege naxa la Isa ra. Kɔnɔ e mu nu suusama a falade kene ma barima e nu gaaxuxi Farisenie ya ra, nee naxa fa tɔnyi dɔxɔ e ma, sofe ra salide kui.

⁴³ Adamadie xa matɔxɔe sɔɔfe nan nu rafan e ma dangi Ala xa matɔxɔe ra.

Isa xa masenyi dɔnxɔe pama be

⁴⁴ Isa naxa a xui ite, a a fala, «Naxan na danxaniya n ma, a mu danxaniyaxi n tan xa ma, a danxaniyaxi n Xɛema nan ma. ⁴⁵ Naxan na n tan to, a bara n Xɛema to. ⁴⁶ N to faxi dunjɔna, naiyalanyi nan n na, alako naxan yo na danxaniya n ma, na kanyi naxa lu dimi kui sɔnɔn. ⁴⁷ Xa naxan yo n xui me, kɔnɔ a mu a rabatu, n tan mu na kanyi makiitima, barima n mu faxi dunjɔna makiitide xe. N faxi dunjɔna rakiside ne. ⁴⁸ Naxan na tondi n na, a mu tin n ma masenyi ra, na kanyi makiitima na na. N masenyi naxan tima, na nan findima a makiitima ra lɔxɔ dɔnxɔe.

⁴⁹ Barima n ma masenyi mu fatanxi n tan xa ra. A fatanxi Baba Ala nan na, naxan n xɛxi yaamari ra, a lanma n xa naxan fala, n xa naxan masen. ⁵⁰ N a kolon a xa seriye findima kisi nan na, naxan mu ɲɔnma abadan. Na nan a ra, n fe masenma wo be alɔ Baba Ala a masenxi ki naxe.»

Isa a fɔxirabiree sanyi maxafe

13 Beenun Sayamaleke Dangi Sali xa a li, Isa naxa a kolon a gbe mu nu luxi a xa keli dunjɔna ma gbilenfe ra Baba Ala ma. A fɔxirabiree a naxee sɔɔ dunjɔna ma, nee nu rafan a ma. Han a faxa tɛmui naxe, e xa xanunteya nu na a be.

² Nunmare, e birin nu e degefefe. Ibu-lisa ɲan nu bara so Simɔn Isikariyoti xa

di Yudasi xaxili kui, a xa Isa yanfa. ³ Isa to nu a kolon a Baba Ala bara fe birin sa a sagoe, a man to a kolon a a kelixi Ala nan ma, a man gbilenfe a tan nan ma, ⁴ a naxa keli e degede, a a xa donma fari igoroe ba a ma, a fa dugi nde xiri a tagi. ⁵ A naxa ye sa paani kui, a fa so a fɔxirabiree sanyie maxafe, a nu e mafuruku na dugi ra. ⁶ A to Simɔn Piyeri li, na naxa a fala a be, «Marigi, i waxi ne i xa n tan sanyie maxa?» ⁷ Isa naxa a yaabi, «N naxan nabafe yi ki, i mu a fahaamuma yi waxati tan ma, kɔnɔ i fama ne a kui kolonde yare.» ⁸ Piyeri naxa a fala a be, «Ade, i tan mu n sanyi maxama feo!» Isa naxa a yaabi, «Xa n mu i sanyie maxa, won mu luma fe keren sɔnɔn.» ⁹ Simɔn Piyeri naxa a fala a be, «N Marigi, xa a na na ki ne, i naxa n sanyi gbansan xa maxa. I xa n belexee nun n xunyi birin maxa.» ¹⁰ Isa naxa a yaabi, «Mixi naxan bara a maxa, a hayi mu na a fate maxafe ma bafe a sanyi ra. A ɲan bara seniye feo! Wo seniye nxi, kɔnɔ wo birin mu a ra.» ¹¹ A a fala ne a e birin mu seniye nxi, barima a a fɔxirabire kolon naxan fama a yanfate.

¹² Isa to ge e sanyie maxade, a man naxa a xa donma fari igoroe ragoro a ma, a man a magoro e degede, a a fala e be, «N naxan nabaxi wo be yi ki, wo a fahaamuxi? ¹³ Wo to a falama n be «Karamɔxɔ», xa na mu a ra «Marigi», wo nɔndi nan a ra, barima na nan yati n na. ¹⁴ Na kui, n tan naxan findixi wo Marigi nun wo Karamɔxɔ ra, xa n tan bara wo sanyie maxa, wo fan lan ne wo xa wo bore sanyie maxa. ¹⁵ N naxan nabaxi wo be, a xa findi misaali nan na, alako wo fan xa na mɔɔli nan naba wo bore tagi. ¹⁶ N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, konyi mu dangi a marigi ra, xɛera fan mu dangi a xɛema ra. ¹⁷ Wo to bara fahaamui sɔɔ yi fee ma, heeri na wo be xa wo e raba.»

¹⁸ «N mu wo birin xa ma. N tan naxan wo sugandixi, n wo kolon. Kɔnɔ naxan

na Kitaabui kui, fo a xa kamali ne, a to sebexi, «Muxu nun naxan belexe na lenge keren kui, na bara a kobe so n na.»¹⁹ N na fe falaxi ne wo be beenun a xa raba, alako a raba temui wo xa a kolon a n tan nan na naxan na abadan.²⁰ N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, naxan yo na n ma xɛera rasene, a n tan nan nasenexi. Naxan yo na n fan nasene, na kanyi n Xɛema nan nasenexi.»

Yudasi xa yanfanteya

(*Matiyu 26:20-25, Maraki 14:17-21, Luki 22:21-23*)

²¹ A na fala xanbi, Isa bɔɔɛ naxa sunnun, a fa a fala, «N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, mixi keren na wo ya ma, a n yanfama ne, a n sa kuntigie belexe.»

²² A fɔxirabiree naxa e bore mato, e mu a kolon Isa nu mixi yo xa fe falafe.²³ Isa fɔxirabire, a naxan xanuxi, a nu na a fe ma teebili ra.²⁴ Na kui, Simɔn Piyeri naxa a belexe magira na be, a xa Isa maxɔrin a kanyi ma, Isa nu baxi naxan ma fe falade.²⁵ Na fɔxirabire naxa a maso Isa ra, a a maxɔrin, «Marigi, nde a ra?»²⁶ Isa naxa a yaabi, «N nu taami ragoro bɔre xɔɔra, n a so mixi naxan yi ra, a tan nan na ki.» Isa to ge na falade, a naxa taami rasin bɔre xɔɔra, a a so Simɔn Isikariyoti xa di Yudasi yi ra.²⁷ Yudasi to na taami rasuxu, Sentane naxa a bɔɔɛ masara keren na. Isa naxa a fala a be, «I wama naxan nabafe, a raba mafuren mafuren.»²⁸ Naxee nu magoroxi e dɛgede, e sese mu a kolon Isa na falafe a be fe naxan ma.²⁹ Yudasi to findi e xa kɔbiri ragate ra, ndee naxa a maɔɔxun a Isa nu a xɛefe sare nde sode sali xa fe ra, xa na mu a ra a xa sa misikiinee ki.³⁰ Yudasi to na taami xuntunyi rasuxu, a naxa mini keren na. Kɛe nu bara so.

Yaamari neene

³¹ Yudasi to mini, Isa naxa a masen, «Waxati bara a li fa, Adama xa Di xa

xunnakeli xa makenen, Ala fan xa nɔre xa makenen a saabui ra.³² Ala xa nɔre to makenenma a saabui ra, Ala yete fan Adama xa Di xa xunnakeli makenenma ne. A fafe na nan nabade yakɔsi.³³ N ma die, a gbe mu luxi n xa keli wo xun ma. Wo n fenma ne, kɔɔɔ n naxan fala Yuwifi kuntigie be, n fa na nan falama wo fan be, «N sigama dennaxe, wo tan mu nɔma sigade naa.»

³⁴ «N xa yaamari neene fi wo ma: Wo xa wo bore xanu ne. N tan wo xanuxi ki naxe, wo fan xa wo bore xanu na ki.³⁵ Dunija birin wo kolonma n fɔxirabiree ra na fe nan ma, xa wo wo bore xanu.»

Isa a falafe Piyeri be a a yete rasanma ne a ma

(*Matiyu 26:31-35, Maraki 14:27-31, Luki 22:31-34*)

³⁶ Simɔn Piyeri naxa a maxɔrin, «Marigi, i sigama minden?» Isa naxa a yaabi, «N sigafe dennaxe, i mu nɔma birade n fɔɔ ra sinden, kɔɔɔ i fan fama birade n fɔɔ ra han naa.»³⁷ Simɔn Piyeri man naxa a maxɔrin, «Marigi, munfe ra n mu nɔma birade i fɔɔ ra yakɔsi? N tinxi n xa faxa i xa fe ra!»³⁸ Isa naxa a yaabi, «I tinxi i xa faxa n ma fe ra? N xa nɔndi yati nan fala i be, beenun konkore xa a rate, i i yete rasanma ne n ma sanmaya saxan.»

Isa nan na kira, nɔndi, nun kisi ra

14 Isa naxa a fala a fɔxirabiree be, «Wo naxa kɔntɔfili. Wo wo xaxili ti Ala ra, wo xa wo xaxili ti n fan na.² Lingira gbege nan na n Baba xɔnyi, xa na mu a ra n mu a falama wo be nu, a n sigafe yigiya yailande wo be.³ Xa n siga, n naxa sa na yailan wo be, n man fama ne wo fɔɔ ra, alako won birin xa sa lu yire keren.⁴ N sigafe dennaxe, wo na kira kolon.»

⁵Tomasi naxa a fala a be, «Marigi, muxu mu i sigade kolon. Muxu fa na kira kolonma di?» ⁶Isa naxa a yaabi, «N tan nan na kira ra, nɔndi ra, nun kisi ra. Mixi yo mu soma Baba Ala xɔnyi xa n tan saabui xa mu a ra. ⁷Xa wo bara n tan kolon, wo n Baba fan kolonma ne. Keli yi waxati ma, wo bara a kolon, wo man bara a to.»

⁸Filipu naxa a fala a be, «Marigi, Baba Ala masen muxu be. A lima na bara muxu wasa.» ⁹Isa naxa a fala a be, «Filipu, n bara bu wo tagi ki fanyi, kɔnɔ han ya i mu n kolon? Naxan na n tan to, a bara Baba Ala to. I tan fa a falama di, a n xa Baba Ala masen wo be? ¹⁰I mu laxi a ra a Baba Ala nun n tan nan a ra, n fan nun Baba Ala nan a ra? N tan masenyi naxee tima wo be, e mu fatan n tan yete xa ra. E fatanma Baba Ala nan na. N tan nun Baba Ala naxan a ra temui birin, a tan nan yete na a xa wali rabafe. ¹¹Wo xa la n na, a Baba Ala nun n tan nan a ra, n fan nun Baba Ala nan a ra. Xa wo siikexi na ma, wo xa la a ra n ma walie tan xa fe ra.»

¹²«N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, n tan wali naxee rabama, xa naxan danxaniya n ma, na kanyi fan na wali mɔɔlie rabama ne. A jan a rabama ne naxee dangi n tan gbe ra, barima n tan sigafe Baba Ala nan yire. ¹³Wo naxan birin maxandima n xili ra, n a rabama ne wo be alako Baba Ala xa matɔxɔe sɔtɔ a xa Di saabui ra. ¹⁴Xa wo n maxandi fefe naxan ma n xili ra, n a rabama ne.»

Ala Xaxili Seniyenxi

¹⁵«Xa wo n xanu, wo n ma yaamarie rabatuma ne. ¹⁶N tan fan, n Baba Ala maxandima ne a xa Saabui Fanyi gbete xee wo ma, naxan luma wo fe ma abadan. ¹⁷Na nan findixi Ala Xaxili ra, naxan nɔndi makenenma. Dunija tan mu nɔma a sɔtɔde, barima e mu a toma, e

man mu a kolon. Kɔnɔ wo tan a kolon, barima a sabatima wo i.»

¹⁸«N mu wo raboloma xe de, wo xa lu alɔ kiridie. N man fama ne wo yire. ¹⁹A gbe mu luxi n xa lɛe dunija ma, kɔnɔ wo tan fama ne n tode. N tan to baloxi, wo fan baloma ne. ²⁰Wo a kolonma ne na lɔxɔe, a n tan nun n Baba nan a ra, wo fan nun n tan nan a ra, n fan nun wo tan nan a ra. ²¹Naxan n ma yaamarie suxuxi, a e rabatu, na kanyi nan n xanuxi. Anun, naxan na n tan xanuxi, n Baba a kanyi xanuma ne, n fan a xanu, n nan n yete makenen a be.»

²²Yudasi, naxan mu findi Isikariyoti ra, a naxa Isa maxɔrin, «Marigi, munfe rabaxi i to fafe i yete makenende muxu tan be, i mu i yete makenen dunija tan be?» ²³Isa naxa a yaabi, «Xa naxan yo n xanu, a n xui suxuma ne. N Baba a kanyi xanuma ne, muxu nun n Baba fa a yire, muxu sabati a i. ²⁴Naxan mu n xanuxi, a mu n xui suxuma. Wo masenyi naxan mefe n na, n gbe xa mu a ra. A fatanxi Baba Ala nan na, naxan n xeexi.»

²⁵«N to wo ya ma, n bara na birin masen wo be, ²⁶kɔnɔ Baba Ala fama ne Saabui Fanyi xeede wo yire n xili ra. Na saabui lanxi Ala Xaxili Seniyenxi nan ma. Na nan fama wo ratude n ma masenyi birin na, a fa wo xaran na ra.»

²⁷«N bɔɔnesa fima wo ma naxan fatanxi n tan na, naxan mu kelixi dunija ma. Wo naxa kɔntɔfili, wo naxa gaaxu. ²⁸Wo bara n xui me, «N na sigafe, kɔnɔ n man fama wo yire». Xa wo n xanu, a lanma wo xa seewa n ma sigɛ ra Baba Ala yire, barima a dangi n tan na. ²⁹N a falaxi ne wo be, beenun a xa raba, alako a na raba, wo xa danxaniya n ma.»

³⁰«N mu wɔyen gbegbe falama wo be sɔnɔn, barima yi dunija na nɔla naxan yi, a na fafe. A mu nɔma n tan na a mɔɔli yo ra, ³¹kɔnɔ alako dunija xa a kolon a n tan Baba Ala xanuxi ne, Baba Ala n

yamarixi naxan na, n a rabama ne. Wo keli, won xεε.»

Sansi bili nun a salonyie

15 «N misaalixi wuri bili nan na, n Baba Ala nan findixi a mēenima ra. ²Wuri bili salonyi naxee mu bogi raminima n be, Ala e segema ne. Salonyi naxee bogima, Ala xa e magbaran, alako e bogi xa gbo. ³Wo tan naxee findixi na salonyie ra, wo jan bara raseniye n ma masenyi saabui ra. ⁴Wo lu n ma fe ne, alɔ n fan luma wo xa fe ki naxe. Sansi salonyi mu nɔma bogide a yete ra xa a mu fatuxi sansi bili xa ma. Wo fan luma na ki ne, xa wo mu lu n ma fe. ⁵N tan nan na Ala xa sansi bili ra, wo fan findixi na sansi salonyie nan na. Naxan na lu n ma fe, n fan lu a xa fe, a lu ne alɔ sansi salonyi naxan a bogi gbegbe raminima. Xa wo nun n tan xa mu a ra, wo tan mu nɔma fefe ra. ⁶Xa naxan mu lu n ma fe, a luma ne alɔ sansi salonyi masegexi naxan wɔlema, a xara. Walikee nee malanma ne, e e wɔle te xɔɔra, e gan. ⁷Xa wo lu n ma fe, n ma masenyie fan lu wo bɔpe ma, wo na wa fefe xɔn, wo a maxandi. A rabama ne wo be. ⁸N Baba matɔxɔe sɔtɔma, wo tan na lu alɔ sansi salonyi naxee bogima a fanyi ra, wo a masen na wali fanyie kui, a wo findixi n fɔxirabiree nan na. ⁹N Baba Ala n tan xanuxi ki naxe, n fan wo xanuxi na ki ne. Wo lu n ma xanunteya kui. ¹⁰Xa wo n ma yaamarie rabatu, wo luma n ma xanunteya kui, alɔ n fan luxi n Baba xa xanunteya kui ki naxe, n to a xa yaamarie rabatuxi.»

¹¹«N yi fee masenxi ne wo be, alako n ma seewe xa lu wo be, wo xa seewe xa kamali.»

¹²«N ma yaamari findixi yi nan na: Wo wo bore xanu alɔ n wo xanuxi ki naxe. ¹³Xa mixi a nii fi a xanuntenyie xa fe ra, xanunteya yo mu na naxan dangi na tan na. ¹⁴Wo tan findixi n xanuntenyie nan na, xa wo n ma yaamarie rabatu.

¹⁵N mu fa nɔma a falade wo be «konyie», barima konyi mu a kolon a marigi naxan yo rabafe. N tan bara a fala wo be «n xanuntenyie», barima n naxan birin mexi n Baba ra, n bara wo rakolon a birin na. ¹⁶Wo tan xa mu n sugandi. N tan nan wo sugandi, n wo findi n ma xεerae ra, wo xa sa lu alɔ sansi salonyie naxee bogima, wo sa wali fanyie raba naxee mu kanama. Na kui, wo na fefe maxɔrin Baba Ala ma n tan xili ra, a a soma ne wo yi. ¹⁷N wo yamarixi ne yi fee ma, alako wo xa wo bore xanu.»

Dunija Isa fɔxirabiree xɔnfe

¹⁸«Xa dunija wo xɔn, wo xa a kolon a n tan nan singe xɔn. ¹⁹Xa wo findi dunija mixie nan na nu, wo rafanma ne dunija ma nu, alɔ a gbe mixie. Kɔnɔ dunija mixie mu wo ra, barima n tan bara wo sugandi e ya ma. Na nan a toxi, dunija wo xɔnxi. ²⁰Wo xa ratu wɔyenyi ma n naxan masen wo be, «Konyi mu dangima a marigi ra.» Xa e bara n tan jaxankata, e wo fan jaxankatama ne. Xa e n tan xui suxu, e wo fan gbe suxuma. ²¹E yi fe birin niyama ne wo ra n tan xili xa fe ra, barima e mu n Xεema kolon. ²²Xa n mu sa fa wɔyende e be nu, e mu yunubi sɔtɔma nu. Kɔnɔ yakɔsi, e mu fa nɔma sese falade naxan kiiti fanma e ra. ²³Naxan na n tan xɔn, a bara n Baba fan xɔn. ²⁴Xa n mu kaabanakoe raba e tagi nu naxee singe mu nu raba, e mu yunubi sɔtɔma nu. Kɔnɔ yakɔsi, e bara na birin to, e man fa n tan nun n Baba xɔn. ²⁵Kɔnɔ naxan sebexi e xa seriye Kitaabui kui, fo a xa kamali, a to a masenxi, «E n xɔnxi ne tun.»

²⁶«N Saabui Fanyi naxan xεema wo ma kelife Baba Ala yire, naxan findixi Baba Ala Xaxili ra, naxan nɔndi makenenma, a tan na fa, a seede bama ne n ma fe ra. ²⁷Wo fan seede bama ne, barima wo na n fɔxɔ ra kabi a fɔle.»

16 «N yi fe birin masenxi ne wo be, alako wo naxa fa bira tantanyi kui. ²E fama ne tɔnyi dɔxɔde wo ma, sofe ra salidee kui. Waxati jan fafe, naxan na wo faxa, a na faxe marɔxunma kewali fanyi nan na Ala be. ³E na fee rabama ne, barima e mu Baba Ala kolon, e mu n fan kolon. ⁴Kɔnɔ n yi fee birin masenxi ne wo be, alako e waxati na a li, wo xa ratu, a n e xa fe fala ne wo be.»

Ala Xaxili Seniyenxi xa wali

«N mu yi fe birin masen wo be a fɔle ra, barima n nu na wo fe ma. ⁵Kɔnɔ yakɔsi, n fa sigafe n Xɛema yire, wo mu n maxɔrinma, (I na sigafe minden?) ⁶N to yi fee masenxi wo be, na nan wo bɔɓe sunnuxi. ⁷Kɔnɔ n xa a fala wo be a nɔndi ki ma, n ma sige nan munafanyi gbo wo be, barima xa n mu siga, Saabui Fanyi mu fama wo ma. Kɔnɔ xa n siga, n a xɛema ne wo ma. ⁸A na fa, a mixie rakolonma ne yunubi xa fe ra, tinxinyi xa fe ra, nun kiiti xa fe ra. ⁹A e rakolonma ne yunubi xa fe ra, barima e mu danxaniyaxi n ma. ¹⁰A e rakolonma ne tinxinyi xa fe ra, barima n na sigafe Baba Ala yire, wo mu n toma fa. ¹¹A e rakolonma ne kiiti xa fe ra, barima yi dunija na nɔla kobi naxan yi ra, a jan bara makiiti.»

¹²«Masenyi gbetɛe man na, kɔnɔ wo mu nɔma e birin fahaamude yakɔsi. ¹³Ala Xaxili na fa wo ma, a na nɔndi birin ya mabɔɔma wo be. A xa masenyi mu fatanxi a yete kan na. A naxan mɛma n Baba ra, a na nan masenma wo be. Fe naxee fama rabade, a nee nan masenma wo be. ¹⁴A fama n ma xunnakeli makenende, barima a naxan sɔtɔma n tan na, a na nan kawandima wo be. ¹⁵Naxan birin na Baba Ala yi, a findixi n fan gbe nan na. N a fala na nan ma, (A naxan sɔtɔma n tan na, a na nan kawandima wo be.»

Sunnunyi masarama ne seewe ra

¹⁶Isa man naxa a fala e be, «Waxati di nan luxi beenun n xa lɔe wo ma, kɔnɔ waxati di man na dangi, wo man n toma ne.» ¹⁷A fɔxirabirɛe naxa e bore maxɔrin, «Isa wama munse falafe yi ki, (A gbe mu luxi n xa lɔe wo ma dondɔronti, kɔnɔ wo man fama n tode.) A xa wɔyenyi na di a to a falaxi, (N na sigafe Baba Ala yire?)» ¹⁸E man nu e bore maxɔrinfe, «A munse ma, a (waxati di)? Won tan mu a kolon a sese falafe yi ki.»

¹⁹Isa to a kolon a e nu wama a maxɔrinfe, a naxa a masen e be, «N to a falaxi, (Waxati di nan luxi beenun n xa lɔe wo ma, kɔnɔ waxati di man na dangi, wo man n toma ne,) wo wo bore maxɔrinfe na nan ma? ²⁰N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, wo wama ne, wo gbelegebe, kɔnɔ dunija tan jɛlexinma ne. Wo sunnunma ne na fe ma, kɔnɔ wo xa sunnunyi fama masarade seewe ra. ²¹Gine naxan na ditinyi ra, a tɔɔɔma ne ki fanyi a xa waxati to bara a li. Kɔnɔ xa a ge di baride, a jan mu ratuma na tɔɔre ma, a to seewaxi di neene barife ra dunija. ²²Na kui, wo fan na sunnunyi nan kui yi waxati ma. Kɔnɔ n gbilenma ne wo to ra, wo bɔɓe seewa, mixi yo mu na seewe bama wo yi. ²³Na lɔxɔe na a li, wo mu n maxɔrinma sese ma sɔnɔn. N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, wo na Baba Ala maxandi fefe ma n xili ra, a a soma ne wo yi. ²⁴Han ya, wo singe mu nu Ala maxandi fefe ma n tan xili ra. Wo maxandi ti. Wo a sɔtɔma ne, alako wo xa seewa a kamalixi ra.»

Isa xa xunnakeli makenenfe

²⁵«N yi fe birin masenxi wo be taali wɔyenyi nan na, kɔnɔ waxati na fafe, n mu wɔyenma wo be taali wɔyenyi ra sɔnɔn, n Baba Ala xa fe masen wo be a fiixe ra. ²⁶Na waxati ma, wo Baba Ala maxandima n xili nan na. N mu a falafe

xε de, a n tan nan Baba Ala maxandima wo be, ²⁷barima Baba Ala yete yati wo xanuxi ne. A wo xanuxi ne n to rafan wo ma, wo man to laxi a ra a n kelixi a tan Ala nan ma. ²⁸N kelixi Baba Ala nan ma, n fa dunija ma. N man fa kelife ne dunija ma, sigafe ra Baba Ala yire.»

²⁹Isa foxirabiree naxa a fala a be, «A mato, i mu woyenfe taali woyenyi xa ra sɔnɔn, i fa na woyenfe a fiixe nan na! ³⁰Muxu bara a kolon fa, a i fe birin kolon, hali mixi yo mu i maxɔrin. Na kui, muxu laxi a ra a i kelixi Ala nan ma.»

³¹Isa naxa e yaabi, «Wo bara danxaniya yakɔsi? ³²Waxati na fafe, a jan bara a li, wo yensenma ne, wo fa n naboloma. Kɔnɔ Baba Ala tan mu n naboloma. A luma ne n seeti ma. ³³N yi fe birin masenxi ne wo be, alako bɔpɛsa xa lu wo yi ra n saabui ra. Wo mantɔɔrɔli sɔtɔma ne dunija ma, kɔnɔ wo xa limaniya, n tan bara nɔ dunija ra.»

Isa Ala maxandife

17 Isa to ge na fee falade, a naxa a ya rate koore, a a fala, «N Baba Ala, waxati bara a li. I xa i xa Di xa xunnakeli makenen, alako i xa Di fan xa i xa nɔre makenen. ²I bara mangeya fi a ma dunija mixie birin xun na, alako a xa abadan kisi fi mixi birin ma, i naxee fixi a ma. ³Abadan kisi findixi yi nan na: E xa i kolon, i tan keren naxan findixi Ala yete ra, e man xa i xa Mixi Sugandixi Isa kolon i xa xεera ra. ⁴N bara i xa nɔre makenen dunija ma, n ge wali ra i n ti naxan na. ⁵N Baba Ala, yakɔsi, n nɔɔ i fe ma, alɔ n nu nɔɔxi i fe ma ki naxe, beenun dunija xa daa.»

⁶«N bara i xa fe masen mixie be, i naxee fixi n ma dunija. I xa mixie nan e ra i naxee taxuxi n na. E bara i xui ratinme. ⁷E bara a kolon fa, a i naxan birin soxi n yi ra, a fatanxi i tan nan na, ⁸barima n bara i xui radangi e ma, e fan bara la a ra. E bara a kolon yati, a n ke-

lixi i tan nan ma, e la a ra, a i tan nan n xεexi. ⁹N mu dubama dunija be. N dubama i xa mixie nan be, i naxee taxuxi n na. ¹⁰Naxee birin findixi n gbe ra, i gbe na e ra. Naxee birin findixi i gbe ra, n gbe na e ra. N ma fe itema ne e tan saabui ra. ¹¹N mu fa luma dunija sɔnɔn. N fafe i yire ne yi ki, kɔnɔ e tan luma be ne. N Baba Seniyenxi, e makanta i xili senbe ra, i naxan fixi n ma, alako e fan xa findi keren na alɔ won tan findixi keren na ki naxe. ¹²N to nu e ya ma, n bara e kanta i xili senbe ra, i naxan fixi n ma. N to e makanta, mixi keren mu lɔe e ya ma fo gbaloe ragataxi naxan keren be, alako Kitaabui sebeli xa kamali. ¹³Kɔnɔ n to fafe i yire ne yi ki, n yi fee falama dunija ma, alako n ma seewe xa lu e be, a xa lu e bɔpɛ ma a kamalixi ra. ¹⁴N to i xa masenxi fala e be, dunija bara e xɔn, barima e tondixi birade dunija fe foxɔ ra alɔ n fan to mu tinxi birade dunija fe foxɔ ra. ¹⁵N mu i maxandima xε i xa e tongo dunija ma. N i maxandife ne i xa e ratanga Sentane ma. ¹⁶E mu birama dunija fe foxɔ ra, alɔ n fan to mu luma na fe mɔoli kui. ¹⁷I xa e sa i yete nan sagoe nɔndi kui. I xui nan findixi nɔndi ra. ¹⁸N bara e xεe dunija, alɔ i fan n xεe ki naxe. ¹⁹N bara n yete sa i sagoe e be, alako e tan fan, e xa sa i sagoe nɔndi kui.»

²⁰«N mu dubama na mixie gbansan xa be. N man dubama mixie be naxee fama danxaniyade n ma e saabui ra. ²¹N dubama ne e be alako e xa findi keren na, alɔ n nun i tan n Baba Ala findixi keren na ki naxe. N man dubama e be alako e xa findi keren na won foxɔ ra, won birin xa findi keren na. Na kui, dunija nɔma a kolonde a i tan nan n xεexi. ²²I bara xunnakeli naxan fi n ma, n fan bara a fi e ma, alako e fan xa findi keren na, alɔ won tan findixi keren na ki naxe. ²³N tan na e i, i fan na n i, alako e xa kerɛnɔ xa kamali. Na kui, dunija a kolonma ne a i

tan nan n xɛxi, a i man e tan xanuxi alɔ i n fan xanuxi ki naxɛ.»

²⁴ «N Baba Ala, beenun dunɔna xa daa, i nu bara nɔre fi n ma i xa xanunteya xa fe ra. A xɔli n ma n ma mixie, i naxee fixi n ma, nee fan xa lu n seeti ma ariyanna, e xa n ma nɔre to. ²⁵ N Baba, i tinxin. N i kolon. Dunɔna tan mu i kolon, kɔnɔ e a kolon a i tan nan n xɛxi. ²⁶ N bara e rakolon i xa fe ra, n man nde sama ne a fari, alako xanunteya xa lu e bɔne ma i n xanuxi naxan na, alɔ n fan na e bɔne i ki naxɛ.»

Isa suxufe

(*Matiyu 26:47-56, Maraki 14:43-50, Luki 22:47-53*)

18 Isa to ge Ala maxandide, a tan nun a fɔxirabiree naxa siga Sed-iron xure naakiri ma sansi yire. ² Yudasi, naxan findi Isa yanfama ra, a fan nu na kolon, barima Isa nun a fɔxirabiree nu darixi e malan na menni ne. ³ Yudasi naxa Rɔmakae, serexedube kuntigie, nun Farisenie xa sɔori gali xanin naa, lanpuie nun geresosee na e yi ra. E man naxa sexe maxiri wuri ma, e a radexe alako e xa kira to. ⁴ Isa to nu fe birin kolon naxan nu fafe a lide, a naxa e ralan, a e maxɔrin, «Wo nde fenfe?» ⁵ E naxa a yaabi, «Muxu Isa Nasaretika nan fenfe.» Isa naxa a fala, «N tan nan na a ra.» Yudasi, naxan findi a yanfama ra, a fan nu tixi na gali ya ma. ⁶ Isa to a fala e be, «N tan nan na a ra», e naxa gbilen xanbi, e bira bɔxi. ⁷ Isa man naxa e maxɔrin, «Wo nde fenfe?» E man naxa a yaabi, «Isa Nasaretika.» ⁸ Isa naxa e yaabi, «N bara a fala wo be, n tan nan a ra. Xa wo n tan nan fenfe, wo a lu yi booree tan xa siga.» ⁹ Na kui, Isa xa masenyi nan nu fafe kamalide, a to nu bara a fala, «I mixi naxee fi n ma, keren mu lɔe e ya ma.»

¹⁰ Simɔn Piyeri naxa a xa santidegema ramini, a serexedube kuntigi xa konyi Maliku yirefanyi tuli bolon. ¹¹ Isa naxa a

fala Simɔn Piyeri be, «Santidegema raso a tee i. Fo n xa tin tɔore ra Baba Ala naxan nagiri n ma.»

Isa xaninfe Anani nun Kayafa yire

Piyeri a yete rasanfe Isa ma

¹² Rɔma sɔori mange nun a xa sɔorie, a nun Yuwifie xa sɔorie naxa Isa suxu, e a xiri, ¹³ e a xanin Anani xɔn ma. Anani xa di gine nan dɔxɔ Kayafa xɔn. Kayafa nu bara findi serexedube kuntigi ra na je ra. ¹⁴ Kayafa nan nu bara Yuwifi kuntigie rasi, a a fan e be, mixi keren nan xa faxa nama be.

¹⁵ Simɔn Piyeri naxa bira Isa fɔxɔ ra, a nun Isa fɔxirabire gbete nde. Na fɔxirabire to nu findixi serexedube kuntigi kolon mixi ra, a naxa nɔ sode serexedube kuntigi xa tete kui, e Isa xanin dennaxe. ¹⁶ Piyeri naxa lu tande naade de ra, han a boore, serexedube kuntigi kolonma, a naxa wɔyen naade kantama ra a xa tin Piyeri fan xa so. ¹⁷ Konyi gine naxan nu naade kantafe, a naxa Piyeri maxɔrin, «Na xeme Isa fɔxirabire nde xa mu i fan na?» A naxa a yaabi, «Ade, n tan mu a ra!» ¹⁸ Xinbeli to mini, konyie nun kɔsibilie naxa te xuru, e fa lu na fe ma. Piyeri fan naxa a maso e ra.

¹⁹ Serexedube kuntigi naxa Isa maxɔrin a fɔxirabiree xa fe ma, a nun a xa kawandie. ²⁰ Isa naxa a yaabi, «N tan masenyie tixi kene nan ma, dunɔna birin be. N nan n ma kawandi birin tixi salidee nan kui, xa na mu hɔrɔmɔbanxi kui, Yuwifie birin e luma malan na dennaxe. N mu sese fala dunxui ra. ²¹ I n tan maxɔrinma munfe ra? Naxee n xui rame, nee nan maxɔrin. E tan nan a kolon n bara fee naxee fala.» ²² Isa to na fala, kɔsibili nde naxan nu tixi naa, a naxa a de ragarin, a a fala, «Pe, I serexedube kuntigi yaabima na ki ne?» ²³ Isa naxa a yaabi, «Xa n wɔyen kobi nan falaxi, a masen. Kɔnɔ xa n mu wɔyen kobi

xa falaxi, i n de ragarinxi munfe ra?»
²⁴Na temui, Anani naxa a xirixi rasanba Kayafa ma, serexedube kuntigie xunyi.

²⁵Simɔn Piyeri nu dɔxɔxi te ra, a na a maxarafe. Na temui e naxa a maxɔrin, «Isa fɔxirabire xa mu i fan na?» Piyeri naxa e yaabi, «Ade, a fɔxirabire mu na n tan na.»
²⁶Serexedube kuntigie xa konyi nde nu na naa, Piyeri nu bara naxan barenyi tuli bolon. A naxa Piyeri maxɔrin, «N mu i to xe na sansi yire, wo nun Isa?»
²⁷Piyeri man naxa na matandi, konkore fan naxa a rate keren na.

Isa tife gomina Pilati ya i

(Matiyu 27:1-2, 11-14,

Maraki 15:1-5, Luki 23:1-5)

²⁸Na temui, e naxa Isa tongo Kayafa xɔnyi, e a xanin gomina xɔnyi. Kuye nu baxi ibade. Yuwifia kuntigie tan mu tin sode gomina xɔnyi, alako e xa seniyenyi naxa fa kana, e mu fa nɔ Sayamaleke Dangi Sali donyi donde.
²⁹Na kui, gomina Pilati naxa mini e yire tande, a e maxɔrin, «Wo yi xeme kalamufe munse ma?»
³⁰E naxa a yaabi, «Xa yi xeme mu findi fe kobi raba xa ra, muxu mu fama a ra i xɔn ma nu.»
³¹Pilati naxa a fala e be, «Wo a xanin, wo xa sa a makiiti wo xa seriye ki ma.» Yuwifia naxa a fala, «Wo xa seriye mu tinma muxu xa mixi faha muxu yete ra.»
³²Na kui, Isa xa wɔyenyi nan nu fafe kamalide, a to nu bara a yete faha ki masen.

³³Pilati man naxa so a xɔnyi, a Isa xili, a a maxɔrin, «I tan nan findixi Yuwifia xa mange ra?»
³⁴Isa naxa a yaabi, «I wɔyenge i yete xaxili nan ma ba, ka mixie nan n ma fe fala i be?»
³⁵Pilati naxa a yaabi, «Pe, Yuwifia nan na n fan na? I boore Yuwifia nun serexedube kuntigie nan i saxi n belexe. I munse rabaxi?»
³⁶Isa naxa a yaabi, «N ma mangeya mu findixi dunija daaxi xa ra, xa na mu a ra n ma mixie gere soma ne nu, e tondi n xa lu Yuwifia sago. N ma mangeya mu

findixi dunija daaxi ra.»
³⁷Na kui, Pilati naxa a maxɔrin, «I tan nan na Yuwifia xa mange ra?»
 Isa naxa a yaabi, «I tan nan a falaxi. N barixi ne dunija bende fupi fari, alako n xa nɔndi masen a birin be. Mixi naxan wama nɔndi xɔn, a n xui suxuma ne.»
³⁸Pilati man naxa a maxɔrin, «Nɔndi na di?»
 Pilati to na fala, a naxa mini tande Yuwifia yire, a a fala e be, «N mu fe jaaxi yo toxi yi xeme lan a xa jaxankata naxan ma.»
³⁹Wo to darixi a ra n xa geelimani keren bepin wo be Sayamaleke Dangi Sali lɔxɔe, wo wama n xa Yuwifia xa mange bepin wo be?»
⁴⁰E naxa sɔnxɔe rate, «Ade, na mu a ra! Barabasi nan xa rabolo.» Suute nan nu Barabasi ra.

Isa faxafe nate tongo ki

19 Na temui Pilati naxa yaamari fi a sɔorie xa Isa bulan sebere ra.
²Sɔorie naxa mange katanyi maniyɛ yailan tunbee ra, e a sa a xun ma, e fa mange donma gbeeli ragoro a ma.
³E nu e masoma a ra, e nu a fala, «I kena, Yuwifia xa mange.» e nu fa a madin.

⁴Pilati man naxa mini tande, a a fala Yuwifia jama be, «N bara yi xeme masen wo be, alako wo xa a kolon a n mu fefe toxi a ma a jaxankatama naxan ma.»
⁵Na kui, sɔorie naxa Isa ramini tande, na tunbe mange katanyi saxi a xun ma, burumusi gbeeli ragoroxi a ma. Pilati naxa a fala e be, «A tan nan yi ki!»
⁶Serexedube kuntigie nun hɔrɔmɔbanxi kɔsibile to a to, e naxa sɔnxɔ, «A faha! A banban wuri magalanbuxi ma!»
 Pilati naxa a fala e be, «Wo a tongo, wo tan nan xa sa a banban wuri magalanbuxi ma, barima n tan mu fefe toxi a lan a xa faha naxan ma.»
⁷Yuwifia naxa a yaabi, «Seriye na muxu fan yi. Na seriye ki ma, a lan a xa faha, barima a bara a yete findi Ala xa Di ra.»

⁸Pilati to na me, a naxa gaaxu ki fanyi ra.
⁹A man naxa so a xɔnyi, a Isa

maxorin, «I tan, i kelixi minden?» Kɔnɔ Isa mu yaabi yo fi. ¹⁰ Pilati naxa fa a fala a be, «I tondixi n tan nan yaabide? I mu a kolon a nɛ naxan na n tan be, n nɔma i rabolode, n man nɔma i faxade wuri magalanbuxi ma?» ¹¹ Isa naxa a yaabi, «Nɛ yo mu i be n tan xun ma fo Ala naxan fixi i ma. Na nan a ra, naxan n saxi i belexe, na nan xa yunubi gbo.»

¹² Pilati to na me, a naxa so katafe a xa Isa rabepin, kɔnɔ Yuwifie naxa sɔnxɔ, «Xa i yi xeme bejin, i bara gere giri Rɔma mange xungbe ma. Naxan yo a yete findi mange ra, a bara ti Rɔma mange xungbe kanke.» ¹³ Na kui, Pilati to e xui me, a naxa Isa ramini tande. Pilati naxa dɔxɔ gbuntunyi ra, kiitisa kibanyi kui, dennaxe xili falama Eburu xui «Gabata». ¹⁴ Na lɔxɛ Yuwifie nu na fee yailanfe Sayamaleke Dangi Sali xa fe ra. Yanyi tagi Pilati naxa a fala Yuwifie be, «Wo xa mange nan ya!» ¹⁵ E man naxa sɔnxɔ, «A faxes! A faxes! A banban wuri magalanbuxi ma!» Pilati naxa a fala, «N xa wo xa mange faxes wuri magalanbuxi ma?» Serexedube kuntigie naxa a yaabi, «Mange yo mu na muxu tan be bafe Rɔma mange xungbe ra!» ¹⁶ Na temui a naxa Isa sa e sagoe, a yaamari fi Isa xa banban wuri magalanbuxi ma.

Isa banbanfe wuri magalanbuxi ma

(Matiyu 27:32-44, Maraki 15:21-32, Luki 23:26-43)

Sɔorie to Isa suxu, ¹⁷ e naxa a ramini taa kui sigafe ra «xun konkota yire,» naxan xili falama Eburu xui «Gologota.» Isa naxa siga naa, a wuri magalanbuxi ratexi a ma. ¹⁸ E Isa banban wuri magalanbuxi ma menni ne. E naxa mixi firin gbete fan banban, e keren ti yirefanyi ma, e boore ti kɔla ma, e Isa ti e tagi. ¹⁹ Pilati naxa yaamari fi a yi sebeli xa gbaku Isa xun ma wuri magalanbuxi ma, «Isa Nasaretika, Yuwifie xa mange.» ²⁰ Yuwifigbege naxa na sebeli

xaran, barima Isa nu banbanxi dennaxe, na makɔre taa ra. Na sebeli fan nu sebexi Eburu xui, Lateni xui, a nun Gireki xui. ²¹ Na kui, serexedube kuntigie naxa a fala Pilati be, «I naxa a sebe «Yuwifie xa mange». I xa a sebe ne, «Yi xeme a fala ne, a Yuwifie xa mange nan a ra.» ²² Pilati naxa e yaabi, «N naxan sebexi, n bara ge na sebede.»

²³ Sɔorie to ge Isa banbande, e naxa a xa dugie tongo, e e itaxun na sɔori naani ma. E naxa a xa donma fari igoroe fan tongo. Na donma to mu nu degexi, ²⁴ e naxa a fala e bore be, «Won naxa a ibɔɔ. Won xa a tongoma sugandi bere nde ra.» Na birin naba ne, alako naxan sebexi Kitaabui kui, na xa rakamali: «E bara n ma dugie itaxun e bore ma, e n ma donma tongoma sugandi bere ra.» Sɔorie a raba na ki ne.

²⁵ Isa nga fan nu na a xa wuri magalanbuxi fe ma, a nun a nga xunya. Kolopa xa gine Mariyama, nun Mariyama Magidalaka fan nu na menni. ²⁶ Isa to a nga to a foxirabire maxanuxi fe ma, a naxa a fala a nga be, «N nga, yi bara findi i xa di ra.» ²⁷ A naxa fa a fala a foxirabire fan be, «A mato, i nga nan ya.» Keli na waxati ma, na foxirabire naxa Isa nga xanin a xɔnyi.

Isa xa faxe

(Matiyu 27:45-56, Maraki 15:33-41, Luki 23:44-49)

²⁸ Na xanbi, Isa to nu a kolon a fe birin bara kamali, a naxa a fala, «Ye xɔli na n ma.» A na fala ne alako Kitaabui xa masenyi xa kamali. ²⁹ Se sase nde nu na menni, naxan nu rafexi weni muluxunxi ra. E naxa se nde rasin na weni i, e a xiri hisopi wuri kuye ra, e a maso Isa de ra. ³⁰ A to nde min, a naxa a fala, «A birin bara kamali!» A naxa a xun sin, a fa laaxira.

³¹ Na lɔxɛ Yuwifie nu see rafalama Sayamaleke Dangi Sali xa fe ra. E mu tin

furee xa lu wuri magalanbuxi ma na mal-abu lɔxɔɛ, barima sali xungbe nan nu a ra. Na kui, e naxa Pilati mayandi a xa na mixi banbanxie sanyie gira, alako e xa faxa mafuren, e xa ba na. ³² Sɔɔrie naxa fa, e fa na mixi firinyi sanyie gira, naxee nu banbanxi Isa yirefanyi ma, a nun a kɔɔla ma. ³³ Kɔnɔ e to Isa li, e naxa a to a jan bara faxa. Na kui, e mu a tan sanyie gira, ³⁴ kɔnɔ sɔɔri nde naxa a seeti sɔxɔ tanbe ra, ye nun wuli naxa mini keren na. ³⁵ Naxan na fe toxi, a bara na fe seede ba. A xa seedɔxɔya findixi nɔndi nan na. A tan yete a kolon, a a na nɔndi nan falafe wo be, alako wo fan xa danxaniya. ³⁶ Na fee raba ne alako Kitaabui xa masenyi xa kamali, naxan a masenxi, «A xɔri keren mu girama.» ³⁷ A man sebexi yire gbete, «E e ya tima ne mixi ra, e bara naxan sɔxɔ.»

Isa xa maragate

(*Matiyu 27:57-66, Maraki 15:42-47, Luki 23:50-56*)

³⁸ Na fe birin xanbi, Yusufu Arimateka naxa sa Isa fure maxandi Pilati ma. Isa fɔxirabire nde nan nu a ra, kɔnɔ a mu nu a masenma kene ma, a to nu gaaxuxi Yuwifii kungtie ya ra. Pilati to tin, Yusufu naxa sa Isa fure tongo. ³⁹ Nikodemu, naxan nu bara siga Isa yire gundo kui kɔɛ ra temui dangixi, na fan naxa labunde kilo tongo saxan miri nun alowe daaxi xanin Isa fure yire. ⁴⁰ E naxa Isa fure mafilin dugie ra, e labunde sa a ma, alɔ Yuwifii darixi a ra ki naxe. ⁴¹ Bɔxi nde nu makɔɛ Isa faxade ra, gaburi neene nu bara yailan dennaxe. Fure yo mu nu ragataxi a kui sinden. ⁴² E naxa Isa ragata na yire makɔɛxi, barima e gbataxi Sayamaleke Dangi Sali xa fe ra. A nu lan ne Yuwifii xa ge fe birin yailande beenun kɔɛ xa so na lɔxɔɛ.

Isa xa marakeli

(*Matiyu 28:1-8, Maraki 16:1-8, Luki 24:1-12*)

20 Sande lɔxɔɛ Mariyama Magidalaka naxa siga gaburi yire subaxe ma beenun kuye xa mayalan. A to menni li, a naxa a to na geme xungbe nu bara ba gaburi de ma. ² Na kui, a naxa siga a gi ra Simɔn Piyeri nun Isa fɔxirabire boore yire, Isa nu naxan xanuxi, a a fala e be, «E bara Marigi fure tongo gaburi kui, muxu fan mu a kolon e a saxi dede.» ³ Na kui, Piyeri nun Isa na fɔxirabire boore fan naxa mini sigafe ra gaburi yire. ⁴ E firinyi naxa siga e gi ra, kɔnɔ Isa fɔxirabire maxanuxi naxa gaburi li beenun Piyeri singe xa naa li. ⁵ A to a felen alako a xa gaburi kui mato, a naxa kasange dugie to, kɔnɔ a mu so na kui. ⁶ Simɔn Piyeri to menni li, a naxa so fonme kui keren na, a fa dugi bentenyi to naxan nu saxi Isa fure ma, ⁷ a nun dugi naxan nu makunfukunfuxi Isa yatagi ma. Na dugi nu saxi a xati ma, a sa ki yailanxi a fanyi ra. ⁸ Na temui, Isa fɔxirabire boore, naxan singe gaburi yire li, a fan naxa so na kui. A naxa a birin to, a danxaniya. ⁹ E mu nu fahaamui sɔxɔxi Kitaabui xa masenyi ma sinden, fa fala a fo Ala xa Mixi Sugandixi xa keli faxe ma. ¹⁰ Na dangi xanbi na fɔxirabire firinyie naxa gbilen e xonyi.

Isa minife Mariyama Magidalaka ma

(*Maraki 16:9-11*)

¹¹ Mariyama to nu tixi gaburi sode de ra, a nu na wafe. A to a felen a xa gaburi kui mato, ¹² a naxa maleke firin to. E maxirixi dugi fiixe ra, e dɔxɔxi Isa fure nu saxi dennaxe. Keren nu na a xunsade ra, boore nu na a sanlaabe ra. ¹³ E naxa Mariyama maxɔrin, «N ma di, i wafe munfe ma?» A naxa e yaabi, «E bara n Marigi fure tongo, n mu a kolon e a saxi dede.»

¹⁴A to ge na falade, a naxa a kobe rato, a fa mixi nde to, a tixi naa. A mu a kolon a Isa nan a ra. ¹⁵Isa naxa a maxorin, «N ma di, i wama munfe ra? I na nde fenfe?» Mariyama ꞓꞓꞓ a ma, sansi meenima nan nu a ra. Na kui, a naxa a yaabi, «N ba, xa i tan nan na fure tongoxi, i xa na yire masen n be alako n xa siga a tongode.» ¹⁶Isa naxa a fala a be, «Mariyama.» Mariyama to a mafindi, a naxa a ratin, «Rabuni!» Na nan falaxi Eburu xui, «Karamɔɔ.» ¹⁷Isa naxa a fala a be, «I naxa i belexe din n na, barima n mu nu te Baba Ala yire sinden. Siga n ngaxakerenyie yire, i a fala e be, a n fafe tede n Baba xonyi, n Marigi Ala naxan findixi wo fan Baba ra, wo fan Marigi Ala.»

¹⁸Mariyama Magidalaka naxa siga xibaaru ra Isa foxirabiree yire, a a fala e be, «N bara Marigi to!» A man naxa Isa xa xera iba e be.

Isa minife a foxirabiree ma

(*Matiyu 28:16-20, Maraki 16:14-18, Luki 24:36-49*)

¹⁹Na sande lɔxɔe kerenyi, Isa foxirabiree nu malanxi banxi kui nummare ra, naade birin mabalanxi Yuwifii kungtie xa yaragaaxui ma. Isa naxa mini e ma, a ti e tagi, a a fala, «Ala xa wo bɔɔe sa.» ²⁰A to na fala e be, a naxa a belexee nun a seeti masen e be. E naxa seewa Marigi tofe ra. ²¹Isa man naxa a masen e be, «Bɔɔesa xa lu wo be. N bara wo xee alɔ Baba Ala n xexi ki naxe.» ²²A to ge na falade, a naxa foye felun e ma, a a fala, «Wo xa lu Ala Xaxili Seniyenxi xa goro wo ma. ²³Xa wo diɔe mixi haake ma, na haake bara ꞓꞓ, kɔɔɔ xa wo mu diɔe, na haake luma a ma.»

Tomasi Isa tofe

²⁴Isa mini a xa xera fu nun firinyie ma temui naxe, Tomasi, e naxan xilima

«guli», a mu nu na e ya ma menni. ²⁵Na kui, booree naxa a fala a be, «Muxu bara Marigi to!» Kɔɔɔ a tan naxa e yaabi, «Xa n tan mu lantuma foxi to a belexe kui, n nan n belexesole raso naa, xa n man mu n belexe sa a seeti ma e dennaxe sɔɔɔ, n tan mu lama a ra feo!»

²⁶Xi solomasaxan dangi xanbi, Isa foxirabiree man to nu malanxi banxi kui, Tomasi nu na e ya ma. Hali naade birin to nu mabalanxi, Isa naxa mini e ma menni, a ti e tagi, a e xeebu, «Bɔɔesa xa lu wo be.» ²⁷Na temui, Isa naxa a fala a be, «N belexe mato. I xa i belexesole sa n seeti ma e dennaxe sɔɔɔ. I naxa tege n i. I xa danxaniya.» ²⁸Tomasi naxa a fala a be, «N Marigi Ala!» ²⁹Isa naxa a masen a be, «I danxaniyaxi ne, i to bara n to? Heeri na mixie be naxee bara danxaniya, hali e mu n toxi.»

Yi Kitaabui sebe fe naxan ma

³⁰Isa kaabanako gbegebe raba ne a foxirabiree ya xori, naxee mu sebexi yi Kitaabui kui. ³¹Kɔɔɔ naxee xa fe tan sebexi yi ki, e sebexi ne alako wo xa la a ra, a Isa nan na Ala xa Mixi Sugandixi ra, Ala xa Di. Na kui, wo na danxaniya a ma, wo kisi sɔɔɔma ne a saabui ra.

Isa minife a foxirabiree ndee ma

21 Na fee dangi xanbi, Isa man naxa mini a foxirabiree ma Tiberiyasi baa de ra. A a yete makenen e be yi ki ne. ²Simɔn Piyeri, Tomasi e naxan xilima «guli,» Natanayeli naxan keli Kaana taa Galile bɔxi ma, Sebede xa die, nun Isa foxirabire firin gbete, nee birin nu na yire keren. ³Simɔn Piyeri naxa a fala e be, «N tan sigafe yexe suxude.» E naxa a fala a be, «Won birin na a ra.» Na kui, e naxa mini, e baki kunkui kui, kɔɔɔ na kɔe birin na, e mu sese suxu.

⁴Kuye to nu ibafe, Isa nu tixi baa de ra, kɔɔɔ a foxirabiree mu nu a kolon a a tan nan a ra. ⁵Isa naxa e maxorin, «N

ma die, wo bara yexe nde sɔtɔ?» E naxa a yaabi, «Ade, muxu mu sese suxuxi.»⁶ A naxa a fala e be, «Wo yeƙe woli kunkui yirefanyi ma, wo a nde sɔtɔma ne.» E to a woli, e mu nu nɔma yeƙe ratede, barima yexe gbo a kui.⁷ Na kui, Isa fɔxirabire, a naxan xanuxi, a naxa a fala Piyeri be, «Won Marigi na a ra.» Simɔn Piyeri to na me, a naxa donma ragoro a ma, a bagan ye ma sigafe ra Isa yire.⁸ Booree fan naxa a li kunkui kui, yeƙe naxan nafexi yexe ra, a xirixi kunkui ra. E mu nu makuya xare de ra, fo nɔngɔn keme firin jɔndɔn.

⁹E to te xare de ra, e naxa te xuruxi to, yexe saxi a te wole ra, taami fan na na.

¹⁰Isa naxa a fala e be, «Wo fa yexe nde ra wo baxi naxan suxude.»¹¹ Na kui Simɔn Piyeri naxa te kunkui kui, a yeƙe bendun xare ma. A nu rafexi yexe xungbee nan na, a gundi keme tongo suuli nun saxan. Kɔnɔ hali yexe to nu gboxi yeƙe kui na ki, yeƙe mu ibɔɔ.

¹²Isa naxa a fala e be, «Wo fa wo dege.» A fɔxirabiree mu suusa a maxɔrinde nde a ra, barima birin nu a kolon Marigi nan a ra.¹³ Isa naxa fa taami tongo, a a itaxun e ma, a man naxa yexe so e yi ra.¹⁴ A saxan nde nan nu na ki, Isa a yete masenma a fɔxirabiree be, kabi a keli faxe ma.

Isa nun Piyeri

¹⁵E to ge e de ibade, Isa naxa Simɔn Piyeri maxɔrin, «Simɔn, Yaya xa di, i n xanuxi dangi yee birin na?» A naxa a yaabi, «Iyo, Marigi. I tan a kolon n i xanuxi ki naxe.» Isa naxa a fala a be, «Meeni n ma yexee yɔree ma.»¹⁶ A man naxa gbilen a maxɔrin na a firin nde, «Simɔn, Yaya xa di, i n xanuxi?» A naxa a yaabi, «Iyo, Marigi. I tan a kolon n i xanuxi ki naxe.» Isa naxa a fala a be,

«Meeni n ma yexeee ma.»¹⁷ A man naxa gbilen a maxɔrin na a saxan nde, «Simɔn, Yaya xa di, i n xanuxi?» Piyeri naxa sunnun Isa to a maxɔrin sanmaya saxan nde, «I n xanuxi?» A naxa a yaabi, «Marigi, i tan fe birin kolon. I tan a kolon n i xanuxi ki naxe.» Isa naxa a fala a be, «Meeni n ma yexeee ma.»¹⁸ N xa nɔndi yati nan fala i be, i fonike temui, i tan nan nu i yete tagi ixirima, i wa sigafe dede, i siga. Kɔnɔ i na fori, i i belexe italama ne, mixi gbete i tagi xiri, a i xanin yire i mu wama sigafe dennaxe.»¹⁹ Isa na fala ne alako a xa Piyeri faha ki nan masen, Piyeri fama Ala matɔɔde naxan saabui ra. A na fala xanbi, a naxa a fala Piyeri be, «Bira n fɔɔ ra.»

Isa nun a fɔxirabire maxanuxi

²⁰Piyeri to a kobe rato, a naxa Isa fɔxirabire to e fɔɔ ra, Isa nu naxan maxanuxi. Sayamaleke Dangi Sali, a tan nan a maso Isa ra e dege temui, a a maxɔrin, «Marigi, nde fama i yanfade?»²¹ Piyeri to a to, a naxa Isa maxɔrin, «Marigi, na tan go?»²² Isa naxa a yaabi, «Xa n wama a xa simaya xa bu han n gbilen temui, na munse fanma i tan ma? I tan xa bira n fɔɔ ra.»²³ Na kui, danxaniyatɔe ndee jɔɔɔ naxa lu a ma a na fɔxirabire tan mu faxama, kɔnɔ Isa mu na fala. A a fala ne, «Xa n wama a xa simaya xa bu han n gbilen temui, na munse fanma i tan ma?»

Sebeli dɔnɔɔ

²⁴Na fɔxirabire yati nan yi fe birin sebe, a findi seede fanyi ra. Muxu a kolon a xa seedejɔɔɔya findixi nɔndi nan na.

²⁵Isa fe gbege raba ne naxee mu sebexi yi Kitaabui kui. Xa na birin sebe ne nu, n laxi a ra a na Kitaabuie birin sade mu sɔtɔma dunija ma nu.

Isa xa xeeræe xa taruxui

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Luki naxan Inyila Isa sebe, a naxa Kitaabui firin nde sebe naxan xili «Isa xa xeeræe xa taruxui». Inyila Isa a masenma won be Isa fe naxan nabaxi a xa simaya kui. Yi Kitaabui firin nde fɔlɔxi boore Kitaabui danxi dennaxe, a fan a masenma won be Isa fɔxirabiree nun a xa xeeræe naxan naba alako Isa xa masenyi xa yensen dunjɔna birin na.

Beenun Isa xa a xa xeeræe xee e xa a xa masenyi kawandi dunjɔna birin be, a naxa Ala Xaxili Seniyenxi ragoro e ma alako e xa senbe sɔtɔ a xa wali rabafe ma. E to na sɔtɔ, e naxa kawandi ti fɔlɔ Darisalamu. Mixi gbegbe naxa la e xa masenyi ra, e findi Isa fɔxirabiree ra. Kaabanako gbegbe naxa raba alako mixi xa la Isa xa xeeræe xa masenyi ra.

Na kawandi nu senbe sɔtɔfe Darisalamu temui naxe, Isa yaxuie naxa danxaniyatɔee tɔɔɔ fɔlɔ. Na kui, Isa fɔxirabiree naxa yensen Darisalamu fari ma. E naxa siga kawandi ti ra Yudaya nun Samari bɔxi ma. Sora singe han sora fu nun firin nde, na wali nan masenxi won be. Piyeri tide gbo na taruxui kui.

Na xanbi Ala naxa xeeræe gbete xili naxan findixi Pɔlu ra. Beenun Ala xa a xili, Pɔlu nu Isa fɔxirabiree paxankatama Isirayila xa diine xili ra. Kɔnɔ Isa naxa a yete masen Pɔlu be, a fa a xee jamanane gbete ma. Na kui, Isa xa xibaaru bara dangi Isirayila naaninyi ra sigafe ra bɔxie ma si gbete nu na dennaxe.

Pɔlu naxa na wali raba yire wuyaxi, keli Darisalamu han Rɔma. Yuwifie naxa a paxankata ki fanyi, kɔnɔ e mu nɔ a ra. A nu kawandi tima Yuwifie xa salidee nan kui, a man nu a ti si gbete xa salidee kui. A na raba ne alako dunjɔna birin xa a kolon Isa bara naxan naba e be.

Na birin kui, to danxaniyatɔee nɔma a kolonde Isa fɔxirabiree singee dunjɔna igirixi ki naxe. E xa wali xa findi misaali ra won be. Ala xa won mali xaxili sɔtɔfe ra yi Kitaabui saabui ra. Amina.

Isa xa xeeræe xa taruxui

Sora

Isa tefe koore ma

1 Teyofilo, n bara a masen n ma Kitaabui singe kui Isa naxan birin falaxi nun a naxan nabaxi kabi a fɔle ²han a te lɔxɔe koore ma. Beenun a xa te koore ma, a naxa yaamari fi a xa xeeræe sugandixie ma, Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra.

³A xa paxankate xanbi, a naxa mini e ma xi tongo naani bun ma, a a yete masenma e be kiraya wuyaxi a a jipe na a ra. A nu fa Ala xa mangeya niini fe fala e be. ⁴A nu e ya ma temui naxe, a naxa a fala e be, «Wo naxa wo makuya Darisalamu ra. Wo xa lu be han Baba Ala a xa laayidi rakamalima temui naxe, alɔ n na masenxi wo be ki naxe. ⁵Yaya wo xunxa ye nan xɔɔra, kɔnɔ Ala Xaxili Seniyenxi nan fama gorode wo ma yi saxanyi.»

⁶Awa, xeeræe to e malan, e naxa Isa maxɔrin, «Marigi, i Isirayila mangeya ragbilenma a ra yi temui ne?» ⁷Isa naxa e yaabi, «Na waxati kolonfe mu na wo tan xa ma. Na nate na Baba Ala keren peti nan yi ra. ⁸Kɔnɔ, wo senbe sɔtɔma Ala Xaxili Seniyenxi na fa wo ma temui naxe. Wo findima n ma seedee nan na Darisalamu nun Yudaya birin, Samari, han dunjɔna dande.»

⁹A to ge na masenyi tide, Ala naxa a rate koore ma e ya xɔri, nuxui fa a nɔxun e ya tode ra. ¹⁰E to nu a matoma a tefe koore ma, xeme firin naxa mini e ma, sose fiixe ragoroxi e ma. ¹¹E naxa a masen Isa fɔxirabiree be, «Wo tan

Galilekae, munfe ra wo tixi be wo nu fa koore mato? Yi Isa naxan tongoxi wo tagi tefe koore ma, a man fama ne alɔ wo a toxi siga ra ki naxe.»

Yudasi ɲɔɔɛ

¹²Na xanbi e naxa gbilen Darisalamu, kelife geya ma naxan xili Oliwi geya. Kelife na geya ma han Darisalamu, yaamile keren na a ra. ¹³E naxa so koore banxi kui, e nu darixi e malan na dennaxe. Naxee nu na na: Piyeri, Yaya, Yaki, Andire, Filipu, Tomasi, Barotolome, Matiyu, Yaki Alifa xa di, Simɔn naxan findi Seloti ra, nun Yudasi, Yaki xa di. ¹⁴E birin nu Ala maxandima ɲanige keren na, e nun ginɛe, a nun Mariyama, Isa nga, a nun Isa xunyæe.

¹⁵Lɔɔɔ nde Piyeri naxa keli, a ti a ngaxakerenyie tagi. Mixi keme mixi mɔɔɔɲen ɲɔndɔn nu malanxi naa. A naxa a fala e be, ¹⁶«N ngaxakerenyie, Ala Xaxili Seniyenxi naxan masenxi Kitaabui kui Dawuda saabui ra, Yudasi xa fe ra, naxan ti mixie ya ra Isa suxufe ma, na birin bara kamali. ¹⁷A nu na muxu tan xeeræe nan ya ma. Muxu birin nan nu xera wali rabama. ¹⁸E naxa bɔxi sara yi xeme xa fe kobi rabaxi sare ra. Yudasi naxa faxa menni, a bira, a furi bula, a furingee naxa mini a ra. ¹⁹Darisalamukae birin naxa yi fe kolon. E naxa na bɔxi xili fala Akeledama, na nan falaxi e xa xui «Wuli Bɔxi.»

²⁰«A sebexi Yabura Dawuda kui, «A xa banxi xa balan, mixi yo naxa sabati naa.» A man sebexi, «Xera gbete xa ti a ɲɔɔɛ ra.» ²¹⁻²²Awa na kui, a lanma xeme keren xa sugandi naxan nɔma muxu malide seedeya rabade Isa xa marakeli xa fe ra. A lanma won xa mixi sugandi naxan nu na won ya ma, won nun Marigi Isa to nu a ra, kelife Yaya Isa xunxa ye xɔɔra temui naxe, han Isa te koore ma temui naxe.»

²³E naxa mixi firin masen: Yusufu naxan nu xili Barasaba, e man nu naxan

xili falama Yusutu, a nun Matiyasi. ²⁴Na xanbi e naxa Ala maxandi, «Marigi, i tan naxan birin bɔɲe ma fe kolon, a masen muxu be i mixi naxan sugandixi yi firinyie tagi. ²⁵Na xa findi Yudasi ɲɔɔɛ ra xeeraya nun wali rabafe ra, barima Yudasi bara siga a sigade.» ²⁶E naxa Matiyasi sugandi Ala xa mali ra. A naxa sa yi xera fu nun kerenyie xun ma.

Ala Xaxili Seniyenxi gorofe danxaniyatɔɛe ma

2Xe Xabe Sali to a li, Isa fɔxirabiree birin nu malanxi yire keren. ²Xui nde naxa mini koore ma keren na alɔ foye xungbe xui. A naxa banxi kui birin nafe e nu dɔɔɔxi dennaxe. ³E naxa se ndee to naxee maniya nenyie ra, te na e ma. Na see naxa itaxun, keren keren naxa dɔɔɔ kankan xunyi ma. ⁴Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro fɔxirabiree birin ma, e naxa so xui gbete falafe Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra.

⁵Yuwifi diinelæe kelife ɲamane birin ma, e nu malanxi Darisalamu na saxanyi. ⁶Ʋama to yi xui me, e naxa fa e gi ra. E naxa kaaba barima kankan nu Isa fɔxirabiree xui mema e bari xui yati nan na. ⁷E de naxa ixara, e fa a fala, «Pe, yi mixie naxee wɔyenma yi ki, Galilekae xa mu e birin na? ⁸Won fa won bari xui mefe e ra di? ⁹Paratokae, Medekae, Elamakae, naxee sabatixi Mesopotamiya, Yudaya, Kapadose, Pontu, Asi, ¹⁰Firigiya, Panfiliya, Misira, Libiya, Sireni bɔxi fe ma, a nun naxee keli Rɔma, Yuwifie a nun mixi naxee soxi e xa diine ya ma, Kiritikae a nun Arabue, ¹¹won birin na e xui mefe won bari xui yati nan na. E na Ala xa kaabanako fee falafe won ma xui. Na rabaxi di?» ¹²E birin de naxa ixara, e naxa ifu. E nu a fala e bore be, «Munfe yi ki?» ¹³Kɔɔɔ ndee naxa e mayele, e nu fa a fala, «E siisixi ne yi ki.»

Piyeri xa kawandi

¹⁴ Na xanbi Piyeri nun yi xɛɛra fu nun kerenyie naxa keli. Piyeri naxa a masen pama bɛ a xui itexi ra, «Yuwifie, a nun wo tan naxan birin na Darisalamu, wo xa wo tuli mati n na. Wo xa a kolon, ¹⁵ yi mixie mu siisixi xɛ de alɔ wo a maɔɔx-unxi ki naxe, barima gɛɛsɛge na a ra yi ki.»

¹⁶ «Annabi Yoweli yi masenyi nan ti.

¹⁷ «Ala naxe,

n fama n Xaxili taxunde mixi birin na lɔxɔɛ dɔnxɔɛɛ.

Wo xa di xɛmɛɛ nun wo xa di ginɛɛ wɔyɛnma nɛ n tan Ala xili ra.

Wo xa sɛgetalae to tima nɛ fee ra, wo xa forie fan xiyee sa.

¹⁸ Na waxati,

n fama n Xaxili ragorode n ma konyi xɛmɛɛ

nun n ma konyi ginɛɛ ma.

E wɔyɛnma nɛ n tan Ala xili ra.

¹⁹ N kaabanakoeɛ rabama nɛ koore ma, n tɔnxumae masenma nɛ bɔxi fari, naxeɛ findima wuli, tɛ, nun tuuri ra.

²⁰ Soge dimima nɛ,

kike gbeelima nɛ alɔ wuli

beenun Marigi xa lɔxɔɛ xa a li,

na dariyɛ lɔxɔɛ xungbe.

²¹ Mixi yo naxan Marigi xili maxandima, na kanyi kisima nɛ.»

²² «Isirayilakae, wo wo tuli mati yi masenyi ra. Isa Nasaretika Ala xa Mixi Sugandixi nan nu a ra. Ala naxa na masen kaabanakoeɛ, fe magaaxuxie, nun tɔnxumae ra, Isa naxan nabaxi wo tagi. Wo birin na fee kolon. ²³ Ala bara a ragiri kaafirie xa kafu wo ma, alako wo xa yi xɛmɛ faxa, wo a banban wuri magalanbuxi ma, alɔ Ala nu a janigexi ki naxe.

²⁴ Kɔnɔ na xanbi, Ala bara a rakeli, a faxɛ luuti ba a ma, barima faxɛ mu nu nɔma kankande a ma.»

²⁵ «Dawuda nu Isa xa fe nan falafe yi masenyi ra.

«N Marigi toma temui birin n ya i.

A to na n sɛɛti ma, n mu nɔma birade.

²⁶ Na nan a toxi n bɔɲɛ na sɛɛwɛ kui, n dɛ fan a xa fe masenma jɛlɛxinyi ra.

N fate fan malabuma nɛ bɔɲɛsa kui,

²⁷ barima i mu n nii bɛɲinma aligiyama, i mu i xa seniyyentɔɛ luma gaburi kui, a xa bɔɔɔ.

²⁸ I bara a niya n xa kisi kira kolon.

I sɛɛwɛ fima nɛ n ma i yire.»

²⁹ Piyeri man naxa a fala, «N ngaxakerenyie, wo a lu n xa won benba Dawuda xa fe fala wo bɛ. A faxa nɛ, a naxa ragata, a xa gaburi man na won tagi bɛ han to. ³⁰ Namijɔnɛmɛ to nu a ra, a nu a kolon Ala bara laayidi tongo a bɛ. Ala naxa a kali a Dawuda xa mamadi nde dɔxɔma nɛ a xa mange kibanyi. ³¹ Na kui, Dawuda nu a kolon Ala xa Mixi Sugandixi fama nɛ kelide faxɛ ma. Ala mu nɛɛmuma a ma aligiyama, a fate mu bɔɔɔma gaburi kui. ³² Ala nan Isa rakelixi faxɛ ma. Won birin findixi seede ra na fe ma. ³³ A to rate Ala yirefanyi ma, a naxa Ala Xaxili Seniyyenxi sɔtɔ Baba Ala ra, alɔ Ala laayidi tongoxi ki naxe. A man bara Ala Xaxili Seniyyenxi ragoro won ma. Wo na nan tofe, wo na nan mɛfe yi ki.»

³⁴ «Dawuda mu texi koore ma, kɔnɔ a tan nan a fala,

«Marigi naxa a fala n Marigi bɛ,

Dɔxɔ n yirefanyi ma,

³⁵ han n xa i sanyi ti i yaxuie fari.»

³⁶ «Na kui, Isirayilaka birin xa la a ra, Ala bara Isa findi Marigi ra, nun a xa Mixi Sugandixi ra. Kɔnɔ wo bara a banban wuri magalanbuxi ma.»

³⁷ Yi masenyi naxa pama bɔɲɛ tɔɔɔ ki fanyi ra. E naxa a fala Piyeri nun xɛɛra booreɛ bɛ, «N ngaxakerenyie, a lanma muxu xa munse raba fa?» ³⁸ Piyeri naxa a fala e bɛ, «Wo xa tuubi, wo birin xa wo xunxa ye xɔɔra Isa xili ra, Ala xa Mixi Sugandixi, alako wo xa yunubie xa xafari, wo man xa Ala Xaxili Seniyyenxi sɔtɔ.

³⁹ Ala bara yi laayidi tongo wo bɛ, wo xa

die be, nun mixi birin be a naxee xilima, hali naxee na yire makuye.»⁴⁰ Piyeri man naxa e rasi, a naxa e ralimaniya masenyi wuyaxi ra. A naxa e maxandi, «Wo wo meeni yi waxati mixi tinxintaree ma.»

⁴¹Naxee tin a xa masenyi ra, e naxa e xunxa ye xɔɔra. Na lɔxɔe mixi wulu saxan ɲɔndɔn naxa sa Isa fɔxirabiree xun ma. ⁴²E nu e tun nabexima xɛɛrae xa xaranyi ma. E naxa lu ngaxakerenya kui. E man naxa e tun nabexi taami itaxunfe nun Ala maxandife ma. ⁴³Gaaxui naxa e birin suxu. Xɛɛrae naxa kaabanako nun tɔnxuma gbegbe raba. ⁴⁴Danxaniyatɔe birin nu malanxi yire keren. Xa mixi keren se sɔɔɔ, na bara findi e birin gbe ra. ⁴⁵E e xa see matima, e nu e harige itaxun e bore ma, kankan nu a hayi fan na kui. ⁴⁶Lɔxɔ yo lɔxɔ e nu e malanma hɔrɔmɔbanxi kui, e nu donse don e xɔnyi seewe nun bɔɲesa kui. ⁴⁷E nu Ala matɔxɔma. E naxa rafan birin ma. Lɔxɔ yo lɔxɔ Marigi nu nde sama danxaniyatɔe ɲama kɔnti xun ma.

Namate rayalanfe

3 Lɔxɔ nde Piyeri nun Yaya nu tefe hɔrɔmɔbanxi kui, sali temui geesege. ²Hɔrɔmɔbanxi naade ra naxan xili «Naade Tofanyi», xeme nde nu na naxan nu namataxi kabi a bari lɔxɔe. E nu a dɔxɔma na lɔxɔe birin alako a xa nu kɔbiri makula mixie ma naxee soma hɔrɔmɔbanxi kui. ³A to Piyeri nun Yaya to so ra hɔrɔmɔbanxi kui, a naxa kɔbiri makula e ma.

⁴Piyeri nun Yaya naxa e ya ti a ra. Piyeri naxa a fala a be, «Muxu mato.» ⁵Xeme naxa e mato, a ɲɔxɔ naxa lu a ma e na kɔbiri nan fife a ma. ⁶Piyeri fa a fala a be, «Gbeti mu na n yi, xɛema mu na n yi, kɔnɔ naxan na n yi ra, n a fima i ma. N bara i yaamari Isa Nasaretika xili ra, naxan findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra, keli, i i ɲere!» ⁷A naxa a suxu a yire-

fanyi belexe ma, a a rakeli. A sanyie nun a sankɔnyie naxa senbe sɔɔɔ keren na. ⁸Na ikɔrexi ra, a naxa keli, a naxa so a ɲerefe. A naxa so Piyeri nun Yaya fɔxɔ ra hɔrɔmɔbanxi kui. A ɲerema, a tunganma, a Ala tantuma.

⁹Birin naxa a to, a a ɲerema, a Ala matɔxɔma. ¹⁰E naxa a kolon a tan nan nu dɔxɔma hɔrɔmɔbanxi «Naade Tofanyi» de ra kule matide. Birin naxa kaaba, e terenna yi fe ra naxan bara raba a be. ¹¹A fan naxa bira Piyeri nun Yaya fɔxɔ ra. ɲama birin naxa kaaba, e naxa e gi sigafe ra e yire Sulemani xa gbuntunyi ra.

¹²Piyeri to na to, a naxa pama maxɔrin, «Wo tan Isirayilakae, munfe ra wo kaabama yi fe ma? Munfe ra wo wo yae banbanxi muxu ra alɔ muxu yi xeme ɲaɲerexi muxu yete senbe nan na, xa na mu a ra muxu xa tinxinyi ra? ¹³Annabi Iburahima, Annabi Isiyaga, nun Annabi Yaxuba Marigi Ala, won benbae Marigi Ala, a bara a xa dariye fi a xa konyi Isa ma, wo naxan yanfa, wo fa mee a ra Pilati ya i, naxan nu wama a rabɛɲinfe. ¹⁴Wo bara Ala xa seniyeɲɔe nun a xa tinxintɔe yanfa. Wo man fa maxandi ti Pilati xa faxeti nde rabɛɲin wo be. ¹⁵Wo bara Marakisima faxa, Ala naxa a rakeli faxe ma. Muxu na na fe seede ra. ¹⁶Yi xeme naxan yi ki, wo naxan kolon, wo naxan toxi, a bara senbe sɔɔɔ danxaniya kui Isa xili saabui ra. A xa danxaniya Isa ma, na nan a yalanxi wo birin ya xari.»

¹⁷«Yakɔsi, n ngaxakerenyie, n a kolon wo naxan nabaxi Isa ra, wo bara a raba a kolontareya ma, wo nun wo xa mangee. ¹⁸Kɔnɔ Ala nan yi birin nagirixi, alako a xa wɔyenyi xa rakamali, a nu bara naxan masen waxati dangixi a xa namijɔnmee de ra, a falafe a a xa Mixi Sugandixi fama ne tɔɔrɔde. ¹⁹Awa, wo tuubi, wo gbilen Ala ma, alako wo xa yunubie xa xafari, ²⁰alako Marigi xa fa bɔɲesa waxati ra, a man xa Isa xee, a bara naxan sugandi wo

be. ²¹ Kɔnɔ Isa, Ala xa Mixi Sugandixi xa lu koore ma sinden, han beenun fe birin xa yailan, alɔ Ala a masen ki naxe a xa namijɔnme seniyenxie kere ra kafi a xɔn-nakuye ra.»

²² «Annabi Munsaxa a fala, «Wo Marigi Ala namijɔnme nde xɛema ne wo ma alɔ n tan. Won ngaxakerenyi nan lanxi a ma. A naxan birin falama wo be, wo xa a suxu. ²³ Naxan yo mu na namijɔnme xui suxu, na kanyi bama ne Ala xa pama ya ma, a faxa.»

²⁴ «Namijɔnme naxee birin bara wɔyen kabi Annabi Samuweli xa temui, e birin bara yi lɔxɔe xa fe fala. ²⁵ Saate die nun namijɔnme die nan na wo ra. Ala bara saate tongo won babae be. A a fala ne Ibrahima be, «Dunija birin fama heeri sɔtɔde i bɔnsɔe nan saabui ra.» ²⁶ Ala to bara a xa konyi rakeli faxe ma, a a xee wo tan nan singe ma, a xa duba wo be, a xa kankan nagbilen fe kobie fɔxɔ ra.»

Piyeri nun Yaya makiitife

4 Yaya nun Piyeri to nu wɔyenma mixie be, serexedubee, hɔrɔmɔbanxi sɔɔri yarerati, nun Sadusenie naxa fa. ² E bɔje naxa te barima Piyeri nun Yaya nu pama xaranfe, a falafe mixi faxaxie fama ne rakelide alɔ Isa rakelixi ki naxe. ³ E naxa e suxu, e e sa geeli han na kuye iba, barima kɔe nu bara so. ⁴ Kɔnɔ mixi wuyaxi naxee na wɔyenyi me, e naxa a suxu. Danxaniyatɔee xun naxa masa, han xeme kɔnti naxa wulu suuli jɔndɔn li.

⁵ Na kuye iba, Yuwifi yareratie, forie, nun seriye karamɔxɔe naxa e malan Darisalamu, ⁶ a nun Anani serexedube kuntigi, nun Kayafa, Yaya, Alesandire, a nun naxee birin na serexedube kuntigi bɔnsɔe. ⁷ E naxa Piyeri nun Yaya ti e tagi, e naxa e maxɔrin, «Wo nɔxi yi rayalande di? Wo a rayalanxi saabui mundun na?»

⁸ Piyeri naxa a masen e be muxu a rayalanxi Ala Xaxili Seniyenxi nan saabui

ra, ⁹ «Isirayila forie nun kuntigie, wo bara muxu maxɔrin yi namate xa fe fanyi sɔtɔe ma, a yalanxi ki naxe. ¹⁰ Wo tan nun Isirayilakae birin xa a kolon yi xeme yalanxi Isa Nasaretika, Ala xa Mixi Sugandixi, xili saabui nan na. Wo Isa naxan banban wuri magalanbuxi ma, Ala naxan nakeli faxe ma, a tan nan xili yi namate rayalanxi. ¹¹ Isa maniyaxi «geme nan na naxan tide gbo dangi geme birin na, kɔnɔ wo tan banxitie bara mee na geme ra.» ¹² Kisi mu sɔtɔma ndende ra fo a tan, barima xili gbete yo mu na dunija, won kisima naxan saabui ra.»

¹³ E naxa kaaba Piyeri nun Yaya xa limaniya ma, barima xarantaree nan nu e ra. E naxa a kolon e nu bara bira Isa fɔxɔ ra a nu na dunija ma temui naxe. ¹⁴ Kɔnɔ xeme to nu tixi e seeti ma, a yalanxi, e mu nɔ sese falade. ¹⁵ E naxa Piyeri, Yaya, nun na xeme yaamari e xa mini Yuwifi kiitisae ya ma. E nu fa wɔyen e bore tagi. ¹⁶ E naxa e bore maxɔrin, «Won xa munse raba yi mixie ra? Darisalamukae birin bara a kolon e kaabanako xungbe nan nabaxi. Won fan mu nɔma na matandide. ¹⁷ Kɔnɔ alako yi fe naxa yensen ye mixie ra, won xa e ratɔn a xɔrɔxɔe ra, e naxa wɔyen Isa xili ra sɔnɔn.»

¹⁸ E naxa Piyeri, Yaya, nun na xeme xili. E naxa wɔyen e be a xɔrɔxɔe ra, a e naxa masenyi yo ti, e naxa mixi yo xaran Isa xili ra sɔnɔn. ¹⁹ Piyeri nun Yaya naxa e yaabi, «Wo a mato, a lanma muxu xa bira wo tan nan fɔxɔ ra ba, ka Ala? ²⁰ Muxu mu nɔma dundude fe ma muxu bara naxan to, muxu bara naxan me.» ²¹ E man naxa xaape e ma, kɔnɔ pama birin to nu Ala matɔxɔma fe ma naxan bara raba, e mu nɔ lande a ma a lanma e xa e paxankata ki naxe. E naxa e rabejin. ²² Yi xeme naxan nayalanxi, a xa simaya nu bara dangi je tongo naani ra.

Togondiyatœe Ala maxandife

²³ E to e bejin, Piyeri nun Yaya naxa siga e booree yire. E naxa fe birin yaba e be serexedube kuntigie nun forie naxan fala e be. ²⁴ E to na me, e birin naxa e xui ite Ala ma janige keren fari. E naxa a maxandi, «Marigi, i tan naxan koore daa, a nun bœxi, a nun baa, a nun se naxan birin na dunija, ²⁵ i tan nan a fala Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, i xa konyi Dawuda de ra, muxu baba, «Munfe ra sie bœpe texi fufafu? Munfe ra pamae matandi tife?

²⁶ Dunija mangæe bara keli, xunmatie bara ti Marigi nun a xa Mixi Sugandixi kanke.»

²⁷ «Nœndi na a ra, Herode, Ponsi Pilati, xœpe, a nun Isirayila bœnsœe bara ti i xa konyi seniyenxi Isa kanke, i naxan sugandixi, ²⁸ alako e xa fe birin naba i singe nu bara nate tongo a nu lan naxan xa raba. ²⁹ Yakœsi, Marigi, i xa a mato e xaapexi ki naxe. Senbe fi i xa konyie ma, alako e xa nœ i xa wœyenyi masende limaniya ra. ³⁰ I belexe itala, alako mixi xa rayalan, kaabanakoe nun tœnxumæe xa raba i xa konyi seniyenxi Isa xili ra.»

³¹ E to ge Ala maxandide, e nu malanxi dennaxe, na naxa seren. Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro e birin ma. E naxa so Ala xa wœyenyi masenfe limaniya ra.

Togondiyatœe xa lanyi

³² Danxaniyatœe pama birin bœpe ma fe naxa lu keren. Mixi yo mu a falama a keren gbe nan na se nde ra, kœnœ se birin naxa findi birin gbe ra. ³³ Xeeræe naxa Marigi Isa xa marakeli masen mixie be senbe ra. Ala naxa hinne e ra a fanyi ra. ³⁴ Setare yo mu nu na e ya ma, barima xœe nun banxie nu na naxee birin yi ra, e nu e matima ne, ³⁵ e nu a sare dentegæe xeeræe be. Nee nu fa a itaxun kankan hayi bere ma.

³⁶ Mixi nde nu na naxan xili Yusufu, Lewi di naxan barixi Sipiri. Xeeræe nu a xili falama ne Baranabasi, na nan falaxi «mixi ralimaniya». ³⁷ A naxa xe mati naxan nu na a yi, a naxa fa a kœbiri ra, a a dentegæe xeeræe be.

Ananiyasi nun Safira

5 Xeme nde naxan xili Ananiyasi, a nun a xa gine Safira, nee fan naxa e xa xe mati. ² Ananiyasi nun a xa gine naxa lan a ma e xa xe sare nde ragata e yete be. Ananiyasi naxa kœbiri dœnxœ xanin, a a dentegæe xeeræe be. ³ Piyeri naxa a fala a be, «Ananiyasi, munfe ra Sentane i madaxuxi han i bara wule fala Ala Xaxili Seniyenxi be yi xe sare nde nœxunfe ra? ⁴ Beenun i xa yi xe mati, i gbe xa mu nu na xe ra? I kœbiri naxan sœtœxi, i gbe xa mu nu na fan na? Munfe ra i yi fe mœœli rabaxi? I mu wule falaxi mixie xa be, i wule falaxi Ala nan be.»

⁵ Ananiyasi to na wœyenyi me, a naxa bira keren na, a faxes. Naxee birin na fe me, e naxa gaaxu. ⁶ Segetalæe to keli, e naxa a kasange, e a xanin, e sa a ragata.

⁷ Waxati saxan to dangi, a xa gine naxa so, a mu nu a kolon fe naxan nabaxi. ⁸ Piyeri naxa a fala a be, «A fala n be, xa wo xe matixi yi xasabi nan na, wo naxan dentegexi yi ki?» A naxa a yaabi, «Iyo, muxu a matixi yi kœbiri nan na.» ⁹ Awa, Piyeri naxa a fala a be, «Munfe ra wo lanxi a ma wo xa Ala Xaxili madaxu? Naxee i xa mœri ragataxi, e tan nan tixi naade ra yi ki, e i fan xaninma ya.»

¹⁰ A naxa bira xœera bun ma keren na, a faxes. Segetalæe to so, e naxa a li a fan bara faxes. E naxa a xanin, e sa a fan nagata a xa mœri fe ma. ¹¹ Gaaxui xungbe naxa danxaniyatœe pama birin suxu, a nun naxee birin yi fe me.

Tœnxumæe nun kaabanakoe

¹² Kaabanako wuyaxi nun tœnxumæe nu rabama pama tagi xeeræe saabui ra.

Togondiyatɛ birin nu e malanma Sulemani xa gbuntunyi ra. ¹³Mixi gbete yo mu nu suusama sunbude e ra, kɔnɔ mixie nu e binyama a fanyi ra. ¹⁴Naxee nu danxaniyaxi Marigi ma, xɛmɛ nun ginɛɛ, e kɔnti xun nu masama temui birin. ¹⁵Na fee ma, mixie nu fama nɛ furemae ra sade nun dagie ma kira xɔn, alako Piyeri nɛ dangima temui naxɛ, a niini xa ti e ma. ¹⁶Nama nu kelima Darisalamu rabilinyi, e nu fa furemae ra nun pinne fure kanyie. E birin naxa yalan.

Xɛɛrae makankanfe

¹⁷Na temui serexɛdube kuntigi, a nun naxee nu na a fɔxɔ ra, naxee findixi Sadusenie ra, e naxa natɛ tongo tɔnɛ ma. ¹⁸E naxa xɛɛrae suxu, e e woli geeli. ¹⁹Kɔnɔ Marigi xa maleke naxa fa kɔɛ ra, a naxa geeli naade rabi, a fa e ramini. A naxa a fala e bɛ, ²⁰«Wo siga, wo sa ti hɔrɔmɔbanxi kui, wo Ala xa kira nɛene xa fe birin tagi raba pama bɛ.» ²¹E to na mɛ, e naxa so hɔrɔmɔbanxi kui subaxe ma, e kawandi ti fɔlɔ.

Serexɛdube kuntigi nun naxee nu na a fɔxɔ ra, e to fa, e naxa Yuwifii kiitisae nun Isirayila fori birin malan. E naxa mixie rasiga xɛɛrae tongode geeli kui. ²²Sɔrie to siga, e mu e li geeli kui. E naxa gbilen, e sa dentege sa. ²³E naxɛ, «Muxu bara geeli li a balanxi a fanyi ra, geeli kantamae tixi naade ra, kɔnɔ muxu to a rabi, muxu mu mixi yo lixi a kui.»

²⁴Hɔrɔmɔbanxi sɔɔrie xa mange nun serexɛdube kuntigie to na fe mɛ, e de naxa ixara. E nu fa e bore maxɔrin, «Munfe yi ra?» ²⁵Mixi nde naxa fa a fala e bɛ, «Wo fa a mato, wo xɛmɛ naxee sa geeli, e na hɔrɔmɔbanxi kui e mixie xaranfe.» ²⁶Awa, sɔɔri xunmati nun a xa sɔɔrie naxa siga, e sa fa xɛɛrae ra. Kɔnɔ e mu e senbe ramini e ma, barima e nu gaaxuxi pama fa e magɔnɔfe gemɛ ra.

²⁷E to bara e xanin Yuwifii kiitisae yire, serexɛdube kuntigi naxa e maxɔrin, ²⁸«Muxu bara wo ratɔn a xɔrɔxɔɛ ra, wo naxa xaranyi raba yi xɛmɛ xili ra, kɔnɔ wo bara wo xa xaranyi ralantan Darisalamu birin na. Wo wama a xa faxe safe muxu tan nan xun!» ²⁹Piyeri nun xɛɛrae naxa e yaabi, «A lanma muxu xa Ala xui nan nabatu dangife mixie xui ra. ³⁰Won babae Marigi Ala bara Isa rakeli, wo naxan faxa, wo naxan banban wuri ma. ³¹Ala bara a rate a yirefanyi ma a xa findi Mange nun Marakisima ra, alako Isirayila xa nɔ tuubide, e xa yunubi xa xafari. ³²Muxu nun Ala Xaxili Seniyenxi na yi fe seedee ra. Ala Xaxili Seniyenxi fima mixi nan ma, naxan na a xui rabatu.»

³³E to yi masenyi mɛ, e naxa xɔnɔ han e naxa wa xɛɛrae faxafe. ³⁴Kɔnɔ Fariseni nde naxan xili Gamaliyeli, seriye karamɔxɔ kuntigi naxan nu rafan pama birin ma, na naxa keli Yuwifii kiitisae tagi. A naxa yaamari fi e xa xɛɛrae ramini sinden. ³⁵Awa, a naxa a fala kiitisae bɛ, «Isirayilakae, wo mɛeni fe ma wo naxan nabama yi mixie ra. ³⁶Waxati dangixi xɛmɛ nde naxan xili Tudasi naxa a yetɛ igbo. Mixi kɛmɛ naani nan nu biraxi a fɔxɔ ra, kɔnɔ a to faxa e birin naxa yensen ye. A xa fe mu findi fefe ra.»

³⁷«Na to dangi, Yudasi Galileka naxa mini xili sebe temui. A naxa mixi wuyaxi bendun a ma, kɔnɔ a fan naxa faxa, a fɔxirabiree birin naxa yensen ye. ³⁸Yakɔsi n a falama wo bɛ, wo naxa fefe raba yi mixie ra. Wo gbilen e fɔxɔ ra. Xa yi fe birin fatanxi mixie nan na, a mu sɔɔneyama. ³⁹Kɔnɔ, xa a fatanxi Ala nan na, wo mu nɔma a xun nakanade. Wo wo jɛrɛ ki mato a fanyi ra, wo nun Ala naxa fa gere.»

⁴⁰E to lan fe keren ma, e naxa xɛɛrae xili, e e bɔnbɔ. E naxa e ratɔn wɔyɛnfe ra Isa xili ra, e fa e rabɛpin.

⁴¹ Xεεrae to mini Yuwifii kiitisaе tagi, e naxa j̄lexin barima Ala e tan nan sugandixi, e xa t̄w̄w̄ Isa xili xa fe ra. ⁴² L̄w̄w̄ yo l̄w̄w̄, e nu kawandi tima h̄w̄w̄w̄banxi kui, e man mixie xaranma e x̄nȳi. E nu Isa, Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyii masenma ne temui birin.

Xεera malima solofere

6 Na temui, Isa f̄xirabiree k̄nti xun to nu masama, Yuwifii naxee Gireki xui falama, e naxa e mawa Yuwifii x̄n naxee Eburu xui falama, barima l̄w̄w̄ yo l̄w̄w̄ donse itaxunma temui naxe, e nu neemuma ne kaape ginee ma naxee Gireki xui falama. ² Xεera fu nun firinyi naxa Isa f̄xirabiree malan, e naxa a fala e be, «A mu lan muxu xa Ala xa masenyi kawandife rabolo donse itaxun fe ra. ³ Na nan a ra, n ngaxakerenyie, wo xeme solofere sugandi wo ya ma, mixi binyee, xaxilimaya nun Ala Xaxili Seniyenxi na naxee be. Muxu xa yi donse itaxunfe so e yi ra, ⁴ alako muxu tan xa nu lu Ala maxandi ra nun Ala xui kawandi ra.»

⁵ Na masenyi naxa rafan birin ma. E naxa Etiyen sugandi, xeme naxan xa danxaniya nu gbo, Ala Xaxili Seniyenxi man nu goroxi naxan ma. E man naxa Filipu, Pirokoru, Nikanoro, Timon, nun Paramenasi sugandi, a nun Nikolasi Antiȳkika naxan soxi Yuwifii xa diine ya ma. ⁶ E naxa e dentege xεerae be. Xεerae naxa e belexe sa e xunyie ma, e naxa Ala maxandi e be.

⁷ Ala xa masenyi naxa yensen ye. Isa f̄xirabiree xun nu masama a gbegbe ra Darisalamu. Serexedube wuyaxi fan nu danxaniyafe.

Etiyen suxufe

⁸ Ala naxa a xa hinne nun senbe fi Etiyen ma. A nu t̄nxumae nun kaabanako xungbee rabama j̄ama tagi. ⁹ Sirenikae nun Alesandireka naxee nu salima salide kui, naxan xili «x̄reya mixi

xa salide», a nun Yuwifii naxee kelixi Silisi nun Asi, e naxa s̄nx̄w̄ Etiyen ma. ¹⁰ K̄w̄w̄ e mu n̄w̄ Etiyen xa w̄yenyi ra, barima Ala Xaxili Seniyenxi nan nu xaxilimaya fima a ma.

¹¹ Awa, e naxa xeme ndee sare fi, e xa a fala, «Muxu bara a xui me a w̄yenyi falama naxan mu daxa Annabi Munsu nun Ala mabiri.» ¹² E naxa j̄ama, forie, nun seriye karam̄w̄w̄e kui iso. E naxa bagan a ma, e a suxu, e a xanin Yuwifii kiitisaе yire. ¹³ E naxa t̄w̄w̄egelaе ramini, naxee a fala, «Yi xeme mu bama w̄yenyi jaaxie falafe h̄w̄w̄w̄banxi nun Ala xa seriye xa fe ra. ¹⁴ Muxu bara a xui me, a a falama Isa Nasaretika fama yi h̄w̄w̄w̄banxi kanade, a man naamunye masarama Annabi Munsu naxee fixi won ma.» ¹⁵ Yuwifii kiitisaе birin naxa e ya banban Etiyen na, a yatagi naxa lu e be al̄ maleke.

Etiyen xa masenyi

7 Serexedube kuntigi naxa Etiyen max̄rin, «Naxan falaxi i xun ma, n̄ndi na a ra?» ² Etiyen naxa e yaabi, «N ngaxakerenyie nun n babae, wo wo tuli mati n na. Ala dariye kanyi mini ne won baba Iburahima ma a nu na Mesopotamiya b̄xi ma temui naxe, beenun a xa sabati Xarani. ³ Ala naxa a fala a be, «Keli i xa b̄xi nun i xabile xun, siga b̄xi ma n dennaxe masenma i be.» ⁴ Awa, a naxa mini Kalidi b̄xi ra, a sa sabati Xarani. Menni, a baba faxa xanbi, Ala naxa a radangi yi b̄xi ma wo sabatixi dennaxe yi ki to. ⁵ A mu lingira yo fi a ma yi b̄xi kui hali santide. K̄w̄w̄ a naxa laayidi tongo a be, a fama yi b̄xi fide a tan nun a b̄w̄ns̄w̄ nan ma, hali a faxa xanbi. Na waxati di yo mu nu na a be sinden.»

⁶ «Ala naxa a fala a be, «I b̄w̄ns̄w̄ sabatima b̄xi gbete nan ma. Menni e findima ne konyie ra. E e j̄axankata j̄e keme naani bun.» ⁷ Ala man naxa a fala, «N

fama na si makiitide naxan e rasoma konyiya kui. Na dangi xanbi, e kelima ne naa, e fa n batu be.»

⁸«Awa, Ala naxa sunna saate fi Iburahima ma. Iburahima to Isiyaga bari, a naxa a sunna a xi solomasaxan nde ma. Isiyaga to Yaxuba bari, a naxa a fan sunna. Yaxuba fan naxa won benba fu nun firinyie sunna.»

⁹«Won benbae naxa Yusufu tɔɔnɛ, e naxa a mati, a naxa findi konyi ra Misira bɔxi ma. ¹⁰Kɔɔ Ala naxa lu a fɔɔ ra. A naxa a ramini a xa kɔɔtɔfili birin kui. A naxa hinne nun xaxilimaya fi a ma, alako a xa rafan Misira mange ma, naxan a findi Misira gomina nun a xa banxi birin xunmati ra.»

¹¹«Kaame xungbe naxa so Misira bɔxi ma a nun Kanaan bɔxi. Won babae mu nu baloe sɔɔma, tɔɔre naxa gbo. ¹²Yaxuba naxa a me a mengi na Misira bɔxi ma. A naxa won babae xee naa a singe. ¹³E xa sige firin nde, Yusufu naxa a yete masen a fafaxakerenyie be, Misira mange fan naxa Yusufu xabile rakolon. ¹⁴Awa, Yusufu naxa e xee a baba Yaxuba tongode nun a xa denbaya birin. E kɔɔti nu sigaxi han mixi tongo solofere a nun suuli. ¹⁵Yaxuba naxa goro Misira, a faxes dennaxe a nun won babae. ¹⁶E furee naxa ragbilen Sikemi, e e ragata gaburi nan kui, Iburahima naxan sara kɔbiri ra Xamori xa die ma.»

¹⁷«Ala xa laayidi rakamali waxati to makɔre, laayidi naxan tongoxi Iburahima be, won ma jama xun naxa masa Misira bɔxi ma. ¹⁸Kɔɔ na xanbi mange gbete naxa ti naxan mu nu Yusufu xa fe kolon. ¹⁹Na mange naxa won ma jama yanfa. A naxa won benbae jaxankata, han a naxa e yaamari e xa e xa diyɔre wɔle, alako e xa faxes. ²⁰Na temui Annabi Munsa naxa bari, Ala hinne naxan na. Kike saxan a rabalofe a baba xa banxi kui. ²¹Na xanbi a naxa a belexe ba a ma. Misira mange xa di gine fa a tongo, a

naxa a ramɔ alɔ a xa di. ²²Annabi Munsa naxa kolon sɔɔ Misira xa fe birin ma. A wɔyen ki nun a jere ki naxa senbe sɔɔ.»

²³«A to je tongo naani sɔɔ, a naxa wa a ngaxakerenyie kolonfe. A naxa siga a boore Isirayilakae yire matode. ²⁴A to Misiraka to a fe jaaxi niyafe Isirayilaka nde ra, Annabi Munsa naxa a ngaxakerenyi xa gere so, a naxa Misiraka faxes. ²⁵A naxa a maɔɔxun a a ngaxakerenyie a kolonma ne Ala xɔreya fima e ma a saabui nan na, kɔɔ e mu kolon sɔɔ na ma. ²⁶Na kuye iba, Annabi Munsa naxa Isirayilaka firin to, e na gerefefe. A naxa kata e xa lan e bore ma, a naxa a fala e be, «Ngaxakerenmae nan na wo ra. Munfe ra wo fe jaaxi niyama wo bore ra?» ²⁷Kɔɔ naxan nu fe jaaxi rabafe a ngaxakerenyi ra, a naxa Annabi Munsa radin ye, a a fala a be, «Nde i tixi mange nun kiitisa ra muxu xun ma?» ²⁸I waxi n faxafe ne alɔ i Misiraka faxaxi ki naxe xoro?» ²⁹Annabi Munsa to na wɔyenyi me, a naxa a gi. A naxa sabati Madiyan bɔxi ma, a naxa di firin bari menni.»

³⁰«Je tongo naani dangi xanbi, maleke naxa mini a ma te xɔɔra naxan nu sansi bili ganfe gbengberenyi ma, Sinayi geya fari. ³¹Annabi Munsa to na fe to, a naxa kaaba. A to a maso a ra, a xa a igbe, a naxa Marigi xui me. ³²I babae Marigi Ala nan n na, Iburahima, Isiyaga, nun Yaxuba Marigi Ala.» Annabi Munsa naxa seren, a naxa gaaxu a igbefe ma. ³³Marigi naxa a fala a be, «Sankiri ba i sanyi, barima i tixi dennaxe, bɔxi seniyeɔxi na a ra. ³⁴N bara n ma jama xa tɔɔre to Misira, n bara e kutun xui me. N bara goro n xa xɔreya fi e ma. Yakɔsi, n xa i xee Misira.» ³⁵Ala Annabi Munsa xee ne, e a fala naxan be, «Nde i tixi mange nun kiitisa ra muxu xun ma.» Maleke naxan minixi a ma te xɔɔra a naxa a masen a be a xa findi mange nun marakisima ra.»

³⁶«Annabi Munsa nan Isirayilakæe ramini Misira bɔxi ra. Ne tongo naani bun ma, a naxa tɔnxumæe nun kaabanakooe raba Misira, Xulunyumi Baa, nun gbengberenyi ma. ³⁷Annabi Munsa tan naxa a fala Isirayila be, «Ala namijɔnmæe raminima wo ngaxakerenyie nan ya ma naxan luma alɔ n tan.» ³⁸Won benbae jama e to nu malanxi gbengberenyi ma, malekæe naxa wɔyen Annabi Munsa be Sinayi geya fari. A seriye naxan mexi, a naxa na radangi won ma.»

³⁹«Kɔnɔ won benbae mu tin a xa yaamari suxude. E naxa a matandi, e e bɔje ti Misira ra. ⁴⁰E naxa a fala Haruna be, «Alaæe yailan won be, naxee jereama won ya ra, barima yi Munsa naxan won naminixi Misira, won mu a kolon se naxan a sɔtɔxi.» ⁴¹E naxa kuye yailan ninge misaali ra, e fa serexæe ba a be. E naxa jɛlexin na ra, e naxan yailanxi e belexæe ra.»

⁴²«Awa, Ala naxa a kobe so e ra, a naxa e rabolo, e xa tunbuie batu, alɔ a sebexi namijɔnmæe xa Kitaabui kui ki naxe.

«Isirayila bɔnsɔæe,
wo serexæe ba n tan nan be
je tongo naani bun ma gbengberenyi
ma?

⁴³Wo bara Mɔlɔkɔ kuye batu,
wo bara Remefan tunbui kuye batu,
wo kuye naxee yailanxi wo belexæe ra.
Na nan a toxi n fan wo xaninma Babilɔn
xanbi ra.»

⁴⁴«Ala xa hɔrɔmɔlingira, a xa seedejɔxɔya sebeli na dennaxæe, na nu na won benbae tagi gbengberenyi ma. Ala nu bara a misaali masen Annabi Munsa be, a naxa a yaamari a xa a yailan na ki. ⁴⁵Won benbae to hɔrɔmɔlingira sɔtɔ, e naxa a xanin bɔxi ma Ala si gbetæe keridennaxæe, Yosuwe xa yaamari bun ma. A naxa lu naa han Dawuda xa waxati.»

⁴⁶«Dawuda naxan nafanxi Ala ma, na naxa a maxɔrin a xa lingira ti a tan Yaxuba Marigi Ala be. ⁴⁷Kɔnɔ Sulemani nan fa na lingira ti Ala be. ⁴⁸Kɔnɔ Ala Xili Xungbe Kanyi mu sabatima adama xa banxi tixi kui. Namijɔnmæe na nan masenxi,

⁴⁹«Wo Marigi naxe,
koore, n ma kibanyi,
bɔxi, n santide.

Wo banxi mundun tima n be?

Wo yire mundun findima n ma mal-abude ra?

⁵⁰N tan xa mu na birin yailanxi?»

⁵¹«Wo xaxili nun wo tuli xɔrɔxɔ, wo sondonyi mu fan. Wo Ala Xaxili Seniyenxi matandima temui birin alɔ wo benbae a raba ki naxe. ⁵²Wo benbae namijɔnmæe birin jaxankata nɛ. E namijɔnmæe faxa nɛ, naxee nu Ala xa Tinxintæe xa fafe falama. Yakɔsi wo bara na fan faxa. ⁵³Wo tan naxee bara Ala xa seriye sɔtɔ malekæe saabui ra, wo mu a rabatuxi!»

Etiyen xa faxe

⁵⁴E to yi masenyi mɛ, e naxa xɔnɔ han e nu e jinyie raxin. ⁵⁵Kɔnɔ Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro Etiyen ma. Etiyen to a ya banban koore ma, a naxa Ala xa dariye to, a man naxa Isa to a tixi Ala yirefanyi ma. ⁵⁶A naxa a masen, «N bara koore rabixi to, Adama xa Di tixi Ala yirefanyi ma.» ⁵⁷Nama naxa sɔnxɔæe rate, e naxa e tuli dese. E birin naxa bagan a ma. ⁵⁸E naxa mini a bubu ra sigafe ra taa fari ma, e a magɔnɔ han a naxa faxa. Seede naxa e xa donmae sa segetala nde san ma, naxan xili Sɔlu. ⁵⁹E nu na a magɔnɔfe temui naxe, Etiyen naxa Ala maxandi, «N Marigi Isa, n nii rasene.» ⁶⁰Na xanbi a naxa a xinbi sin, a naxa a xui ite, «N Marigi, i naxa e suxu yi yunubi ma!» A ge na falade tan mu a ra, a naxa taa masara. Sɔlu fan nu na Etiyen faxafe kui.

Danxaniyatæe xa tææe

8 Na læxæe, þaxankate xungbe naxa Darisalamu danxaniyatæe þama suxu. E birin naxa yensen Samari nun Yudaya bæxi ma fo xeeræe, nee nan gbansan lu naa. ²Xeme tinxinie naxa Etiyen nagata. E naxa wa a xa faxe ma. ³Kæno Sölu tan naxa danxaniyatæe þama tææe. A nu soma banxie kui, a nu danxaniyatæe xeme nun ginæe ramini, a nu fa e sa geeli. ⁴Danxaniyatæe to yensen ye, e naxa xibaaru fanyi kawandi ti yire birin.

Xibaaru fanyi kawandife Samari

⁵Filipu to goro Samari taa nde kui, a naxa Ala xa Mixi Sugandixi xa fe masen naakæe bæ. ⁶Þama to Filipu xa kaabanakoe to, e naxa e tuli mati a ra a fanyi ra. ⁷Þinne naxa gbilen furemae fæxæ ra, e nu fa gbelegbele. Mabenyi nun namate wuyaxi naxa yalan. ⁸Naakæe naxa sæewa a fanyi ra.

⁹Xeme nde nu na na taa kui naxan xili Simøn. A nu duureya rabama naxan Samarikæe birin nakaabama, a nu fa a yete igbo. ¹⁰E birin, dimædie nun forie, a xui ramexi a fanyi ra. E nu a fala, «Yi xeme Ala senbe na a ra, won naxan xili falama Senbe Xungbe.» ¹¹E nu bara bira a fæxæ ra kabi a xænnakuye barima a nu e rakaabama a xa duureya ra. ¹²Kæno e to la Filipu ra, naxan Ala xa mangeya niini nun Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi kawandi rabama, xeme nun ginæe naxa e xunxa ye xææra. ¹³Simøn yati naxa danxaniya, a fan naxa a xunxa ye xææra. A naxa bira Filipu fæxæ ra. A naxa kaaba a xa tænxumæe nun kaabanako xungbee ma.

¹⁴Xeeræe, naxee nu na Darisalamu, e to a me Samarikæe bara tin Ala xa masenyi ra, e naxa Þiyeri nun Yaya xee naa. ¹⁵E to so naa, e naxa Ala maxandi alako Samarikæe xa Ala Xaxili Seniyeñxi

sætæ, ¹⁶barima Ala Xaxili Seniyeñxi mu nu goroxi mixi yo ma e ya ma sinden. E nu xunxaxi ye nan gbansan xææra Isa xili xa fe ra. ¹⁷Awa, Þiyeri nun Yaya naxa e bælexe sa e ma, e naxa Ala Xaxili Seniyeñxi sætæ.

¹⁸Simøn to a to Ala Xaxili Seniyeñxi nu sætæma xeeræe bælexe nan saabui ra, a naxa kæbiri masen e bæ, a fa a fala, ¹⁹«Wo yi senbe fi n fan ma, alako n na n bælexe sa naxan ma, a xa Ala Xaxili Seniyeñxi sætæ.» ²⁰Þiyeri naxa a yaabi, «I tan nun i xa kæbiri xun xa rakana, barima i a maþæxunxi ne Ala xa ki sætæma kæbiri nan na. ²¹I gbe yo mu na yi fe ya ma, barima i sondonyi mu fiixexi Ala bæ. ²²Gbilen yi fe þaaxi fæxæ ra. I man xa Marigi maxandi alako a xa diþe i ma i xa yi maþæxunxi xa fe ra, xa a sa tinma. ²³N a toxi ne yi ki, i na fe þaaxi gbegebe kui. I bara findi Sentanæ xa konyi ra.»

²⁴Simøn naxa a yaabi, «Wo yete xa Marigi maxandi n bæ alako wo fe naxee birin falaxi a naxa n li.» ²⁵E to ge seedeþæxæya bade Marigi xa masenyi ra, Þiyeri nun Yaya naxa gbilen Darisalamu. Kira fan na, e naxa xibaaru fanyi kawandi ti Samari taa wuyaxi kui.

Etiyopi xunmati nde xunxafe ye xææra

²⁶Marigi xa maleke naxa a fala Filipu bæ, «Keli, siga yirefanyi biri ra, gbengberen kira xæn, naxan goroma Gasa, ke-life Darisalamu.» ²⁷A naxa keli, a naxa Etiyopika nde li kira ra. Xeme nan nu a ra naxan mu nu næma gine fe rabade. A findixi Kandasi, Etiyopi mange gine xunmati nan na. A tan nan nu a xa naafuli birin kantama. A nu faxi salide ne Darisalamu. ²⁸A na gbilenfe a xæny, a dæxæxi a xa maþereþe kui, a na Annabi Esayi xa Kitaabui xaranfe.

²⁹Ala Xaxili Seniyeñxi naxa a masen Filipu bæ, «Siga, i i makære na maþereþe ra.» ³⁰Filipu naxa siga a gi ra. A naxa Etiyopika xui me, a nu Annabi Esayi xa

Kitaabui xaranfe. A naxa a maxorin, «I naxan xaranfe yi ki, i a fahaamuxi?»³¹ A naxa a yaabi, «N noma na ra di, xa mixi yo mu na naxan a tagi rabama n be?» A naxa a fala Filipu be a xa dɔxɔ a seeti ma.³² A nu na yi sebeli nan xaranfe Kitaabui kui:

«E a xaninxi temui naxe a xa faxa a naxa lu alɔ yexee naxan xaninma faxade.

A mu a xui yo ramini, alɔ yexee naxan tima a xabe maxabama ya ra.

³³ A xa marayaagi kui,

e naxa a makiiti seriye xanbi.

Nde noma a xa taruxui falade?

A xa simaya bara jɔn bɔxi fari.»

³⁴ Na Etiyopika naxa a fala Filipu be, «Yandi, a masen n be, Annabi Esayi nde xa fe falama yi ki? A yete ba, ka mixi gbete?»³⁵ Awa, Filipu naxa a folɔ na sebeli ma, a naxa a kawandi Isa xa xibaaru fanyi ra.

³⁶ E na sigafe kira xɔn, e naxa ye li. Na Etiyopika naxa a fala Filipu be, «Ye nan ya. Nanse a niyama n mu xunxama ye xɔra?»³⁷ Filipu naxa a yaabi, «Xa i danxaniya i bɔne birin na, i noma na ra.» Na Etiyopika naxa a yaabi, «N laxi a ra, Ala xa Di nan lanxi Isa ma.»³⁸ A naxa manereese rati, e firin birin naxa goro ye ma. Filipu naxa na Etiyopika xunxa ye xɔra.³⁹ E to te ye xɔra, Marigi Xaxili naxa Filipu tongo, a a xanin. Na Etiyopika mu fa a to sɔnɔn. A naxa siga seewe kui.

⁴⁰ Filipu naxa mini Asotu taa kui. A man naxa siga Sesare. A naxa xibaaru fanyi kawandi ti taa birin kui a nu dangima dennaxe.

Sɔlu xunxafe ye xɔra

9 Na temui birin, Sɔlu nu kɔnkɔxi Marigi fɔxirabiree ma, a xa e faxa. A naxa siga serexedube kuntigi xɔn² keedi maxorinde katarabi Damasi salide

yareratie ma, alako xa a naxee li naa, e biraxi Isa xa kira fɔxɔ ra, xeme'e nun ginee, a xa fa e xirixi ra Darisalamu.³ A na makorefe Damasi ra, yanbe naxa mini a ma keli koore ma, a a rabilin.⁴ A naxa bira bɔxi ma, a naxa xui nde me, «Sɔlu, Sɔlu, i na n jaxankatafe munfe ra?»⁵ Sɔlu naxa a yaabi, «Marigi, nde i ra?» A naxa a yaabi, «Isa nan n na, i naxan jaxankatafe.⁶ Keli, so taa kui, e fama a falade i be a lanma i xa naxan naba.»⁷ Xeme'e naxee nu a fɔxɔ ra, nee de naxa bobo a ra gaaxui be. E nu xui mema, kɔnɔ e mu nu mixi yo toma.⁸ Sɔlu naxa keli bɔxi ma, a ya rabixi, kɔnɔ a ya mu se toma. E naxa a belexe suxu, e a mati Damasi.

⁹ A naxa lu xi saxan a mu sese to, a mu sese don, a mu sese min.¹⁰ Isa fɔxirabiree nde nu na Damasi, naxan xili Ananiyasi. Marigi naxa a xili laamatunyi kui, «Ananiyasi!» Ananiyasi naxa a ratin, «Marigi, n tan nan ya.»¹¹ Marigi naxa a fala a be, «Keli, siga kira ra naxan xili «Kira Tinxinxi, i xa xeme fen Yudasi xa banxi kui, naxan xili Sɔlu Tariseka. A na Ala maxandife.¹² A bara mixi nde to laamatunyi kui, naxan xili Ananiyasi, a na a belexe safe a ma alako a man xa se to.»¹³ Ananiyasi naxa a yaabi, «Marigi, n bara yi xeme xa fe me mixi wuyaxi ra, a bara fe kobi naxan naba i xa mixi seniyenxie ra Darisalamu.¹⁴ Serexedube kuntigie bara nɔe so a yi ra, a xa birin suxu naxee i xili maxandima.»

¹⁵ Kɔnɔ Marigi naxa Ananiyasi yaabi, «Siga, barima n bara yi xeme sugandi xee ra, a xa n xili masen si birin be, e xa mangee be, a nun Isirayila die birin be.¹⁶ N a masenma ne a be, a fama tɔrɔde ki naxe n xili xa fe ra.»¹⁷ Ananiyasi naxa siga na banxi. A to so, a naxa a belexe xa Sɔlu ma. A naxa a fala a be, «N ngaxakerenyi Sɔlu, Marigi Isa naxan mini i ma kira ra, a tan nan n xeexi i ma, alako i xa se to, i man xa Ala Xaxili Seniyenxi sɔtɔ.»

¹⁸Se nde naxa ba a ya ma keren na alb xalee, a ya naxa se to. A naxa keli, a fa a xunxa ye xɔɔra. ¹⁹Na xanbi a naxa a dege, a fa senbe sɔto.

Sɔlu kawandi rabafe Damasi

Sɔlu naxa saxanyi raba Damasi a nun Isa fɔxirabiree. ²⁰A naxa bɔnbɔ kawandi tife ra keren na salidee kui a nu a masen a Ala xa Di nan lanxi Isa ma. ²¹Naxee birin a xui me, e de naxa ixara. E naxa a fala, «Yi xeme xa mu nu mixie paxankatama Darisalamu, naxee nu maxandi tima Isa xili ra? A mu faxi xe be, a xa e xanin e xirixi ra serexedube kuntigie xɔn?» ²²Sɔlu naxa senbe sɔto. A xa masenyi naxa Damasi Yuwifie ifu, a falafe a Isa nan lanxi Ala xa Mixi Sugandixi ma.

²³Temui nde to dangi, Yuwifie naxa lan a ma e xa Sɔlu faxa. ²⁴Sɔlu naxa e xa gundo kolon. E nu taa sode de kantama kɔe nun yanyi alako e xa a faxa. ²⁵Kɔnɔ kɔe nde ra, Isa fɔxirabiree naxa a ragoro tete fari ma saga kui.

Sɔlu sigafe Darisalamu

²⁶Sɔlu to siga Darisalamu, a naxa wa bonife Isa fɔxirabiree ra, kɔnɔ e birin nu gaaxuxi a ya ra. E mu nu laxi a ra xa Isa fɔxirabire nan yati a ra. ²⁷Awa, Baranabasi naxa a xanin xeeræe xɔn. A naxa a tagi raba e be Sɔlu Marigi toxi ki naxe, a man a xui mexi kira ra ki naxe. A naxa a masen e be Sɔlu bara kawandi naxan naba Isa xili ra Damasi taa kui. ²⁸E birin naxa dɔxɔ yire keren Darisalamu. Sɔlu nu Marigi xili kawandima senbe ra. ²⁹E nun Yuwifie fan naxa wɔyen e nu xɔɔxɔ, Yuwifie naxee Gireki xui falama, kɔnɔ nee nu katafe e xa Sɔlu faxa. ³⁰A ngaxakerenyi Isayankæe to na fe me, e naxa a xanin Sesare, e fa a rasiga Tarise. ³¹Danxaniyatɔe nama naxa lu bɔnesa kui Yudaya, Galile, nun Samari bɔxi birin ma. E nu luma e bore ralimaniya ra, e nu

e jere Marigi xa yaragaaxui kui. E xun nu masama Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra.

Piyeri sigafe Lida nun Yafa

³²Piyeri to nu bɔxi iperema, a naxa goro seniyentɔee yire Lida. ³³A naxa xeme namataxi nde li naa, naxan xili Ene, a nu saxi sade ma kabi je solo-masaxan. ³⁴Piyeri naxa a fala a be, «Ene, Isa Ala xa Mixi Sugandixi bara i rayalan. Keli, i i xa sade yailan.» A naxa keli keren na. ³⁵Lidakæe nun Saronka birin to yi fe to, e naxa tuubi Marigi ma.

³⁶Gine nde nu na Yafa Isa fɔxirabiree ya ma. A nu xili Tabita, naxan falaxi Dɔrakasi. A nu fe fanyi gbegbe rabama, a nu tɔɔɔmixie ki. ³⁷Na temui, fure naxa a suxu, a naxa faxa. E to a maxa, e naxa a sa koore banxi deki firin nde. ³⁸Isa fɔxirabiree naxee nu na Yafa, e naxa a me a Piyeri na Lida. Lida mu makuya Yafa ra. Awa, e naxa xeme firin xee Piyeri ma, e xa a mayandi a xa fa e xɔnyi mafuren. ³⁹Piyeri naxa keli, e nun na xemee naxa siga. E to so, e naxa a xanin koore banxi kɔn na. Kaape ginee naxa a rabilin, e wama. E naxa dugie nun sosee masen a be Dɔrakasi naxee yailan a nu na e ya ma temui naxe. ⁴⁰Piyeri naxa e birin namini tande. A naxa a xinbi sin, a Ala maxandi. Na xanbi, a naxa a mafindi fure mabiri ra. A naxa a fala, «Tabita, keli.» Tabita naxa a ya rabi. A to Piyeri to, a naxa keli. ⁴¹Piyeri naxa a belexe suxu, a a rakeli. A naxa seniyentɔee nun kaape ginee xili. A naxa a pipe dentege e be. ⁴²Yafakæe birin naxa na fe me. Mixi wuyaxi naxa danxaniya Marigi ma. ⁴³Piyeri naxa xi wuyaxi raba Yafa, Simɔn garange xɔnyi.

Koroneliyo xunxafe ye xɔɔra

10 Xeme nde nu na Sesare naxan nu xili Koroneliyo. Sɔɔri keme xunmati nan nu a ra Itali sɔɔri gali ya ma. ²Diinela nan nu a ra. A tan nun a xa mixi

birin nu gaaxuxi Ala ya ra. A nu setaree malima a gbegbe ra, a man nu Ala maxandima temui birin.

³Nummare ra, a naxa Ala xa maleke nde to laamatunyi ra, a sofe a xonyi. Maleke naxa a xili, «Koroneliyo.» ⁴Koroneliyo to a to, a naxa gaaxu. A naxa a fala, «Marigi, munse niyaxi?» Maleke naxa a fala a be, «Ala bara i xa maxandi suxu. A bara ratu i ma, i bara naxan naba setaree be. ⁵Yakosi, i xa mixi ndee xee Yafa e xa fa Simon na, naxan xili falama Piyeri. ⁶A yigiyaxi Simon garange xonyi baa de ra.»

⁷Maleke to ge woyende, a naxa siga. Koroneliyo naxa konyi firin xili, a nun a xa sɔɔri diinela, naxan nu walima a be. ⁸A naxa yi fe birin yaba e be, a fa e xee Yafa. ⁹Na kuye iba yanyi tagi jɔndɔn, e nu na kira xɔn ma temui naxe, e makore taa ra, Piyeri naxa te koore banxi fari a xa Ala maxandi. ¹⁰Na temui kaame naxa a suxu, a nu wama a degefe. Beenun donse xa ge yailande, a naxa laamatunyi to.

¹¹A naxa koore to a rabixi, se nde naxa goro boxi alɔ dugi, a xirixi a tunxun naanie ma. ¹²Subee, bubusee, nun xɔni birin nu na na dugi kui. ¹³Xui nde naxa a fala, «Piyeri, keli, i sube nde faxa, i xa a don.» ¹⁴Kɔnɔ Piyeri naxa a yaabi, «Ade, Marigi. N mu nu se raharamuxi don sinden, xa na mu a ra se seniyentare.» ¹⁵Xui naxa woyen a be a firin nde, «Ala bara se naxan naseniyeen i naxa a fala a seniyentare.» ¹⁶Na naxa raba sanya saxan. Na xanbi, na dugi man naxa te koore ma.

¹⁷Piyeri to nu a maɔɔxunfe na laamatunyi ma, a wama naxan masenfe, Koroneliyo xa xeeræe nu bara Simon xonyi maxorin. E naxa ti naade ra. ¹⁸E naxa maxorinyi ti xa Simon yigiyaxi naa ne, e naxan xili falama Piyeri. ¹⁹Piyeri nu a maɔɔxunfe laamatunyi ma temui naxe, Ala Xaxili naxa a masen a be, «Xeme

saxan na i maxorinfe. ²⁰Keli, i xa goro, wo birin xa siga. I naxa siike, barima n tan nan e xeexi.» ²¹Awa, Piyeri naxa goro, a naxa a fala na xeme be, «N tan nan yi ki wo naxan fente. Wo faxi munfe ma?» ²²E naxa dentege sa, «Koroneliyo, sɔɔri mixi keme xunmati, nan muxu xeexi. Xeme tinxinxi na a ra, naxan gaaxuxi Ala ya ra. Yuwifie birin a xili fanyi falama. Ala xa maleke seniyenxi bara a masen a be a xa i rafa a xonyi alako a xa i xa masenyi rame.» ²³Awa, Piyeri naxa e yigiya. Na kuye iba, a naxa keli, e birin naxa siga. Yafaka danxaniyatɔe ndee fan naxa e mati.

²⁴Na kuye iba, e naxa so Sesare, Koroneliyo nu e mamefe dennaxe. A nu bara a xa mixie nun a boore fanyie malan. ²⁵Piyeri to so, Koroneliyo naxa a ralan, a naxa a yete magoro a be. ²⁶Kɔnɔ Piyeri naxa a rakeli, a naxa a fala, «Keli, mixi nan na n fan na.» ²⁷E naxa so banxi e woyenma e bore ra. Piyeri naxa mixi gbegbe malanxi li naa. ²⁸A naxa a fala e be, «Wo a kolon tɔnyi dɔxɔxi Yuwifie ma e nun si gbete bɔnsɔe naxa lu yire keren, xa na mu a ra sofe ra e xonyi. Kɔnɔ Ala bara a masen n be a n naxa mixi yo maɔɔxun seniyentare ra. ²⁹Na na a ra, wo to n xili, n mu tondi fade. Awa, wo n xilixi munfe ma?» ³⁰Koroneliyo naxa a masen a be, «Na xi naani nan yi ki, n nu salife n ma banxi kui nummare temui. Xeme nde naxa mini n ma, a xa sosee yanbama. ³¹A naxa a masen n be, «Koroneliyo, Ala bara i xa maxandi suxu. A bara ratu a ma i bara naxan naba setaree be. ³²Awa, mixie xee Yafa, e xa fa Simon Piyeri ra be. A yigiyaxi Simon garange xa banxi kui, baa de ra.» ³³N naxa mixie xee keren na. Muxu bara jɔlexin ki fanyi i fafe ra. Awa, yakosi muxu birin na Ala ya i. I xa masenyi ti muxu be, Marigi bara i yamari naxan birin na.»

³⁴Awa, woyenyi to so Piyeri yi, a naxa a masen, «Yakosi n bara a kolon

nɔndi nan yati a ra, Ala mu mixi yo rafisaxi a boore be. ³⁵A wama mixi birin xɔn, sie birin ya ma, naxee gaaxuma a ya ra, naxee tinxin. ³⁶Ala bara xibaaru fanyi masen Isirayila nama be. A bara a masen e be a bɔnesa sɔtɔma duniya Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi nan na. ³⁷Wo a kolon naxan nabaxi fɔlɔfe Galile bɔxi ma, dɔxɔfe Yudaya birin na. Yaya nu bara kawandi ti mixie xa e xunxa ye xɔɔra. ³⁸Na temui Ala naxa Isa Nasaretika sugandi, Ala Xaxili Seniyenxi nun senbe naxa goro a ma. Isa naxa siga yire birin, a nu fe fanyi raba, a nu mixi birin nayalan naxee nu na Ibulisa xa konyiya bun. Ala nu na a fɔxɔ ra.»

³⁹«Yi fe birin seede nan muxu ra a naxan naba Yuwifie xa bɔxi ma nun Darisalamu. E naxa a banban wuri ma, a faxa. ⁴⁰Kɔnɔ Ala naxa a rakeli faxe ma xi saxan lɔxɔe, duniya xa a to. ⁴¹A mu tin a makenende birin be, kɔnɔ a naxa a yete masen muxu be, Ala naxee sugandixi e xa findi seedee ra. Muxu nun Isa bara donse don, muxu bara ye min a keli xanbi faxe ma. ⁴²Isa naxa muxu yamari, muxu xa kawandi ti mixie be, e xa a kolon Ala nan Isa tixi kiitisa ra mixi baloxie nun mixi faxaxie xun ma. ⁴³Namijɔnme birin nu bara a xa fe fala, naxan na danxaniya a ma na kanyi xa yunubi xafarima ne a xili saabui ra.»

⁴⁴Piyeri to nu wɔyenma, naxee birin nu yi masenyi ramefe, Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro e ma. ⁴⁵Danxaniyatɔe sunnaxie naxee Piyeri mati naa, e naxa kaaba yi fe ma, Ala Xaxili Seniyenxi gorofe sunnatatee fan ma, ⁴⁶barima e naxa e xui me e na Ala matɔxɔfe xui gbetee ra. ⁴⁷Awa, Piyeri naxa maxɔrinyi ti, «Mixi nde nɔma tondide yi mixie xa xunxa ye xɔɔra? E fan bara Ala Xaxili Seniyenxi sɔtɔ alɔ won fan a sɔtɔxi ki naxe.» ⁴⁸A naxa yaamari fi fa e xa e xunxa ye xɔɔra Isa

xili ra. Na xanbi e naxa Piyeri mayandi a xa lu e xɔnyi na saxanyi.

Piyeri xunmafalafe

11 Xeeræe nun ngaxakerenyie naxee nu na Yudaya, e naxa a me a si gbetee fan bara tin Ala xa masenyi ra. ²Piyeri to te Darisalamu, Yuwifie danxaniyatɔe naxa a kalamu, «I bara so sunnatatee xɔnyi, ³wo birin bara wo dege!»

⁴Awa Piyeri naxa fe birin tagi raba e be a dangixi ki naxe. ⁵A naxa a masen, «N nu na Yafa taa nan kui. N na Ala maxandife temui naxe, n naxa laamatunyi to. Se nde naxan maniyaxi dugi xungbe ra, a xirixi a tunxun naanie ma, na naxa goro keli koore ma han n yire. ⁶N naxa a igbe a fanyi ra. N naxa xurusee, wula subee, bubusee, nun xɔni birin to a kui. ⁷Xui nde naxa a fala, «Piyeri, keli, i sube nde faxa, i xa a don.» ⁸Kɔnɔ n naxa a fala, «Ade, Marigi. N mu nu se raharamuxi don sinden, xa na mu a ra se seniyentare.» ⁹Xui naxa wɔyen n be a firin nde, «Ala bara naxan naseniyen i naxa a fala a seniyentare.» ¹⁰Na naxa raba sanya saxan. Na xanbi, a birin man naxa te koore ma.»

¹¹«Na temui mixi saxan, naxee nu xeexi n yire kelife Sesare, e naxa ti muxu xa banxi naade ra. ¹²Ala Xaxili naxa a masen n be a muxu birin xa siga, a hali n mu siike. Yi xeme senni naxee yi ki, e fan naxa n mati naa. Muxu to so Koroneliyo xɔnyi, ¹³a naxa a yaba muxu be a maleke toxi a xa banxi kui ki naxe. Maleke naxa a masen a be, «Mixi xee Yafa, a xa fa Simɔn na, e naxan xili falama Piyeri. ¹⁴A fama masenyi tide i be, i tan nun i xa mixi birin kisima naxan saabui ra.»

¹⁵«N to so wɔyenfe, Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro e ma alɔ a goro won ma ki naxe a fɔle. ¹⁶N fa ratu Marigi xa masenyi ma, «Yaya bara mixi xunxa ye xɔɔra, kɔnɔ Ala Xaxili Seniyenxi fama gorode wo ma.» ¹⁷Ala

to bara e ki alɔ a won kixi ki naxe, won tan naxee danxaniyaxi Isa Ala xa Mixi Sugandixi ma, a nu lan n xa Ala matandi?»

¹⁸E to na me, e naxa dundu, e naxa Ala matɔxɔ, «Ala bara tuubi ragiri si gbeteɛ fan be, alako e fan xa kisi.»

Baranabasi nun Sɔlu sigafe Antiyɔki

¹⁹Isa fɔxirabire naxee yensen Etiyen faxa xanbi ɲaxankate saabui ra, e naxa siga han Fenisiya, Sipiri, nun Antiyɔki. E nu Ala xa masenyi kawandima Yuwifie nan be. ²⁰Kɔnɔ Sipirikae nun Sirenikae naxee nu na e ya ma, e to siga Antiyɔki, e naxa Marigi Isa xa xibaaru fanyi masen Girekikae fan be. ²¹Marigi xɔnye nu na e ma. Mixi gbegbe naxa danxaniya, e naxa tuubi Marigi ma.

²²Darisalamu danxaniyatɔɛ pama to na fe me, e naxa Baranabasi xee Antiyɔki. ²³A to so naa, a naxa ɲelɛxin Ala xa hinne tofe ra. A naxa e ralimaniya, e xa danxaniya Marigi ma. ²⁴Baranabasi, mixi fanyi nan nu a ra. A nu rafexi danxaniya nun Ala Xaxili Seniyenxi ra. ɲama gbegbe naxa danxaniya Marigi ma.

²⁵Na xanbi, Baranabasi naxa siga Tarise Sɔlu fende. ²⁶A to a to, a naxa fa a ra Antiyɔki. E nun danxaniyatɔɛ nan nu e malanma naa ɲe keren birin bun ma. E naxa mixi gbegbe xaran. Isa fɔxirabire naxee nu na Antiyɔki, nee nan singe «Isayanka» xili sɔtɔ.

²⁷Na temui, namipɔnme ndee naxa goro Antiyɔki, kelifɛ Darisalamu. ²⁸Naxan nu xili Agabu, na naxa ti, a fa a fala Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, a kaame xungbe fama sinde dunipa birin ma. Na fe raba mangɛ Kilɔdi xa waxati ne. ²⁹Isa fɔxirabiree naxa lan a ma e xa Yudaya ngaxakerenyie mali harige ra, kankan nɔma naxan na. ³⁰E naxa a so Baranabasi nun Sɔlu yi ra katarabi kuntigie ma.

Tɔɔrɛ man xeeræe life

12 Na temui mangɛ Herode naxa so danxaniyatɔɛ pama mixi ndee tɔɔrɔfe. ²A naxa Yaki, Yaya taara, faxa santidegema ra. ³A to a to na nu rafan Yuwifie ma, a man naxa Piyeri suxu Taami Lebinitare Sali. ⁴A to a suxu, a naxa a sa geeli kui. A naxa sɔɔri naani naani tongo xunde naani kui, a nee yamari, e xa a kanta. Herode nu waxi Piyeri xa makiiti pama ya xori Sayamaleke Dangi Sali na ba a ra. ⁵Piyeri nu na geeli kui, kɔnɔ danxaniyatɔɛ pama nu na Ala maxandife a be.

⁶Kɔɛ ra, beenun Herode xa Piyeri makiiti, a nu xife sɔɔri firin tagi, yɔlɔnɔnyɔ balanxi a ma. Sɔɔri gbeteɛ fan nu geeli naade kantafe. ⁷Marigi xa maleke nde naxa mini a ma tɛrɛnna ra. Yanbe naxa geeli kui iyalan. Maleke naxa Piyeri seeti mabɔnbɔ, a xa xunu, a fa a fala a be, «Keli, i xulun!» Yɔlɔnɔnyɔie naxa yolon a belexe ra keren na. ⁸Maleke naxa a fala a be, «I maxiri, i xa sankirie so.» A to na raba, maleke man naxa a fala a be, «Donma felen i ma, bira n fɔxɔ ra.» ⁹Piyeri naxa mini, a bira maleke fɔxɔ ra, kɔnɔ a mu a kolon xa na fe findixi nɔndi nan na. A nu bara a marɔxun, temunde a findixi laamatunyi nan na. ¹⁰E to bara dangi sɔɔrie singe e nun a firin ndee ra, e naxa wure naade li naxan de rabixi taa ma, na naxa rabi a yete ra. E naxa mini. E mu nu a ikuyaxi kira xɔn ma, maleke naxa keli Piyeri xun.

¹¹Piyeri to xaxili sɔtɔ na fe ma, a naxa a fala, «Yakɔsi, n bara a kolon Marigi nan a xa maleke xɛxi, a xa n ba Herode yi ra. A bara n natanga Yuwifie belexe.» ¹²A to kolon sɔtɔ yi fe ma, a naxa siga Yaya nga Mariyama xɔnyi, Yaya naxan man xili Maraki. Mixi wuyaxi nu malanxi naa, e na Ala maxandife. ¹³A to naade kɔnkɔn, konyi gine nde, naxan xili Roda, a naxa fa naade rabide. ¹⁴A to Piyeri xui me, a

naxa jlelxin han a naxa nœemu naade rabife ma. A naxa a gi a xa sa a fala booree be Piyeri na naade ra. ¹⁵E naxa a fala a be, «I bara daxu.» Kɔnɔ a to e karaxan, e naxa a fala, «A xa maleke na a ra.» ¹⁶Na temui birin Piyeri nu na naade kɔnkɔnfe. E to naade rabi, e naxa kaaba a tofe ma. ¹⁷Piyeri to e masabari a belexe ra, a naxa a yaba e be Marigi a raminixi geeli kui ki naxe. A naxa a fala, «Wo yi fe ragbilen Yaki nun ngaxakerenyie ma.» Na xanbi, a naxa mini, a xa siga yire gbete.

¹⁸Kuye to iba, sɔɔrie naxa lu maimaxe xungbe kui, a kolonfe ra Piyeri xa fe niyaxi ki naxe. ¹⁹Herode naxa a fen, kɔnɔ a mu a to. A naxa sɔɔrie makiiti, a naxa yaamari fi a e birin xa faxa. Na xanbi, a naxa keli Yudaya, a naxa goro Sesare, a xa saxanyi radangi menni.

Herode xa faxe

²⁰Tirekae nun Sidɔnkae nu na lantareya kui e nun Herode ra na temui. E naxa lan e bore ma, e xa siga Herode yire, e xa wɔyen. E to bara Bilasitu masɔɔ, mange xa batula kuntigi, e naxa Herode mayandi lanyi xirife ra e tagi, barima e xa bɔxi xaxili nu tixi Herode xa bɔxi baloe nan na. ²¹Malan lɔxɔe, Herode nu maxirixi a xa mange sosee kui, a naxa masenyi ti jama be, a dɔxɔxi mange kibanyi kui. ²²Mixie naxa sɔnxɔe rate, «Ala xui nan yi ki, adama xui mu a ra.» ²³Marigi xa maleke nde naxa a rafura keren na, barima a mu Ala matɔxɔ. Kulie naxa a don, a naxa faxa.

²⁴Na waxati mixi gbegebe naxa Ala xa wɔyenyi rame, danxaniyatɔe kɔnti xun naxa masa. ²⁵Baranabasi nun Sɔlu to ge xeeræe ibade Darisalamu, e naxa gbilen Yaya xanin na e xun ma, e naxan xili falama Maraki.

Baranabasi nun Sɔlu sugandife

13 Namijɔnɔmɔe nun karamɔxɔe nu na Antiyɔki danxaniyatɔe jama

tagi: Baranabasi, Simeyɔn naxan xili sa Nigeri, Lususi Sirenika, Manahen, nun Sɔlu. Manahen nun mange Herode nan xuru yire keren. ²E to nu Marigi batufe, e man nu sunfe, Ala Xaxili Seniyenxi naxa a fala e be, «Wo Baranabasi nun Sɔlu ti n be e xati ma, wali xa fe ma n e xilixi naxan ma.» ³Awa, e to ge sunde, nun Ala maxandide, e naxa e belexe sa Baranabasi nun Sɔlu ma, e xa e taxu Ala ra. Na xanbi, e naxa e bejin, e siga.

E sigafe Sipiri

⁴Ala Xaxili Seniyenxi to Baranabasi nun Sɔlu xee, e naxa goro Selusiya, e fa baki kunkui kui sigafe ra Sipiri suri ma. ⁵E to so Salamin, e naxa so Ala xa masenyi kawandife Yuwifie xa salide kui. Yaya nan nu e malima ra. ⁶E to bara suri igiri han Pafosi, e naxa duure nde li naa, Yuwifi naxan nu a yete findixi namijɔnɔmɔe wule fale ra, naxan nu xili Bari Yesu xa di. ⁷A nu na mange Serigu Pɔlu sɛeti ma, naxan xaxili nu fan. Na tan naxa Baranabasi nun Sɔlu xili, barima a nu wama Ala xa masenyi ramefe.

⁸Kɔnɔ na duure e naxan ma Elimasi, a xili wama a masenfe a duure nan a ra, a naxa e matandi. A nu katafe ne alako a xa mange xa ba danxaniya kira xɔn ma. ⁹Awa Sɔlu, naxan man xili Pɔlu, Ala Xaxili Seniyenxi to goro a ma, a naxa a ya banban a ra, ¹⁰a naxa a fala a be, «Kalabante nun yanfante nan i ra. Ibulisa xa di, tinxintare, i mu bama Marigi xa kira tinxinxi dalinfe? ¹¹Awa yakɔsi, Marigi bara a belexe sa i ma. I fama ne dɔnxude. Waxati nde bun ma, i mu soge toma.» Dimi naxa dusu a xun na keren na. A naxa so milimalafe na ma, a nu mixie fen naxee a yi rasuxuma. ¹²Awa, mange Serigu Pɔlu to na to, a naxa danxaniya Marigi xa seriye ma.

E sigafe Pisidiya bɔxi ma

¹³ Pɔlu nun a booree to baki kunkui kui Pafosi, e naxa siga Periga naxan na Panfiliya bɔxi ma. Yaya naxa a ba e ma, a naxa gbilen Darisalamu. ¹⁴ Menni e naxa ti kira xɔn. E naxa so Antiyoki naxan na Pisidiya bɔxi ma. E to so salide kui malabu lɔxɛ, e naxa e magoro. ¹⁵ Tawureta Munsu nun namijɔnmee xa Kitaabui xaranyi to ba a ra, salide xunmatie naxa xeeræ ti e ma, e nu a fala, «Won ngaxakerenyie, xa marasi nde na wo yi ra pama be, wo a fala.» ¹⁶ Pɔlu to keli, a naxa e masabari, a fa a fala, «Isirayilakæe nun wo tan naxee gaaxuxi Ala ya ra, wo wo tuli mati. ¹⁷ Isirayila naxa Marigi Ala bara won babæe sugandi. A naxa e rawuya Misira bɔxi ma. Na xanbi a naxa e ramini naa a senbe ra. ¹⁸ A naxa e rabalo je tongo naani jɔndɔn gbengberenyi ma. ¹⁹ A to si solofere halaki Kanaan bɔxi ma, a naxa na bɔxie fi Isirayilakæe ma. ²⁰ Ne kemæ naani je tongo suuli bun ma, a naxa mangæe ti e xun ma han Annabi Samuweli xa temui. ²¹ Awa, e to wa mangæ belebele xɔn ma, Ala naxa Kisu xa di, Sɔlu, naxan fatan Bunyamin bɔnsɔe ra, a naxa na ti e xun ma. A xa mangeya naxa bu je tongo naani. ²² A to Sɔlu ba mangeya ra, a naxa Dawuda findi mangæ ra e xun. A yi seadeya masen na nan ma, «N bara Dawuda to, Yisayi xa di, naxan kepa rafan n ma. A tan nan n sago birin nakamalima.»

²³ «Ala Isirayila Rakisima raminixi Dawuda bɔnsɔe nan ya ma, naxan lanxi Isa ma, alɔ a laayidi tongoxi ki naxæ. ²⁴ Beenun Isa xa fa, Yaya nu bara mixie kawandi e xa tuubi, e xa e xunxa ye xɔɔra. ²⁵ A xa wali rajɔn temui, a naxa a fala, «N mu findixi mixi xa ra, wo naxan mapɔxunxi. Na kanyi fama n xanbi ra. Na binye mu na n yi ra n xa a xa sankiri mafulun.»

²⁶ «N ngaxakerenyie, Iburahima bɔnsɔe xa die nun wo tan naxee gaaxuma Ala ya ra, yi kisi masenyi rasanbaxi won tan nan ma. ²⁷ Darisalamukæe nun e xunmatie mu tin Isa ra. E mu fahaamui sɔtɔ namijɔnmee xa masenyi ma, naxan xaranma malabu lɔxɔe birin. Kɔnɔ e naxa na masenyi yati rakamali Isa tɔɔjegefe ra. ²⁸ Hali e to mu sese to a lanma a xa faxa naxan ma, e naxa Pilati maxandi a xa a faxa. ²⁹ Na kui, e naxa fe birin nakamali naxee sebexi a xun. E man naxa a ragoro wuri magalanbuxi ma, e a fure sa gaburi kui. ³⁰ Kɔnɔ Ala naxa a rakeli faxe ma. ³¹ Mixi gbegebe naxee Isa mati kelife Galile sigafe Darisalamu, nee naxa a to xi wuyaxi bun ma. Yakɔsi e bara findi a xa seadee ra naxa tagi.»

³² «Awa, muxu tan fan yi xibaaru fanyi masenma ne wo be, Ala laayidi naxan tongo won benbae be. ³³ Ala bara a rakamali won tan be, e xa die. A bara Isa rakeli faxe ma alɔ a sebexi Yabura sora firin nde kui ki naxæ. A naxæ, «N ma di nan i ra. N bara findi i baba ra to.» ³⁴ A bara a rakeli faxe ma, alako a naxa bɔrɔ. A na nan masenxi yi ki, «Laayidi seniynxie, naxee mu kanama, n naxee tongoxi Dawuda be, n nee tongoma ne wo fan be.» ³⁵ Na na a ra, a man na masenyi falaxi yire gbete. A naxæ, «I mu i xanuntenyi luma gaburi kui.» ³⁶ Dawuda to ge Ala sago rabade a xa waxati, a faxa ne, a a benbae li gaburi kui, a man bɔrɔ naa. ³⁷ Kɔnɔ Ala mixi naxan nakelixa faxe ma, na tan mu bɔrɔ.»

³⁸ «N ngaxakerenyie, naxan kawandixi wo be, wo xa a kolon yunubi xafarima a tan nan saabui ra. ³⁹ Naxan yo danxaniya, na kanyi bara kisi yunubie ma, Annabi Munsu xa seriye mu nɔ wo rakiside naxee ma. ⁴⁰ Na kui, wo wo meeni naxan falaxi namijɔnmee xa Kitaabuie kui, a naxa fa wo li. E naxæ, ⁴¹ «Wo a mato, wo tan mixi mayelee, wo de xa ixara, wo bara lɔe, barima n fama kewali

rabade wo xa lɔxɔɛ nan ma, wo mu lama naxan na hali e a yaba wo be.»

⁴²Sɔlu nun Baranabasi to mini, mixie naxa e maxandi e man xa yi masenyi ti malabu lɔxɔɛ naxan man fama kɔre.

⁴³Awa, jama to yensen, Yuwifia wuyaxi nun mixi naxee nu soxi Yuwifia xa diine kui, nee naxa bira Pɔlu nun Baranabasi fɔxɔ ra. Pɔlu nun Baranabasi naxa e rasi e xa lu Ala xa hinne kui. ⁴⁴Na malabu lɔxɔɛ xungbilenyi, taakae birin naxa e malan Ala xa masenyi ramede. ⁴⁵Yuwifia to pama to, tɔne naxa e suxu. E naxa ti Pɔlu kanke, e nu a xa wɔyenyi matandi, e nu a konbi. ⁴⁶Pɔlu nun Baranabasi naxa a fala e be pama tagi, «A lanma Ala xa masenyi xa masen wo tan nan singe be, kɔnɔ wo bara tondi a ra. Na kui, wo yete bara a fala a mu daxa wo xa kisi sɔtɔ. Yakɔsi muxu muxu ya rafindima si gbete nan ma, ⁴⁷alɔ Marigi muxu yamarixi ki naxe. A naxe, «N bara i ti i xa findi naiyalanyi ra sie be, kisi xanife ra han dunija danyi.»

⁴⁸Mixi naxee mu findixi Yuwifia ra, nee to na me, e naxa seewa. E naxa e Marigi xa wɔyenyi matɔxɔ. Naxee birin nu sugandixi kisi fe ra, nee naxa danxaniya.

⁴⁹Marigi xa masenyi naxa yensen bɔxi birin kui. ⁵⁰Kɔnɔ Yuwifia naxa gine hagiɛe, naxee nu soxi Yuwifia xa diine kui, nun na taa kuntigie, e naxa nee bɔɛe rate. E naxa tɔɔre dɔxɔ Pɔlu nun Baranabasi ma han e naxa e keri e xa bɔxi ma. ⁵¹Pɔlu nun Baranabasi naxa e sanyi rakonkon, na xa findi seede ra a lantareya na e tagi. Na xanbi e naxa siga Ikoniyon. ⁵²Isa fɔxirabiree naxa seewa, e man nu fa Ala Xaxili Seniyenxi sɔtɔ.

E sigafe Ikoniyon

14 Pɔlu nun Baranabasi naxa so Yuwifia xa salide kui Ikoniyon. E naxa wɔyen a fanyi ra han Yuwifia nun Girekika gbegebe naxa danxaniya. ²Kɔnɔ Yuwifia naxee mu danxaniya, nee naxa

Girekikae kui iso, alako e bɔɛe xa te danxaniyatɔɛe xili ma. ³Pɔlu nun Baranabasi naxa temui xɔnkuye raba Ikoniyon, e nu wɔyen lanlanteya kui. Marigi naxa tɔnxumae nun kaabanakoe raba e saabui ra, e tan naxee findixi seede ra Ala xa masenyi be, a xa hinne xa fe ra. ⁴Taakae naxa itaxun dɔxɔ firin. Ndee naxa lu Yuwifia xa seeti, ndee fan naxa lu xeeræe xa seeti. ⁵Girekikae nun Yuwifia nun e xa mangɛe naxa lan e xa fe jaaxi dɔxɔ e ma, e man xa e magɔnɔ han e xa faha. ⁶Pɔlu nun Baranabasi to na kolon, e naxa e gi, e siga Likayoni taae kui, Lisitire nun Deribe, a nun na rabilinyi. ⁷E naxa xibaaru fanyi kawandi ti naa.

E Sigafe Lisitire

⁸Mixi nde nu dɔxɔxi Lisitire, namate nan nu a ra, a bari na ki ne lanyuru kui. A mu nu nɔma a jereɛde hali keren. ⁹A nu a tuli matima Pɔlu xa masenyi nan na. Pɔlu naxa a ya ti a ra. A naxa a to a danxaniyaxi a yalan fe ma. ¹⁰A naxa a fala a xui itexi ra, «Keli, i ti i sanyie xun na. A naxa keli keren na, a jere.» ¹¹Nama to na to, Pɔlu naxan nabaxi, e naxa a fala Likayoni xui, «Alae bara e falin mixie, e goro won tagi.» ¹²E naxa xili nde xabu e xun, e Baranabasi xili naxa sa Seyusi, Pɔlu fan Heremesi, barima a tan nan nu wɔyenma. ¹³Seyusi xa serexedube, naxan xa salide nu na taa sode de ra, na naxa fa turæe nun fugee ra naadee biri ra. A tan nun pama naxa wa serexe bafe e be.

¹⁴Xeeræe Baranabasi nun Pɔlu to na kolon, e naxa e xa sosee ibɔɔ, e man fa gbelegebele pama ra. ¹⁵E naxa a fala, «Wo tan, munfe ra wo yi fe mɔɔli rabama? Mixi nan muxu ra, alɔ wo tan. Muxu faxi xibaaru fanyi nan na wo be. Muxu wo rasima wo xa ba yi fufafu fee ma alako wo xa bira Ala xa kira fɔxɔ ra, naxan koore nun bɔxi, baa nun se birin daa. ¹⁶Temui dangixi Ala a lu ne si birin

xa bira e yete kan xa kirae fɔxɔ ra. ¹⁷Hali na birin kui, a nu fe fanyi rabama naxan findi seede ra a xa fe ra. TUNE ye nu fama keli koore ma. Sansie nu fanma a temui alako wo xa balo, wo man xa seewa wo boɲe kui.» ¹⁸Pɔlu nun Baranabasi naxa kata ki fanyi ra alako e naxa serexe ba e be.

¹⁹Awa, Yuwifie naxa fa keli Antiyɔki nun Ikoniyon. E naxa pama kui iso han e naxa Pɔlu magɔɔ a xa faxa. E naxa mini a bubu ra taa fari ma barima e tan be a bara ge faxade. ²⁰Kɔɔɔ Isa fɔxirabiree to a rabilin, a naxa keli, a man naxa gbilen taa kui.

E gbilenfe Antiyɔki Siriya bɔxi ma

²¹Kuye to iba, Pɔlu nun Baranabasi naxa siga Deribe. E to ge kawandi tide taa kui, mixi gbege naxa findi Isa fɔxirabiree ra. Na xanbi e naxa gbilen Lisitire, Ikoniyon, nun Antiyɔki. ²²E nu Isa fɔxirabiree ralimaniya. E man nu e rasi e xa sabati danxaniya kui. E nu a fala, «Won mu soma Ala xa mangeya niini bun ma fo won xa tɔɔɔ.» ²³E naxa kuntigie sugandi danxaniyatɔe pama keren keren ma be. E to ge salide nun sunde, e naxa e taxu Marigi ra, e nu danxaniyaxi naxan ma. ²⁴Awa, e to Pisiidiya igiri, e naxa fa Panfiliya. ²⁵E naxa kawandi ti Periga, e naxa goro Ataleya.

²⁶E to keli menni, e naxa baki kunkui kui sigafe ra Antiyɔki, e nu taxuxi Ala xa hinne ra dennaxe. E nu bara ge na wali birin nabade. ²⁷E to so, e naxa danxaniyatɔe pama malan. E naxa fe birin dentege sa e be Ala naxan nabaxi e saabui ra, nun Ala danxaniya naade rabixi si gbetee be ki naxe. ²⁸E nun Isa fɔxirabiree naxa bu e bore ra.

Darisalamu malanyi

15 Mixi ndee naxee keli Yudaya, e naxa a fala Isa fɔxirabiree be, «Xa wo mu wo sunna Annabi Munsa xa

naamunyi ki ma, wo mu nɔma kisode.» ²Pɔlu nun Baranabasi naxa wɔyenyi xɔɔxɔe fala e be. E naxa nate tongo Pɔlu nun Baranabasi nun mixi ndee xa te Darisalamu xeeræe nun kuntigie maxɔrinde yi fe ma. ³Danxaniyatɔe pama naxa e xee. E dangixi Fenisiya nun Samari ra temui naxe, e naxa a masen mennikae be, mixi naxee kelixi si gbetee ma, nee danxaniyaxi ki naxe. Yi masenyi naxa Isa fɔxirabiree rapelexin. ⁴E to so Darisalamu, danxaniyatɔe pama nun xeeræe, nun kuntigie naxa e rasene. Ala naxan birin naba e saabui ra, e naxa na yaba e be. ⁵Awa, Fariseni nde naxee nu bara danxaniya, e naxa keli, e nu fa a fala, a lanma ne si gbetee mixie xa sunna, e xa bira Annabi Munsa xa seriye fɔxɔ ra.

⁶Xeeræe nun kuntigie naxa e malan e xa na fe mato. ⁷E to na fe isɔnxɔ sɔnxɔ, Piyeri naxa keli, a a fala e be, «N ngaxakerenyie, wo a kolon kafi temui xɔnkuye Ala bara n sugandi wo tagi, alako si gbetee mixie xa xibaaru fanyi me n de ra, e xa danxaniya. ⁸Awa, Ala naxan mixi sondonyi kolon, na bara seede raba e be, a a Xaxili Seniyenxi fi e ma alo won tan. ⁹A mu mixi yo rafisa a boore be e tan nun won tan tagi, barima a bara e sondonyi raseniye danxaniya ra. ¹⁰Yakɔsi, munfe ra wo Ala matoma? Wo na kote dɔxɔfe Isa fɔxirabiree xun, won benbae nun won tan mu naxan nɔma. ¹¹Wo xa a kolon a won nakisixi Marigi Isa xa hinne nan na alo e tan fan.»

¹²Nama birin naxa dundu, e naxa e tuli mati Pɔlu nun Baranabasi ra. Pɔlu nun Baranabasi naxa a tagi raba booree be Ala kaabanakoe nun tɔnxumae naxee birin naba e saabui ra si gbetee tagi. ¹³E to ge wɔyende, Yaki naxa wɔyenyi tongo, a naxe, ¹⁴«N ngaxakerenyie, wo wo tuli mati n na. Simɔn bara a yaba Ala mixie sugandima ki naxe sie ya ma, a xili sama naxee xun ma. ¹⁵Namijɔnmee birin xa masenyi lanxi na nan ma. A sebexi,

¹⁶ «Na xanbi n fama ne
Dawuda xa banxi biraxi rakelide.
N na yire kanaxie rafalama ne,
n na rakelima ne,
¹⁷ alako mixi naxee luxi e xa nɔ Marigi
fende,
si gbete naxee birin findima n gbe ra.
¹⁸ Marigi xa masenyi nan na ki,
naxan yi fe kolon kabi a fɔle,
naxan yi fe birin nagirima.»
¹⁹ «Na na a ra, a mu lanma a xa findi
fe xɔrɔxɔe ra si gbete be naxee wama bi-
rafe Ala fɔxɔ ra. ²⁰ Kɔnɔ won xa bataaxe
sebe e ma, e naxa see don naxee baxi
serexe ra kuyee be. E man xa ba yene
ma, a nun e naxa sube yufaxi don, e man
naxa wuli min. ²¹ Barima kabi won ben-
bae xa waxati, mixie na taa birin kui,
naxee Annabi Munsa xa seriye xaranma
salidee kui malabu lɔxɔe.»

²² Awa, xeeræe nun kuntigie nun danx-
aniyatɔe nama birin naxa lan a ma e
xa mixi ndee xee Antiyɔki, naxee Pɔlu
nun Baranabasi matima. E naxa Yudasi
naxan xili Barasaba, nun Silasi sugandi,
xeme binyee ngaxakerenyie ya ma. ²³ E
naxa bataaxe keren so e yi ra naxan
sebexi, «Xeeræe nun kuntigie, naxee lanxi
wo ngaxakerenyie ma, katarabi won
ngaxakerenyie ma si gbete ya ma, naxee
na Antiyɔki, Siriya, nun Silisi, muxu bara
wo xeebu. ²⁴ Muxu bara a me a mixi ndee
naxee kelixi muxu ya ma, muxu mu pun-
gui saxi naxee ma, a nee bara wo rakɔn-
tɔfili e xa wɔyenyi ra. E bara wo bɔje
ifu.»

²⁵ «Na na a ra, muxu bara lan a ma
muxu xa xeeræe xee wo ma, sa Pɔlu
nun Baranabasi fari, muxu xanuntenyie,
²⁶ naxee bara mee e nii ra won Marigi Isa
xa fe ra, Ala xa Mixi Sugandixi. ²⁷ Muxu
bara Yudasi nun Silasi fan xee, naxee
yi fee tagi rabama wo be. ²⁸ Ala Xaxili
Seniyenxi nun muxu tan bara lan a ma
muxu naxa kote gbete dɔxɔ wo xun fo
naxan daxa. ²⁹ A tan nan yi ki: Wo naxa

sube don naxan baxi serexe ra kuyee be,
nun sube yufaxie, wo naxa wuli fan min.
Wo man naxa yene fan naba. Wo lan wo
xa gbilen yi fe birin fɔxɔ ra. Wo salamu.»
³⁰ Awa, e to bara e ɔungu nama ma,
e naxa siga Antiyɔki, e naxa sa bataaxe
so danxaniyatɔe nama yi ra. ³¹ Ngax-
akerenyie to a xaran, e naxa ɲelixin,
e naxa limaniya. ³² Yudasi nun Silasi,
naxee yati nu findixi namijɔnmee ra,
e naxa e kawandi, e nu e ralimaniya
wɔyeyen wuyaxi ra. ³³ Waxati nde to dangi,
e ngaxakerenyie naxa e bepin bɔɲesa kui
gbilenfe e xeeræe ma. ³⁴ Kɔnɔ Silasi tan
naxa lu naa. ³⁵ Pɔlu nun Baranabasi naxa
lu Antiyɔki, e nun e boore wuyaxi e nu fa
mixie xaran, e man nu Marigi xa xibaaru
fanyi kawandi ti.

Pɔlu nun Baranabasi fatanfɛ

³⁶ Lɔxɔe ndee to dangi, Pɔlu naxa a fala
Baranabasi be, «Won xa gbilen taa birin
kui won Marigi xa masenyi kawandixi
dennaxe, won xa a mato won ngaxak-
erenyie danxaniyatɔe na ki naxe naa.»
³⁷ Baranabasi nu wama Yaya fan xan-
infe, naxan xili Maraki. ³⁸ Kɔnɔ Pɔlu
naxa a fala a mu lan e xa mixi xanin e
xun ma naxan keli e xun ma Panfiliya,
a mu tin birade e fɔxɔ ra e xa wali kui.
³⁹ Na lantareya naxa xɔrɔxɔ han a naxa
findi fatanyi ra. Baranabasi naxa Maraki
tongo, e naxa baki kunkui kui sigafe
ra Sipiri suri ma. ⁴⁰ E ngaxakerenyie to
e taxu Marigi xa hinne ra, Pɔlu naxa
Silasi tongo, e naxa siga ⁴¹ Siriya nun
Silisi bɔxie ma, e danxaniyatɔe pamae
ralimaniya.

Timote birafe Pɔlu nun Silasi fɔxɔ ra

16 Pɔlu naxa siga Deribe nun Lisi-
tire. Isa fɔxirabire nde nu na, a
xili Timote. Yuwif gine danxaniyatɔe
nde xa di nan nu a ra. A baba Girekika
nan nu a ra. ² Lisitire nun Ikoniyon ngax-
akerenyie nu a xili fanyi falama. ³ Pɔlu to

wa a xaninfe a xun, a naxa a sunna Yuwifie xa fe ra naxee nu na menni, barima birin nu a kolon a baba Girekika na a ra.

⁴E naxa xeeræe nun Isa foxirabiree kuntigi naxee nu na Darisalamu, e naxa nee xa nate masen danxaniyatæe be na taae kui, e xa a rabatu. ⁵Danxaniyatæe jamae xa danxaniya senbe xun nu masama, danxaniyatæe konti fan xun nu masa lɔxɔ yo lɔxɔ.

Pɔlu laamatunyi tofe Tiroyasi

⁶Ala Xaxili Seniyenxi to mu tin e xa kawandi ti Asi bɔxi ma, e naxa Firigiya nun Galati bɔxi igiri. ⁷E to makore Misi bɔxi ra, e naxa wa sofe Bitiniya, kɔnɔ Isa Xaxili mu tin e xa siga naa. ⁸Awa, e naxa Misi igiri, e naxa goro Tiroyasi. ⁹Kæe ra, Pɔlu naxa laamatunyi to. Masedonka nde naxa keli, a fa a maxandi, «Fa Masedon bɔxi ma, i xa fa muxu mali.» ¹⁰Pɔlu laamatunyi to xanbi, muxu naxa la a ra a Marigi bara muxu xili xibaaru fanyi kawandife ra naa. Muxu naxa kata sigafe ra Masedon keren na.

Lidi xunxafe ye xɔɔra

¹¹Muxu to keli Tiroyasi, muxu naxa baki kunkui kui, muxu naxa muxu ya rafindi Samotirasi ma keren na. Na kuye iba, muxu naxa ti Neyapoli. ¹²Muxu to keli naa, muxu naxa siga Filipi, Masedon taa singe. E nu na Romakæe xa mangeya nan bun ma. Muxu naxa saxanyi radangi na taa kui.

¹³Malabu lɔxɔe, muxu naxa siga taa fari ma xure de ra, muxu dennaxe mapɔxun salide ra. Muxu to dɔxɔ, muxu naxa wɔyɛn ginæe ra naxee nu malanxi naa. ¹⁴Gine nde nu na e ya ma naxan xili Lidi, gare dugi mati. Tiyatireka nan nu a ra. A gaaxu Ala ya ra. A to a tuli mati, Marigi naxa a bɔɔe rabi alako Pɔlu naxan falama a xa so a xaxili ma. ¹⁵A to a xunxa ye xɔɔra, a nun a xa denbaya, a naxa muxu mayandi, «Xa wo sa laxi a ra

n bara danxaniya Marigi ma, wo fa lu n ma banxi kui yi saxanyi.» A naxa muxu karaxan mayandi ra.

E na geeli kui Filipi

¹⁶Muxu to nu sigama salide, konyi gine nde naxa fa muxu ya ra. Ninne kanyin nan nu a ra, jinne naxan xili Tine, naxan se matoma. Na gine nu naafuli xungbe rasoma a kanyie ma. ¹⁷A naxa so birafe muxu foxɔ ra, Pɔlu nun muxu tan. A nu sɔnxɔe rate, «Yi mixie Ala Xili Xungbe Kanyi xa konyie nan e ra. E wo tife kisi kira nan xɔn ma.» ¹⁸A naxa na raba xi wuyaxi. Pɔlu to xɔnɔ, a naxa a ya rafindi, a naxa a fala jinne be, «N bara i yamari Isa xili ra, Ala xa Mixi Sugandixi, gbilen yi gine foxɔ ra.» Ninne naxa gbilen a foxɔ ra keren na.

¹⁹Na konyi gine kanyie to a to e xa geeni bara kana, e naxa Pɔlu nun Silasi suxu. E naxa e xanin kiitisee yire. ²⁰E naxa e dentegɛ kiitisee be, e naxæ, «Yi mixie nan won ma taa ya isofe. ²¹Yuwifi nan e ra naxee naamunye xa fe masenma won mu tinxi naxee ra, won tan Romakæe.» ²²Nama fan naxa keli e ra, nun kiitisee. E naxa e makoyen, e naxa yaamari fi e xa e bɔnbɔ luxusinyi ra. ²³E to ge e bɔnbɔde, e naxa e woli geeli kui. E naxa kɔsibili yamari a xa e kanta a fanyi ra. ²⁴Na kɔsibili to na yaamari sɔtɔ, a naxa Pɔlu nun Silasi sa geeli kui, a yɔlɔnxɔnyie sa e ma. ²⁵Kæe tagi to a li, Pɔlu nun Silasi nu Ala maxandife, e nu Ala matɔxɔfe bæeti ra. Geelimanie nu e xui mexi. ²⁶Bɔxi naxa seren keren na, geeli sanbunyi naxa a ramaxa. Na temui kerenyi kui, naade birin naxa rabi. Geelimanie birin xa yɔlɔnxɔnyie naxa mabolon. ²⁷Kɔsibili naxa xunu. A to geeli naadee to e rabixi, a naxa a xa santidegema bendun a tæe a xa a yete faxa, a jɔxɔ a ma a geelimanie nu bara e gi.

²⁸ Kɔnɔ Pɔlu naxa sɔnxɔ a xui itexi ra, «I naxa fe xɔne niya i yete ra, muxu birin na be.» ²⁹ Awa, kɔsibili to te maxili, a naxa so mafuren. A naxa a xinbi sin Pɔlu nun Silasi bun ma, a serenma. ³⁰ A naxa e ramini, a e maxɔrin, «Marigie, a lanma n xa munse raba alako n xa kisi?» ³¹ Pɔlu nun Silasi naxa a yaabi, «I xa danxaniya Marigi Isa ma. Na nan a toma i kisima, i tan nun i xa denbaya.» ³² E naxa Marigi xa wɔyenyi masen a be a nun a xa mixie. ³³ A naxa e xanin a xun ma keren na kɛ kui, a naxa e xa fie yae xa. Na waxati yati a naxa xunxa ye xɔra, a tan nun a xa mixi birin. ³⁴ A naxa e yigiya a xa banxi kui, a man fa donse fi e ma. A naxa ɲelxin a fanyi ra, a nun a xa denbaya birin barima e bara danxaniya Ala ma.

³⁵ Kuye to iba, kiitisae naxa sɔorie xee e xa sa a fala kɔsibili be a xa na mixie rabolo. ³⁶ Kɔsibili naxa a fala Pɔlu be, «Kiitisae bara xee ra ti a wo xa rabɛpin. Awa, yakɔsi wo mini, wo xa siga bɔɲesa kui.» ³⁷ Kɔnɔ Pɔlu naxa a fala sɔorie be, «Muxu tan naxee findixi Rɔmakæe ra, e bara muxu sa geeli e mu muxu makiiti. E naxa muxu sa geeli, yakɔsi e wama muxu raminife gundo ra? Na mu lanma feo! E yete yati nan fama muxu rabolode.» ³⁸ Sɔorie naxa yi wɔyenyie ragbilen kiitisae ma. E to a me a Rɔmakæe nan e ra, e naxa gaaxu. ³⁹ E naxa fa e mayandi, e e rabolo. E fan naxa e maxandi a e xa keli na taa.

⁴⁰ E to mini geeli kui, e naxa so Lidi xɔnyi. E to bara ge e ngaxakerenyie rali-maniyade, e naxa siga.

E sigafe Tesaloniki

17 Pɔlu nun Silasi to dangi Anfipoli nun Apoloniya ra, e naxa so Tesaloniki taa kui, Yuwifie xa salide nde nu na dennaxe. ² Pɔlu naxa so naa alɔ a darixi naxan na. Malabu lɔxɔe xi saxan bun ma, e nun Pɔlu naxa Kitaabui xa fe fala.

³ A nu a tagi raba e be a a lanma Ala xa Mixi Sugandixi xa tɔrɔ ki naxe, a man xa keli faxe ma. A naxa a fala, «Isa, n naxan ma fe falafe wo be yi ki, a tan nan Ala xa Mixi Sugandixi ra.» ⁴ Ndee naxa la a ra e ya ma. E naxa bira Pɔlu nun Silasi fɔxɔ ra. Girekika gbegebe fan naxee nu gaaxuxi Ala ya ra, nee fan naxa la a ra, e nun gine hagige gbegebe. ⁵ Kɔnɔ Yuwifie tɔnxexi ndee naxa mixi paaxi ndee tongo e xa pama ya iso taa kui. E naxa siga Yason xɔnyi Pɔlu nun Silasi fende alako e xa e xanin kiitisae xɔn ma. ⁶ E to mu e to, e naxa Yason nun a ngaxakerenyie ndee mabendun na taa kiitisae yire. E nu sɔnxɔe rate, e naxe, «Yi mixie naxee dunija ifuma, e bara fa be fan. Yason bara e yigiya. ⁷ E birin Rɔmaka mange xa wɔyenyi nan gbesen bama, e man a falama a mange gbete nde na naxan xili Isa.» ⁸ E naxa pama nun kiitisae bɔɲe rate na wɔyenyie ra. ⁹ Beenun e xa Yason nun a booree beɲin, fo e to kɔbiri ba.

E sigafe Beere taa

¹⁰ Na kɛ ra, e ngaxakerenyie naxa Pɔlu nun Silasi rasiga Beere taa. E to so naa, e naxa so Yuwifie xa salide kui. ¹¹ Na Yuwifie xaxili nu matinse dangi Tesalonikikæe ra. E ɲan gbata ne na masenyi kolonde, e man Kitaabui kui mato lɔxɔ yo lɔxɔ alako e xa a kolon e naxan falama e be xa nɔndi yati nan a ra. ¹² Yuwifie wuyaxi naxa danxaniya e ya ma, nun Girekika gine gorobone wuyaxi, nun xeme wuyaxi.

¹³ Kɔnɔ Yuwifie Tesalonikikæe to a kolon a Pɔlu na Ala xa wɔyenyi kawan-dife Beere taa fan, e naxa fa naa, e fa pama ya iso. ¹⁴ Awa, danxaniyatɔe naxa Pɔlu tongo keren na, e naxa siga a ra baa fe ma, kɔnɔ Silasi nun Timote naxa lu Beere taa. ¹⁵ Naxee Pɔlu mati, e naxa siga a ra han Aten. Na xanbi e naxa gbilen e ɲungui ra Silasi nun Timote xɔn ma, e xa Pɔlu li sinnanyi ma Aten.

Pɔlu kawandi tife Aten

¹⁶ Pɔlu nu Silasi nun Timote mamefe Aten. A bɔɲe naxa maɲaaxu a ra na taa xa kuyee xa fe ra. ¹⁷ Na kui, a naxa de masara e nun Yuwifie ra, a nun mixie naxee gaaxuxi Ala ya ra salide kui. A man naxa wɔyɛn mixie ra a naralanma naxee ra malan yire taa kui lɔxɔ yo lɔxɔ. ¹⁸ Epikuri nun Sitoysi karamɔxɔe naxa so wɔyɛnfe Pɔlu ra, e nu a fala, «Yi wɔyɛnla munse falafe?» Ndee to Pɔlu xui me a Isa xa xibaaru masenma, a man nu fa marakeli fee falafe, e naxe, «A luxi ne alɔ a ala gbetee nan ma fee falama.»

¹⁹ Awa, e naxa a tongo, e naxa siga a ra Areyopago malan yire, e naxa a maxɔrin, «Yi lɔnni neene i naxan masenma, muxu nɔma a kolonde di? ²⁰ Barima muxu fe neene nan mefe yi ki, muxu wama na fasari nan kolonfe.» ²¹ Atenkae nun xɔɲee naxee sabatixi Aten, e nu darixi e tuli matife ra wɔyɛn neene ra naxee masenma.

²² Pɔlu naxa ti Areyopago tagi, a naxa a fala, «Atenkae, n bara a to diinelaie yati yati nan wo ra. ²³ N bara see to wo naxee batuma. N man bara serexebade nde to, a sebexi naxan ma, «Ala naxan mu kolonxi!» Wo naxan batuma, a fa lu wo mu a kolon, n na nan ma fe masenfe wo be. ²⁴ Ala naxan dunija daaxi, a nun se naxan birin na a kui, a tan naxan kooore nun bɔxi Marigi ra, a mu sabatixi banxi kui mixi belexe naxan nafalaxi. ²⁵ A hayi mu na see ma adama naxan xaninma a xɔn ma. A tan nan baloe nun ɲengi nun se birin fima mixi ma. ²⁶ A tan nan a niya mixi birin xa mini benba keren fate. A naxa e rasabati bɔxi birin ma. A man naxa e xa waxati nun e lude naaninyie sa, ²⁷ alako e xa Ala fen, e xa kata a kolonde, hali a to mu makuya won na. ²⁸ Wo xa lɔnnilae yati fan bara a fala, «Won baloxi a tan ne, won fe birin nabama a tan nan saabui ra, nun won

minixi a tan ne. A bɔnsɔe nan won na.» ²⁹ Awa xa won kelixi a bɔnsɔe ne, a mu lanma won xa a maɲɔxun a Ala maniyaxi xeeema, gbeti, xa na mu geme nan na, mixi belexe naxan solixi e xaxili ra. ³⁰ Ala mu nu na fe kolontareya temui matoxi, kɔnɔ yakɔsi a bara a fala mixi birin be, yire birin, e xa tuubi, ³¹ barima a bara lɔxɔe keren sugandi, a fama dunija makiitide naxan ma tinxinyi ra, mixi nde saabui ra a bara a ragiri naxan ma. A bara na kanyi matɔnxumaxi rakeli faxamixie ya ma.» ³² E to yi fe me, fa a fala mixi kelima faxe ma, ndee naxa so a mayelefe. Ndee naxa a fala, «Muxu fama muxu tuli matide i ra lɔxɔe gbete.» ³³ Awa, Pɔlu naxa mini e ya ma. ³⁴ Ndee naxa lu a mabiri ra, e naxa danxaniya, alɔ Denisiyo, naxan nu na Areyopago mixie ya ma, nun gine nde naxan xili Damarisi, e nun mixi gbete ra.

E sigafe Korinti

18 Na xanbi, Pɔlu naxa keli Aten, a naxa siga Korinti. ² A naxa Yuwifi keren li naa, a xili Akila, Pontuka nan a ra. A nu baxi fade keli Itali a nun a xa gine Pisisila, barima Kilɔdi nu bara Yuwifi birin yaamari e xa mini Rɔma. Pɔlu naxa kafu e ma, ³ barima e nu wali keren nan nabama, kiri banxi rafalafe. A naxa lu e xɔnyi, e nu wali naa. ⁴ Pɔlu nu wɔyɛnma salide kui malabu lɔxɔe birin. A nu Yuwifie nun Girekikae radanxaniya. ⁵ Silasi nun Timote to so, keli Masedon, Pɔlu naxa a yete fi kawandi rabafe gbansan ma. A nu a fala Yuwifie be a Isa nan Ala xa Mixi Sugandixi ra. ⁶ Kɔnɔ Yuwifie to na matandi konbi ra, Pɔlu naxa a xa donma ikonkon tɔnxuma ra, a naxa a fala e be, «Xa wo lɔe, wo tan nan fɔxi na na ra. N tan bara na kote ba n xun. Yakɔsi n sigama ne si gbete ma.»

⁷ A to keli naa, a naxa so mixi nde xɔnyi, a kanyi xili Titi Yusutu, a gaaxu Ala ya ra. A xa banxi nu na salide fe ma.

⁸Na temui, Kirisipu salide xunmati naxa danxaniya Marigi ma a nun a xa denbaya birin. Korintikæe wuyaxi naxee nu Pɔlu xui mexi, e fan naxa danxaniya, e naxa e xunxa ye xɔɔra.

⁹Marigi naxa a fala Pɔlu be laa-matunyi ra kɔɛ kui, «I naxa gaaxu muku! Wɔyen! I naxa dundu, ¹⁰barima n na i fɔɔ ra. Mixi yo belexe mu i lima a xa fe naxi raba i ra, barima mixi gbegebe na n be yi taa kui.» ¹¹Pɔlu naxa lu naa ɲe keren kike senni. A nu Korintikæe xaran Ala xa masenyi ra.

¹²Galiyon to nu na Akayi mange ra, Yuwifie naxa yanfanteya xiri Pɔlu xun, e naxa a xanin kiitisæe yire. ¹³E naxa a fala, «Yi di nan mixie kui isoma e xa Ala batu ki gbete naxan mu seriye ki ra.»

¹⁴Pɔlu to wɔyen fɔɔ, Galiyon naxa a fala Yuwifie be, «Xa a sa li tinxintareya na a ra, xa na mu a ra wali kobi nde, n n tuli matima ne wo ra nu, ¹⁵kɔɔ xa a sa li boore matandi na a ra wɔyenyi ma, xa na mu a ra xilie ma, a nun wo xa seriye ma, na na wo tan nan ma. N mu wama findife na fe makiitima ra.» ¹⁶Na kui, a naxa e keru kiiti banxi kui. ¹⁷Nama naxa salide xunmati Sositene suxu, e a bɔnbɔ kiiti banxi tande ma, kɔɔ Galiyon mu e hansa.

E gbilenfe Antiyɔki

¹⁸Pɔlu to bu Korinti ki fanyi ra, a naxa keli a ngaxakerenyie xun ma. A naxa baki kunkui kui a nun Pirisila nun Akila, e siga Siriya. A naxa a xunyi bi Senxereya, barima a nu bara laayidi tongo Ala be. ¹⁹E to so Efese, Pɔlu naxa a jere-booree lu naa. A naxa so salide kui, e nun Yuwifie naxa sumun. ²⁰E naxa a mayandi a xa bu naa, ²¹kɔɔ na mu a xunyi suxu. A naxa a jungu e ma. A naxe, «Fo n xa sa sali Darisalamu ne. Xa Ala tin, n man fama wo xɔɔni.» ²²Awa, a naxa baki kunkui kui, a keli Efese, a

siga Sesare. A to ge danxaniyatɔɔe pama xɛebude, a naxa goro Antiyɔki.

Pɔlu xa biyaasi saxan nde

²³Pɔlu to bara saxanyi radangi Antiyɔki, a naxa kira tongo, a naxa Galati nun Firigiya bɔxi birin isa, a nu Isa fɔxirabiree ralimaniya.

²⁴Apolosi, Yuwifie nde naxan barixi Alesandire, a naxa Efese li. A nu fata wɔyende, a Kitaabui fan kolon. ²⁵A nu xaranxi Marigi xa kiraya ra. A naxa Isa xa fe masen a fanyi ra, kɔɔ a nu Yaya xa xaranyi nan gbansan kolon xunxa tife ye xɔɔra. ²⁶A naxa so wɔyenfe a rawasaxi ra salide kui. Akila nun Pirisila to a xui me, e naxa kafu a ma alako e xa Ala xa kiraya masen a be a ki ma. ²⁷Na xanbi a to nu wama dangife Akayi, a ngaxakerenyie naxa a ralimaniya. E naxa bataaxe sebe Isa fɔxirabiree ma a e xa a rasene. A xa sigɛ naxa findi fe fanyi ra danxaniyatɔɔe be Akayi bɔxi ma, naxee danxaniya Ala xa hinne saabui ra. ²⁸Apolosi naxa Yuwifie matandi senbe ra kene ma, a naxa a masen Kitaabui ra a Isa nan Ala xa Mixi Sugandixi ra.

Pɔlu sigafe Efese

19 Apolosi nu na Korinti. Pɔlu to bara ge Asi fuge biri isade, a naxa fa Efese. A to naralan Isa fɔxirabire ndee ra, ²a naxa e maxɔrin, «Wo bara Ala Xaxili Seniyanxi sɔɔ wo to danxaniya?» E naxa a yaabi, «Muxu jan mu nu na me sinden xa Ala Xaxili Seniyanxi na na.» ³A naxa e maxɔrin, «Wo wo xunxa ye xɔɔra munfe ma?» E naxa a yaabi, «Muxu bara muxu xunxa ye xɔɔra alɔ Yaya a masenxi ki naxe.» ⁴Awa, Pɔlu naxa a fala, «Yaya nu mixi xunxama ye xɔɔra ne tuubi xa fe ra. A nu a fala mixie be, e xa danxaniya mixi nde ma naxan fama a tan xanbi ra. Na nan lanxi Isa ma.» ⁵Na masenyi ma e naxa e xunxa ye xɔɔra Marigi Isa xili ra. ⁶Pɔlu to a belexe sa e ma, Ala Xax-

ili Seniyenxi naxa fa e ma. E naxa so xui gbeteē falafe, e man nu Ala xa masenyi fala. ⁷E birin nalanxi, xeme fu nun firin nan nu e ra.

⁸Na dangi xanbi, Pɔlu naxa so salide kui, a kawandi ti. A nu fe tagi raba e be Ala xa mangeya niini xa fe ra kike saxan bun ma. A nu kata a xa mixie nɔ naxee tuli nu matixi a ra. ⁹Kɔnɔ ndee xaxili nu xɔɔxɔ, e mu la a ra. E naxa Marigi xa kira bexu pama ya i. Pɔlu naxa mini e ya ma, a naxa Isa fɔxirabiree tongo a xun, alako a xa e xaran lɔxɔ yo lɔxɔ Tiranusi xa xarande kui. ¹⁰Na naxa siga han pɛ firin. Yuwifie nun Girekika naxee birin nu sabatixi Asi, e Marigi xa masenyi rame na nan kui. ¹¹Ala nu kaabanako xungbee rabama Pɔlu belexee ra ¹²han e nu dugi nun xunxurie sa furemae ma, Pɔlu nu bara din naxee ra. Fure nu ba ne e ma, pinne nu mini mixie i.

Seba xa Die

¹³Yuwifie ndee naxee pinne raminima mixie yire birin, e naxa kata Marigi Isa xili rawalide pinne kanyie be. E a fala, «N bara wo yaamari Isa xili ra Pɔlu naxan xa fe kawandima.» ¹⁴Seba, Yuwifie serexedube kuntigi nde, xa di solofere nan nu na fe rabama. ¹⁵Ninne naxa e yaabi, «N Isa nun Pɔlu kolon, kɔnɔ n mu wo tan kolon feo!» ¹⁶Na pinne kanyi naxa bagan e ma, a naxa e bɔnbɔ han e naxa e gi banxi kui e rageli nun e maxɔnɔxi ra.

¹⁷Yuwifi nun Girekika naxee birin nu sabatixi Efese, e naxa na fe kolon. Gaaxui naxa e birin suxu. Marigi Isa xili dariye naxa mate. ¹⁸Danxaniyatɔe wuyaxi naxa fa, e naxa e ti e xa yunubie ra, e naxa e xa fe paxi birin fala keɛe ma. ¹⁹Duuree fan naxa fa e xa bukie ra, e naxa e gan birin ya xɔri. E naxa bukie sare kɔnti, kɔbiri kole wulu tongo suuli nan nu a ra. ²⁰Marigi xa masenyi nu yiriwama na ki ne senbe ra.

Girinbanyi birafe Efese

²¹Yi fee to dangi, Pɔlu naxa natɛ tongo a xa siga Darisalamu. Na biyaasi kui fo a xa Masedon nun Akayi bɔxi ibolon. A naxa a fala, «N na siga Darisalamu, fo n xa Rɔma fan li.» ²²A naxa a malima firin xee Masedon, Timote nun Erasito, kɔnɔ a tan naxa lu Asi sinden.

²³Na temui sɔnxɔe xungbe naxa raba naa Marigi xa kira xa fe ma. ²⁴Xabui nde, naxan xili Demetiri, a nu ala Aritemi xa salide misaali lanmadi yailanma gbeti ra. Na xabui mɔɔlie nu kɔbiri gbegbe sɔtɔma na wali kui. ²⁵A naxa a walibooree malan, a a fala e be, «Wo a kolon, won baloxi yi wali nan kui. ²⁶Wo bara a to, wo bara a mɛ, yi Pɔlu bara mixi gbegbe madaxu Asi bɔxi birin ma, Efese gbansan xa mu a ra. A naxe a alae naxee rafalaxi mixie belexe ra, a ala mu e ra. ²⁷Na kui won ma wali fama ne xili paxi sɔtɔde. Won ma ala Aritemi xa salide fan xun nakanama ne. Nde bama ne Aritemi xa binye ra Asi bɔxi nun dunjpa ma.»

²⁸A to na fala, e naxa xɔnɔ, e naxa so sɔnxɔe ratefe, «Efesekae xa ala Aritemi nan gbo.» ²⁹Taa birin ya naxa iso. E naxa Gayu nun Arisitaraki, Pɔlu pɛreboore Masedonkae, xanin malande xungbe kui. ³⁰Pɔlu naxa wa sigafe naa, kɔnɔ Isa fɔxirabiree mu tin. ³¹A booree Asikae xunmatie fan naxa xera ti Pɔlu ma, e a mayandi a naxa siga malan yire. ³²Ndee nu sɔnxɔma e gbe ki ma. Booree fan sɔnxɔma e gbe ki. Lantareya nu na malanyi ya ma. Mixi wuyaxi mu nu a kolon e malanxi fe naxan ma.

³³Awa, Yuwifie naxa Alesandire tutun yare a xa wɔyen. A naxa pama masabari a belexe ra alako a xa masenyi ti. ³⁴Kɔnɔ, e to a kolon a Yuwifi nan a ra, e birin nalanxi naxa sɔnxɔe rate leeri firin bun ma. E naxe, «Efesekae xa ala Aritemi nan gbo.» ³⁵Na xanbi, taa

kuntigi nde naxa nama masabari, a naxa a fala, «Efesekæe, duniņa birin a kolon a Efese taa nan Aritemi xa salide kantama a nun Aritemi maniye, naxan goroxi keli koore ma. ³⁶Mixi yo mu na matandima. A lanma wo xa dundu. Wo naxa gbata fefe rabade. ³⁷Wo bara fa yi mixie ra be, kɔnɔ e mu Aritemi muņa, e mu a konbi. ³⁸Xa Demetiri nun a walibooree wama mixi nde kalamufe, e xa na masen kitisæe be kiiti lɔxæe. ³⁹Xa wo wama fe gbete nan xɔn, na fan ya ibama won ma malan lɔxæe. ⁴⁰E nɔma won suxude won ma bɔpete ma naxan dangixi to, barima nɔndi yo mu na won be yi malanyi rabafe ma.» A to ge, a naxa malanyi rayensen.

A sigafe Masedon nun Gireki bɔxie ma

20 Sɔnxɔe to bara ɲɔn, Pɔlu naxa Isa fɔxirabiree malan e rasife ma. A to a ɲungu e ma, a naxa siga Masedon. ²A naxa na bɔxi isa, a nu Isa fɔxirabiree rasi marasi wuyaxi ra. Na dangi xanbi, a naxa siga Gireki bɔxi ma. ³A to lu naa kike saxan, a naxa wa sigafe Siriya kunkui kui, kɔnɔ Yuwifie nu bara yanfanteya yailan a xili ma. Na kui, a naxa nate tongo a xa gbilen Masedon kira ra. ⁴Naxee a mati han Asi nee nan yi ki: Sopateri, Beereka Pirusi xa di, Arisitaraki nun Sekondu Tesalonikikæe, Gayu Deribeka nun Timote, Tikike nun Tirofimo Asikæe. ⁵Nee naxa ti yare, e naxa sa muxu mame Tiroyasi. ⁶Taami Lebinitare Sali lɔxæe dangi xanbi, muxu naxa baki kunkui kui Filipi. Beenun xi suuli, muxu naxa e li Tiroyasi. Muxu naxa lu naa xi solofere.

Pɔlu Eyutiki rakelife faxe ma

⁷Sande lɔxɔe muxu naxa malan taami igirafe ra. Pɔlu naxa kawandi ti Isa fɔxirabiree be han kɔe tagi. A lan ne a xa siga kuye na iba. ⁸Lanpui gbegbe nu na na koore banxi kui, muxu nu malanxi dennaxæe. ⁹Segetala nde naxan

xili Eyutiki nu dɔxɔxi wunderi ra. Pɔlu xa kawandi xɔn to kuya, xi xɔli naxa a suxu a fanyi ra, a bira bɔxi ma kelife banxi deki saxan nde. E naxa a li, a bara faxa. ¹⁰Pɔlu to goro, a naxa a felen a xun. A naxa a tongo, a a fala e be, «Wo naxa kɔntɔfili, barima a mu faxaxi.» ¹¹Pɔlu to te, a naxa taami igira, a naxa a don. A man naxa wɔyen han geesege. Na geesege, a naxa siga. ¹²Danxaniyatæe naxa segetala xanin a ɲije ra bɔnesa kui.

Pɔlu a ɲungufe Efesekæe ma

¹³Muxu naxa kunkui bela rakeli sigafe ra Asosi Pɔlu ya ra alɔ muxu lanxi a ma ki naxæe. A naxa wa sigafe a sanyi ra. ¹⁴A to muxu li Asosi, muxu naxa a baki kunkui kui sigafe Mitileni. ¹⁵Keli menni, muxu naxa siga baa kira ra. Na fan kuye iba, muxu naxa Kiyu li. Na xanbi, muxu naxa siga han Samosi. Na lɔxɔe kuye iba, muxu naxa Mileto li. ¹⁶Pɔlu nu bara nate tongo a xa dangi Efese mabiri alako a naxa bu Asi bɔxi ma. A nu gbataxi a xa so Darisalamu Xe Xabe Sali lɔxɔe xa a sa sɔneyama a be.

¹⁷Pɔlu to Mileto li, a naxa xæera ti a Efese danxaniyatæe nama kuntigie xa fa. ¹⁸E to fa a yire, a naxa a fala e be, «Wo a kolon n ɲerexi wo tagi ki naxæe. Kabi n so Asi, ¹⁹n Marigi xa wali raba yete magoroe nan kui. N yaye bara mini, n bara tɔɔɔ Yuwifie xa wali ɲaaxi saabui ra. ²⁰Wo a kolon a n mu wo munafan se yo nɔxun wo ma. N bara kawandi ti wo be kene ma nun wo xa banxie kui. ²¹N nu a falama ne Yuwifie nun Girekikæe be e xa togondiya Ala ma, e xa danxaniya won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi ma.»

²²«Yakɔsi Ala Xaxili Seniyenxi wama ne n xa siga Darisalamu, kɔnɔ n mu a kolon naxan sigama n sɔtɔde naa. ²³Taa birin kui Ala Xaxili Seniyenxi bara n nakolon a geeli nun tɔɔɔ fama ne n lide naa. ²⁴Kɔnɔ n nii tide yo mu na n be.

N xa n ma xeeraya rakamali, n Marigi Isa naxan taxuxi n na. N xa findi Ala xa hinne seederɔɔya ba ra, naxan findixi xibaaru fanyi ra.»

²⁵«Yakɔsi n a kolon wo mu n yatagi toma sɔnɔn, wo tan naxee birin wo tuli matixi n ma kawandi ra, Ala xa mangeya niini xa fe ra. ²⁶Na na a ra, n a falama wo be to, wo xa kote yo mu na n xun, ²⁷barima n bara Ala sago birin masen wo be, n mu sese nɔxun wo ma. ²⁸Awa, wo xa mɛeni wo yete ma a nun danxaniyatɛ birin, Ala Xaxili Seniyenxi wo findixi naxee xa xunmati ra, alako wo xa mɛeni Marigi xa danxaniyatɛ nama ma, a naxan sɔtɔxi a yete wuli ra. Wo xa e kanta alɔ xurusee demadonyi gɔɔre kantama ki naxe. ²⁹N na kolon, n na siga, mixi jaaxie fama ne sode wo tagi, alɔ wula baree soma gɔɔre ya ma ki naxe. ³⁰Mixi ndee soma wo tagi, e xa xaranyi jaaxi ti alako e xa Isa fɔxirabiree bendun e ma. ³¹Wo xa wo mɛeni. Wo xa ratu yi je saxanyi bun ma n mu wo kawandife iti kɔɛ nun yanyi. N na birin nabaxi yaye nan kui.»

³²«Awa yakɔsi, n wo taxuma Ala ra nun a xa hinne masenyi ra, naxan nɔma senbe nun ke fanyi fide seniyyentɛ birin ma. ³³N mu nu wama wo xa kɔbiri xa xɔn, xa na mu a ra wo xa xɛema, wo xa sosee. ³⁴Wo yete yati a kolon a n wali yi belexee nan na alako n xa balo n nun n jerebooree. ³⁵N bara a masen wo be mɔɔli birin na, a won lan ne won xa wali alako won xa setaree mali. Wo xa ratu Marigi Isa xa wɔyenyi ma, a naxe, «Nelexinyi na ki nan kui, dangife a sɔtɔfe ra.»

³⁶A to ge wɔyende, a naxa a xinbi sin, e birin naxa Ala maxandi. ³⁷E birin naxa so wafe. E naxa findigilin Pɔlu kɔnyi ma, e a masunbu. ³⁸E sunnun ne barima a bara a fala e mu nɔma a tode sɔnɔn. E naxa a mati han kunkui de ra.

Pɔlu sigafe Darisalamu

21 Muxu to fatan, muxu naxa siga keren na Kosi kunkui kui. Na kuye iba, muxu naxa siga Rodi. Muxu to keli Rodi, muxu naxa siga Patara. ²Muxu to kunkui to naa, naxan nu baa igirife sigafe Fenisiya biri ra, muxu naxa baki na kui. ³Muxu to bara Sipiri suri to, muxu naxa dangi na ra kɔɔla ma, sigafe Siriya biri ra. Muxu naxa ti Tire alako kote xa ragoro. ⁴Muxu naxa Isa fɔxirabiree ndee li naa. Muxu naxa xi solofere radangi e xɔnyi. Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro Isa fɔxirabiree ma, e xa a fala Pɔlu be a naxa te Darisalamu.

⁵Kɔnɔ xi solofere kamali lɔxɔɛ, muxu naxa kira tongo sigafe ra. E birin naxa muxu mati, a nun e xa ginɛe nun e xa die ra, han taa fari ma. Muxu naxa muxu xinbi sin baa de ra Ala maxandife ra. ⁶Nungui to jɔn, muxu naxa baki kunkui kui. Booree tan naxa gbilen e xɔnyi. ⁷Muxu naxa keli Tire sigafe ra Pitolomayi. Muxu naxa ngaxakerenyie xɛebu menni, muxu naxa fɛɛpen naa.

⁸Na kuye iba, muxu naxa siga Sesare, Filipu xibaaru fanyi kawandila xɔnyi, naxan nu na mixi sugandixi solofere ya ma. ⁹A xa di ginɛ naani nu na naxee mu nu dɔxɔ xeme taa. E nu namijɔnme wali rabama. ¹⁰Muxu to bara xi wuyaxi raba naa, Ala xa namijɔnme naxan xili Agabu, naxa fa muxu xɔnyi kelifɛ Yuda. ¹¹A naxa Pɔlu xa beleti tongo, a naxa a yete kan sanyie nun a belexee xiri. A naxa a fala, «Ala Xaxili Seniyenxi yi nan masenxi. Xeme naxan gbe yi beleti ra, Yuwifɛ a xirima yi mɔɔli nan na Darisalamu, e a so mixie yi ra naxee findi si gbetɛe ra.»

¹²Muxu to na me, muxu nun naakae naxa Pɔlu maxandi a naxa te Darisalamu. ¹³A naxa muxu yaabi, «Munfe ra wo wama n bɔne maɔaaxufe wo yaye ra? N bara tin e xa n xiri

Darisalamu, e xa n faxa, Marigi Isa xili xa fe ra.»¹⁴ A to mu tin muxu xui suxude, muxu mu tin a karaxande. Muxu naxa a fala, «Marigi sago xa raba.»

¹⁵ Na lɔxɔɛ to dangi, muxu naxa muxu yailan, muxu naxa te Darisalamu. ¹⁶ Isa fɔxirabiree ndee Sesarekae naxa muxu mati. E naxa muxu xanin Menason Sipirika xɔnyi, naxan findixi Isa fɔxirabire ra a rakuya. A naxa muxu yigiya.

Pɔlu Yaki xɛɛbufe

¹⁷ Muxu to so Darisalamu, Isa fɔxirabiree naxa muxu rasene ɲɛlexinyi ra. ¹⁸ Na kuye iba, muxu nun Pɔlu naxa siga Yaki xɔnyi. Danxaniyatɔɛ pama kuntigi birin naxa e malan naa. ¹⁹ A to ge e xɛɛbude, Pɔlu naxa a xa wali dentege sa Ala naxan nabaxi si gbeteɛ tagi a saabui ra. ²⁰ E to na me, e naxa Ala matɔxɔ. E naxɛ, «Muxu ngaxakerenyi, i bara a to Yuwifii wulu wuyaxi bara danxaniya, kɔnɔ e man e tun nabexixi birafe Annabi Munsa xa seriye fɔxɔ ra. ²¹ Mixi ndee bara a fala e be a i Yuwifii xaranma, naxee na si gbeteɛ ya ma, a e xa gbilen Annabi Munsa xa seriye fɔxɔ ra, a e naxa e xa die sunna, a e naxa bira Yuwifii xa naamunye fɔxɔ ra.»

²² «Won na ma di? Siike yo mu na, pama a kolonma ne a i bara fa. ²³ Na na a ra, muxu naxan falama i be i xa a raba. Mixi naani na muxu ya ma, naxee bara laayidi tongo Ala be. ²⁴ I xa kafu e ma, wo birin xa wo yete raseniyan, i man xa e sare fi, e xa e xunyi bi. Na na a ra birin a kolonma a mixie naxan falaxi i xun ma, wule na a ra. E xa a kolon i fan biraxi Annabi Munsa xa seriye nan fɔxɔ ra. ²⁵ Muxu naxa natɛ tongo, muxu man fa na sebe. Danxaniyatɔɛ naxee keli si gbeteɛ ma, e naxa sube don naxan baxi

serexe ra kuyee be, nun sube yufaxie. E naxa wuli fan min. E man naxa yene fan naba.»

²⁶ Awa na kuye iba, Pɔlu naxa na mixie tongo, e naxa e yete raseniyan. Na xanbi a naxa so hɔrɔmɔbanxi kui, a xa a masen, maraseniyan yi rakamalima lɔxɔɛ naxan ma, a nun serexe naxan bama kankan be.

Pɔlu safe geeli kui

²⁷ Na xi solofere rapɔnyi, Yuwifii Asikae to Pɔlu to hɔrɔmɔbanxi kui, e naxa pama birin ya iso, e man naxa Pɔlu suxu. ²⁸ E nu sɔnxɔɛ rate, «Isirayilakae, wo muxu mali! Na xeme nan yi ki naxan kawandi ɲaaxi rabama yire birin mixi birin be, Yuwifii, nun Annabi Munsa xa seriye, nun yi hɔrɔmɔbanxi xa fe ra. A man bara Girekikae raso hɔrɔmɔbanxi kui. Na bara yi yire seniyenxi findi yire seniyentare ra.» ²⁹ E na fala ne barima e nu bara Pɔlu nun Tirofimo Efeseka to e boore fɔxɔ ra taa kui. E naxa a maɲɔxun a Pɔlu a raso ne hɔrɔmɔbanxi kui.

³⁰ Taa kui birin ya naxa iso. Mixie naxa fa e gi ra keli yire birin. E naxa Pɔlu suxu, e naxa mini a bubu ra tande ma. E naxa naadeɛ ragali keren na. ³¹ E nu wama Pɔlu faxafe ne. Sɔɔri mange naxa a kolon Darisalamu birin ya isoxi. ³² Sɔɔri mange naxa sɔɔrie nun e xa xunmatie tongo, e siga Pɔlu fɔxɔ ra keren na. Nama to sɔɔrie to, e naxa ba Pɔlu bɔnbɔfe. ³³ Awa, sɔɔri mange naxa yaamari fi e xa a xiri yɔlɔnɔxɔnyi firin na. A naxa maxɔrinyi ti fa nde a ra, nun a munfe rabaxi. ³⁴ Nama seeti nde sɔnxɔma e gbe ki, boore fan sɔnxɔma e gbe ki. A to mu nɔ fe fiixe sɔɔde e ra sɔnxɔɛ xa fe ra, a naxa a fala e xa Pɔlu xanin sɔɔri banxi kui. ³⁵ Pɔlu to ti banxi de ra, sɔɔrie naxa a tongo pama xa ɲaaxui ma, ³⁶ barima mixi gali nan nu biraxi e fɔxɔ ra, e nu fa a fala e xui itexi ra, «A xa faxa!»

Pölu a yete xun mafalafe

³⁷E wama a rasofe sööri banxi kui temui naxe, Pölu naxa sööri mange maxörin, «I noma n sago sade n xa fe nde fala i be?» Sööri mange naxa a yaabi, «I Gireki xui mema?» ³⁸I tan xa mu na Misiraka ra, naxan mixie ya iso yi dönxöe ra, a naxa suute wulu naani xanin wula kui?» ³⁹Pölu naxa a yaabi, «Yuwifi nan n na, Tariseka. Na taa xungbe a munafanyi gbo Silisi böxi ma. N sago sa n xa wöyen yi gali be.»

⁴⁰Sööri mange to a sago sa, Pölu tixi banxi tede de ra, a naxa mixie masabari a belexe ra. Kuye naxa bolon yen! Pölu naxa wöyen Eburu xui.

22 «N ngaxakerenyie, n babae, wo xa wo tuli mati n na, n xa n yete kan xun mafala.» ²E to a me a Eburu xui falama, e naxa dundu dangi singe ra. Pölu naxa a fala, ³«Yuwifi nan n na, n barixi Tarise ne, Silisi böxi ma, kono n möxi be ne. Gamaliyeli naxa n xaran alako n xa bira won babae xa seriye föxö ra. Ala xa fe nu n böne suxuma alö a wo fan suxuma ki naxe to. ⁴N mixie töxö ne han n naxa e faxa, naxee nu biraxi Isa xa kira föxö ra. N naxa ginée nun xemee suxu, n naxa e sa geeli kui. ⁵Serexedube kuntigi nun diine forie birin na n seedee ra. E naxa keedie so n yi ra katarabi e ngaxakerenyie ma Damasi alako n na danxaniyatöe to, n xa e xiri, n xa fa e ra Darisalamu, n xa e jaxankata.»

⁶«N to maköre Damasi ra yanyi tagi, yanbe xungbe naxa goro n ma kelife koore ma. ⁷N naxa bira böxi. N naxa xui me naxan nu a falama n be, «Sölu, Sölu, munfe ra i n jaxankatama?» ⁸N naxa a yaabi, «Nde i ra, Marigi?» A naxa n yaabi, «Isa Nasaretika nan n na, i naxan jaxankatafe.» ⁹Naxee nu na n föxö ra, e naxa yanbe to, kono naxan nu wöyenfe, e mu na tan xui me. Awa, n naxa a fala, ¹⁰«N xa munse raba, Marigi?» Ma-

rigi naxa a fala n be, «Keli, i siga Damasi. Menni a fama falade i be i lan i xa naxan naba.» ¹¹N mu nu se toma na yanbe xa naiyalanyi saabui ra. Naxee nu na n föxö ra, e naxa n belexe rasuxu han Damasi.»

¹²«Awa, xeme nde naxan xili Ananiyasi, mixi tinxinxi na a ra Ala xa seriye ki ma, naxan naxan Damasi Yuwifie ma, ¹³a naxa fa n yire. A naxa a fala, «N ngaxakerenyi Sölu, to ti.» N ya naxa rabi keren na, n naxa se birin to. ¹⁴A naxa a fala, «Won babae Marigi Ala bara i sugandi i xa a sago kolon, i xa Tinxintöe to, nun i xa a wöyenyi me a tan yati de ra, ¹⁵barima i findima a xa seede nan na mixi birin ya i, i fee naxee toxi nun i naxee mexi. ¹⁶Yakösi, i munse mamefe? Keli, i xa i xunxa ye xöora, i xa yunubi xa ba i ma, i xa Marigi xili maxandi.»

¹⁷«N naxa gbilen Darisalamu. N to nu na Ala maxandife höxömöbanxi kui, n naxa laamatunyi to. ¹⁸Marigi naxa a fala n be, «I xa mini mafuren Darisalamu, barima e mu tinma i xa seedeya ra n ma fe ra.» ¹⁹N naxa a fala, «Marigi, e yati a kolon a n nu sigama salidee kui danxaniyatöe fende alako n xa e sa geeli, n man xa e bönbö. ²⁰E to nu i xa seede Etiyen faxama, n tan yati nu na, n nu jalexinxi na ra. N tan nan man nu booree xa dugie suxuxi.» ²¹Awa, Marigi naxa a fala n be, «Siga, n i xema yire makuye si gbetöe ma.»

²²E naxa e tuli mati a xa masenyi birin na, han a yi wöyenyi falaxi temui naxe. E fa gbelegbele, «Wo yi xeme faxa. A mu lan a xa balo.» ²³E naxa sönxöe rate, e nu e xa donmae rate e ma, e nu xube ite kuye i. ²⁴Sööri mange naxa a fala a e xa Pölu raso sööri banxi kui, e man xa a bönbö luxusinyi ra alako e xa a kolon jama sönxöma fe naxan ma.

²⁵E to nu a xirife alako e xa a bönbö, Pölu naxa sööri mixi keme xunmati maxörin naxan nu tixi naa, «Seriye

na wo yi ra naxan a masenxi a wo xa Rɔmaka bɔnbɔ luxusinyi ra hali a mu makiitixi?» ²⁶ Sɔɔri keme xunmati to na me, a naxa sa sɔɔri mange rakolon. A naxe, «Yi keme Rɔmaka lasiri na a ra. Won na ma di?» ²⁷ Sɔɔri mange naxa fa, a naxa Pɔlu maxɔrin, «A fala n be xa Rɔmaka na i ra?» Pɔlu naxa a yaabi, «Iyo xe.» ²⁸ Sɔɔri mange man naxa a fala, «N tan naafuli gbege nan baxi, n fa findi Rɔmaka lasiri ra.» Pɔlu naxa a fala a be, «N tan barixi lasiriya nan kui ne.» ²⁹ Kabi na raba, naxee nu wama a bɔnbɔfe alako a xa wɔyen, e birin naxa e magbilen. Sɔɔri mange yete naxa gaaxu a kolonfe ra Pɔlu Rɔmaka na a ra, a naxan xiri yɔlɔnxɔnyi ra.

Yuwifie Pɔlu makiitife

³⁰ Na kuye iba, sɔɔri mange to wa a kolonfe a fiixe ra Yuwifie Pɔlu kala-muxi fe naxan ma, a naxa a fulun. A naxa yaamari fi, serexedube kuntigie nun Yuwifi kiitisee birin xa malan. A naxa Pɔlu ragoro, a ti e tagi.

23 Pɔlu naxa a ya ti Yuwifi kiitisee ra. A naxa a masen, «N ngaxakerenyie, n naxan nabaxi han to, n a rabaxi n bɔɔne fiixe nan na Ala ya xɔri» ² Serexedube kuntigi, Ananiyasi naxa mixie yaamari, naxee nu na a fe ma, e xa a de ragarin. ³ Awa, Pɔlu naxa a fala a be, «Ala nan fama i tan bɔnbɔde. I luxi ne alɔ banxi naxan fari fiixe kɔnɔ a kui nɔxɔxi. I bara wa n makiitife kiiti seriye ra, kɔnɔ i to yaamari fixi e xa n bɔnbɔ, i bara seriye matandi.» ⁴ Naxee nu na a fe ma, e naxa a fala a be, «I Ala xa serexedube kuntigi nan konbima yi ki!» ⁵ Pɔlu naxa a fala, «N ngaxakerenyie, n mu nu a kolon xa serexedube kuntigi na a ra, barima a seɓexi, I naxa wɔyen kobi fala nama mange be.»

⁶ Pɔlu to a kolon Sadusenie nun Farisenie nu na Yuwifi kiitisee xa malanyi kui, a naxa a fala a xui itexi ra,

«N ngaxakerenyie, Fariseni nan n na. N baba fan Fariseni nan nu a ra. To n na kiiti banxi barima n laxi a ra Ala fama won nakelide faxe ma kiiti lɔxɔe.» ⁷ A to na fala, boore matandi naxa lu Farisenie nun Sadusenie tagi. Nama naxa itaxun. ⁸ Sadusenie tan be, mixi mu kelima faxe ma. E man mu laxi malekee nun jinnee xa fe ra. Kɔnɔ Farisenie tan la nee birin xa fe ra. ⁹ Sɔnxɔe xungbe naxa mini. Seriye karamɔxɔ ndee Farisenie tagi e naxa wɔyen xɔrxɔe fala. E naxe, «Muxu mu fefe jaaxi yo rakɔsɔxi yi xeme ma. Temunde jinne nde, xa na mu a ra maleke nde, nan wɔyexi a ra.» ¹⁰ Sɔnxɔe to nu sigama gbo ra, sɔɔri mange naxa gaaxu e fa Pɔlu faxafe. A naxa sɔɔrie ragoro e xa Pɔlu tongo e tagi, e xa a xanin sɔɔri banxi kui.

¹¹ Na kɔe ra, Marigi naxa mini Pɔlu ma. A naxa a fala a be, «I xa limaniya barima i findima n ma seede nan na Rɔma alɔ i a rabaxi Darisalamu ki naxe.»

E lanyi xirife Pɔlu faxafe ra

¹² Kuye to iba, Yuwifie naxa lanyi xiri kali ra, e naxa e dege, e naxa e min sinden, a fo e xa Pɔlu faxa. ¹³ Naxee na lanyi xiri, e nu dangi mixi tongo naani ra. ¹⁴ E naxa a masen serexedube kuntigie nun forie be, «Muxu bara muxu kali Ala ra, muxu mu sese donma sinden fo muxu xa Pɔlu faxa. ¹⁵ Awa, yakɔsi, wo tan nun Yuwifi kiitisee xa mange mayandi a xa fa a ra alako wo xa a xa fe mato a fanyi ra. Na kui, muxu tan a faxama kira ra.»

¹⁶ Pɔlu maagine xa di naxa na yanfe kolon. A naxa siga sɔɔri banxi kui, a naxa na birin masen Pɔlu be. ¹⁷ Pɔlu naxa sɔɔri mixi keme xunmati nde xili, a naxe, «Yi segetala xanin sɔɔri mange xɔn ma, alako a xa fe nde fala a be.» ¹⁸ Sɔɔri keme xunmati naxa segetala tongo, a naxa a xanin sɔɔri mange xɔn ma. A naxe, «Pɔlu, geelimani nan n xilixi, a naxa n mayandi a n xa fa yi segetala ra i xɔn ma, a xa

fe nde masen i be.»¹⁹ Sööri mange naxa segetala tongo, e naxa e mamini. Mange naxe, «I wama munse falafe n be?»²⁰ A naxa a yaabi, «Yuwifie bara lan a ma, e xa i maxandi i xa Pölu xanin Yuwifi kiitisaе yire, alako e man xa maxorinyi nde ti a ma.»²¹ I naxa i tuli mati e ra, barima mixi tongo naani nun nde bara yanfe xiri a xun e ya ma. E bara e kali a e mu sese donma, e mu sese minma a fo e na Pölu faxa temui naxe. Yakosi e bara ge e yailande, e fa i sago nan mamefe.»²² Sööri mange naxa segetala rabolo, a naxa tonyi dɔxɔ a ma, fa fala, a fe naxan falaxi a be, a naxa na fala mixi yo be.

E Pölu xeeffe Mange Felisi xɔn

²³ A naxa sööri mixi keme xunmati firin xili, a naxa a fala e be, «Wo sööri keme firin yailan, sööri soe ragie tongo solofere, nun xali woli keme firin. Wo xa e yailan sigafe ra Sesare to kœ ra.»²⁴ Wo xa soe nde yailan Pölu be, alako a xa mange Felisi li heeri kui.»

²⁵ Sööri mange naxa yi fe sebe bataaxe ra. ²⁶ «N tan Kilɔdi Lisiya, i tan Mange Felisi mafanxi, n bara i xeebu.»²⁷ Yi xeme Yuwifie nan a suxuxi. E naxa wa a faxafe. N to a kolon a Rɔmaka na a ra, n nun söörie naxa fa, muxu naxa a ba e yi. ²⁸ N to wa a kolonfe e a suxuxi naxan ma, n naxa siga a ra e xa kiitisaе yire. ²⁹ N naxa a li e a kalamuxi e xa seriye xa fe nan ma, kɔnɔ a mu fe kobi yo rabaxi a lanma a xa faxa naxan ma, xa na mu a ra a xa sa geeli kui. ³⁰ N to bara a me a Yuwifie bara gali malan a xili ma, n naxa a rasanba i ma keren na. N a kalamumae rakolonma e yete kan xa sa a kalamu i xɔn a xa fe ra. Wo salamu.»

³¹ Söörrie naxa Pölu tongo alɔ e yamarixi ki naxe. E naxa a xanin kœ ra han Antipatiri. ³² Na kuye iba, söörie naxa gbilen sööri banxi. Soe ragie naxa Pölu tongo. ³³ E to so Sesare, soe ragie naxa bataaxe nun Pölu so mange yi ra.

³⁴ Mange to ge bataaxe xarande, a naxa Pölu maxorin a keli dennaxe. A to bara a me a Silisika na a ra, a naxa a fala, ³⁵ «N fama ne i makiitide i tɔɔnegelae na fa temui naxe.» A naxa yaamari fi e xa Pölu xanin geeli banxi Herode naxan tixi.

Felisi kiiti safe Pölu xa fe ra

24 Xi suuli dangi xanbi, Ananiyasi, naxan findixi serexedube kuntigi ra, nun forie naxa fa e nun xunmafale nde, naxan xili Teritulo. E naxa Pölu kalamu mange xɔn ma. ² E to Pölu xili, Teritulo naxa so a tɔɔnegefe yi masenyi ra.

«Felisi mange fanyi, yi bɔxi birin dɔxɔxi bɔɔnesa kui i xa fe kolonyi nun i xa xaxili fanyi nan saabui ra. ³ I bara muxu raseewa heeri xungbe ra. ⁴ N mu wama i rabufe, kɔnɔ n bara i maxandi i xa i tuli mati muxu xa masenyi ra dondoronti. ⁵ Muxu bara a to yi xeme mixi jaaxi na a ra. A Yuwifie tagi isoma naxee na dunija birin. A tan nan na Isa Nasaretika xa jama xunyi ra. ⁶ A man naxa wa hɔrɔmɔbanxi maberefe. Muxu naxa a suxu. Muxu naxa wa a makiitife muxu xa seriye ki ma, ⁷ kɔnɔ sööri mange Lisiya naxa fa, a naxa a ba muxu yi senbe xungbe ra. ⁸ A naxa a kalamulae yaamari e xa fa i xɔn ma. Xa i fan Pölu maxorin, i fama a kolonde muxu a suxuxi fe naxan ma.»⁹ Yuwifie naxa tin na masenyi ra, e fan naxa a fala a na na ki ne.

¹⁰ Mange naxa Pölu yaamari a fan xa wɔyen. Pölu naxa a masen a be, «N a kolon, yi bɔxi makiitima nan i ra kabi je wuyaxi. Na kui, n nan ma fe xunmafalama ne i be lanlanteya kui. ¹¹ Xi fu nun firin mu dangi kabi n naxa siga Darisalamu salide. ¹² E mu nu muxu nun mixi li sɔnxɔ ra hɔrɔmɔbanxi kui, xa na mu a ra salide xunxurie kui. N mu sɔnxɔe ratexi taa kui, n mu gali kui isoxi. ¹³ E mu nɔma sese masende, e n kalamuma naxan ma. ¹⁴ N naxan masenma

i be na nan ya. N nan n benbae Marigi Ala nan batuma alɔ Isa xa kira a masenxi ki naxe, e a falama kira naxan be a wule kira. Naxan seɓexi Tawureta Munsu nun namijɔnɔmɔe xa Kitaabui kui, n la na birin na. ¹⁵ N laxi Ala xa masenyi ra naxan masenxi a tinxintɔee nun tinxintare birin fama ne kelide faxe ma. Yuwifie fan laxi na ra. ¹⁶ Na nan a toxi n nan n yete karaxanma alako n xa n ma simaya radangi bɔɔe fiixe kui Ala nun mixie tagi. ¹⁷ N mu nu na be ɔe wuyaxi bun ma, kɔnɔ yakɔsi n faxi harige nde ra n bɔnsɔe be. N fan faxi serexe bade Ala be. ¹⁸ E n lixi na temui ne hɔrɔmɔbanxi kui, n seniyeɔxi, gali mu na n fɔxɔ ra, sɔnxɔe yo fan mu keli n saabui ra. ¹⁹ Kɔnɔ Yuwifii nde naxee keli Asi bɔxi ma, e mu tin n ma fe ra. E tan xa e yete masen i be, xa fe nde na e be n ma fe ra. ²⁰ Xa na mu a ra naxee na be, e xa a masen i be e n toxi fe ɔaaxi naxan xun, n to siga Yuwifii kiitise yire. ²¹ N wɔyenyi naxan falaxi e tagi na nan ya: «Wo n makiitima ne to barima n laxi a ra Ala fama ne mixi faxaxie rakelide.»

²² Felisi naxan nu Isa xa kira kolon a fanyi ra, a naxa e xa fe sa sinden. A naxe, «Mange Lisiya na fa, n wo xa fe matoma.» ²³ A naxa sɔɔri mixi keme xunmati yamari a xa Pɔlu kanta, a naxa a tɔɔɔ, a man naxa a xa mixi yo ratɔn fe fanyi rabafe ra a be.

²⁴ Xi ndee to dangi, Felisi nun a xa gine Dirusila, naxan na Yuwifii ra, e naxa fa. Felisi naxa Pɔlu xili kawandi rabade Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra. Pɔlu naxa danxaniya xa fe fala e be Isa ma, ²⁵ kɔnɔ a xa masenyi to nu binyaxi tinxinyi ma, nun yete xurufe ma, nun Ala xa kiiti naxan fama, Felisi naxa gaaxu. A naxe, «Siga sinden. N na n yete masɔtɔ temui naxe, n man i xilima.» ²⁶ A man nu waxi ne Pɔlu xa kɔbiri fi a ma. A nu a xilima na nan ma temui birin, e xa sa e bore to.

²⁷ Ne firin to dangi, Felisi masarama naxa fa, Pɔrusu Fesitu. Felisi to wa a yete mafanfɔe Yuwifie be, a naxa Pɔlu lu geeli kui.

Fesitu Pɔlu makiitife

25 Fesitu naxa xi saxan naba Sesare. Na xanbi, a naxa te Darisalamu. ² Serexedube kuntigi nun Yuwifii kuntigie naxa Pɔlu kalamu Fesitu be. ³ E naxa Fesitu mayandi a xa fa a ra Darisalamu. E nu wama ne e xa a faxa kira ra. ⁴ Fesitu naxa e yaabi, «Pɔlu makantaxi Sesare. A gbegebe mu luxi n tan fan xa siga naa. ⁵ Wo xa yararati ndee xa n mati, wo xa Pɔlu kalamu naa xa a bara sa fe ɔaaxi nde raba.»

⁶ Fesitu mu se sa xi solomasaxan fari, xa na mu a ra xi fu Darisalamu, a naxa goro Sesare. Na kuye iba, a naxa dɔxɔ a xa kiiti kibanyi ma. A naxa yaamari fi e xa fa Pɔlu ra. ⁷ A to fa, Yuwifie naxee fa keli Darisalamu, e naxa a rabilin. E naxa tɔɔɔge gbegebe sa a xun, e mu nu nɔma naxan masende nɔndi ra. ⁸ Pɔlu naxa so a yete xunmafalafe, a nu a fala, «N mu fe ɔaaxi yo rabaxi Yuwifie xa seriye ra, xa na mu hɔrɔmɔbanxi ra, xa na mu a ra Rɔma mange ra.» ⁹ Fesitu to wa a yete mafanfɔe Yuwifie xɔn, a naxa Pɔlu maxɔrin, «I wama tefe Darisalamu i xa sa makiiti yi fee ma n ya xɔri?» ¹⁰ Pɔlu naxa a yaabi, «N lanma n xa makiiti mangasanyi xa kiiti banxi nan kui, n tixi denaxe yi ki. N mu fe kɔbi yo rabaxi Yuwifie ra. I fan na kolon a fanyi ra. ¹¹ Xa n bara fe ɔaaxi raba a lanma n xa faxa naxan ma, n mu tondima n xa faxa, kɔnɔ xa e naxan falama wule na a ra, a mu lan mixi yo xa n so e yi ra. Mange xungbe xa sa n makiiti Rɔma.» ¹² Fesitu to wɔyen a rasimae ra, a naxa a fala Pɔlu be, «I bara wa sigafe mange xungbe xɔn. Awa, i sigama ne.»

Pɔlu masenfɛ Agiripa nun Berinisi be

¹³ Xi nde to dangi, mange Agiripa nun Berinisi naxa so Sesare Fesitu xɛebude. ¹⁴ E to bara xi wuyaxi radangi naa, Fesitu naxa Pɔlu xa fe fala mange Agiripa be. A naxe, «Felisi bara geelimani nde lu be. ¹⁵ N nu na Darisalamu temui naxe, serexɛdube kuntigie nun Yuwifie forie naxa a kalamu, e man naxa wa a xa faxa. ¹⁶ N naxa e yaabi a Rɔmakæe xa seriye mu mixi faxama, fo a xa a gbe fala kalamusæ be kiitisa ya xɔri. ¹⁷ Na fe nan e rafaxi be. N fan mu dugundi. Na kuye iba, n naxa dɔxɔ n ma kiiti banxi. N naxa yaamari fi e xa fa na xeme ra. ¹⁸ Kalamusæ to e dentɛge, e mu fe jaaxi yo fala a xun ma, n nu naxee maɔɔxunxi. ¹⁹ E nu xɔɔɔɔma e xa diine nan ma fe ra, a nun Isa xa fe ra. E naxe a bara faxa, kɔnɔ Pɔlu naxe a baloxi. ²⁰ Awa, n to mu a kolon a lan n xa naxan naba, n naxa a maxɔrin xa a wama sigafe Darisalamu, a xa makiiti naa. ²¹ Kɔnɔ Pɔlu naxa wa a xa fe xaninfe mange xungbe xɔn ma. Na temui n naxa yaamari fi e xa a kanta han n a rasanbama mange xungbe ma temui naxe.»

²² Agiripa naxa a fala Fesitu be, «N fan wama n tuli matife na xeme ra.» Fesitu naxa a yaabi, «Tina, i a xui mema.» ²³ Awa, na kuye iba, Agiripa nun Berinisi naxa so malan yire e nun taa kuntigie. E nu maxirixi a fanyi ra. Fesitu xa yaamari ma, e naxa fa Pɔlu ra. ²⁴ Fesitu naxa a fala, «Mange Agiripa nun wo tan naxee birin na be, wo bara yi xeme to Yuwifi naxan birin kalamuxi n xɔn Darisalamu nun be. E naxe a a xa faxa. ²⁵ N tan be, a mu fefe rabaxi a lan a xa faxa naxan ma, kɔnɔ a tan yati bara mayandi ti sigafe ra mange xungbe xɔnyi Rɔma. Awa, n fan bara tin na ra. ²⁶ N mu fe xɔri yo sɔtɔxi naxan sebema mange xungbe ma a xa fe ra. Na na a ra, n a raminixi wo ya i, a gbengbenyi i tan mange Agiripa, alako won na ge a maxɔrinde n xa a kolon a

lanma n xa naxan sebe. ²⁷ N mu nɔma geelimani rasanbade mange ma, n mu a masen a naxan nabaxi.»

Pɔlu a yete xun mafalafe

26 Agiripa naxa a fala Pɔlu be, «I xa i yete xun mafala.» Pɔlu to a belexe ite, a naxa a yete rafixie yi masenyi ra. ² «Mange Agiripa, to n jɛlex-inxi n ma fe rafixiefe ra Yuwifie n kalamuxi naxan ma. ³ I e xa diine nun e xa seriye kolon ki fanyi ra. Awa yandi, i xa i tuli mati n na. ⁴ Kabi n dimedi temui, n nu na Darisalamu n bɔnsɔe ya ma. Yuwifi birin n jɛre ki kolon ⁵ a rakuya. E man a kolon Fariseni nan nu n na dinela tagi naxee xa fe maxɔɔɔɔ. E nɔma na seedeɔɔɔɔya bade. ⁶ Yakɔsi, e n naki-itife barima n laxi Ala xa laayidi ra a naxan tongoxi muxu benbae be, ⁷ muxu bɔnsɔe fu nun firinyi naxan mamefe. E Ala batuma temui birin, kɔe nun yanyi. N laxi na laayidi nan na. Mange, Yuwifie n kalamuxi na nan ma. ⁸ Wo nɔma lade a ra a Ala mixi faxaxie rakelima?»

⁹ «N tan kata nɛ kira mɔɔli birin na n xa Isa Nasaretika xili kana. ¹⁰ N na nan naba Darisalamu. Serexɛdube kuntigie naxa tin n xa seniyentɔe wuyaxi sa geeli kui. N man naxa tin e xa faxa. ¹¹ N nu sigama salide banxie kui alako n xa e tɔɔɔ, e xa gbilen e xa danxaniya fɔxɔ ra. N ma xɔnɛ kui, n nu e tɔɔɔ hali taa gbetɛe kui.»

¹² «Serexɛdube kuntigie naxa tin n xa siga Damasi na fe ma. ¹³ Mange, yanyi tagi n naxa yanbe to kira xɔn ma kelife koore, n tan nun n booree rabilinyi. A yanbe nu dangi soqe ra. ¹⁴ Muxu naxa bira bɔxi ma. N naxa xui nde me naxan nu a falama n be Eburu xui, «Sɔlu, Sɔlu, munfe ra i n jaxankatama? Na fe xɔɔɔɔma nɛ i be.» ¹⁵ N naxa a yaabi, «Marigi, nde i ra?» Marigi naxa n yaabi, «Isa nan n na, i naxan jaxankatafe. ¹⁶ Keli, ti i sanyie xun na. N minixi nɛ i ma alako

n xa i findi walike nun seede ra fee ma i naxee toxi nun i fama naxee tode. ¹⁷ N i ratangama ne Yuwifie ma nun si gbete ma, n i xee ma naxee ma, alako i xa e yae rabi, ¹⁸ e xa mini dimi kui, e xa so naiyalanyi kui. E xa keli Sentane xa nɔ bun, e xa so Ala xa mangeya niini bun ma. Na kui, e xa yunubi xafarima ne, e man fama ne ke sɔtɔde seniyentɔe ya ma naxee danxaniyaxi n ma.»

¹⁹ «Na kui, mange Agiripa, n mu tondi na xeeraya ra naxan keli koore ma. ²⁰ N naxa na kawandi ti Damasi, Darisalamu, Yudaya, nun si gbete tagi. N naxa a masen e be e xa tuubi, e xa danxaniya Ala ma, nun e xa wali fanyi raba naxan e xa togondiya masenma.»

²¹ «Yuwifie naxa n suxu hɔrɔmɔbanxi kui, e waxi n faxafe na nan ma. ²² Kɔnɔ, Ala tantu, n baloxi a tan nan saabui ra han to. N naxa na seedeɲɔxɔya ba dimɛe nun forie birin be. N mu fefe gbete falaxi fo namijɔnmɛe nun Annabi Munsa nu naxee falama a e fama ne rabade. ²³ E naxa a masen Ala xa Mixi Sugandixi tɔɔrɔma ne, a singe nan kelima faxamixie ya ma, a nun a Yuwifie nun si gbete kawandima kisi ra.»

²⁴ A to nu wɔyenfe a yete rafiixefe ra, Fesitu naxa a fala a xui itexi ra, «Pɔlu, i daxu! I xa fe gbegbe kolonyi bara i findi daxui ra.» ²⁵ Pɔlu naxa a yaabi, «Fesitu mafanxi, daxui mu na n na. N nɔndi nun lɔnni nan masenfe. ²⁶ Mange Agiripa tan yi fee kolon. N yi birin falama a tan nan be, barima a jan a kolon, a a mu raba gundo xa kui.» ²⁷ Pɔlu naxa a fala Agiripa be, «Mange Agiripa, i laxi namijɔnmɛe ra? I la e ra, n na kolon.»

²⁸ Agiripa naxa a fala Pɔlu be, «A gbe mu luxi i xa n fan findi Isayanka ra!» ²⁹ Pɔlu naxa a yaabi, «A fa findi yakɔsi ra, xa na mu temui gbete, n Marigi maxandima ne alako i tan yo, a nun naxan birin n xui ramefe be to, wo fan

xa lu alɔ n tan, ba yi yɔlɔnxɔnyi ra naxan na n ma.»

³⁰ Mange Agiripa, mange Fesitu, Berinisi, nun naxee birin nu dɔxɔxi e seeti ma, e naxa keli. ³¹ E to nu sigama, e naxa a fala e bore be, «Yi xeme mu fefe rabaxi a lanma a xa faxa naxan ma, xa na mu a ra a lanma a xa sa geeli kui naxan ma.» ³² Agiripa naxa a fala Fesitu be, «Yi xeme nu lan a xa bepin, kɔnɔ a bara maxandi ti Mange Xungbe xa a makiiti.»

Pɔlu sigafe Rɔma

27 E to nate tongo muxu xa baki kunkui kui sigafe ra Itali, e naxa Pɔlu nun geelimani ndee so sɔɔri mixi keme xunmati yi ra naxan xili Yuliyusi, naxan na mange xungbe xa sɔɔrie ya ma. ² Muxu nun Arisitaraki, naxan keli Tesaloniki Masedon bɔxi ma, naxa baki kunkui kui naxan keli Adiramiti. A nu lan a xa dangi Asi seeti ma. ³ Na kuye iba, muxu naxa kilɔn Sidɔn. Yuliyusi, naxan nu a ɲɔxɔ saxi Pɔlu xɔn ma a fanyi ra, a naxa a sago sa a xa siga a booree xɔnyi biyaasi fande fende. ⁴ Muxu to keli naa, muxu naxa dangi Sipiri suri ma, barima foye mu nu tinxi muxu be. ⁵ Muxu to Silisi nun Panfiliiya baa igiri, muxu naxa so Mira, Lisi bɔxi ma. ⁶ Menni, sɔɔri mixi keme xunmati naxa kunkui to naxan keli Alesandire, a sigafe Itali. Muxu naxa baki na kui.

⁷ Xi wuyaxi bun ma kunkui nu tɔɔrɔma jereede. Kata nun kata muxu fa Sinidi li kɔnɔ foye mu tin muxu xa kilɔn naa. Na nan a to muxu naxa dangi Kireti suri laabe ra, Salemone seeti ma. ⁸ Naa jnerefe nu xɔrɔxɔ. Muxu naxa yire nde li, naxan xili Wafu Tofanyi, Laseya fe ma.

⁹ Muxu naxa bu naa. Nere man nu xɔrɔxɔ barima sunyi temui nu bara dangi. ¹⁰ Na na a ra, Pɔlu naxa a fala, «N biyaasibooree, n bara a kolon won ma jere fama ne xɔrɔxɔde. Kotee, kunkui, nun mixie fama ne tɔɔrɔde.» ¹¹ Sɔɔri

keme xunmati naxa a tuli mati kepini nun kunkui kanyi xa wøyenyi ra, a tondi Pɔlu xa marasi ra. ¹²Mixi gbegebe naxa wa Feniki life, barima e nu na wafu dennaxe, menni mu nu fan jeme radangide ra. Feniki, Kireti suri wafu nan a ra, naxan ya rafindixi sogegode biri ma. E naxa wa e xa jeme radangi naa.

¹³Foye di nde naxa mini keli kɔɔla ma. E naxa a maɔɔxun a biyaasi bara fan. E naxa hanga bendun, e kunkui radangi Kireti suri fe ma. ¹⁴Kɔɔɔ na temui foye xungbe, naxan xili Yurakilon, a naxa fa keli suri ma. ¹⁵Foye naxa kunkui tutun, han kunkui mu nu nɔma matinxinde. Muxu naxa muxu raxara foye yi ra. ¹⁶Muxu naxa dangi suri lanmadi laabe ra, naxan xili Kiloda. Muxu naxa tɔɔɔ kunkui lanma masɔɔfe ra. ¹⁷E to ge a ratede, e naxa luuti mafilin kunkui ma. E to nu gaaxuxi dɔɔɔfe ra Sirite benki ma, e naxa bela ragoro, foye nu fa siga muxu ra. ¹⁸Foye naxa muxu bɔnbɔ a fanyi ra. Na kuye iba, muxu naxa kote nde woli baa ma. ¹⁹Xi saxan to dangi, muxu yati naxa kunkui isee birin nagoro ye ma. ²⁰Xi wuyaxi naxa dangi, soge mu na, tunbuie mu na, foye senbe nu gboma nan tui. Muxu mu nu laxi muxu kisife ra sɔɔɔn.

²¹Kabi xi wuyaxi muxu mu nu donse donma. Awa Pɔlu naxa ti mixie tagi, a naxa a fala e be, «N booree, xa wo wo tuli mati n na nu, won mu kelima Kireti nu, won mu yi kasare nun lɔsi sɔɔɔma nu. ²²Kɔɔɔ yakosi, n wo rasima ne, wo xa limaniya, barima mixi yo mu faxama wo ya ma, kunkui nan gbansan kasarama. ²³N Marigi Ala, n walima naxan be, a xa maleke nde bara mini n ma yi kɔe ra. ²⁴A naxa a fala n be, «Pɔlu, i naxa gaaxu, fo i xa ti ne mange xungbe ya i. Ala bara tin i biyaasiboore birin natangade.» ²⁵Na na a ra, wo xa limaniya barima n laxi Ala xa masenyi ra. ²⁶Won fama suri nde lide.»

²⁷Kɔe fu nun naani nde, muxu naxa Adiriyatike baa li. Na kɔe tagi kunkui rajere naxa sozi a muxu bara makɔe bɔxi nde ra. ²⁸E to ye tilinyi maniyase ragoro, e naxa kanke ya mɔɔɔɔɔn sɔɔɔ. E to makuya dondoronti, e man naxa a ragoro, e naxa kanke ya fu nun suuli sɔɔɔ. ²⁹E to gaaxu garinde fanye nde ra, e naxa hanga naani woli kunkui xanbi ra. E naxa gbata kuye ibafe ra. ³⁰Kɔɔɔ kunkui rajere nu wama kelife kunkui xun. E naxa kunkui lanma ragoro baa ma alɔ e na hangae nan nagorofe kunkui ya ra. ³¹Pɔlu naxa a fala sɔɔri mixi keme xunmati nun sɔɔrie be, «Xa yi mixie mu lu kunkui kui, wo mu nɔma kiside.» ³²Awa, sɔɔrie naxa kunkui lanma luuti bolon, e naxa a rabejin a xa siga.

³³Beenun kuye xa iba, Pɔlu naxa e birin nasi e xa donse don. A naxa a fala e be, «A xi fu nun naani nan to wo mame tife, wo mu tinxi wo degede. ³⁴N bara wo rasi wo xa donse don, barima na nan fan wo fate be. Mixi yo mu halakima, hali wo xunsexe keren mu lɔema.» ³⁵A to na fala, a naxa taami tongo, a Ala nuwali sa e birin ya xɔri, a taami igira, a naxa a don fɔɔɔ. ³⁶Na temui e birin naxa limaniya, e fan naxa so taami donfe. ³⁷Muxu mixi keme firin mixi tongo solofere a nun senni nan nu na kunkui kui. ³⁸E to wasa donse ra, e naxa farin woli baa ma alako kunkui xa yelevu.

³⁹Kuye to iba, e mu a kolon e na dennaxe, kɔɔɔ e naxa bɔxi nde to. E naxa nate tongo e xa kata kunkui rasi-gade naa. ⁴⁰E naxa hangae fulun, e xa sin baa ma. E naxa feya luutie fan bolon. E naxa yare bela rate, e xa e xun sa xare ma. ⁴¹Kɔɔɔ e naxa benki li, kunkui naxa kankan. Kunkui xunyi to kankan, mɔɔɔɔɔni naxa a xɔre kana senbe ra. ⁴²Sɔɔrie naxa lan geelimanie faxafe ma, alako e naxa ye masa, e e gi. ⁴³Kɔɔɔ sɔɔrie keme xunmati, naxan nu wama

Pɔlu rakisife, a naxa e ratɔn. A naxa yaa-mari fi e ma a naxee fata ye masade, e singe xa bagan ye ma alako e xa xare masɔtɔ. ⁴⁴Booree xa gbaku xebenyie ra, xa na mu a ra kunkui xuntunyie ra. E birin naxa xare masɔtɔ heeri kui.

Pɔlu Malita suri life

28 Muxu to xare masɔtɔ, muxu naxa a kolon a na suri xili Malita. ²Malitakæe naxa seewa muxu ra ki fanyie ra. E naxa muxu birin malan te xungbe fe ma, e nu naxan xuruxi, barima tune nu fafe nun xinbeli gbege ra. ³Pɔlu to bole matongo safe te i, bɔximase naxa mini na te wuyenyi xa fe ra, a naxa a belexe xin. ⁴Malitakæe to bɔximase to, a bara a belexe xin a singanxi a ra, e naxa a fala e bore be, «Nɔndi ra, niba nan yi mixi ra, barima haake mu tinxi a xa balo, hali a to tangaxi baa ma.» ⁵Pɔlu naxa bɔximase ralisani te, sese mu a to. ⁶Na mixie nu mame tife ne a xinde xa funtu, xa na mu a ra a xa faxa keren na, kɔnɔ sese mu a to. E to mame ti, e naxa e xa maɔɔxunyi masara. E naxa a fala ala nde nan a ra.

⁷Suri kuntigi xungbe, naxan xili Pubiliyu, naxa muxu yigiya a fanyie ra a xɔnyi xi saxan bun ma. ⁸Pubiliyu baba nu saxi, a furaxi, mangafaxe nu na a ma. Pɔlu to a makɔre a ra, a naxa a belexe sa a ma, a Ala maxandi, a naxa a rayalan. ⁹Na xanbi, suri furema gbete naxa fa, Pɔlu naxa e fan nayalan. ¹⁰E naxa muxu binya a fanyie ra. Muxu to keli sigade, e naxa fande fi muxu ma.

Pɔlu Sigafe Rɔma

¹¹Muxu to kike saxan nadangi naa, muxu naxa baki kunkui kui, naxan keli Alesandire. A nu bara jeme radangi suri ma. Tɔnxuma nu a ma naxan findixi kuye masolixi firinyi ra. ¹²Muxu to so kilɔn Sirakusi, muxu naxa lu naa xi saxan. ¹³Muxu to keli naa, muxu naxa

siya Regiyo baa de ra. Foye to keli yirefanyie ma na kuye iba, muxu naxa xi firin jere raba han Pusoli. ¹⁴Muxu naxa ngaxakerenyie li naa naxee muxu mayandi xi solofere radangife ra e xɔnyi. Na temui muxu siya ne han Rɔma. ¹⁵Muxu ngaxakerenyi Rɔmakæe, naxee muxu xa fe me, e naxa fa muxu ralande, keli Rɔma han Apiyusi malan yire nun taa naxan xili Banxi Saxanyie. Pɔlu to e to a naxa Ala nuwali sa, a naxa limaniya.

¹⁶Muxu to so Rɔma, sɔɔri mixi keme xunmati naxa geelimanie so mange yi ra, kɔnɔ a naxa Pɔlu lu a kerenyi ma, a nun sɔɔri keren naxan a kantama. ¹⁷Xi saxan to dangi, Pɔlu naxa Yuwifia kuntigie xili. E to malan, a naxa yi wɔyenyi ti e be, «N ngaxakerenyie, hali n to mu fefe rabaxi won ma mixie ra, nun won benbae xa naamunyie ra, Yuwifia bara n sa geeli kui Darisalamu, na xanbi e man fa n so Rɔmakæe yi ra. ¹⁸E to ge n maxɔrinde, e nu wama n nabolofe ne, barima e mu sese toxi n faxama naxan ma. ¹⁹Kɔnɔ Yuwifia mu tin. Na ma, n naxa mange xungbe xa kiiti maxandi, kɔnɔ n mu wa n bɔnsɔe nan kalamufe. ²⁰Na na a ra, n naxa wa wo tofe alako n xa wɔyen wo ra, barima Isirayilakæe xaxili tixi xera naxan na, na xa fe nan a toxi e yi yɔlɔnɔnyi saxi n ma.»

²¹E naxa a yaabi, «Muxu mu bataaxe yo sɔtɔxi i xa fe ra keli Yudaya. Won ngaxakerenyi yo mu faxi fe jaaxi falade i xa fe ra. ²²Kɔnɔ, muxu wama a kolonfe ne i naxan maɔɔxunxi, barima muxu a kolon e yi diine xa fe ibaxantinma yire birin.»

²³Pɔlu naxa lɔxɔe keren so e yi. Mixi wuyaxi to fa a xɔnyi, Pɔlu naxa Ala xa mangeya seedeɔɔxɔya ba. A naxa Isa xa fe masen e be Tawureta Munsa nun namijɔnmee xa Kitaabui saabui ra keli geesege han nunmare. ²⁴Ndee naxa la a ra, kɔnɔ booree mu danxaniya. ²⁵E to nu fatanma lantareya kui, Pɔlu naxa yi

masenyi sa a fari, «Ala Xaxili Seniyenxi a fala ne wo benbae be nɔndi ki ma Annabi Esayi saabui ra. A naxe,

²⁶ «Siga yi mixie xɔn ma, i xa a fala e be: “Wo a mema wo tulie ra, kɔnɔ wo mu a fahaamuma.

Wo a toma wo yae ra, kɔnɔ wo mu a igbema.”

²⁷ Barima yi mixie sondonyi bara xɔɔxɔ. E bara e tulie dese.

E bara e yae raxi,
alako e naxa a to e yae ra,
e naxa a me e tulie ra,
e naxa a fahaamu e xaxili ra.

Xa na mu a ra e e sondonyi mafindima ne,
alako Ala xa e rayalan.»

²⁸ «Awa, wo xa a kolon a Ala xa kisi bara rasanba si gbetee ma. E fama e tuli matide a ra.» ²⁹ A to na fala, Yuwifie naxa siga xɔɔxɔe kui e booree tagi.

³⁰ Pɔlu naxa lu banxi nde kui je firin, a nu a sare fi. Naxee birin nu fama a tode, a nu e birin nasenema. ³¹ A nu Ala xa mangeya niini xa fe nan kawandima a nun Marigi Isa xa fe, Ala xa Mixi Sugandixi. A naxa na birin naba li-maniya ra, mixi yo mu a tɔɔɔ.

Ala xa masenyi

Annabi Pōlu naxan sebe

Rōma danxaniyatōe pama ma

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Isa xa fe fōlō Isirayila bōxi ne, kōnō a mu bu na xibaaru fa rayensen yire makuye. Mixi naxee kawandi mexi Isa xa fe ra Darisalamu, e naxa siga yire birin na masenyi ra. Mixi gbege naxa danxaniya Isa ma na mixi mōlie saabui ra. Annabi Pōlu fan nu biyaasi raminima alako a xa kawandi ti, si birin xa Isa xa fe kolon. A xa wali nu bara sōneya ki fanyi ra, han Isayankae nu toma bōxi birin ma naxee nu na Rōma xa mangeya bun ma. A xa biyaasi saxan nde kui, a naxa bataaxe sebe Isayankae ma naxee nu na Rōma mangataa. A nu wama sigafe e xēbude, e fan xa a mali a xa kawandi ti yire makuye.

Na bataaxe findixi yi Kitaabui nan na. Pōlu nu wama Ala xa kisi xa masenyi xaranfe Rōmakae ra yi sebeli saabui ra. A bara na kisi xa fe tagi raba a fanyi ra, a xa fiixe mixie be naxee nu Yuwifie xa diine kolon, a nun mixi naxee mu gexi a kolonde. Na masenyi fōlōma yunubi xa fe xaranyi nan ma. Beenun mixi xa kisi kolon, fo a xa a kolon a findixi yunubitōe nan na naxan lanma a xa paxankata yahannama a xa yunubie xa fe ra. Diinela yo, diinetare yo, e birin na yunubi xa nōe nan bun ma.

Na nan a toxi, Pōlu a masenma won be a a lanma won xa won xaxili ti Ala ra alako won xa kisi sōtō. Mixi mu nōma a yete rakiside a xa yunubie ma. A hayi na Marakisima ma naxan nōma na rabade a be. Yi Kitaabui na tagi rabama a fanyi ra. A naxe a Isa xa serexe nan gbansan nōma findide adamadie xunsare ra, e xa

yunubie xa xafari. A lanma mixie xa na fe kolon, e xa la a ra.

Na dangi xanbi, Pōlu masenyi gbete tima naxan danxaniyatōe jere ki tagi rabama. Mixi na danxaniya Isa ma, Alatala a Xaxili Seniyenxi ragoroma ne a bōje ma, a fa bira Alatala waxōnfe fōxō ra. Na kanyi gbilenma ne fe paxi fōxō ra, a ti kira fanyi xōn, a findi misaali ra birin be. Ala na fōlō Isirayila bōnsōe ne, kōnō a wama si birin fan xa so a xa niini bun ma.

Ala xa won mali yi Kitaabui saabui ra alako won fan xa yigiyade sōtō Alatala xōnyi. Amina.

Ala xa masenyi

Annabi Pōlu naxan sebe

Rōma danxaniyatōe pama ma

Sora

Pōlu, Isa xa Xibaaru Fanyi kawandila

1 N tan Pōlu nan yi ki, Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa konyi di. Ala bara n xili n xa findi a xa xēera ra, a n sugandi n xa a xa xibaaru fanyi rayensen ye.

² Temui dangixi, Ala nu bara a xa yi xibaaru fanyi laayidi a xa namijōnmēe xui ra Kitaabui seniyenxi kui. ³ Yi xibaaru fanyi findixi a xa Di nan xa fe ra, naxan bari Dawuda bōnsōe kui a adama ki ma. ⁴ Xaxili Seniyenxi fan bara a masen senbe ra a Ala xa Di na a ra. A na masen a xa marakeli nan saabui ra faxe ma. Won Marigi nan na Isa ra, Ala xa Mixi Sugandixi. ⁵ A tan nan saabui a niyaxi Ala hinnexi muxu ra muxu xa findi xēerae ra a xili xa fe ra, alako si birin xa danxaniya a ma, e xa bira a fōxō ra. ⁶ Wo fan na na ya ma, Ala xa Mixi Sugandixi Isa wo tan naxee xilixi. ⁷ N yi sebefe wo tan Rōmakae nan ma Ala naxee xanuxi, a naxee xilixi wo xa findi a xa seniyentōe ra. Won Baba Ala nun

a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa hinne nun bɔɲesa fi wo ma.

⁸ A fɔle ra, n nan n Marigi Ala tantuma ne wo birin xa fe ra a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra, barima wo xa danxaniya xili bara din dunija birin na. ⁹ N Marigi Ala, n naxan batuma n nii birin na n to a xa Di xa xibaaru fanyi rayensenma, a tan a kolon a n na nɔndi nan falafe wo be. A tan nan n seede ra, fa a fala, n a maxandima wo be temui birin. ¹⁰ N man Ala maxandima, xa a sago na a ra, a xa a niya n xa nɔ sigade wo xɔnyi fa. ¹¹ Barima wo to xɔli na n ma ki fanyi, alako n xa nɔ wo senbe sode Ala xa ki ndee ra. ¹² A xɔli n ma won xa won bore ralimaniya won ma danxaniya saabui ra, won birin xa senbe sɔtɔ won bore ra.

¹³ N ngaxakerenyie, n wama wo xa a kolon a sanmaya wuyaxi nan yi ki n bara nate tongo n xa siga wo xɔnyi n xa sa n ma wali tide nde to wo tagi alɔ n a toxi ki naxe ɲamanɛ gbeteɛ tagi, kɔnɔ han to a mu sɔɔneya n be. ¹⁴ Fɔ n xa wɔyen mixi birin be, taa idɔxɔɛɛ nun daaxa idɔxɔɛɛ, xaran mixie nun xarantaree. ¹⁵ Na na a ra a xɔli n ma ki fanyi n xa xibaaru fanyi kawandi wo tan Rɔmakae fan be.

¹⁶ N mu yaagima Marigi xa xibaaru fanyi masende mixi yo be, barima a tan nan saabui a niyama Ala danxaniyatɔɛ birin nakisima. Yi kisi fixi Yuwifie nan singe ma, a fa fi si gbeteɛ fan ma. ¹⁷ Yi xibaaru fanyi bara a makenen a tinxinyi naxan kelima Ala ma a sɔtɔma danxaniya nan tun saabui ra, alɔ a sebexi Kitaabui kui ki naxe:

«Mixi tinxixi kisima danxaniya nan saabui ra.»

Adamadie tondife Ala xa nɔndi ra

¹⁸ Ala xa xɔnɛ goroma keli koore tinxintaree nun kaafirie xili ma. Yi mixie nɔndi nɔxunma e xa tinxintareya saabui ra. ¹⁹ Anun mixi nɔma naxan kolonde Ala xa fe kui, a fiixexi e be fɔen, barima

Ala bara a makenen e be. ²⁰ Kabi dunija daa temui, Ala naxan mu toma, a naxa a yete masen. Adamadi birin nɔma a kolonde a Ala na na yati, naxan senbe mu danma, barima yi bara makenen e be a fiixe ra a xa wali fɔxi saabui ra. Na kui, tinxintaree mu nɔma sese falade naxan kiiti fanma e be, ²¹ barima hali e to Ala kolonxi, e bara tondi a tantude, e tondi a binyade a xa mangeya kui. E xaxili bara bira fe fufafu fɔxɔ ra, e bɔɲɛ bara lu dimi kui. ²² E e yete matɔxɔma e xa xaxilimaya ra, kɔnɔ e bara findi daxuie ra. ²³ E bara tondi Ala batude naxan na na abadan, e kuye masolixie batu naxee misaalixi adamadi ra naxan faxama, a nun naxee misaalixi xɔni, sube, nun bubuse ra.

²⁴ Na na a niya Ala naxa e rabolo e xa yunubi fee kui, e bɔɲɛ kenɛnyi ma. Na kui, e naxa fe mayaagixie raba e bore ra. ²⁵ E naxa Ala xa nɔndi masara wule ra, e man fa daali batu, beenun e xa Daali Mange nan batu, a tan naxan lan a xa batu abadan. Amina.

²⁶ Na na a ra Ala naxa e rabolo e xa bira e waxɔnfe mayaagixie fɔxɔ ra. E xa ginɛɛ naxa e nun xeme xa kafuɲɔxɔya masara gine firin xa kafuɲɔxɔya ra. ²⁷ Xemeɛ fan naxa mɛɛ ginɛɛ xa kafuɲɔxɔya ra, e fa bira e boore xemeɛ kafuɲɔxɔya fɔxɔ ra. E naxa fe mayaagixie raba e bore ra, e e xa wali kobi sare sɔtɔ naxan daxa.

²⁸ E to tondi Ala kolonde Ala ra, a naxa e rabolo e yete kan xaxili kobie yi, e nu fee raba naxee mu radaxa. ²⁹ E bɔɲɛ rafexi tinxintareya mɔɔli birin na: wali kobi rabafe, wasatareya, ɲaaxɔɲa. Milanteya, mixi faxafe, mixi tagi isofe, mixi mayendenfe, nun ya ixareya mu ɲɔnma e tagi. ³⁰ Naafixie, mixi mafalɛɛ, Ala yaxuie, konbitie, yete igboee nun de igboee nan e ra. E fe kobie xabuma naxee singe mu nu kolon, e ɲan mu e barimixie danxunma. ³¹ Xaxilitare, duguteɛɛ yanfe, kinikinitare, nun hinnetare nan na e ra.

³²Ala xa seriye a masenxi ne, a naxee na fee rabama, faxe nan daxaxi e be. Hali e to na kolon, e na fe haramuxie nan yati rabama, e man mixi ralimaniyama naxee fan na fe mōoli rabama.

Ala xa kiiti

2 Na kui, xa i mixi yuge makiitima, diɲe yo mu na i be, i findi mixi yo ra. I ne i boore yuge makiitima, i na i yete nan safe geeli, barima i tan naxan mixi yuge makiitima, wo birin wali kobi keren nan xun ma. ²Won birin a kolon a Ala xa kiiti tinxi a na yi mixi mōolie xa wali kobie sare fi. ³I tan naxan mixi yuge makiitima, a man fa li wo birin na wali kobi keren nan xun ma, i ɲɔɔ a ma a i fama tangade Ala xa kiiti ma? ⁴Ka i yoxi ne Ala ma ba, a xa fanyi nun a xa diɲe nun a xa bɔɲe bexi to gboxi? I mu a kolon a Ala a xa fanyi nan masenma i be alako i xa tuubi? ⁵Kɔɔ i to i tuli xɔɔxɔxi, i tondi tuubide, i na Ala xa xɔɔe nan nagbofe i yete xili ma kiiti sa lɔɔe, Ala xa kiiti tinxi makenenma temui naxe. ⁶Ala kankan xa wali sare fima ne. ⁷Naxee e tunnabexi wali fanyi rabafe ma, e xunnakeli, yigi, nun kisi fen Ala ra, Ala kisi fima ne e ma. ⁸Kɔɔ naxee e yete kenefi tun nabama, e tondi nɔɔdi nun tinxi ra, e bira fe kobi fɔɔ ra, Ala xa xɔɔe nun gbaloe nan tun nagataxi e be. ⁹Naxankate nun bɔɲekane nan luma adamadi birin be naxee fe kobi rabama, a fɔl Yuwifie ma, a sa dɔɔ si gbete ra. ¹⁰Kɔɔ xunnakeli, binye, nun bɔɲesa luma mixi birin be naxee fe fanyi rabama, a fɔl Yuwifie ma, a sa dɔɔ si gbete ra, ¹¹barima Ala tan mu mixi yo rafisa a boore be.

¹²Yunubitɔe naxee birin mu Ala xa seriye kolon Annabi Munsa naxan fixi, e bɔɔma ne, kɔɔ e mu makiitima na seriye ra. Yunubitɔe naxee seriye kolon Annabi Munsa naxan fixi, e tan nan makiitima na seriye ra. ¹³Naxee e tuli

matima Ala xa seriye ra, nee xa mu findixi tinxi ra Ala ya i. Naxee Ala xa seriye rabatuma, nee nan findima tinxi ra. ¹⁴Annabi Munsa mu Ala xa seriye so si gbete yi, naxee mu findi Yuwifie ra. Kɔɔ e na Ala xa seriye rabatu temui naxe e yete ɲanige ma, e bara a kolon a lanma e xa naxan naba, hali e to mu Ala xa seriye sɔɔ. ¹⁵E bara a masen a Ala xa seriye sebexi e bɔɲe ma. Won a kolon a nɔɔdi na a ra barima e xaxili e rasima, «Yi ɲanige mu fan,» xa na mu, «Yi ɲanige nan fan.» ¹⁶A rabama na ki ne, Ala ne kiiti sama lɔɔ naxe a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra, a mixie gundo birin makiiti. N xibaaru fanyi naxan kawandima, a na nan masenxi.

Yuwifie nun Munsa xa seriye

¹⁷Kɔɔ i tan naxe a Yuwifie nan na i ra. I xaxili tixi Munsa xa Seriye nan na. I a maɲɔɔxunxi a i kisima na nan saabui ra. I to bara Ala kolon, na na a ra i i yete igboma. ¹⁸I Ala sago kolon. I fata fe fanyi sugandide barima i Ala xa seriye xaranxi. ¹⁹I laxi a ra a i tan nan findixi dɔɔxue ɲaɲerema ra, a i tan nan findixi te radexe ra mixie be naxee na dimi kui. ²⁰I laxi a ra a i tan nan findixi xaxilitaree rasima nun dimɔe karamɔe ra, barima lɔɔni nun nɔɔdi birin na i yi ra i to diine seriye kolonxi. ²¹I tan naxan boore xaranma, i mu i yete xaranma! I tan naxan mixie tuli ibama muɲe tife ra, i muɲe tima! ²²I tan naxan a falama a mixie naxa yene raba, i yene rabama! I tan naxan yele na kuye batufe ra, i kuye batufe see muɲama! ²³I tan naxan i yete igboma i to Ala xa seriye kolonxi, i na Ala yelebufe ne na ki, i na a xa seriye matandife! ²⁴Na na a ra, a sebexi Kitaabui kui, «Si gbete Ala bexuma wo tan Isirayilakae xa fe ra.»

²⁵Sunne tide na na ne xa i sa Ala xa seriye rabatuxi. Kɔɔ xa i sa a xa seriye matandima, i xa sunne bara findi i be sunnatareya ra. ²⁶Na kui, xa a sa li sun-

natare sa jere Ala xa seriye ma, a a rabatu, a xa sunnatareya mu findima a be sunne xa ra? ²⁷ Naxee mu sunnaxi e fate bende ma, kɔnɔ e Ala xa seriye rabatuxi, nee wali ki nan fama i makiitide. Mixi sunnaxi nan i ra, Ala xa seriye sebexi na i yi, kɔnɔ i Ala xa seriye matandima. ²⁸ I naxan masenma kene ma mixie ya i, na xa mu i findixi Yuwifi ra. Tɔnx-uma naxan toma i fate ma, na xa mu a masenxi a i sunnaxi yati. ²⁹ Mixi findife Yuwifi ra, na kolonma bɔɔe nan ma. Sunne yete yete fan, sunne na a ra naxan sɔtɔma bɔɔe ma, Xaxili Seniyenxi saabui ra. A mu kelima diine seriye sebexi xa ma. Sunne na mixi naxan bɔɔe ma, a xa matɔxɔe mu kelima mixi xa ma, a kelima Ala nan ma.

3 Tide mundun fa na findife Yuwifi ra? Sunne tide na na yire? ² Iyo, yi fee tide gbo ki fanyi. A fɔle ra, Ala a xa masenyi taxu Yuwifie nan na. ³ Kɔnɔ xa a sa li go, ndee na e ya ma e kobe raso xi Ala ra, na nɔma a niyade Ala fan xa a kobe raso e ra? ⁴ Astɔfulahi. Adamadi birin findixi wule fale nan na, kɔnɔ a xa kolon a Ala nɔndi kanyi mu nɔma wule falade. A sebexi Kitaabui kui: «Na kui, i xa wɔyenyi findima nɔndi nan na.

Kiiti luma i tan nan be temui birin.»

⁵ Kɔnɔ xa won ma tinxintareya fa a masenma ne mixie be a Ala tinxin, won fa na ma di? Ala na xɔnɔ won ma, won xa a fala a mu tinxin? (N wɔyenge ne alɔ mixie wɔyenna ki naxe.) ⁶ Astɔfulahi! Xa Ala mu tinxin, a dunjɔna makiitima di?

⁷ Nde nɔma a falade, «Xa n ma wule Ala xa nɔndi makenenma dunjɔna be alako Ala xa tantui sɔtɔ, munfe ra a fa n findima yunubitɔe ra?» ⁸ Won jan xa a fala, «Won xa fe jaaxi raba alako a xa sa findi fe fanyi ra.» Muxu xili kanee na nan falama muxu xun ma, a muxu xa masenyi nan na ki. Kɔnɔ Ala na e makiiti, e fan e sare sɔtɔma ne.

Adamadi xa tinxintareya

⁹ Won munse falama fa? Won xa a fala a won tan Yuwifie tinxin dangi si gbetee ra? Ade, na mu a ra feo, barima alɔ won jan bara a to, Yuwifie ba, si gbetee ba, birin na yunubi nan xa nɔe bun ma. ¹⁰ A sebexi:

«Mixi yo mu tinxin,
hali mixi keren.

¹¹ Fe kolonyi yo mu na,
mixi yo mu Ala fenfe.

¹² Birin bara kira fanyi bejin,
e birin xun bara rakana.

Mixi yo mu na naxan fe fanyi rabama,
hali mixi keren, a mu na.

¹³ E de findixi gaburi de ibixi nan na,
e nenyi findixi mixi mayenden se nan na.

¹⁴ Bɔximase xɔne nan minima e de kiri ra,
danke nun wɔyen xɔne nan e de rafexi.

¹⁵ E sanyi xulun wuli raminife ra,

¹⁶ e dangi dede, e kanari nun nimise nan
luma e xanbi ra.

¹⁷ E mu bɔɔesa kira kolon,

¹⁸ e mu Ala yaragaaxui kolon.»

¹⁹ Won a kolon Ala xa seriye naxan birin masenxi, a a masenxi mixie nan be naxee na a xa seriye nɔe bun ma, alako de birin xa balan, seriye xa birin suxu Ala ya i. ²⁰ Na kui, adamadi yo mu findima tinxintɔe ra Ala ya i seriye rabatufe saabui ra, barima seriye tan yunubi nan tun makenenma, adamadi xa a kolon a yunubitɔe na a ra.

Tinxinyi naxan kelima Ala ma,

naxan sɔtɔma danxaniya saabui ra

²¹ Kɔnɔ yakɔsi, tinxinyi bara makenen naxan mu kelima seriye rabatufe ma. A kelima Ala yete nan ma, alɔ a sebexi seriye nun namijɔnmee xa Kitaabuie kui ki naxe. ²² Yi tinxinyi naxan kelima Ala ma a sɔtɔma danxaniya nan saabui ra, birin a sɔtɔ naxee danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma. Ala mu mixi yo

rafisaxi a boore be, ²³ barima birin findixi yunubitɔe nan na, birin bara gan Ala xa nɔre ra, ²⁴ birin tinxinyi sɔtɔma Ala xa hinne nan tun saabui ra. Ala adama kima yi tinxinyi ra won xunsarama Isa nan saabui ra, a xa Mixi Sugandixi. ²⁵ Ala a tan nan findi sereɛe ra, a wuli raminixi ne alako naxee na danxaniya a ma, e xa yunubie xa xafari. Yi a masenxi ne a Ala tinxin, barima a xa diɛe kui, a nu bara adamadie xa yunubie lu na e mu makiiti, e naxee rabaxi waxati dangixi. ²⁶ Kɔnɔ yi waxati Ala bara a xa tinxinyi masen alako birin xa a kolon a a tinxin, e man xa a kolon a a tan nan tinxinyi fima mixi ma naxan danxaniyaxi Isa ma.

²⁷ Na kui, mixi fa a yete igboma munse xa fe ra? Fefe! Munfe ra? Mixi nɔma a yete matɔɔde a to diine seriye rabatuxi? Ade, barima tinxinyi sɔtɔma danxaniya nan tun saabui ra. ²⁸ Won a kolon a danxaniya nan mixi matinxinma Ala ya i, seriye xa kewalie xa mu a ra. ²⁹ Ka Ala findixi Yuwifie gbansan nan Marigi Ala ra? Si gbeteɛ fan Marigi Ala xa mu a ra? Iyo, si gbeteɛ fan Marigi Ala nan yati a ra, ³⁰ barima Ala keren peti na a ra. A tan nan mixi sunnaxie matinxinma a ya i danxaniya saabui ra, a man tinxinyi fima sunnataree fan ma na danxaniya kerenyi nan saabui ra. ³¹ Won fa na ma di? Won xa a fala a Ala xa seriye tide mu na won to danxaniyaxi Isa ma? Astɔfulahi! Won ɲan bara Ala xa seriye tide ramini.

Ibrahimia findife tinxintɔe ra Ala ya i danxaniya saabui ra

4 Won xa misaali tongo Ibrahimia ma, won tan Yuwifie benba. A munse kolon yi xa fe ra? ² Xa a sa li nu Ibrahimia findi tinxintɔe ra a xa wali nan saabui ra, a nu nɔma a yete matɔɔde, kɔnɔ Ala tan ya i mu a ra. ³ Kitaabui munse falaxi na xa fe ra? «Ibrahimia naxa danxaniya Ala ma, Ala naxa na findi tinxinyi ra a be.» ⁴ Walike na a sare

sɔtɔ, na mu findima a be ki xa ra, barima a xa wali sare na a ra a lanma a xa naxan sɔtɔ. ⁵ Kɔnɔ mixi naxan xaxili mu tixi a xa wali ra, naxan danxaniyaxi Marigi ma naxan mixi kobi findima tinxintɔe ra, Ala na kanyi xa danxaniya findima a be tinxinyi nan na. ⁶ Dawuda fan a masen ne a heeri na mixi be Ala bara naxan findi tinxintɔe ra a ya i, bafe a xa walie ra:

⁷ «Heeri na mixie be,

Ala bara diɛe naxee xa wali kobie ma, naxee xa yunubie bara xafari.

⁸ Heeri na mixi be,

Ala mu naxan xa yunubi rabaxi maxɔrinma.»

⁹ Na kui, yi heeri naxan ma fe falaxi, mixi sunnaxie gbansan nan a sɔtɔma, ka mixi sunnataree fan nɔma a sɔtɔde? Won ɲan bara a fala a Ibrahimia to danxaniya Ala ma, Ala a xa danxaniya nan findi tinxinyi ra a be. ¹⁰ Na rabaxi a be mun temui? A to nu sunnaxi ba, ka a to mu nu sunnaxi? Ala na rabaxi a be temui naxe, Ibrahimia mu nu sunnaxi. ¹¹ Na xanbi, a naxa sunna alako a xa findi tɔnxuma ra naxan a masenma a Ala bara a xa danxaniya findi tinxinyi ra a be beenun a xa sunna. Na kui, a naxa findi danxaniyatɔe birin benba ra naxee mu sunnaxi, Ala bara naxee xa danxaniya findi tinxinyi ra e be. ¹² A tan nan findixi mixi sunnaxie fan benba ra naxee mu e xaxili tima e xa sunne ra, kɔnɔ naxee man ɲerema danxaniya kui alɔ won benba Ibrahimia ɲere ki naxe beenun a xa sunna.

¹³ Ala laayidi tongo ne Ibrahimia nun a bɔnsɔe be, a e fama dunɲa sɔtɔde ke ra. Kɔnɔ na laayidi mu keli a xa diine seriye rabatufe xa ma. A kelixi tinxinyi nan ma a naxan sɔtɔ danxaniya saabui ra. ¹⁴ Xa a sa li nu seriye rabatufe nan a niyama mixie xa findi ketongoe ra, danxaniya tide yo mu luma na fa, Ala xa laayidi fan bara kana na temui. ¹⁵ Barima seriye fama Ala xa xɔne nan na, kɔnɔ seriye mu na dennaxe, seriye matandi fan mu na.

¹⁶ Na kui, Ala xa laayidi sōtōma danxaniya nan saabui ra, alako a xa findi Ala xa hinne ra Iburahima xa die birin be, birin xa a sōtō. A mu findima seriye rabatumae gbansan xa gbe ra, kōnō birin gbe na a ra naxee danxaniyaxi alō Iburahima. A bara findi won birin benba ra ¹⁷ alō a sebexi ki naxe, «N bara i findi si gbegbe benba ra.» A findixi won benba ra Ala nan ya i, a danxaniya naxan ma, naxan nii rasoma faxamixie fate, naxan se birin daaxi.

¹⁸ Iburahima to danxaniya, a naxa la a ra a Ala fama a xa laayidi rakamalide alō a falaxi a be ki naxe, «I bōnsōe wuyama yi ki ne.» A naxa a xaxili ti na ra hali a ya to mu nu tixi sese ra naxan a masenma a be a na fe fama ne rakamalide. Na kui, a naxa findi si gbegbe benba ra. ¹⁹ Iburahima nu bara simaya je keme jōndōn sōtō, a xa simaya nu bara xurun, a xa gine Sara fan mu nu nōma di baride sōnōn. Kōnō hali a to na birin fahaamu, sese mu ba Iburahima xa danxaniya ra. ²⁰ A mu siike Ala xa laayidi ma, a xa danxaniya jnan naxa senbe sōtō, a nu Ala batu. ²¹ A nu laxi a ra feo, a Ala nōma a xa laayidi rakamalide. ²² Na na a ra «Ala naxa na findi tinxinyi ra a be.» ²³ Kōnō Kitaabui naxan masenxi a falafe ra, «Ala naxa na findi tinxinyi ra a be,» na mu sebe Iburahima gbansan xa be. ²⁴ A sebexi won tan nan fan yati be, won tan naxee danxaniyaxi Ala ma naxan won Marigi Isa rakeli faxe ma. Ala won fan ma danxaniya findima ne tinxinyi ra won be. ²⁵ Won Marigi faxesa won ma yunubie nan ma fe ra, a man naxa keli faxe ma, alako won xa findi tinxintōe ra Ala ya i.

**Lanyi luxi won nun
Ala tagi Isa nan saabui ra**

5 Na kui won to bara findi tinxintōe ra Ala ya i danxaniya saabui ra, lanyi nun bōnesa bara lu won nun Ala tagi won Marigi Isa saabui ra, Ala

xa Mixi Sugandixi. ² Won ma danxaniya Marigi Isa ma, na bara won naso Ala xa hinne kui won fa sabatixi naxan ma. Won seewaxi nan fa a ra won xaxili to tixi Ala xa nōre ra. ³ Dangi na fan na, won man seewama won ma tōore kui, barima won a kolon a tōore duluxōtōya nan naminima. ⁴ Won ma tunnabexi fan a niyama ne won xa yuge fanyi sōtō naxan Ala kenenma. Na yuge mōoli fan a niyama ne won xa won xaxili ti Ala ra. ⁵ Won man mu yaagima won xaxili to tixi Ala ra, barima Ala bara a xa xanunteya xelee won bōje kui a Xaxili Seniyenxi saabui ra a bara naxan fi won ma.

⁶ Waxati to kamali, won senbe yo mu nu na temui naxe, Ala xa Mixi Sugandixi naxa faxesa yunubitōe be. ⁷ A xōrōxō ki fanyi mixi dijefefe a nii ma tinxin mixi xa fe ra. Kōnō temunde, mixi nde fan nōma limaniyade a xa faxamixi fanyi nde be. ⁸ Kōnō Ala a xa xanunteya masenxi won be yi nan na: Won nu findixi yunubitōe ra temui naxe, Ala xa Mixi Sugandixi naxa dije a nii ma won ma fe ra.

⁹ Na kui, won to bara findi tinxintōe ra Ala ya i Isa xa serexe saabui ra, won xa a kolon a man mu taganma won nakiside Ala xa gbaloe ma. ¹⁰ Barima won nu findixi Ala yaxuie ra temui naxe, a xa Di xa faxe saabui naxa won tagi yailan, yakōsi won nun Ala tagi to bara yailan, won a kolon a won nakisima ne a xa Di xa kisi saabui ra. ¹¹ Na man fari, won seewaxi ne Ala ra a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa saabui ra, naxan bara won nun Ala tagi yailan.

Adama fafe faxe ra,

Isa fafe kisi ra

¹² Na kui, yunubi naxa so dunija mixi keren saabui ra. Faxe fan naxa so dunija yunubi xa fe ra, a din mixi birin na barima adamadie birin bara yunubi raba. ¹³ Yunubi nu na dunija ma bee-

nun Ala xa a xa seriye fi Annabi Munsa ma, kɔnɔ xa seriye mu na, yunubi fan mu na mixi yo ma. ¹⁴ Kɔnɔ faxe tan nu na dunija ma, keli won benba Adama ma han Annabi Munsa, hali na mixie xa yunubi to mu nu luxi alɔ won benba Adama gbe naxan Ala xui yati matandi.

Adama nu misaalixi mixi nan na naxan nu fafe. ¹⁵ Kɔnɔ Ala won kixi naxan na, na nun Benba Adama xa yunubi keren mu a ra. Iyo, adamadi gbegbe faxaxi yi mixi keren xa yunubi nan saabui ra, kɔnɔ Ala xa hinne dangi na ra ki fanyi, barima a adamadie kixi a xa Mixi Sugandixi Isa naxan na, na bara mixi gbegbe rakisi a xa hinne saabui ra. ¹⁶ Adama xa yunubi nun Ala adamadie kixi naxan na, e fɔxi tagi ikuya. Mixi keren xa yunubi to makiiti, gbaloe nan fa. Kɔnɔ Ala adamadie kixi naxan na, a fa mixi gbegbe xa yunubi raba xanbi ne, a fa feere ra mixi matinxinma ki naxe Ala ya i. ¹⁷ Mixi keren xa yunubi raba naxa a niya faxe xa nɔ dunija ra, kɔnɔ Ala xa Mixi Sugandixi Isa wali fɔxi dangi na ra pon! Adamadie naxee bara Ala xa hinne sɔtɔ naxan dande mu na, a nun a xa tinxinyi a won kixi naxan na, nee nɔe sɔtɔma kisi kui mixi keren nan saabui ra, naxan findi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ra.

¹⁸ Na kui, mixi keren xa yunubi naxa a niya adamadie birin xa lu yunubi xa gbaloe bun ma, kɔnɔ mixi keren xa wali tinxinxin nan man tinxinyi nun kisi fima adamadie birin ma. ¹⁹ Alɔ mixi keren to Ala xa yaamari matandi, adamadi birin naxa findi yunubitɔe ra na mixi kerenyi saabui ra, adamadi gbegbe man findima tinxintɔe ra Ala ya i mixi keren nan fan saabui ra a to Ala xa yaamari rabatu.

²⁰ Seriye fi ne yunubi xa gbo. Kɔnɔ yunubi to gbo, Ala xa hinne naxa gbo ki fanyi dangi na ra! ²¹ Na kui, yunubi xa nɔe findixi faxe nan na, kɔnɔ Ala xa hinne xa nɔe findima tinxinyi nan na alako mixi xa kisi abadan. Na birin nabama

won Marigi Isa nan saabui ra, Ala xa Mixi Sugandixi.

Konyiya naxan mixi xaninma faxe ma,

**nun konyiya naxan
mixi xaninma kisi ma**

6 Won fa munse falama fa? Won man xa nu lu yunubi raba ra, alako Ala xa hinne xun xa masa? ² Astɔfulahi! Won bara won kobe so yunubi ra alɔ faxamixi a kobe soma dunija ra ki naxe. Won man fa nɔma perede yunubi kui di? ³ Won tan birin naxee bara won xunxa ye xɔra, won nun Ala xa Mixi Sugandixi Isa nan fa a ra fa. Wo mu a kolon a won xunxafe ye xɔra na bara misaali Isa xa faxe ra? ⁴ Won xunxafe ye xɔra saabui ra, won nun Marigi Isa bara faxesa, won man bara sa gaburi a seeti ma. Yi rabaxi ne alako won fan xa dunijeigiri neene tongo, alɔ Ala xa Mixi Sugandixi keli faxamixie tagi ki naxe Baba Ala senbe makaabaxi saabui ra.

⁵ Na kui, xa won nun Marigi Isa bara findi keren na won won xunxaxi ye xɔra temui naxe a xa faxe ma misaali ra, won man fama ne rakelide faxe ma alɔ a tan. ⁶ Won xa a kolon a won ma fe fori bara banban wuri magalanbuxi ma a nun Marigi Isa ra, alako won yuge fori xa masara naxan nu yunubi rabama, won naxa findi yunubi xa konyie ra sɔnɔn. ⁷ Barima xa mixi bara faxesa, a kanyi bara gbilen yunubi rabafe fɔxɔ ra. ⁸ Yakɔsi, xa won bara faxesa won nun Ala xa Mixi Sugandixi, won man laxi a ra a won kisima ne won nun a tan, ⁹ barima won a kolon a Ala xa Mixi Sugandixi to bara rakeli faxe ma na ki a mu faxama sɔnɔn. Faxexa nɔe yo mu na a fari sɔnɔn. ¹⁰ A to faxesa, yunubi mu sese nɔma a ra sɔnɔn. A to bara rakeli faxe ma, a fa kisixi Ala nan be. ¹¹ Na kui, wo xa wo yete to faxamixi ra yunubi tan mabiri. Wo man to kisixi,

wo bara findi Ala nan xa kisi mixi ra a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra.

¹²Na nan a toxi a mu lan yunubi xa nɔ wo nii ra sɔnɔn, alako wo naxa bira wo nii waxɔnfe kobie fɔxɔ ra. ¹³Wo naxa wo fate rabolo yunubi yi, a xa findi fe kobi rabase ra. Wo xa wo yete birin sa Ala sago alɔ mixi naxee kelixi faxe ma, e kisi. Wo fate birin xa findi tinxinyi rabase nan na Ala be ¹⁴Na kui, wo naxa a lu yunubi xa nɔ wo ra, barima seriye xa nɔe mu wo fari sɔnɔn. Wo fa na Ala xa hinne nan kui.

¹⁵Won fa na ma di? Seriye xa nɔe to mu won fari sɔnɔn won to fa na Ala xa hinne nan kui, won xa yunubi raba yire? Astɔfulahi! ¹⁶Wo mu a kolon a wo na wo yete findi mixi nde xa konyi ra, fo wo xa a xa yaamari birin nabatu? Wo mu a kolon a wo na naxan xa yaamari rabatu, na nan findixi wo marigi ra, a na fa findi yunubi ra naxan wo xaninma faxe ma, xa na mu a findi Ala ra naxan wo xaninma kisi ma? ¹⁷Kɔnɔ Ala tantu! Wo tan naxee nu findixi yunubi xa konyie ra, nɔndi to kawandi wo be, wo na nan nabatufe fa wo bɔɔe birin na. ¹⁸Wo bara xɔreya yunubi xa konyiya ma, wo fa findixi Ala xa konyie nan na, alako wo xa bira tinxinyi fɔxɔ ra. ¹⁹N wɔyenfe ne wo be alɔ mixie wɔyenma ki naxe, alako wo xa fahaamui sɔtɔ. Singe ra nu, wo nu wo yete findixi yunubi xa konyie nan na, wo xa wali kobie nu siga xun masa ra tun. Kɔnɔ yakɔsi, wo xa findi tinxinyi nan xa konyie ra, wo lu seniyyeni kira xɔn.

²⁰Wo to nu na yunubi xa konyiya kui, tinxinyi xa nɔe yo mu nu na wo fari. ²¹Wo nu jɛrema fe kobi naxee kui, wo fa yaagixi naxee ra to, nee munse fanxi wo ma? Faxɛ gbansan nan fama na fe mɔɔlie xanbi ra. ²²Kɔnɔ yakɔsi, wo to bara mini yunubi xa konyiya kui, wo findi Ala xa konyie ra, wo seniyyeni nan sɔtɔfe yi ki naxan a niyama wo xa kisi abadan. ²³Barima yunubi sare findixi faxe nan na, kɔnɔ Ala xa ki findixi a xa hinne nan

na: Won xa kisi abadan won Marigi Isa saabui ra, Ala xa Mixi Sugandixi.

Danxaniyatɔe xa yete sɔtɔe seriye yi

7 N ngaxakerenyie, wo to seriye kolon, wo mu a kolon a seriye xa nɔe na mixi fari han a xa simaya dande gbansan ne? ²Na kui, gine naxan xa futi bara xiri, a na futi seriye bun ma han a xa mɔri xa simaya dan temui ne. Kɔnɔ xa a xa mɔri xa simaya dan, na futi seriye fan bara dan. ³Xa a sa li a xa mɔri na duniya ma, a tan fa dɔxɔ xeme gbete xɔn, a bara findi yenela ra. Kɔnɔ xa a xa mɔri faxa, a fan bara fulun na futi seriye ma. Hali a dɔxɔ xeme gbete xɔn ma kɔre, yenela mu a ra.

⁴N ngaxakerenyie, a na na ki ne wo fan be. Wo fan bara lu alɔ faxamixie seriye tan mabiri, Ala xa Mixi Sugandixi xa faxe saabui ra. Wo fa findixi gbete nan gbe ra, a tan naxan kelixi faxamixie tagi, alako won xa wali fanyi raba Ala be. ⁵Barima, won to nu jɛrema won yete waxɔnfe kobie ma, seriye nu won bɔɔe ratema yunubi rabafe ma. Won to nu biraxi na waxɔnfe kobie fɔxɔ ra, nee nu won xun tixi faxe nan na. ⁶Kɔnɔ yakɔsi fa, won bara xɔreya sɔtɔ seriye xa konyiya ma, won lu alɔ faxamixie seriye tan mabiri. Na kui, won mu fa walima Ala be a keɔa fori xa ma sɔnɔn, alɔ won to nu na seriye sebexi xa nɔe bun ma temui naxe. Won fa walima Ala be a keɔa neene nan na, Ala Xaxili Seniyyenxi saabui ra.

Seriye nun yunubi

⁷Won fa na ma di? Seriye findixi yunubi nan na? Astɔfulahi! Seriye nan a niya n xa yunubi kolon, barima n mu milanteya kolonma nu xa seriye xa mu a fala n be nu, «I naxa mila.» ⁸Kɔnɔ yunubi naxa feere sɔtɔ yaamari ra, a milanteya mɔɔli birin naso n bɔɔe ma, barima seriye mu na dennaxe, yunubi fan mu luma naa. ⁹Singe ra n nu baloxi

seriyetareya nan kui, kɔnɔ seriye to fa, yunubi naxa balo n bɔɓɛ kui fa, a n findi faxamixi ra. ¹⁰Yaamari naxan nu lan a xa findi kisi ra, na naxa findi n be faxe ra, ¹¹barima yunubi to feere sɔtɔ yaamari ra, a naxa n mayenden, a n faxa yaamari saabui ra.

¹²Na kui, seriye seniye, yaamari fan seniye, a tinxin, a man fan. ¹³Won xa a fala fa, a fe fanyi bara findi faxe ra n be? Astɔfulahi! Yunubi nan findixi faxe ra n be fe fanyi saabui ra, alako yunubi xa makenen yunubi ra, a xa mini a yunubi ki yati ma yaamari saabui ra.

¹⁴Won a kolon a seriye kelixi Ala nan ma, kɔnɔ n tan findixi adamadi nan na, yunubi xa konyi. ¹⁵N naxan nabama, n mu a ya yo kolon, barima n wama n xa naxan naba, n mu na xa rabama. N fe naxan xɔnxi, n na nan yati rabama. ¹⁶Xa a sa li n fe rabama n mu wama n xa naxan naba, na a masenma ne a n bara la a ra a seriye fan. ¹⁷Na kui, n tan yete yati xa mu yi fe rabafe. Yunubi naxan na n bɔɓɛ ma, na nan a rabafe, ¹⁸barima n a kolon, a fe fanyi yo mu na n bɔɓɛ ma n yete fate bende tan keɓa ma. Nate na n be n xa fe fanyi raba, kɔnɔ nɔɛ mu na n be n xa a raba. ¹⁹N wama fe fanyi naxan nabafe, n mu na xa rabama. N mu wama fe kobi naxan nabafe, n na nan yati rabama. ²⁰Na kui, xa a sa li n fe rabama n mu wama naxan nabafe, n tan yete yati xa mu a rabafe. Yunubi naxan na n bɔɓɛ ma, na nan na a rabafe.

²¹Na kui, n yi fe nan toxi n ma dunijeigiri kui: N na wa fe fanyi rabafe, n mu nɔma fefe ra fo fe kobi. ²²N bɔɓɛ tan kui, Ala xa seriye rafan n ma, ²³kɔnɔ n fe gbete nan toma n ma, naxan a niyama n xa yunubi raba. Yi fe naxan n xaninma yunubi ma, a seriye gerema naxan nafan n xaxili ma, a n findi a xa konyi ra. ²⁴N jaxankataxi mato! Nde nɔma n nakiside yi fate bende xa nɔɛ ma naxan na n xaninfe faxe ma? ²⁵Tantui

xa rasiga Ala ma naxan won nakisima won Marigi Isa saabui ra, a xa Mixi Sugandixi!

Na kui, n xaxili tan ma, n bara findi Ala xa seriye xa konyi ra, kɔnɔ n fate bende tan ma, n findixi seriye xa konyi nan na naxan n natutunma yunubi ma.

Isayankae xa kalamutareja

8 Na kui, kiiti mu kanama mixie ra sɔnɔn naxee danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma, naxee na Isa i, ²barima Ala Xaxili Seniye naxan kisi fima, a bara won namini yunubi nun faxe xa seriye xa nɔɛ bun ma Marigi Isa saabui ra. ³Diine seriye mu nɔ naxan na, barima mixi waxɔnfe kobi nu bara a rahalaki, Ala tan na nan nabaxi. A naxa mixi xa yunubi senbe xun nakana a to a xa Di xee yunubitɔɛ fate bende maniye ra a xa findi yunubi serexe ra. ⁴Na rabaxi ne, alako seriye tinxinyi naxan masenxi, a xa nɔ raka-malide won be, won tan naxee mu jerefe adama waxɔnfe kobi ma, won tan naxee na jerefe Ala Xaxili Seniye naxan ma.

⁵Naxee jerefe adama waxɔnfe ma, e xaxili rafexi adama waxɔnfe nan na. Kɔnɔ naxee jerefe Ala Xaxili Seniye naxan ma, e tan nafexi Ala Xaxili Seniye naxan waxɔnfe nan na. ⁶Naxee e xaxili luxi fe kobi rabafe ma, e xun tixi faxe nan na. Kɔnɔ naxee e xaxili luxi Ala Xaxili Seniye naxan xa fe ma, e kisi nun bɔɓɛsa nan sɔtɔma. ⁷Naxee e xaxili luxi e yete waxɔnfe yi, e findixi Ala yaxuie nan na. E mu Ala xa seriye rabatuma, e jan mu nɔma a rabatude. ⁸Naxee biraxi e yete waxɔnfe fɔxɔ ra, e xa fe mu nɔma Ala kenende.

⁹Kɔnɔ wo tan mu na wo yete sagoe sɔnɔn. Xa Ala Xaxili Seniye naxan sabatixi wo i, wo fa na Ala Xaxili Seniye naxan sagoe. Ala xa Mixi Sugandixi Xaxili mu na naxan yo yi ra, na kanyi mu findixi Isa gbe ra. ¹⁰Xa wo nun Ala xa Mixi

Sugandixi bara findi keren na, wo fate bende tan faxama yunubi nan ma fe ra, kɔɔ Ala Xaxili Seniyenxi tan wo rakisima ne barima wo bara matinxin Ala ya i. ¹¹ Ala nan Isa rakeli faxamixie tagi. Xa a tan Ala Xaxili nan sabatixi wo i, a tan naxan a xa Mixi Sugandixi rakeli faxe ma, a man fama ne wo fate bende raki-side a Xaxili saabui ra naxan sabatixi wo i.

¹² Na kui, n ngaxakerenyie, doni nde na won ma, kɔɔ a mu na won ma won yete fate bende xa seeti xe. A mu lan won man xa lu a sagoe sɔɔn won man xa a waxɔnfe kobi raba. ¹³ Xa wo jere fate bende waxɔnfe kobie ma, wo faxama ne, kɔɔ xa wo gbilen e fɔɔ ra Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, wo kisima ne, ¹⁴ barima Ala Xaxili Seniyenxi mixi naxee birin naperema, e tan findixi Ala xa die nan na. ¹⁵ Ala mu xaxili fixi wo ma naxan man wo findima gaaxui xa konyie ra. A a yete Xaxili Seniyenxi nan fixi wo ma naxan wo findixi a xa die ra, naxan a niyama won xa nɔ won xui itede Ala ma, won na a xili, «N Ba, n Ba!» ¹⁶ Na kui, Ala Xaxili Seniyenxi nun won yete xaxili a masenma a won findixi Ala xa die nan na. ¹⁷ Anun, won to findixi a xa die ra, won bara findi Ala xa ketongoe ra, won nun a xa Mixi Sugandixi. Barima, xa won tɔɔɔ a xa tɔɔɔ, won man fama ne xunnakeli sɔɔɔde alɔ a tan.

Danxaniyatɔɔe xaxili tide

¹⁸ N laxi a ra won tɔɔɔ naxan tima yi dunija ma yi ki, a nun won fama xunnakeli naxan sɔɔɔde, e tagi ikuya ki fanyi! E jan mu nɔma sade e boore ma. ¹⁹ Daali birin mame tife waxati ra, Ala a xa die makenenma temui naxe, ²⁰ barima dunija birin na Sentane xa nɔe bun ma, tide yo mu naxan ma. Na mu kelixi dunija yete xa ma, a kelixi Ala nan ma. Kɔɔ na birin kui xaxili tide luxi birin be. ²¹ Waxati fama fade daali fulunma temui

naxe kanari xa konyiya bun, a fan xɔɔɔya nun xunnakeli sɔɔɔ a nun Ala xa die ra. ²² Won a kolon, a kabi a fɔle han to, daali birin na a kui iwafe ne tɔɔɔe kui, alɔ gine di furi na keli a ra. ²³ Kɔɔ daali gbansan xa mu a ra. Hali won tan naxee bara Ala Xaxili Seniyenxi sɔɔɔ a xa ki singe ra, won tan yati na won kui iwafe, han Ala won findima a xa die ra temui naxe, a won fate nɔɔ. ²⁴ Won xaxili to ti a ra, na nan a ra won bara kisi, kɔɔ won xaxili man tixi a ra. Kɔɔ xa mixi ya fe to a xaxili nu tixi naxan na, na kanyi mu a xaxili tima na ra sɔɔn. Mixi nɔma a xaxili tide fe nde ra a jan bara naxan sɔɔɔ? ²⁵ Kɔɔ xa won xaxili tixi fe nde ra won mu naxan toxi sinden, won na mamema tun nabexi nan kui.

²⁶ Ala Xaxili Seniyenxi fan fama ne won malide won ma senbetareya kui. Won mu a kolon a lan won xa maxandi naxan naba, kɔɔ Ala Xaxili Seniyenxi nan Ala maxandima won be mayandi xui ra naxan mu nɔma masarade wɔyenyi ra. ²⁷ Anun, Ala, naxan won bɔɔɔe ma fe kolon, a a Xaxili Seniyenxi xa maxandie kolon, barima Xaxili Seniyenxi maxandi tima seniyentɔɔe be Ala sagoe nan ma.

²⁸ Won man a kolon a Ala walima fe birin kui a xanuntenyie xa munafanyi nan be, a bara naxee xili a yete sagoe ma. ²⁹ Barima Ala bara mixi naxee sugandi, a nu e kolon kabi fe fɔle fɔle, a naxa a ragiri e ma e xa findi a xa Di maniyee ra, alako a xa Di tan xa findi di singe ra a ngaxakerenyi gbegbe tagi. ³⁰ A bara na ragiri naxee ma, a man bara e xili. A bara naxee xili, a man bara e findi tinxintɔɔe ra a ya i. A bara naxee findi tinxintɔɔe ra, a man bara xunnakeli fi e ma.

Ala xa xanunteya a xa die be

³¹ Won munse falama na kui fa? Ala to na won be, nde fa nɔma tide won kanke? ³² A tan naxan mu tondi a xa Di yati ma, a a ba serexe ra won birin be,

a mu fama xe won kide se birin na safe ra a xa Di xun ma? ³³Nde nōma Ala xa mixi sugandixie kalamude? Ala yete nan e findixi tinxintōe ra a ya i. ³⁴Nde fa kiiti rakanama e ra sōnōn? Ala xa Mixi Sugandixi Isa naxan faxa, Ala naxan man nakeli faxe ma, a magoroxi Ala yirefanyi ma, a nu a maxandi won be. ³⁵Nde fa won bama Ala xa Mixi Sugandixi xa xanunteya yi? Munse nōma na ra? Tōre, ka xōxōe, ka paxankate, ka kaame, ka lufe xēpe ra, ka fitine, ka santidegema? ³⁶Alō a sebexi ki naxe, «Fēepēn, e muxu faxama i tan nan ma fe ra.

E muxu findixi yexēe nan na e naxee kōn naxabama.»

³⁷Kōnō na birin kui, won bara nōe sōtō na fe birin xun ma won xanuntenyi saabui ra. ³⁸Barima n laxi a ra, a sese mu nōma won bade Ala xa xanunteya yi. A findi faxe ra ba, gbaloe ba, maleke ba, jinne ba, yi waxati ba, waxati naxan sa fama ba, senbema naxee kuye ma ba, ³⁹naxan birin na dunija xun ma, naxan birin na bōxi bun ma, a findi daali yo ra, e sese mu nōma won nun Ala xa xanunteya rafatande, a bara naxan masen won be won Marigi Isa saabui ra, a xa Mixi Sugandixi!

Ala xa sugandi

9N xa nōndi fala wo be. N mu wule falama barima n findixi Ala xa Mixi Sugandixi gbe nan na. N sondonyi nun Ala Xaxili Seniyenxi fan findixi seedee nan na, a nōndi nan a ra ²n bōpe sunnunxi ki fanyi, danyi mu naxan ma, ³n ngaxakerenyie xa fe ra. Xa a sa e malima ne nu, n tinxī a ra n tan yete yati xa danke sōtō, muxu nun Ala xa Mixi Sugandixi xa fatan e tan ma fe ra, n barenyie muxu nun naxee si keren a ra. ⁴Yuwifie nan na e ra, Ala naxee sugandi e xa findi a xa die ra, a naxa a xa nōre masen e be. Ala saatēe nun laayidie tongo e tan nan be, a

a xa sēriye nun a batu ki fi e ma. ⁵E tan nan bōnsōe benbae na Kitaabuie kui, Ala xa Mixi Sugandixi fan kelixi e tan nan bōnsōe tagi a fate bende ki ma. Tantui nun batui xa rasiga Ala ma abadan, a tan naxan na birin xun ma. Amina.

⁶Kōnō a mu luxi xe alō Ala xa laayidi kanaxi ne. Barima naxee keli Isirayila bōnsōe, e birin xa mu findi Isirayila die yati ra. ⁷E to barixi Iburahima bōnsōe, na mu a falaxi xe de a e birin nan findixi a xa die yati ra, barima Ala a masen ne Iburahima be, «Isiyaga nan fama findide i bōnsōe ra n naxan laayidi i be.» ⁸Yi a masenxi ne, a di naxee bari Iburahima be a fate bende ki ma, nee xa mu findixi Ala xa die ra. Kōnō di naxee bari Ala xa laayidi saabui ra, nee nan findi Iburahima bōnsōe ra Ala ya i. ⁹Barima Ala yi nan laayidi Iburahima be, «N gbilenma tamuna yi temui jōndōn, n a lima Sara bara di xeme sōtō.»

¹⁰Na gbansan fan mu a ra. Won benba Isiyaga nan findixi Rebeka xa di firin birin baba ra. ¹¹Kōnō beenun gulie xa bari e xa fe fanyi xa na mu fe jaaxi nde raba, Ala naxa di keren sugandi e firin tagi alako a sagoe xa raba. ¹²Yi di mu sugandi kewalie yo xa fe ra. Na sugandi findixi Ala xa xili nan na. Na kui, Ala naxa a masen Rebeka be, «Fori nan luma a xunya xa nōe bun ma.» ¹³Alō a sebexi Kitaabui kui ki naxe, «N bara Yaxuba xanu, kōnō n bara mēe Esayu tan na.»

¹⁴Won fa na ma di? Won xa a fala a Ala mu tinxin? Astōfulahi! ¹⁵Ala a masen ne Munsa be, «N hinnema mixi nan na n na wa hinnefe naxan na. N kinikinima mixi nan ma n na wa kinikinife naxan ma.» ¹⁶Na kui, Ala xa sugandi mu kelima mixi waxōnfe xa ma, xa na mu mixi xa kate ma. A kelima Ala xa hinne ne. ¹⁷A sebexi Kitaabui kui, Ala naxa a fala Firawuna be, «N i rakelixi ne, n mangeya fi i ma, alako n xa n senbe masen i saabui ra, dunija birin xa n xili

kolon.» ¹⁸Na kui, a hinnema mixi ra a na wa hinnefe naxan yo ra, a man mixi sondonyi raxōrōxōma a na wa naxan sondonyi raxōrōxōfe.

¹⁹Nde nōma a falade n be, «Ala fa kote sama mixi xun ma munfe ra? Mixi nōma tondide a xa maragiri ra yire?» ²⁰Kōnō i tan adamadi findixi nde ra i to fa Ala matandima? Feje yailanxi xa a fala a yailanma be, «Munfe ra i n yailanxi yi ki?» ²¹A di, feje yailanyi na feje firin yailan bēnde keren na, a mu nōma feje keren yailande wali nde xa fe ra naxan tide gbo, a boore fan yailan wali nde xa fe ra naxan tide mu gbo? ²²Xa a sa li Ala wama a xa xōne nun a senbe masenfe, a mu nōma na rabade xē? Kōnō a xa sabari xungbe kui, Ala dijexi mixie ma a xōnōxi naxee ma, gbaloe ragataxi naxee be. ²³A yi rabaxi ne alako a xa a xa nōre makaabaxi masen a to hinnema mixie ra, a nu bara naxee sugandi kabi a fōle, e xa nōre sōtō. ²⁴Won tan nan findixi na mixie ra a bara naxee xili keli si birin kui. Yuwifie gbansan mu a ra. ²⁵A a masenxi Annabi Hose xa Kitaabui kui, «Naxee mu findixi n ma mixie ra, n e xili falama n ma mixie.»

Naxan mu findixi n ma pama xanuxi ra, n a xili falama n ma pama xanuxi.»

²⁶«Ala man a fala e be dennaxe, n ma pama mu wo ra, a e xili falama ne naa, ala xa die, Ala naxan na na.»

²⁷Annabi Esayi fan a xui ite ne a to nu kawandi tima Isirayila xa fe ra,

«Hali Isirayila mixie wuya alō meyen xōri naxan na baa de,

a dōnxōe di nan tun kisima,

²⁸barima Ala naxan masenxi,

a a rabama ne duniḡa ma,

a a rakamali kerenyi ra.»

²⁹Annabi Esayi man a masen ne,

«Xa Ala Senbe Birin Kanyi mu bōnsōe nde lu won be nu,

won luma ne nu alō Sodoma,

won maniyama Gomora nan na nu.»

³⁰Won fa na ma di? Si gbete naxee mu nu katama e xa tinxinyi sōtō Ala ya i, e tan bara fa a sōtō danxaniya saabui ra,

³¹kōnō Isirayila pama naxan nu katama e xa seriye rabatu alako e xa tinxinyi sōtō Ala ya i, e tan mu nō na seriye rabatude.

³²Munfe ra? Barima e mu bira tinxinyi fōxō ra danxaniya saabui ra, e jōxō a ma a e nōma a sōtōde e xa kewalie saabui ra. E bara e sanyi radin geme ra naxan xili falama, «mixi rabira geme». ³³Alō a sebexi Kitaabui kui ki naxe,

«Wo a mato, n bara geme dōxō Siyoni, mixie e san nadinma naxan na, geme naxan mixie rabirama.

Kōnō naxan yo danxaniya a ma, na kanyi mu yaagima.»

Isirayila tinxinyi naxan sōtōma danxaniya saabui ra

10 N ngaxakerenyie, n bōje waxōnfe birin na naxan na, Yuwifie xa kisi sōtō. N ma Ala maxandi nan na ki e be.

²N na e seede ra, a e senbe saxi Ala xa fee kui, kōnō na mu kelixi lōnni xa ma. ³E to mu a kolon Ala mixi matinxinma a ya i ki naxe, e naxa kata e xa e yete kan matinxin. Na kui, e mu e yete magoro Ala be a tan xa tinxinyi fi e ma. ⁴Ala xa Mixi Sugandixi bara ge Munsa xa seriye raka-malide, alako naxan yo na danxaniya a ma, na kanyi xa tinxinyi sōtō.

⁵Annabi Munsa to nu tinxinyi xa fe masenfe naxan sōtōma seriye rabatufe ma, a yi nan sebe Kitaabui kui, «Mixi naxan yi seriye rabatuma a simaya sōtōma ne a saabui ra.»

⁶Kōnō a to nu tinxinyi xa fe masenfe naxan sōtōma danxaniya saabui ra, a yi nan sebe,

«I naxa i yete maxōrin,

«Nde tema koore?»

Ala xa Mixi Sugandixi mu goroxi xē keli koore ma?

⁷«Xa na mu a ra i i yete maxōrin,

«Nde goroma bōxi bun?»

Ala xa Mixi Sugandixi mu kelixi faxamixie xa tagi?

⁸ Kitaabui munse masenxi?

«Ala xa masenyi makōre i ra.

A na i de kiri ma,

a na i bōpe fan ma.»

Na masenyi findixi danxaniya masenyi nan na muxu naxan kawandife: ⁹ A i na a fala i de ra a Marigi nan na Isa ra, i man naxa la a ra i bōpe kui a Ala bara a rakeli faxamixie tagi, i kisima ne. ¹⁰ Mixi danxaniyama yi masenyi ma a bōpe nan kui, a tinxinyi sōtō Ala ya i. A na la a ra, a a falama a de nan na, a kisi sōtō. ¹¹ Kitaabui a masenxi, «Mixi yo danxaniya a ma, a kanyi mu yaagima.» ¹² Tagi rasa yo mu na Yuwifie nun si gbetee tagi. Marigi keren nan na e birin be, a man mixi birin kima ki fanyi ra naxee na a xili. ¹³ Alo Kitaabui a masenxi ki naxe, «Naxan yo na Alatala xili, na kanyi kisima ne.»

¹⁴ Kōnō na kui, e nōma a xilide di xa e mu danxaniyaxi a ma? E fa danxaniyama a ma di xa e mu nu a xa fe me? E fa a xa fe mema di xa mixi yo mu e kawandima?

¹⁵ Na kawandi fan tima e be di xa mixie mu xexi na fe ma? A sebexi, «Xeeræ, naxee fama xibaaru fanyi ra, e fafe fan ki fanyi!»

¹⁶ Kōnō birin xa mu yi xibaaru fanyi suxuxi, barima Annabi Esayi a masen ne, «Marigi, nde laxi muxu xa masenyi ra?» ¹⁷ Na kui, mixie danxaniyama ne e to bara Ala xa masenyi rame. E Ala xa masenyi ramema a xa Mixi Sugandixi xa masenyi nan saabui ra. ¹⁸ Kōnō n xa maxōrinyi ti, e mu yi masenyi ramexi xe?

Iyo xe, barima Kitaabui naxe, «E xui bara mini dunija birin ma, e xa masenyi bara siga han dunija dande.»

¹⁹ N man xa maxōrinyi ti, Isirayila jama mu masenyi fahaamuxi xe? Yaabi fōle ra, Ala yi nan masen Annabi Munsa saabui ra,

«N a niyama ne wo mixie tōne

naxee jan mu findixi si yati ra.

N a niyama ne wo bōpe xa te si fahaamutare ma.»

²⁰ Annabi Esayi fan naxa xēera iba limaniya ra Ala to yi masenyi fi a ma, «Mixie bara n to naxee mu nu n fenma.

N bara n yete masen mixie be naxee mu nu n maxōrinma sese ma.»

²¹ Kōnō Isirayila xa fe ra, a naxe, «Keli sogetede ma han sogegorode, n belexee italaxi yi jama be, naxan n xui matandima, naxan tondima n be.»

Ala mu mēexi Isirayila ra

11 Na kui, n xa maxōrinyi ti, Ala mēexi ne a xa jama ra? Astōfulahi! N tan yete findixi Isirayilaka nan na, Ibrahima xa mamadi, kelife Buniyamin bōnsōe. ² Ala mu mēexi a xa jama ra a bara naxan sugandi nu. Wo mu a kolon Kitaabui naxan masenxi Annabi Eliya xa fe ra, a to a xui rasiga Ala ma Isirayila xili ma? ³ A naxe, «Marigi, e bara i xa namijōnmee faxa, e bara i xa serexebadee rabira. N keren peti nan fa luxi, e katafe e xa n tan fan faxa.» ⁴ Ala fa a yaabi di? A naxe, «N bara mixi wulu solofere ragata n yete be naxee mu nu e xinbi sin Baali kuye be.» ⁵ A man na na ki ne yakōsi. Ala xa jama dōnxōe luxi, a bara naxee sugandi a xa hinne saabui ra. ⁶ Kōnō xa a bara e sugandi hinne saabui ra, kewali saabui xa mu a ra sōnōn, xa na mu Ala xa hinne mu findima hinne yati yati ra nu.

⁷ Won fa na ma di? Isirayila nu naxan fenge a mu a sōtō, kōnō Ala nu bara naxee sugandi, nee tan bara a sōtō. A dōnxōe tan bōpēe naxa balan. ⁸ A sebexi,

«Ala naxa e xaxili dōnxu,

a a niya e yae mu se to,

e tulie mu fe me,

han yi to lōxōe.»

⁹ Annabi Dawuda fan naxa a masen,

«E xa xulunye xa findi gantanyi ra e be,

yele naxan e suxuma,
geme naxan e rabirama.

Na xa findi e xa wali sare ra.

¹⁰ E ya xa rafōrō, e xa dōnxu.

E xa kunkurun e xa tōrē bun ma waxati
birin.»

¹¹ Na kui, n man xa maxōrinyi ti, Isir-
ayilakae to bara tantan, e bira, e mu
nōma rakelide sōnōn? Astōfulahi! Kōnō e
xa tantanyi bara a niya si gbeteē birin xa
nō kisi sōtōde, alako na kisi xōli xa Isiray-
ilakae fan suxu. ¹² A di, xa e xa tantanyi
findixi hēeri xungbe nan na dunija be,
a findi barakē ra si gbeteē fan be, e xa
fe na rakamali, hēeri nun barake xun mu
masama xe ki fanyi?

¹³ N xa fa wōyēn wo be, wo tan naxee
mu findixi Isirayilakae ra. N to findixi
xēera ra wo tan si gbeteē be, n sēewama
nē n ma wali ra, n a matōxō, ¹⁴ alako te-
munde na xa a niya n boore Yuwifie xa
mila n ma masenyi ma, ndee xa nō ki-
side e ya ma. ¹⁵ Ala a kobe sofe e ra, xa
na bara a niya lanyi xa so Ala nun dunija
tagi, a di, Ala e ragbilēnfe a yete ma, na
mu luma xē alō mixi na rakeli faxamixie
ya ma? ¹⁶ Xa sansi xōri xun singe bara fi
Ala ma, a dōnxōe birin bara findi a gbe
ra. Xa wuri bili sanke bara fi Ala ma, a
salonyie fan bara findi a gbe ra.

¹⁷ A luxi nē alō oliwi bili salonyi ndee
na xaba a bili ma alako wula oliwi sa-
lonyie xa dafu na xabade ra. I tan misaal-
ixi na wula oliwi salonyi nan na, naxan
baloma na oliwi bili saabui ra, i dafuxi
naxan na. ¹⁸ Na kui, i naxa i yete igbo na
salonyi xabaxie ma. Beenun i xa i yete
igbo, i maṛōxun sinden, a i tan xa mu
wuri bili sanke rabaloxi. Wuri bili sanke
nan i tan nabaloxi. ¹⁹ Kōnō i fama nē a
falade, «Wuri salonyie xabaxi nē alako
n tan xa dafu e xabade ra.» ²⁰ Nōndi na
a ra. E xaba e xa danxaniyatereṇa nan
ma, i fan dafuxi naa i xa danxaniya nan
ma fe ra. Kōnō i naxa i yete igbo. I ṇan
xa gaaxu, ²¹ barima xa Ala mu oliwi bili

fanyi salon singee lu na, a mu i fan luma
na de! ²² Na kui, i ṇōxō sa a xōn ma a Ala
xa fanyi gbo, kōnō a xa fe man maxōrōxō.
A xa fe maxōrōxō mixie nan ma naxee
bara a xa kira beṇin, kōnō a xa fanyi gbo
i tan be xa i luma a xa fanyi kira xōn ma.
Xa na mu a ra a i fan ma fe rabama nē
alō a na oliwi salonyi xa fe raba ki naxē.
²³ Yuwifie fan, xa e e xa danxaniyatereṇa
beṇin, e man fama dafude wuri bili ra, e
xaba naxan ma, barima Ala senbe gbo.
A tan nōma e ragbilēnde e lude fori. ²⁴ I
tan nu findixi wula oliwi salonyi nan na,
naxan xabaxi a dafu oliwi bili gbete ma,
wo nun naxan keren mu a ra. Xa Ala bara
na raba i be, a mu taganma oliwi bili
fanyi salonyi ragbilēnde a lude fori, a a
dafu na oliwi bili fanyi ma, e nun naxan
keren a ra.

²⁵ N ngaxakerenyie, n waxi nē wo xa
yi gundo kolon, alako wo naxa wo yete
maṛōxun lōnnilae ra. Isirayilakae bōṇe
balanxi nē sinden, han beenun si gbete
danxaniyatōe kōnti xa kamali. ²⁶ Na kui,
Isirayila birin fama nē rakiside, alō a
sebexi ki naxē:

«Mixi xunsarama fama nē keli Siyoni,
a Yaxuba bōnsōe ba Ala kolontareya fōxō
ra.

²⁷ Saate nan na ki n naxan tongoma e be,
n na e xa yunubie xafari lōxō naxē.»

²⁸ Yuwifie to tondixi Ala xa Xibaaru
Fanyi ra, e findixi Ala yaxuie ra wo tan
nan ma munafanyi xa fe ra. Kōnō Ala to
e sugandi a yete be, a e xanuxi e ben-
bae nan ma fe ra, ²⁹ barima xa Ala bara a
ṇanige a xa mixi ndee xili, a xa e baraka,
na fe mu kanama feo! ³⁰ Singe ra nu wo
nu findixi Ala matandilae nan na, kōnō
yakōsi wo hinne sōtōxi Yuwifie nan ma
Ala matandi saabui ra. ³¹ E tan bara fa
findi Ala matandilae ra alako wo tan xa
hinne sōtō Ala yi, na xanbi, a man xa
hinne e fan na. ³² Na kui, Ala bara adama
birin lu tinxintareya xa nōe bun ma alako
a xa hinne e birin na.

Ala batui

³³ Ee! Danyi mu na Ala xa munafanyi ma!

A xaxili nun a xa fahaamui tilinyi dan mu na!

A xa nate tongoxi kui mu kolonma, a jere ki mu fahaamuma!

³⁴ Nde Marigi xa maṛoxunyi kolon? Nde noma a raside?

³⁵ Nde bara a doni, a naxan xa doni ragbilenma a ma?

³⁶ Se birin kelixi a tan nan ma, se birin baloxi a tan nan saabui ra, a se birin daaxi a yete nan be. Tantui na a be abadan! Amina.

Ala xa nama jere ki

12 Na kui, n ngaxakerenyie, Ala to bara hinne wo ra, n bara wo maxandi wo xa wo yete ba serexe ra Ala be, serexe seniyenxi naxan bama a nije ra, naxan nafanxi Ala ma. Na nan findima wo xa batui xori ra. ² Wo naxa wo jere yi duniṛa mixie jere ki ma. Wo xa a lu Ala xa wo jere ki fori masara, a bɔje neene nun xaxili neene fi wo ma. Na kui, wo noma ne Ala waxonfe fanyi kolonde, naxan a kenenxi, naxan kamalixi.

³ Ala to hinne n na, a n findi a xa xera ra, n xa wo rasi: Wo naxa wo yete sa yire, wo xa fe mu dennaxande lixi. Wo naxa wo yete igbo, wo xa wo yete mato danxaniya xasabi nan ma, Ala bara naxan fi kankan ma. ⁴ Fate keren nan na kankan be, kɔnɔ na fate salonsee wuya. Fate salonsee birin nun a gbe wali. ⁵ Won fan na na ki ne. Hali won to wuyaxi, won birin bara findi fate keren na Ala xa Mixi Sugandixi saabui ra. Won luxi ne alɔ fate salonsee naxee fatuxi Isa fate ra won man fatu won bore ra, won birin findi fate keren na.

⁶ Ala won kima kie ra naxee dɔxɔ wuya. A na rabama a xa hinne bere nan ma a bara naxan janige kankan be. Xa a

mixi nde kixi a xa nɔ wɔyende Ala xili ra, na kanyi xa wɔyen Ala xili ra a xa danxaniya xasabi ma. ⁷ Xa a nde kixi mixi mali wali nan na, na kanyi xa mixie mali. Xa a nde kixi mixi kawandife nan na, na kanyi xa kawandi ti. ⁸ Xa a nde kixi mixi ralimaniyafe nan na, na kanyi xa mixie ralimaniya. Xa a nde findi mixi ra naxan ki tima, na kanyi xa mixie ki a fanyi ra. Xa a nde findi yarerati ra, a kanyi xa na raba a ki ma. Xa a nde findi tɔɔɔmixie malima ra, a kanyi xa na raba seewe ra.

⁹ Wo xa mixie xanu bɔje fiixe ra. Wo xa fe kobi xɔn, wo xa fe fanyi suxu wo senbe birin na. ¹⁰ Wo xa wo bore xanu ngaxakerenya xanunteya nan na. Wo xa wo bore binya dangife wo yete ra. ¹¹ Wo tun naxa raxɔnɔ, wo xa wo tunnabexi. Wo xa wakili wo bɔje birin na. Wo xa wali wo Marigi be. ¹² Wo xa seewa fe ma wo xaxili tixi naxan na. Wo xa duluxɔtɔ wo xa tɔɔre kui. Wo naxa tagan Ala maxandide. ¹³ Wo xa seniyeɔɔee mali e xa tɔɔre kui. Wo xa xɔje rasene.

¹⁴ Wo xa Ala maxandi mixie be naxee wo jaxankatama. Wo xa duba e be, wo naxa e danka. ¹⁵ Wo xa seewa booree xa seewe, wo xa sunnun boore xa sunnunyi. ¹⁶ Wo xa lan wo bore ma. Wo naxa wo yete igbo, yete magore nan xa rafan wo ma. Wo naxa wo yete maṛoxun lɔnnilae ra.

¹⁷ Wo naxa fe kobi jɔxɔ fe kobi ra. Wo xa kata mixie xa wo kolon fe fanyi rabae nan na. ¹⁸ Wo xa wo nɔ fe birin naba alako lanyi xa lu wo nun mixi birin tagi. ¹⁹ N xanuntenyie, wo naxa wo gbɛjɔxɔ wo yete ra, wo xa na lu Ala ma, barima a sebexi Kitaabui kui,

«Ala naxe, n tan nan wo gbɛjɔxɔma, n tan nan fe kobi ragbilenma a rabama ma.»

²⁰ A man sebexi,

«Xa kaame na i yaxui ma, i xa a ki donse ra.

Xa ye xɔli na a ma, i xa a ki ye ra.

Na kui a luxi ne alɔ i na tɛ wolee ibaganfe a xunyi ma.»

²¹ Wo naxa tin fe kobi xa nɔ wo ra, wo tan nan xa fe kobi nɔ, fe fanyi raba ra.

Ala waxɔnfe

13 Birin xa a yete magoro a xa mangee be, barima mangeya birin kelima Ala nan ma, a na a ragiri naxan ma. ² Na nan a ra, mixi naxan na mange matandi, na kanyi Ala nan xa yaamari matandixi. A fama ne a xa na wali kobi sare sɔtɔde. ³ Wali fanyi rabae mu gaaxuma mangee ya ra, wali kobi rabae nan gaaxuma e ya ra. Xa i mu wama i xa gaaxu mange ya ra, i xa lu kira fanyi nan xɔn ma. Na kui, mange fama ne i matɔxɔde, ⁴ barima mange walima Ala nan be wo xa munafanyi xa fe ra. Kɔnɔ xa i fe kobi raba, a lanma i xa gaaxu, barima santidegema mu na mange yi fufafu xa ra. A to na Ala xa wali nan na, a Ala xa xɔne nan masenma fe kobi rabae xili ma. ⁵ Na nan a toxi, fo wo xa wo yete magoro ne mangee be. Wo na rabama na paxankate xa fe gaaxui ma, a nun man wo bɔɓe nan yati wama wo xa a raba na ki.

⁶ Wo lan wo xa duuti fi na nan ma, barima duuti maxilie fan na Ala xa yaamari nan na. ⁷ Wo kankan gbe so a yi, a lan a xa naxan sɔtɔ. Wo duuti so duuti maxilie yi, wo wo magoro mixie be wo lanma wo xa wo magoro naxee be, wo mixie binya wo lan wo xa naxee binya.

⁸ Mixi yo xa doni naxa lu wo ma, wo xa xanunteya nan lan a xa lu wo bore be, barima naxan na a boore maxanu, a bara seriye rakamali. ⁹ Ala xa yaamarie alɔ, «I naxa yene raba, i naxa mixi faxa, i naxa muɓe ti, i naxa mila,» a nun yaamari gbetee birin, nee malanxi findixi masenyi keren nan na: I xa i boore xanu alɔ i yete yati. ¹⁰ I na i boore xanu, i mu fefe kobi niyama a ra. Na na a ra,

i boore xanufe findixi Ala xa seriye birin nabatufe nan na.

¹¹ Na fe birin kui, wo a kolon won na waxati naxe. Xunu temui bara a li xi xɔli ma, kisi bara makɔre won na dangi waxati ra won danxaniyaxi temui naxe.

¹² Kɔe bara masiga, a gbe mu luxi kuye xa iba. Won xa Sentane xa dimi walie beɓin, won fa Ala xa naiyalanyi ma, won xa a xa geresosee tongo. ¹³ Won xa jere tinxinyi kui alɔ a lanma won xa jere ki naxe Ala xa naiyalanyi kui. Won naxa siga xulun jaaxi, won naxa siisi, won naxa yene nun langoɓa raba, won xa gere nun tɔɔne lu na. ¹⁴ Wo xa Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa fe nan suxu, wo naxa bira wo fate bende waxɔnfe fɔxɔ ra.

14 Wo xa danxaniyatɔe rasene hali a xa danxaniya mu tilin. Wo naxa a rakiiti a xa maɓɔxunyi birin xa fe ra.

² Mixi nde nɔma lade a ra, a donse birin radaxaxi a be, kɔnɔ mixi gbete naxan xa danxaniya mu tilin, a nɔma lade a ra a sansi bogi gbansan nan nadaxaxi a be.

³ Mixi naxan donse mɔɔli birin donma, na mu lan a xa a boore rapaaxu naxan tondima donse nde donfe ra. Mixi naxan mu sube donma, na kanyi fan mu lan a xa a boore makiiti naxan sube donma, barima Ala na kanyi fan nasenema ne. ⁴ Nde i findixi kiitisa ra mixi gbete xa konyi xun ma? A na ti a marigi ya i a xa wali xa fe ra, a xan ba, a mu xan ba, na na a tan nun a marigi nan tagi. Anun, a xanma ne, barima Marigi Ala nɔma a raxande.

⁵ Mixi nde nɔma lade a ra a lɔxɔee tide gbo e boore be, kɔnɔ mixi gbete tan be, lɔxɔe birin lan. Kankan laxi naxan na, a xa la a ra a bɔɓe nan yati ma. ⁶ Naxan laxi a ra a lɔxɔee tide gbo e boore be, na kanyi laxi a ra Marigi nan be. Naxan donse mɔɔli birin donma, a kanyi a rabama Marigi nan be, barima a tantui rasigama Ala ma a xa baloe xa fe ra. Mixi naxan mu donse nde donma, na kanyi fan na

rabama Marigi nan be, barima a fan tantui rasigama Ala ma.

⁷Mixi yo gbe mu a yete ra, keli yi dunija, han laaxira. ⁸Xa won balo, xa won faxa, na birin nabama Marigi nan be. Xa won baloxi, xa won faxaxi, won findixi Marigi gbe nan na, ⁹barima Ala xa Mixi Sugandixi faxa ne, a man keli faxe ma, alako a xa findi mixi faxaxie nun a baloxie Marigi ra. ¹⁰Munfe ra i tan fa i boore makiitima? Munfe ra i a rapaaxuma? Won birin mu fama tide xe Ala ya i kiiti lɔxɔe? ¹¹A sebexi Kitaabui kui,

Marigi naxe, «N xa nɔndi masen wo be. Birin fama ne e xinbi sinde n be.

Adamadi de birin fama a masende, a n tan nan na Ala ra.»

¹²Kankan fama ne a xa wali dentegede Ala be.

¹³Na kui, won naxa won bore makiiti. Won xa fe birin nan naba alako won naxa won ngaxakerenyi ratantan.

¹⁴N to danxaniyaxi Marigi Isa ma, n a kolon, n man laxi a ra, a donse yo mu na naxan findixi donse seniyentare ra. Kɔnɔ xa i xaxili bara siike donse nde xa seniyentareɲa ma, na bara findi i be se seniyentare ra. ¹⁵Xa a sa li i donse nde donma naxan i ngaxakerenyi tɔwɔma, i mu perefɛ xanunteya xa ma. I xa donse xa fe naxa a niya i ngaxakerenyi xa gan kisi ra, Ala xa Mixi Sugandixi faxa naxan ma fe ra. ¹⁶Na kui, a mu lan mixie xa fe kobi fala se nde xa fe ra, naxan findixi a fanyi ra wo be. ¹⁷Ala xa mangeya niini mu findixi donse nun minse fe xa ra. A findixi tinxinyi nun seewe fe nan na, Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra. ¹⁸Mixi naxan walima Ala xa Mixi Sugandixi be yi mɔɔli ra, a rafanma ne Ala ma, a rafan mixie fan ma.

¹⁹Na kui, won xa fe birin naba alako lanyɪ xa lu won tagi, won xa won bore xa danxaniya senbe so. ²⁰I naxa Ala xa wali xun nakana donse nde xa fe ra. A

nɔndi ki ma, donse birin daxa, kɔnɔ a mu lan mixi yo xa donse nde don naxan a ngaxakerenyi ratantanma. ²¹Hali mixi mu sube yo don, a mu weni yo min, a mu fefe yo raba naxan a ngaxakerenyi ratantanma, na nan fan.

²²Maɲɔxunyi yo na i be yi xa fe ra, i xa a lu i nun Ala tagi. Seewe na mixi be naxan mu a yete ratɔnma a xa maɲɔxunyi saabui ra. ²³Kɔnɔ xa mixi donse nde donma a siikexi naxan ma fe ra, na kanyi bara kiiti kana a yete be, barima a bara fe raba a mu laxi naxan na. Mixi mu laxi fe naxan na, na tan bara findi yunubi fe ra a be.

Danxaniyatɔee malife

15 Won tan naxee xa danxaniya tilin, a lanma won xa diɲɛ mixie be naxee xa danxaniya mu tilin. Won naxa won yete waxɔnfe gbansan xa fen.

²Kankan xa a boore nan xa heeri fen, naxan nɔma a malide a xa danxaniya xun xa masa. ³Ala xa Mixi Sugandixi mu a yete waxɔnfe xa fen. A a fala ne alɔ a sebexi Kitaabui kui ki naxe, «Konbie naxee ilanxi i ra, nee n tan nan lixi.»

⁴Fe naxan birin sebexi Kitaabui kui waxati dangixi, e sebexi ne alako won xa fahaamui sɔtɔ, won xa won tun nabexi, won xa limaniya, alako xaxili tide xa lu won be. ⁵Ala, a tan naxan tun nabexiya nun limaniya fima, a xa lanyɪ raso wo tagi alɔ a xa Mixi Sugandixi Isa a masenxi wo be ki naxe, ⁶alako wo xa Ala matɔxɔ xaxili nun xui keren na, a tan naxan findixi a xa Mixi Sugandixi nun won Marigi Isa Baba ra.

⁷Na kui, wo xa wo bore rasene alɔ Ala xa Mixi Sugandixi wo rasene ki naxe, alako Ala xa matɔxɔe sɔtɔ. ⁸N xa a fala wo be, Ala xa Mixi Sugandixi wali ne Yuwifɛ be alako a xa a masen a Ala na a xui xanbi ra a to bara a xa laayidie rakamali a naxee tongo e benbae be. ⁹Si

gbetee fan Ala matɔxɔma a xa hinne xa fe ra, alɔ a sebexi Kitaabui kui ki naxe, «Na nan a ra n i matɔxɔma si birin tagi, n bæti bama ne i xili xa binye bun ma.»

¹⁰ A man sebexi,

«Si gbetee, wo nun Ala xa jama xa seewa.»

¹¹ A man sebexi,

«Wo tan jamanee birin, wo Marigi matɔxɔ, si birin xa a tantu.»

¹² Annabi Esayi man naxa a masen,

«Yisayi xa di fama ne.

A findima ne mange ra si birin xun ma, e fan e xaxili tima ne a ra.»

¹³ Ala, a tan naxan xaxili tide fima, a xa wo rafe seewe nun bɔjɛsa ra danxaniya kui a mɔɔli birin na. Na kui, xaxili tide luma ne wo be temui birin, Ala Xaxili Seniyenxi xa senbe saabui ra.

Pɔlu xa wali

¹⁴ N ngaxakerenyie, n tan a kolon wo bɔje fan, wo bara lɔnni sɔtɔ a fanyi ra, wo fata wo bore raside. ¹⁵ Kɔnɔ n to sebeli tixi wo ma, n ma masenyi ndee findixi masenyi xɔrɔxɔee nan na alako n xa wo ratu, barima Ala to hinnexi n na, ¹⁶ a bara n findi a xa Mixi Sugandixi Isa xa walike ra sigafe ra si gbetee ma. Na kui, n serexedube wali nan nabama n to Ala xa xibaaru fanyi kawandima si gbetee be, alako Ala Xaxili Seniyenxi xa e findi serexe seniyenxi ra naxan Ala kenenma.

¹⁷ Na birin kui, n nun Ala xa Mixi Sugandixi Isa to a ra, n nɔma seewade n ma wali ra Ala be, ¹⁸ barima n mu susama fefe xa fe falade fo Ala xa Mixi Sugandixi bara naxan naba n saabui ra, alako si gbetee xa Ala xui rabatu. A bara na raba n ma masenyie nun n ma kewalie saabui ra, ¹⁹ kaabanakoe nun tɔnxumae xa senbe saabui ra, a nun Ala Xaxili Seniyenxi senbe saabui ra. Na kui, kelife Darisalamu han a sa dɔxɔ Iliri ra, n bara

Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi rayensen ye. ²⁰ Na birin kui, n kataxi ne n xa mixie kawandi Isa xa xibaaru fanyi ra naxee mu Ala xa Mixi Sugandixi kolon. N mu wa na rabafe kawandila gbetee dangi foxi. ²¹ Alɔ a sebexi Kitaabui kui ki naxe, «A xa fe singe mu nu fala naxee be, e fama ne a kolonde.

Mixi naxee singe mu nu a xa fe me, e fama ne a fahaamude.»

²² Yi wali nan a niyaxi n mu nɔxi sigade wo yire.

²³ Yakɔsi n ma wali bara jɔn yi bɔxi ma. N nu bara wa sigafe wo yire kabi je wuyaxi. ²⁴ A xɔli n ma n xa dangi wo yire n na kira suxu sigafe ra Sipanyi bɔxi ma. Won xa lu yire keren waxati nde ma alako n xa jelexin wo tofe ra, a xɔli n ma wo xa n mali sigafe ra Sipanyi.

²⁵ Yakɔsi n na sigafe Darisalamu seniyentɔee malide, ²⁶ barima danxaniyatɔe jamae naxee na Masedon nun Akayi bɔxi ma, e a janige ne e xa e harige nde malan, e xa a rasanba Darisalamu misikinee ma naxee na na seniyentɔee ya ma.

²⁷ E tan nan a janigexi. Anun, a lanma e xa na nate tongo barima Yuwifie to findi saabui ra e tan si gbetee be Ala xa fee kui, a lan ne e fan xa Yuwifie mali baloe fe ra.

²⁸ Na kui, n na ge na wali ra, n yi kɔbiri so e yi danxaniyatɔee bara naxan nasanba, n dangima wo yire sigafe ra Sipanyi bɔxi ma. ²⁹ N a kolon n to sigafe wo yire, na findima Ala xa Mixi Sugandixi xa barake nan na wo be.

³⁰ N ngaxakerenyie, n bara wo mayandi won Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra, a nun xanunteya xa fe ra naxan kelima Ala Xaxili Seniyenxi ma, wo xa n mali, wo xa wakili n be Ala maxandi kui. ³¹ Wo Ala maxandi n be a xa n natanga Yudaya danxaniyataree ma, a nun man, Darisalamu seniyentɔee xa jelexin e malise ra n sigafe naxan na e xɔn. ³² Na kui, xa Ala tin, n wo yire lima seewe kui, won nɔ won bore senbe

sode. ³³Ala, a tan naxan bɔɔɛsa fima, a xa lu wo birin seeti ma. Amina.

Xɛɛbui

16 N bara wa won ngaxakerenyi ginɛma Fowebe masenfe wo be, naxan danxaniyatɛɛ jama malima Senxereya taa kui. ²Wo xa a rasene Isayanka ki ma, alɔ a lanma seniyyentɔɛɛ xa a raba ki naxɛ. Xa a hayi na se nde ma, wo xa a mali, barima a fan bara n tan nun mixi gbegebe mali.

³Wo xa Pirisila nun Akila xɛɛbu n be, n walibooree Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa fe kui. ⁴E fe birin naba ne e xa n nii ratanga beenun e xa e yete ratanga. Bafe n tan na, si gbɛtɛɛ danxaniyatɛɛ jamae birin e tantuma na fe ma. ⁵Wo man xa danxaniyatɛɛ jama xɛɛbu naxan e malanma e xɔɔnyi.

Wo xa n xanuntenyi Epeneto xɛɛbu n be. A tan nan singe danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi ma Asi bɔɔxi ma. ⁶Wo xa Mariyama xɛɛbu n be, naxan bara wali wo ya ma ki fanyi. ⁷Wo xa n boore Yuwifie Andironiku nun Yuniya xɛɛbu, muxu nun naxee bara sa geeli. Ala xa xɛɛrae nan e ra, naxee bara kolon a fanyi ra, naxee singe danxaniya n be Ala xa Mixi Sugandixi ma. ⁸Wo xa Anpiliyatɛɛ xɛɛbu n be, n xanuntenyi Marigi fɔɔɔ ra. ⁹Wo xa muxu waliboore Urubano nun n xanuntenyi Sitaxusi xɛɛbu. ¹⁰Wo xa Apelesi xɛɛbu, naxan bara a xa danxaniya masen Ala xa Mixi Sugandixi ma. Wo xa Arisitobulo xa mixie xɛɛbu n be. ¹¹Wo xa n boore Yuwifie Herodiyon xɛɛbu n be. Wo xa Narisiso xa mixie xɛɛbu n be, naxee danxaniyaxi Marigi ma.

¹²Wo xa Tirifena nun Tirifosa xɛɛbu n be. Ginee naxee e ra, e walima Marigi be. Wo xa n xanuntenyi Peresidi xɛɛbu. A fan bara wali Marigi be ki fanyi. ¹³Wo Rufu xɛɛbu, naxan sugandixi Marigi xa fe kui. Wo a nga fan xɛɛbu n be, naxan

bara lu n be alɔ n fan nga. ¹⁴Wo xa Asinkirito, Felegon, Heremesi, Patiroba, nun Heremasi xɛɛbu n be, a nun ngaxakerenyie birin naxee na e xɔɔnyi. ¹⁵Wo xa Filologo, Yuli, Nerewu nun a maagine xɛɛbu, a nun Olimipa nun seniyyentɔɛ birin naxee na e xɔɔnyi. ¹⁶Wo xa wo bore xɛɛbu sunbui seniyyenxi ra. Ala xa Mixi Sugandixi xa danxaniyatɛɛ jamae birin wo xɛɛbu.

¹⁷N ngaxakerenyie, n xa wo rasi, wo xa wo yete ratanga mixie ma, naxee lanyi kanama wo tagi, e nu fa mixi ratantan xaranyi ma wo bara naxan sɔɔɔ. Wo xa wo makuya e ra. ¹⁸Na mixi mɔɔlie mu walima won Marigi Ala xa Mixi Sugandixi xa be. E birama e yete furi nan fɔɔɔ ra, e nu fa lɔnnitaree madaxu wɔyyen jɔɔɔnmee nun matɔɔɔɔ ra. ¹⁹Mixi birin a kolon a wo Ala xui rabatuma. N jɛɛlexinxi wo ra, kɔɔɔ a xɔli n ma wo xa fahaamui sɔɔɔ fe fanyi ma, wo naxa wo manɔɔɔ fe kobi ra. ²⁰Ala, a tan naxan bɔɔɛsa fima, a gbe mu luxi a xa Sentane ibutuxun wo sanyi bun. Won Marigi Isa xa hinne wo ra.

²¹N waliboore Timote wo xɛɛbu, a nun Lususi, Yason, nun Sosipateri, n boore Yuwifie. ²²N tan Teritiyo naxan bara yi bataaxe sebe, n fan bara wo xɛɛbu Marigi xili ra. ²³⁻²⁴Gayu fan wo xɛɛbu, naxan findixi n tan nun danxaniyatɛɛ jama birin yatigi ra. Erasito, naxan findixi taa naafuli ragatama ra, a fan wo xɛɛbu, a nun won ngaxakerenyi Karatusi.

²⁵Matɔɔɔɔ na Ala be, naxan nɔma wo senbe sode danxaniya kui, alɔ n Marigi Isa xa xibaaru fanyi naxan kawandima a masenxi ki naxɛ. Na xibaaru fanyi gundo fe nan masenma naxan nu ragataxi kabi temui xɔnnakuye, ²⁶kɔɔɔ naxan bara fa makenen alako si birin xa a kolon namijɔnnmee xa sebelie saabui ra, Ala naxee yamarixi. Na kui, birin xa danxaniya Ala ma, Ala naxan na na, e a xui rabatu. ²⁷Ala, a tan keren naxan fe

birin kolon, matɔxɛ na a be a xa Mixi
Sugandixi Isa saabui ra abadan. Amina!

Ala xa masenyi singe

Annabi Pɔlu naxan sebe

Korinti danxaniyatɔɛ pama ma Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi Annabi Pɔlu xa bataaxe singe nan na danxaniyatɔɛ pama be, naxan nu na Korinti taa kui Gireki bɔxi ma. A nu bara kawandi ti naa a xa biyaasi firin nde kui. Mixi gbegbe naxa danxaniya Isa ma, kɔnɔ e jɛrɛ ki mu nu gexi fande. Ndee mu nu lanxi e bore ma, ndee nu fe jaaxie rabama ginɛe ra, ndee nu wama e yete igbofe boore danxaniyatɔɛ ya ma. Na birin findixi yaagi nan na diinelae tagi.

Kɔnɔ Annabi Pɔlu bara a kolon a adamadi birin nɔma suxude Sentane xa gantanyi ra. Na nan a toxi a mu tondi Korintikae mafurukude alako e xa danxaniya xa sabati Ala xa kira xɔn. A bara bataaxe sebe e ma, naxan findixi marasi fanyi ra e be. Ala Xaxili Seniyenxi nu bara na masenyi so a yi ra.

Na na a ra, Annabi Pɔlu xa masenyi findixi Kitaabui yati yati nan na danxaniyatɔɛ birin be. Won nɔma lɔnni gbegbe sɔtɔde na sebeli saabui ra, naxan nɔma won malide Ala xa kira kolonde a fiixe ra. Ala xa won mali alako won xa so na xaranyi kui, a fa findi won ma jɛrɛ ki ra. Amina.

Ala xa masenyi singe

Annabi Pɔlu naxan sebe

Korinti danxaniyatɔɛ pama ma

Sora

Danxaniyatɔɛe xa lanyi

1 N tan Pɔlu, Ala naxan janigexi a xa findi a xa Mixi Sugandixi Isa xa

xɛera ra, a nun Sositene, muxu yi bataaxe sebexi wo tan nan ma, ²Ala xa danxaniyatɔɛ pama, naxan na Korinti. Ala xa Mixi Sugandixi Isa bara wo xili wo xa findi Ala gbe ra, wo xa findi seniyeɔtɔɛ ra. Muxu bara yi sebe wo ma, a nun mixi birin ma naxee e xaxili tima Ala xa Mixi Sugandixi Isa ra, naxan findixi e tan nun won tan Marigi ra. ³Won Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi Isa, naxan findixi won Marigi ra, e xa hinne nun bɔjɛsa fi wo ma.

⁴N Ala tantuma temui birin wo xa fe ra, a to hinne wo ra a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra. ⁵A bara wo xa fe birin nakamali masenyi nun fahaamui kamalixi ra. ⁶Ala xa Mixi Sugandixi xa nɔndi to sabatixi wo ya ma, ⁷wo bara Ala xa ki birin sɔtɔ, wo hayi mu na fe gbete ma sɔnɔn, beemanu won Marigi Isa fa waxati wo naxan mamefe. ⁸A senbe fima ne wo ma han dunija rapɔnyɛ, alako yunubi yo naxa lu wo ma Ala xa Mixi Sugandixi won Marigi Isa fa temui. ⁹Ala na a xui xanbi ra, a tan naxan wo xilixi alako lanyɛ xa lu wo nun a xa Di tagi, won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi.

¹⁰N ngaxakerenyie, n bara wo rasi won Marigi Isa xili ra, Ala xa Mixi Sugandixi, lanyɛ xa lu wo tagi. Wo naxa mɛɛ wo bore ra, wo xa lan xaxili nun janige keren ma. ¹¹N ngaxakerenyie, Xolowe xa mixie bara a fala n be, a lantareya na wo tagi. ¹²N bara a mɛ a nde a falama, «N tan biraxi Pɔlu nan fɔxɔ ra,» nde fan a falama, «N tan biraxi Apolosi nan fɔxɔ ra,» nde a falama, «N tan biraxi Kefasi nan fɔxɔ ra,» a nde fan a falama, «N tan biraxi Ala xa Mixi Sugandixi nan fɔxɔ ra.» ¹³Ala xa Mixi Sugandixi keren xa mu a ra? Pɔlu nan banban wuri magalanbuxi ma wo be? Wo wo xunxaxi ye xɔɔra Pɔlu xili nan na? ¹⁴N bara Ala tantu n mu mixi yo xunxaxi ye xɔɔra wo ya ma, bafe Kirisipu nun Gayu ra. ¹⁵Na kui, mixi yo mu nɔma

a falade a xunxa ye xɔɔra n xili nan na. ¹⁶N bara Sitefana xa denbaya fan xunxa ye xɔɔra, kɔnɔ na dɔnɔxɛ, n mu laxi a ra xa n bara mixi gbete xunxa ye xɔɔra fa. ¹⁷Ala xa Mixi Sugandixi mu n xɛɛ mixi xunxade ye xɔɔra. A n xɛɛxi nɛ n xa a xa xibaaru fanyi kawandi ti. Na mu rabama adamadi xa lɔnni ra de, xa na mu a ra Ala xa Mixi Sugandixi xa wuri magalanbuxi tide yelebuma nɛ.

¹⁸Isa faxafe wuri magalanbuxi ma, na masenyi findixi xaxilitareɓa nan na mixi lɔxɛie bɛ, kɔnɔ a findixi Ala xa senbe nan na muxu tan kisi mixie bɛ. ¹⁹A sebexi Kitaabui kui, «N lɔnnilae xa lɔnni xun nakanama nɛ, n xaxilimae xaxili findi fuyan na.» ²⁰Lɔnnila go? Seriyɛ karamɔxɔ go? To xaxilima go? Ala bara yi dunija xa lɔnni mafindi xaxilitareɓa ra. ²¹Dunija mixie to mu nɔ Ala xa lɔnni kolonde e yete xa lɔnni saabui ra, Ala naxa tin danxaniyatɔɔɛ rakiside a xa kawandi saabui ra, dunija mixie naxan maɓɔxunma xaxilitareɓa ra. ²²Yuwifɛ wama tɔnxumae tofe, Girekikae na lɔnni fenfe, ²³kɔnɔ muxu tan Ala xa Mixi Sugandixi xa faxɛ nan kawandima. Yuwifɛ birama nɛ barima e mu lama na ra, si gbeteɛ fan ɓɔxɔ a ma a daxupa na a ra. ²⁴Kɔnɔ Ala naxee xilixi Yuwifɛ nun si gbeteɛ ya ma, e lama nɛ a ra a Ala xa Mixi Sugandixi Ala senbe nun Ala xa lɔnni nan masenma nɛ. ²⁵Adamadie e maɓɔxunxi a Ala xa lɔnni findixi xaxilitareɓa nan na, kɔnɔ a nɔndi ki ma a dangi adamadie xa lɔnni ra. E maɓɔxunxi a Ala senbe mu gbo, kɔnɔ a senbe dangi e gbɛ ra pon!

²⁶N ngaxakerenyie, wo xa a mato Ala mixi mɔɔli mundun xilixi wo ya ma. Lɔnnila gbegbe mu na, adamadi ki ma. Senbemaɛ fan mu gbo. Bannamixie fan mu wuya. ²⁷Kɔnɔ Ala bara dunija lɔnnilae rayaagi. A na raba mixie nan saabui ra, e naxee findixi lɔnnitareɛ ra. Ala bara dunija senbemaɛ rayaagi. A na raba

mixie nan saabui ra, naxee luxi e bɛ alɔ senbetareɛ. ²⁸Ala bara mixi sugandi, naxan tide mu gbo dunija mixie bɛ, naxee mu xili xungbe sɔtɔ, naxee mu kolonxi sese ra, alako na xa findi yaagi ra booreɛ bɛ. ²⁹Na kui, mixi yo mu nɔma a yete matɔxɔde Ala ya i. ³⁰Ala nan a niyaxi wo xa lu a xa Mixi Sugandixi Isa i. Ala bara Isa findi won ma lɔnni, won ma tinxinyi, won ma maraseniyenyi, nun won xunsare ra. ³¹Na nan na ki, won xa a raba alɔ a sebexi Kitaabui kui ki naxɛ, «Xa mixi wama a yete matɔxɔfe fe nde ma, a xa a yete matɔxɔ a Marigi xa fe nan na.»

Ala xa lɔnni

2 N ngaxakerenyie, n to fa wo yire, n mu Ala xa seedeɓɔxɔya masenxi wo bɛ wɔyenyi xungbee xa ra, xa na mu a ra adamadi xa lɔnni ra. ²N nu bara nate tongo n xa Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa fe nun a xa faxɛ xa fe gbansan nan masen wo bɛ. ³N naxa ti wo ya i senbetareya ra. Na temui n nu na serenfe gaaxui ra.

⁴N ma masenyi nun n ma kawandi mu nu fatanxi adamadi xa lɔnni ra. N mu kawandi tixi wɔyenyi xungbee ra. N na ti Ala Xaxili senbe nan na, ⁵alako wo naxa danxaniya adamadi xa lɔnni saabui ra, wo xa danxaniya Ala senbe nan saabui ra.

⁶Muxu lɔnni masenma mixi kamalixie bɛ, kɔnɔ lɔnni naxan mu fatanxi to mixie nun to mangeɛ ra. E tan xa fe xun fama nɛ rakanade. ⁷Muxu Ala xa lɔnni nan masenma, Ala lɔnni naxan nɔxunxi kabi dunija fɔle, naxan findima won bɛ nɔre ra. ⁸To mangeɛ mu nu fahaamui sɔtɔ na xa fe ma, xa na mu a ra e mu Marigi Nɔre Kanyi mabanbanma wuri magalanbuxi ma nu. ⁹Na fe luxi alɔ Kitaabui a masenxi ki naxɛ, «Ala naxan yailanxi a xanuntenyie bɛ, adama ya mu a toma, adama tuli mu a mema,

adama xaxili mu a kolonma.»

¹⁰Ala bara na masen won be a yete Xaxili saabui ra. Ala Xaxili fe birin kolon, hali Ala yati xa fe tilinxie. A nee birin kolon.

¹¹Nde adama xa fe kolon, xa a yete xaxili mu a ra? Ala xa fe fan, mixi yo mu a kolon. Ala Xaxili gbansan nan na fe mɔɔli kolon.

¹²Won mu nɔma Ala xa hinne fahaamude adamadi xaxili saabui ra. Ala, a Xaxili naxan fixi won ma, na nan nɔma na masende won be. ¹³Won mu na fe masenma adamadi xa lɔnni ra, won na masenma Ala Xaxili nan ma lɔnni ra. Ala xa fe nan masenma Ala Xaxili saabui ra. ¹⁴Kɔnɔ adama naxan mu Ala Xaxili sɔtɔ, a mu nɔma Ala Xaxili xa fe fahaamude. Na luma ne a be alɔ daxɔpa, barima a mu nɔma sode a kui Ala Xaxili xanbi. ¹⁵Adama naxan Ala Xaxili sɔtɔxi, na kanyi nan nɔma fe birin fahaamude. A booree mu nɔma a makiitide na fee kui. ¹⁶Na nan a toxi a sebexi Kitaabui kui, «Nde Marigi Xaxili kolon, a xa marasi nde fi a ma?» Kɔnɔ Ala xa Mixi Sugandixi Xaxili na won tan bɔɓe i.

Ala xa walikee

3 N mu nu nɔma wɔyende wo be alɔ n nu wama a xɔn ma ki naxe, barima wo mu luxi alɔ Ala Xaxili kanyie. Wo luxi ne alɔ dunija mixie, naxee xa danxaniya mu gexi kamalide sinden. ²N nu bara wo xaran fe singee ra, alɔ dingɛ xipe fima a xa diyɔre ma ki naxe. N mu wo xaran fe xɔɔɔɔɔ ra, barima wo mu nu nɔma na fahaamude. Dingɛ fan mu sube fima diyɔre ma. Han ya wo mu nɔma xaranyi xɔɔɔɔɔ kolonde, barima wo na birafe dunija fee nan fɔɔɔ ra. ³Tɔɔne nun lantareya to gbo wo ya ma, na mu a masenma xe a dunija mixie nan wo ra, naxee na birafe adamadi waxɔnfe fɔɔɔ ra? ⁴Mixi nde to a falama wo ya ma, «N biraxi Pɔlu nan fɔɔɔ ra,» mixi gbete fan a fala, «N tan biraxi Apolosi nan fɔɔɔ ra,»

na mu a masenma xe a wo luxi ne alɔ dunija mixie? ⁵Nde na Apolosi ra? Nde na Pɔlu ra? Muxu findixi Ala xa walikee nan tun na Ala naxee xeexi alako wo xa danxaniya. Ala wali naxan soxi muxu yi ra, muxu bara na raba.

⁶N tan bara sansi xɔri si, Apolosi bara ye sa a ma, kɔnɔ Ala nan a niya a xa bula, a xa mɔ. ⁷Mixi naxan sansi xɔri sima, a nun mixi naxan ye sama a ma, e tide mu gbo. Ala nan tide gbo, barima a tan nan a niya sansi xa mɔ. ⁸Naxan sansi xɔri sima, nun naxan ye sama a ma, e birin lan, e birin fama ne e xa wali sare sɔtɔde. ⁹Muxu tan findixi Ala xa walikee nan na. Wo tan luxi ne alɔ Ala xa xe, xa na mu a ra a xa banxi. ¹⁰Ala bara a janige a xa hinne kui, n xa wali suxu a be. Na misaalixi banxi ti wali nan na. N bara lu alɔ banxiti. N tan nan banxi kɔɔrinma, boore biriki dɔɔɔ. Kɔnɔ kankan xa meeni a wali ki ma. ¹¹Mixi yo mu nɔma fe gbete findide na banxi bunyi ra, bafe Ala xa Mixi Sugandixi Isa ra. ¹²Mixi naxee banxi tima na bunyi fari xeema ra, xa na mu a ra gbete, xa na mu a ra geme tofanyi, xa na mu a ra wuri, xa na mu a ra sexe fanyi, xa na mu a ra sexe fori ra. Kankan xa wali matoma ne. ¹³Kiiti lɔɔɔ na wali birin makenenma ne. Na kiiti luma ne alɔ te naxan fama kankan xa wali makenende. ¹⁴Xa banxiti xa wali sa na te imini, a fama ne wali sare sɔtɔde. ¹⁵Kɔnɔ xa a sa li a xa wali naxa gan na te ra, a tɔɔɔma ne. A fama ne kiside alɔ mixi naxan natangaxi te ma.

¹⁶Wo mu a kolon wo findixi Ala xa hɔɔɔɔɔbanxi nan na? Ala Xaxili sabatixi wo bɔɓe i. ¹⁷Xa mixi nde Ala xa hɔɔɔɔɔbanxi kana, Ala na kanyi fan kanama ne, barima a xa hɔɔɔɔɔbanxi seniye. Wo tan nan findixi na hɔɔɔɔɔbanxi ra.

¹⁸Wo naxa wo yete madaxu. Xa mixi nde a yete findixi lɔnnila ra dunija ki ma, a xa a yete magoro alako a xa lɔnni

yati kolon. ¹⁹Yi dunijna mixie xa lɔnni findixi daxuɲa nan na Ala be. A sebexi Kitaabui kui, «Ala gantanyi tema ne lɔnnilae be e yete xa lɔnni nan na.» ²⁰A man sebexi, «Marigi a kolon dunijna mixie xa lɔnni findixi fe fufafu nan na.»

²¹Wo naxa wo xaxili ti mixi yo ra, barima e findixi wo malima nan na. ²²Pɔlu yo, Apolosi yo, Kefasi yo, e birin findixi wo malima nan na. Fe naxan birin na dunijna, fe naxan birin na wo xa dunijneigiri kui, fe naxan birin na na, a nun fe naxan birin sa fama, hali faxe, na birin na na wo tan nan malife ra. ²³Wo tan na Ala xa Mixi Sugandixi nan be, Ala xa Mixi Sugandixi fan na Ala nan be.

Ala xa kiiti

4 Na na a ra, wo xa a kolon muxu tan findixi Ala xa Mixi Sugandixi xa walikee nan na, Ala xa gundoe taxuxi naxee ra. ²Xa fe nde taxuxi mixi ra, a lanma a xa na rawali a rawali ki ma. ³Xa wo wama n makiitife, xa na mu a ra kiitisa gbetae wama n makiitife, fefe mu a ra. N mu n yete yati makiitima. ⁴N tan be, n mu fe ɲaaxi yo rabaxi, kɔɔ n yete makiitife tan mu findixi tinxinyi ra n be. N Marigi nan findixi n ma kiitisa ra. ⁵Na kui, wo naxa kiiti yo sa beenun Marigi xa kiiti waxati. A tan nan fe makenenma naxan nɔxunxi dimi kui. A tan nan ɲanige makenenma naxan na mixi boɲe ma. Na waxati, Ala mixie matɔxɔma e xa wali bere nan na.

⁶N ngaxakerenyie, n bara misaali nde masen wo be n tan nun Apolosi xa fe ra, alako wo xa yi sebeli fahaamu, «Wo naxa yaamari sebexi matandi.» Na kui, wo naxa wo yete igbo lufe ra mixi nde xanbi ra. ⁷Nde i findixi fisamante ra? Munse na i yi ra, i mu naxan sɔtɔxi Ala saabui ra? Xa wo na sɔtɔxi Ala nan saabui ra, munfe ra wo wo yete igboma alɔ a fatanxi wo tan nan na? ⁸A luxi alɔ wo bara wo waxɔnfe birin sɔtɔ muxu xanbi, wo

bara banna, wo bara findi mangɛe ra. Xa a sa na na ki ne, na birin xa sɔɔneya wo be, alako muxu fan xa lu wo seeti ma mangeya kui. ⁹A luxi n be alɔ Ala bara a ragiri muxu tan xɛerae ma, muxu xa findi xanbiratie ra, alɔ mixie e naxee faxama dunijna birin ya tode ra, malekee nun adamadie ya xɔri. ¹⁰A luxi alɔ muxu bara daxu Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra, kɔɔ wo tan bara findi xaxilimae ra a xa fe ra. Muxu senbe bara ɲɔn, kɔɔ wo tan gbe xun bara masa. Muxu bara mayele sɔtɔ, kɔɔ wo tan bara binye sɔtɔ.

¹¹Han ya muxu tɔɔɔɔma kaame nun ye xɔli ma. Dugi mu na muxu yi ra. Mixie muxu bɔnbɔma, e bara muxu findi mixi rabɛɲinxie ra. ¹²Muxu baloxi muxu yete xa wali nan na. Mixie na muxu konbi, muxu dubama ne e be. Mixie na muxu ɲaxankata, muxu diɲema ne e ma. ¹³Mixie na muxu xili kana, muxu wɔyɛn fanyi falama ne e be. Han ya muxu tide mu na dunijna mixie be, muxu bara lu e be alɔ mixi fufafu.

¹⁴N mu wama wo ifufe ne, kɔɔ n wama wo rasife ne alɔ n ma di maxanuxie. ¹⁵Wo nɔma karamɔxɔ gbegebe sɔtɔde Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra, kɔɔ n keren peti nan findixi wo baba ra, naxan bara Inyila Isa masen wo be, wo xa danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi ma. ¹⁶N ma marasi nan ya wo be: Wo xa bira n ma misaali nan fɔxɔ ra. ¹⁷Na na a ra, n bara Timote xɛe wo yire, alako a xa wo ratu n naɲere ki ma Isa xa fe kui, n danxaniyatɔɛ pamae birin xaranma naxan na yire birin. N ma di maxanuxi Timote danxaniyaxi Marigi keren nan ma.

¹⁸Ndee bara e yete igbo wo ya ma. E ɲɔxɔ a ma n mu sigama wo yire, ¹⁹kɔɔ, xa Ala tin, a gbe mu luxi n xa wo xɔnyili. Na temui n fama a kolonde xa na yete igboe xa wɔyɛnyi fama findide nɔndi ra. ²⁰Ala xa mangeya mu findixi wɔyɛnyi gbansan xa ra, a findixi senbe yati nan na. ²¹Wo wama munse xɔn? N xa siga

wo xɔnyi luxusinyi ra, ka n xa siga xanunteya nun diɲe ra?

Yunubi jaaxi bafe

5 N bara a me a fe jaaxi mɔɔli nde na wo ya ma, naxan mu toma hali kaafirie ya ma. A xeme nde luma a baba xa gine kolon na gine ra. ²A nu lan ne yi fe xa wo bɔɲe tɔɔɔ, wo fa na kanyi ramini wo tagi, kɔɔ wo na wo yete igbofe tun. ³Hali n tan mu na wo yire, n xaxili tan na wo tagi. N jan bara na kanyi makiiti ⁴Marigi Isa xili nun a senbera. N na wo xanbi ra. ⁵Yi mixi mɔɔli xa so Sentane yi ra, na fe jaaxi xun xa rakana yakɔsi, alako na kanyi nii xa kisi Marigi xa lɔxɔe.

⁶Yetɛ igbofe mu fan. Wo mu a kolon lebini siyadi farin gbege ratema ne? ⁷Wo lebini fori ba wo ya ma, alako wo xa lu alɔ farin neene lebini mu saxi naxe i. A nɔndi ki ma wo na na ki ne. Ala xa Mixi Sugandixi bara findi won ma serexe ra, naxan misaalixi yexee ra naxan kɔn naxabama Sayamaleke Dangi Sali. ⁸Won xa na sali raba seniyyeni kui. Won xa fe kobi nun fe jaaxi ba won ya ma, alɔ lebini fori bama won ma banxie kui ki naxe na sali. Nɔndi nun bɔɲe fiixe xa lu won yi ra. Na kui won misaalima taami lebinitare nan na.

⁹N bara a sebe wo ma bataaxe kui, wo nun yenelaɛ naxa lu defanbooreya kui. ¹⁰Kɔɔ n mu wama a falafe xe wo be a wo nun yenela birin naxee na dunija, a nun milantee, mupetie, nun kuye batuie, wo nun nee naxa de masara. Xa a sa na na ki ne, a lima na fan fo wo keli dunija ma de! ¹¹N waxi a sebefɛ ne wo ma, defanɲa naxa lu wo nun mixi tagi, naxan a yetɛ findima wo boore danxaniyatɔe ra, kɔɔ a fa findi yenela ra, xa na mu a ra milante, kuye batuie, konbiti, siisila, xa na mu a ra mupeti. Wo nun na mixi mɔɔli, wo naxa wo dege yati yire keren. ¹²N tan mu nɔma mixie makiitide naxee

mu na danxaniyatɔe jama ya ma, kɔɔ a lanma won xa won boore danxaniyatɔe nan makiiti. ¹³Naxee mu na danxaniyatɔe jama ya ma, Ala nan nee makiitima, kɔɔ a lanma wo tan xa «mixi jaaxi kerii wo tagi.»

Danxaniyatɔe xa kiiti

6 Fe nde na mini wo tan danxaniyatɔe tagi, wo nɔma sigade di na kalamui sade kaafirie xa kiiti banxi kui? Wo mu sigama seniyyentɔe xa yire? ²Wo mu a kolon seniyyentɔe nan fama dunija birin makiitide? Xa wo tan nan dunija makiitima, wo fa taganxi yi kiiti xunxurie sade di? ³Wo mu a kolon a won fama ne malekee yati makiitide? Na kui, won fa taganxi yi dunija fee makiitide munfe ra? ⁴Xa yi dunija fe nde bara mini wo tagi gere ra, hali wo mixi xuri nde tongo danxaniyatɔe jama ya ma, na nɔma ne na kiiti sade wo be.

⁵Wo mu yaagima na ra? Lɔnnila yo mu na wo ya ma naxan nɔma kiiti sade danxaniyatɔe tagi? ⁶Kɔɔ danxaniyatɔe e boore kalamuma kaafiri xa kiiti banxi kui. ⁷Gere to na wo tagi, na bara a masen a wo xun bara rakana. Munfe ra wo mu diɲema wo bore haake ma, hali na findixi kasare nan na wo be? ⁸Kɔɔ wo tan harige bama wo boore danxaniyatɔe yi ra tinxintareya ra.

⁹Wo mu a kolon a mixi jaaxi mu ariyanna sɔtɔma ke ra? Wo naxa wo yetɛ madaxu. Langoe gine yo, kuye batuie yo, yenela yo, langoe xeme yo, xeme naxan nun xeme kafuma, ¹⁰mupeti, milante, siisila, konbiti, nun mixi madaxui, e sese mu ariyanna sɔtɔma ke ra. ¹¹Ndee na wo ya ma naxee nu na na fe mɔɔli kui, kɔɔ wo bara rafiixe, wo bara raseniyyen, wo bara matinxin, won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi xili ra, a nun Ala Xaxili saabui ra.

¹²Fe birin nadaxaxi n be, kɔɔ a birin xa mu fan n be. Fe birin nadaxaxi n be,

kɔɔ n mu tinma na fe mɔɔli nde xa nɔ n na. ¹³Ala nan donse daaxi adama xa baloe ra, a adama daaxi ne a xa na donse don, kɔɔ Ala na birin jɔnma ne. Ala mu adama fate daaxi a xa yene raba. A adama daaxi a Marigi nan be. Marigi man meenima ne adama fate ma. ¹⁴Ala naxan won Marigi rakelixi faxe ma, a fama ne won tan fan nakelide faxe ma a senbe ra.

¹⁵Wo mu a kolon wo fatuxi Ala xa Mixi Sugandixi nan ma, alɔ wo fate salonyie fatuxi e bore ra ki naxe? Xa mixi fatuxi Ala xa Mixi Sugandixi ma, a mu lan na kanyi nun langoe xa kafu. ¹⁶Astɔfulahi! Wo mu a kolon mixi naxan nun langoe kafuma, a tan nun na langoe findima fate keren nan na? A sebexi Kitaabui kui, «Xeme nun gine findima fate keren nan na.» ¹⁷Kɔɔ mixi naxan bara fatu Marigi ma, e xaxili findima keren nan na.

¹⁸Wo wo gi langoeɔa ma. Yunubi gbete mu findixi haake ra mixi fate ma, kɔɔ langoeɔa tan haake sɔɔma mixi fate nan na. ¹⁹Wo mu a kolon wo fate findixi Ala Xaxili Seniyenxi xa hɔɔmɔbanxi nan na? Ala bara a Xaxili raso wo bɔne i. Wo mu findixi wo yete gbe xa ra sɔɔnɔ. ²⁰Ala nan wo xunsaraxi xunsare xɔɔxɔe ra. Na nan a toxi wo xa Ala matɔɔ wo fate nun wo xaxili ra, naxee findixi Ala gbe ra.

Futi seriye

7 N wama wo xa sebeli yaabife. A fan xeme be a lufe a mu gine dɔɔ, ²kɔɔ yene to bara gbo, a lanma xeme tan, kankan xa a gbe gine sɔɔ. Gine fan, kankan xa a gbe mɔri sɔɔ. ³Xeme lanma a xa gine waxɔnfe raba futi ki ma. Gine fan lanma a xa a xa mɔri waxɔnfe raba futi ki ma. ⁴Gine fate luma a xa mɔri xa yaamari nan bun ma, xeme fan fate luma a xa gine xa yaamari nan bun ma. ⁵Wo naxa tondi wo bore be, fo wo firin nalan

a ma wo xa Ala maxandi temui naxe waxatidi nde bun ma. Na dangi xanbi, wo man xa lu yire keren, xa na mu a ra, xa wo mu fata wo yete suxude, Sentane fama ne wo ratantande. ⁶N xa marasi nde fi wo ma, kɔɔ yaamari mu a ra. ⁷A xɔli n ma mixi birin xa lu alɔ n tan, kɔɔ Ala mu mixi birin kima keɔa keren. A a ragirixi nde xa nɔ fe nde rabade, boore fan xa nɔ fe gbete rabade.

⁸N xa a fala xeme be, naxee mu nu gine dɔɔ sinden, xa na mu a ra gine naxee mu na xeme taa sinden, xa na mu a ra kaape ginee, xa na mu a ra xeme naxan xa gine laaxirayaxi, e fan xa bira n ma misaali fɔɔ ra. ⁹Kɔɔ xa wo mu nɔma wo yete suxude, wo xa futi xiri. Futi xirife fisa fate waxɔnfe be.

¹⁰N bara xeme nun a xa gine yamari, gine naxa mee a xa mɔri ra. Na yaamari mu fatanxi n tan na, a fatanxi Marigi nan na. ¹¹Xa a sa li gine naxa mee a xa mɔri ra, a xa lu xemetareɔa kui, xa na mu a ra a xa gbilen a xa mɔri xɔn ma. Xeme fan naxa mee a xa gine ra.

¹²Wo tan naxee luxi, n bara wo fan nasi, Marigi xa yaamari mu a ra. Xa a sa li danxaniyatɔe bara gine danxaniyatare dɔɔ, na gine fa tin lude a yi ra, na xeme naxa mee a ra. ¹³Xa na mu a ra, xa a sa li gine bara dɔɔ xeme danxaniyatare xɔn, na xeme fa tin na gine ra, na gine naxa mee a xa mɔri ra. ¹⁴N a falama fe naxan ma, na gine xa mɔri danxaniyatare nɔma seniyyende a xa gine danxaniyatɔe saabui ra, xa na mu a ra na gine danxaniyatare nɔma seniyyende a xa mɔri danxaniyatɔe saabui ra. Xa danxaniyatɔe meema a xa denbaya ra, a xa die mu seniyyenma nu, kɔɔ xa a lu a xa denbaya xun ma, e seniyyenma ne. ¹⁵Xa danxaniyatare bara mee a xa gine ra, xa na mu a ra a xa mɔri ra, a xa siga. Xeme danxaniyatɔe, xa na mu a ra gine danxaniyatɔe, a mu xirixi mixi danxaniyatare ma. Ala wama ne won xa lu bɔnesa kui. ¹⁶Gine, i a kolon

xa i nɔma a niyade i xa mɔri xa kisi? Xeme, i a kolon xa i nɔma a niyade i xa gine xa kisi?

¹⁷ Kankan xa jere kira xɔn ma Marigi a tixi naxan xɔn. Kankan xa wali raba Marigi be a naxan soxi a yi ra. N na yaamari nan masenma danxaniyatɔe jama birin be. ¹⁸ Xa Ala bara mixi sunnaxi xili danxaniya ma, na kanyi xa tin a xa sunne ra. Xa Ala bara sunnatate xili danxaniya ma, na kanyi xa lu a sunnatateya kui. ¹⁹ Sunnate nun sunnatateya, fefe mu a ra. Ala xa yaamari rabatufe, na nan tide gbo. ²⁰ Kankan xa lu a keɲa, alɔ Ala a xilixi temui naxe. ²¹ Konyi nan nu na i ra, Ala i xilixi temui naxe? I naxa kɔntɔfili. Xa i nɔma xɔreya sɔtɔde, na fan. ²² Hali i Marigi Ala i xilixi konyiya nan kui, lasiri nan i ra i Marigi Ala mabiri. Hali i Marigi Ala i xilixi lasiriya nan kui, konyi nan i ra Ala xa Mixi Sugandixi mabiri. ²³ Wo xunsaraxi sare xɔrɔxɔe nan na. Wo naxa findi adama xa konyie ra. ²⁴ N ngaxakerenyie, kankan xa lu a keɲa, alɔ Ala a xilixi temui naxe.

²⁵ Marigi mu n yamarixi ginedimedie xa fe ra, kɔnɔ n wama marasi nde fife wo ma, n tan, Ala kinikinixi naxan ma, a naxan matinxixi. ²⁶ N tan be, a fisa xa ginedimedi mu dɔxɔ xeme taa sinden, barima yi waxati a xɔrɔxɔ. ²⁷ Xa gine kanyi nan i ra, i naxa a beɲin. Xa ginetate nan i ra, i naxa gine fen. ²⁸ Xa i gine fenma, na mu findima yunubi ra. Xa ginedimedi dɔxɔ xeme taa, na fan mu findima yunubi ra. Kɔnɔ mixi naxee na mɔɔli rabama, e fama tɔwɔde yi dunijeigiri kui. N wama e ratangafe na tɔwɔe nan ma.

²⁹ N ngaxakerenyie, n wama naxan masenfe wo be, waxati gbegebe mu luxi sɔnɔn. Keli yakɔsi ma, gine na naxan yi, a xa lu alɔ ginetate. ³⁰ Naxan na wafe, a xa lu alɔ a mu wafe. Naxan seewaxi, a xa lu alɔ a mu seewaxi. Naxan na se sarafe, a xa lu alɔ se mu a yi. ³¹ Naxan

na dunija fe rawalife, a xa lu alɔ a tide mu na, barima yi dunija na jɔnfe ne yi ki. ³² A xɔli n ma wo xa kɔntɔfili birin beɲin. Naxan mu futi xirixi, a xa bira Ala xa fee nan fɔxɔ ra, alako Marigi xa jɔlexin a xa wali ra. ³³ Kɔnɔ naxan futi xirixi, a tan nan birama dunija fee fɔxɔ ra, alako a xa gine xa jɔlexin a xa wali ra. ³⁴ Na temui a na fe firin nan kui na ki. Gine fan, naxan mu na xeme taa, a findi ginedimedi ra, a birama Marigi xa fee nan fɔxɔ ra, alako a fate nun a xaxili xa seniye. Kɔnɔ naxan dɔxɔxi xeme taa, a tan nan birama dunija fee nan fɔxɔ ra, alako a xa mɔri xa jɔlexin a xa wali ra. ³⁵ N yi fe falama wo xa munafanyi nan xa fe ra. N mu a falama yanfanteya xa ma. A xɔli n ma wo xa lu fe fanyi nan kui, wo xa gbaku Marigi ma, kɔntɔfili gbete yo naxa lu wo ma.

³⁶ Mixi naxan bara gine fen fɔlɔ, a fa a kolon a mu nɔma a yete suxude, a a marɔxunxi ne a a lanma a xa na gine dɔxɔ, a lanma a xa na raba. A mu findixi yunubi ra. Ginefenyie xa futi xiri e nun a xa gine tagi. ³⁷ Kɔnɔ ginefenyi naxan nɔma a yete suxude, naxan bara nate tongo a yete ra a naxa gine dɔxɔ, na kanyi bara fe fanyi raba. ³⁸ Na kui, naxan ginedimedi fenxi dɔxɔma, na bara fe fanyi raba, kɔnɔ naxan mu a dɔxɔma, na bara fe fanyi raba dangife boore ra.

³⁹ Gine nun a xa mɔri luma a ra han a xa simaya danyi ne. Kɔnɔ xa a xa mɔri faha, a nɔma dɔxɔde xeme gbete xɔn ma. A nɔma dɔxɔde xeme xɔn a nu wa naxan yo xɔn, kɔnɔ a xa findi Ala xa mixi nan na. ⁴⁰ Kɔnɔ n tan be, a xa seewe xun masama ne xa a sa lu kaape kui. N laxi a ra a Ala Xaxili na n bɔɲe i.

Serexe donfe naxan baxi kuye be

8 Won birin bara fahaamui sɔtɔ serexe sube xa fe ma naxan baxi kuyee be. Fahaamui nɔma findide yete igbɔna ra, kɔnɔ xanunteya nan mixie ral-

imaniyama. ²Mixi naxan ɲɔɲɔ a ma a bara ge fahaamui sɔtɔde, nde luxi a xa fahaamui ra. ³Kɔnɔ mixi naxan Ala xanuma, Ala bara na kanyi kolon.

⁴N xa fe nde masen wo be serexe sube donfe ma naxan baxi kuyee be. Won a kolon kuye yo mu na duniɲa naxan findixi Ala ra. Ala keren peti nan na. ⁵Duniɲa mixie fe gbege findima alae ra koore nun bɔxi ma. E e xilima «alae,» e e xilima «marigie.» ⁶Kɔnɔ won tan be Ala keren peti nan na, Baba Ala naxan se birin daaxi, won findixi naxan gbe ra. Marigi keren peti nan na, naxan findixi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ra, se birin daaxi naxan saabui ra, won fan ɲengima naxan saabui ra.

⁷Kɔnɔ mixi birin mu gexi fahaamui sɔtɔde na fe ma. Mixi naxee nu bara dari kuye fee ra, han yakɔsi e ne serexe sube donma, e tan be a baxi kuye nan be. E xaxili to mu gexi fee fahaamude sinden, e yunubi sɔtɔma na sube donfe kui. ⁸Donse mu mixi makɔrema Ala ra. Xa won bara a don, xa won bara a lu na, a birin keren. ⁹Wo xa a mato a fanyi ra, alako wo xa xɔreya naxa a niya fahaamutare xa yunubi sɔtɔ. ¹⁰Xa fahaamutare nde bara wo tan fahaamui kanyi to, wo dɔxɔxi teebili ra kuyee banxi kui, na nɔma a niyade fahaamutare fan xa kuye serexe sube don. ¹¹Na kui, fahaamutare, Ala xa Mixi Sugandixi faxa naxan be, a fama lɔede i tan nan ma fahaamui saabui ra. ¹²Na kui, wo bara yunubi raba wo ngaxakerenyi fahaamutaree ra, wo man bara yunubi raba Ala xa Mixi Sugandixi ra. ¹³Na nan a toxi, xa donse nde a niyama n ngaxakerenyi xa yunubi tongo, n tan bara diɲe na donse ma, alako n naxa n ngaxakerenyi rabira.

Kawanditi xa wali

9 Lasiri xa mu na n na? Xɛera xa mu na n na? N mu won Marigi Isa toxi

xɛ? Marigi mu n xɛɛxi wo yire xɛ, alako wo xa danxaniya? ²Temunde booree mu n kolon xɛera ra, kɔnɔ wo tan n kolon, barima wo xa danxaniya findixi n ma xɛeraya tɔnxuma nan na Marigi xa fe ra. ³N ma xunmafale nan na ki mixie be naxee wama n makiitife.

⁴A mu daxa muxu xa muxu dege, muxu xa muxu min? ⁵A mu daxa muxu xa gine danxaniyaxi dɔxɔ, naxan luma muxu seeti ma muxu xa ɲere kui, alɔ xɛera booree a rabama ki naxɛ, a nun Marigi ngaxakerenyie nun Kefasi? ⁶Ka n tan nun Baranabasi gbansan nan lan muxu xa wali muxu xa baloe xa fe ra? ⁷Sɔɔri mundun a yetɛ rabaloma? Bɔxi rawali mundun mu a xa sansi bogi donma? Xuruse demadonyi mundun mu a xa xuruse xiɲe minma? ⁸Adama xaxili gbansan nan na ki? Ala xa seriye fan mu na mɔɔli masenma xɛ?

⁹A sebexi Tawureta Munsa kui, «Ninge ne mengi luxutama, wo mu lan wo xa a de xiri.» Na kui, Ala wama meenife ningee nan gbansan ma, ¹⁰ka a na fala won tan nan fan ma fe ra? Iyo, a na sebe won tan nan ma fe ra. Walike walima fe nde nan ma. Mixi maale boronma ne alako a xa baloe sɔtɔ. ¹¹Xa muxu bara wakili wo be alako wo xa Ala kolon, a mu lanma xɛ muxu xa se sɔtɔ wo yi ra? ¹²Xa mixi gbeteɛ na mɔɔli sɔtɔma wo ra, a mu lanma xɛ muxu singe xa na sɔtɔ? Kɔnɔ muxu mu na findixi tekun ra wo mabiri. Muxu bara diɲe na birin ma, alako Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi kawan-dife naxa matɔɔɔ.

¹³Wo mu a kolon serexɛdubɛɛ fan baloma serexɛɛ nan na naxee baxi Ala xa hɔɔɔmɔɔbanxi be? Serexɛdubɛɛ naxee serexe sama serexɛbade, e xa baloe minima na serexɛɛ nan kui. ¹⁴Na ki Marigi bara yaamari fi a Ala xa xibaaru fanyi kawanditie xa balo e xa kawandi ti kui.

¹⁵N tan mu na findixi tekun ra fefe ma. N man mu yi bataaxɛ sebexi xɛ alako wo

xa n ki. Kawandi tife kɔbiri xanbi a bara findi ɲɛlexinyi ra n bɛ. N mu tin mixi yo xa na ɲɛlexinyi ba n yi ra, hali na findi faxɛ nan na n bɛ. ¹⁶N mu nɔma n yete igbode n ma kawandi wali xa fe ra. Kawandi tife findixi Ala xa yaamari nan na n bɛ. ɲaxankate na n bɛ, xa n mu Ala xa xibaaru fanyi kawandi. ¹⁷Xa n keren nan a ɲanigexi nu, a lanma n xa sare sɔɔ. Kɔnɔ xa a mu fatanxi n yete ɲanige xa ra, n na xɛɛraya nan nabafe tun, naxan taxuxi n na. ¹⁸Na kui, n sare findima munse ra? N sare findima na ɲɛlexinyi nan na, naxan fatanxi Ala xa xibaaru fanyi kawandife ra sare xanbi n nu nɔma naxan maxɔrinde.

¹⁹Hali lasiri nan n na, n nan n yete findima mixi birin xa konyi nan na alako n xa mixi gbegbe sɔɔ Ala bɛ. ²⁰N nan ɲɛrɛma Yuwifi ki nan ma Yuwifie ya ma alako n xa e sɔɔ Ala bɛ. N nan ɲɛrɛma Munsa xa seriye ki nan ma, hali n mu na na yaamari bun ma, alako n xa mixie sɔɔ Ala bɛ naxee na na seriye bun ma. ²¹Xa n na mixie ya ma naxee mu na Munsa xa seriye bun ma, n fan luma e gbe ki nɛ, alako n xa na mixi mɔɔli sɔɔ Ala bɛ. N nan ɲɛrɛma na ki nɛ hali n tan to na Ala xa seriye bun ma. N na a xa Mixi Sugandixi xa yaamari nan bun ma. ²²N bara ɲɛrɛ fahaamutareɲa ki ma fahaamutaree ya ma, alako n xa e fan sɔɔ Ala bɛ. N bara fe mɔɔli birin naba, n bara ɲɛrɛ mixi mɔɔli birin gbe ki ma, alako n xa mixi ndee sɔɔ Ala bɛ. ²³N fe birin nabama alako Ala xa xibaaru fanyi xa kawandi, n fan xa lu na neme kui.

²⁴Wo mu a kolon gi mixi naxee gbatama ɲama ya xɔri, mixi keren gbansan nan geenima, a sare sɔɔ? Wo fan xa ɲɛrɛ a fanyi ra wo xa dunijɛigiri kui, alako wo xa sare sɔɔ Ala ra. ²⁵Gi mixi naxee gbata rabama, e fe xɔɔxɔɔ mɔɔli birin nabama, alako e xa geeni, hali na sare mu bu. Won tan nan sare nde sɔɔma naxan buma abadan. ²⁶Na nan a

toxi n luma n ɲɛrɛ ki mato ra a fanyi ra, n mu bɔnbɔma fe fufafu ra. ²⁷N nan n yete suxuma nɛ senbɛ ra, alako n tan kawan-diti fan naxa fa Ala xa masenyi matandi, n xa lɔɛ.

Isirayila xa misaali

10 N ngaxakerenyie, n mu wama wo xa nɛemu a ma won babae naxan nabaxi. E naxa ɲɛrɛ nuxui bun ma, e naxa baa igiri. ²E nun Annabi Munsa, e birin naxa fe keren idangi nuxui kui a nun baa igiri kui. ³E birin naxa donse don naxan fatanxi Ala ra. ⁴E birin naxa minse min, Ala naxan namini fanye ma. Na fanye, Ala xa Mixi Sugandixi nan a ra, naxan nu biraxi e fɔxɔ ra. ⁵Kɔnɔ mixi gbegbe nu na e ya ma, naxee mu nu gɛxi rafande Ala ma, na nan a to e naxa faxa gbengberenyi ma.

⁶E xa ɲɛrɛ birin findixi misaali nan na won bɛ, alako won naxa bira fe ɲaaxi fɔxɔ ra alɔ e a rabaxi ki naxɛ. ⁷Wo naxa kuyee batu, alɔ ndee a raba ki naxɛ e tagi. A sebexi Kitaabui kui, «ɲama naxa dɔxɔ e dɛgedede, e naxa e min, e fa keli yene rabade.» ⁸Won naxa bira yene fɔxɔ ra alɔ ndee a raba ki naxɛ e ya ma. Na kui, mixi wulu mɔxɔɲɛn mixi wulu saxan naxa sɔntɔ lɔxɔɛ keren kui. ⁹Won naxa Marigi mato alɔ ndee a mato ki naxɛ e ya ma, bɔximasee naxee faxa. ¹⁰Wo naxa wo mawa, alɔ ndee e mawa ki naxɛ e ya ma, sayamalekɛ fa e faxa. ¹¹Na fe mɔɔli e lixi nɛ, a xa findi misaali ra won tan mixie bɛ naxee na waxati dɔnxɔɛ. A birin sebexi na nan ma.

¹²Na kui, naxan laxi a ra a tixi, a xa mɛeni a yete ma alako a naxa bira. ¹³Maratantanyi yo mu wo lixi, adamadi mu nɔma naxan na. Ala na a xui xanbi ra. A mu a luma maratantanyi yo xa wo li, naxan nɔma wo ra. Maratantanyi na wo li, Ala fɛrɛrɛ nde fima nɛ wo ma, alako wo xa nɔ minide a kui, wo xa nɔ a ra.

¹⁴ Na kui, n xanuntenyie, wo xa gbilen kuye batufe ƒɔɔ ra. ¹⁵ N na wɔyenfe xaxilimae nan be, wo xa wo tuli mati n ma masenyi ra. ¹⁶ Won Ala tantuma minse naxan ma, na minse mu a masenma xe won nun Ala xa Mixi Sugandixi wuli na a ra? Won taami naxan itaxunma won bore ma, na taami mu a masenma xe won nun Ala xa Mixi Sugandixi fate na a ra? ¹⁷ Taami keren nan a ra. Won fan, hali won wuya, won bara boni won bore ra, won bara findi mixi keren na, barima won birin taami keren nan donma.

¹⁸ Wo Isirayilakae yati mato. Naxee serexe sube donma, e mu lama xe na wali ra naxan nabama serexebade? ¹⁹ N wama munse masenfe na kui? Serexe sube naxan fixi kuye ma a tide gbo? Xa na mu a ra na kuye tide gbo? Astɔfulahi. ²⁰ N xa a fala wo be, kuye batuie serexe bama jinneɛ nan be, e mu a bama Ala xa be. N tan mu tinma wo nun jinneɛ xa lu fe keren. ²¹ Wo mu nɔma minse minde Marigi xili ra, wo man xa minse min jinneɛ xili fan na. Wo mu nɔma taami donde Marigi xili ra, wo man xa taami don jinneɛ xili ra. ²² Wo wama Marigi raxɔnɔfe ne, naxan mu wama a firin nde xɔn? Wo jɔɔ a ma won senbe dangi a gbe ra?

²³ A birin daxa, kɔɔ a birin mu fe fanyi raminima. A birin daxa, kɔɔ a birin mu findima munafanyi ra. ²⁴ Mixi naxa a yete kan xa munafanyi gbansan xa fen, a xa a boore xa munafanyi fan fen. ²⁵ Wo nɔma sube mɔli birin donde naxan matima makiiti. Hali wo mu gaaxu, na sese mu findixi yunubi ra, ²⁶ barima «Alatala nan gbe na bɔxi nun a ise birin na.»

²⁷ Xa danxaniyatare nde wo xili wo xa wo dege yire keren, xa wo wama sigafe, wo xa siga, wo xa donse mɔli birin don a naxan fima wo ma. Na sese mu findima yunubi ra. ²⁸ Kɔɔ xa a sa li mixi nde fa a fala wo be, «Yi donse baxi serexe nan

na,» wo naxa na don na kanyi xa fe ra, barima yunubi nan a ra a be a xaxili ki ma. ²⁹ Yunubi fe mu a ra i tan be i xaxili ki ma, kɔɔ a mu lanma i naxan nabama i xa yeteralu kui, i boore xa na maɔɔxun i be yunubi ra. ³⁰ A mu lanma mixi xa fe jaaxi maɔɔxun n ma donse xa fe ra, n Ala tantuma naxan ma fe ra.

³¹ Na nan na ki, wo naxan yo donma, wo naxan yo minma, wo naxan yo rabama, wo xa na birin naba alako Ala xa matɔɔɔe sɔɔ. ³² Wo naxa mixi yo ratantan, Gireki yo, Yuwifii yo, Ala xa danxaniyatɔe yo. ³³ N fan jereɛma na ki ne, alako n ma fe birin xa rafan mixi birin ma. N mu na n yete xa munafanyi xa fenfe. N na mixi gbegbe xa munafanyi nan fenfe, alako e xa kisi.

Danxaniyatɔe xa malanyi raba ki

11 Wo xa bira n ma misaali ƒɔɔ ra, alɔ n fan biraxi Ala xa Mixi Sugandixi xa misaali ƒɔɔ ra ki naxe. ² N bara wo matɔɔ barima wo ratuma n ma fe ma temui birin, wo man n ma yaamarie rabatuma.

³ A xɔli n ma wo xa a kolon xeme birin na Ala xa Mixi Sugandixi xa yaamari nan bun ma, gine birin na xeme xa yaamari nan bun ma, a nun Ala xa Mixi Sugandixi fan na Ala xa yaamari nan bun ma. ⁴ Xeme naxan birin salima, xa na mu a ra a wɔyenma Ala xili ra, a xunyi makotoxi, a bara a Marigi yelevu. ⁵ Gine naxan birin salima, xa na mu a ra a wɔyenma Ala xili ra, a xunyi mu makotoxi, a bara a xa mange yelevu. A luxi ne alɔ a xunyi bara bi.

⁶ Gine naxan mu a xunyi makotoma, hali a xunyi bi. Gine xunyi bife to findixi yaagi ra, xa na mu a ra a xunsexɛ maxabafe, a lanma ne a xa a xunyi makoto. ⁷ Xeme tan mu lanma a xa a xunyi makoto, barima a findixi Ala misaali nun a nɔre nan na, kɔɔ gine tan findixi xeme xa nɔre nan na. ⁸ Xeme xa

mu minixi gine i. Gine nan minixi xeme i. ⁹Xeme xa mu daaxi gine xa fe ra. Gine nan daaxi xeme xa fe ra. ¹⁰Na nan a toxi gine lanma a xa a xunyi makoto malekee xa fe ra. A xunyi makotofe findixi tɔnxuma nan na a a na xeme xa yaamari nan bun ma.

¹¹Kɔnɔ Marigi xa fe kui, gine hayi na xeme ma, xeme fan hayi na gine ma. ¹²Gine minixi xeme i ki naxe, xeme fan barima gine nan saabui ra. Na birin kelixi Ala nan ma. ¹³Wo xa na kiiti sa wo yete ra. A daxa gine xa sali a xunyi mu makotoxi? ¹⁴Wo daa ki yete yati a masenxi wo be a xeme xunxexe na kuya a findixi yaagi nan na a be, ¹⁵kɔnɔ gine tan xunxexe na kuya, na findixi a be nɔre nan na. Xunxexe kuye fixi gine ma a xunyi makotose nan na. ¹⁶Xa mixi nde wama na fe matandife, a xa a kolon muxu nun Ala xa danxaniyatɔe ɲamae birama na seriye nan fɔxɔ ra.

¹⁷Kɔnɔ fe nde na na wo naxan nabama wo xa malanyie kui, n mu nɔma naxan matɔxɔde. Na nde bama wo xa fe fanyi nan na, a findi fe ɲaaxi ra wo be. ¹⁸A fɔle, n bara a me a wo mu lanma wo bore ma wo wo malanma temui naxe. N laxi a ra nɔndi nde na na kui. ¹⁹Lantareya na mini wo tagi, na nɔma ne a masende nɔndi na naxee be wo ya ma.

²⁰Wo na wo malan, wo naxan donma a mu findixi Marigi xa serexe tɔnxuma xa ra, ²¹barima ndee e degema e booree xanbi. Donse nun minse luma ndee yi ra, kɔnɔ e booree tan luma kaame ra. ²²Banxie mu na wo yi ra wo wo degema a nun wo wo minma dennaxe? Munfe ra wo yoma Ala xa danxaniyatɔe ɲama ma, wo fa setaree rayaagi? N xa munse fala wo be? N xa wo matɔxɔ? N mu wo matɔxɔma na xa fe ra.

²³Marigi naxan masenxi n be, n bara na dentege wo be. E Marigi Isa yanfa kɔe naxan na, a naxa taami tongo, ²⁴a naxa tantui rasiga Ala ma, a fa taami igira, a

a so a fɔxirabiree yi ra a falafe ra, «Wo n ko, wo a don. Yi findixi n fate nan na, naxan fixi wo be. Wo xa ratu n ma yi saabui ra.» ²⁵E to ge e degede, Isa man naxa tɔnbili tongo, a a fala, «N wuli nan ya, saate wuli naxan baxi mixi gbegbe be. Wo na a min temui yo temui, wo xa ratu n ma yi saabui ra. ²⁶Temui yo temui, wo ne na taami donma, wo ne na minse minma, wo luma Marigi xa faxe nan masen na han a gbilen waxati.»

²⁷Na na a ra, mixi yo naxan na taami don, a na minse min binyetareɲa kui, a bara yunubi sɔtɔ Marigi fate nun a wuli ra. ²⁸Beenun mixi xa na taami don, beenun mixi xa na minse min, a lanma a xa a yete mato, ²⁹barima naxan na taami don, a na minse min, a mu a kolon Marigi fate nan a ra, a bara kiiti ɲaaxi sɔtɔ.

³⁰Na nan a toxi furemae nun senbeta-ree wuyaxi wo ya ma. Ndee ɲan bara bele. ³¹Xa won luma won yete mato ra, won mu fama kiiti ɲaaxi sɔtɔde. ³²Marigi won makiitima ne, alako a xa won matinxin, won naxa kiiti ɲaaxi sɔtɔ alɔ dunija mixie. ³³N ngaxakerenyie, na kui, wo xa wo bore mame, wo wo malanma temui naxe Marigi xa serexe tɔnxuma donde. ³⁴Xa kaame na mixi ma, a xa a dege a xɔnyi, alako a naxa findi kiiti ɲaaxi ra wo xa malanyi kui. N na fa, n fama na fe gbete yailande naxee kanaxi wo tagi.

Ala Xaxili danxaniyatɔe malife

12 N ngaxakerenyie, a xɔli n ma wo xa fahaamui sɔtɔ fee ra Ala Xaxili Seniyenxi wo kima naxee ra. ²Wo to nu na kaafirija kui, fe nde naxa a niya wo xa bira kuye dunduxie fɔxɔ ra. ³Na na a ra, n xa a fala wo be, mixi naxan wɔyenma Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, a mu nɔma a falade, «Isa dankaxi.» Mixi yo fan mu nɔma a falade, «Isa findixi Marigi nan na,» xa Ala Xaxili Seniyenxi saabui xa mu a ra.

⁴Ala xa ki dɔxɔe wuya, kɔnɔ a birin fatanxi Ala Xaxili keren nan na. ⁵Ala xa wali dɔxɔe wuya, kɔnɔ a birin fatanxi Marigi keren nan na. ⁶Ala xa fe rabaxi dɔxɔe wuya, kɔnɔ a birin fatanxi Ala keren nan na. Ala keren nan a ragirima wo xa nɔ na fee rabade.

⁷Ala Xaxili a yete masenma kankan be pama xa munafanyi xa fe ra. ⁸Ala Xaxili ndee kima xaxilimaya masenyi ra, a ndee kima fe kolonyi masenyi ra, ⁹a ndee kima senbe ra naxan fatanxi danxaniya ra, a ndee kima senbe ra naxan a niyama e xa nɔ mixi rayalande, ¹⁰a ndee kima senbe ra naxan findima kaabanakoe rabafe ra, a ndee kima masenyi ra e xa wɔyɛn Ala xili ra, a ndee kima kolonyi ra alako e xa fata Ala xa fe nun Sentanɛ xa fe tagi rasade, a ndee kima senbe ra e xa nɔ xui gbeteɛ falade, a ndee kima na xuiɛ madangife ra. ¹¹Ala Xaxili keren nan na wali mɔɔli birin nabama. A kankan kima alɔ a a panigexi ki naxe.

¹²Mixi salonsee wuya, kɔnɔ e findixi fate gundi keren nan na. E birin nadɔxɔxi e bore ra, e findi keren na. Won nun Ala xa Mixi Sugandixi na na ki nɛ. ¹³Won tan danxaniyatɔe birin bara Ala Xaxili kerenyi sɔɔ. Won birin bara findi fate keren na. Yuwifi yo, Gireki yo, konyi yo, lasiri yo, won birin baloma Xaxili keren nan saabui ra.

¹⁴Fate mu findixi salonse keren gbansan xa ra, e wuya. ¹⁵Xa a sa li i sanyi a fala, «N mu na i fate ma, barima n mu findixi belexɛ ra,» na mu a niyama a xa ba i fate ma. ¹⁶Xa a sa li i tuli a fala, «N mu na i fate ma, barima n mu findixi ya ra,» na mu a niyama a xa ba i fate ma. ¹⁷Xa fate birin sa findixi ya nan na, mixi fe mema di? Xa fate birin sa findixi tuli nan na, mixi se xiri mema di?

¹⁸Ala bara salonse birin dɔxɔ mixi fate ma, alɔ a wama a xɔn ma ki naxe. ¹⁹Xa

na birin findi salonse keren na, fate fa findima a ra di? ²⁰Salonsee wuya, kɔnɔ fate gundi keren na a ra. ²¹I ya mu nɔma a falade i belexɛ be, «N hayi mu na i ma.» I xunyi mu nɔma a falade i sanyi be, «N hayi mu na i ma.»

²²Na mu nɔma rabade feo! Hali fate salonse naxee senbe mu gbo, fate hayi na e ma. ²³Won won fate salonse naxee maɔxɔxunxi a e tide xurun, won mɛɛnixi nee ma dangi booree ra. Won won fate salonse naxee suturaxi, won mɛɛnixi nee ma dangi booree ra. ²⁴Salonse naxee mu suturaxi, e hayi mu na a ma mixi xa menni e ma a gbe ra. Ala naxa mixi fate yailan alako salonse naxee maɔxɔxunxi a e tide xurun, e tide xa dangi booree ra. ²⁵A mu wama won xa fate salonse nde rafisa a boore be. A wama nɛ won xa mɛɛni e birin ma. ²⁶Xa a sa li salonse keren tɔɔɔ, salonse booree fan tɔɔɔma nɛ. Xa a sa li salonse keren bara tide sɔɔ, salonse birin sɛwama nɛ na kui.

²⁷Wo findixi Ala xa Mixi Sugandixi fate nan na. Wo birin bara findi salonsee ra na fate kerenyi ma. Kankan xa wali na na. ²⁸A fɔlɛ, Ala bara ndee ti Isa xa xɛrae ra danxaniyatɔe pama ya ma. Na dangi xanbi, a bara ndee ti namijɔnmɛɛ ra. A saxan nde, a bara ndee ti karamɔxɔe ra. A man bara a niya ndee xa nɔ kaabanako rabade, ndee xa nɔ mixi rayalande, ndee xa nɔ e booree malide ki gbete. A bara ndee ti yareratie ra, a bara ndee ki alako e xa nɔ xui gbeteɛ falade. ²⁹Nee birin findixi xɛrae nan na? Nee birin findixi namijɔnmɛɛ nan na? Nee birin findixi karamɔxɔe nan na? Nee birin nɔma kaabanako rabade? ³⁰Nee birin fata mixi rayalande? Nee birin nɔma xui gbeteɛ falade? Nee birin nɔma na xuiɛ madangide e booree be? ³¹Wo xa fe birin naba alako Ala xa wo ki fee ra naxee dangi fe birin na. Yakɔsi n xa kira fisamante masen wo be.

Xanunteya

13 Hali n nɔma adamae nun malekee xui falade, xa xanunteya mu na n bɔɛe kui, n xui luma ne alɔ paani nun tɔlɔnyi bɔnbɔ xui. ²Hali n masenyi ti Ala xili ra, n gundo birin kolon, n man fe tilinxi birin fahaamu, xa xanunteya mu na n bɔɛe kui, mixi fufafu nan n na. Hali n ma danxaniya gbo han n fa nɔ geya tongode a tide, xa xanunteya mu na n bɔɛe kui, n tide yo mu na. ³Hali n nan n harige birin itaxun setaree balofe ra, hali n faxa te xɔra Ala xa fe ra, xa xanunteya mu na n bɔɛe kui, na mu findima geeni yo ra n be.

⁴Xanunteya a niyama ne mixi xa findi mixi dijɛxi ra, a findi mixi malima ra. A mu milama, a mu a yete matɔxɔma, a mu a yete igboma, ⁵a mu xurutarepa rabama, a mu a yete xa geeni fenma, a mu xɔnɔma. Gbesenxɔnneya mu luma a bɔɛe kui, ⁶a mu jɛlexinma wule ra, a jɛlexinma nɔndi nan na. ⁷Xanunteya na naxan be, a dijɛma fe birin ma, a mu tege fefe, a a xaxili tima fe fanyi ra temui birin, a tun nabexi fe birin ma.

⁸Xanunteya mu jɔnma abadan. Wɔyɛnfe Ala xili ra a jɔnma ne, xui gbete falafe danma ne, kolonyi fan jɔnma ne. ⁹Won mu fe birin kolon, won mu gema namijɔnme masenyi birin falade, ¹⁰kɔnɔ fe kamalixi na a li, fe kamalitare jɔnma ne. ¹¹N dimedi temui, n ma wɔyɛnyi yo, n ma maɔxɔunyi yo, n xaxili yo, a birin nu findixi dimedija nan na. Kɔnɔ n to mɔ, n bara dimedi fee lu na. ¹²To won mu fee igbema a fanyi ra. A luxi alɔ won na won yete matofe kike ma naxan mu igbema a fanyi ra. Kɔnɔ waxati na fafe, won fee igbema ne a fanyi ra, a luma ne alɔ won nun na fee na ti yire keren. To n mu fe birin kolon, kɔnɔ waxati na fafe, n ma fahaamui fama kamalide, n fa fe kolon alɔ Ala n kolonxi ki naxe.

¹³Fe saxan nan buma: danxaniya, xaxili tide, nun xanunteya. Kɔnɔ xanunteya nan dangi nee birin na.

Xui gbete falafe nun wɔyɛnfe Ala xili ra

14 Xanunteya xa lu wo bɔɛe kui. Wo kata wo xa Ala xa kie sɔtɔ a Xaxili Seniyenxi saabui ra. Wɔyɛnfe Ala xili ra, wo xa na nan singe fen. ²Mixi naxan xui gbete falama, a mu wɔyɛnfe adama xa be, a wɔyɛnma Ala nan be, barima adamadi mu na xui mɔli mema. Na xui naxan findima gundo ra, Ala Xaxili na nan falama. ³Mixi naxan wɔyɛnma Ala xili ra, a tan fe nan falama adamadi be naxan nɔma e xa danxaniya rasabatide, a e ralimaniya, a sunnunyi ba e ma. ⁴Kɔnɔ mixi naxan wɔyɛnma xui gbete ra, a a yete gbansan nan malima. Naxan wɔyɛnma Ala xili ra, a danxaniyatɔe jama nan malima.

⁵A xɔli n ma wo birin xa xui gbete fala, kɔnɔ n wama naxan xɔn dangife na ra, wo xa nɔ wɔyɛnde Ala xili ra. Na nan tide gbo dangife xui gbete falafe ra, fo na xui gbete xa madangi danxaniyatɔe jama be, alako e xa danxaniya xa sabati. ⁶Yakosi, n ngaxakerenyie, xa a sa li n naxa fa wo yire n xui gbete falafe ra wo mu naxee mema, na wo malima di? Kɔnɔ xa n fa laamatunyi, kolonyi, Ala xa masenyi, nun xaranyi masende wo be, na nan findima munafanyi ra wo be.

⁷Hali xule nun kɔra, se naxee mu jɛngima, xa e sigi sa xui mu fiixe, mixi mu nɔma a kolonde. ⁸Xa sara xui mu fiixe, sɔri gali mu nɔma a kolonde gere waxati bara a li. ⁹Wo tan fan, xa wo xui fala mixie mu naxan kolon, e fa fahaamui sɔtɔma na ma di? Wo wɔyɛnma fufafu.

¹⁰Xui wuyaxi nan na dunija, kɔnɔ e birin masenyi nde nan tima. ¹¹Xa mixi wɔyɛn n be xui nde ra n mu naxan kolon, muxu birin bara findi xɔɛe ra muxu

bore be. ¹²Na kui, wo tan naxee wama Ala xa wo ki, wo xa kata a xa wo ki ki ra naxan danxaniyatɔɛ ɲama rasabata-tima. ¹³Naxan xui gbeteɛ falama, a xa Ala maxandi alako a man xa fata na xui madangide a booree be. ¹⁴Xa n salima xui gbeteɛ ra, n bɔɲe salima, kɔɔ n salima fahaamutareɲa nan kui. ¹⁵A lanma n xa munse raba? A lanma n xa sali n bɔɲe ra, n man xa sali fahaamui ra. N xa beɛti ba n bɔɲe ra, n man xa beɛti ba fahaamui ra. ¹⁶Xa na mu a ra, i na Ala tantu i bɔɲe ra, mixi naxan dɔxɔxi i seɛti ma, a mu nɔma «Amina» ratinde, barima a mu i xa xui fahaamuma. ¹⁷I tantui fanyi rasigama Ala nan ma, kɔɔ boore xa danxaniya mu nɔma sabatide na saabui ra. ¹⁸N bara Ala tantu, barima n xui gbeteɛ falama dangife wo birin na, ¹⁹kɔɔ mixi wɔyɛn suuli naxan fahaamuma, e tide gbo xaranyi ki ma dangife wɔyɛn wulu ra, naxee falaxi xui gbeteɛ danxaniyatɔɛ ɲama mu naxee kolon.

²⁰N ngaxakerenyie, wo naxa wali alɔ dimɛdie, wo xa wali ne alɔ kuntigie. Fe ɲaaxi ma, wo xa lu alɔ diyɔɛ gbeeli. Kɔɔ xaxili ma, wo xa lu alɔ mixi mɔxi. ²¹A sebexi Kitaabui kui, «Marigi naxa a masen, «N fama wɔyɛnde yi ɲama be xui gbete ra naxan fatanxi xɔɲɛ ra, kɔɔ hali n wɔyɛn na ki, e mu n xui suxuma.»

²²Na nan a toxi, xui gbeteɛ falafe findixi tɔnxuma ra danxaniyataree nan be, danxaniyatɔɛ xa mu a ra. Kɔɔ wɔyɛnfe Ala xili ra, na nan findixi tɔnxuma ra danxaniyatɔɛ be, danxaniyataree xa mu a ra. ²³Xa a sa li danxaniyatɔɛ ɲama birin na yire keren xui gbeteɛ falafe ra, danxaniyatare ndee na so, xa na mu a ra mixi gbete naxee wama wo xa fe ramefe, e mu a falama xe a wo bara daxu? ²⁴Kɔɔ xa wo birin na wɔyɛnfe Ala xili ra, danxaniyatare nde na so, xa na mu a ra mixi gbete naxan wama wo xa fe ramefe, a a

yete kolonma ne yunubitɔɛ ra, a wo xa masenyi kolon nɔndi ra, ²⁵a gundo birin makenen. Na kui, a a yete igoro bɔxi, a Ala batu, a a fala, «Ala yati na wo ya ma.»

²⁶N ngaxakerenyie, a lanma won xa munse raba? Wo na wo malan, ndee xa beɛti ba, ndee xa mixie xaran, ndee xa laamatunyi masen, ndee xa wɔyɛn xui gbete ra, ndee xa na xui gbete madangi. Na birin xa raba alako danxaniyatɔɛ ɲama xa sabati. ²⁷Xa mixie xui gbeteɛ falama, e naxa dangi mixi firin na, xa na mu a ra mixi saxan. Kankan xa wɔyɛn a wɔyɛn temui, kankan xa mixi sɔɔ naxan na xui madangima booree be. ²⁸Xa mixi mu na naxan na xui madangima, na kanyi xa a sabari malanyi kui, a xa wɔyɛnyi xa lu a tan nun Ala gbansan tagi.

²⁹Xa mixie wɔyɛnma Ala xili ra, e fan naxa dangi mixi firin na, xa na mu a ra mixi saxan. Booree xa na masenyie mato a fanyi ra. ³⁰Xa Ala masenyi fi mixi nde ma a xili ra, boore na wɔyɛnfe temui naxe, naxan na wɔyɛnfe a lanma a xa dundu sinden. ³¹Kankan nɔma wɔyɛnde Ala xili ra a xa waxati, alako birin xa xaranyi nun limaniya sɔɔ. ³²Namijɔnme tan, a masenyi tima a ɲanige nan na. ³³Ala mu wama xurutareɲa xɔn, a wama ne fe birin xa raba a raba ki ma bɔɲesa kui.

Seniyɛntɔɛ ɲama birin bara lan a ma, ³⁴a ginɛ xa e sabari malanyie kui. E mu lan e xa wɔyɛn, e xa lu magore kui alɔ Ala xa seriye a masenxi ki naxe. ³⁵Xa e wama maxɔrinyi tife, e xa e xa mɔri maxɔrin banxi, barima a mu daxa gine xa wɔyɛn malanyi kui.

³⁶Ala xa masenyi fatanxi wo tan nan na? A masenxi wo tan nan gbansan be? ³⁷Xa mixi nde a maɲɔxun a namijɔnme na a ra, xa mixi nde a maɲɔxun a Ala bara a ki, a xa n ma sebeli kolon Marigi xa yaamari ra. ³⁸Xa a mu na kolon nɔndi

ra, Ala fan mu na kanyi kolonma a xa mixi ra.

³⁹Na kui, n ngaxakerenyie, wøyenfe Ala xili ra a xa rafan wo ma. Wo naxa tanyi dɔɔ xui gbetee falafe ra, ⁴⁰kɔɔ wo xa na raba a raba ki ma seriye ra.

Marakeli

15 N ngaxakerenyie, n bara wo ratu Ala xa xibaaru fanyi ra, n naxan masenxi wo be, wo danxaniyaxi naxan ma, wo biraxi naxan fɔɔ ra. ²Xa wo lu na fɔɔ ra alɔ n a masenxi wo be ki naxe, wo fama nɛ kisode na saabui ra. Xa wo mu lu na fɔɔ ra, wo xa danxaniya bara findi fe fufafu ra wo be.

³N nu bara masenxi hagige ti wo be, n naxan sɔɔ. A tan nan ya. Ala xa Mixi Sugandixi naxa faxa won ma yunubie xafari fe ra, alɔ a nu sebexi ki naxe. ⁴A naxa ragata gaburi kui, a man naxa keli faxe ma a xi saxan nde, alɔ a nu sebexi ki naxe. ⁵A naxa mini Kefasi nun Isa xa xɛera fu nun firinyie ma. ⁶Na dangi xanbi, a naxa mini danxaniyatɛ keme suuli ma temui keren. Han ya na danxaniyatɛ gbegbe baloxi, kɔɔ ndee bara laaxira. ⁷Na dangi xanbi, a naxa mini Yaki ma, a man naxa mini a xa xɛera birin ma.

⁸A dɔɔɔ ra, a naxa mini n fan ma. N mu nu findixi a xa xɛera ra, a booree sugandixi temui naxe. ⁹N tide mu nu gbo alɔ xɛera booree. Xɛera xili mu lanma a xa fala n xun, barima n nu bara Ala xa danxaniyatɛ pama jaxankata. ¹⁰Kɔɔ n bara findi Isa xa xɛera ra Ala xa hinne saabui ra. Na hinne mu findixi fe fufafu ra n be. N bara wali dangife xɛera birin na, kɔɔ n tan mu a ra. Ala xa hinne nan walixi n be n ma dunijeigiri kui. ¹¹Xa n tan nan na kawandi tixi ba, xa e tan nan na kawandi tixi ba, na nan kawandixi wo be. Wo bara ge danxaniyade na nan ma.

¹²Xa kawandi sa tife a Ala xa Mixi Sugandixi bara keli faxe ma, munfe ra

ndee a falama wo ya ma a mixi mu kelima faxe ma? ¹³Xa mixi mu kelima faxe ma nu, Ala xa Mixi Sugandixi fan mu kelixi faxe ma. ¹⁴Xa Ala xa Mixi Sugandixi mu kelixi faxe ma nu, muxu xa kawandi nun wo xa danxaniya findixi fe fufafu nan na. ¹⁵Na kui, muxu bara findi seede wule falee ra Ala be, barima muxu bara seedeɔɔɔya raba a Ala bara a xa Mixi Sugandixi rakeli faxe ma. Kɔɔ xa nɔndi na a ra mixie mu kelima faxe ma nu, Ala fan mu a rakelima nu. ¹⁶Xa mixie mu kelima faxe ma nu, Ala xa Mixi Sugandixi fan mu kelixi faxe ma. ¹⁷Xa Ala xa Mixi Sugandixi mu kelixi faxe ma nu, wo xa danxaniya findixi fe fufafu nan na, wo xa yunubie man na wo ma, ¹⁸a nun Isa xa danxaniyatɛ laaxiraxie fan bara lɛ. ¹⁹Xa won won xaxili tima Ala xa Mixi Sugandixi ra yi dunijeigiri gbansan nan ma fe ra, a lima nu won ma fe bara makinikini dangi adamadi birin na.

²⁰Kɔɔ n xa a fala wo be, Ala xa Mixi Sugandixi nan kelixi faxe ma. A bara findi mixi singe ra naxan kelixi faxamixie ya ma. ²¹Faxe to so dunija adama saabui ra, marakeli fan soxi adama nde nan saabui ra. ²²Mixi birin faxama Benba Adama nan xa fe ra. Mixi birin man kelima faxe ma Ala xa Mixi Sugandixi nan ma fe saabui ra. ²³Kɔɔ kankan kelima a waxati nɛ. Ala xa Mixi Sugandixi singe nan keli. A na fa temui naxe, a xa mixie fan kelima nɛ. ²⁴A na mangeya ragbilen Baba Ala ma, a na ge nɔde mangeya nun senbe birin na, dunija jɔɔma nɛ na waxati. ²⁵Ala xa Mixi Sugandixi xa ti mange ra, han Ala xa a sanyi ti a yaxui birin ma. ²⁶A yaxui dɔɔɔɔ a naxan ibutuxunma, na findixi faxe nan na. ²⁷Ala nan na birin saxi a xa yaamari bun ma. A to a fala a birin saxi a xa yaamari bun ma, a kolonxi a Ala naxan birin saxi a xa Mixi Sugandixi xa yaamari bun ma, Ala tan mu na na yaamari bun ma. ²⁸Ala xa Mixi Sugandixi na

na birin nagbilen Ala ma, a tan fan fama lude Ala xa yaamari nan bun ma, naxan singe nu bara yaamari so a yi ra. Ala fama yaamari rabade na temui fe birin xun ma.

²⁹ Xa marakeli mu na nu, munfe ra ndee fa e xunxama ye xɔɔra faxamixie be? Xa faxamixie mu kelima faxe ma nu, munfe ra ndee e xunxama ye xɔɔra e be? ³⁰ Munfe ra muxu tan bara tin lude fe xɔɔxɔe kui temui birin? ³¹ N ngaxakerenyie, n xa a fala wo be a nɔndi ki ma, lɔxɔ yo lɔxɔ n na faxe nan de ma. N a falama wo tan be, n seɛwaxi wo tan naxee xa fe ra, barima wo danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa nan ma, naxan findixi won Marigi ra. ³² Munafanyi mundun na n be adama ki ma, xa n bara sube xaɲɲexie gere Efese? Xa faxamixie mu kelima faxe ma nu, «won xa won dege, won xa won min, barima tina won faxama ne.»

³³ Wo naxa tantan. Nereboore kobie nan yuge fanyi masarama. ³⁴ Wo xa sɔɔbe suxu, wo xa yunubi lu na. Ndee wo ya ma e mu Ala kolon. N xa a fala wo be, na bara findi yaagi ra wo be.

³⁵ Nde nɔma a yete maxɔrinde, a naxe, «Mixi faxaxie kelima di? Fate mɔɔli mundun luma e ma?» ³⁶ Xaxilitaree, wo mu a kolon sansi xɔri mu nɔma findide sansi ra, fo a faxa sinden? ³⁷ Sansi xɔri naxan sima bɔxi, a nun a soli naxan tema, e keren mu a ra. Sansi xɔri tan, a xɔri gbansan na a ra, temunde maale xɛeta, xa na mu a ra sansi xɔri gbete. ³⁸ Ala sansi xɔri birin findima sansi ra alɔ a wama a xɔn ma ki naxe. Sansi xɔri mɔɔli birin a soli nan naminima.

³⁹ Nimase fate birin mu luma ki keren. Mixi fate na ki keren. Sube fate na ki gbete. Xɔni fate nun yexe fate fan na e xati ma. ⁴⁰ Se naxee na bɔxi ma, a nun se gbete naxee na koore ma, e tagi rasa. E birin daaxi e gbe ki ne. ⁴¹ Soge yanbama ki naxe, a nun kike yanbama ki

naxe, a nun tunbuie yanbama ki naxe, e birin keren mu a ra. Hali tunbuie na a ra e mu yanbama ki keren.

⁴² Faxamixi rakelixie luma na ki ne. Mixi na dunija temui naxe, a fate nɔma kanade, kɔnɔ a na keli faxe ma, a fate mu nɔma kanade sɔnɔn. ⁴³ Mixi ragataxi gaburi kui temui naxe, a bɔɔɔma ne, a senbe jɔn, kɔnɔ a kelima faxe ma senbe nun nɔre nan na. ⁴⁴ Mixi na ragata a fate na dunija ki nan ma, kɔnɔ a kelima a laaxira ki nan ma. Dunija fate na na, laaxira fate fan na.

⁴⁵ Na nan a toxi a sebexi, «Adama singe findixi nimase nan na.» Adama dɔnɔxɔe findixi xaxili nan na naxan mixi rakisima. ⁴⁶ Adama singe findixi dunija mixi nan na, koore ma daaxi mu a ra. Koore ma daaxi nan fama dunija ma daaxi xanbi ra. ⁴⁷ Adama singe fatanxi dunija bende fupɔi nan na. Adama firin nde fatanxi koore nan na. ⁴⁸ Adamadie maniyaxi won benba Adama nan na, naxan daaxi bende ra. Mixi naxee tema koore, e masarama ne, e fa lu alɔ na Adama naxan kelixi koore. ⁴⁹ Won to maniya won benba Adama ra dunija, won man fama maniyade na Adama nan na naxan kelixi koore ma.

⁵⁰ N ngaxakerenyie, n xa a fala wo be, dunija fate mu nɔma Ala xa ariyanna sɔtɔde ke ra. Nimasee fate mu nɔma ariyanna sɔtɔde ke ra. E fate bɔɔɔma ne, kɔnɔ fate bɔɔɔxi mu nɔma sode ariyanna. ⁵¹ N xa gundo fala wo be. Won birin mu faxama, kɔnɔ won birin masarama ne ⁵² mafuren mafuren sara dɔnɔxɔe xui ma. Na sara na fe, faxamixie kelima ne faxe ma fate neɛneɛ ra e ma naxee mu bɔɔɔma sɔnɔn. Won fama ne masarade. ⁵³ Naxan lan a xa bɔɔɔ, na mu bɔɔɔma sɔnɔn. Naxan lan a xa faxa, na mu faxama sɔnɔn.

⁵⁴ Fate bɔɔɔxi na findi fate bɔɔɔtare ra, fate faxaxi na findi fate faxatare ra, yi sebeli fama kamalide na temui ne:

«Wo bara xunnakeli sɔtɔ faxe ma.

⁵⁵ Faxe xa xunnakeli na minden?

Faxe xa tɔɔre na minden?»

⁵⁶ Yunubi findixi tɔɔre nan na naxan bara mixi faxes. Yaamari findixi yunubi xa senbe nan na. ⁵⁷ Ala tantu, naxan bara won xun nakeli won Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi saabui ra. ⁵⁸ Na kui, n ngaxakerenyie, wo xa danxaniya xa sabati. Wo naxa a lu limaniya xa ba wo yi ra. Wo xa wakili Marigi be temui birin, barima wo a kolon a wo naxan nabama a be fe fufafu xa mu a ra.

Pɔlu xa jungui

16 Wo xa kɔbiri malan seniyyentɔe be, alɔ n Galati bɔxi danxaniyatɔe jamae yamarixi ki naxe. ² Kankan xa kɔbiri nde sa a xati ma a harige bere ra sande lɔxɔe birin, alako kɔbiri xa ge malande beenun n fa temui. ³ N na fa, n bataaxe soma mixie yi ra wo naxee sugandima kɔbiri xaninfe ra Darisalamu. ⁴ Xa a lanma n fan xa siga, muxu birin na a ra.

⁵ N na dangi Masedon bɔxi ra, alɔ n wama a xɔn ma ki naxe, n fama ne wo yire. ⁶ Temunde n saxanyi raba wo xɔnyi, xa na mu a ra n jeme radangi naa, alako wo xa nɔ n malide n ma biyaasi kui. ⁷ Xa Ala tin, n mu findima dangimixi tun na. A xɔli n ma n xa lu wo yire dondoronti. ⁸ Kɔnɔ n xa lu be Efese han Xe Xabe Sali xa ba a ra, ⁹ barima n ma wali na sɔneyafe, hali n yaxuie to wuyaxi n be.

¹⁰ Xa Timote fa wo yire, wo a rasene alako a naxa fa gaaxu wo ya ra, barima

a walima Marigi nan be alɔ n tan. ¹¹ Mixi yo naxa yo a ma. Wo xa a mali a xa biyaasi kui alako a xa n li bɔjesa kui. N tan nun n ngaxakerenyie na a mamefe.

¹² Wo xa a kolon n bara won ngaxakerenyi Apolosi karaxan a xa siga wo yire a nun danxaniyatɔe ndee. A singe a mu nu tinxi, kɔnɔ yakɔsi a bara nate tongo a xa siga a na feere sɔtɔ temui naxe.

¹³ Wo xa wo yete mato, wo xa wo xa danxaniya rasabati, wo xa limaniya, wo xa wo senbe so. ¹⁴ Wo xa fe birin naba xanunteya ra. ¹⁵ N ngaxakerenyie, n xa marasi nde sa na xun ma. Wo a kolon a Sitefana xa denbaya nan singe danxaniya Akayi bɔxi ma. E bara wali seniyyentɔe be ki fanyi ra. ¹⁶ Wo xa lu na mixi mɔli xa yaamari bun ma, a nun mixi naxan birin Ala xa wali rabama.

¹⁷ N bara jɛlexin Sitefana, Forotunatu, nun Axayikusu fafe ra, barima e bara n mali wo xanbi. ¹⁸ E bara limaniya fi won birin ma. Wo xa na kolon e be.

¹⁹ Danxaniyatɔe jama naxee na Asi bɔxi ma e bara wo xeebu. Akila, Pirisila, nun danxaniyatɔe jama naxan e malanma e xɔnyi, e fan bara wo xeebu Marigi xili ra. ²⁰ Ngaxakerenyi naxee na be, e birin wo xeebu. Wo xa wo bore xeebu danxaniyatɔe xa xanunteya kui.

²¹ N tan Pɔlu bara yi xeebui sebe n yete belexe ra. ²² Naxankate xa lu mixi be naxan mu Marigi xanuma. Won Marigi xa fa. ²³ Marigi Isa xa hinne wo ra. ²⁴ N bara wo xanu Ala xa Mixi Sugandixi Isa xili ra. Amina.

Ala xa masenyi firin nde

Annabi Pɔlu naxan sebe

Korinti danxaniyatɔe pama ma

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi Annabi Pɔlu xa bataaxe firin nde nan na danxaniyatɔe pama be, naxan nu na Korinti taa kui Gireki bɔxi ma. A nu bara kawandi ti naa a xa biyaasi firin nde kui. Mixi gbegbe naxa danxaniya Isa ma, kɔnɔ e jere ki mu nu gexi fande. Ndee mu nu lanxi e booree ma, ndee nu fe jaaxie rabama ginɛe ra, ndee nu wama e yete igbofe danxaniyatɔe booree ya ma. Na birin findixi yaagi nan na diinelae tagi. Na nan a toxi Annabi Pɔlu naxa a xa bataaxe singe sebe e ma.

Korintikae to na bataaxe singe xaran, ndee naxa Annabi Pɔlu xui suxu, e fa gbilen yunubie fɔxɔ ra. Ndee mu tin na ra. E naxa findi Pɔlu yaxuie ra, e fe birin naba a xili kanafe ra. E naxa e yete findi xɛera fisamantee ra, kɔnɔ yete igboe nan tun nu e ra. Na kui, Annabi Pɔlu naxa a xa bataaxe firin nde sebe Korinti danxaniyatɔe pama ma.

Yi bataaxe a masenxi ne a Annabi Pɔlu nan findixi Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa xɛera ra. A naxa fe gbegbe masen danxaniyatɔe be, alako na wule falee naxa e madaxu a falafe ra e naxa e tuli mati Pɔlu ra sɔnɔn.

Bafe na ra, yi bataaxe marasi fanyi fima Korintikae ma wali ndee xa fe ra e nu bara naxan fɔlɔ Darisalamukae be. Danxaniyatɔe ndee nu na tɔɔre kui kaame xa fe ra Isirayila bɔxi ma. Na kui, danxaniyatɔe pama naxee nu na yire gbete, e naxa kɔbiri malan e ngaxakerenyie malife ra. Korintikae singe nan na fɔlɔ, kɔnɔ Pɔlu e rasima yi bataaxe ra e xa na wali rapɔn.

Yi bataaxe findixi Kitaabui nan na naxan seriye fanyi masenma to danxaniyatɔe be. A lanma won xa won tuli mati Ala xa xɛerae ra naxee nɔndi masenma. Xa a sa li mixi nde fa a fala a Ala xa mixi na a ra, kɔnɔ a xa masenyi mu lanxi Isa xa xɛerae xa masenyi singee ma, a mu lanma mixi xa bira na kanyi fɔxɔ ra. Ala xa won natanga na saabui jaaxi mɔɔli ma. A man lanma won xa fe birin naba danxaniyatɔe booree malife ra e xa tɔɔre kui. Ala xa xanunteya mɔɔli xa lu won bɔje kui.

Ala xa won mali alako won xa lu a waxɔnki. Amina.

Ala xa masenyi firin nde

Annabi Pɔlu naxan sebe

Korinti danxaniyatɔe pama ma

Sora

Danxaniyatɔe xa limaniya

1 N tan Pɔlu, Ala bara tin naxan xa findi a xa xɛera ra, n nun n ngaxakerenyi Timote, muxu bara wo xɛebu, wo tan Ala xa danxaniyatɔe naxee na Korinti, a nun seniyentɔe birin naxee na Akayi. ² Won Baba Ala nun won Marigi, Ala xa Mixi Sugandixi Isa, e xa hinne nun bɔjesa fi wo ma.

³ Tantui na Ala be, naxan findixi won Marigi Isa Baba ra, a xa Mixi Sugandixi. Baba kinikininte na a ra, naxan mixie ralimaniyama e xa fe birin kui. ⁴ Ala won nalimaniyama won ma tɔɔre kui, alako won fan xa nɔ tɔɔrɔmixi gbete ralimaniyade na ki. ⁵ Won ma tɔɔre xun masama Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra ki naxe, won ma limaniya fan xun masama a saabui ra na ki ne.

⁶ Muxu na tɔɔrɔfe alako wo tan xa limaniya nun kisi sɔtɔ. Muxu xa limaniya a niyama ne wo fan xa limaniya sɔtɔ alako wo fan xa nɔ wo xa tɔɔre ra. Won

birin na tɔɔɔfe ki keren. ⁷Muxu a kolon a fanyi ra wo xa danxaniya sɔɔneyama ne, barima wo limaniya sɔɔma wo xa tɔɔre nan kui.

⁸N ngaxakerenyie, muxu wama wo xa a kolon muxu jaxankate naxan sɔɔ Asi. A nu gbo dangi muxu senbe ra, muxu fa a maɔɔxun muxu na faxafe ne. ⁹Na maɔɔxunyi bara lu muxu xunyi alako muxu naxa muxu xaxili ti muxu yete ra, muxu xa muxu xaxili ti Ala nan na naxan faxamixie rakelima. ¹⁰A tan nan gbansan muxu ratangaxi na faxe jaaxi ma. A man fama na rabade muxu be. Muxu bara la a ra a man fama ne muxu ratangade. ¹¹Wo fan nɔma muxu malide na kui wo xa Ala maxandi ra. Mixi gbegbe na Ala maxandi muxu be, mixi gbegbe fama ne Ala tantude a xa hinne xa fe ra a naxan fima muxu ma.

¹²Muxu seewaxi yi nan ma. Muxu a kolon muxu bɔɔɔe kui a muxu bara jere dunja kui wo ya ma seniyyeni nun bɔɔɔe fiixe kui, naxan fatanxi Ala ra. Muxu jereyi na ki ne wo ya ma dangife yire birin na. Na jere mɔɔli mu kelixi adamadi xa lɔnni xa ma. A kelixi Ala xa hinne nan ma. ¹³Muxu mu sese sebe wo ma wo mu nɔma naxan tode nun a kolonde a fiixe ra. A xɔli n ma wo xa fahaamui xa kamali na xa fe ra. ¹⁴Wo jan bara nde kolon, kɔɔɔ wo xa fahaamui fama ne kamalide a kolonfe ra a won birin binye sɔɔma ne won Marigi Isa fa temui won bore xa fe ra.

¹⁵N to na kolon, n naxa wa sigafe wo yire alako wo man xa hinne sɔɔɔ. ¹⁶N naxa wa dangife wo yire n sigama Masedon temui naxe, n man xa dangi wo yire n kelima Masedon temui naxe. Na ki wo nɔma n malide n ma biyaasi kui sigafe ra Yudaya. ¹⁷Wo kɔɔɔ a ma nate tongoxi na a ra adamadi ki ma, naxan wɔyen firin falama? ¹⁸N bara a fala wo be Ala tinxixi xili ra, n mu wule falama n ma masenyi kui. ¹⁹Ala xa Mixi Sugandixi

Isa, naxan findixi Ala xa Di ra, muxu naxan masenxi wo be, a fan mu a yete matandima. N tan, Silasi, nun Timote, muxu naxan kawandixi wo be, na birin findixi nɔndi nan na.

²⁰Ala fama a xa laayidi birin nakamalide Isa saabui ra. Na nan a ra won «Amina» ratinma Isa xili ra Ala xa nɔre xa fe ra. ²¹Ala nan won birin ma danxaniya rasabatixi a xa Mixi Sugandixi saabui ra. A bara won sugandi, ²²a fa a xa tɔɔxuma sa won ma, naxan a masenxi a won findixi a gbe nan na. A bara a yete Xaxili raso won bɔɔɔe i naxan a masenma a fama ne won kide ariyanna ra.

²³Ala na n seede ra. N mu gbilenxi Korinti, alako a naxa findi tɔɔre ra wo be. ²⁴Muxu mu wama danxaniyatɔɔe yamarife, kɔɔɔ muxu wama kafufe ne wo ma alako wo xa seewa barima wo sabatixi danxaniya kui.

Pɔlu xa biyaasie

2 Na kui, n nu bara nate tongo a mu lanma n xa siga wo yire sunnunyi kui. ²Xa n bara wo tan tɔɔɔ, nde nɔma n naseewade sɔɔɔn? N wo tan naxee rasunnunxi, wo tan nan fa nɔma na ra? ³N nu bara na bataaxe sebe alako wo jere ki, n naxan lima wo yi ra, a naxa findi sunnunyi ra n be. A lanma wo xa findi seewe nan na n be. N a kolon naxan na findi seewe ra n be, a findima ne seewe ra wo fan be. ⁴N to na bataaxe sebe wo ma, n bɔɔɔe nu n tɔɔɔxi, n yaye nu minima. N mu na sebexi xe alako n xa wo tɔɔɔ. N a sebexi ne alako wo xa a kolon n wo xanuxi ne yati.

⁵N xa a fala wo be, mixi naxan findixi yi tɔɔre saabui ra, a mu n tan xa tɔɔɔxi. A wo tan nan tɔɔɔxi, xa na mu a ra a bara ndee tɔɔɔ wo ya ma. ⁶Mixi gbegbe wo ya ma e jan bara na kanyi jaxankata. Na bara wasake. ⁷Wo dije a ma, wo xa a ralimaniya, alako na tɔɔre

naxa gbo ye, a fa nɔ a ra. ⁸Wo naxan nabama, wo xa xanunteya masen a be.

⁹N bara na bataaxe sebe wo ma, alako n xa a kolon xa wo tinma n ma yaamari birin suxude. ¹⁰Xa wo bara dije mixi nde ma, n fan bara dije na kanyi ma. Xa fe nde bara lu wo tagi, n bara dije na birin ma wo xa fe ra Ala xa Mixi Sugandixi ya xɔri ¹¹alako Sentane naxa nɔ won na. Won bara a wali ki kolon.

¹²N to siga Tiroyasi Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi kawandide, n naxa a to Marigi nu bara soɔneya raba n be. ¹³Kɔnɔ n bɔɔne mu nu saxi, barima n mu n ngaxakerenyi Tito lixi naa. Na nan a toxi n naxa pungu rabira e ma, n fa siga Masedon.

¹⁴Tantui na Ala be, naxan won xun nakelima a xa Mixi Sugandixi saabui ra. Isa kolonfe fan alɔ labunde xiri fanyi. Ala won tan nan xexi alako yire birin xa rakolon na masenyi ra. ¹⁵Won luxi ne alɔ labunde xiri fanyi Ala naxan nayensenma kisi mixie nun kisitaree tagi. ¹⁶Won findixi mixi xiri jaaxi nan na kisitaree be naxee na yahannama kira xɔn ma. Won findixi mixi xiri jɔxunme nan na kisi mixie be naxee na ariyanna kira xɔn ma. Kɔnɔ adamadi mundun nɔma na wali mɔɔli rabade? ¹⁷Muxu tan mu Ala xa masenyi masenma kɔbiri xa fe ra alɔ kawanditi ndee. Muxu kawandi tima bɔɔne fiixe nan na Ala ya xɔri naxan muxu xexi. Muxu na rabama Ala xa Mixi Sugandixi nan saabui ra.

Ala xa walikee

3 A lanma muxu man xa muxu yete xunmafala? Ade. Muxu hayi na bataaxee nan ma naxee muxu xunmafalama wo be? Ade. Muxu hayi na wo xa bataaxee nan ma naxee muxu xunmafalama mixi gbete be? Ade. ²Wo naxan nabama wo xa dunijeigiri kui a luxi ne alɔ bataaxe naxan muxu xunmafalama mixi birin be. Na masenyi ra-

gataxi muxu bɔɔne kui, alɔ masenyi sebexi bataaxe kui ki naxe alako mixi birin xa a kolon. ³Wo tan findixi Ala xa Mixi Sugandixi xa bataaxe nan na. Muxu xa wali bara a niya na bataaxe xa sebe wo bɔɔne ma. A mu sebexi dube xa ra, a sebexi Ala Xaxili nan na, naxan na na. A mu sebexi geme walaxe xa ma, a sebexi wo bɔɔne nan ma.

⁴Lanlanteya na muxu be Ala ya i, a xa Mixi Sugandixi saabui ra. ⁵Won mu fata fefe ra won yete senbe ra. Won ma fate fatanxi Ala nan na. ⁶Ala nan a niyaxi won xa nɔ a xa saate neene kawandide. Na saate mu fatanxi Ala xa yaamarie xa ra naxee sebexi. A fatanxi Ala Xaxili nan na, naxan mixi rakisima. Ala xa yaamari sebexie mu mixi rakisima.

⁷Ala xa yaamarie to sebe geme walaxee ma, Annabi Munsa yatagi naxa nɔɔ han Isirayilakae mu nɔ e ya tide a ra. Hali na yaamarie to fa findixi faxe nan na mixie be, e xa nɔre nu gbo. Kɔnɔ nde nu luma ba ra na nɔre ra. ⁸Ala Xaxili naxan nabaxi, na wali nɔɔroma dangife na nɔre singe ra naxan fatanxi na yaamari sebexie ra. ⁹Na yaamarie sebexi geme walaxee nan ma, naxee nu nɔɔxi, kɔnɔ e findi faxe nan na mixie be. Ala Xaxili naxan nabaxi, naxan a niyama mixie xa tinxinyi sɔɔ, na nɔre gbo na nɔre singe be. ¹⁰Naxan singe nu nɔɔxi, a xa nɔre bara jɔn nɔre fisamante seeti ma. ¹¹Na fe singe nu nɔɔxi, kɔnɔ a mu bu. Ala Xaxili naxan nabaxi, na buma ne abadan. Na nɔre gbo na nɔre singe be pon!

¹²Won to won xaxili tixi na ra, won bara limaniya sɔɔ a fanyi ra. ¹³Won mu luxi alɔ Annabi Munsa naxan a yatagi makoto mafelenyi ra alako Isirayilakae naxa e ya ti na nɔre ra, naxan nu luma ba ra. ¹⁴Kɔnɔ e xaxili xɔɔxɔ. Han to e mu fe fahaamuma a fanyi ra, e saate fori xaranma temui naxe. A luxi ne alɔ na mafelenyi, naxan nu Annabi Munsa yatagi makotoxi, a man na e yatagi ma,

e mu fefe igbema. Na fahaamutareja mu noma bade, fo mixi na la Ala xa Mixi Sugandixi ra. ¹⁵Han to e luxi alo na mafelenyi na e yatagi makotofe, e mu fahaamui soto e boje kui, e Tawureta Munsaxaranma temui naxe.

¹⁶Kono mixi na a ya rafindi Marigi ma, na luxi ne alo na mafelenyi bara ba na kanyi yatagi ma, a fa fahaamui soto. ¹⁷Won Marigi findixi Ala Xaxili Seniyenxi nan na. Marigi Xaxili nan xoreya fima mixi ma. ¹⁸Xa na mafelenyi baxi won yatagi ma, Marigi xa nore naxan yanbama won ma, won fama ne na nore masende mixi gbete be. Won Marigi Xaxili won masarama ne a misaali ra, won ma nore xun nu masa.

Kawandila wali ki

4 Ala to a xa wali soxi muxu yi ra a xa hinne saabui ra, limaniya mu bama muxu yi ra. ²Muxu wali ki mu noxunxi, yaagi yo mu na a kui. Muxu mu mixi madaxuma, muxu mu Ala xa masenyi mafindima. Muxu nandi nan masenma mixi birin be, alako e xa la muxu ra Ala ya i. ³Muxu xa xibaaru fanyi fiixe mixi birin be, fo kisitaree, ⁴barima e mu danxaniyaxi. Yi waxati mixie marigi bara a ragiri e xaxili naxa fahaamui soto xibaaru fanyi ma Ala xa Mixi Sugandixi norexi xa fe ra, naxan findixi Ala misaali ra.

⁵Muxu mu muxu yete kan xa fe xa kawandima. Muxu xa kawandi a masenma ne a Ala xa Mixi Sugandixi Isa nan findixi muxu Marigi ra, a nun muxu fan findixi wo xa konyie nan na Isa xa fe ra. ⁶Ala naxan a masenxi, «Naiyalanyi xa yanba dimi kui,» a tan bara a xa nore masen muxu be a xa Mixi Sugandixi saabui ra. ⁷Kono na nore hagige saxi muxu boje ma, boje naxan senbe xurun alo feje, alako mixie xa a kolon na senbe xungbe fatanxi Ala nan na, a mu fatanxi muxu tan xa ra.

⁸Kontofili bara muxu xeten, kono muxu mu butuxunxi. A bara muxu xaxili ifu, kono limaniya mu baxi muxu yi ra. ⁹Muxu bara jaxankate soto, kono Ala mu muxu raboloxi. Fe xoxoxe bara muxu rabira, kono a mu noxi muxu ra. ¹⁰Muxu xa toore muxu xa dunijeigiri kui, a maniyaxi Isa gbe nan na naxan faja wuri magalanbuxi ma. Muxu na toore sotoxi ne alako muxu xa Isa xa xunnakeli fan masen muxu xa dunijeigiri kui. ¹¹Muxu na toore Isa xa fe nan na muxu xa dunijeigiri kui, alako Isa xa xunnakeli fan xa makenen muxu xa simaya kui.

¹²Na nan na ki muxu na saya kira nan xon ma, alako wo tan xa kisi soto. ¹³A sebexi Kitaabui kui, «N to danxaniya, na nan a to n naxa woyen.» Muxu fan to danxaniyaxi, muxu woyenxi na nan ma. ¹⁴Muxu na rabaxi ne, barima muxu bara a kolon naxan Marigi Isa rakelixi faxe ma, a fama ne muxu fan nakelide faxe ma Isa xa fe ra, a won birin xanin a yire. ¹⁵Muxu tinxi na toore birin na wo xa fe ra. Muxu toorema ne alako mixi gbege xa Ala xa hinne kolon, e fa tantui nun matoxe rasiga a ma.

¹⁶Na kui, limaniya mu bama muxu yi ra. Hali muxu fate to na kanafe, muxu boje na fanfe lxo yo lxo, ¹⁷barima muxu xa toore xunxuri naxan mu buma, a na xunnakeli xungbe raminife muxu be, xunnakeli naxan maniyie mu na, naxan mu jonna abadan. ¹⁸Muxu xaxili mu tixi fe toxi xa ra. Muxu xaxili tixi fe nan na naxan mu toma. Fe toxi mu buma, kono fe naxan mu toma na tan buma ne abadan.

Ariyanna kira

5 Won a kolon, won fate luxi ne alo bage, won nii sabatixi dennaxe. Na bage na kana, won banxi gbete soto ma ne ariyanna, won luma dennaxe abadan. Ala nan na banxi yailanxi won

be, adamadi mu naxan tixi. ²Won wa xui minima yi bage kui, barima won sabatide naxan na koore, na x̄li na won ma, taa fanyi naxan na ariyanna. ³Na banxi neene misaalixi donma nan na. Won wama donma neene ragorofe won ma, alako won naxa lu won mageli ra. ⁴Danmi won na yi bage kui, won wa xui raminima, barima won mu wama donma xa ba won ma. Won wama ne donma neene xa ragoro won ma, alako kisi xa n̄ faxe ra. ⁵Ala won daaxi na kisi nan ma fe ra. A bara a yete Xaxili ragoro won ma naxan a masenma a fama ne won kide ariyanna ra.

⁶Na nan a toxi won limaniyaxi. Won a kolon, danmi won nii sabatixi yi fate i, won makuya Marigi ra. ⁷Won ma jere kui won xaxili tixi fe nan na won mu naxan toxi sinden. ⁸Won ma limaniya xa fe ra, won wama kelife yi fate kui, won xa sabati Marigi x̄nyi. ⁹Na kui, xa won nii na won fate kui, xa na mu a ra won nii bara keli won fate kui, won fe birin nabama Ala sago rakamalife nan na. ¹⁰Won na rabama ne barima Ala xa Mixi Sugandixi fama ne won birin maki-tide, alako kankan xa a sare s̄t̄o a xa fe fanyie nun a xa fe jaaxie ma, a naxee rabaxi a xa dunijeigiri kui.

¹¹Muxu to Marigi xa yaragaaxui kolon, muxu katama mixie nan nafade Ala ma. Ala muxu jere ki kolon. N wama lafe a ra, wo fan muxu jere ki kolon wo b̄je kui. ¹²Muxu mu wama gbilenfe muxu xunmafalafe ra wo be. Muxu wama ne tun wo xa j̄lexin muxu xa fe ra, alako wo xa n̄ mixie yaabide naxee e yete igboma fee fufafu ra, naxee mu kelima e b̄je kui. ¹³Xa muxu bara so fe ndee kui naxan luxi al̄ daxuja dunija mixie be, muxu na rabaxi Ala nan be. K̄n̄o xa muxu bara jere xaxili fanyi bere ra, muxu na rabaxi wo tan nan be.

¹⁴Ala xa Mixi Sugandixi xa xanunteya nan muxu tutunma. Muxu bara a kolon

mixi keren bara faxa adama birin be. Na kui, mixi birin bara faxa. ¹⁵A bara fax-amixi birin be, alako naxee j̄je a ra e xa e yete wax̄nfe lu na, e xa wali Isa be naxan faxa e be, naxan man keli faxe ma e be. ¹⁶Na nan a toxi, kelife yak̄si, won mu mixi toma al̄ dunija mixie e toma ki naxe. Singe won nu Ala xa Mixi Sugandixi toma ne al̄ dunija mixie a toxi ki naxe, k̄n̄o yak̄si won mu a kolonxi na ki s̄n̄n.

¹⁷Mixi nun Ala xa Mixi Sugandixi na lu fe keren kui, a findima mixi neene nan na. A xa fe fori bara masara fe neene ra. ¹⁸Na birin fatanxi Ala nan na, naxan won nagbilenxi a yete ma a xa Mixi Sugandixi saabui ra. A man bara wali taxu won na adamadie ragbilenfe ra a ma. ¹⁹Ala bara dunija ragbilen a ma a xa Mixi Sugandixi saabui ra, a dij̄e adamadie xa yunubie ma. A man bara na masenyi so won yi ra naxan a niyama mixie xa gbilen a ma. ²⁰Na kui, won bara findi Ala xa Mixi Sugandixi xa x̄erae ra. A luxi ne al̄ Ala na kawandi tife won tan nan saabui ra. Muxu bara wo mayandi Ala xa Mixi Sugandixi xili ra, wo xa gbilen Ala ma. ²¹Isa naxan mu yunubi yo rabaxi, Ala bara a findi won ma yunubi sare ra. Na nan a toxi won findixi tinxin mixie ra Ala ya tode ra Isa saabui ra.

Ala xa walikee xa marasi

6 Muxu tan, Ala xa walikee, muxu bara wo rasi wo naxa Ala xa hinne s̄t̄o fu ra. ²Ala bara a masen Kitaabui kui, «N bara wo xa duba suxu n ma hinne waxati, n bara wo mali wo xa kisi l̄x̄e.» Wo xa a kolon Ala xa hinne waxati bara a li. To nan findixi kisi l̄x̄e ra wo be.

³Muxu tan mu sese rabama naxan n̄ma mixi ratantande, mixie fa a fala a muxu wali kobi nan nabaxi. ⁴Muxu bara fe birin naba xili fanyi s̄t̄ofe ra Ala xa walike lanma a xa naxan naba.

Muxu bara tunnabexiya raba jaxankate, setareña, nun kɔntɔfili kui. ⁵E bara muxu bɔnbɔ, e muxu raso geeli kui, e gali bɔɲe rate muxu xili ma. Muxu bara wali xɔrɔxɔe raba, muxu mu xi, muxu bara kaame. ⁶Muxu bara muxu tunnabexi seniyyenyi, fahaamui, diɲe, fe fanyi, xaxili seniyyenxi, nun xanunteya fiixɛ kui. ⁷Muxu mu ba nɔndi falafe, muxu fe birin nabama Ala senbe saabui nan na. Muxu bara Ala xa gere fanyi suxu tinxinyi kui muxu belexɛ firin na. ⁸Muxu walima binyɛ nun yelebui sɔtɔe nan kui. Muxu bara xili fanyi nun xili kane sɔtɔ. Ndee bara muxu findi wule falee ra, kɔnɔ muxu nɔndi gbansan nan falama. ⁹Hali e muxu kolon, e fe rabama muxu ra alɔ e mu mixi naxan kolon. Muxu maniyama mixi ra naxan na saya kira xɔn ma, kɔnɔ muxu mu faxaxi. Muxu bara jaxankata, kɔnɔ muxu mu faxaxi. ¹⁰Sunnun mixie nan muxu ra, kɔnɔ seewe na muxu bɔɲe kui. Setaree nan muxu ra, kɔnɔ bannaya na muxu yi ra. Misikiinee nan muxu ra, kɔnɔ fe birin na muxu yi ra.

¹¹Muxu mu masenyi yo nɔxunxi wo ma. Wo xa fe bara lu muxu sondonyi ma. ¹²Muxu bɔɲe mu balanxi wo ma, kɔnɔ wo tan bara wo bɔɲe balan muxu mabiri. ¹³N ma die, yandi, wo fan xa xanunteya xun xa masa muxu mabiri.

¹⁴Lanyi naxa lu wo nun danxaniyataree tagi. Munse na tinxinyi nun tinxintareya tagi? Naiyalanyi nun dimi nɔma lude yire keren? ¹⁵Ala xa Mixi Sugandixi nun Sentane lanma fe keren ma? Danxaniyatɔe nun danxaniyatare lanma munse ma? ¹⁶Kuye toma Ala xa hɔrɔmɔbanxi kui? Won tan nan findixi Ala Nɲe xa hɔrɔmɔbanxi ra. Ala yati a fala ne, «N jɛrema ne wo ya ma. Wo Marigi Ala nan n na, wo fan findima ne n ma jama ra.» ¹⁷Na nan a toxi Marigi naxa a fala, «Wo xa mini e ya ma, wo xa lu wo xati ma. Wo naxa din fe seniyyentare ra, alako n xa wo rasene.» ¹⁸Ala Xili Xungbe

Kanyi xa masenyi nan ya, «N findima wo baba nan na, wo tan fan findi n ma die ra.»

Polu xa xanunteya Korintikae be

7 N xanuntenyie, Ala to na laayidi mɔɔlie tongo won be, won fate nun won bɔɲe xa lu seniyyenyi kui. Won ma seniyyenyi xa kamali Ala xa yaragaaxui kui.

²Wo xa tin muxu xa fe ra. Muxu mu fe jaaxi yo rabaxi wo ra, muxu mu wo xun nakana, muxu mu wo rawali. ³N mu wama kiiti jaaxi safe wo ma. N jan bara a fala wo be xanunteya na won tagi han muxu bara tin fe birin nabade wo be, hali na findima faxɛ nan na. ⁴Lanlanteya fanyi na won tagi. N bara jɛlexin wo xa fe ra, na fan bara findi limaniya ra n be. Hali n na tɔɔre kui, wo bara a niya n ma seewe xa kamali.

⁵Muxu to fa Masedon, muxu mu malabui sɔtɔ, muxu tɔɔre mɔɔli birin nan li naa: Gere na muxu rabilinyi, gaaxui fan na muxu bɔɲe ma. ⁶Kɔnɔ Ala, naxan mixi limaniyatare ralimaniyama, a bara muxu fan nalimaniya Tito fafe saabui ra. ⁷A fafe gbansan xa mu a ra. Wo meenixi a ma ki naxe, na fan bara findi limaniya ra muxu be. A bara a fala muxu be n xɔli bara wo suxu, han na bara findi yaye ra wo be. A bara wo xa marafanyi xa fe fala muxu be n tan mabiri. Na bara n naseewa a fanyi ra.

⁸N a kolon n ma bataaxe bara wo rasunnun, kɔnɔ a mu jaaxu n be. Hali n to mu nu wama n ma bataaxe xa wo rasunnun, n a kolon na sunnunyi xɔn mu kuya fa. ⁹Yakɔsi n bara jɛlexin na xa fe ra. N mu jɛlexin wo xa sunnunyi xa ra, kɔnɔ n jɛlexinxi ne barima na sunnunyi bara a niya wo xa tuubi. Na kui, n a kolon na sunnunyi fatanxi Ala nan na, a mu fatanxi muxu tan xa ra. ¹⁰Ala mixie rasunnunma ne alako e xa tuubi, e fa kisi. Na sunnunyi mɔɔli mu findima mɔne ra,

kɔɔ sunnunyi naxan fatanxi dunija ra, na findima faxe nan na.

¹¹Ala bara na sunnunyi rawali wo xa fe ra, alako wo xa wo tunnabexi, wo xa wo yete xunmafala, wo xa kɔɔ fe jaaxi ma, wo xa gaaxu Ala ya ra, wo xa fe fanyu suxu senbe ra, wo xa fe jaaxi makiiti. Wo bara a masen wo bɔɔ fiixe ra fe dangixi kui. ¹²N to bataaxe sebe wo ma, n mu a sebexi na fe jaaxi rabae xa fe xa ra, n mu a sebe na mixi xa fe ra naxan bara fe jaaxi sɔɔ. N a sebe ne alako muxu xa marafanyu naxan na wo be a xa mini kene ma Ala be. ¹³Na birin bara muxu ralimaniya. Muxu man bara jɛlexin Tito xa seewe xa fe ra, wo naxan bɔɔ rali-maniyaxi a fanyu ra. ¹⁴N nu bara fe fanyu fala a be wo xa fe ra. Wo mu n nayaagixi na kui. Muxu naxan falaxi wo be, a birin findixi nɔndi nan na. Muxu naxan falaxi Tito be wo xa fe ra, na fan birin findixi nɔndi nan na. ¹⁵Wo xa marafanyu a be, a xun bara masa, barima wo to a rasene, a bara wo xa batui nun wo xa yaragaaxui to. ¹⁶N bara jɛlexin na lanlanteya ra naxan na won tagi, a mu kanama fefe ma.

Danxaniyatɔe jama xa mali

8 N ngaxakerenyie, n xa a fala wo be Ala hinnexi Masedon danxaniyatɔe jamae ra ki naxe. ²Hali e to nu na jax-ankate xɔɔxɔe kui, e xa seewe xungbe nun e xa setareja xɔɔxɔe a niyaxi ne e xa ki ti a fanyu ra. ³N bara findi e xa seede ra. E bara mixi ki alɔ e nu nɔma naxan na, e man dangi na ra. ⁴E naxa muxu mayandi e yete janige ra, a e fan xa seniyentɔe mali alɔ booree a rabama ki naxe. ⁵Na bara dangi muxu waxɔnfe ra. A singe e naxa e yete fi Marigi ma. Na dangi xanbi, e man naxa e yete fi muxu ma alɔ Ala nu wama a xɔn ma ki naxe.

⁶Muxu bara Tito rasi, a xa na wali fanyu rakamali wo be a naxan fɔlɔxi. ⁷Wo bara xunnakeli sɔɔ fe birin kui, alɔ wo

xa danxaniya, wo xa masenyie, wo xa lonni, wo xa tunnabexi, nun wo xa xanunteya muxu xa fe ra. Wo xa xunnakeli sɔɔ yi wali fanyu fan xa fe ra. ⁸N mu wo yamarife xe. N wama a kolonfe ne xa wo xa xanunteya fiixe alɔ booree gbe fiixexi ki naxe.

⁹Wo a kolon won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi, a hinnexi won na ki naxe. Fe birin nu na a yi ra, kɔɔ a naxa dije na birin ma wo tan be, alako wo xa banna a xa setareja saabui ra. ¹⁰N bara wo rasi na ma alako a xa findi fe fanyu ra wo be. Yaala wo tan nan singe na nate tongo, wo tan nan singe kɔbiri malan fɔlɔ. ¹¹Yakɔsi fa, wo xa na rapɔn, alako wo janige fanyu xa kamali wo xa feere bere ra. ¹²Xa wo mixie kima janige fanyu ra, wo e mali wo nɔma naxan na, na findima fe fanyu ra. Xa na feere mu na wo yi ra, fefe mu a ra.

¹³Muxu mu wama wo tan xa tɔɔɔ alako booree xa se sɔɔ. Wo birin xa lan. ¹⁴Yi waxati, wo harige fanyu nɔma ne e malide e xa setareja kui. Waxati gbete, e tan fan harige fanyu nɔma ne wo fan malide wo xa setareja kui. Na kui, wo birin bara lan, ¹⁵alɔ a sebexi Kitaabui kui ki naxe, «Naxan a gbegebe malanxi, a mu dangi a i. Naxan dondoronti malanxi, a a hayi lixi ne.»

¹⁶Ala tantu, barima Ala bara a niya wo xa fe xa lu Tito bɔɔɔe kui, alɔ muxu tan. ¹⁷A bara muxu xa marasi suxu. A man bara nate tongo a yete ra jɛlexinyi kui, a xa siga wo yire. ¹⁸Muxu na muxu ngaxakerenyi nde xeeffe a matide, danxaniyatɔe jama naxan birin matɔɔma a xa kawandi xa fe ra. ¹⁹Danxaniyatɔe jamae bara a sugandi a xa muxu fan mati na kɔbiri xaninde. Muxu na birin nabama ne alako Ala xa matɔɔe sɔɔ, a nun man muxu xa janige fanyu xa raba. ²⁰Muxu mu wama mixi yo xa fe jaaxi to muxu wali ki ma, muxu na kɔbiri ya rafanyu rawalima ki naxe. ²¹Muxu fe

fanyi nan tun fenma na wali kui Marigi nun adamadi ya x̄ri.

²²Muxu na won ngaxakerenyi gbete fan x̄efe booree matide. Muxu bara a to sanya wuyaxi, muxu xa fe na a b̄ɔɔe ma senbe ra. Yak̄osi, nde bara sa na senbe fari, barima a man bara la wo tan na. ²³N waliboore Tito findixi n tan nan ma x̄era ra wo be. A matimae findixi danxaniyat̄e pamae nan ma x̄erae ra Ala xa Mixi Sugandixi xa binye xa fe ra. ²⁴Na kui, wo xa wo xa xanunteya masen yi mixie be alako danxaniyat̄e pama birin xa a kolon muxu fe fanyi naxee falaxi wo xa fe ra, a n̄ndi na a ra.

Danxaniyat̄e mixi malima ki naxe

9 Hali n mu bataaxe sebe wo ma seniyant̄e malife xa fe ra. ²N jan bara wo janige fanyi kolon. N bara wo mat̄ɔɔ Masedonkae be, a falafe ra wo tan Akayikae redixi na k̄biri malanfe ra kabi yaala. Wo to na nate suxu senbe ra, e fan bara wa sofe na kui. ³Yak̄osi n na n ngaxakerenyie x̄efe wo yire, alako n mat̄ɔɔ naxan nabaxi wo xa fe ra, a naxa findi wule ra. Wo xa k̄biri malan sinnanyi ma, alako e xa a li naa al̄o n wo xa fe fala e be ki naxe. ⁴Xa a sa li n nun Masedonkae mu wo xa laayidi tongoxi rakamalixi lima naa, na findima yaagi nan na n be, a findima yaagi belebele nan na wo fan be. ⁵Na kui, n bara n ngaxakerenyie x̄e wo yire sinnanyi ma, alako wo xa laayidi xa kamali. Na ki wo n̄oma na rabade wo wax̄onki, alako a naxa findi fe x̄ɔɔx̄e ra wo be.

⁶Wo xa ratu a ma, a naxan sansi x̄ri xuri rawalima, a fan sansi xuri di nan s̄ɔɔma. Naxan sansi x̄ri gbegbe rawalima, a fan sansi gbegbe s̄ɔɔma ne. ⁷Kankan xa mixi ki a yete janige ra. Teku mu a ra. A naxa mixi ki nimise kui. Naxan mixi kima seewe kui, na nan nafan Ala ma. ⁸Ala n̄oma barake m̄ɔli birin nagorode wo ma. Nee wo hayi lima

ne, e man dangi a ra, alako wo xa n̄o wali fanyi m̄ɔli birin nabade. ⁹A sebexi Kitaabui kui, «A bara setaree ki a fanyi ra. A xa tinxinyi buma abadan.» ¹⁰Ala naxan sansi x̄ri fima sansisi ma, a a rabalo taami ra, a man wo tan ma feere rawuyama ne, alako wo xa wali tinxixie fan xa wuya. ¹¹Ala wo kima feere gbegbe nan na, alako wo fan xa mixie ki a fanyi ra. Mixie fama ne Ala tantude wo xa mali xa fe ra, muxu naxan soma e yi ra wo xili ra. ¹²Wo naxan fima seniyant̄e ma, a e hayi lima ne, a man findi tantui gbegbe ra Ala be. ¹³Mixie na wo xa wali to, e Ala tantuma ne, barima wo xa danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi ma, a bara findi batui ra. E Ala tantuma ne wo xa mali xa fe ra, wo hinnexi e ra naxan na, a nun mixi birin. ¹⁴E fama ne Ala maxandide wo be xanunteya ra, barima e a kolon Ala bara hinne wo ra a fanyi ra. ¹⁵Ala tantu a xa hinne xa fe ra naxan dangi fe birin na.

P̄olu w̄oyen ki

10 N tan P̄olu, n wama wo rasife Ala xa Mixi Sugandixi xa diɔe nun a xa fanyi nan saabui ra. Wo naxe a n senbe mu gbo n na wo ya ma temui naxe, fo n na makuya wo ra, n fa w̄oyen x̄ɔɔx̄e fala wo be. ²N bara wo mayandi, wo naxa a niya n ma w̄oyenyi xa x̄ɔɔx̄o n fa temui wo yire. Ndee ɔ̄x̄o a ma muxu na jerefe adama ki nan tun ma. N w̄oyenma a x̄ɔɔx̄e ra na mixie nan be.

³Adamadi nan muxu ra, k̄ɔɔ muxu mu gere soma adama ki xa ma. ⁴Muxu mu gere soma adamadi xa geresosee xa ra. Muxu gere soma Ala xa geresosee nan na naxee n̄oma Sentane senbee kanade. Muxu maj̄ɔxunyi birin xun nakanama ne ⁵naxan Ala xa fe kolonyi matandima yete igboɔna kui. Maj̄ɔxunyi birin xa lu Ala xa Mixi Sugandixi xa yaamari bun ma. ⁶Wo na wo xa batui rakamali, naxan na tondi na ra, muxu fama ne na kanyi j̄axankatade.

⁷Wo xa na fe mato a fanyi ra. Xa mixi la a ra a findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan gbe ra, a xa a kolon muxu tan fan na na ki ne. ⁸N mu yaagima woyenyi xungbe falafe ra wo be Marigi xa yaamari xa fe ra, a naxan fixi n ma alako n xa wo mali senbe sɔtɔde. A mu n xeexi wo xun nakanade xe. ⁹N mu findixi mixi xa ra naxan nɔma wo magaaxude n ma sebeli ra, alɔ wo a maɔxunxi ki naxe. ¹⁰Ndee a falama, «A xa bataaxee senbe gbo, e xɔɔxɔ, kɔɔ n a gundi yati na fa, a senbe mu gbo, a xa masenyi yusi yo mu na.» ¹¹Na kanyie xa a kolon muxu naxan falama muxu xa bataaxee kui, muxu fama ne na birin nakamalide muxu fa temui.

¹²Muxu mu suusama muxu yete misaalide yete igboe ra. Muxu mu wama muxu yete maniyafe e ra. E na e yete igbo e yete xa maɔxunyi ra, e bara ge e xa lɔnnitareɔna masende. ¹³Muxu mu wama muxu yete xa fe falafe han pon! Ala yaamari naxan fixi muxu ma mixie be muxu naxee xaranma, muxu na nan falama wo be. ¹⁴A mu luxi alɔ muxu mu siga wo yire. Muxu singe nan wo lixi Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi ra. ¹⁵Muxu mu matɔxɔe fenma han a dangi a i mixi gbeteɔe xa walie xa fe ra, fo wali naxan soxi muxu tan yi ra. Muxu wama naxan xɔn, wo xa danxaniya xun xa masa, muxu xa wali xa gbo wo ya ma. ¹⁶Na ki muxu nɔma ne Ala xa xibaaru fanyi masende yire gbete naxee dangi wo ra. Muxu mu matɔxɔe fenma mixi gbeteɔe xa wali fɔxie ra. ¹⁷Xa mixi wa a yete matɔxɔfe, Marigi wali naxan nabaxi a xa dunijeigiri kui, a xa a yete matɔxɔ Marigi xa fe ne i. ¹⁸Barima yete matɔxɔe xa mu rafan Marigi ma, fo Marigi yete naxan matɔxɔma.

Pɔlu xa wali

11 Wo xa wo haake to n be, alɔ wo ɔnan na a rabafe ki naxe, n xa n

ma daxupa nde fala wo be. ²Wo rafan n ma Ala xa xanunteya ra, naxan mu wama a firin nde xɔn. N wo soxi Ala xa Mixi Sugandixi gbansan nan yi ra, alɔ gine naxan fixi xeme ma a dimedi. ³Kɔɔ n gaaxuxi ne mixi ndee fa wo madaxufe, e fa wo xaxili makuya Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra, wo biraxi naxan fɔxɔ ra bɔɔe fiixe ra. Na kui, wo luma ne alɔ Neene Mahawa bɔximase naxan madaxu yunubi xa fe ra. ⁴N a falama na fe nan ma, wo wo tuli matima mixi nan na, naxan Isa xa fe masenma wo be ki gbete, bafe muxu gbe ki ra. Wo man tinma xaxili gbete suxude, bafe Ala Xaxili Seniyenxi ra wo naxan sɔtɔxi. Wo masenyi nde rabatuma naxan mu lanxi muxu xa masenyi ma, wo laxi naxan singe ra.

⁵Kɔɔ n a kolon n mu xurun na mixie be, naxee e yete findixi wo be xeeɔa fisamantee ra. ⁶Hali n woyen ki mu tofan a gbe ra, kɔɔ n xaxili tan gbo. Muxu bara na masen wo be a fanyi ra. ⁷N to n yete magoro Ala xa xibaaru fanyi masenfe ra wo be sare xanbi, alako wo tan xa fe xa mate, na findixi tantanyi nan na wo be? ⁸N bara danxaniyatɔe pama gbeteɔe makula, alako n xa nɔ walide wo be sare xanbi. N mu n ma kɔntɔfili dɔxɔxi mixi yo xun ma wo ya ma. ⁹Masedon danxaniyatɔe nan fa n malide n ma tɔɔɔe kui. N na birin naba ne alako n naxa findi kote ra wo be. Han ya na xaxili na n yi ra. ¹⁰N xa nɔndi fala wo be Ala xa Mixi Sugandixi xili ra, n walixi wo be sare xanbi ki naxe, n man walima na ki ne Akayi bɔxi birin ma, barima na findixi xunnakeli nan na n be. ¹¹Munfe ra? N mu na rabaxi wo tan be xanunteya xa ra? Ala a kolon. ¹²N naxan nabaxi, n man gbilenma ne na raba ra, alako mixi yo naxa nɔ e misaalide muxu ra. Ndee wama na binye nan xɔn. ¹³Na mixie e yete findixi wo be xeeɔa fisamantee ra, kɔɔ wule faleɔ nan e ra, naxee

mixi madaxuma, a falafe ra e tan nan findixi Ala xa Mixi Sugandixi xa xærae ra. ¹⁴ Kɔnɔ na mu findima de ixare ra, barima hali Sentane a mixi madaxuma, a a yete kan misaali maleke nɔrɔxi ra. ¹⁵ Sentane xa walikee fan birama na misaali nan fɔxɔ ra, e fa e yete masen walike tinxinxie ra. E fama ne e sare sɔtode.

¹⁶ Wo xa wo haake to n be, n fan xa n yete matɔxɔ dondoronti, kɔnɔ wo naxa a maɔxun daxupa ra de! Hali wo a maɔxun daxui na n na, wo xa diɲe alako n xa n gbe fala wo be. ¹⁷ Na kui, n mu wɔyenma Marigi waxɔnki ma. N wɔyenma daxui ki nan ma naxan wama a yete matɔxɔfe. ¹⁸ Mixi gbege to so yete igboɲa kui adamadi ki ma, n fan xa n kan matɔxɔ. ¹⁹ Wo tan xaxilimae, wo tinma xaxilitaree ra temui birin. ²⁰ Wo tan tinma wo xa findi konyie ra, mixie xa wo rawali a jaaxi ra, e xa se birin ba wo yi ra, e xa e ya ragoro wo ma, e man xa wo de ragarin.

²¹ N bara a fala wo be yaagi ra, muxu tan mu na senbe mɔɔli masenxi wo be. Kɔnɔ e suusaxi e yete kan matɔxɔe naxan na, fo n fan xa suusa na ra, hali a findi xaxilitareɲa ra n be. ²² Eburu mixie nan e ra? N tan fan findixi Eburu mixi nan na. Isirayilakae nan e ra? N tan fan findixi Isirayilaka nan na. Ibrahima bɔnsɔe nan e ra? N tan fan Ibrahima bɔnsɔe nan n na. ²³ Ala xa Mixi Sugandixi xa walikee nan e ra? Wo wo haake to n be de, n tan dangi e ra. N bara wali dangi e ra, n bara sa geeli dangife e ra, n bara bɔnbɔe sɔtɔ dangife e ra, n bara makɔre faxe de ra dangife e ra.

²⁴ Sanmaya suuli Yuwifie n bɔnbɔma sebere ya tongo saxan nun solomanaani ra. ²⁵ Sanmaya saxan e n bɔnbɔma gbengbeta ra. Sanmaya keren e bara n magɔnɔ gemee ra. Sanmaya saxan n ma kunkui dulama baa ma. Sanmaya keren n bara xi keren nun kɔe keren nadangi ye xɔra baa ma. ²⁶ N ma biyaasi wuyaxi

kui, n bara tɔrɔrɔ xure igrife ra, n bara tɔrɔrɔ muɲetie xa fe ra, n yete kan bɔnsɔe mixie bara n tɔrɔrɔ, kaafirie fan nu bara n tɔrɔrɔ. N bara tɔrɔrɔ taae, gbengberenyi, nun baa ma. Danxaniyatɔe wule falee fan bara n tɔrɔrɔ. ²⁷ N bara tɔrɔrɔ wali xɔrɔxɔee xa fe ra. Sanmaya wuyaxi n mu xi, n mu baloe sɔtɔ, n mu ye min, n lu kaame ra, n mu sose sɔtɔ ɲeme ra. ²⁸ Naxan saxi na birin fari, lɔxɔ yo lɔxɔ n kɔntɔfilima danxaniyatɔe ɲamae xa fe ra. ²⁹ Senbe na ba mixi nde, a bara ba n fan na. Danxaniyatɔe na yunubi fe raba, a n sondonyi tɔrɔrɔma ne alɔ te na sa a ma.

³⁰ Iyo, xa a lanma n xa n yete matɔxɔ fe nde ra, n nan n yete matɔxɔma n ma senbetareya nan na. ³¹ Ala, naxan findixi Marigi Isa baba ra, naxan matɔxɔma abadan, a a kolon n mu wule falama.

³² Damasi gomina, naxan nu na Mange Aretasi xa yaamari bun ma, a naxa taa naadee balan alako a xa n suxu, ³³ kɔnɔ danxaniyatɔee naxa n nagoro taa tete wunderi ra debe kui, n fa n ba a yi ra.

Pɔlu xa matɔxɔe

12 N lanma n xa nde sa na matɔxɔe fari? Na yusi mu na, kɔnɔ n man xa laamatunyie nun masenyie xa fe fala wo be Marigi naxee fixi n ma. ² Isayanka nde nu na, naxan xanin koore walaxe saxan nde. Na ɲe fu nun naani nan yi ki. N mu a kolon xa a fate yati nan siga, xa na mu a xaxili gbansan. Ala a kolon. ³ Hali Ala gbansan nan to a kolon, xa a fate yati nan siga, xa na mu a ra a xaxili gbansan, n fe keren nan kolon, ⁴ na xeme xaninxie ne ariyanna. Menni a naxa fee me, naxee mu daxa adama xa e masen a boore be. ⁵ N bara na xeme matɔxɔ. N tan nan lanxi na xeme ma, kɔnɔ n mu wama n yete matɔxɔfe. N nan n ma senbetareya gbansan nan matɔxɔma.

⁶ Kɔnɔ xa n bara wa n yete matɔxɔfe, na mu findima xaxilitareɲa ra, barima n

naxan birin falama a findixi nɔndi nan na. N mu na birin falama xe, alako mixie naxa n ma fe ite dangife e naxan toma a nun e naxan mema n xun ma. ⁷Na laamatunyie to magaxu, n naxa dundu.

Ala naxa tɔɔre nde dɔxɔ n ma, naxan fatanxi Sentane xa maleke ra, alako n naxa n yete igbo na laamatunyi magaxuxie xa fe ra. ⁸N naxa Ala maxandi sanmaya saxan a xa na tɔɔre ba n ma, ⁹kɔnɔ a naxa a masen n be, «N ma hinne bara i rali. I n ma senbe kamalixi kolonma i xa senbetareya nan kui.» Na nan a toxi n nan n ma senbetareya matɔxɔma, alako Ala xa Mixi Sugandixi senbe xa lu n be. ¹⁰Na nan a toxi senbetareya rafanxi n ma. Hali na findi konbi ra, hali na findi fe xɔɔxɔɔe ra, hali na findi jaxankate nun tɔɔre ra n be Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra, na birin nafan n ma, barima n a kolon n senbe sɔtɔma n ma senbetareya nan kui.

¹¹Wo bara a niya n xa wɔyen al daxui. A nu lanma ne wo tan yati xa fe fanyi fala n ma fe ra. Hali n ma fe to goroxi, n mu xurun na xɛera fisamantee ya i. ¹²N bara n ma xɛeraya fɔxie masen wo be, n to tɔnxumae, fe magaxuxie, nun kaabanakoe raba wo tagi duluxɔtɔe xungbe kui. ¹³Fe keren gbansan nan na, n mu naxan nabaxi wo ra alɔ n a raba danxaniyatɔe pama gbetɛe ra ki naxe. N mu tin findide kote ra wo tan be. Xa na mu rafan wo ma, wo xa dipe.

¹⁴N rɛdixi n ma biyaasi saxan nde rabafe ra wo xɔnyi. N mu findima kote ra wo be de, barima n mu wama wo harige xɔn ma. N wama wo tan yati nan xɔn ma. A mu lanma die xa feere fen e barimixie be. A lanma barimixie nan xa feere fen e xa die be. ¹⁵N tan bara tin feere fende wo be. N bara tin n yete fide wo be. N to wo xanuxi a gbe ra, wo tan nde bama na xanunteya nan na n tan be?

¹⁶Awa yire, kɔnɔ n mu findixi kote ra wo be. Nde a falama a kɔɔta mixi nan

n na, a n bara wo masɔtɔ kɔɔta wali ra. ¹⁷Kɔnɔ n xa wo maxɔrin, n bara wo rawali n ma xɛerae saabui ra? ¹⁸N naxa Tito mayandi a xa siga wo yire. N man naxa n ngaxakerenyi gbete xee naxan a matima. Tito wo rawali ne? N nun Tito mu jere xaxili keren xa fari? A mu n tan xa fɔxi raba? ¹⁹N xanuntenyie, kabi temui xɔnnakuye wo jɔxɔ a ma muxu na muxu yete nan xunmafalafe, kɔnɔ muxu na Ala xa Mixi Sugandixi xa masenyi nan tife wo be Ala ya xɔri alako wo xa danxaniya xa sabati.

²⁰Kɔnɔ n bara gaaxu n wo jere ki nde life naa naxan mu rafan n ma. Temunde n fan jere ki mu fama rafande wo ma. N bara gaaxu n na siga wo xɔnyi n yi fee nan lima naa: lantareya, tɔɔne, xɔnnanteya, boore matandi, wɔyen jaaxi, naafixiya, yete igboja, nun jaxasi. ²¹Yi biyaasi n bara gaaxu Ala fama ne n ma fe ragorode wo saabui ra, n fa nimisa wo xa yunubie xa fe ra, mixi ndee mu gbilen naxee fɔxɔ ra, alɔ seniyantareja, yene, nun langoeja.

Pɔlu xa biyaasi saxan nde

13 N ma biyaasi saxan nde nan yi ki wo xɔnyi. «Fe birin makiitima seede firin, xa na mu, seede saxan nan xui ma.» ²N to n ma biyaasi firin nde raba wo xɔnyi, n naxa a fala wo be, «N na fa, n mu dipema mixi yo ma.» Yakɔsi, hali n na yire makuye, n man bara gbilen na wɔyenyi ma mixie be, naxee nu bara yunubi raba, a nun mixi gbetɛe. ³Wo wama a kolonfe xa Ala xa Mixi Sugandixi na wɔyenfe n saabui nan na. Wo fama na kolonde, barima a senbe mu xurun wo be. A senbe gbo wo ya ma. ⁴Mixie naxa a mabanban wuri magalanbuxi ma a xa senbetareya kui, kɔnɔ Ala naxa a rakeli faxe ma senbe ra. Muxu tan fan, muxu senbe mu gbo, kɔnɔ muxu fama ne lude a seeti ma wo malife ra Ala senbe saabui ra.

⁵ Wo xa wo yete mato a kolonfe ra xa wo danxaniyaxi. Wo xa na mato a fanyi ra. Wo mu a kolon Ala xa Mixi Sugandixi Isa na wo bɔɔe i? Kɔnɔ xa wo bara a to wo mu danxaniyaxi, Isa mu na wo bɔɔe i de! ⁶ Wo xa a kolon muxu tan danxaniyaxi. ⁷ Muxu Ala maxandima wo be alako wo naxa fe ɲaaxi yo raba. Muxu mu wama wo xa lu tinxinyi kui alako muxu xa xili fanyi sɔɔ. Muxu wama na nan xɔn wo tan be, alako wo xa lu kira fanyi xɔn, hali mixi nde kiiti ɲaaxi dɔxɔma muxu ma. ⁸ Muxu tan mu nɔma nɔndi matandide, fo muxu xa bira a fɔxɔ ra. ⁹ Xa muxu senbe xurun, kɔnɔ wo gbe naxa gbo, muxu bara ɲelɛxin. Muxu Ala

maxandima ne alako wo xa danxaniya xa kamali. ¹⁰ N na bataaxe sebefe wo ma yire makuye barima n mu wama fe xɔɔxɔe falafe wo be wo ya xɔri. Marigi bara n xee a xili ra alako n xa wo mali, wo xun nakanafe mu na naxan na.

¹¹ N ngaxakerenyie, a dɔnxɔe ra, Ala, xanunteya nun bɔɔesa kanyi xa lu wo seeti ma, wo xa seewa, wo xa kamali, wo xa wo bore ralimaniya, wo xa lan wo bore ma, wo xa lu bɔɔesa kui. ¹² Wo xa wo bore xeebu sunbui seniyanxi ra. Seniyantɔe birin bara wo xeebu. ¹³ Ala xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa hinne wo ra, Ala xa wo xanu, Ala Xaxili Seniyanxi xa lu wo bɔɔe i.

Ala xa masenyi

Annabi Pɔlu naxan sebe

Galati danxaniyatɔe jama ma Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxe nan na Ala xa xɛera Pɔlu naxan sebe danxaniyatɔe jama ma, naxee nu sabatixi Galati bɔxi ma. Temui dangixi, Pɔlu nu bara kawandi ti naa, alako mixie xa danxaniya Isa ma. Na birin sebexi Isa xa Xɛerae xa Taruxui kui, Sora 13 nun 14.

Isa xa wali to fɔlɔ Isirayila bɔxi ma, danxaniyatɔe singee Yuwifie nan nu gbo e ya ma. (Yuwifi xili ba, Isirayila xili ba, bɔnsɔe keren nan xili a ra.) E naxa la a ra a Isa nan findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra, e xa namijɔnmee naxan xa fe masen e xa Kitaabui kui. E mu Isa xa seriye tongoxi alɔ diine neene, barima e a toxi ki naxe, Isa xa seriye bara Yuwifie xa diine rakamali, alɔ Ala nu bara a masen ki naxe. Na kui, e to findi Isayankae ra, e mu e xa diine seriye rabɛnin naxan nu sebexi Tawureta Munsa nun Yabura Dawuda kui. E naxa Isa xa seriye sa seriye boore fari.

Na sese mu nu findixi fe xɔrɔxɔe ra na kawandi nu tima temui naxe Yuwifie nan gbansan be, kɔnɔ Isa xa xɛerae to na masenyi kawandi si gbete be, fe ndee naxa mini. Si gbete tan to findi Isayankae ra, e tan mu nu tinxi Yuwifie xa naamunye xa sa Isa xa seriye fari, barima Isa xa seriye nu bara e wasa.

Na kui, Yuwifi Isayanka ndee naxa si gbete Isayankae xili kana e xa sunnatareya xa fe ra. E naxa a fala a Isayanka naxan mu sunnaxi, a mu gexi kisi sɔtɔde. Pɔlu to na xaxili me, a naxa na fe matandi, a falafe ra xa kisi sɔtɔma Isa xa serexe saabui nan na, mixi hayi mu na sunne ma kisi xa fe ra. A mu a fala

sunne mu fan. A a fala ne sunne, xa na mu a ra yaamari gbete, a mu nɔma mixi rakiside. Isa xa serexe nan gbansan nɔma na rabade.

Na galanbui naxan so Yuwifi Isayankae nun si gbete Isayankae tagi, a nɔma xaxili gbege fide won fan ma. Diine fee na na, a lanma won xa naxee raba, kɔnɔ e mu won nakisima. Naamunyi ndee na na, won nɔma naxee rabade, kɔnɔ a mu lanma won xa e findi teku ra kisi xa fe ra. Na birin tagi rasafe ndedi xɔrɔxɔ, kɔnɔ Ala xa Kitaabui nɔma lonni fide won ma nee xa fe ra.

Bafe na fe ra, Annabi Pɔlu xa Kitaabui Galati danxaniyatɔe be, a man danxaniyatɔe jere ki masenma won be. Xanunteya nan findixi Isayankae xa yaamari singe ra. Ala Xaxili Seniyenxi, naxan sabatixi danxaniyatɔe bɔje kui, na nan a rapereɛma Ala xa kira xɔn ma. Na tide gbo, barima xa na mu a ra Sentane fe birin nabama ne alako a xa a rapere kira gbete xɔn ma, naxan findixi yunubi kira ra. Ala xa won natanga na ma. Amina.

Ala xa masenyi

Annabi Pɔlu naxan sebe

Galati danxaniyatɔe jama ma

Sora

Xɛebui

1¹⁻²N tan Pɔlu nun n ngaxakerenyie, muxu bara danxaniyatɔe jamae xɛebu naxee na Galati bɔxi ma. Mixi yo mu n xɛxi. Ala xa Mixi Sugandixi Isa nun Baba Ala naxan a rakelixi faxe ma, e tan nan n xɛxi. ³Won Baba Ala nun won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi, e xa hinne nun bɔjesa fi wo ma. ⁴Isa a yete baxi serexe ra won ma yunubie xafarife nan na, a xa won natanga yi waxati jaaxi ma, alɔ won Baba Ala

wama a xɔn ma ki naxe. ⁵Tantui na Ala be abadan. Amina.

Galatikae gbilenfe Ala xa kira fɔxɔ ra

⁶N de bara ixara wo to gbilenfe wo xil-ima fɔxɔ ra yi ikɔrexi ra, naxan bara wo xili a xa Mixi Sugandixi xa hinne saabui ra. Wo na birafe masenyi gbete nan fɔxɔ ra, ⁷naxan mu findixi masenyi fanyi ra. Mixi ndee wama wo xaxili ifufe, e xa Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi mafindi.

⁸Kɔnɔ xa a sa li muxu tan, xa na mu a ra Ala xa maleke nde naxa masenyi ti wo be, naxan mu lanxi na masenyi fanyi ma naxan masenxi wo be a singe ra, dankari na na kanyi be. ⁹N xa gbilen na ma a firin nde. Xa mixi yo fa masenyi nde tide wo be, naxan mu lanxi na masenyi fanyi ma naxan masenxi wo be a singe ra, dankari na na kanyi be.

Pɔlu xa xeeraya

¹⁰Na kui, n na nde sago rabafe, ibunadama ba ka Ala? Wo ɲɔxɔ a ma a n wama adamadi sago nan nabafe? Xa na na a ra nu, n mu findima Ala xa Mixi Sugandixi xa konyi ra. ¹¹N ngaxak-erenyie, n xa a fala wo be a n xibaaru fanyi naxan ibama a mu fatanxi adama xaxili xa ra. ¹²N mu a sɔtɔ mixi xa ra. Mixi yo mu n xaranxi a ra. Ala xa Mixi Sugandixi Isa yati nan a masenxi n be.

¹³Wo bara a me a singe n nu biraxi Yuwifie xa diine fɔxɔ ra senbe ra ki naxe. N nu Ala xa danxaniyatɔe pamae ɲax-ankatama ne a ɲaaxi ra alako n xa e sɔntɔ. ¹⁴N xaranyi naxan nabaxi Yuwifie xa diine kui, a dangi n booree xa xaranyi ra. N nu birama n benbae xa naamunyeie fɔxɔ ra senbe nan na.

¹⁵Kɔnɔ Ala nu bara n sugandi kafi n bari temui. A naxa n xili a xa hinne ra, ¹⁶a fa a xa Di masen n be, alako n xa a xa fe kawandi ti si gbete tagi. A to n xili na ma, n mu marasi fen mixi yo ra, ¹⁷n mu

siga Darisalamu mixie yire naxee singe findi Isa xa xerae ra n tan be. N naxa siga keren na Arabu bɔxi ma. Na dangi xanbi n naxa gbilen Damasi taa kui.

¹⁸Ne saxan to dangi, n naxa siga Darisalamu, alako n xa Piyeri kolon. N naxa lu a xɔnyi xi fu nun suuli. ¹⁹N mu Isa xa xera gbete to na temui, fo Isa xunya Yaki. ²⁰N xa a fala wo be Ala ya xɔri, n naxan sebefo wo ma, wule yo mu na a kui.

²¹Na ɲere dangi xanbi, n naxa siga Siriya nun Silisi bɔxi ma. ²²Isayanka ɲamae naxee nu na Yudaya, nee mu nu n kolonxi na temui, ²³kɔnɔ e nu bara a me a mixi naxan nu e tɔɔrɔma, a a bara findi danxaniya kawandila ra. «Singe a nu wama na danxaniya xun nakanafe, kɔnɔ yakɔsi a na a kawandife.» ²⁴Na kui, e naxa Ala matɔxɔ n ma fe ra.

Pɔlu nun Isa xa xerae

2Ne fu nun naani to dangi kelife na biyaasi singe ma, n man naxa gbilen Darisalamu. Baranabasi nun Tito nu na n fɔxɔ ra. ²Ala nu bara a masen n be n xa siga naa alako n xa dentege sa e be n xibaaru fanyi naxan ibama si gbete tagi. N mu na dentege sa e birin xa be, fo danxaniyatɔe kuntigie, barima n mu nu wama n ma wali xun xa rakana.

³Kɔnɔ hali Tito Girekika naxan nu na n fɔxɔ ra, e mu a karaxan a xa sunna. ⁴Mixi sunnafe nu bara findi ɲɔxɔnsɔsɔe ra muxu tagi, barima mixi nde naxee mu findixi danxaniyatɔe ra, nee naxa so muxu ya ma gundo kui. E nu wama won ma xɔreya nan nabefo, Ala xa Mixi Sugandixi Isa naxan fixi won ma, alako won man xa gbilen konyiya kui. ⁵Kɔnɔ muxu mu tin na xaxili ra fefe ma, alako wo naxa ba Isa xa nɔndi kira xɔn ma.

⁶N mu n xaxili tixi mixie ra ɲama biraxi naxee fɔxɔ ra, barima Ala mu mixi yo rafisama a boore be. E tan mu sese sa n ma masenyi fari. ⁷E naxa a to Ala

nan na xeeraya taxuxi n na, n xa Isa xa xibaaru fanyi iba si gbeteē be, alɔ Piyeri a rabama Yuwifie be ki naxe. ⁸Ala naxan Piyeri xee a xa wali rabade Yuwifie tagi, a tan nan n fan xee a xa wali rabade si gbeteē tagi. ⁹Yaki, Piyeri, nun Yaya naxee findixi kuntigi xungbee ra danxaniyatɔee tagi, e naxa n nun Baranabasi rasene a ngaxakeren ki ma e to a kolon Ala hinnexi n na ki naxe. E naxa lan a ma a muxu xa xeeraya raba si gbeteē tagi, e tan fan xa a raba Yuwifie tagi. ¹⁰E man naxa muxu mayandi muxu xa setaree mali muxu xa wali kui. Fe nan na ki n nu wama naxan nabafe a fanyi ra.

Yuwifie nun si gbeteē

¹¹Piyeri to fa Antiyɔki, n naxa a matandi, barima a nu bara tantan. ¹²Beenun Yaki xa mixi ndee xa siga a yire, a nu a degema a nun si gbeteē. Kɔnɔ e to a xɔnyi li, a naxa gbilen mixie fɔxɔ ra naxee findixi si gbeteē ra. A nu bara gaaxu Yaki xa mixie ya ra, barima e nu laxi a ra a danxaniyatɔee lanxi ne e xa sunna. ¹³Yuwifi gbeteē naxa bira a xa filankafuijɔna fɔxɔ ra, han e naxa Baranabasi fan natantan.

¹⁴N to e xa tinxintareya to, naxan mu lanxi Ala xa nɔndi ma, n naxa a fala Piyeri be e birin ya xɔri, «Hali i to findixi Yuwifi ra, i na jerefe si gbeteē xa naamunyi ki nan ma, naxan mu findi Yuwifi xa naamunyi ra. Munfe ra i a falama si gbeteē be e xa jere Yuwifie jere ki ma?»

¹⁵Won tan naxee barixi Yuwifiya kui, naxee mu findixi yunubitɔee ra si gbeteē tagi, ¹⁶won a kolon mixi yo mu nɔma Ala xa seriye birin nabatude, a fa lu a mu tantan na xa a findi tinxintɔe ra. A findima tinxintɔe ra a to danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma. Na kui, won bara danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma, alako won xa tinxin na danxaniya saabui ra. Won mu nɔma Ala xa seriye birin natinmede, han won xa findi tinxintɔee ra.

Mixi yo mu nɔma Ala xa seriye birin natinmede, han a fa findi tinxintɔe ra.

¹⁷Xa won na tinxinyi fenfe Ala xa Mixi Sugandixi saabui ra, won fa yunubi nde raba, na a masenma yunubi rafan Ala xa Mixi Sugandixi ma? Astɔfulahi. ¹⁸N mu lama a ra sɔnɔn n nɔma Ala xa yaamari birin natinmede, han n xa findi tinxintɔe ra. Xa a sa li n bara gbilen na xaxili ma, na mu findi Ala xa seriye ra. ¹⁹N to a to n mu nɔma Ala xa seriye birin natinmede, n naxa na xaxili lu na, alako n ma jere ki fanyi xa findi tantui ra Ala be. ²⁰Ala xa Mixi Sugandixi faxa ki naxe wuri magalanbuxi ma, n waxɔnfe fan bara faxa na ki. Yakɔsi n mu birama n waxɔnfe fɔxɔ ra. Ala xa Mixi Sugandixi nan n ma dunijeigiri rajerema. N n ma dunijeigiri rajerema danxaniya nan saabui ra. N bara danxaniya Ala xa Di ma naxan a yete baxi serexe ra n be a xa xanunteya xa fe ra. ²¹N mu tinma Ala xa hinne rabolode. Xa a sa li n nɔma Ala xa yaamari ratinmede han n xa findi tinxintɔe ra, a lima Ala xa Mixi Sugandixi xa faxe tide yo mu na won ma kisi xa fe ra.

Danxaniyatɔee findixi Ibrahim a xa die nan na

3 Wo tan Galatika xaxilitaree, nde wo madaxuxi? A masenxi ne wo be a fixɛ ra a Ala xa Mixi Sugandixi banban ne wuri magalanbuxi ma. ²Wo a fala n be munse a niyaxi wo xa Ala Xaxili Seniyenxi sɔtɔ. Wo a sɔtɔxi Ala xa seriye ratinmefe nan saabui ra, ka wo a sɔtɔxi ne barima wo danxaniyaxi Ala xa masenyi ma wo naxan mexi? ³Wo xaxili mu na? Singe wo xaxili nu tixi Ala Xaxili Seniyenxi nan na, kɔnɔ yakɔsi wo laxi wo yete kan senbe nan na. Munfe ra? ⁴Wo bara tɔɔɔ Ala Xaxili sɔtɔfe ra, yakɔsi munfe ra wo wama na bepinfe? Na bara findi fe fufafu ra wo be? ⁵Ala a Xaxili Seniyenxi fima wo ma, a man kaabanakoe rabama wo tagi. A wo kima ne,

barima wo bara a xa seriye rabatu, ka a wo kima ne barima wo bara danxaniya Ala xa masenyi ma wo naxan mexi?

⁶Wo xa Iburahima xa fe mato. A to danxaniya Ala ma, a naxa tinxinyi soto Ala mabiri. ⁷Na nan na ki, mixi naxan danxaniya Ala ma, na bara findi Iburahima xa di ra. ⁸Kitaabui na nan yati fala beenun a xa raba, a falafe ra Ala fama si gbete ratinxinde e xa danxaniya saabui ra. A naxa na masenyi fanyi masen singe nu, a to a fala Iburahima be, «Si birin fama ne duba soto de i tan saabui ra.» ⁹Na kui, danxaniyatse birin duba soto ma ne ala Iburahima danxaniyatse. ¹⁰Mixi naxan katama Ala xa yaamarie ratinmede alako a xa kisi soto, na findixi mixi dankaxi nan na, barima a sebexi Kitaabui kui, «Mixi naxan mu yaamari birin nabama, naxee sebexi Ala xa seriye Kitaabui kui, a dankaxi.» ¹¹Mixi yo mu noma Ala xa yaamarie birin nabatude, na xa a findi tinxintse ra. A sebexi Kitaabui kui, «Tinxintse kisima a xa danxaniya nan saabui ra.»

¹²A man sebexi, «Mixi naxan Ala xa yaamarie birin nabatuma, a kisima nee nan saabui ra.» Xaxili firin nan a ra. Naxan a xaxili tima danxaniya ra, a mu noma a xaxili tide yaamarie ratinmefe ra. ¹³Ala xa Mixi Sugandixi bara won xunsara danke ma, won naxan soto barima won mu a xa yaamari birin natinmexi. A won xunsara ne, a to won ma danke tongo a xa kote ra. A findi mixi dankaxi ra a faha ki nan ma, barima a sebexi Kitaabui kui, «Danke na mixi be naxan gbakuma wuri ma.» ¹⁴A bara won xunsara alako Ala heeri naxan fixi Iburahima ma, a xa dangi si gbete ma Ala xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra. Na kui, won ma danxaniya saabui ra, won noma Ala Xaxili Seniyenxi soto de naxan laayidixi won be.

Ala xa saate nun ibunadama xa wali

¹⁵N ngaxakerenyie, n xa misaali nde masen wo be. Mixi mu noma saate masarade, xa na mu a ra a kanade, saate naxan tongoxi ibunadama xa seriye ki ma. Annabi Iburahima xa saate luma na ki ne. ¹⁶Ala naxa laayidi ndee tongo Iburahima nun a xa di be. Kitaabui mu a falama «die,» woyenyi naxan wama a falafe «mixi wuyaxi.» Kitaabui a falama «a nun a xa di.» Woyenyi na a ra naxan wama a falafe «mixi keren.» Na mixi keren findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na. ¹⁷N wama naxan falafe wo be, a Ala xa seriye, naxan sebexi je keme naani je tongo saxan dangi xanbi Ala xa saatetongoe Iburahima be, na seriye mu noma na laayidi singe kanade. ¹⁸Xa won kisi soto ma ke ra, barima won Ala xa yaamarie ratinmema, won mu a soto ma soto Ala xa laayidi saabui ra. Ala a fi Iburahima ma laayidi nan na a yete xa hinne xa fe ra.

¹⁹Xa na nan a ra, munfe ra Ala a niya a xa yaamarie xa sebe Kitaabui kui? A a xa yaamarie sebe ne yunubie xa fe ra, beenun a xa Di laayidixi xa fa. Malekee naxa fa na seriye ra, e na so saabui nde yi ra. ²⁰Saabui tan luma mixi firin nan tagi, kono Ala tan, keren nan a ra.

²¹Ala xa seriye nun Ala xa laayidie e boore matandima? Ade de! Xa won nu noma kisi soto de Ala xa yaamarie rabatui nan na nu, na nu noma ne won findide tinxintsee ra. ²²Kono Ala xa Kitaabui a masenxi ne won be a duniya mixi birin Ala xa yaamarie matandima, e findi yunubitsee ra. Na kui, Ala naxan laayidixi mixie be, naxee lama a ra, e fa danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma, e noma na soto de.

²³Beenun mixi xa no kisi soto de danxaniya saabui ra, won nu na katafe Ala xa yaamarie ratinmede, alako won xa kisi, kono won mu no. ²⁴Na kui, seriye

bara won xuru han beenun Ala xa Mixi Sugandixi xa fa alako won xa tinxinyi sɔtɔ danxaniya saabui ra. ²⁵ Kɔnɔ danxaniya to bara fa, won mu na seriye xa xurui bun ma sɔnɔn, ²⁶ barima wo birin bara findi Ala xa die ra, wo to danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma. ²⁷ Wo tan naxee bara wo xunxa ye xɔɔra Ala xa Mixi Sugandixi xili ra, wo nun Ala xa Mixi Sugandixi nan fa a ra. ²⁸ Yuwifi nun Gireki, konyi nun xɔrɛ, xɛmɛ nun gine, wo birin keren Ala xa Mixi Sugandixi Isa i. ²⁹ Xa wo bara findi Isa Ala xa Mixi Sugandixi gbe ra, wo bara findi Iburahima xa die nun ketongoe ra alɔ Ala a laayidixi ki naxɛ.

Konyi nun di

4 ^N wama naxan falafe, kɛ tongoma, a dimedi temui, hali a baba kɛ to findixi a gbe ra, a luxi alɔ konyi naxan mu gexi a yete sɔtɔde. ² A luma yatigie nun karamɔxɔɛ xa yaamari nan bun ma, han a baba na tin temui naxɛ a xa a yete sɔtɔ. ³ Won tan fan to mu nu Ala xa Mixi Sugandixi Isa kolon, won nu luxi nɛ alɔ dimedie. Won nu na dunɔɔna fe kobie xa konyiya nan bun ma. ⁴ Waxati to kamali, Ala naxa a xa Di xɛɛ dunɔɔna ma gine nde saabui ra. A naxa bari Ala xa seriye bun ma, ⁵ alako a xa mixie xunsara naxee nu na Ala xa seriye xa kiiti bun ma. A naxa won xunsara alako won xa findi Ala xa die ra. ⁶ Wo to findi a xa die ra, Ala naxa a xa Di Xaxili raso wo bɔɔnɛ i, xaxili naxan xili tima, «n Ba.» ⁷ Na nan a ra wo bara mini konyiya kui, wo bara findi Ala xa die ra. Wo to findixi a xa die ra, Ala man bara wo findi a ketongoe ra.

⁸ Singe wo mu nu Ala kolon. Dunɔɔna fe kobie nan nu findixi wo marigi ra, a fa li nee nun Ala tagi ikuya. ⁹ Yakɔsi wo bara Ala kolon. Ala bara wo fan kolon. Munse fa a niyaxi sɔnɔn wo man gbilenma na dunɔɔna fee ma naxee senbɛ nun tide mu gbo? Wo man wama lufe e xa konyiya

bun ma? ¹⁰ Wo man bara bira yaamarie fɔxɔ ra, naxee a falama lɔxɔɛ ndee nun kike ndee tide gbo e boore bɛ. Wo waxati ndee nun jɛ ndee rafisa e boore bɛ. ¹¹ N gaaxu nɛ wo naxa n ma xaranyi rabolo, n ma wali xa lu n ma fu.

¹² N ngaxakerenyie, n bara wo mayandi, wo lu alɔ n tan, barima n fan luxi nɛ alɔ wo tan. Wo mu fe kobi yo raba n na. ¹³ Wo a kolon a n ma fure nan a niya, a singe singe n xa wo kawandi Isa xa masenyi fanyi ra. ¹⁴ Na nu xɔrɔxɔ wo bɛ, kɔnɔ n ma fe mu wo bɔɔnɛ rapaaxu wo ma, wo mu wo makuya n na. Wo n nasenɛ nɛ alɔ Ala xa maleke nde, xa na mu a ra Ala xa Mixi Sugandixi Isa. ¹⁵ Wo xa na sɛɛwe fori na minden? Singe n ma fe nu rafan wo ma han wo nu nɔma tinde wo yae yati bade n bɛ. ¹⁶ N nɔndi falafe wo bɛ, na bara a niya n xa findi wo yaxui ra? ¹⁷ Na mixie wama wo xa bira e fɔxɔ ra, kɔnɔ na mu findima fe fanyi ra wo bɛ. E wama won tagi isofe, alako wo xa lu e tan mabiri. ¹⁸ Xa wo gbata fe fanyi rabafe ra, na mu jaaxu. Wo xa na mɔɔli raba temui birin, hali n mu na wo yire. ¹⁹ N ma die, n man na tɔɔrɔfe wo bɛ alɔ gine xa tɔɔrɛ ditinyi ra, han Ala xa Mixi Sugandixi jɛrɛ ki sabatima wo i temui naxɛ. ²⁰ A xɔli n ma won birin xa lu yire keren, alako won xa won bore fahaamu, barima yakɔsi n bara hanmɛ wo xa fe ra.

Hagara nun Sara xa misaali

²¹ Wo tan naxee wama kisi sɔtɔfe Ala xa yaamarie ratinmefe saabui ra, wo mu a kolon Ala xa seriye naxan falaxi? ²² A sebɛxi Kitaabui kui a di firin nan nu na Iburahima yi ra. Konyi gine naxa keren bari a bɛ, xɔrɛ gine fan naxa di gbete bari a bɛ. ²³ A naxan sɔtɔ konyi gine saabui ra, na barixi nɛ alɔ ibunadama birin barixi ki naxɛ, kɔnɔ a naxan sɔtɔ xɔrɛ gine saabui ra, a barixi laayidi nan kui. ²⁴ Na

gine firinyi misaalixi saate firin nan na. Saate naxan xirixi Sinayi geya fari nan a niyama mixi xa lu konyiya kui. Hagara misaalixi na saate nan na, ²⁵naxan xirixi Sinayi geya fari Arabu bɔxi ma. A misaalixi Darisalamu fan na, naxan na konyiya kui a nun a xa die. ²⁶Kɔɔ Darisalamu naxan na ariyanna, xɔre taa nan a ra. Won nga nan na ki. ²⁷A sebexi Kitaabui kui, «I tan naxan mu di barima, i xa pɛlexin. I tan naxan mu di bari tɔɔre kolon, i xui ramini, a ite pɛlexinyi kui, barima gine naxan xa xeme bara mɛe a ra, a xa di wuyama nɛ, dangi xeme taa idɔxɔe ra.»

²⁸Wo tan ngaxakerenyie, wo bara findi laayidi die ra alɔ Isiyaga. ²⁹Na waxati, di naxan barixi ibunadama ki ma, a naxa di boore tɔɔɔ, naxan barixi Ala Xaxili senbe saabui ra. Han ya a na na ki nɛ. ³⁰Munse sebexi Kitaabui kui? A sebexi, «I xa konyi gine nun a xa di kerɛ, barima konyi gine xa di nun xɔre gine xa di mu ke itaxunma.» ³¹N ngaxakerenyie, na nan a ra won mu findixi konyi gine xa die xa ra. Won findixi xɔre gine xa die nan na.

Danxaniyatɔe xa xɔreya

5 Ala xa Mixi Sugandixi bara won xun-sara, alako won xa xɔreya sɔɔ. Na kui, wo xa ti a fanyi ra. Wo naxa tin konyiya nde yo xa dɔxɔ wo fari sɔɔnɔ.

²N tan Pɔlu, n xa nɔndi fala wo be, xa wo tin na mixie xa wo sunna, Ala xa Mixi Sugandixi xa wali tide yo mu na wo be sɔɔnɔ. ³N man xa a fala wo be, xeme naxan tinma e xa a sunna, a lanma a xa Ala xa yaamari birin natinme. ⁴Wo tan naxee wama tinxinyi sɔɔɔfe yaamarie ratinmefe saabui ra, wo nun Ala xa Mixi Sugandixi tagi bara ikuya. Ala mu hinnema wo ra sɔɔnɔ. ⁵Won won xaxili tima Ala Xaxili ra won ma danxaniya

kui, alako won xa tinxinyi sɔɔɔ won xaxili tima naxan na. ⁶Xa mixi biraxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa fɔxɔ ra, sunne nun sunnatereya tide yo mu na a be. Fe keren nan tide gbo: Mixi xa danxaniya Ala ma, a xa mixi xanu.

⁷Wo nu na pɛrefe a fanyi ra. Pe, nde a niyaxi wo xa nɔndi rabolo? ⁸Naxan wo bendunxi na ki, na mu findixi Ala ra naxan wo xili. ⁹Lɛbini dondoronti nɔma farin gbegbe ratede. ¹⁰N bara la wo ra Ala saabui ra, mixi yo fa a xa fa wo ya iso, wo mu tinma na xaxili mɔɔli ra. Na kanyi fama nɛ a sare sɔɔɔde. ¹¹N ngaxakerenyie, xa a li nu han ya n na kawandi tife mixie xa sunna, munfe ra Yuwifie luma n paxankata ra? Xa a sa li nu n na kawandi mɔɔli tima, Isa xa serexe wuri magalanbuxi ma, a mu findima wɔyen xɔɔxɔe ra mixie be nu. ¹²N wama nɛ naxee na wo ya isofe, hali e mu a dan sunne fe gbansan ma. E xa e xemeya birin ba na.

Danxaniyatɔe pɛre ki

¹³N ngaxakerenyie, Ala wama wo xa lu xɔreya kui, kɔɔ wo naxa na xɔreya mafindi yunubi ra. Wo wo bore mali xanunteya kui. ¹⁴Ala xa sɛriye birin na yi yaamari kerenyi nan kui: Wo xa wo boore adamadi xanu alɔ wo yete. ¹⁵Xa wo luma wo bore tɔɔɔ ra, wo nu wo bore paxankata, wo a niya dɔyin, xa na mu a ra wo wo bore xa fe xun nakanama nɛ.

¹⁶N wama naxan falafe wo be, wo xa a lu Ala Xaxili xa wo rapɛre. Wo naxa bira wo yete waxɔnfe jaaxie fɔxɔ ra. ¹⁷Adama waxɔnfe jaaxi nun Ala Xaxili seniyeɔxi, a keren mu a ra. Na firinyi na e bore gerefe, alako wo naxa wo waxɔnfe raba. ¹⁸Xa Ala Xaxili na wo rapɛrefe, wo xaxili mu tima wo xa yaamari ratinmexie ra sɔɔnɔ.

¹⁹Yunubitɔe waxɔnfee nan ya: lan-goeɔna, seniyeɔtɛreɔna, sɔn kobi, ²⁰kuye batufe, duureya, xɔnɔnteyaya, lantareya,

tɔɔnɛ, bɔɔnɛ tefe, geeni fenfe i yete be, sɔɔnɔfe, boore rafisafe a boore be, ²¹milanteya, siisife, xulunyi ɔaaxie, nun na maniyee. N man xa a fala wo be, mixi naxee ɔerema na ki, e mu ariyanna sɔɔma ke ra muku.

²²Kɔɔnɔ Ala Xaxili Seniyenxi xa kewalɛ nan ya: xanunteya, sɛɛwe, bɔɔnɛsa, diɔe, yarawase, fanyi, lanlanteya, ²³bɔɔnɛ bexiya, nun yete suxui. Tɔɔnyi yo mu na na fe mɔɔlie ma. ²⁴Ala xa Mixi Sugandixi Isa fɔxirabiree bara yunubitɔe waxɔnfe rabɛpin a nun fe ɔaaxi birin. ²⁵Won to kisi sɔɔ Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, won xa bira a fɔɔ ra. ²⁶Won naxa won yete igbo, won naxa won bore raxɔnɔ, won naxa mila won bore ma.

Danxaniyatɔee xa mali

6 N ngaxakerenyie, xa wo bara mixi nde suxu yunubi kui, wo tan naxee xa danxaniya tilinxi, wo xa a mafuruku alako a xa gbilen Ala ma. Kɔɔnɔ wo xa wo ɔengi sa wo yete xɔn ma, alako wo fan naxa bira na yunubi kui. ²Wo wo bore mali wo xa kote xaninde. Na kui, wo Ala xa Mixi Sugandixi xa seriye nan natinmema. ³Xa mixi a yete igboma, a na a yete madaxufe. ⁴Kankan xa a yete ɔere ki mato, xa a fan, xa a mu fan. A naxa a boore ɔere ki mato, a fa a fala, «N fan boore be.» Na kui, a xa a yete keren gbansan mato, ⁵alako kankan xa a yete xa kote xanin.

⁶Mixi naxan xaranyi sɔɔma Ala xa masenyi xa fe ra, a lanma a xa a karamɔɔɔ ki fe fanyi mɔɔli birin na.

⁷Mixi yo naxa wo madaxu. Adamadi mu nɔma Ala madaxude. Kankan fama a

yetɛ xa wali sare sɔɔɔde nɛ. ⁸Mixi naxan birama a yetɛ waxɔnfe ɔaaxi fɔɔ ra, a fama nɛ sɔɔɔde na xaxili kobi xa fe ra. Kɔɔnɔ mixi naxan birama Ala Xaxili waxɔnfe fɔɔ ra, a fama kiside Ala Xaxili nan saabui ra. ⁹Won naxa tagan fe fanyi rabafe ra. Xa won mu tagan, won fama nɛ sare fanyi sɔɔɔde a waxati. ¹⁰Xa won nɔma fe fanyi nde rabade, won xa a raba mixi birin be. A gbengbenyi won xa a raba won ngaxakerenyi danxaniyatɔee be dangife mixi birin na.

Nungui

¹¹Wo yi sebeli mato, a xɔri xungbo, barima n na a sebefe n yete belexɛ nan na.

¹²Mixi naxee na wo karaxanfe wo xa sunna, e wama nɛ ɔama xa e matɔɔɔ. E na na rabafe nɛ alako e naxa ɔaxankate sɔɔ kawandi xa fe ra, naxan Ala xa Mixi Sugandixi xa serɛɛ masenma. ¹³Sunnamixie yati mu Ala xa yaamari birin natinmema, kɔɔnɔ e wama wo tan xa sunna, alako e xa xili fanyi sɔɔ na xa fe ra. ¹⁴Kɔɔnɔ n tan, n wama xili fanyi sɔɔɔfe won Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa serɛɛ nan ma fe ra, naxan bara a niya n ɔere ki nun duniɔa ɔere ki, e tagi xa ikuya. ¹⁵Sunne nun sunnatareya tide yo mu na na. Findife mixi nɛnɛ ra, na nan tide gbo. ¹⁶Ala xa bɔɔnɛsa nun hinne fi mixi birin ma naxee birama na seriye fɔɔ ra, a nun a xa ɔama Isirayila.

¹⁷A dɔnxɔe ra, mixi yo naxa n tɔɔɔ, barima Isa xa tɔɔɔ fɔxi na n fate ma.

¹⁸N ngaxakerenyie, won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi xa hinne wo xaxili ra. Amina.

Ala xa masenyi

Annabi Pɔlu naxan sebe

Efese danxaniyatɔe pama ma Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxe nan na Ala xa xɛera Pɔlu naxan sebe danxaniyatɔe pama ma naxee nu sabatixi Efese taa kui nun a rabilinyi. Temui dangixi, Pɔlu nu bara kawandi ti naa alako mixie xa danxaniya Isa ma. A lu ne na taa kui han je firin. Fe naxee dangi Efese na waxati bun ma, e sebexi Isa xa Xɛerae xa Taruxui kui, Sora 19.

Pɔlu yi Kitaabui sebe temui naxe, a nu saxi geeli Ala xa masenyi kawandife ma. Ala Xaxili Seniyenxi naxa masenyi fi a ma naxan findi yi Kitaabui ra.

Alɔ a to Efese danxaniyatɔe rali-maniya, a lɔnni fi e ma, yi Kitaabui nɔma fe gbegebe masende won fan be. A Ala sago makenenma won be a naxan nakamali a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra. A sago na a ra mixi birin xa nɔ kisi sɔtɔde Isa xa serexe saabui ra. Yi Kitaabui a masenma won be a mixi yo mu na naxan xa wali fanyie nɔma a rakiside. Mixi kisima Ala xa hinne nan tun saabui ra. Yi Kitaabui man a masenma won be a danxaniyatɔe pama tide gbo Ala be. A bara wali so e yi ra, e xa nu na raba han beenun a man fama e fɔxɔ ra lɔxɔ naxe. A bara fe fanyie masen, a lanma danxaniyatɔe xa jere naxee ma. A man bara fɛere fi e ma e xa nɔ tide Sentane kanke alɔ geresoe tima a gerefa kanke ki naxe.

Yi Kitaabui xa masenyi senbe gbo ki fanyi. Ala xa a rasabati won sondonyi kui. Ala xa a Xaxili ragoro won ma naxan lɔnni fima, naxan fee makenenma, alako won ma Ala kolonyi xun xa masa. Ala xa senbe fi won ma won xa lɔnni sɔtɔ a xa Mixi Sugandixi xa xanunteya ma naxan

dangi lɔnni birin na. Ala xa won nakamali a xa fe kamalixi birin na. Amina.

Ala xa masenyi

Annabi Pɔlu naxan sebe Efese danxaniyatɔe pama ma

Sora

Xeebui

1 N tan Pɔlu nan yi ki, Ala bara a ragiri naxan xa findi a xa Mixi Sugandixi Isa xa xɛera ra. N bara wo tan Efese seniyeɔe xeebu, Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa danxaniyatɔe. ²Won Baba Ala nun won Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa hinne nun bɔjesa fi wo ma.

Ala matɔxɔ

³Tantui nan Ala be, naxan findixi won Marigi Isa Baba ra. Isa saabui ra, a bara barake birin nagoro won ma, naxan mɔɔli mu kelima yi dunija ma, naxan mɔɔli mu toma, naxan won malima ariyanna kira xɔn. ⁴Beenun dunija geme singe jan xa dɔxɔ, Ala nu bara won sugandi Isa saabui ra alako won xa seniyeɔe, won xa tinxin a ya i. A xa xanunteya kui, ⁵a naxa janige tongo won xa findi a xa die ra a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra, Ala sago fanyi ma. ⁶Na birin nabaxi ne alako won xa a xa hinne xungbe matɔxɔ, a naxan masenxi won be a xanuntenyi Isa saabui ra.

⁷A tan Isa bara won xunsare fi a yete wuli ra. Won ma yunubie xafarixi a tan nan saabui ra. Na birin nabaxi Ala xa hinne makaabaxi nan kui, ⁸a bara naxan fi won ma a yiriwaxi ra, lɔnni nun fahaamui ra. ⁹A bara a sago gundo makenen won be, a to wa a xɔn a sago xa raba a xa Mixi Sugandixi saabui ra ¹⁰waxati kamali temui. Ala sago findixi yi nan na: A xa se birin malan, naxee na koore a nun naxee na bɔxi, a xa a xa Mixi Sugandixi

findi a birin xunyi ra. ¹¹ Won fan findixi ketongoe ra a tan nan saabui ra, alɔ Ala a ɲanige tongoxi ki naxe, naxan fe birin nagirima a yete sagoe nun a xa nate ma. ¹² Na birin nabaxi ne alako won tan naxee findi mixi singee ra naxee e xaxili ti Ala xa Mixi Sugandixi ra, won xa Ala Nɔre Kanyi matɔɔ.

¹³ Wo fan to nɔndi masenyi rame Isa xa fe ra, xibaaru fanyi naxan kisi fi wo ma, wo naxa danxaniya a ma. Isa saabui ra, Ala naxa wo matonxuma a Xaxili Seniyeŋxi ra alɔ a laayidi ki naxe. ¹⁴ A bara a Xaxili Seniyeŋxi fi won ma won ke fɔle ra. A fama won ke dɔnxɔe birin fide won ma a na fa a xa mixie fɔɔ ra temui naxe. Yi birin nabaxi ne alako Ala Nɔre Kanyi xa matɔɔɔe sɔɔ.

Pɔlu xa Ala maxandi Efesekeae be

¹⁵ Na kui, kafi n a me wo danxaniyaxi Marigi Isa ma ki naxe, wo man seniyeŋtɔe birin xanuxi ki naxe, ¹⁶ danyi yo mu na n ma tantui ma wo xa fe ra n ne Ala maxandima wo be. ¹⁷ N ma maxandi sigama Baba Ala Nɔre Kanyi nan ma, won Marigi Isa naxan batuma, a xa a Xaxili ragoro wo ma naxan fahaamui fima, naxan fee makenenma, alako wo xa Ala kolonyi xun xa masa. ¹⁸ N a maxandima wo bɔɲe xa fe to a fiixe ra alako wo xa kolon sɔɔ a ma a Ala bara wo xili, fe xa lu wo be wo wo xaxili tima naxan na, alako wo xa kolon sɔɔ Ala xa ke makaabaxi ma naxan findixi a xa seniyeŋtɔe birin gbe ra, ¹⁹ alako wo man xa kolon sɔɔ Ala xa senbe xungbe ma naxan na won tan danxaniyatɔe be. Yi senbe findixi Ala xa senbe magaaxuxi nan na, ²⁰ a naxan namini a to a xa Mixi Sugandixi rakeli faxe ma, a a magoro a yirefanyi ma ariyanna. ²¹ Ala bara mangeya fi a ma naxan dangi mangeya, nɔe, nun senbe birin na. A bara xili fi a ma naxan dangi xili birin na naxan falama yi duniɲa ma a nun aligiyama.

²² Ala bara fe birin sa a xa yaamari bun, a man fa a findi fe birin xunyi ra danxaniyatɔe ɲama be. ²³ Danxaniyatɔe ɲama fan luxi ne alɔ Ala xa Mixi Sugandixi fate. Naxan fe birin nakamalima a mɔɔli birin na, a xa fe kamalixi birin na danxaniyatɔe ɲama tagi.

Kisi sɔɔma Ala xa hinne nan saabui ra

2 Wo fan nu findixi mixi faxaxie nan na wo xa fe kobie nun wo xa yunubie xa fe ra ² wo nu ɲerema naxee ma. Wo nu biraxi yi duniɲa fe kobie nan fɔɔ ra. Wo nu biraxi Sentane nan fɔɔ ra, ɲinne xa mange naxan na kuye ma. Wo nu biraxi a xaxili nan fɔɔ ra naxan na walife Ala yaxuie tagi. ³ Singe, won birin nu ɲerema na mɔɔli nan na, won bira won fate waxɔnfe nun won yete xaxili fɔɔ ra. Na kui, a nu lanma won xa Ala xa xɔne nan tun sɔɔ alɔ booree.

⁴ Kɔɔ Ala xa kinikini gbo. A won xanuxi xanunteya tilinxi nan na. ⁵ Na kui, hali faxamixie nan to nu won na won ma fe kobi rabaxie xa fe ra, Ala naxa won nakeli na faxe ma, won nun a xa Mixi Sugandixi. Wo kisixi Ala xa hinne nan saabui ra. ⁶ Ala to bara won nakeli faxe ma won nun a xa Mixi Sugandixi ra, a bara won naso ariyanna, a won dɔɔ a fe ma. ⁷ A xa fonisireya kui, Ala kisi fixi won ma a xa Mixi Sugandixi Isa nan saabui ra, alako birin xa a xa hinne makaabaxi to waxati birin naxan sa fama.

⁸ Wo kisixi Ala xa hinne nan saabui ra, wo xa danxaniya xa fe ra. Kisi mu kelima wo tan xa ma, Ala nan a fima mixi ma. ⁹ A mu kelima mixi xa wali fanyie xa ma. Na kui, mixi yo mu nɔma a yete matɔɔde. ¹⁰ Ala xa wali fɔxi nan na won na. Yakɔsi, a bara won daa a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra, alako won xa nu wali fanyie raba, a bara naxee ti won ya i won xa nu ɲere e ma.

Danxaniyatæ pama findife Ala xa mixie nun Ala Xaxili sabatide ra Isa xa serexe saabui ra

¹¹Na kui, wo xa ratu a Yuwifie mu wo ra bari keɲa ma. Naxee xili falama «sunnamixie», e wo fan xili falama «sunnataree». Wo xa kolon a sunne findixi adama xa wali nan na, naxan nabama mixi fate ra. ¹²Wo xa ratu a singe ra wo mu nu Ala xa Mixi Sugandixi xa fe yo kolon. Xɔɲee nan nu wo ra Isirayilakae ya ma. Laayidi nun saate yo mu nu xirixi wo nun Ala tagi. Xaxili tide yo mu nu na wo yi ra, Ala kolontaree nan nu wo ra dunija ma.

¹³Kɔɲɔ yakɔsi, wo tan naxee danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma, wo tan naxee nu makuyaxi, Ala bara wo maso a ra a xa Mixi Sugandixi wuli saabui ra. ¹⁴A tan nan lanyi rasoxi won tagi, pama firin xa findi keren na. A to a yete fate ba serexe ra, a bara yaxuya tete rabira naxan nu tixi won tagi. ¹⁵A bara Yuwifie xa seriye, e xa yaamarie, nun e xa tɔnyie senbe kana. A bara na pama firin tongo, a lanyi xiri e tagi, a e findi pama neene keren na a xa yaamari bun ma. ¹⁶A xa faxe saabui ra wuri magalanbuxi ma, a bara e xa yaxuya kana, a e firin birin findi keren na, a lanyi nun bɔɲesa lu e tan nun Ala tagi. ¹⁷A to fa, a naxa wo kawandi lanyi nun bɔɲesa ra, wo tan naxee nu makuya. Naxee fan nu makɔre, a naxa nee kawandi lanyi nun bɔɲesa ra. ¹⁸A tan nan naade rabixi won firin birin be, won nun Baba Ala xa lu yire keren, a Xaxili Seniyenxi kerenyi saabui ra.

¹⁹Na kui, wo tan naxee mu nu na Ala xa mixie ya ma, yakɔsi wo fan bara findi seniyentæe ra, wo bara so Ala xa mixie ya ma. ²⁰Wo bara lu alɔ banxi tixi naxan bunyi findi xerae nun namijɔnmee ra. Ala xa Mixi Sugandixi Isa nan findi na banxi geme hagige ra naxan

tide gbo a birin be. ²¹Banxi yire birin a boore suxuxi a tan nan saabui ra, a ite, a findi hɔrɔmɔbanxi seniyenxi ra Marigi be. ²²Isa bara a niya wo fan xa nu malan alɔ banxi biriki dɔxɔma a boore ra ki naxe. Ala na wo tife alɔ banxi a Xaxili sabatima dennaxe.

Ala xa gundo makenenfe

3 Na nan a toxi, n Ala maxandima wo be, n tan Pɔlu, naxan bara findi geelimani ra Ala xa Mixi Sugandixi Isa be wo xa fe ra, wo tan naxee mu findixi Isirayilakae ra. ²N laxi a ra, wo bara a me Ala naxa a xa hinne taxu n na n xa a masen wo be. ³N jan bara a nde tagi raba, Ala bara a xa gundo masen n be naxan singe nu nɔxunxi. ⁴Wo na n ma sebeli xaran, wo nɔma ne a kolonde a fahaamui bara fi n ma Ala xa Mixi Sugandixi gundo xa fe ra. ⁵Yi gundo mu nu makenenxi a singe ra nu adamadie be alɔ a fa makenenxi Ala xa xera seniyenxie nun namijɔnmee be ki naxe to Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra. ⁶A bara makenen fa, a si gbetee nun Isirayilakae bara findi pama keren na. E bara findi ke keren tongomae ra. Ala laayidi keren nan tongoxi e birin nalanxi be, Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa xibaaru fanyi saabui ra.

⁷Ala to hinnexi n na a senbe birin na, n fan bara findi yi xibaaru fanyi xa walike ra. ⁸Hali n to xurunxi dangi seniyentæe birin na, Ala bara hinne n na. A xa hinne findixi n be yi nan na: N tan xa si birin kawandi Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi makaabaxi ra, ⁹n xa Ala gundo makenen adamadie birin be, naxan nu nɔxunxi Ala Daali Mange yi ra. Kafi fe fɔlɔ fɔle yi gundo nu nɔxunxi Ala yi, ¹⁰kɔɲɔ yakɔsi, a sago na a ra danxaniyatæ pama xa a xa lɔnni birin makenen manglee nun nɔlae be naxee na kuye ma. ¹¹Yi birin findixi Ala xa nate nan na naxan nu na a yi ra abadan. A a birin nakamalixi won Marigi Isa nan

saabui ra, a xa Mixi Sugandixi. ¹²A tan saabui ra, won to danxaniyaxi a ma, won noma won makorede Ala ra limaniya kui, siike xanbi. ¹³Na kui, n bara wo maxandi limaniya naxa ba wo yi n ma tɔɔre kui wo xa fe ra, barima a findima wo be xunakeli nan na.

¹⁴Na nan a toxi, n nan n xinbi sinma Baba Ala ya i, ¹⁵bɔnsɔɛ birin fatanxi naxan na, naxee na koore nun bɔxi. ¹⁶N a maxandima a xa wo mali a xa nɔre makaabaxi saabui ra, a xa wo bɔɛ senbe so a Xaxili saabui ra. ¹⁷N a maxandima a xa Mixi Sugandixi xa sabati wo bɔɛ i danxaniya saabui ra, wo man xa sabati xanunteya kui. Wo xa xanunteya suxu alɔ wuri bili sanke bɔxi suxuxi ki naxe. ¹⁸N a maxandima a xa senbe fi wo ma, alako wo nun seniyeɛtɔɛ birin xa nɔ Ala xa Mixi Sugandixi xa xanunteya gboya, a kuyeya, a iteya, nun a tilinyi kolonde wo mabiri. ¹⁹Wo xa kolon sɔtɔ a ma Ala xa Mixi Sugandixi wo xanuxi ki naxe, xanunteya naxan mu noma fahaamude a gboya xa fe ra, alako Ala xa wo rakamali a xa fe kamalixi birin na.

²⁰Matɔɔɛ na Ala be naxan noma fe birin na a senbe saabui ra a naxan fixi wo ma, naxan noma fe birin na, dangi won ma maxandi nun maɔɔxunyi ra ²¹Matɔɔɛ na a tan nan be danxaniyatɔɛ pama nun a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra waxati birin, abadan. Amina.

Danxaniyatɔɛɛ jere ki:

Nerefe lanyi kui

4 Na kui, n tan naxan bara findi geel-
imani ra Marigi xa fe ra, n bara wo
mayandi wo jere ki xa a masen a Ala nan
yati wo xilixi. ²Wo xa jere yete magore
nun bɔɛ bexi kui, wo nu diɛ wo bore
be, wo ti wo bore san na xanunteya kui.
³Wo xa fe birin naba alako lanyi naxa
kana wo tagi, Ala Xaxili Seniyeɛnxi naxan
fixi wo ma bɔɛsa ra. ⁴Won findixi fate

keren nan na. Ala Xaxili Seniyeɛnxi keren
nan a ra. Ala wo fan xilixi ne wo xa wo
xaxili ti fe keren nan na. ⁵Marigi keren,
danxaniya keren, nun xunxa keren nan
na won be. ⁶Ala keren nan na won be
naxan findixi birin Baba ra, naxan na
birin xun ma, naxan walima birin saabui
ra, naxan na birin i.

⁷Kɔnɔ hinne fixi kankan ma won ya
ma alɔ Ala xa Mixi Sugandixi a xasabixi
ki naxe. ⁸Na nan a toxi a sebexi,
«A to te koore,
a naxa a yaxuie suxu,
a naxa adamadie ki.»

⁹A to sebexi, «A bara te,» na nan na ki
a bara goro han bɔxi ma sinden, beenun
a man xa te. ¹⁰Naxan goro, na nan man
texi koore birin xun ma, alako a xa fe
birin nakamali. ¹¹A adamadie ki naxan
na, a findi yi nan na: ndee xa findi xɛɛrae
ra, ndee xa findi namijɔnmɛɛ ra, ndee
xa findi xibaaru fanyi kawandilae ra,
ndee xa findi danxaniyatɔɛɛ xunmatie
nun karamɔɔɛ ra. ¹²A won kixi ne na
birin na alako won xa seniyeɛtɔɛɛ mali
e xa fata Ala xa Mixi Sugandixi xa danx-
aniyatɔɛ pama rapereɛde yare. ¹³Won xa
bira na fɔɔ ra han won birin xa lu lanyi
kui naxan kelima danxaniya nun Ala xa
Di kolonfe ma, han won birin xa kamali
alɔ Ala xa Mixi Sugandixi kamalixi ki
naxe. ¹⁴Na temui won mu luma sɔnɔn
alɔ diyoree. Won mu lintanma sɔnɔn alɔ
wuri naxan saxi ye fari, mɔɔɔnyi nun
foye naxan tutunma, e a xanin yire birin.
Na kui, mixie mu noma won natanta-
nde sɔnɔn e xa wule kawandi ra, e xa
kɔɔta, nun e xa yanfanteya ra. ¹⁵Won
xa nɔndi nan fala xanunteya kui. Fe
birin kui, won xa danxaniya Ala xa Mixi
Sugandixi ma, naxan findixi danxaniy-
atɔɛ pama xunyi ra. Won xa mɔ na
danxaniya kui. ¹⁶Xunyi nan fate salonse
birin napereɛma. Kankan xirixi a boore
ra, kankan a xa wali rabama, alako fate

birin xa mɔ, a xa senbe sɔtɔ xanunteya kui.

Nerefe lahale neene ma, tinxinyi nun seniyyenyi kui

¹⁷Na kui, n yi nan falama wo be, n man xa a mabanban Marigi xili ra: Wo naxa jere sɔnɔn alɔ danxaniyataree jere ma ki naxe. E xaxilie birama fe fufafu nan tun fɔxɔ ra. ¹⁸E xaxilie ifɔɔrɔxi. E xa fe kolontareya nun e xa sondon xɔrɔxɔya bara a niya e xa gan Ala xa kisi ra. ¹⁹E mu yaagima fefe ma sɔnɔn. E bara e yete rabolo langoepa xili ma. E mu wasama fe kobi mɔɔli birin nabafe ra.

²⁰Kɔnɔ Ala xa Mixi Sugandixi mu wo tixi na kira xa xɔn! ²¹Wo a xa fe mexi ne, wo man bara xaran a xa fe ra. Wo a kolon yati a nɔndi na Isa nan yi. ²²Wo tinkanxi ne wo xa wo yi ba wo jere ki fori ra, naxan wo xun nakanama wo waxɔnfe kobi saabui ra. ²³Wo bɔje nun wo xaxili xa mafindi bɔje neene nun xaxili neene ra. ²⁴Wo xa wo lahale fori masara a neene ra. Wo luma ne alɔ wo bara findi mixi neene ra Ala naxan daaxi a xa jere a xa tinxinyi nun seniyyenyi yati kui.

²⁵Na kui, won xa wule lu, won xa nɔndi nan fala won bore be, barima won findixi fate keren salonyie nan na. ²⁶Xa wo xɔnɔ, wo naxa yunubi raba. Wo naxa a lu soge xa dula xɔne na wo bɔje kui, ²⁷alako wo naxa santide lu Ibulisa be. ²⁸Mupeti xa mupɛ lu. A xa wali tinxinyi kui alako a xa munafanyi sɔtɔ a naxan fima setaree ma. ²⁹Wo naxa a lu wɔyen kobi yo xa mini wo de i. Wo xa wɔyen fanyi nan fala naxan nɔma mixi malide a hayi ki ma, alako wo xa wɔyenyi xa findi hinne ra e be. ³⁰Wo naxa Ala Xaxili Seniyyenxi tɔɔrɔ, Ala wo matɔnɔxumaxi naxan na han a fama won fɔxɔ ra lɔxɔ naxe. ³¹Wo xa wo yi ba yi fe mɔɔli birin na: xɔne, bɔjete, jaaxɔpa, jɔxɔnsɔsɔe, konbi, a nun fe kobi mɔɔli birin. ³²Wo

xa marafanyi nun bɔje fanyi masen wo bore be. Wo xa dijɛ wo bore ma alɔ Ala dijɛxi wo fan ma ki naxe a xa Mixi Sugandixi saabui ra.

Nerefe naiyalanyi kui

5 Na kui, wo to bara findi Ala xa di xanuxie ra, wo xa a fɔxi nan naba. ²Wo xa jere xanunteya kui alɔ Ala xa Mixi Sugandixi won xanuxi ki naxe, a a yete fi won ma fe ra, a findi won ma serexe ra naxan labunde xiri rafan Ala ma.

³Kɔnɔ langoepa, mile, nun seniyyentarepa mɔɔli yo naxa lu wo yi ra. E xa fe jan naxa fala wo tagi, barima na mu lan seniyyentɔe ya ma. ⁴Wɔyenyi masuturatate, daxɔpa wɔyenyi, wɔyen jaaxi, e sese naxa me wo tagi. Na mu lan. Wo xa nu tantu wɔyenyi nan fala wo bore tagi. ⁵Wo xa a kolon a fanyi ra, a langoe, seniyyentare, a nun milante (naxan maniya kuye batui ra), e sese mu findixi ke tongoma ra Ala nun a xa Mixi Sugandixi xa mangeya niini bun ma. ⁶Wo naxa a lu mixi yo xa wo madaxu wɔyenyi fufafu ra. Yi yunubi mɔɔlie xa fe ra, Ala xa xɔne goroma ne mixie ma naxee mu a xui suxuma. ⁷Na kui, wo naxa gbaku e ra.

⁸Singe, dimi nan nu wo ra, kɔnɔ yakɔsi, wo bara findi naiyalanyi ra Marigi saabui ra. Wo xa wo jere alɔ a lan naiyalanyi xa die xa e jere ki naxe. ⁹Naiyalanyi xa wali toma fe fanyi birin, tinxinyi birin, nun nɔndi birin kui. ¹⁰Wo xa kata wo xa kolon sɔtɔ fee ma naxee Ala kenexi. ¹¹Wo naxa wo gbe raso dimi xa wali kobi ya ma feo! Wo xa na fe mɔɔli ramini kene ma. ¹²Barima na mixi mɔɔlie fe naxee rabama nɔxunyi kui, hali a ifalafe yete mayaagi. ¹³Kɔnɔ naiyalanyi fe naxan birin makenenma, a toma ne ya ra. ¹⁴Fe naxan birin toma ya ra, a fan bara findi naiyalanyi ra. A falaxi na nan ma,

«I tan naxan xife, xunu.
Keli faxamixie ya ma,
Ala xa Mixi Sugandixi xa yanbe xa ti i
ma.»

¹⁵ Na kui, wo meeni wo jere ki ma. Wo naxa wo jere alɔ xaxilitaree. Wo xa wo jere ne alɔ xaxilimae. ¹⁶ Wo meeni yi temui ma, barima yi temui mu fan. ¹⁷ Na na a ra, a mu lan wo xa wo jere alɔ xaxilitare. Wo xa kolon sɔɔ Marigi waxɔnfe ma. ¹⁸ Weni naxa wo rasiisi, barima xaxilitareɲa nan na ki. Wo xa kamali Ala Xaxili Seniyenxi nan na. ¹⁹ Wo xa woyen wo bore be suuki nun beeti ra. Wo xa suukie nun beetie ba Marigi be naxee kelima wo bɔɲe yati yati ma. ²⁰ Wo xa tantui rasiga Baba Ala ma fe birin xa fe ra, temui birin. Wo xa na raba Ala xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xili saabui ra.

Nerefe yete magore kui

²¹ Wo xa wo yete magoro wo bore be Ala xa Mixi Sugandixi xa yaragaaxui kui.

²² Ginee, wo xa wo yete magoro wo xa mɔrie be, alɔ wo wo yete magoroma Marigi be ki naxe. ²³ Xeme findixi a xa gine xunyi nan na, alɔ Ala xa Mixi Sugandixi findixi danxaniyatɔe ɲama xunyi ra ki naxe. Danxaniyatɔe ɲama fan findixi a fate nan na, a bara naxan nakisi. ²⁴ Danxaniyatɔe ɲama a yete magoroma Ala xa Mixi Sugandixi be ki naxe, ginee fan lanma e xa e yete magoro e xa mɔrie be na ki ne fe birin kui.

²⁵ Xeme, wo xa wo xa ginee xanu alɔ Ala xa Mixi Sugandixi danxaniyatɔe ɲama xanuxi ki naxe. A a yete fi danxaniyatɔe ɲama xa fe ra ²⁶ alako a xa a raseniye, a xa a rafiixe ye ra masenyi saabui ra, ²⁷ a xa a dentege a yete be nɔre kui. Na kui, danxaniyatɔe ɲama luma ne alɔ dugi tofanyi, xɔsi yo mu na naxan ma, naxan mu matɔɔɲɔxi. A xa seniye, tantanyi yo naxa lu a ma. ²⁸ Xeme lanma e xa e xa ginee xanu na mɔli nan na. E xa e xanu alɔ e e

yetɔ fate xanuxi ki naxe. Naxan a xa gine xanuma, a a yetɔ nan xanuxi. ²⁹ Mixi yo mu na naxan a yetɔ fate xɔnma, barima mixi birin a yetɔ rabaloma, a meeni a yetɔ fate ma. Ala xa Mixi Sugandixi fan meenima danxaniyatɔe ɲama ma na ki ne, ³⁰ barima won findixi a fate salonyie nan na. ³¹ «Na kui, xeme fama ne kelide a baba nun a nga xun ma, a a maso a xa gine ra, e findi fate keren na.» ³² Gundo belebele nan na ki, kɔnɔ n na Ala xa Mixi Sugandixi nun danxaniyatɔe ɲama nan ma fe falafe. ³³ Kɔnɔ kankan xa a xa gine xanu alɔ a yetɔ yati. Gine fan lanma a xa a xa mɔri binya.

6 Die, wo xa wo nga nun wo baba binya Marigi xa fe ra, barima na nan findi fe tinxixi ra. ² Yaamari singe nan ya, barake laayidixi naxan xanbi ra: «I xa i nga nun i baba binya, ³ alako fee xa sɔɔneya i be, i xa simaya sɔɔ dunija bende fuɲi fari.»

⁴ Babae, wo fan naxa wo xa die raxɔnɔ. Wo xa e xuru, wo e rasi alɔ Marigi wama a xɔn ma ki naxe.

⁵ Konyie, wo xa wo marigie sago raba, naxee na wo xun ma yi dunija ma. Wo xa e binya, wo gaaxu e ya ra. Wo xa e sago raba wo nii ra, alɔ wo Ala xa Mixi Sugandixi sago rabama ki naxe. ⁶ Wo naxa a raba e ya tode gbansan xa ra, alɔ naxee katama e yetɔ rafande mixi ma. Wo xa a raba ne alɔ Ala xa Mixi Sugandixi xa konyie naxee Ala sago rabama e bɔɲe birin na. ⁷ Wo a raba wo tinxixi ra. Wo naxa wali e be alɔ wo na walife e tan gbansan nan ma fe ra. Wo xa wali ne alɔ wo na walife Marigi nan be, ⁸ barima wo a kolon, mixi fe fanyi yo raba, xa a findi konyi ra, xa a findi xɔre ra, Marigi a sare fima ne.

⁹ Konyi marigie, wo fan xa a raba na ki ne wo xa konyie be. Wo xa ba xaɔnfe e ma, barima wo a kolon Marigi keren nan na wo birin be koore ma, naxan mu mixi yo rafisa a boore be.

**Ala geresose naxee
fima danxaniyatɔɛ ma**

¹⁰ A dɔnxɔɛ ra, wo xa wo senbe so Marigi saabui ra nun a xa senbe magaaxuxi saabui ra. ¹¹ Wo xa Ala xa geresose birin tongo, alako wo xa nɔ tide Ibulisa xa kɔɔta birin kanke. ¹² Barima won mu na ibunadama xa gerefe. Mangee, nɔlae, yi duniɲa senbema ɲaaxie, ɲinne naxee na kuye ma, gere na won nun nee nan birin tagi. ¹³ Na nan a ra, wo xa Ala xa geresose birin tongo alako na lɔxɔɛ kobi na a li, wo xa nɔ tide. Na gere rapɔɔnyɪ xa wo li wo tixi. ¹⁴ Na kui, wo xa ti ne. Wo wo tagi ixiri nɔndi ra. Wo tinxinyi findi wo kanke makantase ra. ¹⁵ Wakilife xibaaru fanyi masende naxan bɔɲesa fima mixi ma, wo xa na findi sankiri ra wo sanyie be. ¹⁶ Safe na birin xun ma, wo xa danxaniya suxu wo yi ra alɔ wure lefa. Na nan nɔma Sentane xa tanbe radexxie ratide, a e raxuben. ¹⁷ Wo man xa kisi suxu naxan findixi wo xun makantase ra. Wo Ala Xaxili Seniyenxi xa santidegema fan suxu naxan findixi Ala xa masenyi ra. ¹⁸ Wo xa Ala

maxandi temui birin a Xaxili Seniyenxi saabui ra, duba nun maxandi mɔɔli birin na. Na kui, wo naxa yanfa. Wo xa wo tun nabexi ne Ala maxandife ra seniyen-tɔɛ birin be.

¹⁹ Wo xa Ala maxandi n fan be, alako n na n de ibi, Ala xa n mali a xa xibaaru fanyi gundo makenende birin be limaniya ra. ²⁰ N findixi Ala xa santigi nan na yɔlɔnxɔnyɪ bara balan naxan ma na xibaaru fanyi xa fe ra. Wo xa Ala maxandi n be alako n xa a masen limaniya ra alɔ n lan n xa a masen ki naxe.

Wɔyen dɔnxɔɛ

²¹ Tikike n ma fe nun n ma wali xa fe birin masenma ne wo be. Won ngaxakerenyi xanuxi nan a ra danxaniya kui. Tunnabexila nan a ra Marigi xa wali kui. ²² N a xɛɛxi wo ma na nan ma, alako a xa muxu xa fe tagi raba wo be, a man xa wo bɔɲɛ ralimaniya.

²³ Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa bɔɲesa, xanunteya, nun danxaniya fi ngaxakerenyie ma. ²⁴ Ala xa hinne fi birin ma Marigi Isa xa xanunteya mu ɲɔnma mixi naxee be.

Ala xa masenyi

Annabi Pɔlu naxan sebe

Filipi danxaniyatɔe pama ma

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxe nan na Isa xa xɛera Pɔlu naxan sebe Isayankae ma naxee nu sabatixi Filipi taa kui. Singe Pɔlu nu bara kawandi ti menni alako mixie xa danxaniya Isa ma. E xa danxaniya naxa sabati a fanyi ra, han e Pɔlu mali a xa wali kui yire gbete. Na taruxui sebexi Isa xa Xɛerae xa Taruxui kui, sora 16.

Pɔlu to balan geeli Rɔma a xa danxaniya xa fe ra, Ala naxa a niya a xa bataaxee sebe danxaniyatɔe pama ndee ma. Pɔlu naxa bataaxe keren sebe Filipi danxaniyatɔe ma. A naxa e ralimaniya alako e xa lu Ala sagoe, e man xa findi misaali fanyi ra naxan nɔma a niyade mixi gbetee xa bira Isa fɔxɔ ra. Pɔlu naxa e ratu a e mu nɔma e yete rakiside e xa fe fanyi saabui ra, fo Isa saabui ra naxan a yete baxi serexe ra dunija birin be.

To Isayankae man nɔma limaniya sɔtɔde yi Kitaabui saabui ra. Ala xa masenyi xaxili fanyi nun senbe fima mixie ma e na e bɔɔɔe rabi a be. Ala xa won mali alako won xa seewe kolon naxan fatanxi Alatala ra. Amina.

Ala xa masenyi

Annabi Pɔlu naxan sebe

Filipi danxaniyatɔe pama ma

Sora

Xɛebu

1 N tan Pɔlu nun Timote, naxee findixi Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa konyie ra, muxu bara wo xɛebu, Ala xa Mixi

Sugandixi xa seniyentɔe naxee na Filipi, a nun wo xa yareratie nun wo malimae. ² Won Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa hinne nun bɔɔɔesa fi wo ma.

³ Temui birin n na ratu wo ma, n Ala tantuma ne. ⁴ N Ala maxandima wo be seewe ra temui birin, ⁵ barima wo bara n mali Ala xa masenyi kawandife ra kabi a fɔle han yakɔsi. ⁶ N a kolon, Ala, naxan wali fanyi fɔlɔxi wo tagi, a fama ne a rakamalide a xa Mixi Sugandixi Isa fa lɔxɔe. ⁷ A lan ne yi xaxili xa lu n be barima wo rafan n ma. Xa n na geeli kui, xa n na Ala xa xibaaru fanyi xunmageresofe kawandi ra, Ala hinnema ne won birin na. ⁸ Ala a kolon n wo xanuxi alɔ a xa Mixi Sugandixi Isa wo xanuxi ki naxe.

⁹ N Ala maxandima ne wo be alako wo xa xanunteya xun xa masa fe kolonyi nun fahaamui tilinxi ra, ¹⁰ alako wo xa nɔ a kolonde fe naxan tide gbo. Na kui, wo bɔɔɔe xa fiixe, marakɔɔsi yo naxa lu wo ma Ala xa Mixi Sugandixi fa lɔxɔe. ¹¹ Na lɔxɔe Isa fama ne wo matinxinde alako Ala xa matɔxɔ, a senbe xa kolon.

Pɔlu nun kawanditie

¹² N ngaxakerenyie, wo xa a kolon, tɔɔre naxan n lixi, na bara Inyila Isa masenyi wali rasɔɔneya, ¹³ barima mange xa sɔɔrie nun mixie birin bara a kolon n na geeli kui Ala xa Mixi Sugandixi xa fe nan ma. ¹⁴ N ngaxakerenyie bara limaniya Marigi xa fe ma n ma paxankate saabui ra. Yakɔsi e mu gaaxuma fefe ya ra, e Ala xa masenyi kawandima senbe ra.

¹⁵ Nɔndi nan a ra, ndee na Ala xa Mixi Sugandixi xa fe kawandife mile nun tɔɔne nan ma, kɔɔɔ ndee fan na kawandi tife bɔɔɔe fanyi nan na. ¹⁶ Nee a rabafe xanunteya nan na, barima e a kolon a n findixi Xibaaru Fanyi xunmagereso nan na. ¹⁷ Booree Ala xa Mixi Sugandixi xa fe kawandima e xa yete igboɔna nan na.

E bɔɲe mu fiixe. E ɲɔɔ a ma a e nɔma n ma geeli ɲaxankate xun masade e xa kawandi ra. ¹⁸Fefe mu a ra. Xa e bɔɲe fiixe, xa e bɔɲe mu fiixe, e na Ala xa Mixi Sugandixi xa fe masenfe. Yi findima seewe nan na n be to nun tina, ¹⁹barima n a kolon fe naxee bara n li, e findima kisi nan na n be wo xa Ala maxandi saabui ra nun a xa Mixi Sugandixi Isa Xaxili xa mali saabui ra.

²⁰N a kolon n fe birin nabama alako n naxa yaagi fefe ra. N xa limaniya yakɔsi alɔ temui dangixi alako Ala xa Mixi Sugandixi xa matɔɔɔ sɔɔ n ma simaya xa na mu n ma faxe saabui ra.

²¹N ma dunipeigiri kui, n birama ne Ala xa Mixi Sugandixi fɔɔ ra. N ma faxe findima fe fanyi nan na n be, ²²kɔɔɔ xa n lu dunija, n nɔma ne wali gbegbe rabade Ala be. Awa, n munse rabama? N mu a kolon. ²³Na fe na n bendunfe yire firin. A xɔli n ma n xa keli be, n xa siga Ala xa Mixi Sugandixi yire. Na fan dangi fe birin na. ²⁴Kɔɔ a lanma n xa lu dunija wo tan ma fe ra. ²⁵N bara a kolon n luma ne wo ya ma alako wo xa siga yare, wo man xa seewa danxaniya kui. ²⁶N na gbilen wo yire, wo xa matɔɔɔ Ala xa Mixi Sugandixi Isa be, na xun fama masade n ma fe ra.

²⁷Wo jere ki xa lan Ala xa Mixi Sugandixi xa Xibaaru Fanyi ma tun, alako xa n na wo ya ma ba, xa n mu na ba, n nɔma a kolonde xaxili keren nan na wo be, wo birin walife danxaniya keren nan na, danxaniya naxan fatanxi Ala xa Xibaaru Fanyi ra. ²⁸Wo naxa gaaxu wo gerefae ya ra. Wo xa limaniya findixi tɔnxuma nan na e be e lɔfe ra, wo fan xa a kolon wo kisima ne. ²⁹Na kisi kelixi Ala nan ma, barima a bara hinne wo ra dɔɔ firin: Wo danxaniyafe Ala xa Mixi Sugandixi ma, a nun wo man tɔɔɔfe a be, ³⁰alɔ wo n fan to tɔɔɔ ra ki naxe. Alɔ wo man bara a me ki naxe, han ya n na na tɔɔɔ nan kui.

Isa xa misaali

2 Ala xa Mixi Sugandixi to madundui nde fima wo ma, a xa xanunteya to limaniya nde fima wo ma, lanyi to na wo nun Ala Xaxili Seniyenxi tagi, xanunteya nun kinikini nde to na wo yi ra, ²wo xa n ma jɔlexinyi rakamali. Wo lu lanyi kui. Xaxili keren, xanunteya keren, nun jere ki keren nan xa lu wo tagi. ³Wo naxa fefe raba tɔɔɔe kui. Wo naxa wo yete rafisa wo booree be. Wo nde ba wo xa fe ra, wo a sa wo boore gbe xun yete magore kui. ⁴Wo naxa wo yete xa munafanyi fen. Wo wo booree nan ma munafanyi fen.

⁵Wo yuge xa lu alɔ Ala xa Mixi Sugandixi Isa.

⁶Kabi abadan, a nu na Ala keɲa ne, kɔɔ a mu tin a xa a yete tide sa Ala ilanyi.

⁷A naxa diɲe a yete birin ma, a tin lude konyi keɲa ma, a bari dunija ma alɔ adamadi, mixie fan naxa a kolon adamadi ra.

⁸A naxa a yete magoro, a xa Ala sago raba, han a naxa tin faxe ra wuri magalanbuxi ma.

⁹Na nan a toxi Ala naxa a binya, a a xili gbo dangi xili birin na,

¹⁰alako naxee na koore, naxee na bɔxi, naxee na bɔxi bun ma, e na Isa xili me temui naxe, e birin xa e xinbi sin a bun,

¹¹e xa a fala, «Ala xa Mixi Sugandixi Isa nan na Marigi ra.»

Na xa findi matɔɔɔ ra Baba Ala be.

¹²N xanuntenyie, wo bara n xui suxu n nu na wo tagi temui naxe. Yakɔsi fan, wo xa Ala xa yaamarie rabatu n xanbi dangife a singe ra. Wo xa gaaxu Ala ya ra, wo xa wakili wo xa kisi xa fe ra. ¹³Ala nan fe ragirima wo ma alako wo janige xa lan a gbe ma, wo xa a waxɔnfe

raba. ¹⁴ Wo ne fefe rabama wo naxa wo yaxaseri masa, wo naxa sɔnɔ, ¹⁵ alako nɔndi nun seniyyeni xa lu wo be, wo tan Ala xa die naxee yanbama alɔ te dexe yi duniya mixi jaaxi tinxintaree ya ma, ¹⁶ wo ne kisi masenyi tima temui naxe. Na kui, n matɔxɔe sɔtɔma Ala xa Mixi Sugandixi fa lɔxɔe, barima n mu duniya igirixi tɔɔre kui fufafu ra. ¹⁷ Hali n faxa wo be, n ma duniyeigiri fama findide wo be serexe nan na naxan sama wo xa danxaniya serexe xun ma. Na n naseewama ne. ¹⁸ Wo fan xa seewa, won birin xa seewa.

Timote nun Epafrodite

¹⁹ N bara n xaxili ti Marigi Isa ra a xa n mali alako n xa Timote xee wo ma, alako a xa n nalimaniya wo xa xibaaru ra. ²⁰ Mixi yo mu na n yi ra, wo xa fe rafan naxan ma alɔ a tan. ²¹ Birin wama e yete kan xa geeni nan xɔn ma, e mu na Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa geeni xa fenfe. ²² Wo a kolon Timote bara a tunnabexi tɔɔre kui Ala xa Xibaaru Fanyi xa fe ra. Kabi a naxa wali fɔlɔ n seeti ma temui naxe, a bara lu alɔ di naxan birama a baba fɔxɔ ra. ²³ Na kui, a xɔli n ma n xa a xee wo yire, n ma fe makenenma temui naxe. ²⁴ N a kolon a gbe mu luxi, Ala xa a ragiri n xa fa wo yire.

²⁵ Kɔnɔ n ma maɔxunxi ma, fo n xa n ngaxakerenyi Epafrodite xee wo yire. A bara n mali ki fanyi ra Ala xa fe gere-maso kui, alɔ wo a xeexi n ma fe naxan ma. ²⁶ Wo to xɔli bara a suxu ki fanyi. A bara kɔntɔfili barima wo bara a xa fure fe me. ²⁷ A fura ne a jaaxi ra. A gbe mu nu luxi a xa faxa, kɔnɔ Ala naxa kinikini a ma. Ala naxa kinikini n fan ma, alako na sunnunyi naxa sa n ma tɔɔre xun. ²⁸ Na na a ra n bara gbata a xeeffe ra wo ma alako wo xa jɛlexin a tofe ra, n fan bɔɔne ndedi xa sa. ²⁹ Wo xa a rasene Marigi xili ra seewe kui. Wo xa yi mixi mɔɔli binya, ³⁰ barima a mu tondi fefe yo ra Ala xa

Mixi Sugandixi xa wali kui, hali a findi a be faxe ra. A bara n mali wo tan mu nu nɔma n malide naxee ra.

Kisi sɔtɔfe

3 Yakɔsi, n ngaxakerenyie, wo xa seewa wo Marigi ra. N mu taganma gbilende fee tagi rabade wo be, n naxee sebexi wo ma temui dangixi, alako na xa wo ratanga. ² Wo xa wo yete ratanga mixi jaaxie ma, wali kobi rabae naxee wama fine rawalife tun mixi sunnafe ma. ³ Won tan nan na mixi sunnaxie ra a nɔndi ki ma, won tan naxee Ala batuma a Xaxili Seniyyenxi saabui ra, naxee seewama Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra, naxee mu e xaxili tima e yete ra.

⁴ Xa n wa, n fan nɔma n xaxili tide n yete ra. Xa mixi nde a maɔxunxi ne a a nɔma a xaxili tide a yete ra, n dangi na kanyi ra pon! ⁵ N sunnaxi a xi solo-masaxan lɔxɔe ne, Isirayilaka nan n na, naxan kelixi Bunyamin bɔnsɔe, Eburu yati yati nan lanxi n ma n bari ki ma. ⁶ N nu biraxi Ala xa seriye fɔxɔ ra a Fariseni ki ne, n nu fa Isa xa danxaniyatɔe jax-ankata. Marakɔɔsi jaaxi yo mu nu na n ma.

⁷ Kɔnɔ yakɔsi, n to bara danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi ma, n nu se naxan birin maɔxunxi fe fanyie ra, e tide yo mu na n be sɔnɔn. ⁸ Marigi Isa kolonfe nan tide gbo nee birin be. Ala xa Mixi Sugandixi sɔtɔfe dangi na fe birin na, n bara naxee lu a xa fe ra. Na fee bara lu n be alɔ fee fufafu alako n xa Isa xa munafanyi sɔtɔ. ⁹ N xa lu a tan nan ma fe, barima n yete senbe mu nɔma n findide mixi tinxinxɔ ra. N mu nɔma Ala xa seriye birin nabatude. Kɔnɔ xa n bara danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi ma, Ala tan nɔma ne n matinxinde. Ala nan mixi matinxinma danxaniya saabui ra. ¹⁰ Na kui, n wama naxan xɔn, n xa Isa kolon. N xa a xa marakeli senbe kolon, n man xa tɔɔɔ alɔ a tɔɔɔxi ki naxe. N wama

lufe ne alɔ Isa nu na ki naxe a faxa temui, ¹¹ alako n fan xa keli faxe ma.

¹² N a kolon n mu nu ge na birin sɔtɔde sinden, n ma fe mu gexi kamalide. Kɔnɔ n xa siga yare alako Isa n sugandixi fe naxan ma, n fan xa a xa fe suxu.

¹³ N ngaxakerenyie, n a kolon n mu gexi a suxude sinden, kɔnɔ n fe keren nan nabama: N mu n kobe ratoma, n sigama yare nan tun ma. ¹⁴ N birama ne n ma wali fɔxɔ ra, alako n xa sare sɔtɔ Koore Mange Ala won xilixi naxan ma a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra.

¹⁵ Won tan naxee xa danxaniya bara tilin, a lanma na mapɔxunyi nan xa lu won birin yi ra. Kɔnɔ xa a sa li mixi nde mu lanxi na fe ma, Ala fama na fan fixede na kanyi be. ¹⁶ Won xa siga yare alɔ won darixi a ra ki naxe.

¹⁷ N ngaxakerenyie, wo xa n fɔxi raba. Mixi naxee jere ki luxi alɔ muxu gbe, nee nan xa findi misaali ra wo be. ¹⁸ Ala xa Mixi Sugandixi yaxuie bara wuya, naxee mu lama a xa serexe ra wuri magalanbuxi ma. N jan bara na fala wo be sanya wuyaxi, kɔnɔ yakɔsi n a masenma ne wo be n yaye ra. ¹⁹ E bara lɔe. E yete waxɔnfe bara findi e xa ala ra. E naxan itema, na nan fama e ragorode. E birama yi dunija gbansan nan fɔxɔ ra. ²⁰ Kɔnɔ won tan xɔnyi na ariyanna nan na, won nakisima Marigi Isa kelima dennaxe fafe ra won fɔxɔ ra. Won na na nan mamefe. ²¹ A fama ne won fate makinikinixie masarade, e xa lu nɔre kui alɔ a gbe. A na rabama a senbe nan na, naxan dangi senbe birin nalanxi ra.

Marasi dɔnxɔe

4 N ngaxakerenyie, a xɔli n ma n xa siga wo xeebude. N bara jɛlexin wo xa fe ra, naxan bara a niya n xa binye sɔtɔ. N xanuntenyie, wo bira Marigi fɔxɔ ra alɔ wo darixi a ra ki naxe.

² Ewodiye nun Sintike, yandi wo xa lan wo bore ma Marigi xa fe kui. ³ N mal-

ima fanyi, n bara i maxandi, i xa e mali, barima e fan bara n mali n ma kawandi tife geremaso kui. Kilementi fan bara n mali, alɔ n walibooree naxee xilie sebexi kisi buki kui.

⁴ Wo seewa Marigi ra temui birin. N man xa a fala wo be, wo xa seewa. ⁵ Wo xa bɔje bexi xa makenen birin be. Marigi mu buma fafe ra sɔnɔn. ⁶ Wo naxa kɔntɔfili fefe ra, wo xa Ala maxandi fe birin kui, wo xa a mayandi, wo xa a tantu. ⁷ Na kui, Ala bɔnesa nun xaxilisa fima ne wo ma naxan mɔɔli mu toma yi dunija fari. A na rabama a xa Mixi Sugandixi Isa nan saabui ra.

⁸ Dɔnxɔe ra, wo xa wo xaxili dɔxɔ yi fee nan xɔn ma: fe naxan yo findi nɔndi ra, naxan yo findi sɔɔbe ra, naxan yo tinxin, naxan yo seniye, naxan yo fan, naxan yo findi seriye ra, naxan yo rafan Ala ma. Wo xa wo xaxili dɔxɔ yi fee nan xɔn binye nun tantui na naxee kui. ⁹ N naxan masenxi wo be, wo naxan toxi n ma misaali kui, wo bira na fɔxɔ ra. Na kui, Bɔnesa Mange luma ne wo seeti ma.

Xeebui

¹⁰ N bara Marigi tantu wo xa fe ra barima wo man bara wo jɔxɔ sa n xɔn. Singe wo nu bara wa n malife, kɔnɔ Ala mu a ragiri. ¹¹ N mu yi falaxi xe barima n hayi to na se nde ma. N bara n matinkan n xa wasa so se naxan na n yi ra. ¹² Xa sese yo mu na n yi ra, xa se gbegebe na n yi ra, a birin fan. Xa kaame n suxuxi, xa n lugaxi, n bara wasa a birin na. Xa n banaxi, xa n tɔɔɔxi, n bara seewa a birin na. ¹³ N nɔma fe birin na n Marigi saabui ra, naxan senbe fima n ma. ¹⁴ Kɔnɔ wo fan fe fanyi nan nabaxi n be n malife ra n ma tɔɔre kui.

¹⁵ Filipikae, wo a kolon, kabi n naxa keli Masedon bɔxi Inyila Isa kawandi tife ra, danxaniyatɔe jama yo mu n mali fe nde ra fo wo tan. ¹⁶ Wo tan nan na rabaxi. Wo naxa n mali sanya firin n

nu na Tesaloniki temui naxe. ¹⁷ N mu na sese fenfe n yete be. A xoli n ma wo tan nan xa fe fanyi soto a kui. ¹⁸ N hayi na naxan birin ma, n bara a soto. Wo naxan nasanbaxi n ma Epafrodite saabui ra, a bara n wasa han a bara dangi a i. Na serexe bara rafa Ala ma, a a kenen. ¹⁹ N Marigi Ala fama fe birin fide wo ma wo hayi na naxan ma. Feere birin na a tan

nan yi ra, a na birin nabama a xa Mixi Sugandixi Isa nan saabui ra. ²⁰ Ala tantu, Ala tantu. Ala naxan findi won Baba ra, won a tantuma ne han duniya ranonyi.

²¹ Wo xa Isa xa seniyentoe birin xeebu. ²² Seniyentoe birin naxee na n seeti ma, a gbengbenyi naxee walife Mange Sesare xonyi, e bara wo xeebu. ²³ Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi, xa hinne wo birin na.

Ala xa masenyi

Annabi Pɔlu naxan seɓe

Kɔlɔsi danxaniyatɔe jama ma

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxe nan na Isa xa xɛera Pɔlu naxan seɓe Isayankae ma naxee nu sabatixi Kɔlɔsi taa kui. Pɔlu mu nu findixi kawandila singe xa ra naxan Isa xa fe masen e be, kɔnɔ a e kolon Rɔma ne, a nu na geeli dennaxe. Ala Xaxili Seniyenxi naxa masenyi nde fi Pɔlu ma Kɔlɔsikae be, a nun Isayankae birin be naxee nu sa fama lude duniɗa bende fupɗi fari. Yi Kitaabui kui, mixi nɔma lɔnni gbeɓe sɔtɔde Isa xa fe ma a nun Isayankae jɛrɛ ki xa fe ma.

Ala xa won mali a xa masenyi saabui ra alako won xa seewe sɔtɔ duniɗa ma, won man xa seewe sɔtɔ aligiyama. Amina.

Ala xa masenyi

Annabi Pɔlu naxan seɓe

Kɔlɔsi danxaniyatɔe jama ma

Sora

Xɛɛbui

1 N tan Pɔlu nan yi ki, Ala a ragirixi naxan xa findi Isa xa xɛera ra. Muxu nun Timote nan yi bataaxe seɓefe ²wo tan ma, Kɔlɔsikae seniyentɔe. Wo bara findi n ngaxakerenyi danxaniyatɔe ra barima wo laxi Ala xa Mixi Sugandixi ra. Won Baba Ala xa hinne nun boɗesa fi wo ma.

Pɔlu Kɔlɔsikae tantufe

³Muxu bara Ala tantu, won Marigi Isa Baba. Muxu Ala maxandima wo be temui birin. ⁴Muxu yi nan mexi, wo bara danx-

aniya Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma, wo man bara Ala xa seniyentɔe birin xanu. ⁵Wo xaxili tixi fe ra Ala naxan nagataxi wo ya ra koore ma. Wo xa danxaniya nun wo xa xanunteya kelima na nan ma. Wo bara na birin me Ala xa nɔndi kui naxan findixi xibaaru fanyi ra. ⁶Na xibaaru fanyi bara findi geeni ra duniɗa birin be. A man bara findi geeni ra wo be wo Ala xa hinne yati kolonxi temui naxe. ⁷Won ngaxakerenyi, muxu wali-boore Epafirasi nan wo xaranxi na nɔndi ra. A bara findi Ala xa Mixi Sugandixi xa walike tinxinxi ra wo be. ⁸A bara a masen muxu be a wo mixi xanuma Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra.

Pɔlu Kɔlɔsikae ralimaniyafe

⁹Na nan a toxi, muxu fan, kafi muxu naxa na kolon, muxu Ala maxandife ne wo be temui birin, a xa fahaamui nun xaxili fanyi fi wo ma alako wo xa Ala sago kolon a fanyi ra. ¹⁰Wo xa wo jɛrɛ alɔ won Marigi wama a xɔn ma ki naxe. Wo xa fe fanyi mɔɔli birin naba. Wo xa Ala kolon a fanyi ra. ¹¹Wo xa senbe sɔtɔ a xa senbe magaaxuxi saabui ra, alako wo xa wo tun nabexi, wo man xa diɗe, ¹²wo man xa Baba Ala tantu seewe kui. A bara a ragiri wo xa nɔ seniyentɔe ke sɔtɔde naiyalanyi kui. ¹³A bara won namini Sentane xa nɔe bun ma, naxan findixi dimi ra, a won naso a xa Di xanuxi xa mangeya niini bun ma. ¹⁴Na di bara won xunsara, a bara won ma yunubie xafari.

Ala xa Mixi Sugandixi

¹⁵Ala mu toma, kɔnɔ a xa Di findixi a misaali nan na. Daali birin fisamante nan a ra. ¹⁶A tan nan se birin daa, naxan na koore ma, naxan na bɔxi ma, naxan toma, naxan mu toma, mangɛe, yaamar-itɔe, nɔlae, senbɛmae. Na birin daaxi a saabui nan na, na birin daaxi a yete nan be. ¹⁷Beenun se keren xa daa, a tan nu

na. A birin na na a tan nan saabui ra. ¹⁸Danxaniyatɔɔ pama xunyi na a tan nan na. Na luma ne alɔ a fate yati yati. A tan nan na fe birin fɔle ra. A tan nan singe rakeli faxe ma, alako a xa findi dunija fisamante ra. ¹⁹A naxa rafan Ala ma a xa Isa rakamali Ala xa fe birin na. ²⁰A man bara tin fe birin masode a ra a xa Di xa faxe saabui ra. Bɔɔesa xa lu Ala nun dunija birin tagi, naxan na koore nun bɔxi ma. Na lanyi bara lu e tagi Ala xa Di wuli saabui ra, naxan banban wuri magalanbuxi ma.

²¹Singe ra, wo tan nun Ala, wo tagi nu ikuya. A yaxuie yati yati nan nu na wo ra, barima wo nu fe jaaxie maɔɔxunma, wo man nu e rabama. ²²Kɔɔɔ yakɔsi, lanyi bara lu wo tagi Ala xa Di xa faxe saabui ra, alako wo xa seniyen, wo xa ti Ala ya i, tantanyi nun marakɔɔsi yo mu na wo ma sɔɔɔn. ²³Kɔɔɔ a lanma ne wo xa danxaniya xa sabati, a xa senbe sɔɔɔ, alako wo naxa makuya fe fanyi ra naxan nagataxi wo be Ala xa xibaaru fanyi saabui ra. Na xibaaru fanyi wo naxan mexi, a masenxi ne dunija birin be. N tan yati walima na nan ma.

Pɔlu xa wali

²⁴Yakɔsi, n bara jɔlexin n tɔɔɔfe ma wo xa fe ra. N yete yati fama Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa tɔɔɔ rakamalide danxaniyatɔɔ pama xa fe ra, naxan luxi alɔ a fate. ²⁵N bara findi danxaniyatɔɔɔ pama xa walike ra. Ala bara n xee n xa a xa masenyi birin tagi raba wo be. ²⁶Na gundo nu nɔxunxi ne mixi birin ma, kabi temui xɔnnakuye. Kɔɔɔ yakɔsi, Ala bara na masen a fiixe ra a xa seniyentɔɔɔ birin be. ²⁷A waxi ne na gundo xa masen e be si birin tagi, e xa a xa nɔɔɔ tofanyi to. Na gundo nan yi ki, Ala xa Mixi Sugandixi na wo i, a tan nan nɔxi a niyade wo xa a xa nɔɔɔ sɔɔɔ. ²⁸Muxu Ala xa Mixi Sugandixi nan ma fe masenma adamadi birin be. Muxu e birin xaranma ne lɔnni

ra, alako mixi birin xa kamali Ala xa Mixi Sugandixi saabui ra. ²⁹Na nan a toxi, n na walife Isa senbe ra, naxan n malima a fanyi ra.

2 Wo xa a kolon n na gere masofe wo be, n na gere masofe Layodiseyakaɔ nun danxaniyatɔɔ birin be, naxee n kolon kɔɔɔ e mu n toxi sinden. ²N na gere maso kui alako wo bɔɔɔ xa limaniya, wo xa boni wo bore ra xanunteya kui, wo man xa xaxili fanyi sɔɔɔ. Na kui, wo nɔma ne Ala xa gundo kolonde. Na gundo findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na. ³Lɔnni fanyi nun fe kolonyi nɔxunxi Isa nan ma fe kui.

⁴N na falaxi ne, alako mixi yo naxa nɔ wo madaxude wɔyenyi tofanyie ra. ⁵N makuya wo ra, kɔɔɔ n bɔɔɔ na wo seeti ma. N bara jɔlexin, barima wo na jɔɔɔɔɔ a fanyi ra wo xa danxaniya kui. Wo mu Ala xa Mixi Sugandixi beɔɔɔnma fefe ma.

Pɔlu Kɔlɔsikae ralimaniyafe a firin nde

⁶Wo to bara tin wo Marigi Isa xa fe ra, Ala xa Mixi Sugandixi, wo lan ne wo xa bira a fɔɔɔ ra. ⁷Isa xa lu wo be alɔ sanke na sansi be ki naxe. A xa lu wo be alɔ fanye, banxi tima naxan fari. Wo xa danxaniya xa sabati alɔ muxu wo xaranxi ki naxe. Wo xa Ala tantu temui birin. ⁸Wo naxa a lu mixi yo xa wo madaxu wɔyenyi jɔɔɔxunme ra. Na wulee findixi adamadi xa maɔɔxunyi nan na. Na fatanxi dunija fe nan na. A mu kelixi Ala xa Mixi Sugandixi xa ma feo!

Isa Marakisima

⁹Ala xa fe keɔɔ birin na Isa yi ra. ¹⁰Wo fan bara kamali Isa saabui ra, naxan findixi mange ra. Mangeya birin nun senbe mɔɔli birin na a bun ma.

¹¹Isa bara wo sunna, kɔɔɔ a mu a rabaxi a adama ki xa ma. A mu sese ba wo fate ma. A wo sunna ki naxe, a wo sondonyi nan kui ixaxi. ¹²Wo bara wo

xunxa ye xóora. Na bara maniya aló wo nun Isa bara ragata gaburi keren kui. Na xanbi wo fan bara keli ye xóora aló Isa kelixi gaburi kui ki naxe. Na birin nabaxi ne barima wo bara la Ala senbe ra, naxan Isa rakelixi faxe ma. ¹³Wo nu luxi ne aló faxamixie, wo xa yunubie xa fe ra nun wo xa sunnatareya xa fe ra, kóno Ala bara wo rakisi Isa saabui ra. A bara dijé won ma yunubi birin ma. ¹⁴Kalamui naxan nu sebexi won xili ma, naxan nu nóma won ma fe kanade, a bara na ba na a mabanbanfe wuri magalanbuxi ma. ¹⁵Na kui, Ala bara nó mangeya nun senbe mólí birin na dunija birin ya xóri, naxee fatanxi Sentané ra, a naxa xun-nakeli sóto na wuri magalanbuxi saabui ra.

Xaranyi naxan findixi wule ra

¹⁶Awa, wo naxa tin mixi yo xa kiiti jaaxi sa wo ma wo xa donse nun minse xa fe ra, sali xungbee xa fe ra, kike neene sali xa fe ra, xa na mu malabu lóxoé xa fe ra. ¹⁷Na birin findixi fe fanyi tónx-uma nan na. A nu wama Ala xa Mixi Sugandixi xa fe nan masenfe won be, naxan findixi nóni yati ra. ¹⁸Wo naxa tin mixi yo xa wo xa xunnakeli ba wo yi ra. Mixi ndee katama ne na rabade. A luma aló e e yete nan magoroma, kóno wule na a ra. A luma aló e tan nun malekéé Ala nan batuma, kóno na fan wule nan a ra. E birama laamatun-yie fóno ra, kóno e e yete igboma fe fufafu ma. ¹⁹E mu fatuxi Isa ma, naxan na xunyi ra. Fate xunyi salonse birin najerema. Kankan xirixi e boore ra, Ala senbe fima e birin ma aló a wama a xón ma ki naxe.

²⁰Xa wo bara fatan dunija fee ma Isa saabui ra, munfe ra wo wo yete luma dunija fee xa yaamari bun ma? ²¹Na yaamari naxe, «A mu lan wo xa yi tongo! A mu lan wo xa yi don! Wo man mu lan wo xa a masuxu!» ²²Na fe

birin fama jónde. Na seriye mólí fatanxi adamadi nan na. ²³Na fe mólí maniya lónni ra, barima batui, yete magore, nun fate tórofe na a kui, kóno e tide yo mu na, barima e mu nóma yunubi fee bade mixi bóje ma.

Ala xa kira

3 Xa nóni na a ra, wo nun Ala xa Mixi Sugandixi nan birin nakelixi faxe ma, wo xa ariyanna fen, Ala xa Mixi Sugandixi magoroxi Ala yirefanyi ma dennaxe. ²Wo xa ariyanna fe fen, dunija fe mu a ra. ³Barima wo bara faxesa, wo xa simaya fa nóxunxi Ala xa Mixi Sugandixi xa fe i Ala xa fonisireya kui. ⁴Wo Rakisima Ala xa Mixi Sugandixi na fa, wo fan luma a xa nóre nan kui.

⁵Na nan a toxi wo lanma wo xa adamadi xa fe kobi birin nabéjin: yene fe, langoe fe, fe seniyyentare, korinteja naxan maniyaxi kuye batufe ra. ⁶Ala xónoma ne na fe mólí ma, nun naxee e rabama. ⁷Singe ra nu, wo yati nu jere ma na ki ne.

⁸Kóno yakósi, wo xa yi fe birin béjin: bójete, geresofe, fe jaaxi, mixi xili kanafe, nun konbi. ⁹Wo naxa wule fala wo bore be. Wo bara na jere ki fori béjin, ¹⁰alako wo xa jere ki neene suxu, naxan lanma Ala jere ki ma. Na kui, wo fama Ala kolonde a fanyi ra. Na birin luma aló mixi naxan dugi fori bama a ma, a dugi neene ragoro a ma. ¹¹Na kui, Gireki nun Yuwifí e birin keren. Mixi sunnaxi nun mixi sunnatate e birin keren. Xununtaree, mixi xununxi, konyi, nun lasiri, e birin keren. Isa nan findixi a birin na, a man na a birin i.

¹²Ala wo tan nan sugandixi, wo bara findi seniyyentóe ra, Ala xanuntenyie. Wo lan ne wo xa kinikini mixi ma, wo bóje xa fan, wo xa wo yete magoro, wo bóje xa bexi, wo xa dijé. ¹³Wo xa wo bore sutura, wo man xa hinne wo bore ra. Xa mixi nde bara fe jaaxi raba a

bore ra, na kanyi xa dijɛ alɔ Ala xa Mixi Sugandixi dijɛxi wo ma ki naxe.

¹⁴Naxan dangi a birin na, wo xa wo bore xanu barima na findima lanyɛ fanyi ra.

¹⁵Ala xa Mixi Sugandixi nu wama lanyɛ naxan xɔn won be, won bɔjɛ xa bira na lanyɛ fɔxɔ ra. Ala bara wo xili wo xa findi fate keren na, lanyɛ xa lu wo tagi. Wo xa Ala tantu na ma.

¹⁶Ala xa Mixi Sugandixi xa masenyi fanyi xa lu wo bɔjɛ kui. Wo xa wo bore xaran, wo man xa marasi nun lɔnni fi wo bore ma. Wo xa na raba suuki nun beɛti ra naxan fatanxi Ala Xaxili Seniyenxi ra. Wo xa Ala tantu na beɛtie ra, e xa keli wo bɔjɛ yati yati nan kui. ¹⁷Wo fe naxan birin falama, wo fe naxan birin nabama, wo xa na birin naba wo Marigi Isa xili ra. Wo xa Baba Ala tantu Isa saabui ra.

Denbaya seriye

¹⁸Ginee, wo xa lu wo xa mɔrie xa yaamari bun ma, alɔ Marigi wama a xɔn ma ki naxe. ¹⁹Xemee, wo xa wo xa ginee xanu, wo naxa jaaxu e ra.

²⁰Dimedie, wo xa wo barimixie xui ratinme fe birin kui, barima na rafan Marigi ma. ²¹Barimixie, wo naxa wo xa die bɔjɛ rapaaxu e ma, alako limaniya naxa ba e yi. ²²Konyie, wo xa wo marigie xui birin natinme. Wo naxa wali e ya tode xa gbansan na, alako wo xa rafan mixie ma. Wo xa wali e be wo bɔjɛ fiixexi ra, barima wo gaaxuxi wo Marigi Ala ya ra. ²³Wo fe naxan birin nabama, wo xa a raba wo bɔjɛ fiixexi nan na, alɔ wo a rabama Marigi be ki naxe. Wo mu a rabama mixie xa be. ²⁴Na kui, wo xa a kolon Marigi na sare ragbilenma ne wo ma, naxan findima wo ke ra. Wo na walife Ala xa Mixi Sugandixi nan be, wo Marigi yati yati. ²⁵Naxan fe kobi rabama, Marigi na fan sare ragbilenma ne a ma. Mixi birin a gbe sɔtɔma ne, Ala mu mixi yo rafisa a boore be.

4 Konyi marigie, wo xa wo xa konyie masuxu tinxinyi ra, barima konyi nan wo fan na. Wo Marigi na koore ma.

Marasi dɔnxɔɛ

²Wo xa Ala maxandi temui birin. Wo xa wo yete mato, wo xa Ala tantu. ³Wo Ala maxandi muxu fan be. Ala xa sɔɔneya raba won ma kawandi kui, alako n xa Ala xa Mixi Sugandixi xa gundo masen birin be. N saxi geeli na fe nan ma. ⁴Wo Ala maxandi n be alako n xa na fala a fanyi ra, a xa fiixe fɔɛn, alɔ a lanma n xa a raba ki naxe.

⁵Wo xa wo jere xaxilimaya ra danxaniyatere ya tode ra. Wo xa na raba sinanyi ma a raba waxati. ⁶Wo xa masenyi fanyi ti mixie be, naxan fan. Kuri so temui, fɔxe sama ne bande, alako a xa jɔxun. Wo fan xa fata mixi birin yaabide wɔyenyi ra naxan fan.

Xeebui dɔnxɔɛ

⁷N ngaxakerenyi Tikike findixi n xanuntenyi nan na naxan bara n mali a fanyi ra Marigi xa wali xa fe ra. A fama n ma fe birin tagi rabade wo be. ⁸N a xeexi ne wo ma alako a xa muxu xa fe tagi raba wo be, a man xa wo ralimaniya. ⁹N man bara n ngaxakerenyi tinxinxi, n xanuntenyi Onesimo Kòlòsika xee a xa Tikike mati. E firinyi fama n ma fe birin den-tege sade wo be.

¹⁰Arisitaraki, muxu nun naxan na geeli, a wo xeebu. Baranabasi dɛɛxɔ Maraki fan wo xeebu. Wo bara marasi sɔtɔ Maraki xa fe ma. Xa a fa wo xonyi, wo xa a rasene a fanyi ra. ¹¹Yesu, naxan xili falama Yúsutu, a fan wo xeebu. Yuwifɛ danxaniyatɛ jama birin ya ma, yi mixi saxanyi gbansan nan n malixi Ala xa mangeya niini wali rabade. E bara limaniya fi n ma.

¹²Epafrasɛ, naxan findixi wo xɔnyika ra, a wo xeebu. Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa walike nan a ra. A Ala maxandima

wo be temui birin alako wo xa danxaniya xa sabati, wo xa Ala waxonfe kolon, wo man xa a raba. ¹³A wali gbegebe rabama wo be, wo tan danxaniyatæ naxee na Kólósi, Layodiseya, nun Hiyerapoli. N na a seede ra. ¹⁴Luki seriba, muxu xanun-tenyi wo xæebu, a nun Demasi.

¹⁵Wo xa won ngaxakerenyi Layodiseya danxaniyatæe xæebu, nun Nimifa, a nun danxaniyatæ nama naxan e malanma a xa banxi kui. ¹⁶Wo na ge

yi bataaxe xarande wo xonyi, wo xa a so Layodiseya danxaniyatæe fan yi ra, e xa a xaran. Wo tan fan, wo xa bataaxe xaran n naxan nasambaxi Layodiseyakae ma. ¹⁷Wo xa a fala Arikipe be, «Fenten i xa wali ma, Marigi naxan soxi i yi ra alako i xa na raba a fanyi ra.»

¹⁸Xæebui nan yi ki, n tan Pólu naxan sebexi wo ma n yete belexe ra. Wo xa ratu a ma n na geeli nan kui yi ki. Ala xa hinne wo birin na.

Ala xa masenyi singe

Annabi Pɔlu naxan sebe

Tesaloniki danxaniyatɔɔe ɲama ma

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxe singe nan na Ala xa xɛera Pɔlu nun a walibooree naxan sebe danxaniyatɔɔe ɲama ma naxee nu sabatixi Tesaloniki.

Beenun e xa yi bataaxe sebe, Pɔlu nun Silifanu nu bara kawandi ti Tesaloniki. Ala to e xa wali baraka, naa mixi wuyaxi naxa gbilen kuye batufe fɔxɔ ra, e danxaniya Ala ma naxan a xa Mixi Sugandixi xɛɛxi dunija rakiside. Kɔnɔ Pɔlu nun Silifanu mu nɔ bude Tesaloniki taa kui, e gi kɔɛ nan na barima mixi kobi ndee nu bara ɲama bɔɲe rate e xili ma. Yi fe birin tagi rabaxi Isa xa Xɛerae xa Taruxui Kitaabui kui, Sora 17.

Pɔlu nun Silifanu to Aten li, e naxa kontɔfili Tesaloniki danxaniyatɔɔe be barima e mu nu a kolon xa e xa danxaniya sabatixi. Na kui, e naxa Timote xɛɛ alako a xa Tesaloniki danxaniyatɔɔe ɲanige kolon, a xa e ralimaniya e xa danxaniya kui. Timote to gbilen, a naxa dentege sa Pɔlu nun Silifanu be. Ala Xaxili Seniyeŋxi naxa masenyi fi e ma Tesalonikikae be, e naxa yi bataaxe sebe.

Yi Kitaabui tide to bara mini Tesaloniki danxaniyatɔɔe be, a lɔnni fi e ma, a e ralimaniya, a tide na won fan be. A a masenma won be a Ala won xilixi ne won xa won ɲere seniyeŋxi kui, won xa gbilen seniyeŋtareɲa fɔxɔ ra. A man a masenma a wali tide gbo danxaniyatɔɔe be. A lanma won xa balo won yilɛnfure nan na. Yi Kitaabui man limaniya fima won ma barima a a masenma won be a Ala xa Mixi Sugandixi Isa fama ne a xa danxaniyatɔɔe fɔxɔ ra, e ɲiɲe nun a laaxi-

raxi, a e xanin Ala xɔnyi e sa luma den-naxe abadan.

Tesaloniki danxaniyatɔɔe findixi misaali nan na won be barima hali e to ɲax-ankate gbegebe sɔɔɔ, e xan ne danxaniya kui, e e xaxili ti Ala ra. Ala xa won mali won ma danxaniya xa tilin, won xa won tun nabexi Ala xa kira fanyi xɔn ma. Ala xa won natanga seniyeŋtareɲa ma, won naxa fa yaagi Marigi gbilen lɔxɔɛ. Ala xa won mali ariyanna kira xɔn ma. Amina.

Ala xa masenyi singe

Annabi Pɔlu naxan sebe

Tesaloniki danxaniyatɔɔe ɲama ma

Sora

Xɛɛbui

1 Pɔlu, Silifanu, nun Timote nan yi ki, katarabi Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa danxaniyatɔɔe ɲama ma naxee na Tesaloniki.

Ala xa hinne nun bɔɲesa fi wo ma.

Ala tantufe Tesalonikikae xa fe ra

² Waxati birin muxu Ala tantuma wo xa fe ra, muxu man a maxandima wo be. Temui birin ³ muxu wo xa fe falama won Baba Ala be. Muxu a tantuma ne wo xa wali ma naxan kelixi wo xa danxaniya nun wo xa xanunteya ma. Muxu a tantuma ne barima wo wo tun nabexixi wo xaxili tife ra Ala xa Mixi Sugandixi Marigi Isa ra.

⁴ N ngaxakerenyie, wo tan Ala xanun-tenyie, muxu a kolon a Ala bara wo sugandi. ⁵ Muxu to xibaaru fanyi masen wo be, a mu findi muxu de wɔyenyi gbansan xa ra. Ala Xaxili Seniyeŋxi naxa senbe fi muxu xa xibaaru fanyi kawandife ma, muxu danxaniyaxi a ma. Wo a kolon yati muxu nu ɲerema ki naxe wo xa fe ra, muxu nu na wo ya ma temui naxe. ⁶ Wo bara findi muxu nun Ma-

rigi fɔxi rabae ra. Hali wo to jaxankate gbegebe sɔtɔ, wo Ala xa masenyi suxu ne jɛlexinyi ra, jɛlexinyi naxan fatan Ala Xaxili Seniyenxi ra.

⁷Na kui, wo bara findi misaali ra danxaniyatɔe birin be naxee na Masedon nun Akayi. ⁸Ala xa masenyi bara rayensen ye wo saabui ra. A mu rayensenxi Masedon nun Akayi gbansan xa ma. Yire birin bara a kolon wo danxaniyaxi Ala ma ki naxe. Na kui, muxu mu sese falama sɔnɔn na xa fe ra. ⁹Na mixi naxee bara wo xa fe mɛ, e tan nan fama wo xa fe falade, wo muxu rasenɛ ki naxe, wo man gbilen kuyee fɔxɔ ra ki naxe, wo fa bira Ala Njɛ fɔxɔ ra naxan findixi nɔndi ra. ¹⁰E man wo xa fe falama, wo Ala xa Di mamexi ki naxe kelife kooore ma. Na nan findixi Isa ra, Ala naxan nakeli faxe ma, Isa naxan won natangama xɔnɛ ma naxan na fafe.

Pɔlu nun Tesaloniki danxaniyatɔe jama

2N ngaxakerenyie, wo tan yati a kolon a muxu fafe wo yire na mu findixi fe fufafu ra. ²Wo a kolon, muxu nu bara jaxankate nun tɔɔre sɔtɔ Filipi. Kɔnɔ muxu naxa muxu xaxili ti won Marigi Ala ra, muxu limaniya alako muxu xa wo kawandi Ala xa xibaaru fanyi ra, hali geremasoe gbegebe to nu naa. ³Muxu xa kawandi mu fatanxi wule xa ra, a mu fatanxi janige seniyantare xa ra, a mu fatanxi yanfanteya xa ra. ⁴Ala to bara muxu mato, a bara a xa xibaaru fanyi taxu muxu ra. Na kui, muxu mu wɔyenma xe de alako muxu xa rafan mixie ma. Muxu wɔyenma ne alako muxu xa Ala nan kenen naxan won sondonyie matoma. ⁵Wo a kolon yati, Ala fan a kolon, muxu mu deijɔxunyi wɔyenyi yo falaxi wo be. Muxu mu kawandi tixi xe alako muxu xa se nde sɔtɔ. ⁶Muxu hayi mu na mixie xa

matɔxɔe ma, a na findi wo tan na, a na findi mixi gbeteɛ ra.

⁷Ala xa Mixi Sugandixi xa xɛɛrae to na muxu ra, muxu nu nɔma muxu xa fe kote dɔxɔde wo xun ma, kɔnɔ muxu mu tin. Muxu naxa meeni wo ma, alɔ dinge mɛɛnima a xa die ma ki naxe. ⁸Muxu wo xanuxi ne han muxu naxa muxu yete yati fi wo ma safe Ala xa xibaaru fanyi xun ma muxu wo kawandi naxan na. Wo xa fe nu bara xɔɔxɔ muxu ma ki fanyi. ⁹N ngaxakerenyie, wo xa wo manɔxun muxu xa wali nun muxu xa tɔɔre ma. Muxu wakili ne kɔe nun yanyi alako muxu xa kɔntɔfili naxa lu wo sese ma, muxu nu Ala xa xibaaru fanyi kawandife wo be temui naxe. ¹⁰Muxu jɛrɛxi seniyyenyi nun tinxinyi nan na wo xa fe ra, marakɔɔsi yo mu na muxu ma. Wo bara findi na fe seedee ra, wo nun Ala. ¹¹Wo a kolon yati, a muxu na wo birin be, alɔ babe nun a xa die na ki naxe. ¹²Muxu bara wo ralimaniya, muxu bara wo mafuruku, muxu bara wo mayandi alako wo jɛre ki xa Ala kenen, naxan wo xilixi wo xa lu a xa mangeya niini bun ma, wo xa a xa nɔre kolon.

¹³Na nan a toxi muxu Ala nuwali sama temui birin barima muxu to wo kawandi Ala xa masenyi ra, wo mu a suxuxi xe alɔ mixi wɔyen xui. Wo a kolon ne a a findixi Ala xa masenyi nan yati ra naxan senbe na walife wo tan danxaniyatɔe ya ma. ¹⁴N ngaxakerenyie, wo bara maniya Ala xa danxaniyatɔe jamae ra naxee danxaniyaxi a xa Mixi Sugandixi Isa ma Yudaya bɔxi ma. Wo baribooree wo tɔɔɔ ki naxe, Yuwifie fan Yudaya danxaniyatɔe jamae tɔɔɔ na ki ne. ¹⁵E tan Yuwifie nan Marigi Isa nun namijɔnɔmɛe faxa, e muxu fan jaxankata. E xa fe mu Ala kenenxi. E to muxu tɔɔɔma muxu xa kawandi wali kui, e jaaxuma mixi birin na. ¹⁶E mu wama muxu xa si gbeteɛ kawandi alako nee xa kisi. Na kui, e na e

xa yunubi nan tun xun masafe. Kɔnɔ Ala xa xɔnɛ bara e suxu.

¹⁷N ngaxakerenyie, muxu bara makuya wo ya tode ra waxati nde bun, kɔnɔ muxu bɔɲɛ tan mu makuyaxi wo ra. Wo xɔli muxu suxuma ki fanyi ra. Muxu bara fe birin naba alako muxu man xa wo to. ¹⁸Muxu nu bara wa gbilenfe wo yire. N tan Pɔlu wa ne n xa wo yire li sanmaya wuyaxi, kɔnɔ Sentanɛ nan muxu matɔɔɔ. ¹⁹Marigi Isa gbilen lɔxɛ, muxu ɲɔxɔ tima Ala ra nde xa fe ra? Muxu ɲɛlexinma nde xa fe ra? Muxu matɔxɔɛ sɔtɔma nde xa fe ra? Wo tan xa mu a ra? ²⁰Iyo, wo tan nan findixi muxu xa xunnakeli nun muxu xa seɛwe ra.

Pɔlu Timote xɛfe Tesaloniki

3 Na kui, muxu bɔɲɛ to mu nɔxi sade, muxu bara a ɲanige muxu tan xa lu Aten, ²muxu xa won ngaxakerenyi Timote xɛe wo ma. Muxu waliboore na a ra Ala xa wali kui naxan findi Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi kawandila ra. Muxu a xɛxi ne alako a xa wo senbe so, a xa wo ralimaniya wo xa danxaniya kui, ³alako wo xa ɲaxankate naxa wo hanme. Wo fan yati a kolon, na ɲaxankate nan nagirixi won ma. ⁴Hali muxu nu na wo ya ma temui naxe, muxu nu a falama ne wo be, a mixie fama won ɲaxankatade. Wo bara a to fa, na nan fa rabaxi.

⁵Na nan a ra, n bɔɲɛ to mu nu saxi sɔnɔn, n naxa Timote xɛe naa alako a xa a kolon wo xa danxaniya na ki naxe. N nu gaaxuxi ne wo be Sentanɛ mixi ratantanyi fa wo ratantanfe, muxu xa wali fa findi wali fufafu ra. ⁶Kɔnɔ Timote to baxi gbilende muxu yire keli wo xɔnyi, a bara xibaaru fanyi fala muxu be wo xa danxaniya nun wo xa xanunteya xa fe ra. A naxe, a wo ratuxi muxu xa fe ra seɛwe kui, a muxu to xɔli na wo ma, alɔ wo fan to xɔli to na muxu fan ma. ⁷Na kui, n ngaxakerenyie, hali muxu

to na tɔɔɛ nun ɲaxankate kui, muxu bara ralimaniya wo xa danxaniya xa fe ra. ⁸Yakɔsi muxu bɔɲɛ bara sa sɔnɔn, barima muxu bara a kolon a wo xa danxaniya xanxi Marigi. ⁹Muxu mu a kolon sɔnɔn muxu nɔma Ala tantude ki naxe wo xa fe ra. Danyi yo mu na muxu xa seɛwe ma wo xa fe ra Ala xa fe ra. ¹⁰Kɔɛ nun yanyi muxu na a maxandife muxu nii birin na, muxu xa nɔ wo tode, alako naxan luxi wo xa danxaniya ra, muxu xa na rakamali.

¹¹Ala yete yati, won Baba, a nun won Marigi Isa xa kira bɔɔ muxu be alako muxu xa wo yire masɔɔ. ¹²Xanunteya naxan na wo be wo doro tagi, a nun wo nun mixi birin tagi, Ala xa na xun masa ki fanyi ra, alɔ muxu fan wo xanuxi ki naxe. ¹³Ala xa wo sondonyie senbe so alako won Marigi Isa na gbilen lɔxɔ naxe a nun a xa seniyantɔɛe ra, wo xa nɔ tide won Baba Ala ya i seniyeniyi nun tinxinyi kui.

Nerefe seniyeniyi kui

4 N ngaxakerenyie, muxu bara wo tinkan wo lan wo xa wo ɲere ki naxe Ala waxɔnyi ma. Han ya wo na na nan xun ma. Yakɔsi, muxu wo maxandima, muxu wo mayandi Marigi Isa xili ra, wo xa nu na xun masa. ²Wo a kolon yati muxu wo xaranxi naxan na Marigi Isa xili ra. ³Ala sago na a ra wo xa seniyen. Wo naxa langoɛna raba. ⁴Kankan xa a yete suxu seniyeniyi nun tinxinyi kui. ⁵Wo naxa bira langoɛna fɔxɔ ra, alɔ Ala kolontaree a rabama ki naxe. ⁶Mixi yo naxa yunubi raba a ngaxakerenyi ra, a fu a ma na fe kui, barima Marigi na fe mɔɔli birin makiitima ne. Muxu bara na fala wo be, muxu man gbilen ne a fala ra wo be. ⁷Ala won xilixi ne won xa won ɲere seniyeniyi kui, won xa gbilen seniyantareɲa fɔxɔ ra. ⁸Na kui, mixi naxan tondima yi fee rabatude, a mu tondixi ibunadama xa

be, a tondixi Ala nan be naxan a Xaxili Seniyenxi fixi wo ma.

⁹Hali muxu mu wo rasi ngaxakerenyie xanufe ma, barima Ala nan bara wo tinkan wo xa wo bore xanu. ¹⁰Wo na nan yati rabafe ngaxakerenyie ra naxee na Masedon bōxi birin kui. Kōnō muxu a falama ne wo be, n ngaxakerenyie, wo man xa nu na xun masa. ¹¹Wo xa fe birin naba alako wo xa lu bōjesa kui. Wo xa mēeni wo yete ma. Wo xa nu wali wo belexe ra alō muxu a masen wo be ki naxe. ¹²Na kui, wo jere ki findima a fanyi nan na danxaniyatree tagi, wo man mu wo xa fe kote dōxōma mixi gbete yo xun ma.

Danxaniyatōee xa taa masare

¹³N ngaxakerenyie, muxu mu wama wo xa lu fahaamutarepa kui mixie xa fe ra naxee bara laaxira. A mu lan wo xa sunnun alō mixi naxee mu e xaxili tixi Ala ra. ¹⁴Won laxi a ra a Isa bara faxa, a man fa keli faxe ma. Na kui, won man laxi a ra a Ala fama faxamixie fan nakelide naxee nu danxaniyaxi Isa ma, a e rate e nun Isa. ¹⁵Marigi xa masenyi nan ya, muxu naxan falama wo be: Won tan naxee jipe a ra, Marigi fa temui naxee lima dunjpa ma, won singe xa mu tema mixi faxaxie be. ¹⁶Marigi yete yati nan fama gorode keli koore ma. Yaamari fima ne xui itexi ra. Maleke kuntigi fama ne a xui itede. Ala xa sara xui minima ne. Isa xa danxaniyatōee naxee bara faxa, nee nan singe kelima. ¹⁷Na dangi xanbi, won tan naxee jipe luxi dunjpa, won fan tema ne, won nee li nuxui kui, won birin sa naralan Marigi yire kuye ma. Won luma ne Marigi seeti ma sōnōn abadan. ¹⁸Na kui, wo xa wo bore ralimaniya na masenyi ra.

Marigi fa lōxōe

5 N ngaxakerenyie, hali n mu sese fala wo be waxati nun lōxōee xa fe ra yi

fee sa rabama temui naxe. ²Wo fan yati a kolon a fanyi ra, a Marigi xa lōxōe fama ne alō mujpeti fama kōe ra ki naxe. ³Mixie ne lanyi nun bōjesa xa fe falama temui naxe, gbaloe dusuma e xun ma na temui ne, alō furugine difuri na keli a ra. E mu tangama a ma muku.

⁴Kōnō wo tan, ngaxakerenyie, wo mu na dimi xa kui. Na lōxōe mu lanma a xa wo tērenna alō mujpeti. ⁵Wo birin findixi naiyalanyi nun yanyi die nan na. Kōe nun dimi die xa mu won na. ⁶Na kui, won naxa xi alō booree. Won xa fee rasaxa a fanyi ra, won naxa yanfa. ⁷Naxee xima, e xima kōe nan na. Naxee siisima, e siisima kōe nan na. ⁸Won tan naxee findixi yanyi mixie ra, won xa mēeni won yete ma. Won xa danxaniya nun xanunteya rasabati, won xa won xaxili ti kisi ra. Nee tide luma ne won be alō kanke makantase nun xun makantase tide luma geresoe be ki naxe. ⁹Ala mu a ragirixi won ma, a xa xōne xa won li. A a ragirixi ne won tan xa kisi nan sōtō Marigi Isa saabui ra, Ala xa Mixi Sugandixi ¹⁰naxan faxa won ma fe ra. Na nan a toxi, xa muxu jipe nan a ra, xa muxu faxaxi nan a ra, muxu fama ne sabatide a i. ¹¹Na kui, wo xa wo bore ralimaniya, wo xa wo bore senbe so alō wo darixi a raba ra ki naxe.

Marasi nun xēebui dōnxōe

¹²N ngaxakerenyie, muxu bara wo mayandi wo xa mixie binya naxee na walife wo tagi, wo rasife nun wo raperefe ra Marigi xa fe kui. ¹³Wo xa e binya a fanyi ra xanunteya kui e xa wali xa fe ra.

Lanyi nan xa lu wo xa danxaniyatōee nama tagi.

¹⁴N ngaxakerenyie, muxu man bara wo maxandi, wo xa tunnaxōnee rasi, wo xa limaniyatree ralimaniya, wo xa senbetaree mali, wo dije mixi birin be.

¹⁵ Wo xa a mato a fanyi ra mixi yo naxa fe kobi ꞓꞓꞓ fe kobi ra. Wo xa nu fe fanyi nan tun naba wo bore be, a nun mixi birin be.

¹⁶ Wo xa seewa temui birin.

¹⁷ Wo xa Ala maxandi waxati birin.

¹⁸ Wo xa Ala tantu fe birin kui. Na findixi Ala sago nan na wo be, wo tan naxee danxaniyaxi a xa Mixi Sugandixi Isa ma.

¹⁹ Wo naxa Ala Xaxili Seniyenxi xɔɔn nagoro.

²⁰ Wo naxa wo tuli xɔɔɔɔ namipɔnmɛe xa masenyie ma,

²¹ kɔɔ wo xa fe birin mato a fanyi ra. Xa fefe fan, wo xa na suxu gben.

²² Xa fefe kobi, wo xa wo makuya na ra pon!

²³ Ala xa wo raseniyen a ki nun a keja ma, a tan Ala naxan bɔɔesa fima. Ala xa wo xaxili nun wo nii nun wo fate ratanga, marakɔɔsi yo naxa lu wo ma won Marigi Isa fa temui. ²⁴ Naxan wo xilixi, a na a xui xanbi ra, a fama ne a rabade.

²⁵ N ngaxakerenyie, wo Ala maxandi muxu be. ²⁶ Wo xa ngaxakerenyie birin xeebu sunbui seniyenxi ra. ²⁷ N bara wo yamari Marigi xili ra wo xa yi bataaxe xaran ngaxakerenyie birin be.

²⁸ Ala xa hinne fi wo ma won Marigi Isa saabui ra, a xa Mixi Sugandixi.

Ala xa masenyi firin nde

Annabi Pɔlu naxan sebe

Tesaloniki danxaniyatɔɛ pama ma

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxe firin nde nan na Ala xa xɛɛra Pɔlu nun a walibooree naxan sebe danxaniyatɔɛ pama ma naxee nu sabatixi Tesaloniki. Fe naxee nu dangife Tesaloniki Pɔlu bataaxe singe sebe temui, nee to mu nu gexi ya ibade, Pɔlu naxa gbilen bataaxe firin nde sebe ra.

Mixi kobi naxee nu na Tesaloniki danxaniyatɔɛ paxankatafe, e mu nu paxankate itixi. Na kui, Pɔlu naxa gbilen danxaniyatɔɛ pama ralimaniya ra a xa yi bataaxe firin nde kui. A naxa e rasi e xa e tun nabexi danxaniya kira xɔn ma, e naxa tagan wali fanyi rabade, e xa bira Ala xa nɔndi fɔxɔ ra alɔ Pɔlu e kawandi ki naxe. Pɔlu nu bara a mɛ, a mixi ndee nu na e ya ma naxee mu nu tinma walide alako e xa e yɛtɛ baloe sɔtɔ. Na kui, a naxa na kanyie rasi a xɔrɔxɔɛ ra e xa ba na ma, e naxa e xa kɔntɔfili dɔxɔ mixi gbete yo xun ma. Pɔlu man nu bara a mɛ a Tesaloniki danxaniyatɔɛ nu bara xibaaru sɔtɔ mixi nde ra, a Marigi fa lɔxɔɛ jan nu bara a li. Na kui, a naxa nɔndi makenen e bɛ na fe ma, a Marigi xa lɔxɔɛ mu a lima fo fe ndee raba sinden Ala naxee ragirixi.

Yi Kitaabui findixi masenyi nan na Ala Xaxili Seniyenxi naxan fi Pɔlu ma Tesaloniki danxaniyatɔɛ nun danxaniyatɔɛ birin bɛ. Ala xa won mali yi masenyi xa so won xaxili kui, won xa a rasabati won bɔɲɛ kui. Ala xa senbɛ fi won ma, won ma wali nun wɔyenyi birin xa findi a fanyi nan na. Ala xa won sondonyie xun ti kira fanyi xɔn, won xa won ɲɛɛ Ala xa

xanunteya ma nun a xa Mixi Sugandixi xa tun nabexiya ma. Ala xa won mali won sanyie xa xan danxaniya kui. Amina.

Ala xa masenyi firin nde

Annabi Pɔlu naxan sebe

Tesaloniki danxaniyatɔɛ pama ma

Sora

Xɛɛbui

1 Pɔlu, Silifanu, nun Timote nan yi ki, katarabi won Baba Ala nun Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa danxaniyatɔɛ pama ma naxee na Tesaloniki.

²Won Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa hinne nun bɔɲɛsa fi wo ma.

Ala dunija birin makiitife tinxinyi kui

³N ngaxakerenyie, muxu lanma muxu xa Ala tantu wo xa fe ra temui birin. Muxu xa tantui lanxi barima wo xa danxaniya xun masafe ki fanyi, a nun wo xa xanunteya wo bore bɛ. ⁴Na kui, muxu wo matɔxɔma Ala xa danxaniyatɔɛ pamae bɛ wo xa tun nabexiya nun danxaniya xa fe ra wo naxee masenfe wo xa paxankate nun tɔɔɛ birin kui.

⁵Na bara Ala xa kiiti tinxinxi masen, barima wo na naxan iminife, na nan a masenma a wo daxa wo xa lu Ala xa mangeya niini bun ma, wo tɔɔɛɛfe naxan xa fe ra. ⁶Ala tinxin. Mixi naxee wo paxankatama, a e sare fima paxankate nan na. ⁷Wo tan naxee bara paxankata, a malabui fima nɛ won birin ma Marigi Isa a nun a xa malekɛ senbɛmae fama temui naxe kelife koore ma. ⁸E nun tɛ wolenxi nan goroma. Ala kolontaree, naxee mu won Marigi Isa xa masenyi rabatuma, e sare fima paxankate nan na. ⁹Na mixie xa kiiti findima gbaloe nan na dande yo mu naxan ma. Marigi e makuyama nɛ

a yete ra nun a senbe nɔɔxi ra ¹⁰a na fa temui naxe. Na lɔxe a xa seniye-tɔe nun a mantonyie birin a toma ne, e kaaba, e a matɔɔ. Wo fan luma ne nee ya ma, barima wo danxaniya ne muxu xa seedenɔɔya ma.

¹¹Na kui, muxu Ala maxandima wo be temui birin, alako won Marigi Ala xa wo lu alb a mixi naxan xilixi na daxa ki naxe. Muxu man a maxandima a xa wo xa panige fanyi birin nakamali a nun wo xa wali fanyi naxee kelima wo xa danxaniya ma. Na rabama a senbe nan saabui ra. ¹²Muxu na maxandi tima alako Marigi Isa xa matɔɔe sɔɔ wo saabui ra, wo fan xa matɔɔe sɔɔ Isa ra. Yi birin nabama Ala nun a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa hinne saabui nan na.

Xeme seriyetare

2 N ngaxakerenyie, muxu bara wo mayandi wo bɔɔe naxa mini wo to fee mema won Marigi Isa fa lɔxe xa fe ra, a nun won fama a ralande ki naxe. ²Xa mixi nde a fala wo be a Marigi xa lɔxe ɔɔn bara fa, wo xaxili naxa ifu de! Wo naxa la a ra hali na kanyi wɔyen wo be alb namijɔnme na a ra, xa na na mu a kawandi ti wo be, xa na mu a fa bataaxe ra alb a fatanxi muxu tan nan na. ³Wo naxa a lu mixi yo xa wo madaxu. Na lɔxe mu a lima fo adamadi gbege mee Ala ra sinden, a nun, Seriyetare Xungbe, a naxa makenen, gbaloe ragataxi naxan be. ⁴A fama ne a yete itede dangi adamadie xa batuse birin na. Adamadie sese xili falama «ala», a tan tima ne na kanke. Na kui, a fama ne dɔɔde Ala xa hɔɔmɔbanxi kui, a a yete findi ala ra. ⁵N to yi fee fala wo be n nu na wo yire temui naxe, wo neemuxi ne? ⁶Yakɔsi wo a kolon naxan makankanxi Seriyetare Xungbe ma, alako a naxa mini beenun a xa waxati xa a li. ⁷Seriyetareya ɔɔn na walife nɔɔxuni kui. A luma na ki ne han naxan a makankanxi a a bama

naa temui naxe. ⁸Na temui, Seriyetare Xungbe makenenma ne. Marigi na fa temui naxe, a yi xeme halakima ne a de foye ra, a xa fa nɔɔe a sɔntɔma ne. ⁹Yi Seriyetare Xungbe minima Sentane senbe nan saabui ra, a fa kaabanakoe, tɔnxu-mae, nun fe magaaxuxie raba naxee mu findixi nɔɔndi ra. ¹⁰A fama ne mixi kisitaree mayendende fe ɔɔaxi mɔɔli birin na, barima nɔɔndi mu rafan nee ma. Na na a ra e mu kisima. ¹¹Na kui, Ala e xaxili ifuma ne senbe ra, alako e xa la wule ra. ¹²A rabama na ki ne alako mixi birin xa gbaloe sɔɔ naxee mu danxaniyaxi nɔɔndi ma, tinxintareya rafanxi naxee ma.

Ala xa xanunteya nun a xa kisi danxaniyatɔe be

¹³Kɔɔn n ngaxakerenyie, fo muxu xa Ala tantu wo xa fe ra temui birin. Marigi wo xanuxi ne. Kabi fe fɔɔ fɔɔe, Ala bara wo sugandi alako wo xa kisi. A wo rakisima a Xaxili Seniyeɔxi xa wali nan saabui ra naxan wo raseniyeɔma, a nun wo xa danxaniya saabui ra wo to danxaniyaxi nɔɔndi ma. ¹⁴A wo xilixi na nan ma. A wo xilixi muxu xa xibaaru fanyi xa kawandi nan saabui ra alako wo xa xunnakeli sɔɔ naxan kelima Ala xa Mixi Sugandixi ma, won Marigi Isa. ¹⁵Na kui, n ngaxakerenyie, wo sanyie xa xan danxaniya kui. Muxu wo xaran naxan na muxu xa kawandi nun bataaxe saabui ra, wo xa na suxu gben.

¹⁶Won Marigi Isa yete yati, naxan findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra, nun won Baba Ala, naxan bara won xanu, naxan hinnema won na alako limaniya nun xaxili tide naxa ba won yi ra abadan, ¹⁷e xa wo sondonyie ralimaniya. E man xa senbe fi wo ma, wo xa wali nun wɔyenyi birin xa findi a fanyi ra.

Ala maxandife

3 N ngaxakerenyie, a dɔnxɔe ra, wo Ala maxandi muxu be alako Marigi

xa masenyi xa yensen ye mafuren na, a man xa binya yire birin alɔ a binyaxi wo xɔnyi ki naxe. ²Wo Ala maxandi muxu man xa ba mixi kobie nun mixi jaaxie belexe, barima mixi birin xa mu danx-anixi. ³Ɔnɔ Ala na a xui xanbi ra. A senbe fima ne wo ma, a wo ratanga Sentane ma. ⁴Muxu laxi a ra Marigi saabui ra, a muxu yaamari naxee fixi wo ma, wo e rabatuma ne alɔ wo jan na rabafe ki naxe. ⁵Marigi xa wo sondonyie xun ti kira fanyi xɔn alako wo xa Ala xanu, wo man xa wo tunnabexi alɔ Ala xa Mixi Sugandixi a rabaxi ki naxe.

Tunnaxɔnee rasife

⁶N ngaxakerenyie, muxu bara wo yamari won Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi xili ra wo xa wo makuya danx-anixatɔee ra naxee findixi tunnaxɔnee ra. Na kui, e mu jerefe muxu xa masenyi ma muxu fa naxan na wo xɔn. ⁷Wo a kolon yati wo lanma wo xa muxu fɔxi raba ki naxe. Muxu to nu na wo ya ma muxu mu findi tunnaxɔnee xa ra, ⁸muxu man mu mixi yo xa bande don a fa lu muxu mu a sare fi. Muxu wakili ne kɔe nun yanyi ra, alako muxu xa fe naxa findi kote ra wo sese be. ⁹Muxu nu nɔma muxu xa kɔntɔ-fili sade wo ya i, kɔnɔ muxu mu tin na ra alako muxu xa findi misaali ra wo be,

wo fan xa muxu fɔxi raba. ¹⁰Muxu nu na wo ya ma temui naxe, muxu yi yaamari nan fi wo ma: «Naxan yo mu tinma walide, hali wo mu na kanyi ki bande.» ¹¹Muxu bara a me a mixi ndee wo ya ma e bara e yete findi tunnaxɔnee ra. E mu wali yo suxuma bafe naafixiya ra. ¹²Muxu bara na mixie yamari, muxu e rasi Ala xa Mixi Sugandixi won Marigi Isa xili ra, e xa wali bɔjesa kui alako e xa nɔ e yete balode.

¹³N ngaxakerenyie, wo naxa tagan fe fanyi rabafe ma. ¹⁴Wo a mato a fanyi ra, xa mixi nde mu tin muxu xa masenyi danxunde muxu naxan seɓexi yi bataaxe kui, defanyi naxa lu wo nun na kanyi tagi alako a xa yaagi. ¹⁵Wo naxa a findi wo yaxui ra de, kɔnɔ wo xa a rasi alɔ wo ngaxakerenyi.

Xɛɓui dɔnxɔ

¹⁶N bara Marigi maxandi naxan findixi bɔjesa kanyi ra, a tan yete yati xa bɔjesa fi wo ma temui birin nun a mɔɔli birin na. Marigi xa lu wo birin seeti ma.

¹⁷N tan Pɔlu nan yi xɛɓui seɓefe n yete belexe ra. N ma bataaxe birin matɔnxumaxi yi ki ne. N belexe fɔxi nan ya.

¹⁸Won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi, a xa hinne xa lu wo birin be.

Ala xa masenyi singe

Annabi Pɔlu naxan sebe Timote ma

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Pɔlu to Lisitire li, a naxa danxaniyatɔe nde to naxan nu xili Timote. Hali Timote to mu nu findixi fori ra, Annabi Pɔlu naxa a xanin a xun ma a xa biyaasi kui alako a xa a mali Ala xa masenyi kawandide. Timote naxa na wali suxu a fanyi ra. A naxa bira a karamɔɔɔ fɔɔɔ ra yire birin, alako a xa danxaniya xa sabati, a man xa fata kawandi tide. Annabi Pɔlu naxa la a ra, a a xɛɛ a xa sa wali nde raba a yete ra. Ala nu bara na masen Pɔlu be namijɔnmɛ xa masenyi nde ra.

Timote to siga Efese danxaniyatɔe jama malide, Annabi Pɔlu naxa bataaxe sebe a ma, naxan findixi yi Kitaabui ra. Na kui, Pɔlu naxa marasi gbege fi Timote ma alako a xa masenyi hagige ti Efesekae be Ala xa seriye xa fe ra. Mixi jaaxi ndee nu na menni naxee nu wama Ala xa wali xun nakanafe. Pɔlu naxa e xa fe birin makenen Timote be, alako a xa nondi masen e be senbe ra. Pɔlu man naxa marasi nde fi Timote ma danxaniyatɔe jama jere ki xa fe ra.

Seriye gbege na yi Kitaabui kui naxee nɔma to danxaniyatɔe fan malide. Annabi Pɔlu nu wama Timote nun Efesekae malife alako e xa lu Ala xa kira xɔn ma. Won fan na menni ne. Ala xa won mali alako yi Kitaabui xa findi lɔnni fanyi ra won be won naxan nabatuma won ma dunijeigiri kui. Won ma danxaniyatɔe jamae xa lu alɔ Ala nu a masenxi Timote be ki naxe Annabi Pɔlu saabui ra. Amina.

Ala xa masenyi singe

Annabi Pɔlu naxan sebe Timote ma

Sora

Timote xa xɛɛraya

1 Won Nakisima Ala nun Isa, won xaxili tima naxan na, e n tan Pɔlu tixi Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa xɛɛra nan na. ²N na yi bataaxe sebefe Timote nan ma, naxan findixi n ma di yati ra a danxaniya ki ma. Baba Ala nun won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi, e xa hinne nun bɔjesa fi i ma, e xa kinikini i ma.

³N to keli sigade Masedon, n naxa i rasi i xa lu Efese alako i xa mixi ndee yamari e naxa xaranyi gbeteɛ masen mixie be, ⁴e naxa kiinie madɔɔɔ, e man naxa bu e benbae xilie matengefe ra. Na fe mɔɔli wɔyenyi rawuyama ne, a mu Ala xa wali rasigama yare ma danxaniya kui.

⁵N na yaamari fi ne alako xanunteya xa gbo, xanunteya naxan fatanxi bɔje seniyenxi ra, a nun janige tinxinxi, nun danxaniya fiixe ra. ⁶Mixi ndee bara gbilen danxaniya fɔɔɔ ra, e fa lɔɛ, na wɔyenyi fufafu saabui ra. ⁷E wama findife seriye karamɔɔɔe nan na, kɔnɔ e wɔyenma fahaamutareja nan kui. E mu soxi fee kui e naxee masenma senbe ra.

⁸Won a kolon Ala xa seriye fan, xa a rawalima a seriye ki ma. ⁹Won man a kolon Ala mu a xa seriye fixi tinxintɔe xa fe xa ra. A a fixi tinxintaree nan ma fe ra, a nun Ala matandilae. A a fixi kaafrie, yunubitɔe, diinetaree, Ala maberelae nan ma fe ra. A a fixi mixie nan ma fe ra naxee e baba nun e ngae faxama. Faxatie, ¹⁰yenelae, xeme naxee nun xemeɛ kafuma, mixi suxuie, wule falee, mixi naxee kali tima wule xun, a nun mixi birin naxee Ala xa seriye matandima, a a fixi nee nan ma fe ra. ¹¹Ala Xili Xungbe Kanyi xa seriye lanxi a xa xibaaru fanyi nɔrɔxi nan ma, a naxan taxuxi n na.

¹²N bara won Marigi Isa tantu, Ala xa Mixi Sugandixi naxan bara senbe fi n

ma, a bara la n na han a naxa n naso a xa wali kui. ¹³ Singe n nu a rasɔtɔma ne, n a tɔɔɔ, n a konbi. Kɔɔɔ a naxa kinikini n ma, barima a a kolon n nu na birin nabama kolontareya nun danxaniyaterepa nan kui. ¹⁴ Marigi xa hinne bara gbo ye. A danxaniya nun xanunteya fixi n ma Isa nan saabui ra, a xa Mixi Sugandixi. ¹⁵ Nɔndi masenyi nan ya won birin lan won xa la naxan na: Ala xa Mixi Sugandixi Isa faxi duniɓa ma yunubitɔe nan nakiside. N tan Pɔlu nu findixi yunubitɔe nan na naxan dangi mixi birin na, ¹⁶ kɔɔɔ Ala naxa kinikini n ma hali n findixi yunubitɔe ra naxan dangi birin na, alako Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa diɓe gbegbe xa findi misaali ra mixie be naxee danxaniyama a ma alako e xa kisi sɔtɔ naxan mu ɓɔnma abadan. ¹⁷ Mange Ala Kerenyi, naxan mu faxama, naxan mu toma, binye nun nɔre xa lu a be abadan. Amina.

¹⁸ N ma di Timote, n bara yi marasi fi i ma, naxan lanxi na namijɔnme masenyie ma naxee nu falaxi i xa fe ra. I xa na masenyi rakamali, i xa gere fanyi so ¹⁹ danxaniya nun ɓanige tinxinxi ra. Ndee bara na rabolo, e xa danxaniya fa kana. ²⁰ Humeneyo nun Alesandire na na mixie nan ya ma. N nee soxi ne Sentane yi ra, alako e xa a tinkan a mu lan e xa Ala rasɔɔ.

Sali seriye

2 N ma marasi singe na yi nan na: Wo xa Ala makula, wo xa Ala maxandi, wo xa mixie xa kɔntɔfili masen Ala be, wo xa Ala tantu mixi birin xa fe ra. ² Wo xa na raba mangee nun yarerati birin be, alako won xa lu bɔɓesa kui, won ma duniɓeigiri xa raxara, won xa lu Ala xa kira xɔn ma, won xa xili fanyi sɔtɔ. ³ Na nan fan, na nan lanxi won Nakisima Ala waxɔnfe ma.

⁴ Ala wama adamadie birin xa kisi, e xa nɔndi kolon. ⁵ Ala keren na a ra.

Xarisa fan keren nan a ra, Ala nun adamadie tagi. Na xarisa findixi Ala xa Mixi Sugandixi Isa nan na, naxan findi adamadi ra, ⁶ a fa a yete fi xunsare ra mixi birin be. Na nu findixi seedeɓɔɔya nan na Ala nu wama a xɔn ma temui naxe. ⁷ A n tan nan tixi kawandila, xɛera, nun karamɔɔ ra si gbetee be danxaniya nun nɔndi xa fe ra. N na na nɔndi nan falafe, wule mu a ra.

⁸ Na nan a toxi, a xɔli n ma adamadie xa e belexe seniyenxie itala Ala maxandi kui yire birin xone nun sɔnɔɔ mu naxan na. ⁹ N man wama ne ginɛe xa dugie nan so naxee e suturama. E naxa e yete raxunma xunsexe denbexi ra, xɛema ra, geme tofanyie ra, xa na mu a ra dugie ra, naxee sare xɔɔɔɔ. ¹⁰ A lanma e xa e yete raxunma kewali fanyi nan na, naxan lanma ginɛe ma naxee birama Ala fɔɔ ra. ¹¹ Ginɛe xa nu fe xaran sabari nun magore kui. ¹² N mu a luma ginɛe xa xemee xaran, xa na mu a ra e xa e yamari. Ginɛe xa lu sabari kui, ¹³ barima Adama nan singe daa, beenun Mahawa xa daa. ¹⁴ Adama xa mu madaxu. Gine nan madaxu, a fa findi yunubitɔe ra. ¹⁵ Kɔɔɔ Ala gine rakisima a xa di bari nan kui, xa a luma danxaniya, xanunteya, nun seniyenyi kui, alɔ a lanma ki naxe.

Danxaniyatɔe pamae xa yareratie

3 Nɔndi nan ya: Mixi naxan wama findife danxaniyatɔe pama xunmati ra, a wama wali fanyi xɔn. ² A lanma danxaniyatɔe pama xunmati xa findi mixi ra mixie mu nɔma fe ɓaaxi nde yo falade naxan xun ma. A xa a li a gine keren gbansan nan dɔɔɔxi, a findi taxasi mixi ra, naxan a yete xaninma xaxilimaya ra, binye na naxan ma, naxan fata xɔɓe masuxude, naxan fata mixi xarande. ³ A mu lanma a xa findi siisila ra, a mu lanma a xa mawolen. A lanma ne a xa findi mixi ra naxan lanyi fenma, naxan bɔɓe xinbeli, naxan mu mila. ⁴ A xa fata a yete

xa denbaya rapere, a xa die xa lu a xa yaamari bun ma xurui kui, ⁵barima xa mixi mu fata a yete xa denbaya rapere, a fa meenima Ala xa danxaniyatæ pama ma di? ⁶A naxa findi danxaniyatæ neene ra de, alako a naxa a yete igbo, a fa paxankate sɔtɔ alɔ Ibulisa a sɔtɔxi ki naxe. ⁷A man xa findi xili fanyi kanyi nan na danxaniyatæree tagi, alako mixie naxa yo a ma, a naxa suxu Ibulisa xa gantanyi ra.

⁸Mixi naxee findixi danxaniyatæ pama malie ra, e fan xa findi xili fanyi kanyie nan na. E xa e makuya filankafuija ra, e naxa siisi, e naxa bira kobiri fɔxɔ ra yaagitareya kui. ⁹E xa Ala xa danxaniya masenyi ragata e xaxili fanyi kui. ¹⁰E xa mato sinden. Xa e tinxin, e nɔma findide danxaniyatæ pama malie ra.

¹¹Ginee fan xa findi xili fanyi kanyie ra. E naxa findi naafixie ra, e xa findi taxasi mixi ra, e xa tinxin fe birin kui. ¹²Danxaniyatæ pama malie xa gine keren gbansan nan dɔxɔ, e xa e xa die nun e xa fɔxɔe rapere a fanyi ra. ¹³Mixi naxee danxaniyatæ pama malima a fanyi ra, e binye nun limaniya nan sɔtɔma e xa danxaniya kui Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma.

¹⁴N na yi bataaxe sebefe ne i ma, hali n to laxi a ra a gbe mu luxi n xa i yire li. ¹⁵Xa a sa li n naxa dugundi, i xa Ala xa mixie jere ki fanyi kolon. Ala naxan na na, a xa mixie lanxi a xa danxaniyatæ pama nan ma, naxan na nɔndi xa kinki ra.

¹⁶Fo won xa a kolon ne a Ala jere ki senbe gbo. A gundo makenenxi nan ya: Ala xa Mixi Sugandixi masenxi adama fate nan na, a xaxili nan tinxin. A mini ne malekee ma, a kawandixi pamaneɛ nan tagi. Dunija danxaniyaxi a tan nan ma, a texti nɔre nan kui.

Nɔndi kanafe

4 Ala Xaxili a masenma ne won be a fiixe ra, a ndee fama ne danxaniya rabolode waxati dɔnxɔe kui, e fa bira jinne wule faleɛ nun e xa xaranyie fɔxɔ ra. ²Wule fale filankafuie mixie madaxuma. E xaxili balanxi gben. ³E tɔnyi dɔxɔma futi xirife ra, a nun donse ndee donfe ra, Ala naxee daaxi alako danxaniyatæe nun nɔndi faleɛ xa e don tantui ra. ⁴Ala se naxan birin daaxi, a fan. A mu raharamuxi mixie be naxee a donma tantui ra, ⁵barima Ala xa masenyi nun Ala maxandi na raseniyeɛma.

⁶Xa i na nɔndi masen i ngaxakerenyie be, i bara findi Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa walike fanyi ra, naxan i baloma danxaniya masenyi nun xaranyi fanyi ra, i birama naxan fɔxɔ ra. ⁷I naxa fe fufafu madɔxɔ kiini ra danxaniya mu naxan kui. I xa Ala fe suxu sɔɔbe ra. ⁸Mixie meenife e fate ma, na tide mu gbo alɔ e na e xaxili yaka ba. Na xaxili yaka ba nan fama findide mixie be munafanyi ra dunija nun aligiyama. ⁹Nɔndi masenyi nan ya won birin lan won xa la naxan na: ¹⁰Won walima tun nabexi nan na, barima won xaxili tixi Ala Nijne ra, naxan findixi adamadi birin Nakisima ra, a gbengbenyi danxaniyatæe. ¹¹Na nan na ki, i xa na yaamari birin masen mixie be, i xa e xaran na seriyee ra.

¹²Mixi yo naxa yo i xa fonikeya ma. I naxan nabama, i xa findi misaali ra danxaniyatæe be a lanma e xa wɔyen ki naxe, e xa jere ki naxe, e xa e bore xanu ki naxe, e xa danxaniya nun e xa seniyenyi xa lu ki naxe. ¹³Han n sa fama temui naxe, i xa Kitaabui xaran mixie be, i xa e ralimaniya, i xa e xaran. ¹⁴I naxa wali bejin naxan soxi i yi ra, masenyi tixi Ala xili ra i xa fe ra naxan ma, forie to e belexe sa i xunyi ma. ¹⁵I xa na rabatu senbe ra, alako mixi birin xa i jere ki to i sigama yare ki naxe. ¹⁶Meeni i

yete ma, nun na xaranyi ma i naxan tima tun nabexi ra. Xa i na raba i kisima ne, i tan nun naxee i xui ramema.

Danxaniyatæ jere ki

5 I naxa wøyen xɔɔxɔe fala forie be. I xa e ralimaniya alɔ i baba. I xa xeme fonikee ralimaniya alɔ i xunya xememae. ²I xa jɛlexeforie ralimaniya alɔ i nga. I xa fonike ginemae ralimaniya alɔ i maaginee seniyyeni kui.

³I xa kaape ginee binya, naxee na e kerenyi ma. ⁴Xa kaape gine xa die na na, xa na mu a ra a xa mamadie, e tan xa Ala waxɔnfe matinkan e xa denbaya be. Die barimixie naxan nabaxi e be, e xa na sare ragbilen e ma. Ala wama na nan xɔn.

⁵Kaape gine yati yati, naxan luxi a keren, a a xaxili tima Ala nan na. A salima, a Ala maxandima temui birin.

⁶Kɔnɔ kaape gine naxan birama a yete waxɔnfe fɔxɔ ra, a tan bara faxa hali a jipe to a ra.

⁷I xa yi yaamarie masen mixie be, alako e xa lu tinxinyi kui. ⁸Mixi naxan mu mɛenima a xa mixie ma, a gbengbenyi a xa denbaya ma, na kanyi bara danxaniya bejin. A jaaxu dangife kaafiri ra.

⁹Kaape gine naxan xili lanma a xa sebe kaape ginee xilie ya ma, a lanma a xa simaya xa dangi je tongo senni ra. A xa a li a nu dɔxɔxi xeme keren gbansan nan xɔn ma, ¹⁰a nun man a kolonxi tinxintæ ra a xa wali fanyie xa fe ra, alɔ di xurufe, xɔje rasenefe, seniyyentæe sanyi maxafe, tɔɔɔmixie malife, a nun birafe fe fanyi mɔɔli birin fɔxɔ ra.

¹¹Kɔnɔ kaape gine naxee findixi sungbutunyie ra, e xili naxa sebe, barima xa a sa li e waxɔnfee e ragbilenma ne Ala xa Mixi Sugandixi fɔxɔ ra, e fa dɔxɔ xeme taa, ¹²na temui e bara yunubi sɔɔ, barima e bara e xa laayidi singe kana. ¹³Bafe na ra, e man findima tun naxɔne nan na, e nu fa lu e mapere ra naafixiya

rabade, e mixi mafalama, e fe fala naxan mu lanma a xa fala. ¹⁴Na kui, a xɔli n ma kaape gine sungbutunyie xa dɔxɔ xeme taa, e fa die bari, e mɛeni e xa denbaya ma, alako won yaxuie naxa nɔ fe jaaxi falade e xun ma. ¹⁵Ndee jan bara e kobe raso, e bira Sentane fɔxɔ ra.

¹⁶Xa danxaniyatæ gine bara kaape gine ndee sɔɔ a xa mixie ya ma, a xa a yigiyi alako a naxa findi kote ra danxaniyatæ jama be. Na kui, danxaniyatæ jama nɔma ne kaape ginee malide naxee na e kerenyi ma.

¹⁷Danxaniyatæ jama xa forie, naxee fee rapere ma a fanyi ra, e xa binye xungbe sɔɔ, a gbengbenyi naxee kawandi nun xaranyi tima. ¹⁸A sebexi Kitaabui kui, «Ninge ne mengi turuxunma, wo mu lan wo xa a de xiri.» A man sebexi, «Walike xa a wali sare sɔɔ.» ¹⁹I naxa kalamui rame danxaniyatæ jama xa fori nde xa fe ra, xa seede firin, xa na mu a ra saxan, mu na fe toxi. ²⁰Naxee bara yunubi raba, i xa i yaxaseri masa e xa fe ra, birin ya xɔri, alako booree fan xa gaaxu.

²¹N bara yi yaamarie fi i ma, Ala, a xa Mixi Sugandixi Isa, nun maleke sugandixie ya xɔri. I xa yi yaamarie rabatu tinxinyi kui. I naxa mixi yo rafisa a boore be. ²²I naxa gbata mixie sugandide, i fa i belexe sa e ma, xa na mu a ra i fan luma ne e xa yunubie kui. I xa lu seniyyeni kui. ²³I naxa ye gbansan xa min. I xa weni nde min seri ra i furi xa fe ra, barima i luma fura ra. ²⁴Mixi ndee xa yunubie makenenxi beenun e xa makiitide li, kɔnɔ boore gbee mu toma fo yare. ²⁵Wali fanyi fan makenenma na ki ne, wali jaaxi mu nɔxunma.

Ala xa seriye danxaniyatæe be

6 Danxaniyatæ naxee na konyiya kui, e xa e marigie binya, alako binye yo naxa ba Ala xili ra, a nun a xa seriye ra. ²Konyi naxee marigi findixi danxaniy-

atɔɛ ra, na konyie naxa yo e marigi ma, a falafe ra a e ngaxakerenyie nan e ra. A lanma e xa e xa yaamari rabatu a fanyi ra dangife a singe ra, barima e na walife e ngaxakerenyi xanuxie nan be.

I xa mixie xaran yi yaamarie ra. ³Xa a sa li mixi nde xaranyi gbete nan tima, a mu bira won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi xa masenyi tinxinxi fɔɔ ra, nun xaranyi naxan findixi Ala gbe ra, ⁴na kanyi bara a yete igbo, a mu sese kolon. A xaxili mu fan. A xa wɔyenyi gbo, sɔnxɔ rafan a ma. Na findima tɔɔne, lantareya, tɔɔnege, siike, ⁵tinxintaree xa sɔnxɔ sɔnxɔɛ, nun nɔndi kolontareya. E diine rawalima kɔbiri fe nan na. ⁶Diine nan findima geeni ra mixie be, naxee e wasasoma e sɔtɔse. ⁷Won faxi dunija ma won belexee igeli nan na, won man sigama na ki ne. ⁸Xa baloe nun sose na won yi ra, won xa won wasaso na ra. ⁹Kɔnɔ mixi naxan wama bannafe, na kanyi tantanma ne, a suxu gantanyi ra, a fa mila a waxɔnfe jaaxie ma. Na waxɔnfe jaaxie nan mixie xun nakanama, e fa lɔɛ. ¹⁰Kɔbiri xɔli findixi fe kobi birin sanke nan na. Ndee to mila kɔbiri ma, e naxa danxaniya bejin, e fa tɔɔɔ a jaaxi ra.

¹¹Kɔnɔ i tan naxan findixi Ala xa mixi ra, i xa gbilen na fe mɔɔlie fɔɔ ra. I xa bira tinxinyi, Ala fe, danxaniya, xanunteya, dije, nun bɔje bexiya fɔɔ ra. ¹²Danxaniya gere fanyi so. Kisi suxu, i xilixi naxan ma, i seedeɔɔɔya tixi naxan ma fe ra seede wuyaxi ya xɔri.

¹³N bara i yamari Ala ya xɔri, naxan ni-mase birin nabaloma, n bara i yamari Ala xa Mixi Sugandixi Isa ya xɔri, naxan bara seedeɔɔɔya fanyi ti Ponsi Pilati be, ¹⁴i xa Ala xa seriye rabatu tinxinyi seniyenxi ra han won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi fa temui. ¹⁵Ala nan fama Isa raminide a wama a xɔn ma waxati naxe.

Tantui Kanyi,
Mange Senbema,
firin mu kafuxi naxan ma,
Mangee xa Mange,
Marigie Marigi Ala,
¹⁶naxan keren mu faxe kolon,
naxan xɔnyi na naiyalanyi ra,
adamadie mu naxan toxi,
adama mu noma naxan tode.
Binye nun senbe na a be abadan.
Amina.

¹⁷I xa to bannamixie yamari a e naxa e yete igbo, e man naxa e xaxili ti naafuli ra, barima naafuli mu buma. E xa e xaxili ti Ala nan na, naxan won kima se birin na alako won xa seewa. ¹⁸E xa fe fanyi raba. E xa kewali fanyi nan xa findi e xa bannaya ra. E xa mixi ki e harige ra e xa fonisireya xa fe ra. ¹⁹Na birin kui e harige sɔtɔma ne yare naxan findima kisi yati yati ra e be.

²⁰Timote, i xa mɛeni fe ma naxan taxuxi i ra. I xa wɔyenyi fufafu nun wule matanga. ²¹Mixi ndee na falama a lɔnni, kɔnɔ lɔnni mu a ra. Na bara a niya e xa e kobe so danxaniya ra.

Ala xa hinne wo ra.

Ala xa masenyi firin nde

Annabi Pɔlu naxan sebe Timote ma

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Pɔlu to nu na geeli kui Rɔma, a naxa bataaxe nde fan sebe a malima Timote ma. A jan nu bara keren sebe a ma nu, kɔnɔ a man naxa a firin nde sebe, alako a xa gbilen seriye ndee ma. Annabi Pɔlu nu bara tɔɔɔ a gbe ra geeli kui, mixi yo mu nu na a fe ma naxan nu a malima. A na birin masenma yi bataaxe kui, barima Timote nu luxi ne alɔ Pɔlu xa di.

Annabi Pɔlu naxa seriye fala Timote be na bataaxe singe kui naxan nu nɔma a malide danxaniyatɔe nɔma xa wali kui. Yi bataaxe kui, a luxi alɔ Pɔlu wama Timote ralimaniyafe a yete xa danxaniya xa fe ra. Pɔlu a yete xa tɔɔree nun a jɛre ki masenma a be, alako e xa findi misaali ra Timote be.

Annabi Pɔlu xa bataaxe firin nde kui, a Timote ratuma Timote danxaniyaxi ki naxe, a nun a Ala xa wali suxuxi ki naxe. Timote Kitaabui kolon a mama nun a nga nan saabui ra. Na xaranyi tide nu gbo Timote be alako a xa findi Ala xa walike ra a xa dunipeigiri kui.

Na Kitaabui tide nu gbo Timote be, a tide man nu gbo mixie be a naxee kawandi. Ala xa masenyi naxan sebexi Kitaabui kui a findixi lɔnni belebele nan na, adamadi hayi na naxan ma. Xa mixie mu bira na fɔxɔ ra, e xa dunipeigiri nun e xa aligiyama mu sɔneyama e be.

Annabi Pɔlu na fan masenma yi Kitaabui kui. A waxati dɔnxɔe xa fee falama Timote be alako a xa kawandi ti senbe ra, xa na mu a ra mixie luma tantanyi nan kui naxee fama e ralɔede abadan. Ala xa won natanga na ma. Ala xa lɔnni fanyi fi won fan ma alako yare xa sɔneya won be. Amina.

Ala xa masenyi firin nde

Annabi Pɔlu naxan sebe Timote ma

Sora

Limaniya

1 N tan Pɔlu nan yi ki, naxan findixi Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa xɛera ra Ala waxɔnki. Laayidi tongoxi won be kisi xa fe ra Ala xa Mixi Sugandixi Isa saabui nan na. ²N na yi bataaxe sebefe Timote nan ma, naxan findixi n ma di maxanuxi ra. Baba Ala nun won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi, e xa hinne, kinikini, nun bɔɔɔsa fi i ma.

³N bara Ala tantu, n naxan batuma janige fiixe ra alɔ n benbae a rabaxi ki naxe. N Ala maxandima ne i be kɔe nun yanyi ra, ⁴barima n nan n natuxi i yaye nan ma. N man nu wama i tofe han, alako n xa seewa a fanyi ra. ⁵N man n natuxi i xa danxaniya nan ma, filanka-fuija mu na naxan kui, naxan nu na i mama Lowisi fan yi ra, a nun i nga Ewunise. N a kolon i fan danxaniyaxi na ki ne.

⁶Na kui, n bara i ralimaniya i xa Ala senbe rawali, a naxan fixi i ma n to n belexe sa i xunyi ma. ⁷Ala mu gaaxu xaxili xa soxi won yi ra. A bara xaxili fi won ma naxan findixi senbe, xanunteya, nun yete suxui ra. ⁸I naxa yaagi won Marigi xa seedeɔxɔya bade. I man naxa yaagi n na, n tan naxan na geeli kui won Marigi xa fe ra. A lanma won birin xa tɔɔɔ Isa xa xibaaru fanyi xa fe ra Ala senbe saabui ra. ⁹A tan nan won nakisixi, a tan nan won xilixi a xa seniyenyi ma. A mu na rabaxi won ma kewali saabui xa ra, a na janigexi a yete nan na. A hinnexi won na a xa Mixi Sugandixi Isa xa fe nan na kafi dunija fɔle.

¹⁰Yakɔsi won bara na hinne to won Nakisima Isa xa fa kui, Ala xa Mixi

Sugandixi. A bara faxe senbe kana, a kisi fe ramini a xa xibaaru fanyi saabui ra, alako adama naxa faxa sɔnɔn. ¹¹Ala n findixi kawandila, xɛera, nun karamɔɔɔ nan na na xibaaru fanyi xa fe ra. ¹²N na tɔɔɔfe na wali nan xa fe ra, kɔnɔ n mu yaagima na ra, barima n a kolon n danxaniyaxi naxan ma. N bara la a ra a nɔma n ma kisi ragatade han na lɔxɔɛ. ¹³N nɔndi naxan masenxi i be, na xa findi i xa misaali ra, i birama naxan fɔxɔ ra danxaniya nun xanunteya ra, alɔ Ala xa Mixi Sugandixi Isa wama a xɔn ma ki naxe. ¹⁴Ala naxan taxuxi i ra, i xa mɛɛni na ma Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, naxan sabatixi won i.

¹⁵I a kolon Asikae birin bara n naboloma, alɔ Figelo nun Heremogene. ¹⁶Ala xa kinikini Onesiforo nun a xa denbaya ma, barima a nu luma n nalimaniya ra. A mu yaagi n na n to na geeli kui. ¹⁷A to fa Rɔma, a naxa n fen han a naxa n to. ¹⁸Marigi xa kinikini a ma na kiiti lɔxɔɛ. I a kolon dangi birin na a n malixi ki naxe Efese.

Tɔɔɔɛ

2 N ma di, i xa i senbe so Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa hinne xa fe ra. ²I naxan mexi n na seede gbege ya xɔri, i xa na masenyi taxu i dugutegee ra, naxee fan nɔma mixi gbetɛe raxarande na ra. ³Won birin xa wakili tɔɔɔɛ kui, barima Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa sɔɔri fanyie nan won na. ⁴Sɔɔri naxan na gere kui, a mu birama dunija fe fɔxɔ ra, a birama a xa mange waxɔnfe nan fɔxɔ ra. ⁵Mixi naxan sigaxi gi gbata rabade, xa a mu a gi a seriye ki ma, a mu geenima. ⁶Mixi naxan xɛ rawalima, a tan nan lanma a xa bogi singee sɔɔɔ. ⁷I ɔnɔɔ sa n ma masenyi birin xɔn ma, Marigi fahaamui fima ne i ma na fee ma.

⁸I xa ratu Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma, naxan kelixi faxe ma, naxan fatanxi Dawuda bɔnsɔɛ ra, alɔ Isa xa xibaaru

fanyi a masenxi ki naxe, n naxan kawan-dife. ⁹Na xibaaru fanyi nan ma fe a niyaxi, n na tɔɔɔɔfe geeli kui alɔ fe kobi rabama, kɔnɔ Ala xa masenyi tan mu balanxi. ¹⁰Na nan a ra n tɔɔɔɛ mɔɔli birin xaninma, alako mixi sugandixie xa kisi sɔɔɔ Ala xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra, e lu a xa nɔre kui abadan.

¹¹Masenyi hagige nan ya:

Xa won nun Isa bara faxa,
won nun Isa man kelima ne faxe ma.

¹²Xa won tunnabexi,
won luma ne Isa xa mangeya kui.

Xa won na a rabolo,
a fan won naboloma ne.

¹³Xa won mu lu won xui xanbi ra,
a tan luma ne a xui xanbi ra,
barima a mu nɔma a yete rabolode.

¹⁴I xa mixi birin natu Ala ya i, a a lanma e xa gere lu na masenyi ndee xa fe ra. Na wɔyenyi mɔɔli tide yo mu na. A a ramemae nan xun nakanama tun. ¹⁵I xa i yete masen Ala be, alɔ mixi naxan wali fɔxi mu mayaagi, a fata nɔndi masende mixie be a masen ki ma. ¹⁶Wɔyɛn ɔaaxi fufafu lu na, barima naxee na mɔɔli falama, e xa kaafirija xun nan tun masama. ¹⁷E xa wɔyenyi gboma ne alɔ fure ɔaaxi, naxan mixi faxama. Humeneyo nun Fileto na nee nan ya ma. ¹⁸E bara makuya nɔndi ra, e fa a fala mixie ɔan bara keli faxe ma. E bara mixi ndee xa danxaniya kana na wɔyenyi mɔɔli ra.

¹⁹Kɔnɔ Ala xa banxi tixi yi masenyi nan fari: «Ala a kolon, mixi naxan findixi a gbe ra.» A man a masenxi: «Adamadi naxan Marigi xili falama, a xa tinxintareya rabɛɔin.» ²⁰Se sase mɔɔli gbege nan na banxi xungbe kui. Nde fan yailanxi xɛema nan na, xa na mu a ra gbeti. Nde yailanxi wuri nan na, xa na mu a ra bende. Nde binye wali rabama, nde fan binyetare wali rabama. ²¹Mixi naxan a yete rasenyenma, a luma ne alɔ wali binye rabama se sase naxan kui.

A to seniyeen, a marigi noma a rawalide wali fanyi birin kui.

²²Fonike waxonfe lu na. Wo nun mixi naxee Marigi xilima baje seniyeenxi ra, wo xa nu tinxinyi, danxaniya, xanunteya, nun bajes fen. ²³Woyenyi tidetare fufafu lu na, barima i a kolon na mooli findima gere nan na. ²⁴A mu lanma Marigi xa walike xa sonxo. A lanma a xa findi mixi dijexi ra naxan fata mixi xarande, a man wakili toore ra. ²⁵A lanma a xa matandilae matinxin woyenyi joxunme ra, alako Ala xa a niya e xa tuubi, e xa nondi kolon, ²⁶e xa xaxili soto, e xa e ba Ibulisa xa gantanyi ra. Ibulisa bara e suxu gantanyi ra, alako e xa lu a xa yaamari bun ma.

Waxati donxoe

3 I xa a kolon, fe xoxoxoe fama ne duniya lide waxati donxoe, ²barima adamadie birama e yete waxonfe nan foxo ra, kobiri rafaanma ne e ma, e e yete igboma, e lama e yete ra, e Ala rasotoma, e e barimae matandima, e finsiriwaliya rabama, e mu Ala xa fe binyama, ³e mu kinikinima, e mu dijema, e mixi mafalama, e xurutarepa rabama, e e boore tootoma, e mixi fanyi xonna, ⁴e mixi yanfama, e bogonma fee ma, e baje gbo, e waxonfe rafaan e ma dangi Ala xa fe ra. ⁵A luxi ne alu e diine nan nabatuma, kono e bara e kobe raso a senbe ra. I xa i makuya na mixi moolie ra.

⁶E soma denbayae kui, e fa gine senbetaree mabendun, naxee findixi yunubitoe ra, naxee birama fe jaaxi mooli birin foxo ra. ⁷Na gine mooli xaranma temui birin, kono e mu fahaamui sotooma nondi ma. ⁸Na mixi naxee soma denbayae kui, e luma ne alu Yannessi nun Yanberesi naxee Annabi Munsa matandi. Na mixie nondi fan matandima ne, e xaxili bara kana. E xa danxaniya xon mu kuyama. ⁹Kono e mu sigama yare sonon, barima mixi birin fama ne e

xa daxupa kolonde, alu Yannessi nun Yanberesi xa fe nu kolonxi ki naxe.

¹⁰Kono i tan, i bara n ma xaranyi kolon, n jere ki, n janige, n ma danxaniya, n ma dije, n ma xanunteya, n ma tunnabexi, ¹¹n ma jaxankate, a nun n ma toore. Toore mooli mundun na, n mu naxan soto Antiyoiki, Ikoniyon, nun Lisitire? Jaxankate mundun mu n lixi naa? Marigi bara n nakisi na birin kui. ¹²Nondi na a ra a mixi naxan birin wama birafe Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa seriye foxo ra, a na kanyi toore sotooma ne. ¹³Kono mixi jaaxie nun filankafuie xa fe kobie xun nan tun luma masa ra, e fa booree madaxu, e e yete madaxu.

¹⁴I xa i xiri seriye ra i naxan xaranxi, i danxaniyaxi naxan ma. I a kolon i na sotoxi naxan na. ¹⁵Kabi i dimedi temui, i Kitaabui seniyeenxie kolon, naxee noma lonni fide i ma. Na lonni findima kisi nan na mixie be, naxee danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma. ¹⁶Kitaabui seniyeenxi birin fatanxi Ala nan na. A fan xaranyi ra, a fan yaabi ra, a fan matinxinse ra, a fan tinxinyi masenfe ra, ¹⁷alako Ala xa mixi xa nu wali fanyi birin nabade.

Kawandi tife

4 N bara i yamari Ala ya xori, n bara i yamari Ala xa Mixi Sugandixi Isa ya xori, naxan fama mixi jipee nun mixi faxaxie makiitide, naxan fama a xa mangeya niini raminide, ²i xa Ala xa masenyi kawandi, i xa wakili temui birin, i xa mixie matinxin, i xa mixie xa yunubie masen e be, i xa e ralimaniya, i xa e xaran. I xa na birin naba dije kui. ³Waxati na fafe mixie mu tinma xaranyi tinxinxi ra temui naxe. E karamoxo wuyaxi fenma ne, naxee masenyi mooli nde tima naxan nafan e tuli ma. ⁴E gbilenma ne nondi foxo ra, e fa e tuli mati kiinie ra. ⁵Kono i tan, i xa i yete mataxasi fe birin kui, i xa i

tunnabexi tɔɔre kui, i xa Ala xa xibaaru fanyi rayensen, i xa i xa wali rakamali.

⁶N tan jan bara findi serexe ra Ala be. A gbe mu luxi n xa taa masara. ⁷N bara n ma gere fanyi so, n bara n ma jere rapɔn, n bara lu danxaniya kui. ⁸Xunnakeli sare ragataxi n be, naxan findixi tinxinyi ra Marigi kiitisa tinxixi naxan fima n ma na lɔxɔe. N keren xa mu a ra, a na fima mixi birin nan ma, a fafe rafan naxee ma.

⁹I xa kata fafe ra n yire mafuren mafuren, ¹⁰barima Demasi bara n nabɛjin dunjɔna fe xa fe ra, a siga Tesaloniki. Kiresen bara siga Galati, Tito bara siga Dalamatiya. ¹¹Luki gbansan nan na n seeti ma. I xa fa Maraki ra, barima a nɔma n malide n ma wali kui a fanyi ra. ¹²N bara Tikike xee Efese. ¹³I ne fama, i xa fa na xinbeli donma ra, n naxan luxi Tiroyasi, Karapo xɔnyi, a nun n ma bukie. Na sebeli naxee tixi xuruse kiri ma, e tide gbo dangi birin na, i xa fa e fan na. ¹⁴Alesandire xabui bara fe jaaxi gbege raba

n na. Marigi fama a sare ragbilende a ma. ¹⁵I xa i yete ratanga a ma, barima a muxu xa kawandi matandi ne a jaaxi ra.

¹⁶N to n yete xunmafala kiiti banxi kui a singe, n malima yo mu nu na. Birin n nabolo ne. Ala xa dije e ma e fe naxan nabaxi. ¹⁷Ala nan n malixi, a senbe so n yi ra, alako n xa kawandi ti a fanyi ra si birin be. Ala naxa n natanga yete magaxuxi ma. ¹⁸Marigi man fama n natan-gade mixie xa wali kobi birin ma, a fa n nakisi, n xa so a xa mangeya niini bun ma ariyanna. Matɔxɔe na Ala be abadan.

¹⁹Pirisila nun Akila xeebu n be, a nun Onesiforo xa denbaya. ²⁰Erasito bara lu Korinti. N bara Tirofimo lu Mileto, barima a mu nu yalanxi. ²¹I xa kata fafe ra beenun jeme xa so. Ewubulo, Pudɛn, Linosi, Kelodiya, nun won ngaxakerenyi birin bara i xeebu. ²²Marigi xa sabati i bɔje i, Ala xa hinne wo birin na.

Ala xa masenyi

Annabi Pɔlu naxan sebe Tito ma Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxe nan na Ala xa xɛera Pɔlu naxan sebe danxaniyatɔe nde ma naxan nu xili Tito. Girekika nan nu a ra naxan nu kafuxi Pɔlu ma Ala xa wali kui.

Pɔlu yi bataaxe sebe a ma temui naxe, Tito nu na Kireti. Kireti findixi suri nan na naxan na Miditerane baa tagi. Pɔlu nun Tito nu bara siga Kireti kawandi tide, Pɔlu fa Tito lu naa a xa na danxaniyatɔe pamae mali e xa senbe sɔtɔ. Pɔlu yi bataaxe sebe ne Tito ma a xa marasi nun limaniya fi a ma alako a fan xa Kireti danxaniyatɔe rasi, a e ralimaniya, a nɔndi makenen e be.

Yi Kitaabui fe gbegbe masenma won be danxaniya nun danxaniyatɔe pama xa fe ra. A a masenma a won sese mu nɔma kisode won ma wali fanyie saabui ra. Kisi sɔtɔma Ala xa hinne nan tun saabui ra. Xa won bara danxaniya, won bara kisi, won fe birin nabama ne fa alako won jere ki xa tinxin, won xa wali fanyie suxu.

Ala xa yi Kitaabui xa masenyi rasabati won bɔje kui. Ala xa won mali won ma danxaniya xa tilin, won ma wali fanyie xun xa masa. Amina.

Ala xa masenyi

Annabi Pɔlu naxan sebe Tito ma

Sora

Xɛebui

1 N tan Pɔlu nan yi ki, Ala xa konyi nun a xa Mixi Sugandixi Isa xa xɛera. N na walife alako Ala xa pama sugandixi xa danxaniya, e man xa nɔndi

kolon naxan e rajerema Ala xa fe kui. ²Yi danxaniya nun yi nɔndi a niyama ne mixi xa a xaxili ti Ala xa kisi ra. Ala, naxan xa laayidi mu kanama, a tan nan yi abadan kisi laayidi won be beenun dunija xa daa. ³Waxati to kamali, a naxa a xa xibaaru fanyi makenen kawandi saabui ra, naxan bara taxu n na Ala won Nakisima xa yaamari ma.

⁴N bara i tan Tito xɛebu, naxan bara findi n ma di yati yati ra won ma danxaniya kui. Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi Isa, won Nakisima xa hinne nun bɔjesa fi i ma.

Tito xa wali Kireti danxaniyatɔe pamae tagi

⁵N bara i lu Kireti alako i xa fee yailan naxee yailan daaxi luxi na, i xa mixie sugandi taae birin kui, e xa findi na danxaniyatɔe pamae xa kuntigie ra. Alɔ n i yamari ki naxe, ⁶danxaniyatɔe pama kuntigi lanma ne a xa findi tinxintɔe ra xili fanyi na naxan xun, gine keren kanyi, naxan xa die danxaniyaxi, mixie mu naxee kolon kalabante xurutaree ra. ⁷Fo yi xunmatie xa findi xeme tinxinxie nan na barima Ala xa wali nan taxuxi e ra. E naxa findi mixie ra naxee e yete igboma, naxee bɔje tema mafuren, naxee siisima, naxee mawolen, naxee biraxi geeni tinxintare fɔxɔ ra. ⁸Fo e xa findi xeme ra naxee fata xɔje rasenede, fe fanyi rafan naxee ma, naxee e yete xaninma xaxilimaya ra, naxee tinxin, naxee seniye, naxee nɔxi e yete ra. ⁹Fo nɔndi masenyi xa lu e yi ra alɔ e xaranxi a ra ki naxe. Na nan a toma e fan nɔma kawandi tide a nɔndi ki ma, e man nɔ na nɔndi matandie ra.

¹⁰Na matanditi mɔɔli gbegbe na na, a gbengbenyi sunna mixie ya ma. E de wuya, mixi yanfafe rafan e ma. ¹¹Fo won xa e de balan. E bara denbaya ndee kana, barima e na e xaranfe fee nan na naxee mu daxa. E na birin nabama

e yete xa geeni tinxintareya nan ma fe ra. ¹²E xa namijonme nde nan yati a fala, «Kiretikae wule nun e furi nan tun kolon. E tunnaxɔɔ, e man jaaxu alb bɔximase.» ¹³Nɔndi nan yati na a ra. N na a falafe na nan ma, i xa wɔyen e ma a xɔɔxɔe ra alako e xa danxaniya a fiixe ra, ¹⁴e xa ba Yuwifl xa kuye taalie danxunfe. E xa ba mixie xa yaamarie danxunfe naxee bara mɛe nɔndi ra. ¹⁵Se birin seniye seniyeɔntɔe be, kɔɔ sese mu seniye seniyeɔntaree nun danxaniyatarree tan be. E xaxili nun e sondonyi birin bara manɔɔ. ¹⁶E Ala kolonfe falama e de ra, kɔɔ e xa wali a masenma a e mu a kolon feo! E xa fefe mu fan. Seriyɛ matandie nan e ra, naxee mu nɔma wali fanyi yo rabade.

Danxaniyatɔe xaranfe nɔndi ra naxan jere ki masenma e be

2 Kɔɔ i tan xa nu danxaniyatɔe xaran nɔndi masenyi nan na.

²I xa a masen xɛmɔxie be e xa taxasi, e xa jere a binyamixi ki ma, e xa e yete xanin xaxilimaya ra, e xa bira nɔndi nan fɔɔ ra e xa danxaniya kui, xanunteya kui, a nun tunnabexiya kui.

³Na kui, i man xa a masen gine mɔxie be, e xa jere seniyeɔnyi kui, e naxa findi mixi mafalee ra, e naxa siisi. E xa nu marasi fanyi fi ⁴sungbutunye ma alako e xa e xa mɔrie nun e xa die xanu. ⁵E man xa e rasi e xa e yete xanin xaxilimaya ra, e xa seniyeɔn, e xa banxi walie suxu, e yuge xa fan, e xa e yete magoro e xa mɔrie be, alako Ala xa masenyi naxa bexu.

⁶I man xa segetalae fan nasi e xa e yete xanin xaxilimaya ra ⁷fe birin kui. I tan yete xa findi misaali ra e be i xa wali fanyie saabui ra. I xa kawandi xa findi nɔndi nun sɔɔbe ra. ⁸I xa masenyi xa tinxin, alako i matandimae xa yaagi, barima e mu fefe kobi kolon e naxan falama won ma fe ra.

⁹I xa a masen konyie be, e xa e yete magoro e marigie be fe birin kui. E xa e rapelɛxin, e naxa e matandi, ¹⁰e naxa sese muja, e xa a masen a e marigie nɔma lade e ra ki fanyi. Na konyi mɔɔli binye fima ne won Nakisima Ala xa masenyi ma fe birin kui.

¹¹A lanma won xa jere yi mɔɔli ra barima Ala xa hinne bara makenen, naxan nɔma findide kisi ra mixi birin be. ¹²A xa hinne won xaranma alako won xa gbilen tinxintareya nun dunija fee fɔɔ ra, won xa won yete xanin xaxilimaya ra, won xa won ma dunijeigiri rapere tinxinyi nun Ala yaragaaxui kui. ¹³Won to na yi dunija ma, won na fe fanyi nan mamefe won xaxili tixi naxan na. Won na Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa nɔre nan mamefe, won Nakisima Marigi Ala. ¹⁴A tan nan a yete fi won be, alako a xa won xunsara won ma yunubie xa fe ra, a xa jama nde raseniyeɔn e xa findi a yete gbe ra, naxee senbe soxi wali fanyie rabafe ma.

¹⁵I xa mixie kawandi yi fee ra. I xa mixie ralimaniya. I xa e rasi. I xa nɔndi makenen e be i senbe birin na. Mixi yo naxa yo i ma.

Isayanka jere ki

3 I xa e ratu, e xa e yete magoro manglee nun mangasanyi be, e xa e xa yaamarie suxu. E xa gbata wali fanyi mɔɔli birin nabafe ra, ²e naxa mixi yo mafala, e naxa gere so, e xa marafanyi nun bɔje fanyi masen birin be.

³A singe won fan nu daxupa nan nabama. Yaamari matandimae nan nu won na. Won nu bara lɔe kira xɔn. Won nu bara bira won yete waxɔnfe fɔɔ ra a nun dunija fe mɔɔli birin fɔɔ ra, han na nu bara won findi konyie ra. Won nu won ma dunija xaninma jaaxupa, tɔɔne, gbesenxɔnnanteya, nun marajaaxupa nan kui. Won fan mu nu rafan mixie ma.

⁴Ƙɔnɔ won Nakisima Ala to a xa bɔɓɛ fanyi nun a xa xanunteya makenen, a naxa kisi fi won ma. ⁵A mu won nakisixi won ma wali fanyie xa fe xa ma, a won nakisixi a xa kinikini nan ma, won xunxafe ye xɔra a nun a Xaxili Seniyenxi saabui ra. Na bara a niya won xa bari a nɛene ra, won ma dunɛigiri birin xa masara. ⁶Ala bara won ki! A bara a Xaxili Seniyenxi ragoro won ma won Nakisima Isa saabui ra.

⁷Na kui, won ma yunubie to bara xafari a xa hinne saabui ra, won bara nɔ findide ketongoe ra, won bara won xaxili ti abadan kisi ra. ⁸Nɔndi masenxi nan na ki. A xɔli n ma i xa na fee masen a fanyi ra, alako naxee bara danxaniya Ala ma, e xa fe birin naba alako e xa bira fe fanyi raba fɔxɔ ra. Na fee findixi fe hagige fanyie nan na mixi birin be.

⁹Ƙɔnɔ i naxa i gbe raso mixie xa wɔyen fufafu ya ma. E naxan falama benbae xa fe ra, e xa gbesɛnxɔnneya, e xa gere

wɔyenyi Ala xa seriye xa fe ra, e sese tide mu na. ¹⁰Naxan yo mixie tagi isoma, i xa a rasi keren, i xa a rasi firin. Xa na birin kui a mu i xui me, i xa a rabolo, ¹¹barima i a kolon a na mixi mɔɔli mu fan. A bara a yete danka a xa tinxintareya ra.

Masenyi dɔnxɔɛ

¹²N na Aritema xa na mu Tikike xɛɛ i ma, i xa fe birin naba alako i xa n li Nikopoli, barima n bara a janige n xa jeme radangi naa. ¹³Fe birin naba alako i xa seriye karamɔxɔ Senasi nun Apolosi mali e xa biyaasi kui. E mali, e hayi na se naxan birin ma, e xa a sɔɔ. ¹⁴A lanma danxaniyatɔɛ naxee na won ma kɔnti ma, e xa e matinkan tun nabɛxi ra wali fanyie ma, alako e xa mixie hayi xɔɔxɔɛɛ fan, e naxa fa lu na ki fufafu.

¹⁵Naxee na n fe ma be, e birin i xɛɛbu. I xa won xanuntenyie danxaniyatɔɛ birin xɛɛbu muxu be.

Ala xa hinne wo birin na.

Ala xa masenyi

Annabi Pɔlu naxan sebe Filemon ma

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxe nan na Ala xa xɛra Pɔlu naxan sebe danxaniyatɔe nde ma naxan nu xili Filemon. Kɔɔsika nan nu a ra, naxan nu bara danxaniya Pɔlu saabui ra waxati dangixi.

A yi bataaxe sebe Filemon ma temui naxe, Pɔlu nu bara sa geeli Ala xa masenyi kawandife ma. A xa geelimaninya kui, a naxa yi bataaxe sebe Filemon ma a xa konyi Onesimo xa fe ra. Onesimo nu bara a gi a marigi Filemon ma, kɔnɔ na kui, Ala naxa a ragiri Onesimo nun Pɔlu xa naralan, Onesimo xa danxaniya Pɔlu saabui ra. Onesimo xa fe birin to bara masara sɔnɔn, a naxa tin a xa gbilen a marigi Filemon xɔnyi. Kɔnɔ na waxati seriye ki ma, Filemon nu nɔma Onesimo faxade a xa yanfanteya xa fe ra. Na kui, Pɔlu naxa yi bataaxe sebe, Onesimo xa gbilen a ra Filemon xɔn ma, alako a xa a rakolon Onesimo bara masara ki naxe. A naxa a masen Filemon be, a Onesimo to bara danxaniya Isa ma alɔ a tan Filemon fan danxaniyaxi ki naxe, a e birin bara findi ngaxakerenyie ra.

Yi Kitaabui a masenma won be, a ngaxakerenya naxan kelima danxaniya ma, a senbe gbo ki fanyi. Xa won bara danxaniya, a fa li won mu won boore danxaniyatɔe kolon won ngaxakerenyi ra, won mu gexi sode fe fanyi birin kui naxan na won yi ra Ala xa Mixi Sugandixi saabui ra.

Ala xa won mali won ma danxaniya xa tilin, won ma ngaxakerenya xun xa masa. Amina.

Ala xa masenyi

Annabi Pɔlu naxan sebe Filemon ma

Sora

Pɔlu xa bataaxe Filemon ma Onesimo xa fe ra

1 N tan Pɔlu nan yi ki, naxan bara findi geelimani ra Ala xa Mixi Sugandixi be. Muxu nun won ngaxakerenyi Timote nan yi bataaxe sebefe, katarabi Filemon ma muxu xanuntenyi nun muxu wali-boore, ²a nun Apiya muxu maagine, a nun Arikipe muxu gereso boore Ala xa gere xa fe ra, a nun danxaniyatɔe pama naxan e malanma i tan Filemon xɔnyi. ³Won Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi, won Marigi Isa xa hinne nun bɔnesa fi wo ma.

⁴Temui birin, n ne n Marigi Ala maxandima i be, n a tantuma ne i xa fe ra, ⁵barima n bara a me i danxaniyaxi Marigi Isa ma ki naxe, i man seniye-ntɔe birin xanuxi ki naxe. ⁶N Ala maxandife i be alako ngaxakerenya naxan kelima i xa danxaniya ma, a xa a niya i xa fahaamui xa gbo, i xa nɔ fe fanyi birin kolonde naxan na won yi ra Ala xa Mixi Sugandixi saabui ra. ⁷N ngaxakerenyi Filemon, i xa xanunteya bara n naseewa ki fanyi, a man bara limaniya fi n ma, barima seniye-ntɔe bɔne fan bara seewa i saabui ra.

⁸Na kui, hali n to nɔma i yamaride Ala xa Mixi Sugandixi xili ra, i xa fe raba i lanma i xa naxan naba, n mu na rabama. ⁹N i mayandima won ma xanunteya nan ma fe ra. N tan Pɔlu nan wɔyenfe i be yi ki, xemɔxi naxan na geeli Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa fe ra. ¹⁰N i mayandife n ma di Onesimo nan ma fe ra, n bara findi naxan baba ra n ma geelimaninya kui. ¹¹Singe, a tide yo mu nu na i be,

kɔɔ yakɔsi, a tide bara gbo i be ki fanyi, alɔ a gboxi n fan be ki naxe. ¹²Hali a to rafan n ma alɔ n ya firinyi, n na a rag-bilenfe i ma. ¹³N bara wa a xɔn a xa lu n yi ra, alako a xa n mali i tan ɲɔxɔe ra n ma geelimaniya kui, n bara naxan sɔɔ Ala xa xibaaru fanyi xa fe ra. ¹⁴Kɔɔ n mu waxi fefe rabafe n mu i maxɔrin. Na kui, i xa fe fanyi raba kelima ne i janige nan ma, beenun n tan xa i yamari. ¹⁵Temunde, Onesimo bara ba i yi ra waxati nde bun ma, alako a man xa gbilen i ma abadan. ¹⁶I tan be yakɔsi, a tide bara dangi konyi ra. A bara findi i ngaxakerenyi yete yati ra. N tan bara a xanu ki fanyi, kɔɔ a lan i tan nan xa a xanu dangi n na a xa mixiɲa nun a xa danxaniya xa fe ra.

¹⁷Na kui, xa i n kolonxi i ngaxakerenyi ra, i xa a fan nasene alɔ n tan yete nan faxi i ma. ¹⁸Xa a fefe ɲaaxi niyaxi i ra,

xa i xa doni yo a ma, na kote birin xa findi n tan gbe ra. ¹⁹N tan Pɔlu nan yi sebefe n yete belexe ra, i xa a kolon n a birin nagbilenma ne i ma. Kɔɔ hali n mu i ratu, i danxaniyaxi n tan nan saabui ra. ²⁰N ngaxakerenyi, i fan xa yi fe raba n be Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra. I fan xa n bɔɲe raseewa, Marigi xa fe ra. ²¹N to yi sebefe, n a kolon i mu tondima n waxɔnfe rabade, i ɲan nde sama ne a xun.

²²Fe keren luxi: I xa nu n yigiyade yailan, barima n laxi a ra, n fama ne gbilende wo yire wo xa Ala maxandi saabui ra.

²³Epaɲirasi i xeebu, muxu nun naxan bara findi geelimani ra Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra. ²⁴N walibooree Maraki, Arisitaraki, Demasi, nun Luki, e fan i xeebu. ²⁵Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi, xa hinne wo birin na.

Ala xa masenyi

Eburu bɔnsɔɛ bɛ

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Kabi dunija sa daa, Alatala na a xa seriye masenfe adamadie bɛ. Namijɔnme xungbee naxa Ala xui me, e fa na dentege sa mixie bɛ. Iburahima, Isiyaga, Yaxuba, Yusufu, Munsa, Yosuwe, Dawuda, Sulemani, Esayi, nun Esidirasi, nee birin findixi mixi binyee nan na Ala naxee rawalixi alako a xa seriye xa kolon, a xa sebe Kitaabui kui. A dɔnxɔɛ ra Ala naxa a xa masenyi nde so Annabi Isa yi ra, naxan findixi a xa Mixi Sugandixi ra dunija birin bɛ.

Isa fatanxi Eburu bɔnsɔɛ nan na alɔ namijɔnme dangixie. A naxa na seriye birin natinme alɔ Ala nu wama a xɔn ma ki naxe. Kɔnɔ Ala nu bara masenyi neene nde so Isa yi ra, Eburu bɔnsɔɛ mu nu naxan kolon sinden. Na masenyi mu Ala xa seriye singe matandixi de, a a raka-malixi ne.

Singe ra Ala nu bara saate xiri a tan nun adamadie tagi, kɔnɔ yunubi keren gbansan nu nɔma na saate kanade, mixi fa lɔɛ. Isa to fa dunija ma, Alatala naxa saate neene xiri a tan nun adamadie tagi, naxan nɔma yunubie xafaride, mixi fa nɔ kaside.

Singe ra Ala nu bara serexedubee ti a tan nun adamadie tagi, e xa findi mixie xa saabui ra. Kɔnɔ e to nu findixi adamadie ra, e fan naxa yunubie raba alɔ booree, e naxa faxa. Na kui, e mu findi saabui fanyie ra. Isa to fa dunija ma, Alatala naxa a ti a tan nun adamadie tagi, a naxa findi dunija saabui fanyi ra. Yunubi yo mu nu na a ma. Faxɛ mu nu nɔma a makankande. Na kui, Ala naxa a xa fe ite, a xa dunija yamari sa keli Ala yirefanyi ma, a magoroxi dennaxe.

Singe ra Ala nu bara a masen mixie bɛ a e xa xurusee ba serexe ra e xa yunubie xa fe ra. Na naxa adamadie bɔɲɛ raxara dondoronti, kɔnɔ a mu nɔ e xa yunubi xafaride yati yati. Isa to fa dunija ma, Alatala naxa a yamari a xa a yete ba serexe ra dunija bɛ. Na kui, adamadie xa yunubie naxa xafari, mixie naxa kisi sɔtɔ naxan mu kanama abadan.

Na birin a masenxi ne a Ala Isa xɛɛxi ne alako a xa a xa seriye rakamali, a findi kisi ra bɔnsɔɛ birin bɛ. Xibaaru fanyi nan na ki. Ala xa na raso won bɔɲɛ kui, won xa fahaamui sɔtɔ na ma, a a findixi kisi nan na won bɛ. Amina.

Ala xa masenyi

Eburu bɔnsɔɛ bɛ

Sora

Ala xa xɛera

1 Temui dangixi Ala naxa masenyi ti won benbae bɛ namijɔnmeɛ saabui ra. A na raba ne sanmaya wuyaxi, a na raba ne ki wuyaxi ra. ²Kɔnɔ yakɔsi, naxan findixi waxati dɔnxɔɛ ra, Ala a xa masenyi ti won bɛ a xa Di saabui ra. A bara a xa Di findi dunija ke tongoma ra, a dunija daa a xa Di nan saabui ra. ³Yi Di findixi Ala xa nɔɛ tofanyi nan na, a findixi Ala misaali yati nan na. A dunija bun tima a xa masenyi senbema nan na. A to ge yunubie xafaride, a naxa a magoro Ala Nɔɛ Kanyi yirefanyi ma ariyanna kui.

⁴Na kui, a tide dangi malekee ra, a xili fisamante nan sɔtɔ. ⁵Ala mu a masenxi maleke yo bɛ,

«N ma di nan i ra,
to n bara findi i Baba ra.»

A mu a masenxi maleke yo bɛ,
«N tan findima a Baba ra,
a tan findima n ma di ra.»

⁶Ala to a xa Di fisamante ramini dunija, a naxa a fala,
«Ala xa malekee xa a batu.»

⁷A a masenxi malekee xa fe ra,
«Ala xa malekee luma ne alɔ foye,
a xa walikée luma ne alɔ tɛ.»

⁸Kɔnɔ a a masenxi ne a xa Di xa fe ra,
«Ala, i xa mangɛ kibanyi buma ne abadan.

Tinxinyi nan findixi i xa mangeya tɔnx-
uma ra.

⁹Tinxinyi nan nafan i ma.

Naaxupa mu rafan i ma fefe ma.

Na nan a toxi, Marigi, i Marigi Ala bara
i sugandi seewe kui.

I findixi fisamante nan na dangife i
booree ra.»

¹⁰A man a masenxi ne,
«Marigi, i bara dunija ti a fɔle ra,
i tan nan koore daaxi.

¹¹Koore nun bɔxi fama kanade,
kɔnɔ i tan buma ne abadan.
E forima ne alɔ dugi.

¹²I koore nun bɔxi mafindima ne
alɔ donma mafindima ki naxe.

E fama ne masarade alɔ sose masarama
ki naxe.

Kɔnɔ i tan mu masarama,
i xa fe mu jɔnma abadan.»

¹³Ala mu a masenxi maleke yo be,
«I xa dɔxɔ n yirefanyi ma,
han n xa ge i yaxuie ragorode i sanyi bun
ma.»

¹⁴Malekee tan findixi Ala xa walikée
nan na, fate mu na naxee be, a naxee
xeema kisi ketongoe malide.

Ala xa serexe

2 Won xa won jengi sa na masenyi
xɔn ma a fanyi ra, won naxan mexi,
alako won naxa kira bejin. ²Ala xa
masenyi senbe nu gbo, a nu bara naxan
so malekee yi ra. Adamadi naxee na
matandi, e naxa sare xɔrɔxɔe sɔtɔ. Xa nee
sa sare xɔrɔxɔe sɔtɔ, ³won tan go? Xa
won kisi xungbe rabolo, won ma fe fa

luma di? Won Marigi yati nan singe a
masenxi won be, mixi naxee a xui mexi
e fan bara findi na seedee ra. ⁴Ala bara
e xa seedejɔxɔya fari isa tɔnxumae ra, fe
magaaxuxie, kaabanako mɔɔli birin, nun
bupae ra Xaxili Seniyenxi naxee fixi e ma
a waxɔnki.

⁵Ala mu mangeya fima malekee ma
tina e xa dunija yamari, muxu dunija
naxan xa fe falafe wo be yi ki. ⁶Yi
seedejɔxɔya sebexi Kitaabui kui:

«Munse lanxi adama ma,
i to i maɔjɔxunma a xa fe ma?

Munse lanxi adama xa di ma,
i to i jengi sama a xa fe xɔn ma?

⁷I bara a ragoro malekee bun ma waxati
dondoronti kui.

I bara dariye nun binye fi a ma,

⁸i bara se birin lu a sanyi bun ma.»

Na kui, Ala to se birin sa a xa mangeya
bun ma, sese mu na a mu naxan ya-
marima. Kɔnɔ won mu se birin toma a xa
mangeya bun ma sinden. ⁹Won munse
toma? Ala naxa Isa ragoro malekee bun
ma waxati dondoronti kui, kɔnɔ Isa xa
faxe naxa findi xunnakeli nun binye ra a
be. Na kui, Ala naxa hinne won na, a Isa
faxa adamadi birin jɔxɔe ra.

¹⁰Ala nan se birin daaxi, se birin na
a tan nan be. A man wama adamadi
gbegbe xa so a xa nɔre kui. Na kui,
a nu lanma a xa e Rakisima xa fe
rakamali tɔre ra. ¹¹Naxan adamadi
raseniyenma, nun naxee raseniyenxi, e
birin fatanxi Baba keren nan na. Na kui,
a mu yaagi e xilide a ngaxakerenyie. ¹²A
naxa a masen, «N i xili masenma ne n
ngaxakerenyie be, n i matɔxɔma ne pama
tagi.» ¹³A man naxa a masen, «N nan n
ma lanlanteya sama Ala nan ma.» A man
naxa a masen, «N na be, muxu nun die
Ala naxee fixi n ma.»

¹⁴Na die to findi fate nun fase ra, Isa
fan naxa a yete misaali e ra, alako a xa
nɔ Ibulisa xun nakanade a yete xa faxe
saabui ra. Faxe senbe nu na Ibulisa nan

yi ra. ¹⁵ Isa naxa a yete misaali a ngaxakerenyie ra alako a xa e ratanga faxe xa gaaxui ma e xa dunijeigiri kui, naxan luxi alɔ konyiya. ¹⁶ A na birin naba Ibu-rahima bɔnsɔɛ nan malife ra, a mu a raba malekee xa be. ¹⁷ Na nan a toxi a naxa a yete maniya a ngaxakerenyie ra, alako a xa nɔ serexedube kuntigi wali rabade kinikini nun tinxinyi ra Ala be, a fa findi jama xa yunubie xafarima ra. ¹⁸ Isa fata mixie malide e xa maratantanyi kui, barima a fan maratantanyi nun tɔɔɛ kolon ne.

Isa nun Annabi Munsa

3 Na kui, n ngaxakerenyi seniyyenxie, wo tan naxee xilixi ariyanna ma, wo xaxili xa ti Isa ra, Ala xa xɛera nun a xa serexedube kuntigi, won danxaniyaxi naxan ma. ² A tinxin ne Ala be, naxan nu bara a ti na wali ra, alɔ Annabi Munsa fan a rabaxi ki naxe Ala xa banxi kui. ³ Isa xa binye dangi Munsa gbe ra, alɔ banxiti xa binye dangixi a xa banxi ra ki naxe. ⁴ Banxi birin tixi mixi nde nan saabui ra, kɔnɔ Ala nan dunija birin daaxi. ⁵ Annabi Munsa findixi konyi dugutege nan na Ala xa banxi kui, alako a xa seedeɲɔɲɔya ba masenyi xa fe ra naxan fama tide. ⁶ Kɔnɔ Ala xa Mixi Sugandixi findixi Ala xa Di dugutege nan na, naxan Ala xa banxi yamarima. Won tan fan findixi na banxi nan na, xa won lama Isa ra, xa won won xaxili tima a ra, na nan findixi won ma matɔɔɛ ra.

⁷ Na na a ra, wo xa wo jengi sa Ala Xaxili Seniyyenxi xa masenyi xɔn ma. A sebexi,
«Xa wo bara a xui rame to,
⁸ wo naxa wo kobe raso a ra,
alɔ wo a rabaxi ki naxe gbengberenyi ma.
Na temui a nu wo matofe ne,
kɔnɔ wo naxa a matandi.

⁹ Menni wo benbae bara kata e xa n mato.

E naxa n ma wali to jɛ tongo naani bun ma.

¹⁰ Na kui, n naxa xɔnɔ na waxati mixie ma.

N naxa a fala, «E bɔjɛ makuya n na temui birin,

e mu n ma seriye kolon.»

¹¹ Na na a ra n naxa n kali xɔnɛ kui,
«E mu soma n ma malabui kui feo!»

¹² N ngaxakerenyie, wo xa meeni wo yete ma a fanyi ra alako wo bɔjɛ naxa lu jaaxupa nun danxaniyatereɲa kui, wo fa gbilen Ala fɔxɔ ra, Ala naxan na na. ¹³ Lɔxɔ yo lɔxɔ wo xa wo bore rali-maniya. Wo xa gbilen na ma lɔxɔɛ birin alako yunubi naxa fa wo nɔ, wo bɔjɛ fa balan Ala mabiri. ¹⁴ Xa won sa won xaxili tima Ala xa Mixi Sugandixi ra alɔ won a fɔlɔxi ki naxe, lanyi bara lu won nun Isa tagi. ¹⁵ A sebexi Kitaabui kui,
«Xa wo bara a xui rame to,
wo naxa wo kobe raso a ra,
alɔ wo a rabaxi ki naxe wo to a matandi.»

¹⁶ Nde Ala matandi, e to ge a xui ramede? Mixie xa mu a ra naxee mini Misira bɔxi ra Annabi Munsa saabui ra?

¹⁷ Ala xɔnɔ ne ndee ma jɛ tongo naani bun ma? Mixie xa mu a ra naxee yunubi rabaxi, e fa sɔntɔ gbengberenyi ma?

¹⁸ Ala a kali nde be a e mu soma a xa malabui yire? Mixie xa mu a ra naxee a matandixi? ¹⁹ Na kui, won bara a fahaamu a e xa danxaniyatereɲa nan a niya e mu so.

Malabui danxaniyatɔɛ be

4 Ala xa laayidi, a naxan tongo won be sofe a xa malabude, na mu kanaxi. Wo xa fe birin naba alako sofe na malabude kui a naxa kana wo be. ² Won bara na xibaaru fanyi me alɔ booree a mexi ki naxe, kɔnɔ a mu sese fanxi e ma e xa danxaniyatereɲa xa fe ra. ³ Kɔnɔ won tan

naxee bara la a ra, won fama ne sode na malabude kui. A sebexi na xa fe ra, «N to xɔnɔ e ma, n naxa n kali, e mu soma n ma malabude.»

Kɔnɔ Ala xa wali bara ɲɔn kabi dunija fɔle, ⁴barima a sebexi Kitaabui kui na lɔxɔe solofere nde xa fe ra, «Lɔxɔe solofere nde Ala xa wali naxa kamali. A naxa a malabu.»

⁵A man sebexi Kitaabui kui, «E mu soma n ma malabude.»

⁶Ala nu bara a ɲanige mixi ndee xa so a xa malabude kui, kɔnɔ na mixi singe naxee na xibaaru mexi, e mu so e xa danxaniyatareɲa xa fe ra. ⁷Na nan a toxi Ala bara lɔxɔe gbete sugandi naxan findixi to ra. Na fe singe to bara dangi a xɔnnakuye ra, Ala man naxa a masen Dawuda saabui ra, «Xa wo bara a xui rame to, wo naxa wo kobe raso a ra.»

⁸Xa a sa li Yosuwe nu bara malabui fi e ma nu, Ala man mu nu lɔxɔe gbete xa fe falama nu. ⁹Han ya malabui luxi Ala xa ɲama be e mu naxan sɔtɔxi sinden.

¹⁰Naxan soma Ala xa malabui kui, a a malabuma ne a xa wali birin ma, alɔ Ala malabuxi a xa wali kui ki naxe.

¹¹Won xa fe birin naba sofe ra na malabui kui, alako mixi yo naxa bira tantanyi kui alɔ Isirayilakae a rabaxi ki naxe.

¹²Ala xa masenyi senbe gbo, a walima mixi boɲe ma. A xaapɲen dangife santidegema de firinyi ra. A soma won boɲe nun won sondonyi nan kui, a so won sɔɔra nun won nadɔxɔdee xɔn. A won sondonyi waxɔnfe nun maɲɔxunyi birin makiiti. ¹³Nimase yo mu nɔma a nɔxunde Ala ma. Ala fe birin toma ne, fe birin dentege fama sade a tan nan be.

¹⁴Isa, won ma serexedube kuntigi xungbe, Ala xa Mixi Sugandixi, a to so ariyanna kui, won fan xa bira won ma danxaniya fɔxɔ ra won bara naxan makenen. ¹⁵Won ma serexedube kuntigi won ma senbetareya kolon, a kinikinixi

won ma na nan ma. Sentane naxa kata a ratantande mɔɔli birin na alɔ won tan, kɔnɔ a mu a nɔ. ¹⁶Na na a ra, won xa won maso a xa hinne kibanyi ra lantanteya ra, alako won xa kinikini nun hinne sɔtɔ a temui.

Isa won ma serexedube kuntigi

5 Serexedube kuntigi birin tongoxi adamadie nan ya ma, a fa ti Ala xa wali ra adamadie be, alako a xa hadiya nun serexe mɔɔli birin ba yunubie xa fe ra. ²A mixie xa fe kolon naxee na dimi kui, e lɔxi, barima a fan na e ya ma, a tantanma. ³A xa senbetareya a niyama ne a xa serexe ba a yete xa yunubie be, a nun ɲama xa yunubie xa fe ra.

⁴Mixi mu nɔma yi binye sɔtɔde a yete ra, fo Ala a xili alɔ a Haruna xili ki naxe.

⁵Ala xa Mixi Sugandixi fan mu serexedube kuntigi binye sɔtɔ a yete xa ra. Ala nan a fixi a ma, a falafe ra, «To i bara findi n ma di ra. N tan fan bara findi i Baba ra.»

⁶A man sebexi Kitaabui kui, «I bara findi serexedube ra abadan, Melekisedeki mɔɔli.»

⁷Isa bara a xui ite Ala maxandi ra a xa dunipeigiri kui, a bara a makula, a na wafe. A na raba ne barima a a kolon a Ala nan nu nɔma a ratangade faxe ma. Ala bara a xa duba suxu, barima a nu bara tin lufe a xa yaamari bun ma. ⁸Isa findixi Ala xa Di nan na, kɔnɔ na kui a naxa a matinkan fo a xa Ala rabatu hali na findixi tɔɔre nan na a be. ⁹Isa xa fe to kamali, a naxa findi saabui ra a mantonyie birin xa abadan kisi sɔtɔ.

¹⁰Ala naxa a ti serexedube kuntigi ra Melekisedeki daaxi.

¹¹Fe gbege na na kui muxu wama naxan masenfe wo be, kɔnɔ na tagi rabafe xɔɔxɔ, barima wo mu soma fee kui mafurenyi ra. ¹²A nu lanma wo xa findi karamɔxɔ ra yi waxati, kɔnɔ han yakɔsi wo hayi na karamɔxɔ nde

ma naxan wo xaranma Ala xa masenyi singee ra. Wo mu fata fe tilinxi fahaamude sinden, alɔ diyɔrɛ naxan mu fata sube donde, fo a xa xijɛ min sinden. ¹³Mixi naxan hayi na Ala xa na masenyi singee ma, a mu gexi tinxinyi kolonde, a mu mɔxi a xa danxaniya kui. A luxi alɔ diyɔrɛ naxan xijɛ gbansan minma. ¹⁴Kɔnɔ mixi naxan mɔxi a xa danxaniya kui, naxan bara ge tinxinyi nun tinxintareya tagi raba kolonde, a nɔma nɛ xaranyi tilinxi fan kolonde. A tan luxi alɔ xɛmɔxi naxan baloma sube fanyi ra.

Ala xa seriye tilinxi

6 Na nan a toxi won lanma won xa siga yare ma Ala xa Mixi Sugandixi xa xaranyi kui. Won xa dangi na masenyi singee ra, won xa so fe tilinxie kui. Na masenyi singee nan ya: wali jaaxi bejinfe naxan mixi xaninma yahanama, ²danxaniyafe Ala ma, xunxafe ye xɔɔra, belexɛ safe mixie ma, kelife faxɛ ma, nun Ala xa kiiti dɔnxɔɛ. ³Xa Ala tin, won xa siga yare ma won ma xaranyi kui.

⁴Mixi naxan bara ge Ala xa naiyalanyi tode, naxan bara Ala xa ki nemunnemun, Ala Xaxili Seniyenxi bara lu naxan be, ⁵naxan bara a kolon a Ala xa masenyi fan, naxan bara Ala senbe kolon naxan fama rawalide waxati naxan sa fama, ⁶xa a sa li na mixi mɔɔli bara danxaniya bejin, a mu nɔma tuubide sɔnɔn. A luxi alɔ a man bara Ala xa Di mabanban wuri magalanbuxi ma, a fa a rayaagi nama ya xɔri.

⁷Bɔxi naxan bara tune ye sɔtɔ a fanyi ra, a fa sansi ramini a kanyi be, Ala baraka ragoroma nɛ a ma. ⁸Kɔnɔ bɔxi naxan tunbe nun jooge tun naminima, na bɔxi mu fan. A gbe mu luxi a xa danka, a raɔnyɔni a fa gan.

⁹Muxu xanuntenyie, hali muxu xa wɔyɛnyɔ xɔɔxɔ, muxu bara la a ra wo na kira fanyi nan xɔn, naxan findi kisi kira

ra. ¹⁰Ala tinxin, a mu nɛɛmuma wo xa wali ma. A wo xa xanunteya kolon, wo naxan masenxi wo xa wali kui a xili ra, a nun wo naxan masenxi seniyentɔɛɛ be. Han ya wo na na wali nan kui. ¹¹Muxu wama nɛ wo xa wo tun nabexi na birin kui han a raɔnyɔni, alako wo xa fe sɔtɔ wo wo xaxili tixi naxan na. ¹²Wo naxa wo tun naxɔnɔ. Wo xa bira danxaniyatɔɛɛ xa misaali fɔxɔ ra, naxee kɛ sɔtɔma Ala naxan laayidixi e be. E na sɔtɔma e xa danxaniya nun e xa tun nabexi nan saabui ra.

¹³Ala to laayidi tongo Iburahima be, a mu nɔ a kalide fe nde ra naxan gbo a be. Na na a ra, a naxa a kali a yetɛ ra, ¹⁴a falafe ra,

«N baraka sama nɛ i xa fe. I bɔnsɔɛ wuyama nɛ.»

¹⁵Iburahima to ge mame tide, Ala naxa a xa laayidi rakamali a be. ¹⁶Adama a kalima fe nde ra naxan gbo a be. Na marakali senbe fima nɛ a xa wɔyɛnyɔ ma, alako mixi naxa nɔ na matandide. ¹⁷Na nan a toxi, Ala fan naxa a rakali alako mixie, na laayidi tongoxi naxee be, e xa a kolon Ala xa nate mu masarama. ¹⁸Ala naxa na laayidi tongo, a man naxa a rakali, alako won xa nɔ limaniya xungbe sɔtɔde. Wule yo mu na na fe firinyi kui. Won bara fe birin nabolɔ a xa fe ra, won fa won xaxili ti a ra. ¹⁹Mixi xaxili tife Ala ra, a luma nɛ alɔ hanga naxan banbanxi ye bun ma. Won fan won xaxili tima Ala ra na ki nɛ naxan na a xa hɔɔmɔlingira kui dugi gbakuxi xanbi ra, ²⁰Isa soxi dennaxe won ya ra, a xa findi won ma serɛxedube kuntigi ra abadan, alɔ Melekisedeki.

Serɛxedube Melekisedeki

7 Melekisedeki nan nu na Salamu mange ra, a man nu findixi Ala Xili Xungbe Kanyi xa serɛxedube nan na. Iburahima to ge mange ndee xun nakanade, Melekisedeki naxa sa naralan

a ra, a duba a be. ²Ibrahim naxa farile fi a ma. Melekisedeki xili fasarixi yi ki «mange tinxixi.» A man nu findixi Salamu mange nan na, naxan xili fasarima yi ki «bɔɛsa mange.» ³A baba mu kolon, a nga mu kolon, a xa taruxui mu kolon. A xa simaya fɔlɔxi temui naxe, a nun a ɲɔn temui, na fan mu kolon. Na kui, a luxi ne alɔ Ala xa Di, naxan findixi serexedube ra abadan.

⁴Wo a mato Melekisedeki tide nu gboxi ki naxe. Hali won baba Ibrahim, a naxan sɔtɔ a wasaso se ra, a naxa na farile fi a ma. ⁵Ala xa seriye a falama jama xa farile so Lewi bɔnsɛ yi ra, naxan findixi serexedubee ra. Na jama fan kelixi Ibrahim bɔnsɛ ne, e findi Lewi ngaxakerenyie nan na.

⁶Kɔɔ Melekisedeki tan, hali a to mu nu na Lewi bɔnsɛ xa taruxui kui, Ibrahim naxa farile so a yi ra. Melekisedeki naxa duba Ibrahim laayidi kanyi be. ⁷Birin a kolon mixi naxan dubama a boore be, a tide gbo na kanyi be.

⁸Lewi xa mixi naxee farile rasuxuma, e faxama ne, kɔɔ Melekisedeki tan mu faxaxi. ⁹Na kui, a luxi ne alɔ Lewi, naxan luma farile rasuxu ra, a nu bara farile fi Melekisedeki ma Ibrahim saabui ra, ¹⁰barima Lewi bɔnsɛ nu na a benba Ibrahim fate i, a naralan Melekisedeki ra temui naxe.

¹¹Xa a sa li fe birin nu nɔma kamalide Lewi bɔnsɛ xa serexedubeɲa saabui ra nu, jama Ala xa seriye sɔtɔxi naxan na, e hayi mu nu na Melekisedeki xa serexedubeɲa ma nu, naxan mu fatanxi Haruna bɔnsɛ ra. ¹²Serexedubeɲa na masara, yaamari fan xa masara.

¹³Yi masenyi birin falaxi mixi naxan ma fe ra, a kelixi bɔnsɛ ne serexedube mu na bɔnsɛ naxe. ¹⁴Birin a kolon a won Marigi kelixi Yuda bɔnsɛ ne. Annabi Munsu mu yaamari yo fi na bɔnsɛ mixie ma e xa serexedube wali raba.

¹⁵Muxu naxan masenxi, a fiixe, barima serexedube gbetɛ bara mini, naxan maniya Melekisedeki ra, ¹⁶naxan mu findixi serexedube ra a bɔnsɛ xa fe ra. Na kanyi findixi serexedube ra, barima faxɛ mu nɔ a ra. ¹⁷Yi seederɔɔya bara raba a xa fe ra, «I findixi serexedube nan na abadan, Melekisedeki daaxi.»

¹⁸Yaamari singe bara ba na a xa senbetareya xa fe ra, a mu nu nɔma a xa wali rabade. ¹⁹Na yaamari mu nɔ fefe rakamalide, kɔɔ fe neene bara mini won xaxili tima naxan na, naxan nɔma won malide won makɔrede Ala ra.

²⁰Na fe neene mu tixi marakali xanbi. ²¹Serexedube singee bara wali suxu marakali xanbi, kɔɔ Isa nan findixi serexedube ra yi marakali ra Ala naxan masenxi,

«Marigi bara a kali, a mu a xa nate masarama:

I tan nan findixi serexedube ra abadan.»

²²Na kui, Ala bara saate tongo won be Isa saabui ra, naxan fan boore be.

²³Na xanbi, serexedube singee nu wuya, barima e to faxa, mixi gbetɛ nu tima e ɲɔɔɔ ra. ²⁴Kɔɔ Isa tan mu faxama, a buma ne abadan. A xa serexedubeɲa mu radangima mixi gbetɛ ma. ²⁵Na nan a toxi a nɔma mixi rakiside naxan a makɔrema Ala ra a tan saabui ra. A ɲiɲe to a ra, a nɔma findide e xa saabui fanyi ra Ala yire abadan.

²⁶Won hayi na na serexedube kuntigi mɔɔli nan ma naxan seniyeɲ, yunubi mu na naxan ma, naxan mu fe ɲaaxi yo kolon, naxan mu luma yunubitɔee ya ma, naxan xa fe itexi dangife kooore ra. ²⁷Isa mu luma alɔ boore serexedube kuntigie, naxee lanma e xa serexe ba lɔɔ yo lɔɔ e xa yunubie xa fe ra, a nun jama xa yunubie xa fe ra. A tan bara a yete ba serexe ra kerenyi ra. ²⁸Yaamari singe nu mixi senbetaree nan tima serexedube kuntigie ra, kɔɔ na

marakali neene naxan faxi na yaamari singe dangi xanbi, a bara Ala xa Di ti serexedube kuntigi ra, naxan bara ge kamalide abadan.

Ala xa saate neene

8 Masenyi xunyi nan ya: Won ma serexedube kuntigi magoroxi Ala Xili Xungbe Kanyi xa kibanyi yirefanyi ma ariyanna kui. ²A walima Ala xa hɔrɔmɔlingira yati yati nan kui, Marigi naxan tixi, adamadie belexe fɔxi mu naxan na.

³Serexedube kuntigi birin lanma a xa serexe mɔɔli birin ba Ala be. Na kui a nu lanma se nde xa lu yi serexedube fan yi ra a naxan bama serexe ra. ⁴Xa won ma serexedube kuntigi nu na dunija nu, a mu nu findima serexedube ra nu, barima Ala xa yaamari jan bara mixi gbetee ti na serexe wali ra.

⁵Na mixie Ala batuma hɔrɔmɔlingira nan kui, naxan misaalixi hɔrɔmɔlingira ra naxan na ariyanna. Na nan a toxi Ala naxa Annabi Munsa yamari hɔrɔmɔlingira tife ra, a falafe ra,

«A mato a fanyi ra,
i xa hɔrɔmɔlingira ti

alo a masenxi i be geya fari ki naxe.»

⁶Kɔnɔ yakɔsi Ala xa Mixi Sugandixi bara wali sɔtɔ naxan tide gbo boore serexedubee xa wali be tife ra Ala nun adamadie tagi. A tide gbo barima a faxi saate naxan na, na fan saate fori be. A xa saate mabanbanxi laayidie nan na, naxee fan dangi laayidi forie ra.

⁷Xa na saate singe nu nɔma a xa wali rabade nu, Ala mu fama a firin nde ra nu. ⁸Ala naxa yi marakɔrsi raba jama ra,

«Marigi xa masenyi nan ya:
Waxati na fafe,

n saate neene tongoma Isirayila nun Yuda ya jama be temui naxe.

⁹Na mu luma alo na saate singe n naxan tongo e benbae be,

n e ramini Misira bɔxi ra temui naxe.

E to n ma saate bepin,

n fan naxa e bepin.

Marigi xa masenyi nan na ki.

¹⁰Saate nan ya n naxan tongoma Isirayila jama be,

na waxati dangi xanbi.

Marigi xa masenyi nan ya:

N nan n ma seriye rasoma ne e xaxili kui,
n a sebe e sondonyi ma.

N findima e Marigi Ala nan na,
e fan findi n ma jama ra.

¹¹Mixi yo mu a boore matinkanma,
mixi yo mu a falama a ngaxakerenyi be,
(I xa Ala kolon,)

barima na waxati e birin n kolonma ne,
kelife mixi xuri ma han mixi xungbe.

¹²N dijɛma ne e xa tinxintareya ma,
n e xa yunubie xafarima ne.»

¹³A to yi saate xili fala saate neene, a bara boore findi saate fori ra. Saate fori tan lanma a xa ba na, a tide mu na sɔnɔn.

Ala xa Mixi Sugandixi xa serexe

9 Saate singe bun ma, yaamari ndee nu na batui xa fe ra, nun Ala xa hɔrɔmɔlingira xa fe ra, naxan nu na dunija. ²Na hɔrɔmɔlingira to ti, yire nde nu na naxan nu xili yire seniye nxi. Lanpui nu na a kui, a nun teebili serexe taami nu saxi naxan ma. ³Yire seniye nxi firin nde nu na dugi gbakuxi xanbi ra, naxan nu seniye nxi dangife boore ra. ⁴Surayi ganse xeema daaxi nun saate kankira nu na na yire kui. Xeema nu saxi saate kankira birin ma. Tɔnbili xeema daaxi mana nu ragataxi naxan kui, Haruna xa xuli naxan fuga, a nun walaxee, saate sebe nxi naxee ma, e birin nu na na saate kankira kui. ⁵Ala xa maleke nɔrɔxi masolixi firinyi nu tixi saate kankira fari, e yunubi xafari yire makoto. A mu lanma won xa so na wɔyenyi birin kui yakɔsi.

⁶Na yire to ge yailande na ki, serexedubee nu luma so ra na yire seniye nxi singe nan kui, e e xa wali raba naa.

⁷ Kɔnɔ serexedube kuntigi nan gbansan nu nɔma sode na yire seniyanxi firin nde kui. Ne yo ne a nu soma naa sanmaya keren, a wuli xanin a xa yunubie nun pama xa yunubie xa fe ra e naxan naba a kolontareya ma. ⁸ Na kui, Ala Xaxili Seniyanxi nu wama a masenfe ne a yire naxan nu seniyan dangife yire birin na, a menni mu nu rabixi mixie be na hɔrɔmɔlingira singe xa waxati. ⁹ Na birin findixi misaali nan na yi waxati mixie be. A a masenma a na serexe birin mu noma batulax xaxili raseniyannde. ¹⁰ Na yaamari singee, donse, minse, nun sali ye xa fe ra, e nu fixi mixie ma e xa yunubie nan xa fe ra, han waxati neene fama temui naxe.

¹¹ Ala xa Mixi Sugandixi to findi won ma serexedube kuntigi ra, a bara fa heeri ra, a naxan sɔtɔ won be. A bara so Ala xa hɔrɔmɔlingira fanyi kui, adamadi mu naxan yailanxi yi bende fuɲi fari. ¹² Kɔnɔ a mu so si kontonyi nun ninge wuli xa ra, a so na yire seniyanxi fisamante kui a yete wuli nan na. A so ne kerenyi ra, barima na nu findixi xunsare nan na adamadi be naxan mu ɲɔnma abadan. ¹³ Xa si kontonyi nun tura wuli, a nun te xube naxan fatanxi ninge serexe ra a sa mixi seniyantere ma, xa na fe mɔli nɔma mixi raseniyannde nu, ¹⁴ Ala xa Mixi Sugandixi wuli mu dangima xe na ra? A naxa a yete ba serexe kamalixi ra Ala be, Ala Xaxili Seniyanxi xa yaamari bun ma, alako a xa won xaxili raseniyan wali ɲaaxie ma, naxee won faxama. A na raba ne won be alako won xa Ala Nɲe batu.

¹⁵ Na kui, a bara findi saabui ra yi saate neene xa fe ra, mixi xilixie xa ke sɔtɔ naxan buma abadan, alɔ a laayidixi e be ki naxe. A faxa na nan ma, a findi xunsare ra yunubie xa fe ra naxee rabaxi na saate fori xa waxati bun ma. ¹⁶ Saate naxan findi ke fe ra, na mu kamalima sinden, fo saate tongoma faxa. ¹⁷ Ke mu nɔma sɔtɔde beenun saatetongoe xa faxa.

A mu sɔtɔma saatetongoe baloxi temui naxe. ¹⁸ Na nan a toxi na saate singe mu tongoma wuli xanbi. ¹⁹ Annabi Munsa to Ala xa seriye masen pama be, a naxa ninge nun si kontonyie wuli tongo, a nun ye, a fa na kasan Kitaabui nun pama ma se nde ra naxan yailanxi hisopi burexe nun yexee xabe gbeeli ra, a fa a fala, a naxe, ²⁰ «Wuli nan ya naxan saate xirima nu nun Ala tagi.» ²¹ Annabi Munsa man naxa wuli kasan hɔrɔmɔlingira ma, a nun hɔrɔmɔlingira yirabase birin ma. ²² A seriye ki ma, fayida se birin naseniyanma wuli nan na. Yunubi mu xafarima wuli ifili xanbi.

²³ A nu lanma se naxee misaalixi fee ra ariyanna kui, e xa raseniyan serexee ra. Ariyanna xa maraseniyaneni rabama serexee nan na naxee fan booree be. ²⁴ Ala xa Mixi Sugandixi mu soxi hɔrɔmɔlingira xa kui adamadi naxan yailanxi, naxan misaalixi hɔrɔmɔlingira ra naxan na ariyanna. A so ariyanna yati nan kui, alako a xa won ma dentege sa Ala be. ²⁵ A mu soxi naa sanya wuyaxi, alɔ serexedube kuntigi naxan soma Ala xa hɔrɔmɔlingira kui ne yo ne wuli nde ra, naxan mu findixi a gbe ra. ²⁶ Xa a nu na ki ne nu, Ala xa Mixi Sugandixi nu lanma ne a xa tɔɔɔ sanmaya wuyaxi kabi dunɲa fɔle ra. Kɔnɔ na mu a ra. Yakɔsi yi waxati dɔnɔɔ, a naxa mini sanmaya keren, alako a xa yunubi xa fe kana a yete serexe saabui ra. ²⁷ Adamadie faxama ne sanya keren, e fa makiiti. ²⁸ Ala xa Mixi Sugandixi fan bara faxa sanmaya keren, alako a xa yunubi ba mixi gbege ma. A man fama ne a firin nde, kɔnɔ na waxati a mu fama yunubie xa fe xa ra, a fama mixie nan be naxee xaxili tixi kisi ra.

Isa xa serexe

10 Annabi Munsa xa seriye misaalixi fe fanyi nan na naxan fama fade. A findixi misaali gbansan nan na. Na nan

a toxi a Annabi Munsa xa seriye mu noma Ala batulae raseniyyende kerenyi ra, na serexee saabui ra naxee bama je yo je. ²Xa a sa li a nu noma e raseniyyende nu, mixie mu nu luma serexee ba ra temui birin, barima serexe keren gbansan nu noma e xa yunubi birin xafaride kerenyi ra, na yunubi xa fe maroxunyi yati mu luma e xunyi. ³Konɔ je yo je na serexee findima maratuse nan na mixie be a yunubie na e ma. ⁴Tura nun si kontonyi wuli mu noma yunubie bade.

⁵Na nan a toxi, Ala xa Mixi Sugandixi to so dunija, a naxa a masen Ala be, «I mu wama serexe xɔn.

I mu wama hadiya xɔn.

I bara fate yailan n be.

⁶I mu wama serexe gan daaxi xɔn ma, i mu wama serexe yunubi xafari daaxi fan xɔn ma.

⁷N naxa a masen, «N bara fa.

A sebexi n ma fe ra Kitaabui kui,

Ala, n na fafe i sago rabade.»

⁸Singe a naxa a masen,

«I mu wama serexe yo xɔn ma.

E mu rafan i ma.

I mu wama hadiya yo xɔn ma.

I mu wama serexe gan daaxi xɔn ma,

i mu wama serexe yunubi xafari daaxi fan xɔn ma.»

A nu bara na fala hali na yaamari to nu toma a xa seriye kui. ⁹Na dangi xanbi, a bara a masen,

«Ala, n na be. N bara fa i sago rabade.»

Na kui, a naxa fe singe ba na, alako fe firin nde xa ti. ¹⁰Na janige nan a niyaxi won naseniyyenxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa fate saabui ra, naxan baxi serexe ra kerenyi ra.

¹¹Serexedube birin e xa wali rabama lɔxɔ yo lɔxɔ. E luma serexee ba ra naxee mu noma yunubie xafaride. ¹²Konɔ Isa tan, a to ge serexe keren bade yunubie xa fe ra, a naxa a magoro Ala yirefanyi ma, a luma dennaxe abadan. ¹³A na a mamefe a xa ti a yaxuie ma, ¹⁴barima a

bara mixie rakamali kerenyi ra, a naxee raseniyyenxi a xa serexe kerenyi saabui ra.

¹⁵Ala Xaxili Seniyenxi na tagi rabama won be yi masenyi ra. A singe, a naxa a masen,

¹⁶«Saate nan ya n naxan tongoma Isiray-ila bɔnsɔe be:

Na waxati na dangi,

n nan n ma seriye luma ne e bɔje ma,

n na sebema ne e sondonyi ma.»

¹⁷A man naxa a masen,

«N mu ratuma e xa yunubie

nun e xa wali kobie ma sɔnɔn.»

¹⁸Yunubi na ge xafaride temui naxe, serexe mu bama na yunubi xa fe ra sɔnɔn.

¹⁹N ngaxakerenyie, na kui won bara limaniya sɔtɔ sofe ra na yire seniyenxi fisamante kui Isa wuli saabui ra. ²⁰Isa bara na kisi kira neene rabi won be, alako won xa dangi na dugi ra naxan gbakuxi hɔrɔmɔlingira kui a fate saabui ra. ²¹Won ma serexedube kuntigi to tixi Ala xa banxi xunyi ra, ²²won xa won makɔre Ala ra bɔje fiixe nun danxaniya ra. Na danxaniya won nalimaniyama ne, barima won bɔje raseniyyenxi won ma yunubie ma, won fate fan maxaxi ye tinse ra. ²³Won xa won xaxili ti Ala ra tunnabexi kui, barima naxan laayidi tongoxi won be, a mu noma na kanade.

²⁴Won xa meeni won bore ma, alako won xa won bore ralimaniya won xa lu xanunteya nun wali fanyi kui. ²⁵Won naxa won ma malanyie rabolo de, alɔ ndee na a rabafe ki naxe. A lanma won xa won bore ralimaniya. Won to a kolon Ala xa lɔxɔe na fafe, won naxa tagan na ma.

²⁶Xa a sa li, won Ala xa nɔndi kolon, kɔnɔ won man nu fa lu yunubi raba ra won janige ra, serexe gbete mu na sɔnɔn naxan noma won ma yunubie xafaride, ²⁷fo gaaxui xungbe Ala xa kiiti ya ra, naxan findima te mankane ra a matandilae be. ²⁸Xa mixi nde Annabi Munsa xa seriye matandi, e a faxama

ne kinikinitarepa kui, seede firin xa na mu a ra saxan xa seedeḗḗya saabui ra. ²⁹Ƙɔɔ ɗaxankate dangima na tan na mixie be, naxee Ala xa Di maboronma e sanyi ra, e a xa saate wuli rasɔɔ naxan e raseniyenxi, e Ala Xaxili rasɔɔma naxan hinnexi e ra. ³⁰Won yi masenyi kanyi kolon,

«N tan nan mixi gbeḗḗma,
n tan nan e sare fima e ma.»

A man seḗḗxi, «Marigi fama ne a xa nama makiitide.» ³¹Ala Niḗe xa ɗaxankate magaaxu.

³²Wo xa ratu na lɔxɛ singee ma. Wo to naiyalanyi to, wo naxa wo tun nabexi gere xɔɔxɛ kui naxan findixi tɔɔɔ ra wo be. ³³E naxa wo konbi, e naxa wo ɗaxankata ɗama ya xɔri. Wo fan naxa lu mixie seeti ma, naxee bara na tɔɔɔ mɔɔli sɔɔ. ³⁴Wo naxa kinikini geelimanie ma, wo naxa tin a ra seewe kui e xa wo harige ba wo yi ra, barima wo a kolon harige nde na wo be naxan dangi na boore ra pon, a bu abadan.

³⁵Wo naxa fe rabolo, wo xaxili tixi naxan na, barima na sare gbo. ³⁶Wo hayi na tun nabexi ma, alako wo xa Ala sago rakamali, wo fa fe sɔɔ a naxan laayidixi wo be. ³⁷A seḗḗxi,

«A gbe mu luxi sɔɔnɔn.

Naxan lanma a xa fa, a fama ne,
a mu dugundima.

³⁸N ma tinxintɔɔe kisima ne danxaniya saabui ra.

Ƙɔɔ xa a sa li a man naxa gbilen xanbi,
n mu ɗelexinma a xa fe ra.»

³⁹Won mu findixi fe rabepinyie xa ra, naxee xa fe xun nakanama. Won tan findixi danxaniyatɔɔe nan na, naxee kisima.

Danxaniya

11 Danxaniya kanyi, a a xaxili tima fe nde ra a laxi naxan na. Hali a mu na fe toma a ya ra, a a kolon nɔndi

nan a ra. ²Won benbae xili fanyi sɔɔɔ na nan ma.

³Danxaniya saabui ra, won a kolon a Ala nan dunija daaxi a xa masenyi ra. Se naxan toma naa a fatanxi fe nan na naxan mu toma.

⁴Danxaniya saabui ra, Habila naxa serexe ba Ala be naxan nu fan dangife Kabila gbe ra. Ala naxa na serexe suxu, a Habila findi tinxintɔɔe ra a xa danxaniya saabui ra. Hali Habila to faxaxi, a naxan nabaxi danxaniya ra na findima ne masenyi ra won be.

⁵Danxaniya saabui ra, Enoki naxa te koore ma, a mu faxa. Mixi yo mu nɔ a tode, barima Ala nu bara a rate koore ma. Beenun a xa te, Ala nu bara a masen a Enoki rafan a ma. ⁶Mixi mu nɔma rafande Ala ma danxaniya xanbi. Mixi naxan a makɔrema Ala ra, a lanma a xa la a ra a Ala na na, a nun a xa la a ra a Ala mixie nan sare fima naxee a fenma.

⁷Danxaniya saabui ra, Nuha naxa kunkui banban alako a xa denbaya xa kisi. Ala nu bara banbaranyi xa fe fala a be beenun a xa dunija li. Nuha nu gaaxu Ala ya ra. A xa danxaniya a masenma kiiti bara kana dunija be. Nuha naxa tinxinyi sɔɔɔ ke ra a xa danxaniya saabui ra.

⁸Danxaniya saabui ra, Ibrahima naxa Ala xui ratinme sigafe ra bɔxi ma a mu dennaxan kolon, alako a xa menni sɔɔɔ ke ra. ⁹Danxaniya saabui ra, Ibrahima naxa sabati na bɔxi ma, Ala nu bara naxan laayidi a be. A naxa lu menni alɔ xɔɔe a xa kiri banxie kui, alɔ Isiyaga nun Yaxuba, naxee findixi na ketongoe ra. ¹⁰A nu na a mamefe a xa taa senbema sɔɔɔ, Ala taa naxan kɔɔrinxi, a a ti.

¹¹Danxaniya saabui ra, Sara dibaritare fan naxa nɔ di baride ɗelexeforija kui, barima a nu laxi a ra a Ala mu a xa laayidi kanama. ¹²Na nan a to, xeme keren saabui ra, xemɔxi naxan mu nu nɔma di sɔɔɔde sɔɔnɔn, na naxa bɔn-

sɔɛ xungbe sɔɔ, «naxan xasabi maniyaxi tunbuie xasabi ra naxee na koore ma, a nun meyenyi xasabi ra naxan na baa de ra. E kɔnti mu nɔma kolonde.»

¹³Yi mixie bara faxa e xa danxaniya kui, e mu fee sɔɔ naxee nu laayidixi e be. E nu laxi a ra a fanyi ra, a na laayidie mu kanama. E nu a kolon a e findixi «xɔɔɔɔ nan na dunija bende fupi fari.» ¹⁴Mixi naxee na fe mɔɔlie falama, e a masenfe ne a e na taa gbete fenfe e sabatima den-naxe. ¹⁵Xa e kelide xɔli nu bara e suxu nu, e nu nɔma gbilende naa. ¹⁶Kɔɔɔ e nu taa gbete fenma naxan fan e kelide be, taa naxan na ariyanna. Na kui, Ala mu yaagixi e ra, e xa a xili e Marigi Ala, barima a nu bara taa yailan e be.

¹⁷Danxaniya saabui ra, Iburahima mu tondi Isiyaga bade serexe ra, Ala nu a matoma temui naxe. A mu tondi a xa di kerenyi bade serexe ra, di naxan nu laayidixi a be, ¹⁸Ala nu bara a fala naxan ma fe ra,

«Isiyaga nan findima i bɔnsɔɔ ra, i xili luma naxan xun ma.»

¹⁹Iburahima nu a kolon a Ala senbe gbo, hali Isiyaga faxa, a nu nɔma na rakelide faxe ma. Fayida na nan naba misaali ra, barima Ala a xa di ragbilen ne a ma.

²⁰Danxaniya saabui ra, Isiyaga naxa duba Yaxuba nun Esayu be e xa simaya xa fe ra.

²¹Danxaniya saabui ra, Yaxuba naxa duba Yusufu xa die be, a nu luxi don-doronti a xa faxa. A naxa Ala batu, a yi masuxuxi a xa xuli ra.

²²Danxaniya saabui ra, Yusufu naxa masenyi ti a xa saya makɔre, a lanma e xa naxan naba a fure ra Isirayilakae min-ima Misira bɔxi ra temui naxe.

²³Danxaniya saabui ra, Munsu to bari, a barimae naxa a nɔxun kike saxan bun ma a xa tofanyi xa fe ra, e mu gaaxu mange xa yaamari ya ra. ²⁴Danxaniya saabui ra, Munsu to mɔ, a naxa tondi findide Firawuna xa di gine xa di ra. ²⁵A

naxa wa a xɔn ma, a xa tɔɔre sɔɔ Ala xa jama ya ma, dine a xa jɛlexin yunubi ra waxati dunkedi bun ma. ²⁶A bara a kolon Ala xa Mixi Sugandixi xa magore nan fan dangi Misira naafuli ra. A nu sare matoma a fama naxan sɔɔde yare. ²⁷Danxaniya saabui ra, Munsu naxa keli Misira bɔxi ma, a mu gaaxu Firawuna xa xɔne ya ra. A naxa a tunnabexi, barima a nu gaaxuxi Ala nan ya ra, naxan mu toma. ²⁸Danxaniya saabui ra, Munsu naxa Sayamaleke Dangi Sali raba, a wuli kasan naadee ma, alako sayamaleke naxa Isirayilakae xa di singee faxa.

²⁹Danxaniya saabui ra, Isirayilakae naxa Xulunyumi baa igiri a xaraxi ra. Misirakae to bira e fɔxɔ ra, e naxa madula ye xɔɔra.

³⁰Danxaniya saabui ra, Yeriko tete naxa bira a yete ra, Isirayilakae to ge a rabilinde xi solofere bun ma.

³¹Danxaniya saabui ra, langoe gine Raxabi naxa kisi kaafirie ya ma, barima a nu bara Isirayilaka yire rabenyie yigiya a fanyi ra.

³²N munse sama na fari sɔɔnɔn? Waxati mu luma n be n xa Gedeyon, Baraki, Samison, Yefite, Dawuda, Samuweli, nun namijɔnmee xa fee fala. ³³Danxaniya saabui ra, e naxa nɔ mangataae ra, e naxa jere tinxinyi kui, e naxa fe laayidixi sɔɔ, e naxa nɔ yete xaapee ra, ³⁴e naxa ratanga te xungbe nun santidegema ma, e xa senbetareya naxa findi senbe ra, e naxa senbe sɔɔ gere kui, e fa sɔɔri galie keri. ³⁵Gine ndee naxa e ngaxakerenyi faxaxie to, naxee rakelixi faxe ma. Mixi ndee naxa jaxankata, e tondi minide na tɔɔre kui, alako e xa marakeli fanyi sɔɔ. ³⁶Mixi ndee naxa bɔnbɔ, e mayele sɔɔ, e lu geeli kui, e xirixi yɔlɔnɔxɔnyi ra. ³⁷Mixi ndee naxa magɔɔ, e naxa tɔɔɔ, e naxa a ibolon, e naxa faxa santidegema ra. Ndee naxa lintan, yexee nun si kiri ragoroxi e ma,

se birin baxi e yi ra, e jaxankataxi, e halakixi,³⁸ e nu fa lintan gbengberenyi ma, geyae longori ra, fɔnmɛe nun yilie kui. A mu nu lanma dunija mixie xa na binye sɔɔ na danxaniyatɔɔe xa lu e ya ma.³⁹ Na mixi naxan birin xili fanyi sɔɔ e xa danxaniya saabui ra, e mu fee sɔɔ naxee nu laayidixi e be.⁴⁰ Ala mu tin e xa fe xa kamali won xanbi. A bara fe fanyi janige won be naxan dangi fe singe ra.

Tunnabexi

12 Na danxaniyatɔɔe gali, naxee bara e xa danxaniya masen dunija be, e man xa findi misaali ra won be. Won xa fe birin nun yunubi birin nabolo naxan won tɔɔrɔma won ma jɛrɛ kui. Won xa won gi tunnabexi ra kira xɔn ma Ala naxan saxi won ya ra.² Won xa won ya ti Isa ra, naxan danxaniya kira rabixi won be, naxan fama won ma danxaniya raka-malide. Isa tin ne wuri magalanbuxi xa tɔɔrɛ ra, alako a xa seewa yare. A mu gaaxu na yaagi ra. Na kui, a xa faxɛ dangi xanbi, a naxa a magoro Ala xa kibanyi yirefanyi ma.

³ Wo xa ratu a xa misaali ma, a tɔɔrɔxi ki naxɛ yunubitɔɔe saabui ra, alako wo naxa tagan, limaniya naxa ba wo yi ra.

⁴ Wo mu yunubi gerexi sinden, han wo wuli xa mini.⁵ Wo tan, Ala xa die, wo bara nɛɛmu Ala xa masenyi ma wo rali-manixaxi naxan na, a falafe ra,

«N ma di, i naxa yo Marigi xa marakɔɔsi ma,

limaniya naxa ba i yi ra, a i xuruma te-mui naxe.

⁶ Marigi a xanuntenyi nan xuruma.

A naxee birin kolonxi a xa die ra, a e jaxankata.»

⁷ Wo xa tin na ra, barima Ala na wo xurufe ne alɔ a xa die. Di mundun na, naxan baba mu a xuruma? ⁸ Xa Ala mu wo xuruma, alɔ di birin xuruma ki naxe, a luxi ne alɔ wo mu findixi a xa die ra, a lima a halale mu wo ra. ⁹ Won babae

won xuruma dunija, won fan e binya. A mu lanma won xa tin a ra, Baba Ala naxan na ariyanna, a xa won xuru alako won xa kisi? ¹⁰ Won babae nu won xuruma waxati di nan bun ma e yete xaxili ra, kɔnɔ Ala tan won xuruma won ma munafanyi yati nan ma fe ra, alako won xa lu Ala xa seniyenyi kui. ¹¹ Na xurui xɔrɔxɔ, a mu mixi raseewama a fɔle, kɔnɔ a dɔnxɔe ra, a fɔxi tinxinxi raminima ne yare bɔjɛsa kui.

¹² Na na a ra, wo xa wo senbe so, wo tan naxee belexɛ taganxi, naxee xinbi tɔɔrɔxi. ¹³ Wo xa wo jɛrɛ kira tinxinxi xɔn ma, alako mabenye naxa telexun, e xa yalan. ¹⁴ Lanyi xa lu wo nun mixie tagi. Wo xa lu seniyenyi kui, xa na mu a ra wo mu Marigi toma. ¹⁵ Wo xa mɛɛni wo bore ma, alako mixi yo naxa mini Ala xa hinne kui. Wo naxa lu xɔnɔ ra wo bore ma, na fa mixi gbegbe tɔɔrɔ wo ya ma. ¹⁶ Wo mɛɛni de! Wo naxa yene raba. Wo naxa seriye kana alɔ Esayu, naxan a xa forija tide masaraxi bande lenge keren xa fe ra. ¹⁷ Wo a kolon a to nu waxi a baba xa duba a be, a xa forija ke sɔɔ, a baba naxa tondi. Esayu naxa a mayandi yaye ra, kɔnɔ a baba mu tin na ra.

¹⁸ Wo mu wo makɔrɛ na yire ra wo xa wo belexɛ din a ra alɔ Isirayilakae fe naxan to gbengberenyi ma. Tɛ nun nuxui fɔrɛ nu na geya fari dennaxe, foye xungbe nu bɔnbɔ a ra. ¹⁹ Wo mu sara xui nun Ala xui magaaxui mexi. Isirayilakae to na mɛ, e naxa Munsa mayandi alako e naxa na xui mɛ sɔnɔn.

²⁰ E naxa gaaxu Ala xa yaamari ya ra, «Mixi nun sube yo din yi geya ra, na kanyi fama ne magɔnɔde, a faxa.» ²¹ Na fe nu magaaxu han Annabi Munsa naxa a fala, «N bara gaaxu han n bara seren.»

²² Kɔnɔ wo tan bara wo maso Siyoni geya yire ra, Ala Nijɛ xa taa naxan na ariyanna, Darisalamu naxan na koore ma, maleke wulu wulu malanxi dennaxe seewe kui. ²³ Ala xa nama fan na na,

naxee xili sebexi buki kui ariyanna. E findixi Ala xa di singee nan na. Dunjɔna Makiitima Ala na menni ne, a nun tinx-intɔe nii naxee xa fe bara kamali. ²⁴Isa fan na naa, naxan bara findi saabui ra saate neene rakamalife ra, naxan wuli bara findi serexe ra. Na fan dangi Habila gbe serexe ra.

²⁵Wo naxa tondi Ala xa masenyi ra. Mixi naxee tixi dunjɔna bende fupɔ fari, e to tondi na masenyi ra, e naxa ɲaxankate sɔtɔ. Yakɔsi, won munse sɔtɔma sɔnɔn xa a sa li won tondima masenyi ra, naxan fatanxi Ala yati yati ra naxan na koore ma? ²⁶Singe Ala xui naxa bɔxi raseren, kɔnɔ yakɔsi a bara laayidi tongo, «N man bɔxi raserenma ne, kɔnɔ yi biyaasi n koore fan naserenma ne.» ²⁷A to a fala, «n man,» na nu wama a masenfe ne a se daaxi birin naserenma ne, a fa kana. Fe naxan mu raserenma, na nan luma, a mu kana. ²⁸Won fama lude mangeya niini naxan bun ma, na tan mu serenma, na mu kanama. Na kui, won xa Ala tantu, won xa a batu yaragaaxui nun binye ra a wama naxan xɔn, ²⁹barima won Marigi Ala luxi ne alɔ te naxan se birin ganma.

Marasi danxaniyatɔe be

13 Wo xa wo tun nabexi wo bore maxanufe ra ngaxakerenya kui. ²Wo xa xɔɲe rasene a fanyi ra. Mixi ndee xɔɲe yigiyama ne, a fa sa li e mu a kolon xa maleke na a ra. ³Wo xa ratu gee-limanie ma nun mixie ma naxee ɲaxankataxi. Wo xa fe fanyi raba e be alɔ wo birin na fate bende keren nan kui.

⁴Wo birin xa futi binya. Yene nun langoeɲa naxa lu wo ya ma, barima Ala fama ne na seniyentareɲa makiitide. ⁵Wo naxa a lu kɔbiri xa fe mile xa wo rapere. Naxan na wo yi, wo xa wo wasa so ne. Ala yati naxa a masen, «N mu i rabepinma, n mu i raboloma.» ⁶Na nan a toxi won nɔma a falade limaniya ra, «N Marigi n demenma, n mu gaaxuma.

Adama tan nɔma munse rabade n na kɔre?» ⁷Wo xa ratu wo xa yareratie ma, naxee bara Ala xa masenyi masen wo be. Wo xa e ɲere ki mato, e xa danxaniya xa findi misaali ra wo be.

⁸Ala xa Mixi Sugandixi Isa mu masarama. A nu na ki naxe xoro, a man na na ki ne to, a man luma na ki ne abadan, na birin keɲa keren. ⁹Wo naxa bira xaranyi mɔɔli gbetee fɔxɔ ra. Wo bɔɲe xa senbe so Ala xa hinne saabui ra. Yaamarie, donse raharamuxie xa fe ra, nee mu nɔma wo malide. ¹⁰Hɔrɔmɔlingira walikee mu nɔma serexe donde naxan baxi won tan be. ¹¹Serexedube kuntigi xuruse wuli bama ne serexe ra hɔrɔmɔlingira kui yunubie xa fe ra, kɔnɔ na xuruse fate tan ganma ne taa fari ma. ¹²Na nan a toxi, Isa fan to wa ɲama rasenyenfe a yete wuli saabui ra, a naxa ɲaxankata taa fari ma. ¹³Won fan xa bira a fɔxɔ ra na yaagi kui taa fari ma, ¹⁴barima won na taa naxan kui, a mu buma. Won taa nan fenfe naxan fama fade.

¹⁵Won xa tantui fi Ala ma serexe ra temui birin Isa saabui ra. Na serexe findima won ma masenyi nan na naxan a xili matɔxɔma. ¹⁶Wo man naxa neemu fe fanyie rabade mixie be. Wo xa wo booree ki, barima na fe mɔɔlie findima serexee nan na naxee rafanxi Ala ma. ¹⁷Wo xa wo xa yareratie xui ratinme, wo xa e xa yaamarie suxu, barima e na meenife wo ma, alako wo naxa gbilen Ala fɔxɔ ra, xa na mu a ra na dentege sa fama ne e tɔɔrɔde. Wo xa fe birin naba alako e xa nɔ na dentege sade seewe kui bɔɲe mawa xanbi, barima na nan findima wo xa munafanyi ra.

¹⁸Wo xa Ala maxandi muxu be, barima muxu a kolon muxu xaxili fiixe, muxu wama ɲerefe fe fanyi mɔɔli birin nan kui. ¹⁹Wo man xa Ala maxandi muxu be, alako n xa nɔ gbilende wo yire mafuren mafuren.

²⁰ Ala naxan bɔɔnesa fima mixi ma, Ala naxan won Marigi Isa rakeli faxe ma, Isa naxan mɛɛnima a xa mixie ma a xa saate wuli saabui ra, saate naxan mu kanama abadan, ²¹ Ala xa feere birin fi wo ma alako wo xa nɔ a sago rabade. Ala xa fe lu won bɔɔɛ ma naxan nafan a ma a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra. Matɔxɔɛ na a be abadan. Amina.

²² N ngaxakerenyie, wo xa wo haake to n be yi masenyi xa fe ra, barima n mu wɔyenyi xɔnkuyaxi a gbe ra. ²³ Wo xa a kolon won ngaxakerenyi Timote bara a yete sɔtɔ. Xa a mu bu fade, muxu birin fama ne wo yire. ²⁴ Wo xa wo xa yareratie nun seniyentɔɛ birin xɛɛbu muxu be. Italikae naxee na be, e fan bara wo xɛɛbu. ²⁵ Ala xa hinne wo birin na.

Ala xa masenyi

Annabi Yaki naxan sebe Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxe nan na Annabi Yaki naxan sebe Yuwifid danxaniyatɔɔe ma naxee nu yensenxi ɲamanee kui. Na waxati, fee nu xɔɔxɔxi Isayankae ma. Hali mangasanyi, a nu e ɲaxankatama. Ala Xaxili Seniyenxi naxa yi masenyi fi Annabi Yaki ma alako a xa a sebe, a xa findi limaniya ra danxaniyatɔɔe be, e xa e tun nabexi Ala xa nɔndi kira xɔn.

Yi Kitaabui marasi gbegebe nan fima danxaniyatɔɔe birin ma. A a masenma ne won be a Ala xa fe falafe, a nun a xa seriye rabatufe, e sese keren mu a ra. Danxaniya mu findima nɔndi ra, xa a kanyi mu birama Ala xa yaamarie fɔxɔ ra a xa duniɲeigiri kui. Yi Kitaabui naxe a danxaniya nun kewali fanyi nan ɲerema kira keren xɔn ma. E mu nɔma fatande e bore ra.

Yi Kitaabui won nasima a lanma won xa ɲere ki naxe won ma danxaniya kui. A mu lanma won xa mixie rafisa e boore be. Won xa won bore mali, won xa won bore binya, won xa won bore xanu. Won xa won de suxu, wɔyen kobi naxa mini won de i. Won xa won tun nabexi tɔɔre kui, won man naxa won yete igbo. Won naxa won xaxili ti yi duniɲa ra. Fe birin kui, won xa won xaxili ti Alatala nan na.

Ala xa won mali alako won birin xa yi seriye suxu a suxu ki ma. Amina.

Ala xa masenyi Annabi Yaki naxan sebe

Sora

Tunnabexiya, danxaniya, nun Ala xa seriye rabatufe

1 N tan Yaki nan yi ki, Ala nun a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa konyi. N bara wo xeebu, wo tan Isirayila bɔnsɔe fu nun firinyi naxee yensenxi ɲamanee ma.

²N ngaxakerenyie, wo xa seewa tɔɔre mɔɔli birin kui, ³barima wo a kolon a wo tɔɔre naxan sɔtɔma danxaniya kui, a wo duluxɔtɔma ne. ⁴Wo xa duluxɔtɔ han a rapɔnyo alako wo xa danxaniya xa tilin, wo xa findi mixi kamalixie ra, fefe mu luxi naxee xa fe ra.

⁵Xa fahaamui mu na mixi nde yi ra wo ya ma, a kanyi xa Ala maxandi. A a sɔtɔma ne, barima Ala mixi birin kima a yiriwaxi ra a xa fonisireya ma. ⁶Kɔnɔ fo mixi xa Ala maxandi danxaniya ra, a naxa siike, barima mixi siikexi luma ne alɔ mɔɔnyo, foye naxan bɔnbɔma, a a matutun. ⁷Na kanyi naxa a maɲɔxun a a se nde sɔtɔma Ala ra, ⁸barima a xaxili mu tixi Ala gbansan xa ra, a sanyie na kira wuyaxi nan xɔn.

⁹Danxaniyatɔɔe setare xa seewa barima Ala bara a xa fe ite. ¹⁰Kɔnɔ banna tan xa seewa Ala to bara a xa fe magoro, barima a xa fe ɲɔnma ne alɔ sansi fuge tofanyi. ¹¹Soge xɔne na te, sansi lisima ne han a fuge bira, a xa tofanyi ɲɔn. A na na ki ne banna fan be. A na a xa walie kui temui naxe, a birima na leeri ne.

¹²Nelexinyi na mixi be naxan a tun nabexima tɔɔre kui, barima xa a bara ge na tɔɔre raxande, Ala kisi xunnakeli fima ne a ma. Ala na nan laayidixi a xanuntenyie be.

¹³Mixi ne wama tantanfe, a naxa a fala a Ala nan a ratantanfe, barima Ala mu birama fe ɲaaxi fɔxɔ ra, a man mu adama yo ratantanma fe ɲaaxi ra. ¹⁴Adama yete waxɔnfe ɲaaxi nan a ratantanma. Na nan

a mabendunma han a a rabira. ¹⁵ Adama waxonfe jaaxi xa di findixi yunubi nan na. Yunubi fan na raba, a xa di findima faxe nan na.

¹⁶ N ngaxakerenyi xanuxie, wo naxa la wule ra. ¹⁷ Ki hagige birin fatanxi Daali Mange nan na naxan na koore, naxan soqe, kike, nun tunbuie daaxi, naxan mu masarama abadan. ¹⁸ A yete sagoe ma, Ala bara won nakisi a xa nondi masenyi saabui ra, a won findi a xa die ra, alako won xa binye sɔɔ dangife a xa daalise birin na.

¹⁹ N ngaxakerenyi xanuxie, wo xa yi wɔyenyi mɛ: Wo birin xa wo tuli mati wo bore ra, wo naxa gbata wɔyenyi ra, wo bɔɔ naxa te mafuren na, ²⁰ barima adamadi xa xɔnɛ mu a tutunma Ala xa tinxinyi ma. ²¹ Na na a ra, wo xa tondi fe jaaxi nun fe kobi mɔɔli birin nabade. Wo xa wo yete magoro, wo xa nondi suxu naxan bara masen wo be, barima na nan nɔma wo rakiside.

²² Wo xa Ala xa masenyi rabatu. Xa wo a rame gbansan kɔnɔ wo mu a raba, wo bara wo yete madaxu. ²³ Xa mixi nde Ala xa masenyi rame, kɔnɔ a mu bira a fɔɔ ra, a luma nɛ alɔ mixi naxan a yatagi matoma kike ma, ²⁴ a fa siga, a nɛemu a yatagi ma a na ki naxe. ²⁵ Kɔnɔ mixi naxan Ala xa seriye kamalixi matoma a fanyi ra, a a tunnabexi, a mu nɛemu seriye ma kɔnɔ a a rabatu, na kanyi barakama nɛ. Ala xa seriye xɔreya fima nɛ adamadie ma.

²⁶ Mixi yo a yete maɔɔxun diinɛla ra, kɔnɔ a mu a de nɔxi, na kanyi na a yete madaxufe nɛ. A xa diine tide yo mu na. ²⁷ Diine fiixe naxan nafan Baba Ala ma, a tan nan ya: won xa mɛeni kiridie nun kaape ginɛe ma e xa tɔɔre kui, duniɔa fe man naxa wo madaxu.

Mixi rafisafe a boore be

2 N ngaxakerenyie, wo naxa mixie rafisa e boore be, barima wo danx-

aniyaxi won Marigi Isa Nɔre Kanyi nan ma, Ala xa Mixi Sugandixi. ² Wo xa wo maɔɔxun yi ma: Mixi nde naxa fa wo malanxi dennaxe, xurunde xɛema daaxi na a belexe ra, dugi tofanyi ragoroxi a ma. Setare fan naxa fa, dugi fori tojaaxi ragoroxi a ma. ³ Xa wo dugi tofanyi kanyi xɛebu a fanyi ra, wo fa a fala a be, «I magorode fanyi nan yi ki,» kɔnɔ wo fa a fala setare tan be, «Ti menni,» xa na mu a ra, «Dɔɔɔ bɔxi, n bun ma be,» ⁴ wo mu mixi rafisaxi a boore be xe na ki? Wo mu jɛrexi maɔɔxun kobi xa ra na ki?

⁵ N ngaxakerenyi xanuxie, wo wo tuli mati n na. Ala bara mixie sugandi naxee findixi setaree ra duniɔa ki ma, alako e xa findi bannamixie ra danxaniya ki ma. Ala bara e sugandi alako e xa findi ketongoe ra a xa mangeya kui. Na nan laayidixi mixie be naxee Ala xanuxi. ⁶ Kɔnɔ wo tan, wo bara setaree mabere. Bannamixie xa mu wo tɔɔɔma, e wo xanin kiitisa xɔn ma? ⁷ E tan xa mu wo Marigi xili fanyi rasɔɔma?

⁸ Wo xa Mange Alatala xa seriye nan nabatu, alɔ a sebexi Kitaabui kui ki naxe, «I xa i boore xanu alɔ i yete kan gundi.» Xa wo na raba, wo bara bira fe fanyi fɔɔ ra. ⁹ Kɔnɔ xa wo mixi ndee rafisa e boore be, wo bara yunubi raba. Seriye nan wo makiitima, barima wo bara findi seriye matandilae ra. ¹⁰ Xa mixi seriye birin nabatu kɔnɔ a yire keren matandi, na kanyi bara seriye birin matandi, ¹¹ barima naxan a falaxi, «I naxa yene raba,» a tan nan man a falaxi, «I naxa faxe ti.» Hali i mu yene raba, kɔnɔ xa i faxe ti, i findixi Ala xa seriye matandila nan na.

¹² Na kui, wo xa wɔyɛn, wo man xa wo jɛre alɔ naxee fama makiitide seriye ra naxan xɔreya fima mixi ma. ¹³ Kiiti lɔxɛ, Ala mu kinikinima mixi ma naxan mu kinikini a boore adama ma. Kinikini senbe gbo kiiti be.

Danxaniya nun a kewali

¹⁴N ngaxakerenyie, a tide yo mu na xa mixi a fala a a danxaniyaxi, kɔnɔ a mu kewali fanyi rabama. Yi danxaniya mɔɔli nɔma mixi rakiside? ¹⁵Xa wo ngaxakerenyi mageli na a ra, lɔxɔe keren baloe mu na a yi ra, ¹⁶mixi nde fa lu wo ya ma a a fala a be, «Siga, i naxa kɔntɔfili, i xa dugi nde ragoro i ma, i xa i dege.» kɔnɔ a fa lu a mu a xa kɔntɔfili ba, na kanyi xa wɔyenyi tide yo mu na. ¹⁷Danxaniya na na ki ne. Xa a mu mixi tutunma wali fanyie rabafe ma, a tide yo mu na.

¹⁸Kɔnɔ mixi nde nɔma a falade, «I tan, danxaniya kanyi nan i ra, kɔnɔ n tan fe fanyi raba nan n na.» Kata i xa i xa danxaniya masen n be wali fanyi xanbi. N tan n ma danxaniya masenma i be n ma kewali fanyi nan saabui ra. ¹⁹I laxi a ra, a Ala keren na a ra. Na fan ki fanyi, kɔnɔ hali jinnee laxi na ra, e seren gaaxui ra. ²⁰I tan xaxilitare, i mu a kolon danxaniya naxan mu kewali fanyi raminima, a tide yo mu na? ²¹Munfe a niya won baba Ibrahima naxa findi tinxintɔe ra Ala ya i? A mu fatan a xa kewalie xa ma, a to a xa di Isiyaga fi Ala ma serexebade fari? ²²I bara a to, danxaniya nu walife ne a nun a xa kewali. Kewali nan danxaniya rakamalima. ²³Na kui, a naxa raba alɔ a sebexi Kitaabui kui ki naxe, «Ibrahima naxa la Ala ra. Alatala fan naxa na findi tinxinyi ra a be.» Ibrahima xili naxa fala «Ala xanuntenyi.» ²⁴Wo bara a to, adamadi xa kewali findima tinxinyi nan na a be, a xa danxaniya gbansan xa mu a ra.

²⁵Langoe gine Raxabi fan xa kewali xa mu findi tinxinyi ra a be, a to xɛrae rasene a xɔnyi, a kira masen e be e e gima naxan na? ²⁶Mixi nii na siga, a fate faxama ne. Na kui, xa kewali fanyi mu na, danxaniya fan jɔnma ne.

Adama wɔyen ki

nun xaxilimaya naxan kelima koore ma

3 N ngaxakerenyie, a mu lanma mixi wuyaxi xa findi karamɔxɔ ra wo ya ma, barima karamɔxɔe fama makiitide ne a xɔxɔe ra dangi mixi gbetee ra. ²Won birin tantanma fe wuyaxi ma. Xa mixi nde mu tantanma a xa wɔyenyi kui, a mu tantanma dede. Na kanyi nɔma a yete birin suxude tinxinyi kui. ³Mixi na wa soe xa a waxɔnfe raba, a karafoe nan nasoma a de i. Na nan nɔma a fate birin naperede. ⁴Kunkui fan na na ki ne. Hali kunkui belebele, foye xungbe naxan tutunma, mixi a rapere ma feya xurudi nan na, a a ragi a na wa sigafe dennaxe. ⁵Nenyi fan xurun, kɔnɔ a fe igboma.

Wo a mato, te dondoronti di nɔma wondi belebele gande. ⁶Te nan na nenyi fan na, naxan findixi dunija fe kobi ra. Fate birin nɔxɔma fe jaaxi ra a xa wali saabui nan na. Mixi nenyi nɔma te sode a xa dunijeigiri birin na, barima te nan na nenyi ra, te naxan kelima yahannama. ⁷Adamadi nɔma daalise mɔɔli birin xurude. Sube xaapee, xɔnie, bubusee, nun baa ma yexee, adamadi bara e birin xuru, ⁸kɔnɔ mixi yo mu nɔma adamadi nenyi xurude. Xɔne na a ra naxan ma lintanyi mu danma, naxan xa kasare mu jɔnma. ⁹Won won Baba, won Marigi, batuma nenyi kerenyi naxan na, won man adamadi dankama a tan nan na, Ala naxan daaxi a yete misaali ra. ¹⁰N ngaxakerenyie, dube nun danke minife de keren na, a mu fan. ¹¹Ye xɔne nun ye bexi nɔma minide dulonyi keren na? ¹²N ngaxakerenyie, xɔre bili nɔma tugi bogi raminide? Mangoe bili nɔma xɔre bogi raminide? Fɔxe ye minima dulonyi naxan na, ye bexi mu minima menni ra.

¹³Nde findixi fahaamula nun xaxilima ra wo ya ma? A xa na masen a jere

ki fanyi nun a xa kewalie ra, a naxee rabama bɔɔɔ bexi kui, naxan fatanxi fahaamui ra. ¹⁴ Xa tɔɔɔɔ jaaxi nun mile na wo bɔɔɔɔ kui, wo naxa wo yete igbo na fee kui, wo naxa nɔɔɔɔ masara wule ra. ¹⁵ Na xaxili mɔɔɔɔ mu kelixi koore xɛ. A kelixi dunija ne, Ala kolontareya, nun Ibulisa ma. ¹⁶ Tɔɔɔɔ nun mile na dennaxe, ya isoe nun fe kobi mɔɔɔɔ birin toma na ne. ¹⁷ Kɔɔɔɔ fahaamui naxan kelixi koore ma, a seniye, a mixi bɔɔɔɔ sama, a dijɛma, a kinikinima, a kewali fanyi raminima, a mu mixi rafisama a boore bɛ, a mu filankafuija rabama. ¹⁸ Maale bogi minima a garansanma bɛ ki naxe, tinxinyi fan minima mixi bɛ na ki ne naxan birama lanyi nun bɔɔɔɔ fɔɔɔ ra.

Waxɔɔɔfe nun yete igboja

4 Wo sɔɔɔɔɔma, wo gerema. Na rake-
lima mun ma? A mu kelima wo waxɔɔɔfe kobie xa ma naxee e boore gerema wo bɔɔɔɔɔ kui? ² Wo wama se nde xɔɔ, kɔɔɔɔ wo mu a sɔɔɔɔma. Wo faxe tima, wo mila wo boore xa se ma, kɔɔɔɔ wo mu nɔɔma wo waxɔɔɔfe sɔɔɔɔɔ. Wo sɔɔɔɔɔma, wo gerema, kɔɔɔɔ na birin, wo mu sese sɔɔɔɔma barima wo mu Ala maxandima. ³ Wo na Ala maxandi fan, wo man mu sese sɔɔɔɔma, barima wo xa maxandi mu fan. Wo maxandi tima alako wo na naxan yo sɔɔɔ wo xa a rawali wo waxɔɔɔfe kobie kui. ⁴ Wo tan danxaniyatarɛɛ, wo mu a kolon naxan dunija maxanuma na bara Ala findi a yaxui ra? Dunija xanuntenyi findixi mixi nan na naxan Ala xɔɔɔɔ. ⁵ Wo mu Ala xa Kitaabui xa masenyi kolon? Ala wama ne won xaxili, a bara naxan fi won ma, a xa bira a tan keren nan fɔɔɔ ra. ⁶ Kɔɔɔɔ na birin kui, Ala xa hinne gbo dangi fe birin na. Kitaabui a masenma, «Ala mu tinma yete igboe ra, kɔɔɔɔ a hinnema yete magore ra.» ⁷ Na kui, wo xa wo yete magoro Ala bɛ. Wo tondi Ibulisa bɛ, a fan a gima ne wo

ya ra. ⁸ Wo wo maso Ala ra, a fan a masoma ne wo ra. Yunubitɔɔɛɛ, wo wo yete raseniye. Filankafuie, wo wo bɔɔɔɔ rafiixɛ. ⁹ Wo wa, wo sunnun, wo nimisa. Wo xa yele xa findi wo bɛ wa ra, wo xa seewe xa findi sunnunyi ra. ¹⁰ Wo wo magoro Marigi bɛ, a fan wo xa fe itema ne.

¹¹ N ngaxakerenyie, wo naxa fe kobi fala wo bore xa fe ra. Mixi naxan fe kobi falama a ngaxakerenyi xa fe ra, a a yete rafisa a bɛ, na kanyi bara Ala xa seriye matandi. A a yete rafisaxi Ala xa seriye nan bɛ na ki. Xa i bara na raba, i mu na Ala xa seriye rabatufe xɛ, i na a matandife ne. ¹² Seriyesa keren peti na a ra, kiitisa fan keren peti na a ra. A tan nan nɔɔma mixi rakiside, a tan nan nɔɔma mixi ralɔɔɔɔ. Kɔɔɔɔ i tan, nde na i ra, i to i yete findixi i boore makiitima ra?

¹³ Wo wo tuli mati, wo tan naxee a falama, «To, xa na mu tina, muxu sigama ne taa nde, muxu jɛ keren ti na yuleya raba kui, muxu geeni sɔɔɔ.» ¹⁴ Wo na fe mɔɔɔɔ falama kɔɔɔɔ wo jan mu a kolon naxan fama rabade tina. Wo xa dunijɛgiri findixi munse ra? Wo luxi ne alɔ wuyenga naxan toma dondoronti, a fa lɔɔ. ¹⁵ A lanma ne wo xa yi nan fala, «Xa Ala tin, muxu tina toma ne, muxu yi nun yi raba.» ¹⁶ Kɔɔɔɔ yete igboe nan na wo ra. Na mu fan. ¹⁷ Na kui, xa mixi fe fanyi kolon a lanma a xa naxan naba kɔɔɔ a mu a rabama, na bara findi na kanyi bɛ yunubi ra.

Bannaya kobi

Tunnabexiya tɔɔɔɔɔ kui

Ala maxandife danxaniya ra

5 Yakɔɔi wo wo tuli mati, wo tan bannaɛ. Wo xa wo wa xui ite, barima gbaloe nan fafe wo ma. ² Wo xa bannaya xun bara rakana, wo xa dugie bara bɔɔɔ. ³ Wo xa xɛɛma nun gbeti bara xɔɔɔɔɔɔ. Na findima seede nan na wo xili ma, a a

niya wo fate xa gan te ra. Wo bara naafuli malan yi waxati, kɔnɔ waxati dɔnxɔɛ na a ra. ⁴Wo wo tuli mati, wo tan naxee tondixi wo xa xe xabae sare fide. Wo xa walikee wa xui bara Ala, Daali Mange, tuli li. ⁵Wo xa dunjɛigiri kui, wo mu tɔnyi dɔxɔxi wo waxɔnfe sese ma. Wo wo yete nan tun nalugama. Wo fa luxi ne alɔ xuruse turaxi a kɔn naxaba lɔxɔɛ ma. ⁶Wo bara kiiti jaaxi sa tinxintɔɛe ma naxee mu nu tixi wo kanke, wo e faxes.

⁷Na kui, n ngaxakerenyie, wo xa dije han Marigi fa lɔxɔɛ. Wo xa a raba alɔ xesa a rabama ki naxe. A dije han tunebire, naxan a niyama sansi xa mɔ, a bogi. ⁸Wo fan xa dije. Wo xa limaniya, barima Marigi fa lɔxɔɛ bara makɔre. ⁹N ngaxakerenyie, wo naxa fe kobi fala wo bore xa fe ra, xa na mu a ra kiiti na sa, a mu fanma wo be. A gbe mu luxi kikitisa xa fa. ¹⁰N ngaxakerenyie, wo xa lu alɔ namijɔnmɛ naxee kawandi ti Marigi xili ra, e e tun nabexi tɔɔre kui. ¹¹Won a kolon barake na mixi be naxan a tun nabexima tɔɔre kui. Wo bara a me Ayuba a tun nabexi ki naxe. Wo man bara a to Marigi naxan nabaxi a be a xa tɔɔre dangi xanbi. Marigi xa xanunteya nun a xa kinikini gbo.

¹²N ngaxakerenyie, naxan dangi fe birin na, wo naxa wo kali koore ra, wo naxa wo kali bɔxi ra, wo naxa wo kali

sese ra. Wo na «iyo» fala, a xa findi nɔndi ra. Wo na «ade» fala, a xa findi nɔndi ra. Xa na mu a ra kiiti na sa, a mu fanma wo be.

¹³Mixi na wo ya ma naxan tɔɔrɔxi? A kanyi xa Ala maxandi. Mixi na wo ya ma naxan jɛlexinxi? A kanyi xa Ala tantu beeti ra. ¹⁴Mixi na wo ya ma naxan furaxi? A kanyi xa danxaniyatɔɛ jama kuntigie xili, e xa Ala maxandi a be, e xa ture nde maso a ma Marigi xili ra. ¹⁵Ala maxandi naxan fatanxi danxaniya ra, a furema rayalanma ne. Marigi furema rakelima ne. Xa a bara yunubi raba, Marigi a xafarima ne. ¹⁶Na kui, wo xa wo xa yunubie fala wo bore be, wo xa Ala maxandi wo bore be, alako wo xa yalan. Tinxintɔɛ Ala maxandi naxan tima, na Ala maxandi xa wali senbe gbo. ¹⁷Eliya nu findixi adamadi nan na alɔ won tan. A to Ala maxandi a bɔje birin na alako tune naxa fa, Ala naxa a xa dube suxu. Tune mu fa bɔxi je saxan kike senni. ¹⁸Na dangi xanbi, Eliya man naxa Ala maxandi tune man xa fa. Koore naxa tune bejin, bɔxi sansie naxa bogie ramini.

¹⁹N ngaxakerenyie, xa mixi nde wo ya ma a bara nɔndi kira bejin, kɔnɔ mixi gbetɛ fa a ti kira fanyi xɔn ma, ²⁰wo xa a kolon, mixi naxan yunubitɔɛ bama a xa yunubi fe ma, a bara a niya yunubitɔɛ xa kisi, a xa yunubi birin bara xafari.

Ala xa masenyi singe

Annabi Piyeri naxan sebe

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Isa xa xεera Piyeri nan yi Kitaabui sebe Isayankae ma, naxee nu yensenxi yire wuyaxi Rōma mangeya bun ma. Na waxati Rōma nu bara nō pamane gbegebe ra. Rōma na pamane neene masoto, a mu tondima na pamane xa a gbe diine rabatu, kono a nu wama ne na pamane xa Rōma xa kuyee fan batu. Isayankae mu tin na rabade Ala xa seriye xa fe ra. E nu a kolon Ala keren nan a ra. Na kui, Rōma mangasanyi naxa e jaxankata a jaaxi ra.

Piyeri yi Kitaabui sebexi ne, alako a xa Isayankae ralimaniya naxee nu na na toore mooli kui. A naxa a fala e be a toore naxan fatanxi fe fanyi rabafe ra, a na mu jaaxu, yaagi mu na a kui. A man naxa Isa xa faxe masen e be misaali ra, alako e xa a kolon Alatala na e seeti ma e xa toore kui, a man fama ne e rakelide faxe ma. Na birin noma findide limaniya ra Isayanka birin be naxee tooroma e xa danxaniya xa fe ra.

Piyeri fe gbegebe masenma danxaniyatsee be e jere ki xa fe ra. A won yamarima won xa bira Ala xa seniyenyi foxo ra. Xa won findixi Ala foxirabiree nan na, a lanma won xa jere a xa kira xon ma. Ala xa won mali na kui. Amina.

Ala xa masenyi singe

Annabi Piyeri naxan sebe

Sora

Xeebui

1 N tan Piyeri, Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa xεera, n bara wo xeebu yi sebeli ra, wo tan mixi sugandixi naxee yensenxi pamane ma alo Pontu, Galati,

Kapadose, Asi, nun Bitiniya, e findi xone ra dennaxe. ²Baba Ala nu bara wo sugandi kabi a rakuya alo a nu wama a xon ma ki naxe. A Xaxili bara wo raseniye, alako wo xa Ala xa Mixi Sugandixi Isa xui ratinme, wo man xa seniye a wuli saabui ra. Ala xa hinne nun bone xa gbo wo yi ra.

Ala xa kisi

³Tantui na Ala be, won Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi Baba. A bara kinikini won ma, a a niya won xa bari a neene ra Isa xa marakeli saabui ra. A to Isa rakelide faxe ma, a naxa a niya won fan xa a kolon kisi na won be yare. ⁴Na kisi findixi ke seniye naxan na naxan mu jonna, naxan mu kanama, naxan nagataxi won be ariyanna kui. ⁵Wo to danxaniyaxi Ala ma, a wo makantama ne a senbe ra, alako wo xa kisi soto, a fama naxan naminide wo ma waxati donxo.

⁶Na kui, seewe na wo be, hali wo to na toore mooli birin kui yi saxanyi. ⁷Na fe xoxoxoe a niyama ne fe jaaxi birin xa ba wo xa danxaniya kui, a xa findi danxaniya sabatixi ra. A maniyaxi xεema nan na naxan gbi bama te ra. Wo xa danxaniya tide gbo xεema be. Ala xa Mixi Sugandixi Isa na fa, a wo matoxoma ne, a wo xun nakelima ne, a wo binyama ne wo xa danxaniya xa fe ra. ⁸Wo bara Isa xanu, hali wo to mu a toxi. Hali wo to mu a toxi fa, wo lama a ra. Seewe xungbe naxan tagi mu noma rabade, a bara gbo ye wo yi, ⁹barima wo bara kisi soto, wo xa danxaniya nu wama naxan xon.

Namijonmee xa masenyi

¹⁰Namijonmee yati nu katama ki fanyi ra na kisi xa fe kolonfe wo naxan sotoxi Ala xa hinne saabui ra. ¹¹E nu wama na kisi fa temui nun a fa ki kolonfe Ala xa Mixi Sugandixi Xaxili naxan xa fee masen e be. Na Xaxili naxan nu sabatixi e i, a naxa Ala xa Mixi Sugandixi

xa tɔɔɛ nun a xa xunnakeli masen e be beenun nee xa raba. ¹²Ala a masen ne namijɔnmɛɛ bɛ, a e mu nu na xɛɛra ibafe e xa waxati mixie xa bɛ. E nu na a ibafe wo tan nan bɛ. E xɛɛra naxan ibaxi, mixi gbeteɛ bara na xibaaru fanyi ti wo bɛ Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, naxan kelixi koore ma. Hali malekee yati wama na masenyi kolonfe.

Danxaniyatɛ xa seniyenyi

¹³Na nan a ra, a lan wo xa wo xaxili yailan fe ma wo naxan nabama, wo xa wo ɔɔɔ sa wo yetɛ xɔn ma, wo xa wo xaxili birin ti Ala xa hinne ra, a naxan fima wo ma Ala xa Mixi Sugandixi Isa fa lɔxɔɛ. ¹⁴Wo naxa bira wo waxɔnfe ɔɔɔ ra alɔ wo nu a rabama ki naxɛ beenun wo xa Isa kolon. Wo xa wo Baba Ala xui rabatu. ¹⁵Wo ɔɔɛ ki xa seniyen alɔ Ala naxan wo xilixi a seniyenxi ki naxɛ. ¹⁶A sebexi Kitaabui kui, «Wo xa seniyen, barima n tan seniyen.» ¹⁷Wo ne Ala maxandima, wo a falama a bɛ a wo Baba, Ala naxan mixi birin makiitima a wali ra tinxinyi ra. Na kui, waxati dɔnxɔɛ naxan luxi wo bɛ yi dunija bende fuɔi fari, wo a masen wo ɔɔɛ ki ma a wo a binyaxi.

¹⁸Wo xun mu saraxi se ra naxan kanama alɔ xɛɛma nun gbeti. Ala bara wo ratanga wo babae ɔɔɛ ki kobi ma. ¹⁹Wo xunsaraxi Ala xa Mixi Sugandixi wuli nan na, naxan baxi serɛɛ ra, alɔ yɛɛɛ fanyi lanyuru yo mu na naxan ma. ²⁰Ala nu bara a sugandi beenun dunija xa daa, kɔnɔ a naxa a masen dunija bɛ yi waxati dɔnxɔɛ wo tan nan xa fe ra. ²¹Wo danxaniyaxi Ala ma a tan nan saabui ra, Ala naxan nakeli faxɛ ma, a fa a xun nakeli. Na kui, wo la Ala ra, wo xa wo xaxili ti a ra.

²²Wo to bira nɔndi fɔxɔ ra, wo bara seniyen, xanunteya fiixe bara lu wo bɔɔɛ ma wo ngaxakerenyie bɛ. Na na a ra wo xa wo bore xanu wo bɔɔɛ birin na. ²³Wo

bara bari a nɛɛɛ ra Ala xa masenyi saabui ra. Na masenyi misaalixi sansi xɔri nan na, naxan mu kanama abadan. A mu kanama alɔ sansi xɔri boore naxan sama bɔxi ma. ²⁴Ibunadama misaalixi sansi nan na. A xa nɔɛ luxi alɔ sansi fuxaxi. Sansi tan lisima nɛ, a fuge fa bira, ²⁵kɔnɔ Marigi xa masenyi tan buma abadan. Na masenyi nan findixi xibaaru fanyi ra naxan ibaxi wo bɛ.

Ala xa Nama

2Wo xa fe ɔɔɔ, wule, filankafuiɔa, milanteya, nun xili kanɛ bɛɔin. ²Wo xa bira Ala xa masenyi fɔxɔ ra alɔ diyɔɛ wama xijɛ xɔn ki naxɛ. Na nɔma a niyade wo xa kisi xa sabati, ³barima wo bara Ala xa hinne kolon.

⁴Wo wo makɔɛ Isa ra naxan misaalixi gɛɛ kende ra banxi tima naxan fari. Adamadie bara mɛɛ a ra, kɔnɔ Ala tan na gɛɛ nan sugandixi barima a rafan a ma ki fanyi ra. ⁵Wo fan misaalixi gɛɛ kendɛɛ nan na naxɛɛ tixi Ala Xaxili xa banxi ra. Wo bara findi serɛɛdube seniyenxie ra alako wo xa wo bɔɔɛ ba serɛɛ ra Ala xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra. Na nan nafan Ala ma.

⁶A sebexi Kitaabui kui, «N bara gɛɛ nde sugandi, naxan tide gbo.

N a dɔxɔma Siyoni nɛ, a findi tuxui gɛɛ nan na.

Naxan lama a ra, na kanyi mu yaagima.»

⁷Wo tan naxɛɛ danxaniyaxi, naxɛɛ lama a ra a na gɛɛ sugandixi tide gbo, xunnakeli na wo bɛ. Kɔnɔ yi masenyi sebexi danxaniyataree nan bɛ, «Banxitie mɛɛ gɛɛ naxan na, na nan findixi gɛɛ kende ra banxi tuxui ma.»

⁸A man masenxi, «Mixie e sanyi radinma na gɛɛ ra, e fa bira.»

E birama ne barima e mu tinma Ala xa masenyi ratinmede. Ala bara na ragiri e ma. ⁹Kɔnɔ Ala wo bɔnsɛ nan sugandixi, a xa findi mange xa serexedubee ra. A wo si rasenyen, a wo xunsara. A naxa wo ramini dimi kui, wo xa lu a xa nɔre bun ma. A na birin naba ne alako wo xa a matɔxɔ dunija ma. ¹⁰Singe wo mu nu findixi si ra, kɔnɔ yakɔsi wo bara findi Ala xa jama ra. Singe Ala mu nu kinikinixi wo ma, kɔnɔ yakɔsi a xa kinikini bara kamali wo be.

¹¹N xanuntenyie, wo xa limaniya. Wo naxa bira dunija fee fɔxɔ ra, barima nee wo bama Ala xa kira nan xɔn ma. Bekae mu na wo ra. Wo xɔnyi mu na yi dunija bende fɔɲi fari xa ra. ¹²Wo xa dunija mixie xa tɔɲɛge xun nakana wo xa wali fanyi saabui ra, alako e fan xa Ala matɔxɔ lɔxɛ dɔnxɛ ma.

Mangasanyi

¹³Wo wo yete magoro dunija mange birin be Marigi xa fe ra. Yaamari soxi e tan nan yi, a findi mange xungbe ra, ¹⁴a findi mange xa xeerae ra, alɔ gomina. E fe kobi rabae makiitima, e fe fanyi rabae matɔxɔ. ¹⁵Ala wama ne wo xa xaxilitaree de balan wo xa wali fanyi saabui ra. ¹⁶Wo xa jere alɔ mixi naxee bara xɔreya sɔtɔ, kɔnɔ na xɔreya naxa a niya wo xa lu fe jaaxi kui. Wo xa findi Ala xa konyie ra. ¹⁷Wo xa mixi birin binya. Wo xa wo ngaxakerenyie xanu. Wo xa gaaxu Ala ya ra. Wo xa mange xungbe binya.

Isa xa tɔɔre misaali

¹⁸Konyie, wo xa wo yete magoro wo marigie be binye kui, hali e findi mixi xa fe maxɔrɔxɔxi ra. Wo naxa mixi fanyie xa gbansan xui ratinme, ¹⁹barima fe fanyi nan a ra tinfe e xa i tɔɔrɔ tinxintareya ra Ala xa fe ra. ²⁰Xa wo tɔɔre nde sɔtɔ wo xa wali kobi xa fe ra, fe fanyi mu a ra. Kɔnɔ xa wo tɔɔre nde sɔtɔ wo xa fe fanyi xa fe ra, Ala na kolonma ne wo be.

²¹Wo xilixi na nan ma, barima Isa fan tɔɔrɔ ne wo be, na fa findi misaali ra wo be wo birama naxan fɔxɔ ra. ²²«A mu yunubi raba, a mu wule fala.» ²³E to a konbi, a mu a gbeɲɔxɔ. E to a tɔɔrɔ, a mu wɔyen xɔrɔxɛ fala. A naxa kiiti so kiitisa tinxixi yi ra. ²⁴A naxa faxa wuri mag-alanbuxi ma won ma yunubie xa fe ra, alako won xa fe jaaxi lu na, won xa jere tinxinyi kui. A xa fie nan wo rayalanxi. ²⁵Wo nu luxi ne alɔ xuruse rabeɲinxie, kɔnɔ yakɔsi wo bara gbilen wo kantama ma, naxan a jɔxɔ saxi wo nii xɔn ma.

Futi xiri

3 Wo tan ginɛe, wo fan xa wo yete magoro wo xa mɔrie be, alako wo xa mɔri danxaniyataree xa nɔ danxaniyade wo tan e xa ginɛe wali ki saabui ra, hali wo mu sese fala e be, ²e xa wo xa marasenyenyi nun yaragaaxui gbansan to.

³Ginɛe, wo naxa kata wo yete rayabude xunmasee ra, alɔ xun denbe, tulirasoe xeema daaxi, xa na mu dugi tofanyie. ⁴Ginɛe xa tofanyi xa findi bɔɲe fanyi nan na. Tofanyi nan na ki naxan mu kanama. Na nan tide gbo Ala be. ⁵Singe ra gine seniyenxie nu na ki ne. E xaxili nu tixi Ala ra, e e yete magoroxi e xa mɔrie be, ⁶alɔ Sara naxan nu Ibrahima xui rabatuma, a nu fa a xili «n marigi». Wo findixi a tan nan bɔnsɛ ra, xa wo fe fanyi raba, wo mu tin gaaxui yo xa wo xaxili ya iso.

⁷Wo tan fan, xemeɛ, wo nun wo xa ginɛe, wo xa lu lanyi kui. Wo xa wo bore fahaamu. Xemeɛ xa a kolon a a senbe gbo a xa gine be. Xemeɛ xa ginɛe binya barima wo birin nan ke keren tongoma, naxan findi kisi ra, Ala naxan fima a xa fonisireya kui. Wo xa wo xa ginɛe binya, alako Ala xa wo xa maxandi suxu.

uri ra. ¹⁰Ala hinnexi wo ra ki naxe, wo fan xa hinne wo bore ra na ki ne, alako wo xa findi Ala xa walike fanyie ra, naxee a xa hinne itaxunma. ¹¹Xa mixi wama masenyi nde tife, a xa Ala xa masenyi ti. Xa mixi wama a boore malife, a xa na raba Ala senbe ra, alako Ala xa matɔxɔe sɔɔ a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra. Matɔxɔe nun senbe na a be abadan. Amina.

Isayankae xa tɔɔre

¹²N xanuntenyie, na jaxankate naxa wo terenna, wo naxan tofe. Fe neene mu a ra. ¹³Tɔɔɔfe alɔ Ala xa Mixi Sugandixi tɔɔɔ ki naxe, na xa findi seewe ra wo be, alako wo man xa jɛlexin a xa nɔre masen lɔxɔe. ¹⁴Xa e wo konbi Ala xa Mixi Sugandixi xili xa fe ra, heeri na wo be, barima Ala Xaxili nɔɔxi na wo ma. ¹⁵Wo naxa jaxankate sɔɔ nii bafe ma, muje tife ma, fe kobi rabafe ma, xa na mu a ra naafixiya ma. ¹⁶Kɔnɔ xa wo jaxankate sɔɔ barima Isayankae nan wo ra, wo naxa yaagi, wo xa Ala matɔxɔ Isayanka xili xa fe ra.

¹⁷Jaxankate waxati bara wa fɔlɔfe Ala xa jama ma. Xa a fɔlɔ won tan ma, a rapɔnma danxaniyataree ma di? ¹⁸«Xa tinxintɔe kisife xɔɔxɔ, Ala kolontare nun yunubitɔe tan luma di?» ¹⁹Mixi naxee jaxankatama, barima e na Ala waxɔnfe rabafe, e xa e xaxili ti e Daali Mange ra naxan xa lanlanteya mu kanama.

Marasie

5 Danxaniyatɔe kuntigie, n bara wo ralimaniya. Kuntigi nan n fan na alɔ wo tan. N seedeɔɔxɔya bama Isa xa tɔɔre xa fe ra. Isa na fa a xa nɔre masende dunija be, n fan a sɔɔɔma ne. ²Wo xa wo jɛngi sa Ala xa jama xɔn ma naxan na wo xa kantari bun ma, alɔ xuruse kante mɛenima a xa gɔɔre ma ki naxe. Wo xa

danxaniyatɔe danxun wo jɛnige ra alɔ Ala wama a xɔn ma ki naxe. Wo naxa na raba alɔ e na wo karaxan. Wo naxa a raba kɔbiri geeni xa fe ra, wo xa a raba wo bɔje birin na. ³Wo naxa danxaniyatɔe yamari a xɔɔxɔe ra, naxee bara taxu wo ra. Wo xa findi misaali ra e be. ⁴Xuruse kantama xungbe na fa, a wo binyama nɔre ra naxan mu masarama.

⁵Fonikee, wo fan xa wo yete magoro forie be. Wo xa wo yete magoro wo bore be, barima a sebexi, «Ala yete igboe gerema ne, kɔnɔ a hinnema yete magoree ra.»

⁶Wo xa wo yete magoro Ala senbe bun ma, alako a xa wo xa fe ite a waxati.

⁷Wo xa wo xa kɔntɔfili birin so a yi ra, barima a jɛngi sama wo xɔn ma.

⁸Wo wo jɔxɔ sa wo yete xɔn ma. Wo naxa yanfa. Wo yaxui Ibulisa na fe birin nabafe alako a xa wo xa fe kana. A luxi alɔ yete naxan mixi fenfe a xa a don.

⁹Wo ti a kanke i wo sabatixi ra wo xa danxaniya kui. Wo a kolon a Sentane danxaniyatɔe birin tɔɔɔfe na ki ne dunija kui. ¹⁰Wo na ge tɔɔɔde dondoronti, Ala hinnente fama wo xa fe yai-lande, a wo ralimaniya, a senbe so wo yi naxan mu kanama. Ala wo xilixi ne a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra wo xa lu a xa nɔre bun ma abadan.

¹¹Senbe na Ala nan be abadan. Amina.

Nungui

¹²N bara yi bataaxe sebe wo ma, n ngaxakerenyi duluxɔɔxi Silasi saabui ra, alako n xa wo ralimaniya, n xa seedeɔɔxɔya ba a wo na Ala xa hinne yati nan bun ma. ¹³Isayanka naxee na Babilɔn, Ala naxee sugandixi alɔ wo tan, nee bara wo xɛebu, a nun n ma di Maraki. ¹⁴Wo wo bore xɛebu xanunteya sunbui ra. Ala xa wo bɔje sa, wo tan naxee na Isa fɔxɔ ra.

Ala xa masenyi firin nde

Annabi Piyeri naxan sebe

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Isa xa xɛɛra Piyeri naxa yi Kitaabui firin nde sebe danxaniyatɔɛɛ ma alako e xa limaniya, e xa lu Ala xa kira xɔn ma. A naxa e ratu a e xa danxaniya mu fatanxi fe fufafu xa ra. A fatanxi Isa xa taruxui nan na, naxan findixi nɔndi yati yati ra. Piyeri seedeɗɔɗɔya bama na taruxui xa fe ra. A naxan toxi Isa xa dunijeigiri kui, a nun a naxan kolonxi namijeɗɗɛɛ xa Kitaabuie kui, na birin bara findi seede ra a nɔndi ki ma.

Piyeri to gɛ na masende, a man naxa a fala danxaniyatɔɛɛ be a mixie nɔma minide naxee e yete xili falama namijeɗɗɛɛ, xa na mu a ra karamɔɔ, kɔnɔ wule faleɛ nan e ra. Na mixi mɔɔli na na. Won nɔma e kolonde e xa wali nun e xa wɔyenyi saabui nan na. Xa e xa masenyi nun e jere ki mu lanxi Ala xa Kitaabui xa seriye ma, wule faleɛ nan e ra.

A raɗɔnyi Piyeri a falama Isayankae be e xa e tun nabexi, barima Isa fama ne gbilende duniɗa ma e fɔxɔ ra, a fa e xanin ariyanna. Ndee nu wama Isa xili kanafe, a falafe ra a Isa bara dugundi, a a mu fa alb a laayidixi ki naxe. Piyeri naxa a tagi raba e be a Isa dugundife fatanxi a xa xanunteya nan na, barima a wama mixi gbegebe xa so a xa niini bun beenun a xa fa kiiti dɔnxɔɛ sade.

Na masenyi birin findixi limaniya nun lɔnni nan na won be. Ala xa won mali na kolonfe ra. Amina.

Ala xa masenyi firin nde

Annabi Piyeri naxan sebe

Sora

Xeebui

1 N tan, Simon Piyeri, Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa konyi nun a xa xɛɛra, n bara yi bataaxe sebe wo ma. Won tan naxee bara danxaniya Isa ma, won birin bara danxaniya keren sɔtɔ won Marigi Ala nun won Nakisima Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa tinxinyi saabui ra. ² Ala xa hinne nun bɔɗɗesa gbegebe fi wo ma Ala nun won Marigi Isa kolonfe saabui ra.

Isayankae jere ki

³ Won to bara Ala kolon, naxan won xilixi a xa nɔre nun a xa fanyi saabui ra, a bara fe birin so won yi a senbe ra, won hayi na naxan ma jerefe ra a waxɔnki.

⁴ Ala xa nɔre nun a xa fanyi bara a niya won xa fe laayidixi sɔtɔ naxan maniye mu na, a falafe ra a won xa won gi fe jaaxie ma duniɗa ma, naxee fatanxi mixi waxɔnfe kobi ra, won fa lu Ala xa nɔre kui.

⁵ Na kui, wo xa kate birin naba jere ki fanyi xa sa wo xa danxaniya xun ma, Ala kolonfe xa sa wo jere ki fanyi xun ma,

⁶ wo xa yete suxui xa sa Ala kolonfe xun ma,

wo xa tun nabexi xa sa wo xa yete suxui xun ma,

wo xa Ala yaragaaxui xa sa wo xa tun nabexi xun ma,

⁷ ngaxakerenya xa sa wo xa Ala yaragaaxui xun ma,

xanunteya fan xa sa wo xa ngaxakerenya xun ma.

⁸ Xa na fe mɔɔli xun luma masa ra wo be, na a niyama ne wo xa nɔ walide Marigi Isa be, Ala xa Mixi Sugandixi, na man a niya wo xa nɔ a kolonde a fanyi ra.

⁹ Kɔnɔ xa na mu a ra, wo bara neemu Ala wo xa yunubi dangixie xafarixi ki naxe.

Na kui, wo bara lu alɔ dɔnxui naxan mu se igbema a fanyi ra.

¹⁰N ngaxakerenyie, Ala bara wo xili, a bara wo sugandi. Wo kate birin naba alako wo xa danxaniya xa sabati. Xa wo na raba, wo mu birama abadan. ¹¹Na kui, Ala wo rasenema ne a fanyi ra a xa Mixi Sugandixi Isa xa mangeya niini bun ma, naxan findixi won Marigi nun won Nakisima ra.

Ala xa masenyi kolonfe

¹²N mu taganma wo ratufe ra na fe ma, hali wo to nɔndi kolon, a man sabatixi wo bɔɔe i. ¹³Fanni n na dunija, a lanma n xa nu wo ratu na fee ra, ¹⁴barima won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi bara a masen n be n mu buma dunija ma sɔɔɔn. ¹⁵Kɔɔɔ n kate birin nabama ne, alako n na keli wo xun ma lɔɔɔ naxe, wo xa nɔ ratude na fee ma te-mui birin.

¹⁶Muxu to won Marigi Isa senbe nun a fa ki masen wo be, a mu findixi kiini madɔɔɔxi xa ra. Muxu naxan masen wo be Isa xa nɔre xa fe ra, a findixi nɔndi yati yati nan na, muxu naxan toxi muxu ya ra. ¹⁷Baba Ala Nɔre Xungbe Kanyi bara a binya, a xunnakeli fi a ma yi masenyi ra, «N ma Di xanuxi nan yi ki, n seewaxi naxan na.» ¹⁸Muxu na xui me ne, naxan keli koore ma, muxu to nu na a seeti ma geya seniyenxi fari.

¹⁹Muxu a kolon namijɔnmee xa masenyie findixi nɔndi yati nan na. Wo lan wo xa wo jɔɔɔ sa na xɔn ma a fanyi ra, alɔ mixi a jɔɔɔ sama lanpui xa yanbe xɔn ma ki naxe kɔe ra han subaxe. Wo na na masenyi fahaamu wo bɔɔe kui, na luma ne alɔ looloe xa naiyalanyi naxan makenenma subaxe ma. ²⁰Wo xa a kolon a fanyi ra a namijɔnmee yo xa sebeli mu fatanxi a yete ra. ²¹Namijɔnmee xa masenyi mu fatanxi adamadi janige xa ra, a fatanxi Ala Xaxili yati nan na, naxan na masen namijɔnmee be.

Karamɔɔɔ kobie

2 Mixi ndee nu na Isirayila nama ya ma, naxee nu a falama e yete be, a namijɔnmee, kɔɔɔ wule falee nan nu nee ra. Karamɔɔɔ wule falee fama lude wo fan ya ma, naxee xa xaranyi mixi ralɔema. Na kui, na wule falee bara e Marigi rabolo, naxan e xunsaraxi. Na fe bara e xun nakana. ²Mixi gbege birama ne e fɔɔɔ ra e xa fe jaaxi kui. Ala xa nɔndi maberema ne e tan xa fe ra. ³E wo madaxuma wulee ra e xa milanteya xa fe ra, kɔɔɔ kiiti dɔɔɔxi e ya ra a rakuya. E xa xunnakane mu kanama.

⁴Malekee to yunubi raba, Ala mu dije e ma de! A naxa e woli yahannama, a yɔɔɔɔɔnyie sa e ma na dimi kui be-nun kiiti lɔɔɔe xa a li. ⁵Ala mu dije dunija ma Annabi Nuha xa waxati, a kaafirie sɔntɔ ne banbaranyi ra. Kɔɔɔ a naxa Nuha rakisi, naxan nu tinxinyi kawandima, a nun a xa mixi solofere.

⁶Ala Sodoma nun Gomora ratɔn ne, a e birin gan, e xa findi misaali ra mixi kobie be. ⁷Kɔɔɔ a naxa Loti ratanga na gbaloe ma. Loti findixi tinxintɔe nan na, naxan bɔɔe nu bara rapaaxu a ma na mixi jaaxie xa wali kobie xa fe ra. ⁸Yi mixi tinxinxu nu sabatixi e tagi, a bɔɔe rapaaxuxi a ma temui birin e xa jaaxujɔna xa fe ra.

⁹Na nan a masenxi, a won Marigi fata mixi fanyi fulunde fe xɔɔɔɔe kui, a man fata tinxintaree ragatade han kiiti lɔɔɔe na fa temui naxe. ¹⁰A gbengbenyi, a yi rabama mixie nan na naxee biraxi e waxɔnfe jaaxi tun fɔɔɔ ra, e fa Marigi xa mangeya matandi.

Nee e yete igboma. E suusa ariyan-nakae rasɔɔɔde. ¹¹Hali malekee, naxee senbe gbo e be, nee mu suusa adamadie rasɔɔɔde Marigi ya xɔri. ¹²Na xurutaree luxi alɔ wula sube naxee xaxili mu na, naxee suxuma, e faxa. E konbi tima fee ma, e mu naxee kolon. E xa fe rapɔnma

ne alɔ na wula sube naxee xaxili mu na. ¹³E tinxintareya sare nan sɔtɔma. E ɲelixinma wanduya rabafe ra yanyi xare ra. E luma ne wo xa xulunye ya ma alɔ nɔxɔe na sa se seniyanxi ma. E ɲelixinma ne wo ratantanfe ra. ¹⁴E yene rabama temui birin. E mu taganma yunubi rabade. E mixie madaxuma naxee xa danxaniya mu sabatixi. Milanteya na e bɔɲe kui. E birin dankaxi. ¹⁵E bara kira tinxinxi beɲin, e fa bira Beyori xa di Balami xa kira fɔxɔ ra, naxan nu wama wali tinxintare sare xɔn ma. ¹⁶Ala naxa a xa yunubi masen a be a xa sofale saabui ra naxan wɔyen adamadi xui ra, a fa Annabi Balami xa daxɔɲa iti.

¹⁷Na mixie luxi ne alɔ tigie ye mu na naxee kui. E luxi ne alɔ nuxuie, turunnaade naxee tutunma. Dimi nan dɔxɔxi e ya ra. ¹⁸E wɔyen xungbe nan falama naxan tide yo mu na, e e yete igboma, e mixie madaxuma fe seniyantaree ra, mixi naxee baxi bade yunubitɔe ya ma. ¹⁹E xɔreya laayidi mixie be, kɔnɔ e yete kan findixi dunija xa konyie ra, barima e mu nɔma e yete bade e waxɔnfe ɲaaxie yi ra naxee fama e xun nakanade. Mixi naxan birin luma a waxɔnfe ɲaaxi xa nɔe bun ma, a bara findi a waxɔnfe ɲaaxi xa konyi ra.

²⁰Xa mixi bara ba dunija fe kobie ya ma Ala xa Mixi Sugandixi Isa kolonfe saabui ra, won Nakisima nun won Marigi, e man gbilen na fee ma, han nee man nɔ e ra, awa e xa tɔɔre dangima a singe ra. ²¹E lufe e mu tinxinyi kira kolon, na fisa e be, dine e xa na kira kolon, e fa e kobe so seriye seniyanxi ra, naxan nu bara fi e ma. ²²Yi taali e xa fe masenma a fanyi ra: «Bare bara a xa bɔxunyi don. Xɔse maxaxi, a man bara a yete manɔxɔ.»

Isa gbilenfe dunija ma

3 N xanuntenyie, n ma bataaxe firin nde nan yi ki, n naxan sebe wo

ma. N bara wa xaxili fanyi fife wo ma yi bataaxe saabui ra, naxee wo ratuma na xaranyi ra wo naxan sɔtɔxi temui dangixi. ²N man bara wa wo ratufe namijɔnme seniyanxi singee xa masenyi ma, a nun won Marigi nun won Nakisima xa yaamari ma, a xa xerae naxan nadangixi wo ma. ³Kɔnɔ a gbengbenyi, wo xa a kolon a mixie fama ne dunija rapɔnyi, naxee yoma mixie ma, e bira e yete waxɔnfe fɔxɔ ra. ⁴E a falama ne, «Isa bara a xa laayidi kana, barima han ya a mu gbilen dunija ma alɔ a a fala ki naxe. Kafi won benbae faxes, dunija luxi alɔ a fɔle.»

⁵Na mixie bara neemu a Ala koore nun bɔxi daaxi a xa masenyi nan na. A fɔle ra, Ala xa masenyi nan a ragiri bɔxi xa maba ye xɔɔra. ⁶Ala xa masenyi man naxa a ragiri ye xa din dunija ma Annabi Nuha xa waxati. ⁷Na masenyi kerenyi man fama ne a ragiride koore nun bɔxi xa gan ki-iti lɔxɔe, tinxintaree ɲaxankatama temui naxe.

⁸Kɔnɔ, n xanuntenyie, wo naxa neemu fe keren ma: Won Marigi tan be, lɔxɔe keren luxi ne alɔ ɲe wulu keren, ɲe wulu keren fan luxi ne alɔ lɔxɔe keren. ⁹Marigi mu dugundima a xa laayidi rakamalide, alɔ mixi ndee a mapɔxunma ki naxe. A xa diɲe gbo wo mabiri, barima a mu wama mixi keren xa lɔe. A wama ne dunija mixi birin xa tuubi.

¹⁰Marigi fa lɔxɔe findima tɔrenna nan na mixie be. Na lɔxɔe koore lɔema ne xui magaaxuxi ra, dunija birin ganma ne, adamadie xa wali nan tun luma Ala ya i. ¹¹Wo to a kolon dunija ɲɔnma na ki ne, a lanma wo xa ɲere Ala waxɔnyi ra seniyanxi kui. ¹²Wo mame tima ki naxe, a xa a niya na lɔxɔe xa fa sinnanyi ma. Na lɔxɔe koore nun bɔxi ganma ne te ra, e fa xunu. ¹³Won koore neene nun bɔxi neene nan mamefe, tinxinyi sabatima dennaxe, alɔ a laayidixi won be ki naxe.

¹⁴N xanuntenyie, wo xa kate birin naba na mame ti kui, alako na lɔxɔɛ xa wo li bɔɲesa kui, a naxa wo li fe ɲaaxi kui. ¹⁵Wo xa a kolon a won Marigi xa diɲe findixi kisi nan na wo be, alɔ won xanuntenyi Pɔlu fan a sebexi wo ma ki naxe. Ala yati nan na lɔnni fixi a ma. ¹⁶A na nan masenma a xa bataaxe birin kui. A xa sebeli ndee fahaamu xɔɔ. Xaxilitaree, naxee xa danxaniya mu raxaraxi, e na sebelie mafindima e waxɔnki. E na

mɔɔli rabama Kitaabui gbetee ra, kɔɔ na fe fama e ralɔede.

¹⁷N xanuntenyie, wo to bara na birin kolon, wo xa wo ɲɔxɔ sa wo yete xɔn ma, alako kaafirie naxa wo ba wo xa danxaniya sabatixi kui. ¹⁸Wo xa senbe sɔɔ won Marigi nun won Nakisima Isa xa hinne nun a kolonfe saabui ra. Tantui na Ala xa Mixi Sugandixi Isa be abadan. Amina.

Ala xa masenyi singe

Annabi Yaya naxan sebe

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Yaya naxan yi bataaxe sebe, a nu na Isa xa xɛera fu nun firinyie nan ya ma. A naxa Inyila Isa sebe, a man naxa bataaxe saxan sebe danxaniyatɔɛɛ be, alako e xa Ala xa lɔnni nun limaniya sɔɔ. A dɔnxɛ ra, Annabi Yaya naxa Kitaabui nde sebe naxan xili «Ala xa Waxayi.» A na sebe Isayankae nan ma naxee nu na paxankatɛ sɔɔfe e xa danxaniya xa fe ra.

Yi bataaxe singe sebe ne Isayankae ma alako e naxa e madaxu wule xaranyi ra, naxan nu yensenxi na waxati, a falafe ra Isa mu nu faxi dunija a adama ki ma. Annabi Yaya a masenxi a Isa findixi adamadi yati yati nan na, Ala naxan xɛɛxi kelife koore ma a sago rabafe ma. Isa fatanxi Ala nan na, kɔɔ Ala naxa a ragiri a xa findi xeme ra dunija bende fɔɔni fari, alako a xa nɔ a yetɛ bade serexe ra ibunadama be.

Isa xa serexe tide gbo adama be, barima na gbansan nɔma a niyade adamadi xa kisi sɔɔ. Mixi naxan bara kisi sɔɔ Isa wuli saabui ra, a a kolon a bɔɔni kui a a kisixi abadan. Siike yo mu luma a yi ra sɔɔnɔn, barima a a kolon Ala fama ne a xa laayidi rakamalide.

Na serexe man findima misaali ra danxaniyatɔɛɛ be. Annabi Yaya a masenma a won xa won bore xanu alb Ala won xanuxi ki naxe. Ala wama a fɔɔxirabiree xa findi mixie ra naxee e bore xanuma. Mixi naxan a falama a Ala xanuma, kɔɔ a mu a boore ibunadama xanuxi, na kanyi bara findi wule fale ra.

Ala kolonfe munafanyi gbo adama be. Na nɔma a niyade a xa ariyanna sɔɔ yare, a man xa dunijɛigiri fanyi sɔɔ be. Ala xa won mali a xa xanunteya kolonfe

ra, alako won xa kisi sɔɔ, won man xa findi mixie ra naxee e bore xanuxi. Amina.

Ala xa masenyi singe Annabi Yaya naxan sebe

Sora

Kisi Masenyi

- 1** Kisi masenyi,
naxan nu na kabi a fɔɔɛ,
muxu tuli naxan mexi,
muxu ya naxan toxi,
muxu belexe naxan masuxuxi,
muxu bara na seede ba.
- ² Naxan na kisi ra, na bara a yetɛ masen.
Muxu bara a to,
muxu bara na kisi xa fe kawandi ti,
naxan mu jɔnma abadan,
naxan nu na Baba Ala fe ma,
beenun a xa a yetɛ masen muxu be.
- ³ Muxu naxan toxi,
muxu naxan mexi,
muxu wo fan kawandife na nan na,
alako won birin xa lu lanyi kui,
won nun Baba Ala nun a xa Di Isa, a xa
Mixi Sugandixi.
- ⁴ Muxu yi fe sebefe ne wo ma,
alako muxu xa seewe xa kamali.
- ⁵ Muxu naxan mexi Isa ra, muxu xa na dentege sa wo be. Ala findixi naiyalanyi nan na. Dimi yo mu na a i. ⁶ Xa won a fala won nun Ala na a ra, kɔɔ won jɛrema dimi kui, won bara wule fala, won mu jɛrefe nɔndi kira xɔn ma.
- ⁷ Kɔɔ, xa won jɛrema naiyalanyi kui Ala xa kira xɔn, won nun danxaniyatɔɛɛ nan luma lanyi kui. Ala xa Di Isa wuli nan won naseniyenma yunubi birin ma.
- ⁸ Xa won a fala yunubi yo mu na won ma, won bara won yetɛ madaxu, nɔndi yo mu na won be. ⁹ Xa won na won ti won ma yunubie ra, Ala e xafarima ne, a won naseniyen won ma tinxintareya ma.

Ala tinxin, won nɔma won xaxili tide a ra. ¹⁰ Xa won a fala yunubi yo mu na won ma, won bara Ala findi wule fale ra, a xa masenyi mu na won bɔɲe kui.

Won xunmafalama

2 N ma die, n bara na birin sebe wo ma, alako wo naxa yunubi raba, kɔɔ xa a sa li mixi nde naxa bira na kui, Ala xa Mixi Sugandixi Isa fama won xunmafalade Baba Ala be. Isa tinxin. ² A tan nan findixi serexe ra won ma yunubie xafarife ra. A mu won ma yunubie gbansan xafarixi, a na nan nabaxi dunija mixi birin be.

³ Xa won sa Ala xa yaamarie rabatu, na nan a masenma a won Ala kolon. ⁴ Xa mixi nde a fala, «N tan Ala kolon», kɔɔ a mu a xa yaamarie rabatuma, wule fale nan a ra, nɔndi mu na a be. ⁵ Kɔɔ mixi naxan Ala xui suxuma, Ala xa xanunteya bara ge kamalide na kanyi be. Na kui, won nɔma a kolonde won na Ala fɔɔ ra. ⁶ Naxan yo a falama a nun Ala nan a ra, a lanma a xa a ɲere Isa xa kira xɔn.

⁷ N xanuntenyie, n yaamari naxan masenma wo be, fe neene mu a ra. Wo a kolon kabi a fɔle. Yaamari fori nan a ra, wo naxan singe me nu. ⁸ Kɔɔ i man na mato n yaamari neene nan sebefe wo ma. Nɔndi nan a ra naxan makenenxi Isa ɲere ki kui a nun wo tan fan ɲere ki kui, barima dimi na ɲɔnfe, Ala xa naiyalanyi laxixe bara mini fɔle.

⁹ Naxan a falama a a na Ala xa naiyalanyi kui, kɔɔ a a ngaxakerenyi xɔnxi, na kanyi man na dimi nan kui. ¹⁰ Naxan a ngaxakerenyi xanuma, na kanyi sabatixi Ala xa naiyalanyi nan kui, fefe mu na naxan a rabirama. ¹¹ Kɔɔ naxan a ngaxakerenyi xɔnma, na kanyi na dimi nan kui. A ɲerema dimi nan kui, a mu a sigade yati toma, barima dimi bara a ya dɔnxu.

¹² N ma die, n xa a masen wo be yi sebeli ra:

Wo xa yunubie bara xafari Isa xili saabui ra.

¹³ Forie, n xa a masen wo be yi sebeli ra: Wo bara a kolon a tan naxan nu na kabi a fɔle.

Fonikee, n xa a masen wo be yi sebeli ra: Wo bara nɔ Sentane ra.

¹⁴ N ma die, n bara na masen wo be yi sebeli ra,

barima wo bara Baba Ala kolon.

Forie, n bara na masen wo be yi sebeli ra,

barima wo a kolon naxan na na kabi a fɔle.

Fonikee, n bara na masen wo be yi sebeli ra:

barima wo senbe gbo.

Ala xa masenyi sabatixi wo bɔɲe kui.

Wo bara nɔe sɔɔ Sentane xun ma.

¹⁵ Wo naxa dunija fe xanu, xa na mu a ra wo mu nɔma Baba Ala xanude. ¹⁶ Naxan findixi dunija fe ra, alɔ ibunadama waxɔnfe kobi, mile, nun yete igboɲa naxan kelixi see sɔɔfe ma, na sese mu kelixi Baba Ala ma. A kelixi yi dunija nan ma. ¹⁷ Dunija nun a waxɔnfe ɲɔnma ne, kɔɔ naxee Ala waxɔnfe rabama, e kisima ne abadan.

Ala xa Mixi Sugandixi yaxui

¹⁸ N ma die, won na waxati dɔnxɔe ne yi ki. Wo bara a me, a Ala xa Mixi Sugandixi yaxui nde na fafe. Wo bara a kolon a yaxui gbege bara fa. Won a kolon na nan ma a won na waxati dɔnxɔe ne yi ki. ¹⁹ Na mixie kelixi won tan nan xun ma, kɔɔ won ngaxakerenyi mu nu e ra, xa na mu a ra e mu nu kelima won xun ma nu. Kɔɔ e to mu tin lude won ya ma, e bara a masen a won ngaxakerenyie mu nu e ra.

²⁰ Ala xa Seniyentɔe bara wo sugandi, a Xaxili Seniyenxi fi wo ma. Na nan a toxi wo birin nɔndi kolonxi. ²¹ N mu yi bataaxe sebexi wo ma wo xa nɔndi kolontareya xa ma. N a sebexi wo xa

nɔndi kolonyi xa fe nan ma, wule yo mu na naxan kui.

²² Wule fale na nde ra? Naxan a falama a Isa mu findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra. Na kanyi bara findi Ala xa Mixi Sugandixi yaxui ra. A bara tondi Baba Ala nun a xa Di ra. ²³ Mixi naxan tondima Ala xa Di ra, a bara tondi Baba Ala fan na. Naxan bara tin Ala xa Di ra, a bara tin Baba Ala fan na.

²⁴ Wo masenyi naxan mɛ a fɔlɛ, wo xa na ragata wo bɔɲɛ ma. Xa a na na ki ne, a lima wo bara sabati Baba Ala xa Di nun Baba Ala i. ²⁵ Ala xa Mixi Sugandixi bara kisi laayidi tongo won bɛ, kisi naxan mu ɲɔnma abadan.

²⁶ N bara yi bataaxe seɓɛ wo ma mixi ndee nan ma fe ra naxee wama wo madaxufe. ²⁷ Ala bara a Xaxili fi wo ma, a na wo bɔɲɛ i. Wo hayi mu na karamɔɔ gɓete ma. Ala Xaxili nan wo matinkanma nɔndi birin na. Wule yo mu na a xa masenyi kui. Wo xa bira a fɔɔɔ ra tun.

²⁸ N ma die, wo nun Isa xa lu a ra, alako a na gbilen temui naxe yaagi yo naxa won makuya a ra. Won xa la a ra temui birin. ²⁹ Wo to a kolon a tinxin, wo xa a kolon fan a tinxintɛ birin fatanxi a tan nan na.

Ala xa die

3 Wo xa a kolon, Baba Ala won xanuxi ne han a won xili «a xa die». Won findixi a xa die yati yati nan na. Dunija mu nɔma won kolonde na ra, barima e mu Ala kolon. ² N xanuntenyie, yakɔsi Ala xa die nan won na. A mu masenxi sinden won luma ki naxe, kɔnɔ won a kolon, a Isa na fa, won masarama ne, won fa lu alɔ a tan, barima won a toma ne a na ki naxe yati. ³ Mixi naxan a yigi tixi Isa ra, a a yete raseniyenma, alɔ Isa seniyenxi ki naxe.

⁴ Mixi naxan yunubi rabama, a findixi seriye matandila nan na, barima yunubi, seriye matandi nan a ra. ⁵ Wo a

kolon a Isa fa won ma yunubi nan xafaride. Yunubi yo mu nu na a tan ma. ⁶ Mixi naxan sabatixi Isa i, na kanyi mu luma yunubi raba ra xɔnɔn. Naxan luma yunubi raba ra, na kanyi mu Isa toxi, a man mu a kolon.

⁷ N ma die, mixi yo naxa wo madaxu. Mixi naxan tinxinyi rabama, a tinxin alɔ Marigi tinxinxɔ ki naxe. ⁸ Yunubitɛ tan fatanxi Ibulisa nan na, barima Ibulisa nan yunubi raba kabi dunija fɔlɛ. Ala xa Di fa ne alako a xa Ibulisa xa wali kana.

⁹ Mixi yo findi Ala xa di ra, a mu luma yunubi raba ra, barima Ala bara wali nde fɔlɔ a bɔɲɛ kui. A mu nɔma lude yunubi kui, barima a fatanxi Ala nan na. ¹⁰ Ala xa die nun Ibulisa xa die tagi rasama yi ki ne: Naxan mu tinxin, Ala xa di mu a ra. Naxan mu a boore adamadie xanuma, a mu Ala kolon.

Xanunteya

¹¹ Masenyi nan ya wo naxan mexi kabi a fɔlɛ: Won xa won bore xanu. ¹² Won naxa lu alɔ Kabila, naxan fatan Sentane ra, a fa a xunya yati faxa. A na raba munfe ra? A na raba ne barima a jere ki mu nu gexi tinxinde alɔ a xunya jere ki.

¹³ N ngaxakerenyie, wo naxa wo mapin dunija xa xɔnnanteya xa fe ra wo mabiri. ¹⁴ Xanunteya naxan luma won bɔɲɛ kui won boore adamadie bɛ, a a masenma a won bara faxe kira lu na, won ti kisi kira xɔn ma. Xanunteyatare tan tixi faxe kira nan xɔn ma. ¹⁵ Mixi naxan a boore adamadi xɔnma, na kanyi luxi ne alɔ faxeti. Wo a kolon a kisi mu na faxeti bɛ.

¹⁶ Won xanunteya kolonma Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa misaali nan saabui ra, naxan tinxi a nii fide won bɛ. Won fan lan ne won xa tin na rabade won boore adamadie bɛ. ¹⁷ Se kanyi naxan a bɔɲɛ balanma tɔɔɔmɔmixi ya ra, a mu Ala xa xanunteya kolon. ¹⁸ N ma die, won ma

xanunteya naxa findi wøyenyi tun na, a xa findi maraba nan na, xa na mu a ra nɔndi yo mu na a kui.

¹⁹ Na kui, won nɔma a kolonde a nɔndi na won yi, won bɔɲe fa sa Ala mabiri.

²⁰ Hali won bɔɲe sa won makiiti, Ala gbo won bɔɲe be, a fe birin kolon. ²¹ N xanuntenyie, xa won bɔɲe mu won makiiti, won bara xaxilisa sɔɔ Ala ya i. ²² Ala won ma duba birin suxuma ne, barima won birama a xa seriyeɛ nun a waxɔnfe nan fɔɔ ra.

²³ A xa seriye nan ya: Won xa danxaniya a xa Di ma, a xa Mixi Sugandixi Isa. Won man xa won bore xanu, alɔ Ala won yamarixi ki naxe. ²⁴ Mixi naxan Ala xa seriye rabatuma, na kanyi nun Ala na a ra. A a kolonma Ala Xaxili Seniyenxi nan ma, Ala naxan fixi won ma.

Tagi rasa Ala Xaxili nun Sentane Xaxili

4 N xanuntenyie, wo naxa la xaxili birin na. Wo xa a mato a fanyi ra xa na xaxili fatanxi Ala nan na, barima wule faleɛ bara gbo dunija naxee e yete findixi namijɔnmee ra. ² Mixi naxan birin laxi a ra a Ala xa Mixi Sugandixi Isa bara fa dunija ma a adama ki ma, wo nɔma ne a kolonde a na kanyi tan xaxili fatanxi Ala nan na. ³ Kɔnɔ mixi naxan birin mu laxi Isa ra, na gbe xaxili mu fatanxi Ala ra, a fatanxi Ala xa Mixi Sugandixi yaxui nan na, wo bara naxan ma fe me, a a na fafe dunija ma. N xa a fala wo be, a pan bara fa.

⁴ N ma die, wo tan, Ala nan gbe wo ra. Wo bara nɔ na namijɔnmee wule faleɛ ra, barima Ala Xaxili naxan na wo fɔɔ ra, na senbe gbo Sentane xaxili be naxan na dunija mixie fɔɔ ra. ⁵ E tan dunija nan gbe e ra. Na nan a ra e wøyenma dunija ki ma, dunija fa e xui suxu. ⁶ Kɔnɔ won tan, Ala nan gbe won na. Na nan a ra Ala kolonyie won xui suxuma. Ala kolonta-

ree tan mu won xui suxuma. Nɔndi xaxili nun wule xaxili tagi rasama na ki ne.

Xanunteya fatanma Ala nan na

⁷ N xanuntenyie, won xa won bore xanu, barima xanunteya fatanxi Ala nan na.

Mixi naxan a boore adamadi xanuma, na bara findi Ala xa di ra, a Ala kolon.

⁸ Mixi naxan mu a boore adamadi xanuma,

na kanyi mu Ala kolon,

barima Ala, xanunteya nan a ra.

⁹ Ala xa xanunteya kolonma yi nan ma:

Ala naxa a xa Di kerenyi xee dunija, alako won xa kisi a tan saabui ra.

¹⁰ Xanunteya yati yati nan ya:

Won tan xa mu Ala xanuxi,

a tan nan won xanuxi,

a fa a xa Di kerenyi xee

a xa findi won ma yunubi xafari serexe ra.

¹¹ N xanuntenyie, Ala to bara won xanu na ki, won fan lan ne won xa won bore xanu. ¹² Mixi yo mu na naxan Ala toxi, kɔnɔ xa won won bore xanu, Ala luma ne won i. A xa xanunteya kamalima ne won i.

¹³ Won a kolon won nun Ala na a ra, barima a bara a Xaxili fi won ma.

¹⁴ Muxu tan bara a to, muxu bara findi seede ra, a Baba Ala a xa Di xee ne dunija ma adamadie rakiside. ¹⁵ Mixi naxan a falama a Isa findixi Ala xa Di nan na, na kanyi nun Ala na a ra. ¹⁶ Won bara Ala xa xanunteya kolon, won bara la a ra. Ala findixi xanunteya nan na. Mixi naxan jereɛma xanunteya kui, na kanyi nun Ala na a ra.

¹⁷ Na kui, xanunteya bara kamali won tagi, alako gaaxui naxa lu won yi ra kikitisa lɔxɔe, barima won birama Isa xa misaali fɔɔ ra yi dunija bende fuɲi fari.

¹⁸ Gaaxui mu luma xanuntenyie tagi xa e xa xanunteya bara kamali. Mixi gaaxuma jaxankate nan xa fe ra, kɔnɔ xanunteya kamalixi kanyi mu gaaxuma.

¹⁹Won nɔma mixi xanude, barima Ala singe nan bara won xanu. ²⁰Mixi naxan a falama a Ala xanuxi, kɔnɔ a luma mixi xɔn na, na kanyi bara findi wule fale ra. Mixi naxan mu fata a boore adamadi xanude a naxan toma, na mu nɔma Ala xanude a mu naxan toxi. ²¹Ala won yamarixi yi nan na: Naxan Ala xanuxi, a xa nu a boore adamadi fan xanu.

Danxaniyafe Ala xa Di ma

5 Mixi naxan lama a ra a Isa nan findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra, na kanyi bara findi Ala xa di ra. Naxan babe nde xanuma, a na babe xa di fan xanuma ne. ²Won na Ala xanu, won fa a xa yaamari birin nabatu, na nan a masenma a won Ala xa die fan xanuma. ³Ala xanufe a niyama won xa a xa yaamarie fan nabatu. Na mu findima kote xɔɔxɔɔe ra, ⁴barima Ala xa die nɔma duniɔna birin na e xa danxaniya saabui ra. ⁵Nde xunnakeli sɔtɔma duniɔna xun na, xa danxaniyatɔe mu a ra, naxan lama a ra a Ala xa Di nan Isa ra?

⁶Ala xa Mixi Sugandixi Isa nan fa ye nun wuli ra. A mu faxi ye gbansan xa ra, a faxi ye nun wuli nan na. Ala Xaxili nan na seede baxi, barima Ala Xaxili nɔndi nan a ra. ⁷Seede saxan nan na: ⁸Ala Xaxili Seniyenxi, ye, nun wuli. Na saxanyi birin seedeɔxɔya keren nan bama. ⁹Won tinma mixie xa seedeɔxɔya ra, kɔnɔ Ala xa seedeɔxɔya dangi na birin na. Ala nan seede bama a xa Di xa fe ra. ¹⁰Mixi naxan lama Ala xa seedeɔxɔya ra, na kanyi danxaniyama Ala xa Di ma, kɔnɔ mixi naxan mu lama Ala ra, na kanyi bara Ala findi wule fale ra, barima a mu laxi Ala xa seedeɔxɔya ra, a naxan baxi a xa Di xa fe ra. ¹¹Na seedeɔxɔya

a masenma a Ala kisi fixi won ma a xa Di nan saabui ra. Na kisi mu ɔnɔma abadan. ¹²Mixi naxan birama Ala xa Di fɔxɔ ra, na kanyi bara kisi, kɔnɔ mixi naxan mu birama Ala xa Di fɔxɔ ra, na kanyi mu kisima.

¹³N bara yi fe birin seɛe wo ma, wo tan naxee danxaniyaxi Ala xa Di ma, alako wo xa a kolon a wo bara kisi sɔtɔ, naxan mu ɔnɔma abadan. ¹⁴Won ma lanlanteya na a ma ki naxe, won bara a kolon a won ma duba birin suxuma ne naxan findixi a waxɔnfe ra. ¹⁵Won to a kolon a won ma maxandi birin mema, won man a kolon a Ala won ma duba birin suxuma ne.

¹⁶Mixi naxan a boore nde toma yunubi raba ra, yunubi naxan mu mixi bɔnɔma abadan, a xa Ala maxandi a be. Ala a rakisima ne xa yunubi na a ra naxan mu mixi bɔnɔma abadan. Yunubi nde na naxan mixi bɔnɔma abadan. N mu a fala wo xa Ala maxandi na mɔɔli xa fe ra. ¹⁷Seriye matandife birin findixi yunubi nan na, kɔnɔ yunubi birin xa mu mixi bɔnɔma.

¹⁸Won a kolon mixi naxan findixi Ala xa di ra, a mu luma yunubi raba ra, barima Ala xa Di, a a kantama. Sentane mu nɔma a ra. ¹⁹Won a kolon a Ala xa die nan won na, kɔnɔ duniɔna mixi dɔnɔɔe birin na Sentane sago nan bun ma.

²⁰Won man a kolon a Ala xa Di bara fa. A xaxili fanyi nan fixi won ma, alako won xa Ala Nɔndi Kanyi kolon. Won nun Ala Nɔndi Kanyi nan a ra a xa Di Isa saabui ra, a xa Mixi Sugandixi. A tan nan na Ala Nɔndi Kanyi ra, naxan kisi fixi won ma abadan.

²¹N ma die, wo wo yete ratanga kuyee ma.

Ala xa masenyi firin nde

Annabi Yaya naxan sebe

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Yaya naxa yi bataaxe firin nde sebe danxaniyatɔɛ pama nde ma, nɔndi nu rafanxi naxee ma. Wule xaranyi nde nu yensenxi na waxati, a falafe ra a Isa mu nu faxi duniɗa adama ki ma. Annabi Yaya a masenma danxaniyatɔɛɛ be a a lanma e xa tondi mixie ra naxee na xaranyi mɔɔli tima.

Yi bataaxe a masenma danxaniyatɔɛ birin be a xanunteya findixi Ala kolon-mae xa tɔnxuma nan na. Ala wama won xa findi mixie ra naxee e bore xanuxi. Mixi naxan na tondi na yaamari ra, a bara tondi Ala fan na. Ala xa won mali alako xanunteya xa lu won bɔɗe ma. Amina.

Ala xa masenyi firin nde

Annabi Yaya naxan sebe

Sora

Nɔndi

1 N tan wo xa kuntigi bara wo xɛɛbu, wo tan naxee findixi danxaniyatɔɛ pama sugandixi ra, a nun wo boore naxee bara nɔndi kolon. Wo rafan n tan nun nɔndi kolonyi birin ma, ²barima nɔndi luma won bɔɗe ma abadan. ³Baba

Ala nun a xa Di Isa, a xa Mixi Sugandixi, e xa hinne won na, e xa kinikini won ma, e xa bɔɗesa fi won ma nɔndi nun xanunteya kui.

⁴N bara seewa ki fanyi, barima ndee na wo ya ma naxee jɛrefe Baba Ala xa nɔndi kira xɔn ma a xa seriye ki ma. ⁵Danxaniyatɔɛ fanyie, n bara wo mayandi, won xa won bore xanu. N na naxan sebefe yi ki, yaamari neene mu a ra. Won bara na seriye kolon kabi a fɔɓe. ⁶Xanunteya nan ya, wo xa bira Ala xa seriye fɔxɔ ra. Wo lan ne wo xa Ala xa yaamarie rabatu, alɔ wo a mexi ki naxe kabi a fɔɓe.

⁷Mixi gbege wama wo madaxufe, a falafe ra a Ala xa Mixi Sugandixi Isa mu faxi duniɗa adama ki ma. Na mixi madaxui mɔɔli findixi Ala xa Mixi Sugandixi yaxui nan na. ⁸Wo xa fe birin naba alako wo naxa gan wo xa wali munafanyi ra. Wo xa kata wo xa sare kamalixi sɔtɔ.

⁹Mixi naxan fe gbete suxuma, a mu bira Ala xa Mixi Sugandixi xa xaranyi fɔxɔ ra, na kanyi mu Ala kolon. Naxan birama a fɔxɔ ra, a bara Baba Ala nun a xa Di kolon. ¹⁰Xa karamɔxɔ nde sa fa wo yire yi xaranyi xanbi, wo naxa a rasene, wo naxa a xɛɛbu, ¹¹xa na mu a ra wo fan bara lu a xa wali paaxi kui.

¹²N wama fe gbege falafe wo be, kɔnɔ n mu wama na rabafe sebeli ra, fo won xa lu yire keran, won xa de masara, alako won ma seewe xa kamali. ¹³Wo boore danxaniyatɔɛɛ bara wo xɛɛbu.

Ala xa masenyi saxan nde

Annabi Yaya naxan sebe

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Yaya nan yi bataaxe saxan nde sebe danxaniyatɔe nde ma, naxan xili Gayu. A naxa a matɔɔ barima a nu ɲerema nɔndi nan kui, a tondi ne na wule xaranyi ra naxan nu yensenxi na waxati.

Karamɔɔ fanyie to siga Gayu xɔnyi, a naxa e rasene xanunteya ra. Na fe naxa rafan Annabi Yaya ma. Mixi naxan luma na mɔɔli raba ra, a bara nɔndi nun xanunteya kolon. Ndee nu na danxaniyatɔe ya ma naxee mu nu wama na mɔɔli rabafe.

Ala xa won mali alako won bɔɲe naxa balan Ala xa mixie mabiri. Amina.

Ala xa masenyi saxan nde

Annabi Yaya naxan sebe

Sora

Nɔndi kolonyie

1 N tan danxaniyatɔe pama xa kuntigi, n bara i xɛebu, n xanuntenyi Gayu, n naxan xanuxi nɔndi xa fe ra. ²N xanuntenyi, Ala xa fe birin sɔɔneya i be. I fate xa lu yalanyi kui alɔ i xa danxaniya yalanxi ki naxe.

³Won boore danxaniyatɔe ndee to fa n yire, e naxa a fala n be i ɲerema nɔndi kui. N naxa sɛewa ki fanyi ra. ⁴Sɛewe yo

mu dangima na mɔɔli ra, a kolonfe ra a n ma die na nɔndi kira nan xɔn ma.

⁵N xanuntenyi, i mɛenima xɔɲe danxaniyatɔe ma hali wo mu wo bore kolon.

⁶Ndee bara i xa xanunteya xa fe dentege sa danxaniyatɔe pama be. Danxaniyatɔe naxan yo dangima i xɔnyi, i xa e mali e xa biyaasi kui, alɔ Ala wama a xɔn ma ki naxe. ⁷E na Ala xa wali nan kui, danxaniyataree tan mu e kima. ⁸Won lan won xa kafu na mixi mɔɔli ma, alako won fan xa won gbe raba Ala xa nɔndi xa fe ra.

⁹N bara bataaxe nde sebe danxaniyatɔe pama ma, kɔɔ Diyoterefi mu tinxi muxu rasenede barima a wama findife xunyi ra. ¹⁰N na fa wo yire, n dentege sama ne wo be a xa kɛwali xa fe ra. A muxu xili kanama, a man mu tinma danxaniyatɔe yigiyade. Hali naxee wama e yigiyafe, a tɔnyi dɔɔma nee fan ma, a e kerɔ danxaniyatɔe ya ma.

¹¹N xanuntenyi, i fe ɲaaxi naxan toma, i naxa bira na mɔɔli fɔɔ ra. I fe fanyi naxan toma, i xa bira na nan fɔɔ ra. Fe fanyi rabae na Ala nan be, kɔɔ fe ɲaaxi rabae tan mu Ala kolon. ¹²Birin fe fanyi falama Demetiri xa fe ra. Nɔndi yati a yete kan seede baxi. Hali muxu tan muxu nɔma a xa fe seede bade. I a kolon muxu mu wule falama.

¹³N wama fe gbege falafe i be, kɔɔ n mu wama na rabafe sebɛli ra. ¹⁴A gbe mu luxi won xa lu yire keren, won xa sumun. ¹⁵Ala xa bɔɲesa fi i ma. Muxu booree bara i xɛebu. I fan xa won xanuntenyi xɛebu muxu be keren keren.

Ala xa masenyi

Annabi Yude naxan sebe

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Yude nan yi bataaxe sebe Ala xanuntenyie ma, a findi Kitaabui nan na mixi birin be naxee wama birafe Ala xa seriye foxo ra. Na danxaniyatæ jama, Annabi Yude yi bataaxe sebexi naxan ma, mixi ndee nu bara so e tagi alako e xa Ala xa xaranyi mafindi e waxonki ra. Na mixi jaaxie jere ki nu bara findi fe xungbe ra na Isayankæ be, ndee fa bira e xa wule masenyi foxo ra.

Na na a ra, Annabi Yude naxa woyenyi xoxoxæ fala e be na xaranyi xa fe ra. A naxa danxaniyatæ rasi a fanyi ra, e naxa lu seniyyentareja kui. A naxa a masen e be a fiixe ra, a na mixi mooli yahannama nan sotoma. Temui dangixi mixi gbegbe naxee nu na Ala xa kira xon ma, e mee ne Ala xa seriye ra, na naxa findi jaxankate xungbe ra e be. Annabi Yude mu tinxi na mooli xa raba na danxaniyatæ ra.

Won fan xa nu na marasi rame. Mixi gbegbe na dunija naxee Ala xili falama, konæ e mu Ala xa seriye rabatuma. Alatala Kitaabui luxi won yi ra na nan ma alako won xa masenyi birin sa sikeeli ma, won xa a mato xa a findixi nondi nan na, xa na mu a ra xa Sentane xa wule na a ra. Ala xa won natanga na diinela wule falee ma. Amina.

Ala xa masenyi

Annabi Yude naxan sebe

Sora

1 N tan Yude nan yi ki, Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa konyi, nun Yaki ngaxakerenma. N na yi bataaxe sebefe

mixie nan ma, Baba Ala naxee xilixi, a naxee xanuxi, nun Ala xa Mixi Sugandixi Isa naxee makantaxi. ²Ala xa kinikini, bojesa, nun xanunteya gbo wo yi.

³N xanuntenyie, n bara wa bataaxe sebefe wo ma won ma kisi xa fe ra. N bara wa na rabafe alako n xa wo ralimaniya, wo xa gere so won ma danxaniya xa fe ra, naxan jan bara ge masende kerenyi ra seniyyentæ be. ⁴Mixi ndee bara so wo tagi, naxee xa jaxankate jan bara sebe a rakuya. Kaafirrie nan e ra, naxee won Marigi Ala xa hinne mafindima, alako e xa lu fe jaaxie kui, e xa e kobe raso won Karamoxo kerenyi ra, won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi.

⁵Hali wo a kolon, n wama wo ratufe fe dangixi ndee nan ma. Marigi to ge Isirayila jama raminide Misira boxi ma, a naxa Isirayilaka danxaniyatæe sonto. ⁶Maleke ndee fan to e yete lu binyetareja kui, e e xonyi bejin, Ala naxa e raso geeli kui, e xa lu dimi kui han kiiti xungbe sa loxo. ⁷Sodoma nun Gomora, a nun e rabilinyi, e to e yete rafi fe jaaxie ma, e nun e boore nu kafu mooli nde ra naxan mu lanma adamadie tagi, Ala naxa e findi misaali ra, a e raso te xoxra naxan mu xubenma abadan.

⁸Konæ na mixi naxee bara so wo tagi, e laamatunyi ndee toma naxee a niya e xa seniyyentareja raba, e Marigi xa yaamari matandi, e malekee konbi. ⁹Maleke mange Minkayilu to woyen Ibulisa be Annabi Munsu fure xa fe ra, Minkayilu mu suusa Ibulisa xa woyenyi yaabide konbi ra. A a fala ne gbansan, «Ala xa i makiiti.» ¹⁰Konæ na mixie konbi tima fe nde xa fe ra, e mu naxan kolon. E naxan kolon e yete ra, a wula sube xaxilitaree daaxi, na fan mu findi sese ra fo e kanase. ¹¹Naxankate na e be. E bara bira Kabila xa misaali foxo ra. E bara bira kobiri foxo ra alæ Balami, e fa loæ. E bara matandi ti alæ Kora, e xun fa rakana.

¹²Na mixie bara wo xa ngaxakerenya malanyie manəxə. E e deġema wo ya ma, e məenima e yete nan gbansan ma, e mu yaagima. E luxi alə nuxuie, foye naxee rapərəma, kənə e mu fama tune ra. E luxi alə sansi naxee mu bogi raminima e bogi temui. E to tala, e bara faxa sanmaya firin. ¹³E luxi alə baa mərənyie naxee xunfe raminima. Na xunfe misaalixi na mixie xa fe ɲaaxie nan na. E luxi alə tunbui naxee ragataxi koore ma, e nu lintan dimi kui abadan.

¹⁴Enoki, Adama tolobite solofere nde, naxa yi masenyi fala Ala xili ra e xa fe ra, «Marigi na fafe, a nun a xa seniyeŋtə wulu wulu, ¹⁵alako a xa adamadi birin makiiti. Kaafirie xa makiiti e xa fe ɲaaxi rabaxie ma. Kaafirie xa makiiti e xa konbie xa fe ra, e naxan falama Marigi xun ma.» ¹⁶Na mixi məəlie luma ne sənəxə ra, e mu ɲeləxinma, e birama e yete waxənfə nan tun fəxə ra, e de igbo, e mixi madaxuma wəyenyi ɲəxunme ra alako e xa se sətə.

¹⁷Kənə wo tan, n xanuntenyie, wo xa ratu won Marigi Isa xa xerae xa masenyie ma. ¹⁸E nu bara a fala wo be,

«Waxati dənəxə, mixie fama ne yode Ala ma, e bira e waxənfə tinxintaree fəxə ra.»

¹⁹Na mixi məəlie na wo tagi. E wo xa lanyi kanama ne. E birama e yete xaxili nan fəxə ra. Ala Xaxili Seniyeŋxi mu na e bəɲe i.

²⁰Kənə wo tan, n xanuntenyie, wo xa wo xa danxaniya seniyeŋxi rasabati. Wo xa Ala maxandi a Xaxili Seniyeŋxi saabui ra. ²¹Wo xa lu Ala xa xanunteya bun ma, alako wo Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi, xa kinikini wo ma, a xa wo rakisi. ²²Wo xa kinikini mixie ma naxee siikəxi, ²³wo xa e ratanga te ma. Wo man xa kinikini booree fan ma gaaxui kui, kənə wo xa məeni wo yete ma e ya ma, alako wo fan naxa fa wo yete findi seniyeŋtaree ra.

²⁴Ala tantu, naxan nəma won nakiside won ma yunubi birin ma, naxan nəma won masende seniyeŋyi nun seewe ra a xa nərə kui. ²⁵Ala tantu, naxan firin nde mu na, naxan bara won nakisi a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra. Nərə, xunnakeli, senbe, nun nəe na a be beenun duniɲa xa fələ, yakəsi, nun waxati naxan sa fama abadan. Amina.

Ala xa Waxayi

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Yaya naxa yi Kitaabui sebe waxati xɔɔxɔɔ bun ma. Mangasanyi jaaxi nu na Isayankae jaankatafe temui naxe, Ala naxa e yaabi yi masenyi ra naxan nɔma findide madundui xungbe ra danxaniyatɔɔe be naxee na tɔɔɔfe Sentane saabui ra.

Isa yi Kitaabui fɔlɔma bataaxe solofere nan na danxaniyatɔɔe jama ndee be. A a masenma a a e xa wali birin kolon, naxan fanxi, a nun naxan mu fanxi. Na findixi seriye nan na adamadie be. Ala fe birin kolon. A lanma won xa a kolon a won ma fe yo mu nɔxunxi Ala ma. A mu nɛɛmuma won ma wali yo ma. Na masenyi mɔɔli nan nɔma won madundude xa won na tɔɔɔfe Ala xa fe ra, kɔɔɔ a man nɔma won magaaxude xa won na fe jaaxi nde kui.

A firin nde, yi Kitaabui a masenma ne won be a Ala fe kolon naxan fama rabade dunija ma. Ala Sentane xa wali kolon, a mixi madaxuma ki naxe. Sentane jɔɔɔ a ma a a nɔma nde Ala senbe ra. Wule nan na ki. Yi Kitaabui xa masenyi xungbe findima Ala xa xunnakeli nan na. Sentane fama ne Ala nun danxaniyatɔɔe gereɔe, a fa mixi seniyenxie tɔɔɔde a gbeɔe ra. Kɔɔɔ a rapɔɔni, Ala fama ne Sentane nun a fɔxirabiree birin xa fe xun nakanade, a e woli yahannama te nun soda xɔɔra, e luma dennaxe abadan. A fa a xa jama tongo, a e raso ariyanna kui, dennaxan xili falama «Darisalamu Neene.» Menni, adamadi kisi kolonma ne naxan maniye mu na. Faxɛ mu na, tɔɔɔe mu na. Heeri nan tun na menni Alatala seeti ma.

Yi Kitaabui xaranfe ndedi xɔɔxɔɔ, barima sebɛli na a ra naxan taali wɔyɛnyɛ rawalima a gbeɔe ra. Misaali gbeɔe na a kui naxee a niyama a fahaamu xa xɔɔɔ.

A mu lanma mixi xa kankan misaali nde ma naxan xɔɔxɔɔ. Won xa na birin xaran, alako won xa masenyi xungbe to naxan minima yi Kitaabui kui. Na mu xɔɔxɔɔ alɔ misaali xunxuri nde naxee rawalima yi Kitaabui kui.

Ala xa lɔnni fi won ma yi xaranyi kui. Amina.

Ala xa Waxayi

Sora

Isa xa masenyi fɔle

1 Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa laa-matunyi nan ya, Ala naxan fixi a ma. A xa maleke naxa na rasanba a xa konyi Yaya ma, alako Ala xa konyi di birin xa a kolon fe naxan fama rabade yi waxati. ²Yaya findixi seede nan na Ala xa masenyi xa fe ra a nun Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa seedeɔɔxɔɔya xa fe ra. A naxan to, a naxa na birin masen. ³Heeri na a xaran mixi be, a nun naxee e tuli matima yi masenyi ra naxan tixi Ala xili ra, e man fa yi sebɛli ratinme, barima waxati bara makɔɔe.

⁴N tan Yaya, n bara yi sebɛli ti Isa xa danxaniyatɔɔe jama dɔɔɔ solofere ma, naxee na Asi bɔxi ma. Ala xa hinne nun bɔjɛsa fi wo ma, Ala naxan na xoro, to, a nun tina. Xaxili solofere naxee na a xa mange kibanyi ya i, nee fan bara hinne wo ra, ⁵a nun Ala xa Mixi Sugandixi Isa, naxan findixi seede tinxixi ra, naxan singe keli mixi faxaxie tagi, naxan dangi bɔxi mange birin na. Matɔɔɔe na Isa nan be, naxan won xanuxi, naxan won nakisixi won ma yunubie ma a wuli saabui ra. ⁶A bara won naso Ala xa mangeya niini bun ma, a bara won findi serexedubee ra a Baba Ala be. Nɔɔe nun senbe na a be abadan! Amina.

⁷Wo wo ya rate koore ma, a na fafe nuxuie kui.

Adamadi birin a toma ne,

hali naxee a masɔɔ.

Duniya si birin fama sunnunde a xa fe ra.

Iyo, a na na ki ne. Amina!

⁸Marigi Ala xa masenyi nan ya: «N tan nan na a fɔle ra, n tan nan na a raɓɓɓi ra, n tan naxan na xoro, to, nun tina, Senbe Birin Kanyi.»

⁹N tan Yaya, wo ngaxakerenyi, won birin na tɔɔɔfe, won birin na Ala xa mangeya niini nan bun ma, won birin tun nabexixi Isa xa fe i. N nu na Patimosi suri nan ma Ala xa masenyi nun Isa xa seedeɓɓɔya xa fe ra. ¹⁰Ala xa lɔɔɔe, Ala Xaxili Seniyenxi to n suxu, n naxa xui nde me n xanbi ra. A senbe gbo alɔ sara xui. ¹¹A naxa a masen n be, «I naxan toxi, a sebe Kitaabui kui, i xa a rasanba danxaniyatɔe pama dɔɔɔ solofere ma, naxee na Efese, Simirina, Peregamo, Tiyatire, Saradesi, Filadeli-fiya, nun Layodiseya.»

¹²N naxa n mafindi alako n xa a to naxan wɔyenxi n na. N to n mafindi, n naxa lanpui xɛema daaxi solofere to. ¹³N naxa adamadi maniye to na lanpuie tagi, donma kuye ragoroxi a ma, beleti xɛema daaxi balanxi a kanke ra. ¹⁴A xunyi nun a xunxexe nu fiixe alɔ yexee xabe fiixe, xa na mu a ra balabalanyi. A yae nu yanbama alɔ te. ¹⁵A sanyie nu gbeelixa alɔ wure gbeeli raxunuxi, a xui nu gbo alɔ baa mɔɔɓɓi xui. ¹⁶Tunbui solofere nu na a yirefanyi belexe, santidegema de firin daaxi xɛpenxi nu na a de i, a yatagi mayanbama alɔ soge xɔne.

¹⁷N to a to n naxa bira a bun ma, n fa lu alɔ mixi faxaxi. A naxa a yirefanyi belexe sa n ma, a fa a fala, «Hali i mu gaaxu. N tan nan na a fɔle nun a raɓɓɓi ra. ¹⁸N nɓɓe na a ra. N nu bara faxa, kɔɔɔ yakɔsi n nɓɓe na a ra abadan. Faxɛ nun aligiyama saabi kanyi na n tan nan na. ¹⁹I xa fe nan sebe i naxan toxi, naxan na rabafe, a nun naxan fama rabade. ²⁰Yi tunbui solofere i naxee toxi n yire-

fanyi belexe kui, e misaalixi Isa xa danxaniyatɔe pama dɔɔɔ solofere xa malekee nan na. Yi lanpui xɛema daaxi solofere, e misaalixi Isa xa danxaniyatɔe pama dɔɔɔ solofere nan na.»

Bataaxe danxaniyatɔe pamae be

2 A sebe Efese danxaniyatɔe pama xa maleke ma, masenyi nan ya naxan fatanxi Isa ra tunbui solofere suxuxi naxan yirefanyi belexe kui, naxan jɛrema lanpui xɛema daaxi solofere tagi: ²«N wo xa fe rabaxi kolon, n wo xa wali kolon, n wo xa tun nabexi kolon. N a kolon mixi jaaxie mu rafan wo ma. N a kolon wo bara mixie makiiti naxee e yete findixi Ala xa xɛerae ra, han wo fan fa e kolon wule falee ra. ³Wo bara wo tun nabexi, wo bara tɔɔɔ n xili xa fe ra, kɔɔɔ limaniya mu baxi wo yi ra.»

⁴«Kɔɔɔ fe keren na na naxan mu rafanxi n ma wo xa fe ra. Wo mu n xanuxi a fanyi ra yakɔsi alɔ wo nu n xanuxi ki naxe singe ra. ⁵Wo xa wo ratu a ma, wo nu na ki naxe beenun wo xa wo san nadin. Wo xa tuubi, wo man xa wali suxu alɔ wo nu a rabama singe ra ki naxe. Xa wo mu tuubi n fama ne wo xɔnyi, n fa wo xa lanpui bade a yire.»

⁶«Kɔɔɔ wo bara fe nde raba naxan fan. Wo bara Nikolasi xa pama xa fe xɔn, alɔ n fan a xɔnxi ki naxe.»

⁷«Tuli na naxan be, a xa a tuli mati Ala Xaxili Seniyenxi xa masenyi ra danxaniyatɔe pamae be. Naxan na geeni, n na nan luma a xa simaya wuri bogi don, naxan tixi Ala xa ariyanna kui.»

⁸A sebe Simirina danxaniyatɔe pama xa maleke ma, masenyi nan ya naxan fatanxi Isa ra, Isa naxan na a fɔle nun a raɓɓɓi ra, naxan nu faxaxi a man fa keli faxɛ ma: ⁹«N wo xa jaxankate nun setareɓa kolon, hali bannaya nde to na wo yi ra. N Yuwifie xa tɔɔɔɔge kolon wo mabiri. E a falama e yete be a Yuwifie, a fa li Yuwifie mu e ra. E findixi Sen-

tanɛ xa mixie nan na. ¹⁰ Wo naxa gaaxu jaxankatɛ ya ra, wo fama naxan sɔtɔde. Ibulisa a niyama nɛ wo xa mixi ndee xa sa geeli, alako a xa wo mato. Wo fama nɛ jaxankatade xi fu bun ma. Kɔnɔ wo xa lu danxaniya kui han wo faxe lɔxɛ. Na temui n kisi fima nɛ wo ma wo sare ra.»

¹¹ «Tuli na naxan bɛ, a xa a tuli mati Ala Xaxili Seniyenxi xa masenyi ra danxaniyatɛ pamae bɛ. Naxan na geeni, a mu faxe firin nde kolonma.»

¹² A sɛbe Peregamo danxaniyatɛ pama xa malekɛ ma, masenyi nan ya naxan fatanxi Isa ra, santidegema dɛ firin xɛɲɛnxi kanyi: ¹³ «N a kolon wo xa taa findixi Sentanɛ sɛnbɛ yire nan na, kɔnɔ wo xirixi n xili ra, wo mu danxaniya raboloxi. Hali waxati ma, n dugutɛgɛ seede Antipasi faxa tɛmɛui naxɛ wo xɔnyi Sentanɛ yire, wo mu n ma kira rabɛɲin.»

¹⁴ «Kɔnɔ fe ndee na na naxee mu rafanxi n ma wo xa fe ra. Wo xa mixi ndee birama Balami xa misaali nan fɔxɔ ra, naxan nu bara Balaki rasi a xa gantanyi te Isirayilakae bɛ, e xa subee don naxee baxi sɛrɛxɛ ra kuyee bɛ, e xa yene fan naba. ¹⁵ Wo xa mixi ndee fan biraxi Nikolasi xa pama xa xaranyi fɔxɔ ra. ¹⁶ Na kui, wo xa tuubi, xa na mu a ra n fama nɛ gere tide na mixie bɛ n ma santidegema ra, naxan na n dɛ i.»

¹⁷ «Tuli na naxan bɛ, a xa a tuli mati Ala Xaxili Seniyenxi xa masenyi ra danxaniyatɛ pamae bɛ. N «mana» donse nɔxunxi fima nɛ geeni mixi ma, a nun gɛmɛ fiixɛ, xili nɛnɛ sɛbɛxi naxan ma. Mixi yo mu na xili kolon, bafe na gɛmɛ kanyi ra.»

¹⁸ A sɛbe Tiyatire danxaniyatɛ pama xa malekɛ ma, masenyi nan ya naxan fatanxi Ala xa Di ra, naxan yae yanbama alɔ tɛ, a sanyie luxi alɔ wure gbeeli raxunuxi: ¹⁹ «N wo xa fe rabaxi kolon, wo xa xanunteya, wo xa danxaniya, wo xa wali fanyi, wo xa tunnabexi, a nun wo naxan

birin nabaxi a dɔnɔxɛ ra naxan gbo dangi wo xa wali singee ra.»

²⁰ «Kɔnɔ fe keren na na naxan mu rafanxi n ma wo xa fe ra. Wo bara a lu Yesabela, gine naxan a yete findixi namijɔnɛmɛ ra, a xa xaranyi ti naxan n ma konyie ratantanma, alako e xa fe kobi raba, e xa subee don naxee baxi sɛrɛxɛ ra kuyee bɛ. ²¹ N bara diɲɛ alako a xa tuubi, kɔnɔ a mu tinxi a yuge jaaxi masarade. ²² Na na a ra, n a rasoma nɛ jaxankate kui, a tan nun a yene raba booree, xa e mu tuubi. ²³ N fama nɛ a xa die fan faxade. Na kui, danxaniyatɛ pama birin a kolonma nɛ a n tan nan mixi bɔɲɛ nun a sondonyi matoma, n tan nan e xa fe rabaxi sare ragbilenma e ma.»

²⁴ «Kɔnɔ wo tan, Tiyatireka mixi dɔnɔxɛ naxee mu na yi fe kui, naxee mu soxi Sentanɛ xa gundo kui, n mu kote gbete dɔxɔma wo xun ma kɔrɛ. ²⁵ Wo naxan sɔtɔxi, wo na suxu gben, han n fama tɛmɛui naxɛ. ²⁶ Naxan na geeni, naxan n ma wali suxuma han a rapɔnyi, n mangeya fima na kanyi nan ma, a xa sie yamari. ²⁷ «A e yamarima sawuri wure daaxi nan na, a e kanama nɛ alɔ feɲɛ ibɔɔma ki naxɛ», ²⁸ alɔ n sɛnbɛ sɔtɔxi ki naxɛ n Baba Ala ra. N man subaxa looloe fima nɛ na kanyi ma.»

²⁹ «Tuli na naxan bɛ, a xa a tuli mati Ala Xaxili Seniyenxi xa masenyi ra danxaniyatɛ pamae bɛ.»

Bataaxɛ danxaniyatɛ pama gbeteɛ bɛ

3 A sɛbe Saradesi danxaniyatɛ pama xa malekɛ ma, masenyi nan ya naxan fatanxi Isa ra, naxan Xaxili solofere yamarima, tunbui solofere suxuxi naxan yi ra:

«N wo xa wali kolon. Mixi ɲɔxɔ a ma a wo jɲɲɛ na a ra, kɔnɔ wo bara faxa. ² Wo naxa yanfa, wo xa wo bore ralimaniya, naxee na faxe kira xɔn, barima nde luxi wo xa wali ra n Marigi Ala bɛ. ³ Wo xa ratu na masenyi ma, wo naxan masɔtɔxi,

wo naxan mexi. Wo xa a ragata wo bɔɓe kui, wo xa tuubi. Xa wo mu wo ɓengi sa yi xɔn, n fama ne waxati nde kui wo mu naxan kolon, na fa findi terenna ra wo be alɔ muɓeti fa temui. ⁴Kɔnɔ mixi ndee na Saradesi naxee mu nɔxɔxi fe ɓaaxi ra. Nee fama ne ɓerede n seeti ma, donma fiixe ragoroxi e ma, barima na nan findixi e xa wali sare ra.»

⁵«Naxan na geeni, donma fiixe ragoroma a ma. N mu a xili bama simaya buki kui, n a xa fe falama ne n Baba Ala be a xa malekee ya xɔri. ⁶Tuli na naxan be, a xa a tuli mati Ala Xaxili Seniyenxi xa masenyi ra danxaniyatɔe jamae be.»

⁷A seɓe Filadelifiya danxaniyatɔe jama xa maleke ma, masenyi nan ya naxan fatanxi Seniyeɓɔe nɔndi fale ra, Dawuda xa saabi na naxan yi ra, naxan naade rabima mixi mu nɔ a balande, naxan naade balanma mixi mu nɔ a rabide: ⁸«N wo xa wali kolon. N a kolon wo senbe mu gbo, kɔnɔ wo bara n ma masenyi rabatu, wo mu n yanfa. Na kui, n bara naade nde rabi wo ya ra, mixi mu nɔma naxan balande. ⁹N fama ne mixie sade wo belexe naxee a falama e yete be a Yuwifie, kɔnɔ e findixi Sentane xa jama nan na. E na wule nan falafe. N fama ne e ra, e xa e magoro wo be, e xa a kolon wo rafan n ma. ¹⁰Wo to n ma masenyi rabatu tun nabexi kui, n fan wo ratangama ne na waxati xɔɔxɔe ma naxan fama dunipa lide, a fa dunipa mixi birin mato. ¹¹A gbe mu luxi n xa fa. Wo naxa wo xa danxaniya bepin, alako mixi yo naxa wo sare fanyi ba wo yi ra.»

¹²«Naxan na geeni, n a findima n Marigi Ala xa hɔɔmɔbanxi kinki ra, a xa lu menni abadan. N nan n Marigi Ala xili nun n Marigi Ala xa taa xili seɓema ne a ma. Na taa findixi Darisalamu neene nan na, Ala naxan nagoroma kelife koore ma. N nan n xili neene fan seɓema ne a ma.

¹³Tuli na naxan be, a xa a tuli mati Ala Xaxili Seniyenxi xa masenyi ra danxaniyatɔe jamae be.»

¹⁴A seɓe Layodiseya danxaniyatɔe jama xa maleke ma, masenyi nan ya naxan fatanxi Isa ra, naxan findixi Ala sago rakamali ra, a xa seede laxixe, Ala xa daalie daaxi naxan saabui ra: ¹⁵«N wo xa wali kolon. Wo mu xinbeli, wo mu wolen. A xɔli n ma wo xa nate tongo, wo xa xinbeli, xa na mu a ra wo xa wolen. ¹⁶Wo to fa luxi a tagi, wo mu wolen, wo mu xinbeli, n wo raboloma ne. ¹⁷Wo bara a fala, «Bannamixie nan muxu ra, muxu hayi mu na fefe ma.» Wo mu a kolon a wo findixi tɔɔɔmixie nan na, a nun misikiinee, setaree, donxuie, nun mixi mageli. ¹⁸N marasi naxan fima wo ma, wo xa xeɓema fanyi sara n ma, xeɓema naxan gbi baxi te ra, alako wo xa findi bannamixie yati ra. Wo xa donma fiixe sara n ma, wo xa na ragoro wo ma, alako wo xa ba tixi wo mageli ra, yaagi xa ba wo ma. Wo man xa ya seri sara n ma, alako wo xa fe igbe. ¹⁹N nan n xanun-tenyie nan xuruma, n e matinxin. Wo xa wakili, wo xa tuubi. ²⁰N tixi naade ra, n na a kɔnkɔnfe. Xa mixi nde n xui me, a naade rabi n be, n soma ne a xɔnyi, muxu fa muxu dege yire keren.»

²¹«Naxan na geeni, a luma n seeti ma n ma kibanyi kui, alɔ n tan fan to geeni, n fa n magoro n Baba Ala seeti ma a xa kibanyi kui. ²²Tuli na naxan be, a xa a tuli mati Ala Xaxili Seniyenxi xa masenyi ra danxaniyatɔe jamae be.»

Ala xa kibanyi ariyanna

4 Na birin to dangi, n naxa ariyanna naade rabixi to koore ma. N man naxa xui nde me, n nu bara naxan singe me. A senbe nu gbo alɔ sara. A naxa a masen n be, «I xa te bebiri, n xa fe masen i be naxan fama rabade.» ²Ala Xaxili Seniyenxi naxa n suxu keren na. N naxa kibanyi nde to ariyanna, mange

magoroxi a kui. ³A nɔre nu yanbama alɔ gema tofanyi mayilɛnxie, senkui tofanyi nu na a xa kibanyi rabilinyi.

⁴Kibanyi mɔxɔɔnɛn nun naani nu na Ala xa kibanyi rabilinyi, fori mɔxɔɔnɛn nun naani magoroxi e kui. Donma fiixe nu ragoroxi e ma, mange katanyi xɛema daaxi nu saxi e xun na. ⁵Seyamakɔnyi nun galanyi xuie nu minima kibanyi kui. Lanpui solofere nu dexema kibanyi ya i. Nee misaalixi Ala Xaxili kamalixi nan na. ⁶Baa tinse fan nu na kibanyi ya i.

Nimase naani nu na Ala xa kibanyi rabilinyi, yae nu na e yatagi nun e kobe ma. ⁷Nimase singe nu maniyaxi yete nan na, a firin nde nu maniyaxi ningeyɔre nan na, a saxan nde nu maniyaxi adamadi nan na, a naani nde nu maniyaxi xaruma nan na, naxan jɛrɛma koore ma. ⁸Na nimase naani birin, gabutenyi senni nu na e ma. Yae fan nu na e be yire birin, e gabutenyie fari nun e bun ma. Kɔe nun yanyi e nu luma a fala ra,

«Marigi Ala seniyen,

Marigi Ala seniyen,

Marigi Ala seniyen.

A findixi Senbe Kanyi nan na naxan na xoro, to, nun tina.»

⁹Na nimase naani nu fa Mange matɔxɔ, e mange binya naxan magoroxi kibanyi kui, e mange tantu, naxan jipe a ra abadan, ¹⁰na fori mɔxɔɔnɛn nun naani, e felenma bɔxi ma Mange ya i, naxan magoroxi kibanyi kui, e fa a batu naxan jipe a ra abadan. E nu e xa mange katanyi ba e xun na, e nu e sa kibanyi san na, e nu fa a fala, ¹¹«Muxu Marigi Ala, matɔxɔe, binye, nun senbe na i tan nan be, barima i tan nan se birin daaxi, i tan nan na birin janigexi, i tan nan na birin nagirixi.»

Buki nde rabife

5 Na dangi xanbi, n naxa Ala to a xa kibanyi kui, buki nde nu na a xɔnye,

sebeli tixi a kui nun a fari, a mabalanxi a balanse solofere ra. ²N naxa maleke senbema nde to, a a falama a xui itexi ra, «Nde nɔma yi buki rabide, nde nɔma a balanse bade a ma?» ³Nimase yo mu nu na koore ma, bɔxi ma, xa na mu a ra bɔxi bun ma, naxan nu nɔma na buki rabide, a a kui mato. ⁴Na kui, n naxa wa a gbegebe ra, barima nimase yo mu nu na, naxan nu nɔma na buki rabide, a a kui mato. ⁵Fori nde naxa a fala n be, «I naxa wa, Yuda bɔnsɔe xa yete, naxan findixi Dawuda bɔnsɔe ra, a bara geeni. A tan nan nɔma na buki nun a balanse solofere rabide.»

⁶Na temui n naxa Yexɛyɔre to a tixi kibanyi nun na nimase naani nun na forie tagi. Na Yexɛyɔre nu luxi ne alɔ a kɔn naxabaxi. Feri solofere nun ya solofere nu na a be, naxee misaalixi Ala Xaxili Seniyenxi kamalixi ra, naxan nu bara xɛe duniɔa yire birin ma. ⁷Yexɛyɔre naxa a maso Ala ra, naxan nu magoroxi kibanyi kui, a fa buki rasuxu Ala yirefanyi xɔnye.

⁸A to buki masɔtɔ, na nimase naani nun na fori mɔxɔɔnɛn nun naani, e naxa suyidi Yexɛyɔre be. Kɔra nu na e birin yi ra, a nun surayi sase xɛema daaxi naxee rafexi surayi ra, naxan misaalixi seniyantɔe xa Ala maxandie ra. ⁹E naxa beeti nɛnɛn nde ba, e nu a fala, «I tan nan daxa yi buki tongode, i tan nan daxa a balanse rabide, barima i bara i yete ba serexe ra, i bara adamadie xunsara Ala be i wuli saabui ra, adamadi naxee kelixi bɔnsɔe birin, naxee xui birin falama, naxee fatanxi jamanɛ nun si birin na.

¹⁰I bara na adamadie findi serexedubee ra

muxu Marigi Ala be.

I bara e raso Ala xa mangeya niini bun ma.

E fama ne duniɔa yamaride.»

¹¹ Na temui n naxa maleke wulu wulu wuyaxi to, n naxa e xui me Ala xa kibanyi, na forie, nun na nimasee rabilinyi. ¹² E naxa a fala e xui itexi ra, «Yexeyore naxan baxi serexe ra, a daxa a xa senbe, bannaya, lonni, nce, binye, matocxe, nun tantui soto.» ¹³ Nimase naxan birin na koore ma, boxi fari, boxi bun ma, baa ma, a nun daalise birin, n nee birin xui me ne, e nu fa a fala, «Matocxe, binye, tantui, nun senbe na Ala be naxan magoroxi kibanyi kui, a nun Yexeyore be abadan.» ¹⁴ Na nimase naani naxa a ratin, «Amina.» Forie naxa e felen boxi ma, e Ala nun Yexeyore batu.

Buki balansee

6 N naxa Yexeyore to buki balanse singe rabi ra. N naxa nimase nde xui me kelife na nimase naani tagi. A xui senbe nu gbo alɔ galanyi. A naxa a fala, «Fa.» ² Na dangi xanbi, n naxa soe fiixe nde to, xali suxuxi a ragima yi, mange katanyi saxi a xun ma, a fa siga xun-nakeli kui, a man xa sa geeni.

³ A to buki balanse firin nde rabi, n naxa nimase firin nde xui me. A naxa a fala, «Fa.» ⁴ Soe gbeeli naxa mini. E naxa a ragima yamari a xa bɔɔsa ba dunija kui, alako adamadie xa nu e bore kɔn naxaba. Santidegema belebele naxa so a yi ra.

⁵ A to buki balanse saxan nde rabi, n naxa nimase saxan nde xui me. A naxa a fala, «Fa.» N naxa soe fɔɔre to. Sikeeli nu suxuxi a ragima yi ra. ⁶ N naxa xui nde me na nimase naani tagi, «Mengi kilo keren sare lanma lɔxcɛ keren wali sare nan ma. Fundenyi maniye kilo saxan lanma lɔxcɛ keren wali sare nan ma. I naxa ture nun weni xun nakana.»

⁷ A to buki balanse naani nde rabi, n naxa na nimase naani nde xui me. A naxa a fala, «Fa.» ⁸ N naxa soe burexe xinde daaxi to. A ragima xili ne «Faxɛ,» laaxira

nu biraxi a fɔxcɔ ra. Nɔɛ naxa so e yi ra dunija seeti keren xun ma a seeti naani ya ma, alako e xa mixie faxa santidegema ra, kaame ra, wuganyi ra, a nun sube xaɔɔxɛ ra, naxee na wula i.

⁹ A to buki balanse suuli nde rabi, n naxa mixie nii to serexebade bun ma, mixi naxee kɔn nu bara raxaba barima e nu birama Ala xa masenyi nan fɔxcɔ ra, e findi a xa seedee ra. ¹⁰ E naxa a fala e xui itexi ra, «Marigi seniyenxi nɔndi fale, i buma han temui mundun fafe ra kiiti sade, alako muxu gbe xa ɔxcɔ dunija mixie ma naxee bara muxu faxa?» ¹¹ Donma kuye fiixe naxa so e birin yi ra. Mixi nde naxa a fala e be e xa mame ti sinden, han e walibooree nun e ngaxakerenyie xasabi xa kamali naxee lanma e xa faxa alɔ e tan.

¹² A to buki balanse senni nde rabi, boxi naxa seren senbe ra, soge naxa ifɔɔɔ alɔ sunnun donma fɔɔre, kike naxa lu alɔ wuli, ¹³ tunbuie naxa bira boxi ma, alɔ foye belebele xɔre bogi rabirama ki naxe. ¹⁴ Koore naxa ba na, alɔ keedi makuntanma ki naxe a xa ragata. Geyae nun surie fan naxa keli e yire. ¹⁵ Dunija mangɛɛ, kuntigie, sɔɔri yareratie, bannaɛ, senbɛmaɛ, konyie, nun lasirie, e birin naxa e nɔxcun yilie kui a nun geya gemɛ longori ra. ¹⁶ E nu fa a fala geyae nun fanyee be, «Wo bira muxu ma, wo xa muxu nɔxcun Ala ma, naxan magoroxi mangɛ kibanyi kui, a nun Yexeyore xa xɔnɛ ma.» ¹⁷ E xa xɔnɛ lɔxcɛ xungbe bara a li. Nde nɔma a yetɛ ratangade na ma?

Ala xa pama

7 Na dangi xanbi, n naxa maleke naani to, e tixi dunija tunxui naani ra. E nu dunija foye naani ratima, alako foye naxa mini boxi ma, baa ma, xa na mu sansie ma. ² N naxa maleke gbete fan to a kelife sogetede mabiri, Ala Nijɛ xa tɔn-xuma suxuxi a yi ra. A naxa a masen a xui itexi ra, na maleke naanie be, naxee nu

yamarixi fe xɔnɛ rabade bɔxi nun baa ra,
³«Wo naxa wo belexe din bɔxi nun baa
 nun wuri bilie ra sinden, han muxu xa
 ge tɔxunma sade Ala xa walikɛe tigi ma.

⁴N naxa na walikɛe kɔnti xasabi mɛ, Ala
 xa tɔnxuma saxi naxee ma. E findi mixi
 wulu keme wulu tongo naani nun wulu
 naani nan na, kelifɛ Isirayila bɔnsɔɛ birin
 ya ma.

⁵Mixi wulu fu nun firin Yuda bɔnsɔɛ ya
 ma naxee matɔnxumaxi,
 mixi wulu fu nun firin Ruben bɔnsɔɛ ya
 ma,

mixi wulu fu nun firin Gadi bɔnsɔɛ ya
 ma,

⁶mixi wulu fu nun firin Aseri bɔnsɔɛ ya
 ma,

mixi wulu fu nun firin Nafatali bɔnsɔɛ ya
 ma,

mixi wulu fu nun firin Manasi bɔnsɔɛ ya
 ma,

⁷mixi wulu fu nun firin Simeyɔn bɔnsɔɛ
 ya ma,

mixi wulu fu nun firin Lewi bɔnsɔɛ ya
 ma,

mixi wulu fu nun firin Isakari bɔnsɔɛ ya
 ma,

⁸mixi wulu fu nun firin Sabulon bɔnsɔɛ
 ya ma,

mixi wulu fu nun firin Yusufu bɔnsɔɛ ya
 ma,

mixi wulu fu nun firin Bunyamin bɔnsɔɛ
 ya ma naxee matɔnxumaxi.»

⁹Na dangi xanbi, n naxa pama gbegbe
 to, naxan mu nu nɔma kɔntide, ke-
 life si birin, bɔnsɔɛ birin, xabile birin,
 nun xui birin. E nu tixi Ala xa kibanyi
 nun Yɛxɛɛyɔrɛ ya i, donma kuye fi-
 xɛ ragoroxi e ma, tugi fense suxuxi e
 yi. ¹⁰E naxa a masen e xui itexi ra,
 «Kisi na muxu Marigi Ala bɛ naxan
 magoroxi kibanyi kui, nun Yɛxɛɛyɔrɛ
 bɛ.» ¹¹Malekɛe nu tixi kibanyi, forie nun
 nimase naanie rabilinyi, e naxa e yatagi
 rafelen bɔxi ma, e Ala batu ¹²yi fe fale
 ra, «Amina. Matɔxɔɛ, nɔrɛ, lɔnni, tantui,

binyɛ, nɔɛ fanyi, nun senbɛ na muxu Ma-
 rigi Ala nan bɛ abadan. Amina.»

¹³Na temui fori nde naxa n maxɔrin,
 «Nde na na mixie ra donma fiixɛ ragoroxi
 naxee ma? E kelixi minden?» ¹⁴N naxa
 a yaabi, «N Marigi, i tan nan a kolon.»
 A naxa a masen n bɛ, «Mixie nan e ra,
 naxee kelixi na paxankate xungbe kui. E
 bara e xa donmae xa Yɛxɛɛyɔrɛ wuli ra,
 na nan a toxi e xa donmae fiixexi. ¹⁵Na
 nan a toxi e tixi Ala xa kibanyi ya i, e
 fa a batu kɛɛ nun yanyi a xa hɔrɔmɔlin-
 gira kui. E na Ala xa niini bun ma,
 naxan magoroxi kibanyi kui. ¹⁶Kaame
 nun ye xoli mu e suxuma sɔnɔn, soge nun
 kuye fure mu e tɔwɔma sɔnɔn, ¹⁷barima
 Yɛxɛɛyɔrɛ naxan na kibanyi seeti ma, na
 nan fama e degede, a e xun ti kisi ye yire
 ra. Ala fama nɛ e yaye birin nafurukude.»

Buki balanse solofere nde rabife

8 A to buki balanse solofere nde rabi,
 kuye naxa lu yen waxati tagi nɔndɔn
 bun ma. ²N naxa malekɛ solofere to,
 naxee nu tixi Ala ya i, sara solofere naxa
 so e yi ra.

³Malekɛ gbete naxa fa, a ti serɛxɛbade
 fari, surayi sase xɛɛma daaxi nu na a yi
 ra. E naxa surayi gbegbe so a yi ra, a
 nun seniyyentɔɛ birin xa Ala maxandie ra.
 A naxa na surayi gan serɛxɛbade xɛɛma
 daaxi ma Ala xa kibanyi ya i. ⁴Surayi
 tuuri naxa te Ala ya i, a nun seniyyentɔɛ
 xa Ala maxandie, kelifɛ malekɛ belexɛ.
⁵Malekɛ naxa surayi ganse tongo, a naxa
 serɛxɛbade tɛ sa a kui, a fa a woli
 dunija ma. Galanyie naxa bula, xuie
 naxa mɛ, seyamakɔnyie naxa mini, bɔxi
 naxa seren.

⁶Malekɛ solofere, sarae nu na naxee yi
 ra, nee naxa keli, e xa sarae fe. ⁷Malekɛ
 singe to a xa sara fe, balabalanyi nun tɛ
 naxa goro dunija ma, e masunbuxi wuli
 ra. Bɔxi itaxunxi saxan na, na dɔxɔde
 saxan nde naxa gan. Wuri bilie itaxunxi

saxan na, na dɔxɔde saxan nde naxa gan. Nooge xinde birin naxa gan.

⁸Maleke firin nde to sara fe, geya xungbe, te naxan ganfe, a naxa sin baa ma. Baa itaxunxi saxan na, na dɔxɔde keren naxa findi wuli ra. ⁹Baa nimasee itaxunxi saxan na, na dɔxɔde saxan nde naxa faha. Kunkuie itaxunxi saxan na, na dɔxɔde saxan nde fan naxa kana.

¹⁰Maleke saxan nde to sara fe, tunbui dexexi belebele naxa bira. Xuree itaxunxi saxan na, na tunbui naxa bira na saxan nde ma a nun dulonyie ma. ¹¹Na tunbui xili ne «Xɔne.» Dunija ye itaxunxi saxan na, na dɔxɔde saxan nde to findi xɔne ra, adamadi gbege naxa faha na ma.

¹²Maleke naani nde to sara fe, soge, kike, nun tunbui itaxunxi saxan na, na dɔxɔde saxan nde naxa findi dimi ra. Nde naxa ba yanyi nun kɛ xa naiyalanyi ra.

¹³Na temui n naxa xaruma nde xui me koore ma, a naxa a fala a xui itexi ra, «Naxankate na dunija mixie be, naxankate na e be sara fe temui, maleke saxanyie fama naxee fede.»

Malekee xa sara fe dɔnxɔee

9 Maleke suuli nde to sara fe, n naxa tunbui to bira ra bɔxi kelife koore ma. E naxa yili tilinxi naade saabi so a yi ra. ²A naxa na yili naade rabi, tuuri gbege naxa mini a kui alɔ te belebele tuuri han soge naxa makoto, kuye naxa idimi. ³Tugumie naxa mini tuuri kui, e fa goro bɔxi ma. E nu bara senbe sɔtɔ alɔ tali. ⁴E nu bara yaamari sɔtɔ a falafe ra e naxa din bɔxi jooge ra, nun se xinde, a nun wuri bili yo ra. A nu lanma e xa adamadie gbansan nan tɔɔɔ Ala xa tɔnxuma mu saxi naxee tigi ma. ⁵E nu bara yaamari sɔtɔ a falafe ra e naxa adamadie faha, e xa e tɔɔɔ tun kike suuli bun ma. E nu mixi bunma ne alɔ tali. ⁶Na lɔxɔee, mixie faxe xɔli mawama ne na tɔɔɔe xa fe ra, kɔnɔ e mu nɔma faxade. Faxe xɔli

e suxuma ne, kɔnɔ faxe a makuyama ne e ra.

⁷Na tugumie maniyaxi soe nan na, naxee rawalima gere kui. Mange katanyi xeema daaxi nu dusuxi e xun na, e yatagie nu luxi ne alɔ mixie. ⁸E xunsexe nu luxi ne alɔ ginɛe xunsexe. E jinyie nu luxi ne alɔ yete jinyie. ⁹Wure makan-tase nu na e kanke ma, e gabutenyie nu xui raminima alɔ sɔɔri ragise xui, soe gbege naxan bendunma. ¹⁰E xuli nu mixi bunma alɔ tali, na xɔne nu fa mixi tɔɔɔ kike suuli bun ma. ¹¹E xa yarerati nu findixi na yili tilinxi xa maleke nan na, naxan xili nu falaxi Eburu xui «Abadon,» a nu falaxi Gireki xui «Apoliyon,» na nan na ki «Yire Kane.» ¹²Naxankate singe bara dangi, firin nan luxi.

¹³Maleke senni nde to sara fe, n naxa xui nde me kelife serexebade xeema daaxi feri tunxun naanie ma, naxan na Ala ya i. ¹⁴Na xui naxa a fala maleke senni nde be, sara nu suxuxi naxan yi, «Na maleke naani rabɛjin, naxee xirixi Efirati xure ma.» ¹⁵Na maleke naanie nu na waxati yati nan mamema, alako e xa adamadi ndee faha. Adamadie itaxunxi saxan na, e xa na dɔxɔde saxan nde faha. E naxa fulun na wali xili ma.

¹⁶Na soe ragi gali xasabi nu dangi miliyon keme firin na. N naxa na konti me. ¹⁷Na laamatunyi kui n naxa na soee nun e ragie to. E kanke makantase nu mapingixi ne a gbeeli, a fɔɔre, nun a nerefunyi daaxi. Soe xunyie nu luxi alɔ yete xunyi. Te, tuuri, nun soda nu minima e de kui. ¹⁸Dunija mixi itaxunxi saxan na, na dɔxɔde saxan nde naxa faha na gbaloe saxanyi mɔɔli ra: te, tuuri, nun soda naxan nu minima e de kui. ¹⁹Na soee senbe nu na e de nun e xuli nan kui. E xuli nu maniyaxi bɔximase nan na, xunyi nu na a be naxan mixi tɔɔɔma. ²⁰Mixi naxee mu faha na gbaloe saabui ra, e mu gbilen e xa wali

kobie fɔxɔ ra. E nu jinnɛe nan batuma, a nun kuyee xɛɛma daaxi, gbeti daaxi, wure gbeeli daaxi, geme daaxi, nun wuri daaxi, naxee mu nɔma se tode, naxee mu nɔma fe mede, naxee mu nɔma jereɗe. ²¹Na mixie mu gbilen e xa faxa tife fɔxɔ ra, e xa manduru walie, e xa fe jaaxie, nun e xa mujɛe xa fe fɔxɔ ra.

Malekɛe xa buki lanmadi

10 N naxa maleke senbema gbete to goro ra kelife koore nuxui kui. Senkui nu na a xunyi rabilinyi, a yatagi nu yanbama alɔ soɛe, a sanyie nu maniyaxi tɛ nan na. ²Buki lanmadi nu na a beleɛe, a rabixi. Maleke yirefanyi sanyi nu tixi baa fari, boore fan nu tixi xare ma. ³A naxa a xui ramini senbe ra, naxan maniya yeɗe xui ra. Galanyi solofere naxa a xui ratin. ⁴Na galanyi solofere xui to mini, n nu wama na sebefe, kɔnɔ xui nde naxa keli koore ma, a a fala n be, «Galanyi solofere xa masenyi nɔxun, i naxa a seɓe.»

⁵Maleke naxan sanyi nu tixi baa nun xare fari, a naxa a yirefanyi beleɛe itala koore ma, ⁶a fa a kali Ala ra naxan jɛɛe a ra abadan, naxan koore, bɔxi, nun baa daa, a nun e kui se birin. A naxa a masen a waxati mu fa dugundife sɔnɔn. ⁷Maleke solofere nde na a xa sara fe temui naxe, Ala gundo fama nɛ kamalide alɔ a nu bara a masen a xa konyi namijɔnmɛe be ki naxe.

⁸Na xui naxan nu bara wɔyɛn n be kelife koore ma, na man naxa a masen n be, «Siga, i sa buki lanmadi rabixi tongo naxan na maleke beleɛe, maleke naxan sanyi tixi baa nun xare fari.» ⁹N naxa siga na maleke yire, n fa a maxandi a xa na buki lanmadi so n yi ra. A naxa a fala n be, «I xa a tongo, a don. A xɔnɛ rasoma nɛ i furi, kɔnɔ a jɔxunma nɛ i de kui alɔ kumi.» ¹⁰N naxa na buki lanmadi tongo maleke beleɛe, n naxa a don. A nu jɔxun n de kui alɔ kumi, kɔnɔ a to n furi kui li,

a naxa findi xɔnɛ ra. ¹¹Na temui a naxa a fala n be, «A lanma i man xa wɔyɛn Ala xili ra jamaneɛ xa fe ra, sie xa fe ra, xui gbete faleɛ xa fe ra, nun mange gbeɛge xa fe ra.»

Taa seniyeɛxi nun seede firinyie

11 Maleke nde naxa se maniyase wuri daaxi so n yi ra, a nu fa a fala, «Keli, i xa Ala xa hɔrɔmɔbanxi nun seɛɛɛbade maniya, i man xa batulae kɔnti. ²I naxa yire maniya naxan na tande, barima si gbeteɛ fama menni nan tongode, e fa taa seniyeɛxi kana kike tongo naani nun firin bun ma. ³N masenyi soma n ma seede firinyie nan yi ra, e naxan tima n xili ra xi wulu keren xi keme firin nun xi tongo senni bun ma, sunnun donma ragoroxi e ma. ⁴Na seede firinyie misaalixi oliwi wuri firin nan na, a nun lanpui firin naxee tixi Daali Marigi ya i. ⁵Xa mixi nde fa wa fe jaaxi rabafe e ra, tɛ nan minima e de kui, a e yaxuie xa fe kana. Iyo, xa mixi nde wama e tɔrɔɔfe, na kanyi faxama na mɔɔli nan na. ⁶Senbe na e be koore balanfe ra, alako tune naxa fa e xa namijɔnmɛe wali raba temui. Senbe na e be ye masarafe wuli ra, a nun fure jaaxi mɔɔli wuyaxi raminiɛe duniya ma e wama a xɔn ma temui naxe.»

⁷Na seede firinyie na ge e xa seedejɔxɔya ra, na sube naxan minixi yili tilinxi kui, na nan e gerema, a nɔ e ra, a e faxes. ⁸E furee sama nɛ taa belebele malande, e Marigi banban wuri magalanbuxi ma dennaxe. Na taa maniyaxi Sodoma nan na, xa na mu a ra Misira. ⁹Mixie kelima si, bɔnɔɔe, xui, nun jamane birin nan ma, e fa e fure matode xi saxan nun a tagi bun ma. E mu tinma mixi xa e ragata.

¹⁰Mixie fama seewade duniya ma na mixi firinyie nan faxafe ra, barima na namijɔnmɛe firinyie nu bara mixie tɔrɔɔ.

E se ndee fi e booree ma na seewe xa fe ra.

¹¹ Na xi saxan nun a tagi to dangi, Ala naxa nii raso e fate, e man xa ti e sanyie xun na. Naxan birin e to, e naxa gaaxu ki fanyi ra. ¹² Na seedee naxa xui senbema nde me kelife koore ma a falafe ra, «Wo xa te han be.» E naxa te koore ma nuxui kui e yaxuie ya xori. ¹³ Na temui, boxi naxa seren. Taa itaxunxi fu ra, na dɔxɔde fu nde naxa bira. Na boxi xa serenyi naxa mixi wulu solofere faxa, mixi dɔnxɔee naxa kaaba, e fa Ala matɔxɔ, naxan na koore ma.

¹⁴ Naxankate firin nde bara dangi, a gbe mu luxi a saxan nde fan xa fa.

¹⁵ Maleke solofere nde to sara fe, xui itexie naxa mini koore ma a falafe ra, «Mangeya naxan nu na dunija ma, na bara findi muxu Marigi nun a xa Mixi Sugandixi gbe ra. A xa mangeya buma ne abadan.»

¹⁶ Na fori mɔxɔɔn nun naani, naxee nu magoroxi kibanyie kui Ala ya i, e naxa e felen boxi ma, e Ala batu. ¹⁷ E naxa a fala, «Muxu bara muxu Marigi Ala Senbe Kanyi tantu, naxan nu na singe han to, barima i bara i senbe magaaxuxi ramini, i xa mangeya xa ti dunija.

¹⁸ Namanee nu bara xɔnɔ, kɔnɔ i xa xɔne bara e li, kiiti waxati bara fa. Na kui, mixi faxaxie makiitima ne, i xa konyi namipɔnmee e sare sɔtɔma ne, a nun seniyeɔwe, nun naxee gaaxuma i xili ya ra, dimedie nun forie. Naxee bara dunija kana, e fan xun nakanama ne.»

¹⁹ Ala xa hɔrɔmɔlingira naxan na koore ma, a naxa rabi, birin naxa Ala xa saate kankira to naxan na hɔrɔmɔlingira kui. Na temui seyamakɔnyie, galanyi xuie, boxi serenyi, nun balabalanyi belebele naxa mini senbe ra.

Gine, dimedi, nun sube magaaxuxi

12 Tɔnxuma belebele naxa mini koore ma. Soge nu na na gine nde

rabilinyi, kike nu na a sanyi bun ma, tunbui fu nun firin nu na a xun na alɔ mange katanyi. ² A nu na gbelegbelefe tɔɔre kui, barima a nu na di barife a teegexi naxan ma.

³ Tɔnxuma gbete fan naxa mini koore ma. Sube magaaxuxi xungbe nde nu na, a gbeelixi alɔ te, xunyi solofere nu na a be, a nun feri fu. Mange katanyie nu na a xunyi solofere birin fari. ⁴ Tunbui itaxunxi saxan na, a xuli naxa din na dɔxɔde saxan nde ra, a e woli boxi ma.

Sube magaaxuxi naxa keli, a fa ti gine ya i naxan nu na di barife, alako a xa na diyɔre don. ⁵ Gine naxa di xeme bari, naxan fama si birin yamaride a xɔɔxɔe ra. Gine to di bari, na di naxa te Ala yire, a xa mange kibanyi na dennaxe. ⁶ Gine naxa a gi, a siga yire nde gbengberenyi ma Ala nu bara naxan yailan a be, alako a xa balo menni xi wulu keren xi keme firin nun tongo senni bun ma.

⁷ Gere naxa mini koore ma. Minkayilu nun a xa malekee naxa na sube magaaxuxi nun a xa malekee gere, ⁸ kɔnɔ na sube mu nɔ Minkayilu nun a xa malekee ra. Na kui, sube magaaxuxi nun a xa malekee mu nɔ sabatide koore ma sɔnɔn. ⁹ E naxa na sube magaaxuxi xungbe woli boxi ma, a nun a xa malekee. A tan nan findixi na bɔximase fori ra, naxan xili Ibulisa, xa na mu a ra Sentane. A bara dunija birin madaxu.

¹⁰ Na temui, n naxa xui itexi me koore ma, a a falama, «Yakɔsi, kisi temui bara a li, muxu Marigi Ala senbe nun a xa mangeya, nun a xa Mixi Sugandixi xa mangeya bara fa, barima naxan nu muxu ngaxakerenyie kalamuma muxu Marigi Ala ya i kɔe nun yanyi ra, na bara bira.

¹¹ Muxu ngaxakerenyie xutu sɔtɔxi a ma

¹⁸Lɔnni na naxan be, a xa na kɔnti kolon, barima a adamadi xa fe masenma. Na kɔnti naxan findixi xili ra a findixi keme senni, tongo senni nun senni nan na.

Yexɛyɔrɛ nun a xa mixi rakisixie

14 N to n ya rage, n naxa Yexɛyɔrɛ to a tixi Siyoni geya fari. Mixi wulu keme wulu tongo naani nun naani nu na a seeti ma, Yexɛyɔrɛ xili nun a Baba xili seɓexi e tigie ma. ²N naxa xui nde mɛ koore ma, alɔ xure xungbe, xa na mu a ra alɔ galanyi. A nu luxi ne alɔ mixie nan nu kɔra bɔnbɔfe. ³E nu na beeti nɛene bafe mange kibanyi ya i, a nun na nimase naani nun na forie. Mixi yo mu nu nɔma na beeti matinkande, fo na dunija mixi wulu keme wulu tongo naani nun naani naxee xun nu bara sara. ⁴E mu nu yene rabaxi ginɛ ra, e nu seniye. E birama na Yexɛyɔrɛ fɔxɔ ra yire birin. E xun nu bara sara mixie tagi, alako e xa findi Ala gbe nun Yexɛyɔrɛ gbe ra, alɔ serɛxe singe naxan bama Ala be xe xaba temui. ⁵E de mu nu wule falaxi, marakɔɔsi yo mu nu e ma.

⁶N naxa maleke gbete to a jere ra koore ma. Xibaaru fanyi nu na a yi ra dunija mixie be, si, bɔnsɔɛ, xui, nun jamanee birin be abadan. ⁷A naxa a fala a xui itexi ra, «Wo xa gaaxu Ala ya ra, wo xa a matɔxɔ, barima a xa kiiti waxati bara a li. Wo xa wo igoro a be, naxan koore, bɔxi, baa, nun dulonyie daaxi.»

⁸Maleke firin nde nu biraxi a fɔxɔ ra, a nu fa a fala, «Babilɔn belebele bara bira. Babilɔn bara bira, naxan jamanee rasiixi a xa fe jaaxie ra.»

⁹Maleke saxan nde nu biraxi e fɔxɔ ra, a nu fa a fala a xui itexi ra, «Xa mixi nde a igoroma na sube be, xa na mu a ra na kuye be naxan yailanxi a misaali ra, a fa sa li tɔnxuma na a tigi ma, xa na mu a belexe ma, ¹⁰na kanyi fan Ala xa xɔne kolonma ne, a fa lu alɔ siisila naxan beere xɔɔxɔe minxi. A fama tɔɔɔde te

nun soda xɔɔra, maleke seniye xie nun Yexɛyɔrɛ ya xɔri. ¹¹Tuuri naxan tema na te xɔɔra a mu jɔnma abadan. Na mixie, naxee e igoroma na sube be, xa na mu a ra na kuye be naxan yailanxi a misaali ra, a fa sa li na sube xili tɔnxuma saxi e ma, na kanyie mu malabui sɔtɔma kɔe nun yanyi. ¹²Seniyentɔe xa tunnabexi nan na ki, naxee Ala xa seriye rabatuma, naxee danxaniyaxi Isa ma.»

¹³N naxa xui nde mɛ koore ma a falafe ra, «I xa a seɓe a seɓwe na mixie be, naxee faxama Ala xa fe kui yakɔsi han dunija rapɔnyi.» Ala Xaxili Seniye xie naxa a masen, «Iyo, nɔndi na a ra. E lan e xa e malabu e xa wali xɔɔxɔe ma, e xa na wali sare sɔtɔ.»

¹⁴N naxa nuxui fiixe to. Daali nde nu magoroxi a fari, naxan maniya adamadi ra. Mange katanyi xeema daaxi nu saxi a xun ma, warate xɛpenxi nu na a belexe.

¹⁵Maleke gbete naxa mini hɔɔmɔlingira kui, a a fala a be a xui itexi ra, «I xa warate rawali, xe xaba, barima na waxati bara a li, dunija xe xa xaba. ¹⁶Naxan nu magoroxi nuxui fari, a naxa warate rawali dunija ma, dunija xe naxa xaba.»

¹⁷Maleke gbete naxa mini koore hɔɔmɔlingira kui, warate xɛpenxi nu na a belexe. ¹⁸Maleke gbete, naxan nu te yamarima, a naxa keli serɛxɛbade yire, a a fala a xui itexi ra warate xɛpenxi kanyi be, «Warate xɛpenxi rawali, weni bogie xaba dunija, barima e bara mɔ.» ¹⁹Na maleke naxa warate rawali, a fa dunija weni bogi birin ba, a e sa a sase kui Ala xa xɔne e maboronma dennaxe. ²⁰Na wali naxa raba taa fari ma. Mixi wuli naxa na se sase rafe, a fili a ma han na wuli naxa ikuya kilo keme saxan na, a xa tilinyi fan soe de suxuma.

Maleke solofere nun gbaloe dɔnxɔe

15 Na dangi xanbi, n man naxa tɔnxuma xungbe to naxan bara n de ixara. Maleke solofere naxa mini gbaloe

dɔnxɔɛ solofere ra, Ala xa xɔnɛ kamalima naxee ra. ²N naxa baa nde to, a luxi alɔ diyaman, a sunbuxi tɛ ra. Mixi naxee nu bara nɔ na sube ra, a nun na kuye naxan yailanxi a misaali ra, a nun a xili xa kɔnti ra, e nu tixi baa fari, Ala xa kɔrae nu na e belexe. ³E nu Ala xa kɔnyi Munsa xa beeti nan bama, a nun Yexɛyɔrɛ xa beeti, a falafe ra, «Muxu Marigi Ala Senbe Kanyi, i xa walie senbe gbo! E makaaba! Dunija Mangɛ, i xa kira nɔndi na a ra, a man tinxin. ⁴Marigi, nde mu gaaxuma i ya ra? Nde mu i xili matɔxɔma? I keren peti nan seniye. Namane birin fama ne e magorode i be, barima i bara i xa tinxinyi makenen.»

⁵Na to dangi, n naxa Ala xa hɔrɔmɔlingira rabixi to koore ma, saate kankira na naxan kui. ⁶Maleke solofere, tɔrɛ dɔnxɔɛ solofere nu na naxee yi ra, e naxa mini hɔrɔmɔlingira kui, serexedube dugi fiixe mayanbaxie ragoroxi e ma, beleti xɛema daaxi balanxi e kanke ma. ⁷Nimase keren na nimase naani ya ma, a naxa tɔnbili xɛema daaxi solofere so na maleke solofere yi ra. Na tɔnbilie nu rafexi Ala xa xɔnɛ nan na, Ala naxan nɔɔre a ra abadan. ⁸Tuuri naxa hɔrɔmɔlingira rafe Ala xa nɔrɛ nun a senbe xa fe ra. Mixi yo mu nu nɔma sode hɔrɔmɔlingira kui, fo tɔrɛ solofere xa wali xa kamali naxee nu na maleke soloferee yi ra.

Tɔnbili solofere

16 N naxa xui xungbe nde me, naxan kelixi hɔrɔmɔlingira kui, a a falama malekɛɛ be, «Wo siga, wo xa Ala xa xɔnɛ tɔnbili soloferee ifili dunija ma.» ²Maleke singe naxa siga, a sa a xa tɔnbili ifili dunija ma. Na kui, fi jaaxi naxa mini mixie ma, na sube xa tɔnxuma nu saxi naxee ma, naxee nu tuubima kuye be naxan yailanxi a misaali ra.

³Maleke firin nde naxa a xa tɔnbili ifili baa ma. Baa naxa lu alɔ mixi faxaxi wuli.

Nimase birin naxa faxa, naxee nu na baa ma.

⁴Maleke saxan nde naxa a xa tɔnbili ifili xuree nun dulonyie ma. E fan naxa findi wuli ra. ⁵N naxa maleke xui me, naxan nu ye yamarima. A naxa a fala, «I tan naxan na to, i tan naxan na xoro, i tan naxan seniye, i bara kiiti tinxinsi sa, ⁶barima e nu bara seniye tɔrɛ nun namɔnɔmɛ wuli ramini. I fan bara wuli so e yi ra, e naxan minma. A lanxi na ki ne.» ⁷N naxa serexɛbade fan xui me. A naxa a fala, «Iyo, Ala Senbe Kanyi, i xa kiiti birin tinxin, e findixi nɔndi nan na.»

⁸Maleke naani nde naxa a xa tɔnbili ifili soge ma. Soge naxa yaamari sɔtɔ a xa adamadie gan a tɛ ra. ⁹Wuyenyi jaaxi naxa mixie gan. E naxa Ala xili rasɔtɔ, naxan na tɔrɛ birin nasanbaxi. E mu tubi, e tondi Ala matɔxɔde.

¹⁰Maleke suuli nde naxa a xa tɔnbili ifili na sube xa kibanyi ma. A xa mangeya naxa lu dimi kui, mixie naxa e nenyie xin jaaxankate ma, ¹¹e fa Ala xili rasɔtɔ, naxan na koore ma, e xa tɔrɛ nun e xa fie xa fe ra. E tondi gbilende e xa wali kobie fɔxɔ ra.

¹²Maleke senni nde naxa a xa tɔnbili ifili Efirati xure xungbe ma. Na xure naxa xara, alako a xa findi kira ra mangɛɛ be, naxee fama kelife sogetede. ¹³N naxa pinne seniye tare saxan to mini ra na sube magaaxuxi de kui, na sube boore de kui, a nun na namɔnɔmɛ wule fale de kui. Na pinnee nu maniyaxi xuupɛɛ nan na. ¹⁴Sentane xa pinnee nan nu e ra, naxee tɔnxumae rabama, e man sigama dunija mangɛɛ maxilide, alako e xa e malan, e xa gere so Ala Senbe Kanyi xa lɔxɔɛ xungbe ma. ¹⁵«Wo bara a to, n fama terenna nan na, alɔ muɔeti a gbe wali rabama ki naxe. Seewe na mixi be naxan mu xima, naxan mu a xa dugi bama. Na kanyi naxa lu a mageli ra, alako a naxa yaagi.» ¹⁶Ninnee naxa

duniya manglee malan yire nde naxan xili falama Eburu xui ra «Aramagedon.»

¹⁷ Maleke solofere nde naxa a xa tɔnbili ifili kuye ma. Xui xungbe nde naxa mini hɔrɔmɔlingira kui Ala xa kibanyi mabiri, a a masen, «A bara ɲɔn.» ¹⁸ Galanyi naxa bula, xui naxa mini, seyamakonyie naxa mini, bɔxi naxa seren, naxan maniyɛ mu nu raba sinden kafi duniya fɔle. ¹⁹ Na taa xungbe naxa kana alɔ se naxan giraxi dɔxɔ saxan. Duniya taaɛ birin naxa bira. Ala naxa ratu Babilɔn taa gbe ma, a weni tɔnbili fi a ma a xa Ala xa xɔnɛ mankanɛ min.

²⁰ Surie nun geyae naxa lɛɛ. ²¹ Balabalanyi belebelee naxa keli koore ma, e bira mixie ma. A xɔri keren binya kilo tongo saxan nun naani ɲɔndɔn. Mixie naxa Ala xili rasɔtɔ na balabalanyi xa fe ra, barima na tɔɔre nu gbo a gbe ra.

Babilɔn xa kane

17 Na dangi xanbi, maleke keren naxan nu na na maleke tɔnbili kanyi solofere ya ma, a naxa a fala n be, «Fa be, alako n xa langoe xungbe xa kiiti masen i be, na langoe naxan dɔxɔxi xure xungbee de ra.» ² Duniya manglee nun na langoe gine naxa fe kobi raba. E xa mixie fan naxa bira fe ɲaaxie fɔxɔ ra han e naxa lu alɔ siisilae.

³ Na maleke naxa laamatunyi nde masen n be. N naxa gine nde to gbengberenyi ma, a dɔxɔxi sube gbeeli fari, marasɔtɔ xilie nu sebexi naxan ma. Xunyi solofere nu na a ma, feri fu tixi a xun ma. ⁴ Na gine nu maxirixi donma gbeeli tofanyi nan na, kɔnmagore, belexerasoe, nun xurunde tofanyie nu na a yi ra naxee yailanxi xɛɛma nun gemɛ tofanyie ra. Pɔɔti xɛɛma daaxi suxuxi a yi ra, fe xɔnxi seniyyentaree nu na a kui, naxee misaalixi a xa wali ɲaaxi ra. ⁵ Xili nde sebexi a tigi ma gundo daaxi: «Babilɔn xungbe, yenelae nun fe ɲaaxie nga.» ⁶ N naxa na gine to, a siisixi seniyyentɔɛɛ wuli ra,

naxee nu findixi Isa xa seedee ra. N to a to, n de naxa ixara ki fanyi.

⁷ Na maleke naxa a fala n be, «Munfe ra i de ixaraxi? N fama ne yi gundo tagi rabade i be, yi gine xa fe ra nun yi sube xunyi solofere nun feri fu kanyi xa fe ra a dɔxɔxi naxan fari. ⁸ I sube naxan to, a nu na na, kɔnɔ a mu na yakɔsi. A fama ne tede yili tilinxi kui, a fa bɔnɔ. Adamadi naxee xili mu sebexi kisi buki kui, kabi duniya fɔle, e kaabama ne yi sube xa fe ra, barima singe a nu na, yakɔsi a mu na, kɔnɔ temui naxan sa fama, a man minima ne.»

⁹ Xaxilima nɔma yi fahaamude: Na xunyi solofere misaalixi geya solofere nan na, gine dɔxɔxi naxee fari. ¹⁰ Nee man misaalixi mangle solofere nan na. Suuli bara bira, keren na na, boore mu nu fa sinden. A na fa, a buma ne dondoronti. ¹¹ Sube naxan nu na na, kɔnɔ a mu na yakɔsi, na misaalixi mangle solo-masaxan nde nan na. A fan na na na mangle solofere nan ya ma naxan fama bɔnɔde.

¹² Na feri fu i naxee toxi, nee fan misaalixi mangle fu nan na, naxee mu nu mangeya sɔtɔ sinden. E tan nun na sube, e fama mangle nɔɛ nan sɔtɔde waxati keren bun ma. ¹³ E waxɔnfe birin lan. E e xa senbe nun e xa mangeya ragbilenma ne na sube ma. ¹⁴ E Yexɛɛyɔre gerema ne, kɔnɔ Yexɛɛyɔre nan geenima, barima a tan nan findixi marigie Marigi ra, manglee xa Mange. A xa mixi sugandixie, a xa danxaniyyatɔɛɛ na a sɛɛti ma. ¹⁵ A naxa a fala n be, «Na xuree i naxee toxi, na langoe gine dɔxɔxi xure naxee de ra, e misaalixi ɲamanɛɛ, bɔn-sɔɛɛ, sie, nun xuiɛ nan na. ¹⁶ Na feri fu nun na sube, i naxee toxi, e na langoe gine xɔnma ne. E fama ne se birin bade a yi ra, e fa a ti a mageli ra, e a sube don, e a dɔnɔxɔɛ woli tɛ xɔɔra, ¹⁷ barima Ala nan a ragirixi e xa a waxɔnfe raba. E xa e xa mangeya ragbilen na sube ma, han Ala

xa masenyi kamalima temui naxe. ¹⁸Na gine i naxan toxi, a misaalixi dunija mangee xa mangataa xungbe nan na.»

Babilon birafe

18 Na dangi xanbi, n naxa maleke gbete to goro ra keli koore ma. Nɔe xungbe nu na a yi, a xa nɔre naxa dunija iyalan. ²A naxa a fala a xui itexi ra, «Babilon xungbe bara bira. Babilon bara bira, a bara findi pinnee xonyi ra, pinne seniyentaree nun xoni raharamuxie luma dennaxe. ³A kanaxi ne barima si birin bara bira a xa fe paaxie fɔɔ ra. Dunija mangee bara lu a seeti ma a xa wali kobi kui. Dunija yulee fan bara banna a waxɔnfe saabui ra. E birin luxi ne alɔ siisilae.»

⁴N naxa xui gbete me keli koore ma a falafe ra, «N ma jama, wo xa mini a ya ma, alako wo fan naxa lu a xa yunubie kui, wo xa a xa tɔɔre fan sɔɔ. ⁵A xa yunubie bara gbo a gbegbe ra. Ala bara ratu a xa tinxintareya birin ma. ⁶Wo xa a xa wali sare ragbilen a ma dɔɔ firin. A naxan nabaxi wo ra, wo xa na raba a tan fan na dɔɔ firin. ⁷A waxɔnfe xun to nu masaxi temui birin, wo fan xa a xa tɔɔre xun masa na ki, a xa sunnun, barima a a fala ne a bɔɔre kui, «Mange gine nan n na. Kaɔɔre gine mu na n na, n mu luma sunnunyi kui abadan.» ⁸Na masenyi xa fe ra, a fama yi gbaloe tode lɔɔɔe keren: faxe, sunnunyi, nun kaame. A ganma ne te ra, barima Marigi Ala Senbema nan a makiitixi.»

⁹Dunija mange birin naxee bara bira a xa fe paaxie nun a waxɔnfee fɔɔ ra, e fama ne wade. E na a to a xa taa na ganfe, e sunnunma ne. ¹⁰E lu yire makuye barima e gaaxuxi a xa tɔɔre ya ra. E nu fa a fala, «Naxankate na Babilon be. Naxankate na na taa xungbe senbema be. A bara makiiti leeri keren bun ma.»

¹¹Dunija yulee wama ne a xa fe ra, e sunnunma ne, barima mixi mu na naxan

e xa kotee sarama sɔɔɔn, ¹²kote naxan findixi xɛema ra, gbete, geme tofanyie, dugi gese daaxi, dugi gbeeli, wuri fanyie, sili jinyi masolixi, wuri fanyie masolixi, yɔɔxui, wure, geme xɔɔɔɔɔe, ¹³donse jɔɔɔ-unme, surayi mɔɔli birin, labunde, weni, ture, farin fanyie, ningee, yexɛɛe, soee, sɔɔri ragisee, nun konyie. ¹⁴«I waxɔnfe birin bara makuya i ra, na se fanyie bara lɔe i ma. I mu nee sɔɔɔma sɔɔɔn.» ¹⁵Yule naxee bannaxi a saabui ra, e fan luma ne yire makuye, barima e gaaxuxi a xa tɔɔre ya ra. E wama ne, e lu sunnunyi kui. ¹⁶E nu a fala, «Naxankate na na taa xungbe be, naxankate na a be, naxan nu wama dugi fiixe, dugi gbeeli, xɛema, nun geme tofanyie xɔɔn.»

¹⁷A xa naafuli birin bara kana na waxati kerenyi kui. Kunkui rapereee nun mixi naxan birin kunkui wali nde rabama, e luma ne yire makuye, ¹⁸e fa a fala e xui itexi ra na taa xungbe ganxi ya ra, «Yi taa, a maniyɛ mu na.» ¹⁹E fama ne xube masode e xunyi ma, e wa, e lu sunnunyi kui, e a fala, «Naxankate na na taa xungbe be, naxankate na na taa be kunkui kanyie bannaxi dennaxe. Na taa bara findi gbengberenyi ra na waxati kerenyi kui.»

²⁰«Naxee na koore, wo xa jɛlexin na taa xa naxankate xa fe ra. Seniyentɔɔe, Ala xa xɛɛrae, nun namijɔɔnmee, wo tan xa jɛlexin, barima Ala bara wo gbɛɔɔɔɔ.» ²¹Na temui maleke senbema nde naxa geme xungbe tongo naxan nu luxi alɔ se luxutase, a naxa a woli baa ma a falafe ra, «Babilon taa xungbe birama ne a jaaxi ra alɔ yi geme. Mixi mu a toma sɔɔɔn.»

²²«I xa sigie mu mema sɔɔɔn, naxee sama kɔra, xule, nun sara xui ra. Wali xui mu minima i xonyi sɔɔɔn, maale din xui fan mu luma i xonyi sɔɔɔn. ²³Lanpui xa naiyalanyi mu toma i xonyi sɔɔɔn. Futi xirimae xa jɛlexin xui mu mema i xonyi sɔɔɔn, barima i xa yulee nu bara

findi mixi xungbee ra dunija, i bara si birin natantan i xa fe jaaxie saabui ra. ²⁴Namijonmee nun seniyeñtæe wuli bara mini i xonyi, a nun naxee kôn bara raxaba boxi ma.»

Ala xa tantui

19 Na to dangi, n naxa jama xungbe xui me koore ma a fala ra, «Ala tantu. Kisi, xunnakeli, nun senbe na muxu Marigi Ala be, ²barima a xa kiiti tinxin, a findixi nondi nan na. A bara langoe gine makiiti, naxan nu bara dunija ratantan a xa fe jaaxie ra. Ala bara a xa konyie wuli gbeñoxo a ma.»

³Nama man naxa a fala a firin nde, «Ala tantu. Babilon tuuri tema ne abadan.»

⁴Na fori moxonjen nun naani, nun na nimase naani naxa e felen boxi, e Ala batu naxan nu magoroxi kibanyi kui, a falafe ra, «Amina, Ala tantu.»

⁵Xui nde naxa mini kibanyi, a falafe ra, «Ala xa konyie, wo xa won Marigi Ala matoxo, wo tan naxee gaaxu a ya ra, wo tan dimæe nun forie.»

⁶N naxa jama xungbe xui me naxan senbe gbo alɔ xure wundu xui, xa na mu a ra galanyi xui. E naxa a fala, «Ala tantu, barima Ala Senbe Kanyi, won Marigi Ala bara so a xa mangeya kui. ⁷Won xa seewa, won xa jexin, won xa a binya, barima Yexeyore xa futi xiri temui bara a li. A naxan doxoma, a bara ge a yete yailande. ⁸A naxan doxoma a bara dugi fiixe tofanyi ragoro a ma, naxan misaali-xi seniyeñtæe xa kewali tinxinxie ra.»

⁹Maleke naxa a fala n be, «I xa a sebe, jexinyi na mixie be naxee maxilixi Yexeyore xa futi xiri malanyi.» A naxa a fala n be, «Ala xa nondi nan na ki.»

¹⁰N naxa n xinbi sin a bun ma n xa a batu, kono a naxa a fala n be, «Ade, i naxa na raba. N fan findixi Ala xa konyi nan na alɔ i tan nun i ngaxakerenyi naxee bara la Isa xa seedeñoxya ra. I xa

Ala nan batu. Isa xa seedeñoxya findixi namijonme xa masenyi xori nan na.»

¹¹Na dangi xanbi n naxa koore to rabi ra, soe fiixe tixi na, a ragima xili Dugutege nun Nondi fale. A gere soma tinxinyi nan na, a kiiti sa tinxinyi kui. ¹²A yae nu luxi ne alɔ te, mange katanyi naxan yailanxi geme tofanyi ra nu dusuxi a xun na. A xili sebexi a ma, xili mixi yo mu naxan kolon bafe a tan na. ¹³A xa dugi bundaxi wuli ra. A xili ne Ala xa Masenyi. ¹⁴Koore soori gali nu biraxi a foxo ra e xa soe fiixee fari, dugi fiixe tofanyie fan nagoroxi e ma. ¹⁵Santidegema xepexni nu minixi a de i, alako a xa jamanee gere, a xa e yamari sawuri senbema ra, Ala Senbe Kanyi xa xone xa kamali. ¹⁶A sebexi a xa dugi xungbe ma, a nun a tabe ma, «Mangee xa Mange, margie Marigi.»

¹⁷N naxa maleke to, a tixi soge fari. A naxa a fala a xui itexi ra xoni birin be naxee nu na koore ma, «Wo fa Ala xa xunnakeli yire, ¹⁸wo xa mangee sube don, a nun soori mangee sube, senbema sube, soe sube, soe ragie sube, lasiri nun konyie sube, dimæe nun forie sube.»

¹⁹N naxa na sube to, a nun dunija mangee nun e xa soorie. E birin nu malanxi alako e xa na soe fiixe ragima nun a xa soori gali gere.

²⁰Soe fiixe ragima naxa na sube jaaxi susu, a nun na namijonme wule fale, naxan nu bara mixie madaxu tonxumae ra, sube xa tonxuma nu saxi mixi naxee ma, a nun naxee nu bara na sube xa kuye batu. Na firinyie birin naxa woli te nun soda xora. ²¹Santidegema naxan nu minima soe fiixe ragima de kui, a naxa booree faxa, xonie fa e sube don.

Sentane rajonyi

20 Na dangi xanbi, n naxa maleke to goro ra kelife koore ma, yili tilinxi naade saabi nun yolonxonyi belebele nu na a yi ra. ²A naxa na sube ma-

gaaxuxi suxu, na baximase fori, naxan findixi Ibulisa ra, na nan na ki Sentane. A naxa a xiri, a xa lu na ki je wulu keren bun ma. ³A naxa a woli yili tilinxi kui, a naade balan, a tɔnxuma sa naade ma, alako a naxa mini sie madaxude han na je wulu keren xa kamali. Na xanbi a lanma a xa fulun waxati dunkedi bun ma.

⁴N naxa kibanyi ndee to. Mixi naxee magoroxi e kui, nee nu bara yaamari sɔɔ e xa kiiti sa. N naxa mixie to naxee xun-yie nu bara ba e de i Isa xa seedeɔɔya nun Ala xa masenyi xa fe ra. N man naxa mixie to naxee mu nu tuubi na sube nun a xa kuye be, na sube xili mu nu sebexi e tigi ma, xa na mu a ra e belexe ma. E nu bara keli faxe ma, e piɔe, e yaamari raba Ala xa Mixi Sugandixi seeti ma je wulu keren bun ma. ⁵Boore mixi faxaxie mu nu kelixi faxe ma sinden, fo na je wulu keren xa kamali. Marakeli singe nan na ki. ⁶Nelexinyi nun seniyenyi na mixie be naxee bara lu na marakeli singe kui. Saya firin nde mu nɔma e lide sɔɔn. E findima ne Ala nun Ala xa Mixi Sugandixi xa sereɔedubee ra, e fa yaamari ti a seeti ma je wulu keren bun ma.

⁷Na je wulu keren na kamali temui naxe, Sentane minima ne a xa geeli kui, ⁸a siga dunija birin sie madaxude, alɔ Gogo nun Magogo, a e malan gere xili ma. E xasabi luma ne alɔ meyeniyi naxan na baa de ra.

⁹Sie kelima ne dunija yire birin, e fa Ala xa pama rabilin a xa taa xanuxi kui. Kɔnɔ na temui te goroma ne kelife koore ma, a fa e sɔɔɔ. ¹⁰Ibulisa naxan nu sie madaxuma, a tan bara woli te nun soda xɔɔra, na sube nun na namijɔnme wule fale na dennaxe. E paxankatama ne naa kɔe nun yanyi ra abadan.

¹¹Na dangi xanbi, n naxa kibanyi xungbe fiixe to, Ala magoroxi a kui. Bɔxi nun koore naxa e gi a ya ra, e lɔe. ¹²N

naxa mixi faxaxie to, forie nun dimee, e birin tixi kibanyi ya i. Bukie naxa rabi, boore buki fan naxa rabi naxan findixi kisi buki ra. Mixi faxaxie naxa makiiti e kewali ra naxan nu sebexi na bukie kui. ¹³Mixi faxaxie naxee nu na baa ma, nee naxa keli. Mixi faxaxie naxee nu na aligiyama, nee fan naxa keli, e birin naxa makiiti e kewali ma. ¹⁴Faxe nun aligiyama naxa woli te xɔɔra, naxan findixi faxe firin nde ra. ¹⁵Mixi naxan birin xili mu nu sebexi kisi buki kui, e naxa woli te xɔɔra.

Koore neene nun bɔxi neene

21 N naxa koore nun bɔxi neene to, barima koore nun bɔxi singe nu bara lɔe, baa fan mu nu na sɔɔn. ²N naxa taa seniyenxi to, Darisalamu neene, naxan nu na gorofe keli koore ma Ala seeti ma. A nu rafalaxi a fanyi ra alɔ gine naxan sigama a xa mɔri ralande a xa futi xiri lɔɔe. ³N naxa xui senbema nde me kelife kibanyi yire, a falafe ra, «Ala xa hɔɔmɔlingira nan ya naxan tixi adamadie ya ma. Ala sabatima ne adamadie tagi, e findi a xa pama ra, a fan findi e Marigi Ala ra, a lu e tagi. ⁴A e yaye birin bama ne. Faxe, sunnunyi, wa xui, nun tɔɔre mu luma naa sɔɔn, barima na fe mɔli naxee nu na singe ra, nee birin bara ɔn.»

⁵Naxan magoroxi kibanyi kui a naxa a fala, «Yakɔsi, n bara fe birin masara.» A man naxa a fala, «A sebe, barima masenyi na a ra naxan findixi nɔndi ra, a mu kanama abadan.» ⁶A naxa a fala n be, «A bara ɔn. N tan nan na fe singe nun fe dɔnxɔe ra, a fɔle nun a raɔonyi. Ye xɔli na naxan ma, n kisi ye fima ne a ma, a mu sarama. Na ye misaalixi kisi nan na. ⁷Mixi naxan geenima, a ke nan na ki. N bara findi a Marigi Ala ra, a fan bara findi n ma di ra. ⁸Kɔnɔ mixi gaaxuxie, danxaniyataree, mixi paaxie, faxetie, yenelae, mandurulae, kuye ba-

tuie, wule falee, e birin luma ne te nun soda xɔɔra. Na findima faxe firin nde nan na.»

⁹Maleke nde naxan nu na na maleke solofere ya ma, tɔnbili solofere nu na naxee yi ra, mankanɛ solofere saxi e kui, a naxa fa n yire, a a fala n be, «Fa be, n xa Yexɛyɔɔɛ xa gine masen i be, naxan xa futi fama xiride.» ¹⁰A naxa n xaxili xanin geya xungbe itexi ma. Menni a naxa na taa seniyenxi masen n be, naxan findixi na Darisalamu ra, naxan nu bara goro kelife koore ma Ala seeti ma. ¹¹Ala xa nɔɛ nu na a ma, a nu yambama alɔ gɛmɛ tofanyi naxan maniyaxi diyaman na. ¹²A xa tete nu ite, naade fu nu firin nu na a ma, maleke fu nun firin nu tixi na naadeɛ ra e makantafe ma. Isirayila bɔnsɔɛ fu nun firin xili nu sebexi na naadeɛ ma. ¹³Naade saxan nu na sogetede mabiri, naade saxan nu na kɔɔla mabiri, naade saxan nu na yirefanyi mabiri, naade saxan nu na sogegorode mabiri. ¹⁴Taa tete nu tixi na gɛmɛ safe fu nun firin nan fari, Yexɛyɔɔɛ xa xɛera fu nun firin xilie nu sebexi e ma. ¹⁵Maniyase xɛema daaxi nu na na maleke yi ra, naxan nu wɔyɛnma n be, alako a xa nɔ taa, a naadeɛ, nun a tete maniyade. ¹⁶Taa kuyɛ, taa igboɔna, nun taa iteya, a birin nu lanxi kilo wulu firin, kilo kɛmɛ firin, kilo mɔxɔɔnɛn nan ma. ¹⁷Maleke naxa tete fan maniya adama ki ma. Na naxa lan kanke ya tongo saxan nun senni ma.

¹⁸Tete nu yailanxi gɛmɛ tofanyi nan na naxan maniya diyaman na. Taa tan nu yailanxi xɛema xɔri fanyi nan na naxan tinse alɔ ye. ¹⁹Taa tete nu tixi gɛmɛ xungbee nan fari. Gɛmɛ tofanyi mɔɔli birin nan nu na gɛmɛ xungbee raxunmaxi. Gɛmɛ xungbe singe raxunmaxi gɛmɛ tofanyi nde nan na naxan xili falama yasipe, a firin nde raxunmaxi gɛmɛ tofanyi nde nan na naxan xili falama safiri, a saxan nde kalise-

done, a naani nde emerode, ²⁰a suuli nde sarodonixi, a senni nde sarodone, a solofere nde kirosolite, a solomasaxan nde berili, a solomanaani nde topasi, a fu nde kirisopirase, a fu nun keren nde hiyasinti, a fu nun firin nde ametisite. ²¹Tete naade fu nun firin nu yailanxi gɛmɛ tofanyie nan na naxee na baa ma. Naade birin findixi gɛmɛ keren nan na. Taa malande nu yailanxi xɛema xɔri fanyi nan na naxan tinse alɔ ye.

²²N mu Ala xa hɔɔmɔlingira toxi taa kui, barima Marigi Ala Senbe Kanyi nun Yexɛyɔɔɛ nan na hɔɔmɔbanxi ra. ²³Na taa hayi mu nu na sogɛ ma, xa na mu a ra kike ma, alako a xa naiyalanyi sɔɔɔ. Ala xa nɔɛ nan findima a xa naiyalanyi ra, Yexɛyɔɔɛ findima a xa lanpui nan na. ²⁴Sie jɛɛɛma a xa naiyalanyi nan kui, dunija mangɛɛ fama nɛ a binyade. ²⁵Na taa naadeɛ mu balanma, barima kɔɛ mu soma naa. ²⁶Sie fama nɛ Ala binyade naa, e a matɔxɔ. ²⁷Se seniyentare yo mu soma naa, mixi naxan fe xɔnxi rabama nun mixi naxan wule falama, e fan mu soma naa. Mixi naxee xili sebexi Yexɛyɔɔɛ xa kisi buki kui, e gbansan nan soma na.

Ala xa kisi

22 Na maleke naxa kisi xure masen n be. A nu tinse alɔ diyaman, a nu minima Ala nun Yexɛyɔɔɛ xa kibanyi nan kui, ²a fa findi xure ra taa tagi. Kisi sansie nu tixi a de firin na, e nu bogi kike yo kike, sanmaya fu nun firin jɛ kui. E burexe findixi seri nan na jamanee be. ³Danke yo mu na sɔnɔn. Ala nun Yexɛyɔɔɛ xa kibanyi na taa kui. Ala xa konyie a xui rabatuma, ⁴e a yatagi to, a xili sebexi e tigi ma. ⁵Kɔɛ mu soma naa, e hayi mu na lanpui nun sogɛ naiyalanyi ma sɔnɔn, barima Marigi Ala nan findixi e xa naiyalanyi ra. Ala xa konyie yaamari tima nɛ naa abadan.

⁶Maleke naxa a fala n be, «Yi masenyi nɔndi nan a ra, a mu kanama. Marigi Ala, naxan namijɔnme xaxili rajerema, a naxa a xa maleke xee alako a xa a masen a xa konyie be naxan fama rabade waxati makɔrexi ra.»

⁷Isa naxa a masen, «I xa a kolon, a gbe mu luxi n xa fa. Nelexinyi na mixi be naxan yi masenyi rabatuma, naxan sebexi yi Kitaabui kui Ala xili ra.»

⁸N tan Yaya, n bara na fe birin me, n bara na fe birin to. N to na me, n to na to, n naxa bira na maleke bun ma naxan nu bara na fee masen n be, alako n xa a batu.

⁹Kɔnɔ a naxa a fala n be, «Ade, i naxa na raba. N fan findixi Ala xa konyi nan na alɔ i tan nun n igaxakerenyi naxee findixi namijɔnmee ra, a nun mixi naxee yi Kitaabui xa masenyi rabatuma. I xa Ala batu.»

¹⁰Na dangi xanbi na maleke naxa a fala n be, «I naxa yi masenyi balan tɔnxuma ra sinden, naxan sebexi yi Kitaabui kui Ala xili ra, barima waxati bara makɔre. ¹¹Tinxintare xa lu tinxintareya kui, seniyyentare xa lu seniyyentareja kui, tinxintɔe xa lu tinxinyi kui, seniyyentɔe xa lu seniyyenyi kui.»

¹²Isa naxa a masen, «I xa a kolon, a gbe mu luxi n xa fa, n man fama ne mixi birin xa kewali sare ra. ¹³N tan nan findixi fe singe nun fe dɔnxɔe ra, a fɔle nun a rajɔnyɔ ra. ¹⁴Nelexinyi na mixi be naxee

e yete seniyyenma, alako e xa kisi sansi bogi don, e man xa nɔ sode na taa kui naade ra. ¹⁵Fe jaaxi rabae na taa fari ma, mandurulae, yenelae, faxetie, kuye batuie, nun wule fɔle birin wule rafan naxee ma. ¹⁶N tan Isa, n bara n ma maleke xee seederɔxɔya ra danxaniyatɔe jamae ma. N tan findixi Dawuda bɔnsɔe sanke nan na, n tan findixi Dawuda bɔnsɔe nan na. N luma ne alɔ subaxe looloe.»

¹⁷Ala Xaxili Seniyyenxi nun gine naxan xa futi xirimama, e birin a falama, «Fa.» Naxan na a me, na fan xa a fala, «Fa! Ye xɔli na naxan ma, a xa fa. Naxan wama a minfe, a xa kisi ye tongo, a xa a min, a mu sarama!»

¹⁸N tan Yaya bara findi seede ra mixi birin be naxee bara yi masenyi me naxan sebexi yi Kitaabui kui Ala xili ra. Xa a sa li mixi nde fama fe gbete nde sade yi masenyi fari, Ala nan fama tɔɔre sade na kanyi ma, alɔ tɔɔre naxan ma fe sebexi yi Kitaabui kui. ¹⁹Xa a sa li mixi nde naxa wɔyenyi nde ba yi namijɔnme xa masenyi ra naxan sebexi yi Kitaabui kui, Ala nan fama kisi sansi ke bade a yi ra, a fa lu taa seniyyenxi fari ma, alɔ a sebexi yi Kitaabui kui ki naxe. ²⁰Yi seede naxan seederɔxɔya baxi, a xa masenyi nan ya, a naxe, «Iyo, a gbe mu luxi n xa fa.» Am-ina. Marigi Isa, i xa fa!

²¹Marigi Isa xa hinne birin na.